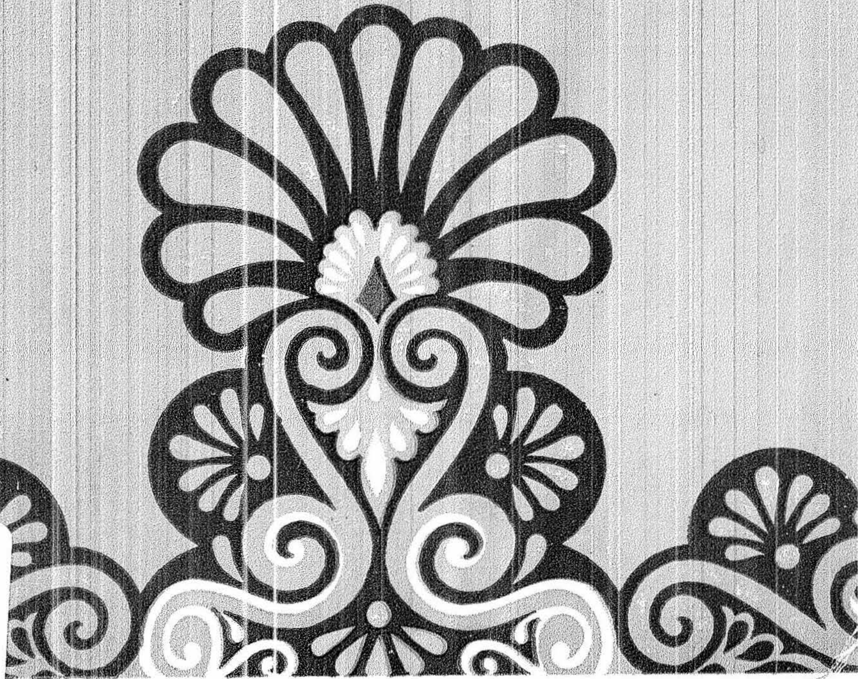
İSLÂM'A İ'TİRAZLAR VE KUR'ÂN-I KERÎM'DEN CEVAPLAR

Doç. Dr. SÜLEYMAN ATEŞ

KILIÇ KİTABEVİ

3. BASKI

İSLÂM'A İ'TİRAZLAR VE KUR'ÂN-I KERÎM'DEN CEVAPLAP

YAZAN

Doç. Dr. SÜLEYMAN ATEŞ

İLÂVELİ 3. BASKI

Bu eserimi çok Muhterem Hocam Hacı Muharrem Hilmi Efendi'-nin aziz ruhuna ithaf ediyorum.

S. ATEŞ

Bu eser, Millî Eğitim Bakanlığı'nın 1 Mayıs 1972 tarih ve 1696 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan kararıyle ilgililere duyurulmuştur.

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İ'CAZ'I KUR'ÂN

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KİTAP EHLİNİN TUTUMU

BEŞİNCİ BÖLÜM

KADİM KİTAPLARDA MUHAMMED ALEYHİSSELÂM

ALTINCI BÖLÜM

MÜNAFIKLAR

YEDİNCİ BÖLÜM

NETİCE

Ö N S Ö Z

Değerli asistanım Süleyman Ateş'in büyük emek mahsulü olan bu kitabını ÖNSÖZ'le umuma arz etmekten büyük bir haz duymaktayım. Süleyman Ateş, daha evvelki yazılariyle kendisini geniş okuyucu kütlesine kâfi derecede tanıtmış bulunmaktadır. Haklı olarak ileride de kendisinden çok kıymetli eserler beklemekteyim.

Türkiye'de yeni ve modern ilim metodlariyle yapılmış dinî tetkikler silsilesinde kendisine büyük bir pay düşeceği muhakkaktır. Biz hocalarının da bundan büyük mutluluk duyacağımız tabiîdir.

Müellifin, takdim etmekte olduğumuz bu eserini ana kaynaklara istinad ettirdiğini geniş ve zengin BİBLİYOGRAFYA listesinden de anlamaktayız. İslâmiyete ta başlangıcından beri yapılmış asılsız i'tiraz ve saldırılar, günümüze kadar devam edegelmiştir. Bunların reddine dair âyet-i kerimeler ile Hadis-i Şerifler bu eserde ilk plânda nazar-ı dikkate alınmıştır. İslâmiyete tevcih edilen saldırıların çokluğu muvacehesinde, müslümanlar tarafından kaleme alınan reddiyeler hiç mesabesindedir. Bu mevzuu ciddî olarak ele almak zamanı çoktan gelmiştir. Gerçi son zamanlarda bazı müsteşriklerin neşrettikleri yazılarında bu itirazların hissedilir derecede azaldığı görülmektedir. İslâmî mevzuları ele alan şarkiyatçılardan meselâ R. Dozy, Caetani ve Papas Henri Lammensin kasıtlı ve birçok ahvalde gülünç saldırıları artık Batıda bile re-

vaç bulmamağa başlamıştır. Laura Veccia Vaclieri, Louis Massignon, Johann Fück ve diğer birçok insaflı müsteşriklerin, bu gayr-i ilmî metodun dışında kaldıkları memnuniyetle müşahade olunmaktadır.

Dünyada ilim ve teknik sahalarında büyük çapta ilerlemeler, Ulu İslâm Dininin hakikatlerini teyidetmekten geri kalmamakta, dolayısiyle ciddî ve tarafsız Garp tetkikçilerini de yepyeni istikametlere sevk etmektedir. Diğer taraftan Kur'an-ı Kerim'in ve birçok Hadis-i Şeriflerin Batı dillerine tercüme edilişi sayesinde geniş Garp kütleleri dahi isnat ve iftiralarını yutmak temayülünü göstermeğe başlamışlardır. Bütün bunlara rağmen her Garplı müelliften mutlak bîtaraflık beklenemez. Hakikatleri olduğu gibi ortaya koymak vazifesi genç müslüman mütefekkirlere düşmektedir.

İşte Süleyman Ateş'in, takdim ettiğimiz bu eserini böyle bir vazifeyi yerine getirmek için mesut bir teşebbüs telâkki etmeliyiz. Bu telif, muhakkak ileride daha çok daha etraflı incelemelere müşevvik olacaktır. Bu bakımdan gerek müellife, gerek bu sahada ileride tetkikler yapacak olan diğer hüsn-i niyyet sahibi genç araştırıcılarımıza Cenab-ı Hak'tan büyük muvaffakiyetler niyaz eylerim.

Prof. M. Tayyib OKİÇ

Ankara 8 - Safer - 1386/29 - Mayıs - 1966

ESERLE İLGİLİ BİRKAÇ SÖZ

SON asırlarda İslâm'a ve Kur'an'a karşı itirazlar artmakta devam etmektedir. Dışarıdan İslâm düşmanları tarafından idare edilen bu kampanya, içerideki düşmanların da hücumlariyle kuvvet kazanmaktadır. İslâm düşmanlığiyle tanınmış Yahudi ve Hıristiyan müsteşrikleri, Allah'tan geldiği gibi mahfuz kalmış yegâne semavî kitap olan Kur'an'a karşı, müslümanların sâf itikatlarını bozmak için İslâm hakkında garazkârane birçok eserler yazarak İslâm kaynaklarından aldıkları malûmatı kasden tahrif edip İslâma saldırmışlardır.

İslâmı esas kaynağından tetkik edemeyip onların eserlerini okuyan bazı münevver sanılanlar ve genç dimağlar da onların fikirlerine kanıp müslümanlığa dil uzatmaktan geri durmamışlardır. Bu saldırıları karşılamak için Kur'an'ı ve Kur'an tarihini iyi bilmek lâzımdır. İşte bu gaye ile Kur'an-ı Kerim'i ve onun anlaşılmasına yardım eden ilk kaynakları etraflıca tetkik ederek bu eseri meydana getirdim.

Mekke ve Medine devirlerinde müşriklerin, Yahudilerin, Hıristiyanların ve münafıkların İslâma, Kur'an'a ve Resul-i Ekrem'e karşı ne gibi itirazlarda ve hücumlarda bulunduklarını ve bu itiraz ve hücumları Kur'an'ın nasıl bertaraf ettiğini bu naçiz esere dercettim.

Resulullah devrinde yapılan itirazlar gözden geçilince ta Asrımıza kadar yapılan itirazların da hemen o devirde yapılanlardan farksız olduğu ve Kur'an'ın verdiği

cevaplar karşısında onlar nasıl çürümüşse bunların da öyle çürüdüğü anlaşılacaktır. Bu arada bazı parantezler açarak müsteşriklerin saldırılarına cevap vermeğe de çalıştım. Bu konunun daha fazla üzerinde durulması ve mübarek dinimize dil uzatan müsteşriklerin, dinsizlerin, sapkınların hücumlarının bertaraf edilmesi, dillerinin Burhan-ı Katı'larla kesilmesi lâzımdır. İnşallah ileride bütün devirlerde yapılan itirazlar tetkik edilip cevapları verilecektir.

Okuyanlardan dileğim, görülen eksikliklerden ve hatâlardan dolayı beni affetmeleri ve bunların düzeltilmesinde bana yardımcı olmalarıdır. Zira hatâdan salim olan yalnız Allah'tır. Tevfik ve hidayeti Allah'tan bekleriz. Hamd-ü senâ O'na; salât ve selâm Resul-i Kibriyasına.

Dr. Süleyman ATEŞ

İKİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ

Elinizdeki eserin birinci baskısı, 1966 yılında yapılmıştı. Mevcudu iki yıl önce tükendi. İlk baskı, masraftan kaçınmadığımız halde pek tatmin edici olmadı. Buna rağmen eser, rağbet, hattâ takdir gördü.

Kitabı inceliyen Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu, tasvib edip, Başkanlıkça bir miktar satın alınmasına ve kitabın, Diyanet Dergisinde tanıtılmasına karar verdi. Millî Eğitim Bakanlığı da kitabı inceleyip, İmam - Hatib Okulları kütüphaneleri için birer nüsha aldı.

Şimdi birçok kimseler, mektupla veya şifahen benden bu kitabı istiyorlar. Onların teşviklerinden cesaret alarak gerekli bazı düzeltme ve ilâveleri de yapıp eseri ikinci baskıya verdim. Tabii yine hatâlarım olabilir. Her zaman kardeşlerimizin uyarılarına muhtacım. Hareketlerimizi riyadan uzak ve rızasına uygun kılmasını Cenab-ı Mevlâ'dan niyaz ederim.

Dr. Süleyman ATEŞ

13/Cumada'l-Âhire/1391
5/Ağustos/1971

(Diyanet İşleri Başkanlığının Birinci Baskı için Tanıtma Yazısı)

«İSLÂM'A İ'TİRAZLAR VE KUR'ÂN-I KERÎM'DEN CEVAPLAR»

Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Tefsir Asistanı Süleyman Ateş tarafından yazılan «İslâm'a İ'tirazlar ve Kur'ân-ı Kerîm'den Cevaplar» adlı eser, onüç bölüme ayrılmıştır (1)

Birinci bölümde Resûl-i Ekrem'in vasıfları, ikinci bölümde Vahiy, üçüncü bölümde Arap Putperestliği, dördüncü bölümde mücâdelenin nasıl başladığı, beşinci bölümde Resûlullâh'ın şahsını hedef tutan i'tirazlar, altıncı bölümde Resûlullâh'ın mu'cizeleri, yedinci bölümde Âhiret, sekizinci bölümde Kur'an'ın edebî ve ilmî i'câzı, dokuzuncu bölümde Yahudilerin i'tirazları, onuncu bölümde Hıristiyanların i'tirazları, onbirinci bölümde kadîm kitaplarda Muhammed Aleyhisselâm'ın durumu, onikinci bölümde münâfıkların i'tirazları, onüçüncü bölümde de netîce işlenmiştir.

---

(1) Birinci baskısı onüç bölüm idi. İkinci baskıda tertipte biraz değişiklik yapıp yedi bölüm şeklinde düzenledik. Muhteva yine aynı, hattâ birincisinden daha geniştir.

Müellifin gayesi, İslâm kavramını açmak, İslâm cevherini izâh etmektir. Açık bir üslûbla mu'terizlerin hüccetlerinin zaafını ortaya koymuştur. Hassaten İslâm'a ve İslâm Peygamberine ayırdığı bölümlerde, İslâm'ı yıkmak gayesiyle iftiralar îcâdeden İslâm düşmanlarının iftiralarını, münakaşaya yer bırakmayacak şekilde ,ilmî delillerle çürütmüştür.

Eser, İlâhiyat Fakültesi Hadîs, Tefsir ve İslâm Hukuku Kürsüsü Profesörü M. Tayyib Okiç'in takdîr yazısı ile sunuluyor. Aynı zamanda Din İşleri Yüksek Kurulunun da tasviplerinden geçen eseri, biz de okuyucularımıza tavsiye ederiz.

DİYANET
İŞLERİ BAŞKANLIĞI
DERGİSİ

---

6. Cilt, Aralık 1967 12. Sayı, s. 332

İSLÂM'A İ'TİRAZLAR VE KUR'ÂN-I KERİM'DEN CEVAPLAR

RAHMAN VE RAHÎM ALLAH'IN ADİYLE

G İ R İ Ş

Hazret-i Muhammed'in vasıfları :

DÜNYA bir sapıklık denizi içinde yüzüyordu. Her tabiî hâdiseye büyük bir kuvvet atfediliyor, sihirli bir âlem düşünülüyor, olayların cinler ve periler tarafından idare edildiğine inanılıyor, bu varlıklara işlerini gördürmek ve şerlerinden korunmak için büyülere, fallara, kâhinlere baş vuruluyordu. Fikirleri hurafeler bürümüş, görüşler daralmış, ruhlara bencillik ve menfaat duygusu sinmişti.

Manevî değerler ayaklar altında çiğneniyor, insanlar köle diye satılıyordu. Hasılı insanlık biribirini yiyordu. Dünyanın üstüne bir karanlık çökmüştü. Bu karanlığı boğacak biri bekleniyordu :

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى الْأُمَمِ.. (٤٢)

«Eğer kendilerine bir uyarıcı gelirse her ümmetten daha doğru yolda gidecekler diye Allah'a kuvvetlice yemin

ettiler.» (Fatır : 42) İşte bu ahval içinde beklenen kurtarıcı doğdu : (12 Rabiülevvel Pazartesi M.570/71 20 Nisan) İslâm tarihçileri o gece İran Sarayının 14 kemerinin çöktüğünü, Kâbe içerisinde bulunan 360 putun yere serildiğini, semanın bir nurla aydınlandığını, Sâva gölünün kuruduğunu, İran'ın Kutsal âteşinin söndüğünü kaydederler. Gerçekte çöken putperestlik, yıkılan İran saltanatı, aydınlanan insanlık âlemi, kuruyan putperstlik tahakkümü, sönen küfür ve ilhad âteşi idi.

Muhammed (S.A.) in babası Kureyş kabilesinden Mekke Reisi bulunan Abdülmuttalib'in oğlu Abdullah, annesi de Abd-i Menaf oğullarından Vehb'in kızı Âmine idi. Doğumundan birkaç ay önce babasını, altı yaşında iken de annesini kaybetti. Sekiz yaşına kadar dedesinin, ve daha sonra da amcası Ebu Talib'in yanında kaldı. 25 yaşında Mekke eşrafından zengin bir hanım olan Huveylid kızı Hadice ile evlendi. 40 yaşında İlâhî vahye mazhar olup son peygamberlik şerefine ulaştı.

Sade yaşar, kimseyi incitmez, öksüzleri, zayıfları, himaye ederdi. Az konuşur, öz konuşurdu. Çok doğru idi. Hayatında şaka tarzında da olsa ağzından yalan çıkmamıştır. Kavmi arasında (EL - EMİN) unvaniyle tanınmıştı. Kendisine Peygamberlik geldikten sonra kavmi O'na sihirbaz, mecnun, kâhin... Diyecek ama yalancı diyemiyecektir. Şu vak'a O'nun doğruluğuna nasıl inandıklarını gösterir

Übeyy ibn. Halef Mekke'de Resûlullah ile karşılaştığı zaman şöyle alay ederdi

— Ya Muhammed benim bir devem var, her gün iki batman tohum veriyorum ki üzerinde seni öldüreyim.

— Hayır inşallah ben seni öldüreceğim.

Uhud'da müslümanlar bozulduktan sonra toparlandılar. İbn-i Halef :

— Muhammed, sen sağ kalırsan bana yaşamak haram olsun, diyerek Allah'ın Elçisine hücum ediyordu. Hz. Peygamber onu öldürmek istiyenlere mani oldu. İyice yaklaşınca Haris ibn. Samme'nin mızrağını alıp attı. Mızrak Übeyy'in boynuna değdi. Küçük bir yara açmıştı. Yarasına kan toplanmıştı :

— Muhammed beni öldürdü, diye feryadetti.

— Canım, senin korkudan yüreğin zarı patlamış, sende ne var ki ? Dediler.

— Hayır, dedi, Muhammed bana Mekke'de «Ben seni öldüreceğim» demişti. Vallâhi üzerime tükürse de beni öldürür.

Gerçekten adam kan kaybından öldü. [1]

Tevazuu: İlâhi hitaba nail olduktan sonra tevezuu daha da artmıştı. Çünkü bu O'na Allah'ın emri idi : **«Mü'minlere kanadını indir»** (aş-Şuarâ : 215) Ashabı kendisine son derece hürmet ve muhabbet besliyordu. O'nu sevmek Allah'ın emri idi : **«Peygamber mü'minlere nefislerinden daha ileridir.»** (al-Ahzâb : 6)

Bir gün Hz. Ömer'le el ele tutmuş yürüyorlardı. Ömer :

— Ya Resulallah, seni nefsim hariç, her şeyden fazla seviyorum, diye muhabbet gösterdi. Resul

— Hayır, dedi nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki beni nefsinden da fazla sevmedikçe (İmanın kemale ermez).

---

(1) Taberi Tarihu'l-Umam wa'l-Mulûk, c. 2. s. 200

Ömer'in ruhundan bir değişme oldu, kalbi muhabbetle doldu ve heyecanla konuştu :

Vallahi şimdi seni nefsimden de fazla seviyorum ya Resulallah.

— İşte şimdi Ömer...» [1]

Hz. Ali diyor ki : «Biz Allah'ın Resulünü mallarımızdan, çocuklarımızdan, ana - babalarımızdan suya bağrı yananın soğuk suyu sevmesinden daha çok severdik. [2]

Bu kadar aşırı sevgiyi hiçbir zaman şahsî yararına kullanmayı aklından geçirmedi. Madde O'nun kalbinde yer etmemişti. Müsteşrik Goldziher Hz. Muhammed'in Mekke'de mala kıymet vermediğini fakat Medine'ye varınca malı sever ve yığar olduğunu yazmaktadır. O, ne Mekke'de ne de Medine'de malı sevmemiştir. Ancak Allah'ın emrine uyarak kendisine düşen ganimet mallarını İslâm Devleti bütçesine ayırmıştır. Onunla Müslümanların malî nizamını kurdu, âmme işlerini, devletin masraflarını karşıladı [3]. Yoksa Resul-i Ekrem'in ne kadar sade yaşadığı şüphesiz Galiziher'in de malûmudur. Hendek Savaşında günlerce aç kaldığı halde açlığını belli etmemek için karnına taş bağladığını Goldziher unutuyor. Bir gün evine gelen Adiy ibn. Hatem'e kendi altındaki minderi vermiş, kendisi kuru yere oturmuştu.

Yine Goldziher Resul'ün Medine'deki tutumunun Mekke'dekinden farklı olduğunu, Mekke'de Peygamberlerin izinde gittiğini söylerken Medine'de bu prensipten ayrılmış bulunduğunu kaydediyor. [4]

---

(1) al-Buharî : Kitabu'l-İman s. I, s. 12

(2) aş-Şifa, c. 2, s. 18

(3) al-Akide ve al-Şeria fi'l - İslâm s. 11, mütercimin dip notu

(4) Aynı eser. s. 12

Bu da tamamen asılsızdır. Çünkü bütün Peygamberler tevhid esasında (yani Mü'menün bihte - İman esaslarında) birleşirler. Ama muâmelât ve ibadâttan ibaret olan şeriatte zamanın icapları ve insanların ihtiyaçlarına göre ayrılık gösterirler. Feri'de olan bu değişiklik asla tesir etmez.

Böyle diyen Goldziher Hz. Muhammed (Aleyhisselâm), İbrahim dinini düzelttiğini, onun dinine davet ettiğini, yeni bir din kurmadığını söylemek suretiyle tenakuza düşmektedir. Zira hem peygamberlerin yolundan ayrılmıştır diyor, hem de İbrahim Dini hududunda kaldığını ileri sürüyor. Filhakika Hz. Peygamber esasta İbrahim Dininden ki dosdoğru İslâm Dini'dir, ayrılmamıştır ama şeriat olarak yepyeni bir nizam getirmiştir. İslâmda olan ibadet ve hukuk sistemi İbrahim (A.) dininde var mıydı ?

Ama yine de Goldziher neticeyi şuraya bağlamaktan kendini alamıyor: «Nebî, yüksek bir örnek olmuştur. O, kabileleri getirdiği din esası üzerine ahlâkî ve dinî bir birlikte topladı. Bu birliğin esası bir ve tek olan Allah'a tam bir teslimiyet ve huşu'dur. «Ey iman edenler, Allah'tan gereği gibi korkun ve ancak müslüman olarak ölün. Ve hep beraber Allah'ın ipine yapışın ve ayrılmayın. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın; zira siz biribirinize düşman idiniz. Allah kalblerinizin arasını uyuşturdu da O'nun nimetiyle kardeşler oldunuz.» (Âl-i İmran 101 - 102). Üstünlük ölçüsü Allah korkusu olmuş, kabile itibarları ortadan kalkmıştır. Bu birlik düşüncesi, Peygamber'in vefatından sonra da dünya tarihinde eşine rastlanmadık bir başarı kazanan gazvelerin yardımiyle gittikçe gelişmeğe başlamıştır.» [1]

---

(1) al-Akide ve al-Şeria fi'l - İslâm s. 17

Resulullah daima arkadaşlariyle beraber, onlardan bir fert olarak yaşadı. Bir beşer olduğunu her zaman hatırlattı: **«De ki: ben de sizin gibi bir beşerim, bana vahyolunuyor.»** (al-Kehf: 110)

Kul kalmak istedi, kulluğu kırallığa tercih etti. Kıyamete değin gelecek ümmetinin halini düşünüyor, onların kalblerinde hurafenin yer etmemesi için çareler koyuyordu: «Kêtâlallahu kawman ittahazû kubûra enbiyâihim mesâcide = Peygamberlerinin kabirlerini mescit yapan kavmi Allah kahretsin.» ([1]) «Lâtatrûnî Kâmâ utri'a İsabnu Maryam wa kulu abdallahi wa rasûlehû: Beni, Meryem oğlu İsa'nın övüldüğü gibi övmeyin, Allah'ın kulu ve Resulü deyin.» ([2])

Bir adam Hazret-i Muhammed (S.A..) in huzuruna gelmiş, önünde durmuştu. Kendisini korkudan bir titreme aldı. Allah'ın Elçisi ona şöyle dedi:

«Hawwin alayke fa'innî Lastu bimalikin innema ana'bnu'imra'ati Kurayşin ta'kulu'l kadîda = Kendine gel, ben kıral değilim, ben kadid (pastırma) yiyen Kureyşli bir kadının oğluyum. ([3])

Ebu Umame diyor ki: «Bir gün bizler oturmuş konuşuyorduk, Allah'ın Resulü çıkageldi. Hemen ayağa kalktık. Buyurdu ki: «Acemlerin birbirine ta'zim ederek kalktıkları gibi kalkmayın. Ben ancak bir kulum. Kul kibi yerim, kul gibi otururum.» ([4])

---

(1) İbn-i Hişam, cilt 2 s. 665
(2) » » s. 658; aş-şifa, s. 101
(3) İbn-i Sa'd, al-Tabakat al-Kubrâ Cilt 1 s. 5, al-Hakim bunu Cerir'den rivayet etmiş ve «Şeyheynin şartlarına göre sahihtir» demiştir. Bkz. al-Luma, s. 583
(4) aş-şifa, s. 101

Resul-i Ekrem putperstliğin açık ve gizli şekliyle daima savaşmıştır. Nitekim bu celâdetini oğlu İbrahim (A.) in vefhatı gününde de göstermiştir. O gün Güneş tutulmuştu. Mü'minler İbrahim'in vefasından dolayı Güneşin tutulduğuna hükmettiler. Hz. Peygamber müslümanları başına topladı ve onlara şöyle dedi: «Güneş de Ay da bir kimsenin ölmesi veya yaşaması yüzünden tutulmaz.» O'nun insanların hidayete ermesi için ne kadar çırpındığına Tanrı sözü şahittir: **«Bu söze inanmadıkları için sanki kendini helâk edeceksin.»** (al-Kehf: 6), **«Size içinizden sıkıntıya uğramanız kendisine ağır gelen, size düşkün, mü'minlere şefkatli, merhametli bir elçi geldi»** (at-Tavbe 128).

Meşvereti: Allah'ın O'na emri şudur: «Fa'fu anhum wastağfir lahum wa şawirhum fi'l'amri = Onları affet, onlar için mağfiret dile ve işinde onlarla müşavere et» (Âl-i imran 159) Resul-i Ekrem'in, Kur'an'ın her emrini olduğu gibi bu emrini de harfiyyen tuttuğuna tarih şahittir. İlâhî vahiy haricinde kalan hallerde ümmetiyle konuşur, onların reylerini alır, en doğru rey kiminse onunla hareket ederdi:

Resul-i Ekrem, Bedir Gazvesinde kendilerine en yakın kuyunun yanına indi ve orayı karargâh yapmak istedi, Hubab ibn. al-Münzir ibn. al-Cumuh sordu:

— Ya Resulallah, burayı Allah'ın senin idirmiş bulunduğu ve bizim ileri geri gitmeğe salâhiyyetimiz olmıyan bir yer olarak mı seçtin, yoksa bu bir rey, bir harb taktiği midir?

— Hayır bu bir rey, bir harb taktiğidir.

— O halde yâ Resulullah, burası uygun bir yer değil; orduyu kaldır, düşmana en yakın kuyuya gidelim, orada

bir havuz yapıp içine su dolduralım, geride kalan kuyuları tahribedelim, düşman istifade edemesin.

— Sen güzel bir fikre işaret ettin.

Ve Resulullah Hubab'ın fikriyle hareket etti. (1)

Kureyş'in harbe hazırlandığını, nihayet Uhud Dağı yakınlarına konduğunu duyan Hazret-i Peygamber, ashabını topladı; şehri içinden savunmak veya dışarıya çıkmak hususlarında fikirlerini sordu. Kendi fikri; Medine dışına çıkmayıp içeride kalmak, düşman şehre girerse erkeklerin sokak başlarında savaşması, kadınların da evlerin damından düşmana taş ve ok atması merkezinde idi. Abdullah ibn. Übeyy ve bir kısım tecrübeli ashab da bu düşüncede idiler. Fakat gençler, çoğunluk harice çıkmakta ısrar ettiler: «Yâ Resulâllah bizi Cennete girmekten mahrum bırakma, biz bu günü bekliyorduk. Dövüşmek, şehidolmak istiyoruz.» dediler. Bunların ısrarı üzerine Allah'ın Elçisi, meclisten kalkıp evine girdi, zırhını giydi ve düşmanı şehir dışında karşılamak üzere ordusunu harekete geçirdi. (2)

Bu istişarenin güzel bir örneğini de Hendek Gazvesinde görüyoruz: Ahzap, muhasarayı sıkıştırınca Resul-i Ekrem, Gatafan kabilesi kumandanı bulunan Uyeyne ibn. hısn ile Hârise ibn. Ebî Hârise'ye haber salıp savaştan çekildikleri takdirde Medine meyvalarının 1/3 ünü kendilerine vereceğini vadetti. Yapılan antlaşma imza edileceği sırada Sa'd ibn. muâz ve Sa'd ibn. ubâde ile aralarında şu konuşma geçti:

— Yâ Resulâllah, bu Allah'ın emri mi, kendi fikrin mi?

---

(1) at Tabarî târihu'l-Umam va'l-Mulûk, c. 2, s. 144
(2) Aynı eser cilt 2, s. 189 - 190

Benim fikrim. Arapların tek vücut gibi üzerinize saldırdıklarını gördüm ve kuvvetlerinizi biraz kırmak istedim.

— Yâ Resulâllah, biz hepimiz putlara taparken bu adamlar bizim malımıza göz dikemezlerdi. Şimdi Allah bize İslâm'ı lûtfedip bizi hidayete kavuşturduktan ve seninle kuvvetlendirdikten sonra mı mallarımızı bu heriflere peşkeş çekeceğiz? Vallâhi, Allah aramızda hükmedinceye kadar onlara kılıçtan başka vereceğimiz bir şey yoktur.

— Sen bilirsin Sa'd, dedi.

Ve Sa'd andlaşmayı alıp yırttı. (1)

Fazileti :

Gönderilişte son„ yaratılışta ilk peygamber..

«Allah ilk defa benim aklımı yarattı, Allah ilk defa benim nurumu yarattı, Âdem su ile ruh arasında iken ben (Âlem-i ervahta) peygamberdim.» diyor. (2)

Yaratılmışların en üstünü, yaratılanların sebebi... Diyor ki :

«Tekrar dirildikleri zaman insanların ilk çıkanı benim. (Hesabın çabuk görülmesi için Allah'a) Elçi göndermek istedikleri zaman elçi ve hatipleri ben, üzüldükleri zaman müjdecileri ben olacağım. Livâülhamd (Hamd

---

(1) Aynı eser cilt 2 s. 229

(2) Bak Kaşfu'l-hafa wa muzîlu'l-ilbas, s. 265; Tac, c. 3, s. 239 - 42 (Müslim, Tirmizî, ibn. Hanbel)

Bayrağı) benim elimdedir. Rabbıma göre Âdem oğullarının en üstünü benim, ama yine de övünmem.» ([1])

بُعِثْتُ مِنْ خَيْرِ قُرُونِ بَنِي آدَمَ قَرْنًا فَقَرْنًا حَتَّى بُعِثْتُ مِنَ الْقَرْنِ الَّذِي كُنْتُ فِيهِ

Ben nesil benesil insan oğullarının en hayırlı soylarından geldim, nihayet içinde bulunduğum soydan çıktım.» ([2]) **«Rabbim bana Mekke çölünü altın yapmayı teklif etti... Dilersen melik bir peygamber, dilersen kul bir peygamber... dedi, ben (Nebiyyen Abden = kul bir peygamber) olmayı tercih ederim dedim.»** ([3])

Bir yaratılmış ki, Yaratanı beğenmiş **de: «wa 'inneka lealâ hulukin azîm = And olsun ki, ya Muhammed sen, en yüksek bir ahlâk üzerindesin»** (al-Kalem : 4) demiş ismiyle ismini birleştirmiş : (Lâilâhe illâllah Muhammedün Resulûllah). Ve O'nun âlemlere rahmet olduğunu bildirmiştir «Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.» Evet O, kıyamete kadar rahmettir. İnananlar, O'nun emirlerine sarılıp dünyada huzur içinde yaşar, ahirette Cennete girerler. İnanmıyanlar da yine o rahmetten istifade ederler. Zira Allah Muhammed hürmetine peygamberleri yalanlıyan eski milletlere gönderdiği azabı, meshi, (şeklini değiştirip başka şekillere koymayı) kaldırmıştır. ([4])

Hayası ve Duyduğu İlk Ses : Otuz beş yaşına gelmişti. İçinde yaşadığı cemiyetin sapıklıkları ruhunu sıkıyordu. Ruhunda derin bir inkilâbın işaretleri yavaş ya-

---

(1) Tirmizi, menakib, 1, aynı meâlde bir hadisi Müslim, ve Ebu Davud rivayet etmişlerdir. Bk. at-Taç C. 3, s. 239

(2) al-Tabakat al-Kubrâ, İbn-i Sa'd, cilt 1, s. 7; at-tac, c. 3 s. 239 (Buhârî)

(3) at tabakatu'l-kubrâ, c. 2.

(4) Taberî, Câmiu'l-Beyân c. 17, s. 75

herkes gibi Amcası Ebu Talip'le beraber Kâbe'ye taş taşıyordu. Sıcaktı. Halk izarını çıkarmıştı. O da izarını çıkarıp omzuna attı. Tam bu sırada bir ses «Avretin ?» Gaipten duyduğu ilk sesti bu. Ebu Talip, izarını başına koymasını isteyince «Mâ'asâbeni mâ'asâbeni 'illa fitaaddi Başıma gelen, haddi aşmamdan ötürü oldu.» diye cevap verdi. ([1])

Şüphesiz bu hâdise tek değildir. Daha bu gibi garip haller peyderpey vuku bulmuştu. Nihayet Resul-i Ekrem'e yalnızlık sevdirildi. İnsanlardan uzak, Rabbiyle başbaşa kalmak, O'na içinden geldiği şekilde kulluk etmek istiyordu. Hira Mağarasına çekildi.

Vahye Mazhar oluşu :

Ümmülmü'minin Âişe (R.A.) şöyle demiştir «Allah'ın elçisin (S.A.)'e ilk vahiy, uykuda doğru ru'ya şeklinde başlamıştır. Gördüğü her ruya sabah aydınlığı gibi vâzıh ve âşikâre çıkardı. Sonra kalbine yalnızlık sevgisi atıldı. Artık Hira'daki mağara içinde yalnız kalıp ibadet eder, âilesinin yanına gelip azığını aldıktan sonra tekrar dönerdi. Sonra yine Hadice'nin yanına gelir, bir o kadar zaman için yine azık tedarik ederdi. Nihayet Resulullah (S.A.) e bir gün Hira Mağarasında bulunduğu sırada hak (Vahiy) geldi. Şöyle ki. O'na Melek gelip; «İkra' = Oku» dedi. O da «Ben okumak bilmem». cevabını verdi. Hz. Peygamber (S.A.) buyurur ki o zaman Melek beni alıp, takatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra bırakıp yine «İkra' = Oku.» dedi. Ben de O'na «okumak bilmem» dedim. Yine beni alıp ikinci defa takatim kesilinceye kadar sıktı. Sonra bırakıp yine «İkra' = Oku.» dedi. Ben de «mâ ana bıkari'in = Ben okumak bilmem.» dedim. Nihayet yine beni alıp üçüncü defa sıktı, sonra bırakıp

---

(1) Tabakat, cilt 1 s. 127

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ اقْرَأْ وَرَبُّكَ
الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾

«Oku,yaratan Rabbin ismiyle. İnsanı kan pıhtısından yarattı. Oku, O, keremi sonsuz, kalemle öğreten Rabbindir. İnsana bilmediğini öğretti.» dedi. Bunun üzerine Allah'ın Elçisi (Allah O'na salât ve selâm etsin) bu âyetleri alıp yüreği titriyerek döndü. Huveylid kızı Hadice'nin yanına geldi. «Beni sarıp örtünüz, beni sarıp örtünüz.» dedi. Korkusu gidinceye kadar mübârek vücudunu örttüler. Ondan sonra (Hz. Peygamber) başına gelen olayı Hadice'ye anlatarak : «Kendimden korkuyorum.» dedi. Hadice (R.A.) «öyle deme, Allah'a yemin ederim ki, Rabbin seni hiçbir zaman utandırmaz, üzmez. Çünkü sen akrabana bakarsın, işini görmekten âciz olanların ağırlığını yüklenirsin, fakire verir, kimsenin kazandırmıyacağını kazandırırsın. Misafiri ağırlarsın, hak yolunda çıkan olaylarda (halka) yardım edersin,» diye tesellî etti. Bundan sonra Hadice Resul-i Ekrem'i (S.A.) alıp amcazadesi Varaka ibn. Nevfel ibn. Esed ibn. Abdiluzz'ya götürürdü. Bu zat cahiliyye çağında hıristiyan dinine girmiş, İbranice yazı bilir, İncil'den, Allah'ın nasibettiği kadar öte beri yazardı. Gözleri kör olmuş bir ihtiyardı. Hadice Varaka'ya «Amcam oğlu, dinle de bak, kardeşin oğlu ne söylüyor ?» dedi. Varaka : «Ne var, kardeşimin oğlu ?» diye sorunca Resulullah (S.A.) gördüğü şeyleri anlattı. Bunun üzerine Varaka dedi ki : «Bu gördüğün, Allah Taâlânın Musa'ya indirdiği Nâmus-i Ekber'dir (yani vahiy sırrının sahibidir.) Ah, keşki senin davet günlerinde genç olsaydım da kavmin seni yurdundan çıkaracakları zaman hayatta bu-

lunsaydım» Resulullah (S.A.) «Onlar beni çıkaracaklar mı ki ?» sordu. O da «Evet, zira senin gibi bir şey getirmiş hiç kimse yoktur ki, düşmanlığa uğramasın. Şayet senin davet günlerine yetişirsem, sana son derece yardım ederim» cevabını verdi. Ondan sonra çok geçmedi, Varaka vefat etti. Ve o esnâda fetret-i vahiy vukubuldu (Bir müddet için vahiy kesildi.)» [1]

Fetretten sonra yine bir gün «Ben Hira'da idim. Çağırıldım. Sağıma, soluma baktım, bir şey göremedim. Üstüme baktım, gökle yer arasında arş üzerinde oturmuş olan meleği gördüm. (Beni) çağırdı, korktum, Hadice'ye döndüm : Beni örtün, dedim. (Örttüler) Cibrîl indi ve **«Ya 'ayyuha'l-Muddassiru kum fe'anzir** = Ey örtüsüne bürünen, kalk, uyar..» dedi. Bundan sonra vahiy kızıştı ve devam etti. Fetretten sonra inen ilk sure olduğu için bu sureye ilk sure de denmiştir. [2]

Vahyin Mahiyeti Ve Çeşitleri

Vahiy, fısıldamak, işaret etmek, gizli konuşmak, ilham anlamlarına gelir, İlâhî ve gayri İlâhî vahiy diye ikiye ayrılır. İlâhî ve gayri ilâhî vahyin birçok çeşitlerine rastlamaktayız. Bizim asıl üzerinde duracağımız şer'î anlamdaki vahiydir Allah'ın peygamberlerine emrini bildirmesi. Bunun da çeşitleri vardır, şöyle ki

1. Sadık ru'ya : Hz. Âişe'nin, «Resulullah hiçbir ruya görmezdi ki sabah aydınlığı gibi çıkmasın» sözleri vahyin bu çeşidini belirtiyor.

---

(1) al-Buharî Vahyin başlangıcı Babı; Müslim ve tirmizî (at-tac, c. 3 s. 267 - 8)

(2) Buharî, Vahyin başlangıcı; Müslim ve tirmizî. Tabarî, Cami u'l-Beyân c. 29 s. 78; Kadî Beydavî, c 2, s. 560

2. Peygamber uyanık iken Meleğin görünmeden Hz. Resul'ün kalbine İlâhî hitabı düşürmesi ki bunun sırf ilhamdan ibaret olmayıp vahiy olduğuna Hak Taâlâ zarurî bir bilgi yaratırdı :

إِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ نَفَثَ فِي رُوعِي أَنَّ نَفْسًا لَنْ تَمُوتَ حَتَّى تَسْتَكْمِلَ رِزْقَهَا فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ

«Ruhülkudüs kalbime, hiçbir nefis, rızkını tüketmeden ölmiyecektir diye nefsetti (üfledi, düşürdü.) O halde Allah'tan korkunuz, rızkınızı meşru yollardan güzelce arayınız.» (1) Hadis-i Şerifi vahyin bu derecesinden haber veriyor.

3. Meleğin, bir insan suretine girip vahiy getirmesi Çoğunlukla pek güzel olan Dihye ibn. Halife al-Kelebi suretine girerdi. Başka suretlere girdiği de olmuştur. Bir A'rabî şeklinde gelip Resulullah'tan iman, İslâm ve İhsan hususunda sualler sorarak bu konuları, dolayısiyle ümmete öğrettiği, Buharî ve Müslüm'de yazılıdır. Bu Hadise Cibril Hadisi denir.

4. Çıngırak sesine benzer bir ses ile gelmesi «Hz. Âîşe'den rivayet edildiğine göre Hâris ibn. Hişam (R.A.), Resulullah (S.A.) tan sormuştu

— Yaresulâllah sana vahiy nasıl geliyor ? Resulullah (S.A.)

— «Bazan çıngırak sesi şeklinde gelir ki, benim için en güç olanı budur. Bu hal benden geçer geçmez, Meleğin bana ne söylediğini bellemiş olurum. Bazan da Melek bana insan suretine bürünerek gelir, benimle konuşur, ben de söylediğini bellerim. Âişe (R.A.) dedi ki : Soğuk kış

---

(1) at-tarğib wa't tarhîb. c. 2, s. 535 (al-Bazzâr, al-Hâkim)

günü O'na vahiy inerken gördüm, o hal kendisinden geçince şakaklarından ter akardı.» (1)

Bu ses devam ettiği müddetçe Yüce Peygamber'in kalbi Allah'ın hitabının heybetiyle korkar ve titrerdi. Gelen sözün mânasını hemen anlıyamazdı ise de, açıldıktan sonra söylenen yüksek söz kalbinde yer tutardı. Hattâ İbn-i Abbas (R.A.) ın rivayetine göre: «Resulullah (S.A.), indirilen âyet-i kerimenin zaptı yüzünden güçlük çekerler ve bundan dolayı çok kereler mübarek dudaklarını kımıldatırlardı. Bunun üzerine Allah Taâlâ:

لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ﴿١٧﴾ فَإِذَا
قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴿١٩﴾

«Ey Habibim sana nazil olan Kur'an âyetlerini (unutmıyayım diye) **acele edip** (Cibril okumasını tamamlamadan) **dilini, dudaklarını hemen kımıldatıp durma. Kur'an'ı göğsünde tutmak ve onu okutmak bize aittir. Kur'an'ı** (Cibril dilinden) **sonra okuduğumuz vakit dinle. Ondan sonra da onu sana açıklamak bize düşer.»** âyet-i kerimelerini indirdi.. Bundan sonra Peygamber (S.A.)'e ne zaman Cibril gelse onu dinler, gittikten sonra nasıl okumuş ise öyle okurdu.» (2)

5. Cebrâil (A.) in aslî heyetiyle, her biri gök yüzünü göstermiyecek şekilde ufukları kaplıyan 600 kanadiyle görünüp ilâhî emri duyurmasıdır: Bu şekilde görünmesi iki defa olmuştur. Birincisi Bi'setin başlangıcında ve fetreti müteakip Hira'da vukubulmuştu ki, bu dehşetli manzara karşısında Hz. Muhammed (Selâm O'na) dayanama-

---

(1) Buharî Vahyin Başlangıcı Babı,
(2) Buharî Vahyin Başlangıcı Babı.

mış, olduğu yerde baygın düşüp kalmıştı. İkincisi de Mi'rac gecesi Sidretülmüntehâ yanında olmuş fakat artık Allah'ın Elçisi eskisi kadar korkmamıştı.

6. Vasıtasız Allah'ın hitabını duymak: Mi'rac Gecesi beş vakit namazın ve Bakara Suresinin son üç âyetinin vahyedilmesi böylece vasıtasız olmuştur. Musa Aleyhisselâm da bu vahiy ile taltif edilmiştir. Vasıtasız vahiyde görme yoktur, Mi'rac gecesi bu vahyi alırken Hazreti Peygamber'e Rabbini görmek de nasibolmuştur.

7. Yüz yüze, perdesiz konuşmak ki, bunun keyfiyeti söz ile anlatılamaz. **«Leyse minkum ahadun illâ seyukallimuhû Rabbuhû wa Leyse baynahû we baynahû tarcumânun = Hiçbiriniz yoktur ki, Rabbiniz onunla kendisi arasında bir tercüman olmadan konuşacak olmasın.** (1) Hadis-i Şerifine göre kıyamette her mü'min vasıtasız olarak hem Rabbini görecek hem de O'nun hitabına nail olacaktır.

8. Rüyada Allah'ın Cemalini görüp vahye mazhar olmaktır. Zührî'nin «atânî Rabb fî 'ahsani suratin fakale = Rabbim bana en güzel bir surette gelip dedi ki...» Hadis-i Şerifi bu nevi' hitaba girer.

Hemen söyliyelim ki, Kur'an-ı Kerim, baştan başa Cebrail vasıtasiyle okunarak (VAHY-İ - METLÜV) vahyedilmiştir.

Vahiy esnasında görülen haller:

Resul-i Ekrem'in, beşeriyet sıfatlarından soyulup vahyi alır duruma gelmesi, mübârek vücutlarına o derece

---

(1) Rabbi görmek hususunda bak Attargib wat-tarhib c. 4, s. 545; Buharî.

ağır gelirdi ki en soğuk günde bile yüzünden şakır şakır terler akardı.

Üzerine bindiği deve, bu mânevî ağırlığa tahammül edemiyerek çökerdi. Arafat'ta Resul-i Ekrem deve üzerinde iken bu hal vaki olmuş, deve ayaklarını çökertmişti, bacakları az kalsın hurdahaş oluyordu. Bir defa da mübarek dizleri Zeyd ibn. Sabit'in dizi üstünde iken bu türlü vahiy gelmişti. Zeyd'in dizine o kadar ağırlık çökmüştü ki dizinin kırılacağını zannetmişti. Zeyd diyor ki: «Resulullah (S.A.) a gelen vahyi yazardım. Vahiy nazil olduğu sırada Resulullah'ı bir sıkıntı kaplar, inci taneleri gibi şiddetli bir ter dökerlerdi de ondan sonra açılırdı. Kendileri bana yazdırırlardı, ben de yazardım. İşimi bitirinceye kadar vahyin ağırlığından o kadar zahmet çekerdim ki ayağım kırılıyor zanneder ve artık bir daha yürüyemem derdim. Maide Suresi indiğinde, surenin ağırlığından biz vahiy kâtiplerinin az kalsın bileklerimiz kırılacaktı.» Ebu Hüreyre (R.A.) «Vahiy nazil olduğunda, vahyin bitmesine kadar hiçbirimiz başımızı kaldırıp mübarek yüzüne bakamadık.» «Vahiy nazil olurken en evvel mübarek vücutlarına bir titreme gelirdi.» «Vahiy nazil olurken kendilerini gam ve keder kaplar, mübarek yüzleri kül gibi olur, gözlerini kaparlar ve horultuya benzer şiddetli şiddetli nefes alırlardı» der. ine Zeyd ibn. Sabit: «Resulullah (S.A.) a şiddetli bir sure nazil olduğunda kendilerini kaplıyan sıkıntı ve şiddet, surenin şiddeti ile; yumuşak bir sure nazil olduğunda ise hali onunla mütenasib olurdu» demektedir.

Vahyin izleri yalnız Allah'ın Elçisi'nin vücutlarında değil etrafındakilerde de görülürdü: Ahmed ibn. Hanbel, Hakim, Tirmizî, Nesaî Hz. Ömer (R.A.) den şu sözü kaydediyorlar: «Sumi'a inde wachihî dawiyyun kedawiyyi'n-nahli = Vahiy nazil olurken Hazret-i Peygam-

ber (S.A.) in yanlarında koğan etrafındaki arı uğultusuna benzer bir uğultu işitilirdi.» (1)

Şüphesiz bu şartlar altında Hz. Peygamber'in dış duyuları muattal kalıyor, iradesi elden gidiyor ve kendisi tamamen İlâhî iradenin kucağına giriyordu. Artık gelen kelâmda aklının hiçbir rolü yoktu:

«Bana yapılanı da, size yapılanı da anlamıyorum. Ben ancak bana vahyolunana uyuyorum (O kadar.)» (Al-Ahkaf: 9)

Kendi aklının ve duyularının rolü olmadığı içindir ki vahyedilen Kelâm, hem lâfız hem de mâna olarak Allah'ındı.

İşte Kureyş, bu garip halleri görerek bunların manevî cephesini kavrıyamamış ve bunları ele alarak Resul-i Ekrem'e Hâşâ kâh sahir, kâh kâhin, kâh cin çarpmış (bugünkü münkirlerin sar'a dediği) kâh mecnun dediler. Bir taraftan İslâm ile şereflenenlere türlü türlü işkenceleri reva görürken diğer taraftan da Hac mevsiminde Hac için gelen kabileleri dolaşıp: kâziptir, mecnundur gibi aleyhinde propagandalar yapıp insanları O'ndan uzaklaştırmağa çalıştılar:

«Allah'ın nurunu ağızlariyle söndürmek istiyorlar. Oysaki kâfirler istemese de Allah nurunu tamamlayacaktır.» (as-Saff: 8). Evet Hira'dan ufuklara yayılan nur sönmiyecek ve kendileri de önünde sonunda bu ses karşısında eğileceklerdi.

Şimdi biz asıl konumuza gelelim; itirazların nasıl başladığını ve nasıl bir yol takibettiğini ve bunların Kur'an ayetlerine çarparak nasıl kırıldığını görelim.

---

(1) Bak Ahmed Naîm Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, s. 2, dip not (1) ve Prof. Tayyip Okiç, tefsir dersi notları, s. 4 - 6.

Birinci Bölüm

ARAP PUTPERESTLİĞİ

وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾

«Çoğu Allah'a ancak şirk koşarak inanır.»

A — Araplar Allah'a inanıyorlardı. Ancak Allah ile kendileri arasında şefaatçi sandıkları putlara da tapıyorlardı. İbrahim ve oğlu İsmail (Selâm onlara), Hicaz bölgesine tevhid dinini yerleştirmişlerdi. Puta tapıcılık sonradan çıkmıştır. Hicaz Bölgesine putperestliği ilk sokan Amr ibn. Luhay olmuştur. Şöyle ki :

Amr. ibn. Luhay Şam'a gitmişti. Balka toprağından olan MEÂB'A gelince ki o gün orada AMALİKA kavimleri oturuyordu. - Ora halkının putlara ibadet ettiklerini gördü. Onlara bu taptıklarının ne olduğunu sordu. Şu cevabı verdiler :

«— Bu taptığımız putlardan yağmur isteyince yağmur yağdırırlar, yardım istesek bize yardım ederler.»

Amr onlara heveslendi ve bir tanrı da kendisine vermelerini rica etti. Ona Hübel denilen putu verdiler. Amr Hübel'i Mekke'ye getirip dikti ve halkı bu tanrıya tapmağa davet etti.

Hicaz'daki putperestliğin sebeplerinden biri de şu olmuştur : Mekke İsmail oğullarına dar gelince diğer şehirlere göç ettiler. Fakat giderken Harem taşlarından bir taş da beraberlerinde götürür ve konakladıkları yerler-

de taşı koyar, hürmet için Kâbe etrafında nasıl dönüyorlarsa o taşın etrafında da öyle dönerlerdi. Sonradan asıl maksat tamamen unutuldu, hoşlarına giden başka taşlara da taptılar, tevhidi bırakıp şirke saptılar.

Bununla beraber Kâbe'ye hürmet, tavaf, hac ve ömre, Arefe ve Müzdelife'de durma, ve telbiye gibi İbrahim zamanından kalma bazı ibadetler de yaşamakta devam etti. Fakat telbiyeye kendi tanrılarını da katarak şöyle dediler: «Labbayk Allahumma Labbayk La Şarika Laka 'illa şarikun huwa laka tamlikuhu wama malak. = Allah'ım sana geldim, senin emrine uydum. Senin ortağın yoktur. Yalnız biz ortağın var ki, o da senindir. Sen ona maliksin, o malik değil.» Böylece Allah'ı birledikten sonra kendi tanrılarını da anıyorlar, fakat tanrılarını Allah'ın tasarrufundan düşünüyorlardı. Yüce Allah kulu Muhammed (S.A.) e onların bu halini bildiriyor: «Çoğu Allah'a ancak şirk koşarak inanır» (Yusuf: 106)

B — PUTLARIN ÇEŞİTLERİ:

وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾

«Ve sakın ilâhlarınızı bırakmayın, ne Ved'di, ne Suva'ı, ne Yeğus'u, ne Yeuk'u ve ne de Nesri bırakmayın dediler.» (Nuh: 23) Bunlar Nuh Kavminin putları idiler. Fakat Araplara da geçmişti. Bundan dolayı Araplar Abd-u Vedd, Abd-u Yağus gibi isimler takarlardı. Cenab-ı Hak, Nuh kavminin sapıklığını söylemekle Arapların inançlarının sakatlığını, putlarının değersizliğini ve âkibetlerinin ne olacağını bildiriyor. Halbuki Kureyş: «Bu, geçmişlerin masalları.» diyorlardı. O kıssaları hatırlatmaktan asıl maksadın kendi inançlarının düşkünlüğünü göstermek ol-

duğunu anlamıyorlardı. Bu konuya ileride Netice bahsinde temas edilecektir.

Çeşitli Kabilelerin putları: Çeşitli kabilelerin kendilerine mahsus putları vardı.

a) Vedd: Devmetülcendel'de oturan Kelb kabilesinin idi.

b) Suva': Hüzeyl kabilesinin idi.

c) Yeğus: Tay'den En'um, Mizhecten Cureş kabilesi Yeğus'a taptılar.

d) Nesr: Himyer'de zulkilâ' boyu, Himyer yurdunda bulunan Nesr'e taptılar. (1)

e) Sa'd: Milkân boyunun Sa'd adlı bir putu vardı. Arazilerinde bulunan uzunca bir taştı.

f) Hübel: Kureyş'in Kâbe ortasında bulunan putu idi.

g) İsaf ve Naile Hz. Âişe (R.A.) diyor ki: «Biz İsaf ve Naile'nin Cürhüm kabilesinden bir erkek ve bir kadın olduğunu, Kâbe'nin içinde zina ettikleri için Allah'ın onları taş ettiğini işitirdik; ama Allah bilir.»

C — TAPINAKLAR (TAĞUTLAR)

a) Putlardan ayrı olarak Arapların bir takım tapınakları da vardı. Bunların en büyüğü Kâbe idi. İbrahim ile oğlu İsmail (Selâm onlara) yapmışlardı. Kâbe bütün Arapların müşterek tapınağı idi.

---

(1) Bu adlar bazı salih adamların isimleri idiler. Bunların etbaı vardı. Bunların ölümü üzerine bunlara uyanlar, bunların adına dikmeler (heykeller) diktiler ve bu heykellere sahiplerinin isimlerini verdiler. Sonradan bilen kalmayınca cehaletle bu heykellere tapıldı. (İbn-i Hişam, c. 1, s. 73, 417; Taberî, Camiu'l-Beyân c. 29 s. 54.

Kâbe'den ayrı olarak kabilelere has tapınaklar da vardı ki bunlara Tağut denirdi.

b) al-Uzzâ : Kureyş'in ve Benu Kinane'nin tağutu idi. Nahle'de bulunurdu. Kapıcı ve perdecileri Süleyman kabilesinden Şeyban oğulları idiler.

c) al-Lât : Taif'te bulunan Benu Sakif kabilesinin tağutu idi. Kapıcı ve perdecileri sakif kabilesinden Muattib Oğulları idiler.

d) al-Menat : Yesrib (Medine) de Evs ve Hazrec kabilelerinin tağutu idi. Kadid'de Müşellel civarında bulunuyordu. Bunlardan başka :

e) zul - Huleysa : Tebale'de Devs, Has'am ve Becîle kabilelerinin,

f) Fels Tayy'in ve Tayy dağları olan Sülmâ ve Ucad peşinde bulunan kabilelerin,

g) Zul-Kâ'bat : Sendad'da Bekr ve Tağlib kabilelerinin tağutu idi. (1)

D — ARAPLARIN PUTLARA (TANRILARINA) SAYGILARI

İbn-i İslak diyor ki : her evin bir putu vardı. Adam sefere çıkacak olursa evinden çıkmadan önce putu mesheder, bu onun sefere gittiği zaman evinde yaptığı son işi olurdu. Seferden dönünce de ilk iş olarak yine putuna eline sürerdi. (2)

Putlara besledikleri bu inanç, pek sağlam değildi. Menfaatlerine aykırı bir durum meydana gelince ilâhlarına kızar, onların ilâh olabileceğinden şüphe ederlerdi.

Milkân boyundan bir adam süt develerini, sütlere bereketli olsun diye Sa'd adlı putlarının yanına götürdü.

(1) İbn-i Hişâm c. 1, s. 84, 90.
(2) İbn-i Hişâm c. 1, 83

Kesilen hayvanların kanları bu putun üzerine akıtılırdı. Binilmemiş olan besili hayvanlar, putu, böyle kanlı vaziyette görünce ürktüler, öteye beriye kaçtılar. Adam kızdı, bir taş alıp puta attı : «Allah belânı versin, dedi, develerimizi kaçırdın.» Develerini bulup bir araya topladıktan sonra da şöyle dedi :

«Biz toplasın diye Sa'd'ın yanına geldik, Sa'd bizi dağıttı. Biz Sa'd'dan değiliz. Sa'd ancak çöl ortasına konmuş, ne doğru ve ne eğriye çağıramıyan bir taş parçasından başka bir şey değildir.» ([1])

Havlan'ın Umyanis denilen bir putları vardı. Ekinlerinden ve hayvanlarından bir kısmını Umyanis ile Allah arasında taksim ederlerdi. Allah için ayırdıklarını misafire ve fakirlere sarf ederler ve ilâhları için ayırdıklarını da onların masrafına, huzurlarında yapılacak âyin, kurban ve saireye harcarlardı. Allah'ın hakkından Umyanis'in hakkına bir şey geçerse onu bırakırlardı. Umyanis'in hakkından Allah'a bir şey geçmişse onu tekrar puta iâde ederlerdi. «Allah ganidir, bunlar fakirdir» diyerek ilâhlarını Allah'a tercih ederlerdi. Bunlara (EDİM) denilirdi. (Bunlar netice itibariyle yine kendilerine kalacağından putun hakkının Allah'a geçmemesine gayret ediyorlardı.) ([2]) Cenab-ı Hak onların bu garip âdetlerine işaret ediyor :

وَجَعَلُوا لِلّٰهِ مِمَّا ذَرَاَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْاَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هٰذَا لِلّٰهِ بِزَعْمِهِمْ
وَهٰذَا لِشُرَكَٓائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَٓائِهِمْ فَلَا يَصِلُ اِلَى اللّٰهِ وَمَا كَانَ
لِلّٰهِ فَهُوَ يَصِلُ اِلٰى شُرَكَٓائِهِمْ سَٓاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾

---

(1) İbn-i Hişâm c. 2, s. 82; Taberî Câmiu'l-Beyân, c. 8, s. 28
(2) İbn- Hişâm, c. 1, 80; Kadî B. c. 1, s. 669

«Tuttular, Allah için O'nun yarattıklarından ekin ve hayvanlardan bir hisse ayırdılar : «Bu, Allah'ın, bu da şeriklerimizin (putlarımızın)» **dediler. Ama şerikleri için olan Allah tarafına geçmiyor, fakat Allah için olan şerikleri tarafına geçiyor. Ne kötü hüküm veriyorlar ?»** (En'am 136)

E — ARAPLARIN PUTLARINI KADIN ADDETMELERİ

إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِ إِلَّا إِنَاثًا وَإِن يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَّرِيدًا ﴿١١٧﴾ لَّعَنَهُ اللَّهُ وَقَالَ
لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿١١٨﴾ وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَآمُرَنَّهُمْ
فَلَيُبَتِّكُنَّ آذَانَ الْأَنْعَامِ وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ... ﴿١٢٠﴾

«O'nu bırakıp birtakım kadınlara yalvarıyorlar. O'nu bırakıp kovulmuş şeytana tapıyorlar. Ki Allah onu lânetledi, o da şöyle dedi : «Elbette kullarından bir mukadder pay alacağım ve onları sapıtacağım ve her halde onları kuruntulara düşüreceğim ve onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını dilecekler ve onlara emredeceğim Allah'ın yarattığını değiştirecekler.»

«Onu bırakıp bir takım kadınlara yalvarıyorlar.» «Kancıklara tapıyorlar. Bu âyetin tefsirinde müfessirler şöyle diyorlar : «Lât, Uzzâ, Menat gibi her kabilenin taptığı özel putları vardı. Bunlara «Falan oğullarının kadınları» derlerdi. Putların adları da kadın adı idi.» (1)

Hamdi Yazır da, o devirde müşriklerin kendilerinden başka fail görmek istemediklerinden, arzu ettiklerini yaptıracakları yumuşak tabiatlı kadın tanrılar seçtikle-

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 5, s. 165

rini, Yunanlıların tanrılarının da kadın olduğunu, bunun kadına ve şehvete düşkünlüğün bir sonucu olduğunu belirttikten sonra diyor ki: «... Yani müşrik ruhunun tapınma gayesi kadındı. Onun gözünde tapınmanın en büyük örneği kadındır. O, bütün zevkini, bütün ilhamını kadından alır. Kadın zevki onun için en büyük lezzet olur. Onun bütün hayallerinin başında kadın hayali vardır. Bundan dolayı oturduğu yerde, her hürmet edeceği mevkide güzel bir kadın resmi arar. Hele çoğunlukla putların kadın ismiyle adlandırılmış olması da kadına tapınmanın ruha hakim olmasından ileri gelmiştir. Bu suretle fevkalâde veya muhayyel güzellerin resimleri, her tarafa yapılmış ve onlar örnek alınarak diğer kadınlar tahkir edilmiş; en çirkin kadın en güzel bir puttan daha kıymetli olmak lâzımgelirken, müşriklerin elinde hakiki kadınlar öyle bir ibtizale düşerler ki hürmet şöyle dursun, basit insan haklarından bile mahrum edilirler. Davâya bakarsanız kadın her şeydir, fiiliyata bakarsanız kadın, oyuncakların en sefilidir.» ([1])

Kadına tapınma, ruhlarına öylesine sinmişti ki neye muhabbet edip saygı gösterseler kadın telâkki ederlerdi. Bu yalnız Arap müşriklerine mahsus bir keyfiyet değildi. Hititlerde, Fenikelilerde, Yunanlılarda ve diğer müşrik milletlerde hep Ana Tanrıça ibadeti görmekteyiz.

Güneşe tapar, dişi tasavvur ederler, yıldızlara tapar, kadın tasavvur ederlerdi. Meleklere tapar, onların Allah'ın kızları olduğunu düşünürlerdi. Ne gariptir ki bu kadar muhabbetini ilâhlaştırdıkları kadına, hayatta hiç hak ver-

---

(1) Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 2, s. 1469 - 470

mez, hürmet etmez bir meta' gibi telâkki eder, onun şeref ve namusunu ayaklar altına alırlardı. Kız çocuklarından ürkerlerdi. Ve kız çocuklarını çok defa toprağa diri diri gömmekten çekinmezlerdi. Çünkü kız çocukları kendilerini düşmanlarına karşı koruyamaz düşüncesinde idiler. Tabarîde bu hususta Katade'den şu rivayet kaydedilmektedir : «Bu âdet müşrik Arapların âdeti idi. Mü'min Allah'ın taksimine razı olur. Allah'ın takdiri, kişinin nefsi için kazasından (tedbirinden) hayırlıdır. Erkeğin de hayırlı olup olmadığı biilnmez. Çok kızlar vardır ki âilelerine erkekten hayırli çıkmıştır.» [1] İşte Cenab-ı Hak müşriklerin bu kötü düşüncelerine sesleniyor :

وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثَى
ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٥٨﴾ يَتَوَارَى مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ
عَلَى هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾

«Allah'a kızlar isnadediyorlar — Hâşâ O'nu tenzih ederim — kendilerine ise canlarının istediğini. Halbuki onların birine dişi müjdelendiği vakit, öfkesinden yüzü simsiyah olur, verilen müjdenin kötü tesiriyle kavminden gizlenir, hareket üzere onu tutacak mı, yoksa toprağa mı gömecek ? Bak, ne fena hüküm veriyorlar !» (en-Nahl : 58 - 59)

---

(1) Taberî Câmiu'l-Beyân, c. 14, s. 76

وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾ أَمِ اتَّخَذَ مِمَّا
يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَاكُمْ بِالْبَنِينَ ﴿١٦﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ
مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾ أَوَمَنْ يُنَشَّأُ فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ
غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾ وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَٰنِ إِنَاثًا أَشَهِدُوا
خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ
مَا لَهُمْ بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾

«Tuttular O'na (Allah'a) **kullarından bir cüz' tasladılar** (burada birkaç mâna vardır : Hülûlü reddediyor. Çünkü hülûlde Allah kullarından bir parça sayılmaktadır. Allah'a çocuk isnadını, meleklerin Allah'ın kızları olduğunu reddediyor. Zira çocuk babanın bir parçasıdır. Allah'a ilâhları yanında bir hisse, bir cüz' ayırmalarını da reddediyor.) **Şüphesiz insan çok nankördür. Yoksa yarattıklarından kızlar edindi de oğulları da sizi mi seçti ? İçlerinden biri Rahman'a benzer sandığı (kız) ın doğduğu kendisine müjdelenince yüzü simsiyah oluyor öfkesinden yutkunup yutkunup duruyor. O zinet içinde yetiştirilecek, dövüşmeyi beceremiyecek öyle mi ? Rahman'ın kulları olan melekleri de dişi yaptılar. Sanki yaratılışlarına şahit mi idiler ? Bir de dediler ki «Rahman dileseydi biz onlara ibadet etmezdik.» Onların bu hususta bir bilgileri yoktur. Sadece atıyorlar.»** (ez-Zuhruf 15 - 20).

«Şimdi onlara sor : Rabbin'e kızlar, onlara oğullar öyle mi ? Yoksa biz melekleri yaratmışız da onlar da (nasıl yarattığımıza) **şahit mi olmuşlar ? Ha ! Şüphesiz ki iftira-**

larından ötürü «Allah doğurdu» derler ve elbette bunlar yalancıdırlar. Kızları oğullara tercih mi etmiş? Size ne oldu, nasıl hükmediyorsunuz? Hiç mi düşünmüyorsunuz?»

F — KENDİLERİNDEN BAZI HAYVANLAR HAKKINDA HÜKÜMLER UYDURMALARI :

وَقَالُوا هٰذِهِ اَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَا اِلَّا مَنْ نَشَاءُ بِزَعْمِهِمْ
وَاَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَاَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءً
عَلَيْهِ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٨﴾

«Zanlarınca dediler ki «Şunlar dokunulmaz hayvanlar ve ekinler bunları ancak dilediğimiz kimseler yiyecek. Şunlarda sırtları haram edilmiş hayvanlar.» diğer birtakım hayvanları da Allah'ın ismini anmadan boğazlarlar. Hep bunları Allah'a iftira ederek yaparlar. İftira ettikleri için Allah yakında cezalarını verecek» (el-An'âm 138).

Bizim dilediklerimizden başkası yiyemez sözleri batıldır. Çünkü onların dilemedikleri nice kimseler, nice kuşlar ve hayvanlar yer de asıl diledikleri yiyemiyebilir. Bu, Allah'ın kısmetine bağlı bir şeydir.

Sırtları haram edilmiş hayvanlar : bilinmesi, yük yükletilmesi, kullanılması ve yararlanılması haram sayılan hayvanlardır. Bunlar : Bahire, Sâibe ve Hâmidir. [1]

Cahiliyye halkı, bir deve beş defa doğurur ve beşinci yavru, erkek olursa kulağını yarıp salıverirlerdi. Artık onu sağmazlardı. Sütünü yalnız misafir içebilirdi. Ona

---

(1) Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, s. 2063

binmezler ve onu hiçbir suretle kullanmazlardı. Buna **BAHİRE** denirdi. Bir adam hasta olduğu, yahut başına bir dert geldiği, veya muradına ulaştığı zaman «şifa bulursam devem **sâibe** olsun.» diye adarsa o deveyi de **bahîre** gibi salıverirlerdi; ondan faydalanmazlardı. Koyun dişi doğurursa kendilerinin, erkek doğurursa ilâhlarının olurdu. Onu kurban ederlerdi. İkisini birden doğurursa «Kardeşine kavuştu» deyip dişinin yüzünden erkeğini de kurban etmezlerdi. Buna da **VASÎLE** denirdi. Bir erkek devenin dölünden on batın doğarsa onun sırtını haram sayarlar, Onu hiçbir otlaktan ve sudan menetmezler; Sırtını korudu» derlerdi ki, **HÂMİ** de budur. ([1])

Halbuki İlâhî kanunda böyle bir şey yoktu. Bunlar kendi uydurmaları idi :

مَا جَعَلَ اللّٰهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلٰكِنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٣﴾

«Allah, ne bahire, ne sâibe, ne vesîle ve ne de hâmi diye bir (hüküm) **koymamıştır. Ama küfredenler Allah'a yalan uydurup iftira ederler. Ve çokları da düşünmezler.»** (al-Mâide 103)

Bu bahire, saibe, vasile ve hami âdetlerini de ilk yerleştiren, yine bir zamanlar Mekke'ye malik olan Amr İbn. Luhayy olmuştur. Bu adam hakkında Hz. Resul (S.A.) şöyle buyurmuştur «— Ya Eksem ([2]) Amr İbn. Luhayy'ı gördüm. Maiyyetini ateşe çekiyordu. Senin ona, onun sana benzemesi kadar birbirine benziyen kimse görmedim.»

---

(1) Kadî Beydâvî cilt 2, s. 361 Keza bak Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili c. 2, s. 1823

(2) Sahabîdir.

Eksem (İbn. al' Cavn al-Huzaî) «Yaresulâllah, onun bana benzemesinin bana bir zararı var mı?» diye sordu. Resulullah: «Hayır, dedi, sen mü'minsin o kâfir. Çünkü o, İsmail Dinini değiştiren, putları diken, bahire, saibe, vasile ve hâm geleneklerini koyanların ilkidir.» ([1])

وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هٰذِهِ الْاَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلٰٓى اَزْوَاجِنَا وَاِنْ
يَكُنْ مَيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَٓاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ اِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٣٩﴾

«Bir de dediler ki, bu hayvanların karınlarında olan (yavrular) - zanlarınca sırtları haram kılınan bahirelerin, sâibelerin gebe oldukları yavruları - sade erkeklerimize mahsus olup, kadınlarımıza haramdır. Eğer (o yavrular) **ölü ise o zaman erkek ve kadın hepsi bunda ortaktır.** (Böyle dediler ve bu suretle, kadınlara yalnız ölüye iştirâk edebilmekten başka bir hak tanımıyarak zulüm ve hakaret ettiler.) **Allah onlara bu tavsiflerinin cezasını verecektir.»** (el-An'âm 139)

ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ مِنَ الضَّاْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ
الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِ نَبِّئُونِي بِعِلْمٍ اِنْ
كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٤٣﴾ وَمِنَ الْاِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ
حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِ اَمْ كُنْتُمْ

---

(1) İbn-i Hişâm c. 1, s. 76

شُهَدَٓاءَ اِذْ وَصّٰيكُمُ اللّٰهُ بِهٰذَاۚ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ
النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٤﴾ قُلْ لَٓا اَجِدُ فِي مَٓا اُوحِيَ
اِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلٰى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُٓ اِلَّٓا اَنْ يَكُونَ مَيْتَةً اَوْ دَمًا مَسْفُوحًا اَوْ لَحْمَ
خِنْزِيرٍ فَاِنَّهُ رِجْسٌ اَوْ فِسْقًا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ
فَاِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤٥﴾

«Sekiz eş : Koyundan iki, keçiden iki. De ki iki erkeği mi haram kıldı, yoksa iki diyişi mi ? Yoksa iki dişinin rahimlerinin ihtiva etmiş olduklarını mı ? Eğer doğru iseniz bir ilim ile bana haber verin. Ve deveden iki, sığırdan iki. De ki : «İki erkeği mi haram kıldı, yoksa iki dişiyi mi ? Yoksa iki dişinin rahimlerinin ihtiva ettiklerini mi ? Yoksa Allah'ın size bu haramı emrettiğini gördünüz mü ? Öyle bilgisiz, insanları azdırmak için uydurduğu yalanı Allah'a isnad edenden daha zalim kim olabilir ? Allah zalimleri sevmez ? De ki : bana vahyolunanlar içinde bu saydıklarınızı yiyecek bir adama haram kılınmış bir şey bulamıyorum. Ancak şunlar haramdır : Ölü, yahut dökülen kan, yahut domuz eti ki, o şüphesiz pistir, yahut Allah'tan başkası kim dara kalır, mecbur olursa, azgın ve sınırı aşıcı olmıyarak (yani diğer bir mecbur kalmışın elindekini almadan ve yemekte zaruret sınırını aşmadan) **yemesi halinde Rabbın Ğafûrurrahimdir.»** (âl-An'âm : 143 - 145)

Görülüyor ki İslâmda her güzel şey helâldir. Sadece insanlara zararlı olan şeyler haram kılınmıştır. Yüce Allah, Resul-i Ekrem'in vasfını zikrederken şöyle diyor :

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ
وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهٰيهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ
الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ
وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

«Onlar ki, kendi ellerinde bulunan Tevrat ve İncil'de zikrini buldukları, kendilerine iyiliği emreden, kötülüğü yasaklıyan, güzel şeyleri helâl, çirkin şeyleri haram kılan ve üzerlerinde bulunan (hurafe) **zincirleri** (ni) **kırıp** (kendilerini, fikrî ve aklî) **hürriyete kavuşturan Ümmî Peygamber'e tabi oldular, O'na inandılar, O'nu takviye ettiler, O'na yardım ettiler ve O'nunla beraber inen Nur'a uydular. İşte onlar felâha erenlerdir.»** (el-A'raf : 157)

İslâm Dini insanları bağlıyan zincirleri kırmıştır. Mümin, hem dünyadan, hem de âhiretten nasibini alacaktır. «Bu dünya, mü'mine zindan, kâfire cennet» ([1]) Hadisi yanlış anlaşılmaktadır. Uhrevî hayatının yüksekliğine nispetle bu dünya, mü'mine zindan sayılabilir. Ama bu demek değildir ki, mü'min, bu dünyadan el çekip onu kâfire bırakacak, kâfir rahat edecek, mü'min sefalet çekecektir. Böyle bir fikir Kur'an'ın ve Sünnetin naslariyle taban tabana zıttır. Cenab-ı Hak'kın emri şudur

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللّٰهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ
آمَنُوا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾

---

(1) Tirmizî, C. 2, s. 52; Ebû Nu'aym'ın Hilyetu'l-Evliyasında ve Sülemî'nin Tabakat-i Sûfiyesinde ve mu'teber mecmualarda geçer.

«De ki: Allah'ın kulları için yarattığı süsü ve güzel rızıkları kim haram etti? De ki: Onlar dünya hayatında iman edenler içindir. Kıyamet gününde ise yalnız onlara mahsustur. İşte biz, bilen bir toplum için âyetleri böyle açıklıyoruz.» (al-A'raf: 32)

«Allah'ın sana verdiğinde âhiret evini ara, dünyadan da nasibini unutma, Allah sana nasıl ihsan etmişse sen de öyle ihsan et ve yer yüzünde fesat çıkarmağa uğraşma. Doğrusu Allah bozgunculuk edenleri sevmez.» (el-kasas 77)

Namaz kılmak nasıl bir farz ise çoluk çocuğun nafakasını temin için çalışmak da öyle farzdır. «Kişinin elinin emeğiyle kazanıp, kendine ve çocuklarına ve hizmetçilerine sarfettiği, sadakadır.» (1)

Hz. Alî: «Dünyana öyle çalış ki sanki ebedî yaşıyacaksın; âhiretine de öyle çalış ki sanki yarın öleceksin.» sözleriyle mü'minin yoluna ışık tutmaktadır. Ve nihayet «İki günü birbirine eşit olan kimse aldanmıştır.» «Hiç kimse elinin emeğiyle kazandığından daha hayırlı bir yemek yememiştir.» (2) Hadisi, İslâmdaki maddî ve manevî terakki aşkını ifadeye kâfidir.

G — CİNLER HAKKINDAKİ İNANÇLARI

وَاَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْاِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾

«Gerçekten bazı insanlar, cinlerden birtakım erkeklere sığınıyorlardı da onların azgınlıklarını artırıyorlardı.» (Cin suresi: 5)

---

(1) at-tarğîb, c. 2, s. 522 (İbnu Mâce)
(2) Aynı eser, c. 2, s. 521 (Buharî)

Cin kelimesi cins ismidir... Tekili cinnîdir. İncillerde ve diğer eski semavi kitaplarda zikredilegelmiştir. Avrupalı'ların Genie, Lâtinler'in Genius dedikleri de budur.

Lûgatçilerin ve tefsirlerin açıkladığına göre cin kelimesi, bir şeyi örtmek anlamına gelir. Cenne : örttü, cunne : kalkan, cenîn : henüz ana karnında örtülü bulunan çocuk veya kabir, cenân : içteki kalb, cennet : yeri örtmüş bağ ve bostan yahut duyulardan gizli bağ, cünun : akla örtülmüş perde yani delilik demektir. Bütün bu kelimelerde duyudan gizli anlamı vardır.

Cin, gözle görülmiyen birtakım varlıkların adıdır. Cinler, muhtelif şekillere girebilen, güç işleri yapma yeteneğine sahip, havadan veya ateşten yaratılmış akıllı ve gözle görülmez varlıklardır. Kur'an-ı Kerim'in bildirdiğine göre cinler, şeytanların başı olan İblîs soyundan gelir · «(İblîs) cinlerden idi. Rabbının emrine karşı geldi. Şimdi siz onu ve zürriyetini benim yerime kendinize dost mu tutuyorsunuz ? Oysa onlar size düşmandır...» (el-Kehf 50)

Âyet İblîs'in cinlerden olduğunu haber veriyor. Fakat Cinler İblîs'ten mi üremişlerdir, yoksa İblîs mi cinler arasından çıkmıştır sorunu ihtilâf konusu olmuştur. İbni Abbâs, İbni Mes'ud, İbni Müseyyib, Katade, İbni Cerîr vs. gibi sahabi ve tabiîlere göre cinler meleklerin bir çeşididir; İblîs de bunlardan gelmiştir. Bu görüşe göre cinler memleketlerden bir zümredir. Saîd İbni Cübeyr ve Hasan Basrî ise İblîs'in meleklerden olmadığını, Âdem nasıl insanların aslı ise İblîs'in de cinlerin aslı olduğunu ileri sürmektedirler. Birinci görüş daha sahih kabul edilmektedir. İmam Nevevî de bu görüşü benimsemiştir. (1)

---

(1) Demîrî Hayâtu'l-Hayavâni'l-Kubrâ, c. 1, s. 171 ve devamı, Mısır, 1321; İslâm Ansiklopedisi, Cin Maddesi.

Ragıb'ın Müfredat'ta açıkladığına göre cin kelimesi iki manada anlaşılır 1) Duyulardan gizli kalan bütün ruhanî varlıklara denir ki, bu takdirde melekleri ve şeytanları da içine alır. Her melek cindir ama, her cin melek değildir. 2) Cin ruhanî varlıkların hepsi değil, bir kısmıdır. Ruhanî varlıklar üç kısımdır:

a) Hepsi hayırlı olan ruhanîler. Bunlar, Allah'ın emrinden hiç çıkmayan meleklerdir.

b) Hepsi şerli olan ruhanîler. Bunlar insanları kötülüğe sevk eden şeytanlardır.

c) Hem hayırlısı, hem de şerlisi olan ruhânîler. İşte asıl cin denilince bunlar anlaşılır.

Tabarânî'nin rivayet ettiği bir Hadiste Hz. Peygamber (S.A.V.), cinleri üç sınıfa ayırmaktadır: «Bir kısmının kanatları vardır, havada uçarlar. Bir kısmı yılanlardır. Bir kısmı da (insanlar gibi) konar, göçerler. Aynı meâlde bir Hâdis de Ebu'd-derdâ yoliyle gelir: «Allah cinleri üç sınıf yarattı. Bir sınıfı yılanlar, akrepler ve arz haşeresidir. Bir sınıfı havada rüzgâr gibidir. Bir snıfı da insanlar gibidir, hesap ve ceza göreceklerdir.» (1)

Gelen haberlerden anladığımıza göre cinlerin erkek ve kadını vardır. Asıl üzerinde durmak istediğimiz ve cin deyince hatırımıza gelen, insanlar gibi olan cinlerdir ki, bunlar yer, içer, evlenir ve ürerler. (2)

Cinler de mükelleftir. Hz. Peygamber, insanlara olduğu gibi cinlere de gönderilmiştir. «Ey cinler ve insanlar topluluğu!» diye başlayan âyetler vardır. «Senefruğu lekum eyyuha's-sekalân: 'Sizin de hesabınızı göreceğiz ey

(1) Demîrî, Hayât, c. 1, s. 171 - 181
(2) Aynı eser.

sekalân» [1] âyetinde iki sekalden biri cinler, biri insanlardır. Sekâl ağırlık demektir. Yere ağırlık verdiklerinden veya günâhlariyle yüklü olduklarından dolayı cinler için sekal tabiri kullanılmıştır.

Cinlerin de müslümanı, kâfiri; iyisi ve kötüsü vardır. Onlar da yaptıkları işlerin karşılığını göreceklerdir. İyileri cennete, kötüleri cehenneme gidecektir. Cinlerin kâfir olanına şeytan denir. Çoğulu şeyâtîndir. Kâfir cinlerin başında baş şeytan İblîs vardır [2]

Kur'an-ı Kerim'de cinler hakkında başlı başına bir sure mevcuttur. Burada onların müslümanı, kâfiri; iyisi, kötüsü bulunduğu, Allah'a karşı hiç birinin bir etkisi olmayıp hepsinin âciz ve sorumlu bulunduğu, Allah'a inanmışların onlardan korkmaması gerektiği, Peygamberin gönderilmesiyle cinlerin artık cehâlet ve fetret zamanlarında yaptıklarını yapamadıkları, çünkü Hz. Muhammed'in gönderilmesiyle eskisi gibi gök haberlerini çalmak için yüksek yerlere sokulmadıkları, zira üzerlerine ateşten kıvılcımlar gönderildiği, hâlâ kötülüklerin de devam etmek istiyenleri varsa da Allah'ın kudretine karşı onların bir tesiri olamıyacağı, Allah'a inananlara bir zarar veremiyecekleri, bilâkis kendilerinin helâk olup cehennem odunu olacakları, Kur'an'a inanmış cinlerin ise kötülüğe değil iyiliğe çalıştıkları, bu yüzden cinlerden korkulmaması, mescitlerde ve diğer yerlerde Allah'tan başka kimseye duâ ve ibadet edilmemesi anlatılmaktadır. Yine Kur'an'a göre cinlerden bir gurup gelip Kur'an dinlemiş, müslüman olmuş, milletlerine gidip onları imana çağırmışlardır :

---

(1) Rahman Suresi 31.

(2) Hayâtu'l-Hayavân, aynı sayfalar.

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا
﴿١﴾ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ﴿٢﴾

«De ki : Cinlerden bir gurup (Kur'an) **dinleyip «Biz, hidayete sevk eden gayet güzel bir Kur'an dinledik de ona inandık. Bundan sonra artık Rabbimize ortak koşmıyacağız» dedikleri bana vahyolundu.»** ([1])

Burada cinlerin Kur'an dinledikleri açıkça ifade edilmekle beraber Hz. Peygamber'in onları görüp görmediği ihtilâflıdır. Şöyle ki :

1. İbni Abbas'tan rivayet olunduğuna göre Hz. Peygamber cinleri görmemiş ve onlara okumamıştı. Ancak birkaç arkadaşiyle Ukkâz çarşısına giderken Nahle denilen yerde sabah namazını kıldıkları esnada okuduğu Kur'an-ı, cinler dinlemişti. O sıralarda şeytanlar, gök haberlerini alamaz olmuşlar, üzerlerine ateşten kıvılcımlar saldırmıştı. «Her halde yeni bir şey oldu ki, sizinle gök haberleri arasına gerildi. Yerin doğusuna, batısına gidin bakın bakalım o olay nedir ?» demişler ve bu sebeple doğuyu batıyı araştırmağa başlamışlardı. Tihame tarafına giden takım, Hz. Peygamber'in, Nahle'de sabah namazını kılarken okuduğu Kur'an-ı işitince dikkatle dinlemişler ve «İşte bu, size gök haberine perde olan.» demişler ve oradan milletlerine gidip «Ey kavmimiz, biz hidayete sevk eden gayet güzel bir Kur'an dinledik de ona inandık. Artık bundan sonra Rabbimize ortak koşmıyacağız» diye haber vermişlerdi. Yüce Allah Cin suresini indirmiş, onların Kur'an dinlemelerini peygamberine vahyetmiştir.

2. İbni Mes'ud da şöyle diyor : Peygamber (S.A.V.) **«Ben cinlere Kur'ân okumakla emrolundum. Beraberim-**

(1) Cin Suresi 1 - 2

de kim gelir ? dedi. Herkes sustu. İkinci kez söyledi, yine sustular. Üçüncü kez söyleyince ben «Abdullah, beraberinde gelirim ya Resûlâllah» dedim. Bunun üzerine kalktı, İbni Ebî Düb Şi'bi'nin yanındaki Hacun'a gelince çevreme bir hat çizdi, «Bunu geçme» dedi. Kendisi Hacun'a doğru gitti. Derhal keklikler gibi üzerine uçuştular. Zut erkekleri gibiydiler. Kadınlar gibi tef çalıyorlardı. Nihayet O'nu sardılar, gözümden kayboldu. Hemen kalktım, bana eliyle otur diye işaret etti. Sonra Kur'an okumağa başladı. Gittikçe sesi yükseliyordu. Hepsi yere yapıştılar. O derece ki, seslerini işitiyordum da kendilerini göremiyordum. Sonra Hz. Peygamber bana dönünce «Gelmek istedin değil mi ?» dedi. «Evet ya Resulâllah» dedim. «Gelmen gerekmezdi. Onlar cinler. Kur'an dinlemeğe geldiler, sonra da kavimlerini uyarmak üzere döndüler. Benden azık istediler, ben de onlara kemiği azık yaptım. Kemikle deve gübresiyle kimse taharetlenmesin» buyurdu.

İbnu Mes'ud (R.A.), bu hususta daha yetkilidir. Zira hâdise, hicretten takriben bir buçuk, iki yıl önce, Mi'raç'tan sonra olmuştur. Yalnız bu iki rivayeti bağdaştırmak mümkündür. İbni Abbas, bu sure vahyoluncaya kadar Peygamber'in, cinleri görmediğini söylüyor. Bundan sonra da görmedi diye bir şey söylemiyor. İbni Mes'ud ise Peygamber'in, cinlere Kur'an okumak için emir alıp onlara Kur'an okuduğunu anlatıyor, bu sureden bahsetmiyor. Demek ki, önce cinlerin Kur'an dinledikleri bu sure ile vahyedilmiş, daha sonra da Hz. Peygamber'e, bizzat gidip onlara Kur'an okuması emredilmiştir. (1)

Taberânî aynı meâlde bir Hadisi Zübeyr ibnu'l-Avvâm'dan nakleder. Zübeyr, Hz. Peygamberle beraber gitmiş, Hz. Peygamber ona bir yerde durmasını emretmiş

(1) Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 7, s. 5381 - 5394

ve etrafına bir çizgi çizerek burayı geçmemesini söyleyip cinlerin arasına gitmiş. Sabaha kadar onlara Kur'an okumuş, döndüğünde bunların Nusaybin cin hey'eti olduğunu, Kur'an dinlemek üzere geldiklerini, kendisinden azık istediklerini, kendisi de onlara kemik ve deve gübresini azık tayin ettiğini söylemiş. (1)

Cinlere Kur'an okuma olayının birkaç defa tekerrür ettiği anlaşılıyor. Bütün bu olaylar, bize cinnin var olduğunu isbat eder. Mu'tezile cinni kabul etmez. İnsanların azgınları cin ve şeytandır der. (2) Kur'an-ı Kerim'in müteaddit yerlerinde isminden bahsedilen, hakkında sure inmiş bulunan bu ruhanî varlıkların inkârı, ehli sünnetçe mümkün değildir. Görülmiyen her şeyin inkâr edilmesi isabetmez. Çevremizde nice varlıklar var ki bu gözümüz onları görmeğe yeterli değildir.

Cinler lâtif cisimlerdir. Görülebilirler ama kesafetleri olmadığı için elle tutulmazlar. Âdeta ışık gibidirler. «O (şeytan) ve kabilesi, sizin onları göremiyeceğiniz yerden sizi görürler.» (3) âyetine dayanarak İmam Şafiî, cinni gördüm diyenin şehadeti kabul edilmez demiştir. Demîrî, Şafiî'nin bu sözü, cinlerin, asıl mahiyetleriyle görülemiyeceği manasında anlaşılabilir. Çünkü çeşitli şekillere girmiş cinleri sahabilerden ve başka kimselerden görenler çoktur der ve buna dair örnekler verir

Hakim'in Müstedrek'inde anlattığına göre Safvan İbnu'l Muattıl es-Sulemî, hacc için birkaç arkadaşla giderken Arac denilen yerde bir yılanın çırpınıp öldüğünü görmüşler. İçlerinden biri yılanı bir hırkaya sarıp çukura

---

(1) Demîrî, Hayâtu'l-Hayavân.

(2) Zekeriyya ibn Muhammed al-Kazvînî, Acâ'ibu'l-Mahlûkat, Hayâtu'l-hayavân kenarında, c. 2, s. 162, Mısır, 1321

(3) A'râf Suresi 21

defn etmiş. Mekke'ye geldiklerinde Mescidi Haram'ın kapısında duran bir adam, o gömdüklerinin, Hz. Peygamber'den Kur'an dinliyen dokuz kişiden Amr İbn Câbir isimli Cinnî olduğunu söylemiş. (1)

Osmaniye'de Yedek Subay iken nöbetçi olduğumuz sırada oturur sohbet ederdik. Söz cin meselesine temas etti. Ben bildiğim kadarını anlattım. Bir Üstteğmen arkadaş da bir çadırda yattığı sırada cinleri gördüğünü, bunun bir yanılma veya sanı olmadığını anlattı. Çok muhterem bir zattan da birkaç defa cinlerle karşılaşmış bulunduğunu dinledim. Bazı insanlar bu yaratıklarla karşılaşırken Hz. Peygamber'in sık sık karşılaşmış olması uzak görülemez. Muhaddisler, Hz. Peygamber'in cinlerle altı kere görüştüğüne kanî olmuşlardır.

İmam Gazâlî, melek ve şeytanın bir gerçek, bir de başka suretlerde görünen şekli olduğunu, Gerçek şekillerinin ancak nübüvvet nuriyle görülebileceğini; Cebraîl'in ekseriya insan şeklinde geldiğini; şeytanların da insan şekline bürünerek bazı mükâşefe erbabına göründüklerini söylüyor. (2)

Hayatu'l-Hayavân'da bazı cinlerin, insanlardan bazı erkek veya kadınlarla evlendiklerine dair misaller olduğu gibi bu evlenmenin caiz olup olmadığı hakkında mü-

---

(1) Hayatu'l-Hayavân, c. 1, s. 174; Ahmed İbn Alî, al-İsabe fi Temyîzi's-Sahâbe, c. 2, s. 527-28. Bu olayı değişik şahıslar anlatırlar. İsabede varyantları sayılır. Ama hepisinin birleştiği nokta Bir yılanın çırpınarak öldüğü veya kanlar içinde ölmüş bulunduğu, bunu birisinin gömdüğü ve bu gömülenin, Hz. Peygamber'den Kur'an dinlemiş bulunan Ambr ibn Cabir olduğudur. Baverdî, Hakim, Tabarânî, İbnu Merdûye Hakîm-i Tirmizî bunu kaydetmişlerdir.

(2) İmam Gazâlî İhya'u Ulûmi'd-din, c 3, s. 53, Mısır. 1387/1967

nakaşlar da serdedilmiştir. Bunların ne derece doğru olduğunu bilemiyoruz. Psikolojik bir olaydır. Demiri, «iyi bir insan gördüm. Birbiri ardından dört defa cinlerle evlenmişti» diyor. [1]

Yukarıya kaydettiğimiz Hadis'in ifade ettiği üzere cinlerin insanlar gibi yaşayıp üreyen ve ölen bir kısmı mevcuttur. Bunların ömürleri insanlarla kıyaslanamıyacak derecede uzundur. Hattâ Usdu'l-ğâbe'de yer alan bir rivayete göre ta Âdem'in oğulları Habil ve Kabil zamanından Hz. Peygamber zamanına kadar yaşamış. önce kâfir olduğu için kötülükler yaparken sonra müslüman olmuş ve Hz. Peygamberle görüşmüş Hâmetu'bnu'l-Heysem isimli bir cinden bahsedilir. [2]

Cinler uzun yaşamalarından ve lâtif cisim olmalarından ötürü yer yüzünde geçmiş birçok olayları bilirler. Bilgileri insanlardan fazladır. İnsanların yapamıyacakları işleri yaparlar. Neml suresinde Belkis'in tahtını, Cinden bir ifritin, Süleyman (A.) oturduğu yerden kalkmadan Sebâ'dan oraya getirebileceği anlatılır. [3] Hattâ cinler Resulullah devrinde şu yıldızların kapladığı En Yayın Gök'ü geçip Mele'i A'lâdan gayb haberleri çalmağa yeltenmişler ve atılan ateşten ve bakırdan kıvılcımlar durdurulmuşlardır. Rahman Suresinde : «Ey cinler ve insanlar topluluğu, eğer göklerin ve yerin derinliklerine geçebilirseniz varın geçin. Bunu ancak yetki ile yapabilirsiniz... İkinizin de üzerinize ateşten ve bakırdan kıvılcımlar gönderilir, muvaffak olamazsınız.» [4] buyuruluyor.

Burada «aleykuma» yani iki cemaat üzerine kıvılcımlar gönderilir ifadesi, her iki topluluğun da göklere tır-

---

(1) Hayâtu'l-Hayavân, s. 179
(2) Aynı eser.
(3) Neml Suresi
(4) Rahmân Suresi 33, 35

manacağını gösterir. Cinler ta Hz. Peygamber devrinde haberler çalmak için göklere tırmanmışlar ve ateşten kıvılcımlarla karşılaşıp geri çevrilmişlerdi. Bugün insanlar da tırmanıyorlar. Bu, Kur'an'ın bir mucizesidir. Âyette önce cinlerin sonra insanların zikredilmesi, bu işe önce cinlerin, sonra insanların çabalıyacağına işaret eder. Tabii insanlar da bir noktada duracaklardır. En sür'atli vasıta ile göğe tırmanılsa bile yine güneş sistemi dışına çıkmaya insan ömrü yetmez. Gitseler de onlarda güneşten ve diğer ateşli yıldızlardan gelen ateşlerin hareketinde erirler.

Hasılı cinler, insanların bilmedikleri birtakım şeyleri bilirler. Şimdi çağımızda rağbet gören ruh çağırma olaylarında da cinlerin rol oynadığı muhakkaktır. Cinlerin kâfirleri olan şeytanlar, insanları aldatmak için kendilerini ruh diye, hem de bir velinin ruhu diye takdim etme fırsatını fevt ederler mi hiç ? Şeytanların telkin yolu pek fazladır. Rahmani taraftan gelmeği tercih ederler. Ruh çağırma yolu onlar için güzel bir fırsat. Nasıl olsa orada bulunanlar, gelenin yüksek bir ruh olduğuna inanmışlardır. O halde ne söylense, ne telkin edilse yutulacaktır. Şimdi acaba 20 nci asırda kendimizi böyle olaylara kaptırıp iradeden yoksun bir hale gelmekle, 15 asır önceki cahiliyye araplarının yaptığı gibi cinleri veya şeytanları şımartmış olmuyor muyuz ?

Görülüyor ki, cin vardır. Araplar da buna inanıyorlardı. Ancak onların yanlış tarafları ,cinleri ilâhlaştırmaları idi. Arap müşrikleri de Sabiîler, Süryanîler, Keldanîler, Yunanlılar ve Romalılar gibi cinleri çeşitli şekillerde ilâhlaştırmış, onların tasvirlerini yapmış, şerlerinden korunmak, hayırlarına ulaşmak için onları tesir altında bulunduracak çeşitli büyü, ve tılsım yollarına başvurmuş-

lardı. Böylece ülûhiyyette cinni, Allah'a ortak etmiş, O'ndan bir parça saymış oluyorlardı: **«Cinni Allah'a ortak saydılar.»** (Al-An'am: 100), **«Allah ile cinler arasında bir nesep tasladılar.»** (as-saffât: 158), **«ve insanlardan bir takım erkekler, cinlerden birtakım erkeklere sığınıyorlardı da onların azgınlıklarını artırıyorlardı.»** (el-cinn: 6) Sefere giden adamların geceyi geçirecekleri bir dereye gelince «Ben bu gece bu derenin içinde olan şeylerden, bu derenin cinlerinin reisine sığınırım.» demesi [1] tevhid inancına aykırı olduğu gibi üstelik kendilerine böyle yüksek değer verilmesi, cinleri de şımartıyordu. İnananın yegâne dayanağı ve sığınağı Allah'tır. O'na nığınırız. **«Bismillahillezî lâ yedurru ma'a ismihî şey'un fi'l-ardı we-lâ fi's-semâ'i va hu va's-semîu'l-âlîm. = İsmiyle beraber ne yerde ve ne de gökte hiçbir şey zarar veremiyen Allah'ın adiyle başlarım. O, işitici ve bilicidir.» «Hasbunallahu Wa ni'mel-wakil, ni'mel-mawlâ wa ni'man' nasir. = Allah bize yeter, O, ne güzel vekildir ve O, ne güzel dost ve ne güzel yardımcıdır.»** [2]

---

(1) Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, s. 5381 - 5394
(2) İbn-i Hişâm, cilt 1. sayfa 206

İkinci Bölüm

MÜCADELENİN VE İTİRAZLARIN BAŞLAMASI

Resul-i Ekrem ilk vahyi aldığı sırada gizli ve aşikâr Hakk'a davet ediyordu. Kendisine daha çok, gençler ve zayıf tabaka inanıyordu. İnanmıyanlar da O'nun bu davetine karşı koymuyordu. Sokaklarda toplanti yerlerinde hep O'ndan bahsediliyor, geçerken parmakla gösteriliyordu : «İşte Abdulmuttalib'in gökten haber getiren çocuğu» diyorlardı. Nihayet Resul-i Ekrem, kavmini uyarma ile emir aldı «Wa 'anzir aşırataka'l akrabin = Yakın akrabanı uyar.» (aş-şuarâ : 214) âyeti nazil olunca Resul-i Ekrem : «Ey Abdülmuttalib'in kızı Safiyye, ey Muhammed'in kızı Fatıma ve ey Muttalip oğulları, ben sizi Allah'tan kurtaramam. Benim malımdan ne isterseniz isteyin ama ben Allah'tan sizin için bir şeye malik değilim.» [1] dedi ve Safâ dağına çıkıp seslendi :

— Ey Kureyş !

Kureyş :

— Muhammed Safâ'dan çağırıyor, diyerek ortaya toplandılar. Allah'ın Elçisi hitaba başladı :

— Size şu dağın eteğinde bir sürü var desem, bana inanır mısınız ?

— Evet, sen bizce maznun değilsin. Senden yalan çıkmamıştır.

---

(1) at-Taberî Câmiu'l-Beyân, cilt 19, s. 66

— Allah bana yakın akrabamı uyarmamı emretti. Siz de benim yakın akrabamsınız. Sizi şiddetli bir azap ile korkutuyorum. «Allah'tan başka ilâh yoktur.» demedikçe size ne dünyada bir fayda, ne de âhiretten bir nasip vadedemem. (Böyle deyiniz ki) Rabbinizin huzurunda size şehadet edeyim. Bu kelimeyi söylerseniz, Arap size tabi olur, Acme size boyun eğer.

Ebu Lehep :

— *Elin kurusun, yuh sana, bizi bunun için mi çağırdın ?* Diyerek hakaret etti ve oradakileri dağıttı. Allah Ebu Lehep hakında Tebbet Suresini indirdi : **«Yuh oldu iki eli Ebu Leheb'in, kendi de yuh. Ne malı fayda verdi ona, ne kazandığı. O, bir alevli ateşe yaslanacak. Karısı da odun hamalı olarak, Gerdanında bir ip ki fitillisinden».** (Lehep Suresi) (1)

Amcası Ebu Lehep ve karısı Ümm-ü Cemil, Resulullah'ın en azılı düşmanlarından idiler. Bu kadın diken toplar, Allah'ın Elçisinin geçtiği yollara atardı. Bu yüzden bu kadına (Hammâlete'l - hatab = Odun hamalı) denmiştir. Veya bu kadın koğuculuk yaptığı, Allah'ın elçisini fena sözlerle incittiği için bu vasıfla tavsif edilmiştir. (2)

Rabîa İbn. Ubbâd diyor ki : «Ben genç bir çocuktum, babamla beraber Mina'da bulunuyorduk. Bir adam kabileler arasında durmuş : «— Ey falan oğulları, ben Allah'ın Elçisiyim. Allah'ın Resulü size Allah'a ibadet etmenizi, O'na ortak koşmamanızı, bu taptığınız putları bırak-

---

(1) İbn-i Sa'd, at-Tabakat al-Kubra, c. 1, s. 184; Taberî târihu'l Umemi va'l-Mulûk, c. 2, s. 64, 86, Caetani c. 2, s. 233. Taberî Câmiu'l-Beyân c. 19 s. 66 - 69

(2) at-Taberî, Câmiu'l-Beyân c. 30 s. 192 - 3

manızı, kendisine inanıp onu doğrulamanızı, Allah'ın beni memur ettiği vazifeyi yerine getirmem için bana yardım etmenizi emrediyor..» diyordu. Arkasından da şiddetli, sinirli, iki örük saçı bulunan ve üzerinde Aden elbisesi olan bir adam «Ey falan oğulları, bu Lât ve Uzzâ'yı, Benu Malik'ten, Cünd'den olan andlılarınızı, getirdiği bid'at ve dalâletle boyunlarınızdan atmak istiyor. Ona uymayın, onu dinlemeyin.» diye haykırıyordu. Babama: «Bu peşinden gidip, ötekine mani olan adam kimdir?» diye sordum; «Amcası Abdul'-Uzzâ Ebu Leheb İbn. Abdilmuttalip'tir.» dedi. (1) Ebu Lehep Bedir'den birkaç gün sonra keder etti, çiçeğe yakalandı ve çiçekten öldü. Ölüsü üç gün terk edilmişti, çok fena kokmuş olduğundan kimse defn edemedi. Nihayet bir Sudan'lıyı tutup defnettirdiler. (2)

Artık Hz. Muhammed Aleyhisselâm Allah'ın birliğini, Kureyş'lilerin Allah'tan başka taptıklarının batıl olduğunu, müşrik olarak ölen babalarının helâk olmuş bulunduğunu söylüyordu. Kureyş'in tanrılarına hurafelerine dokununca Hazret-i Muhammed (S.A.) e karşı düşmanlık ilân ettiler. O'nunla ve O'na inananlarla alay edip, zayıf müslümanlara en ağır işkence ve hakaretleri reva görüyorlardı. Resul'ün ashabından bir kısmı Habeşistan'a gitti. Kendisi de her türlü cefaya, güçlüklere göğüs gererek halkı İslâma çağırdı. Allah O'na Amcası Ebu Talib'i destek etmişti. Ve bizzat muhafızı Allah'tı:

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا
بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ... ﴿٦٧﴾

(1) at-Taberî, Tarîhu'l-Umemi va'l-Mulûk, c. 2, s. 83
(2) Kadî Beydâvî, c. 2. s. 664

«Ey Peygamber, sana Rabbinden indirileni tebliğ et, eğer bunu yapmazsan risaletini tebliğ etmemiş olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır.» (1) Resulullah'tan rivayet ediliyor: «Allah beni elçi gönderdi, bu iş bana güç geldi. Allah bana «Eğer risaletimi tebliğ etmezsen sana azabederim.» dedi ve beni korumayı tekeffül etti. Bu işi yapmağa kendimde kuvvet hissettim.» Hz. Enes'ten rivayet edildiğine göre de: Resulullah (S.A.) bekleniyordu. Bu âyet inince bulunduğu yerden başını çıkarıp; **«Ey insanlar, artık gidiniz, Allah beni insanlardan korudu...»** buyurdu. (2) Kureyş baktılar ki bunun önüne geçmek imkânsızdır, bu defa tuttular, hileler, tuzaklar kurmağa; yalan ve iftiralar uydurmağa koyuldular. O'na sihir, kehanet, delik isnadettiler; şair olduğunu söylediler. O'nunla görüşüp de müslüman olmasından korktukları kimselerin, O'nunla görüşmesine mani olmağa çalıştılar. (3)

KUR'AN-I KERİM de onların isnat, iftira ve itirazlarına en veciz ve beliğ bir şekilde cevap veriyordu. Bu itiraz ve isnatları, yapan kimselere ve konularına göre tasnif edecek olursak şöyle sıralamamız gerekecektir:

A — İtiraz edenler: Müşrikler, Yahudiler, Hıristiyanlar, münafıklar.

B — İtiraz konuları: Tevhidi inancı, Resul'ün şahsiyyeti, Âhiret inancı, Kur'an-ı Kerim. Şimdi bunları sırasiyle görelim: Bunları gözden geçirince anlıyacağız ki o zamanın cahil insanları ne isnat ve itirazlar ileri sürmüşlerse, bugünün kendilerini münevver sanan âlimleri (!) de aynı şeyleri ileri sürmektedirler. Ve Kur'an-ı Kerim bunlara da aynı belâgatle cevap vermektedir.

---

(1) al-Maide : 67
(2) Kadî Beydâvî c. 1, s. 349
(3) at-Taberî, Tarihu'l-Umem-ı Va'l-Mullûk c. 2, s.

A — ALLAH'IN BİRLİĞİNE İTİRAZLAR

1. Müşriklerin tevhide karşı durmaları :

KUR'AN müşriklerin uydurmuş bulundukları yasakları, hurafeleri reddedip Allah'ın birliğini ve her şeyin O'nun elinde bulunduğunu ifade edince müşrikler : «Madem ki Allah'ın takdiri haricinde bir şey yoktur, o halde bu bizim yaptıklarımızı da O dilemiştir. Binaenaleyh bu yaptıklarımız neden kötü olsun ? Allah'ın iradesine uygundur. Allah nasıl diliyorsa işler öyle cereyan ediyor. Bizim suçumuz, bizim günahımız ne ?» şeklinde karşı koydular. Evet Asr-ı Saâdet'in cahil putperestleri böyle diyorlardı. Ve bunu alay olsun diye söylüyorlardı. Kur'an, onların bu sözlerine değiniyor

وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ
وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ ... ﴿٣٥﴾

«Ve şirk koşanlar dediler ki «Allah dileseydi, ne biz, nede babalarımız O'ndan başka bir şeye ibadet etmezdik. Ondan ayrı olarak bir şeyi haram kılmazdık.» (an-Nahl : 35)

Sonradan cebirciler, daha başka adlar altında türiyecek olan İslâmın ruhuna aykırı fırkalar ve nihayet bugünün yarı aydın, dini küçümsiyen birtakım din düşmanları da aynı şeyi söyliyeceklerdi : «İnsan rüzgâra kapılmış bir yaprak. İlâhî irade ne tarafa eserse onu o yöne sürükler. Günah nedir ? Allah'ın günah ve azap ile işi yoktur. Allah dilemese hiçbir iş olmaz...» şeklinde düşünüyor, emr-ü nehyi kaldırıyor, sorumsuz bir insanlar güruhu tasavvur ediyorlar. Böyle olacağını zaten Kur'an haber vermektedir :

«Şirk koşanlar, diyecekler ki : Allah dileseydi, biz de babalarımız da şirk koşmazdık. ve bir şeyi haram kılmaz-

dık. Onlardan öncekiler de böyle yalanladılar da nihayet azabımızı taddılar. De ki: Yanınızda bir bilginiz var mı ki o bilgiyi bize çıkarıp (izah edesiniz.) **siz ancak zanna tabi oluyorsunuz. Ve siz ancak atıyorsunuz.»** (al-An'am: 148)

Yani yâ Muhammed, putları Rablarına eş koşan, birtakım ekinleri, hayvanları kendilerine haram sayıp «Allah dilese biz de babalarımız da şirk koşmaz ve bir şeyi haram etmezdik» diyenlere de ki: Allah'ın bu yaptıklarınıza razı olduğuna dair elinizde kesin delil var mı? O halde o delillerinizi bize gösterin. Ey müşrikler siz ancak zannediyorsunuz. Batıla dalıyorsunuz. Elinizde ne bir delil, ne yakîn verecek bir bilgi var.

Bu düşünce yanlıştır. Zira her şeyi Allah dilemiş, Allah takdir etmiştir. Ama bu arada insanlara da bir irade vermiştir. Ezelde insanları mümkün bir daire içerisinde serbest bırakmıştır. Dünya'ya geldiklerinde kendi iradelerini nasıl ve hangi tarafa kullanacaklarını bildiği için, yine ezelde insanın fi'lini, insanın kendi iradesine göre çizmiştir. Bu takdir, Allah'ın dilemesiyle değil, insanın dilemesiyle olduğundan, insan mes'uldür.

Allah'ın iradesi iki türldür: Tekvini irade, teşriî irade. Tekvini iradenin taallûk ettiği her şey olur. Bunda insanın bir rolü yoktur. Teşriî irade; Allah'ın rızası demektir. Bunun taallûk ettiği her şeyin olması gerekmez. Kulun elindedir. Dilerse rıza tarafını alır, dilerse rızanın aksini seçer. Kul, vücut makinesinin şoförüdür. Dilerse onu selâmette yürütür, dilerse uçuruma yuvarlar. İşte Cenab-ı Hak bu mânaya işaret etmektedir. ([1])

---

(1) Goldziher'in eserini, al-Akide Wa'Ş-Şari'a fil-İslâm adiyle Arapçaya çeviren zat şöyle diyor «İlk Müslümanlar hayır ve ihtiyar meselesiyle uğraşmaktan müstağni idiler. Eğri

büğrü olmıyan bir caddeden gidiyorlardı. Bu meseleyi tetkike bile önem vermiyor, gidecekleri Âhiret hususunda dini örnek alıyorlardı. Bundan dolayıdır ki kuvvetleri ve otoriteleri, hakimiyetleri genişledi. Sözleri geçer oldu. Fakat müslümanlar, sonradan hayır ve ihtiyar, kazâ ve kader meselesine dalınca bunun güçlükleriyle karşılaştılar. Aralarında ihtilâf belirdi. Mü'minler bunu hidayete ve gerçeğe uygun bir şekilde çözdüler. Nasları telif ettiler Sevap ve ceza, insanın irâde ve seçmesine bağlıdır. Aklı başında olan herkes,insan iradesinin varlığını kabul eder. Allah insana fi'lin vesile ve âletlerini vermiş, yolunu düzenliyecek aklı kafasına yerleştirmiştir. Hayrı şerre tercih etmesini de insandan istemiştir. Bu hayatta insanı men veya cebreden kimse yoktur. Bununla beraber dinde gelmiştir ki - Aklen de sabittir insanın amelleri ezelde Allah'a malûmdur. Ve Allah'ın iradesi, esasen mevcudolan bu amellere taallûk eder. Allah, bunları kulların ellerinde yaratır. İşte bu, kazâdır.

Fakat Allah dilemiştir ki insanların amelleri, istidatlarına ve kendilerini amele sevkeden - ne olduğunu bilmedikleri - iradelerine göre olsun. Kader insandan gizlidir. Eğer insan, ezelde Allah'ın kendisi için ne takdir ettiğini bilse, ve o bilgisine göre fi'li yapsa, idi; bu, Allah'a karşı bir hüccet olabilirdi. Küffar hakkında Allah'ın «Hatamallahu alâ Kulubihim wa alâ sam'ihim wa alâ 'absarihim ğişawatun... = Allah kalblerini, kulaklarını mühürlemiştir, gözlerinde de perde vardır.» (al-Bakara 7) âyeti de böyle anlaşılıyor. Çünkü onlar kendi isteklerine göre küfrü seçtiler, Allah da onların seçmelerini diledi. Burada kelâm, temsil kabilindendir (al-Akide Weş-şeri'a fi'l İslâm, s. 79, alt not.) Resulullah (S.A.) bu mesele ile uğraşmayı menetmiştir «Ey kavim, eski ümmetler, peygamberlerine ihtilâf etmek ve kitabın bazısını diğerine vurmak gibi hareketlerle saptılar. Bu Kur'an, birini diğerine çarpmanız icin indirilmemiştir. Binaenaleyh ondan bildiğinizle amel edin, size müteşabih gelen (âyetlere) de iman edin».

Goldziher de şunları yazmaktadır «Kur'an'da (Dalle = saptı) ve (adelle = saptırdı) ve buna benzer kelimelerin geçtiği çeşitli âyetler vardır. Bunlardan biri «fa'inna'llahu

yadılluman yaşâ'u we yahdî man yaşa' = Şüphesiz Allah dilediğini saptırır, ve dilediğini doğru yola sevk eder.» Bu hükümler Allah'ın, dalâlet sahiplerini doğrudan doğruya kötülük ve şer yoluna bıraktığı anlamına değildir. Çünkü (Dalla) kelimesi insanı saptırmak manâsına değil, onu sapkınlığında terk etmek manasınadır. Yani ona aldırış etmemek demektir. Nitekim **«We nezeruhum fî tuğyanihim ya'mahun = Onları bırakırız, azgınlıklarında dalıp gitsinler.»** (el-An'âm 110) demiştir. Çölde yalnız başına seyahet eden seyyahın halini düşünebiliriz. Kur'an'ın hüdâ ve dalâl tabirleri bu düşünceden doğmuştur. Meselâ seyyah, sınırı olmayan ve sonunu bilmediği bir çöl içinde sapar, kaybolur. «Allah insana maksadına ulaşmak için doğru yolu haber verir. Allah'ın rahmetini arıyan kimseyi, imanının üstünlüğü sayesinde Allah hidayetle mükâfatlandırır. Bunun aksine kötü amel sahibi günahkâr insanı rahmetinden mahrum bırakır. Ona kurtarma elini uzatmaz. Kötü yola bizzat Allah sokmamakla beraber, onu o halden kurtarmak için de elini uzatmaz. Çünkü o, bunu arzu etmemiştir. Günahkârlardan bahsederken (amiye = Kör oldu) ve (tahabbata = kötü bir hale düştü) kelimelerinin mânası da böyledir. Onlar görmüyorlar. Maksatları ve ulaşacakları bir hidayetleri olmadan yürümeleri gerekmektedir. Mürsitleri yoktur, zaruri olarak dalâlete koşmaktadırlar. **«Kad câ'ekum basâiru min rabbikum femen absara fe linefsihi wa men amiye fe aleyhâ = Rabbinizden size basiretler geldi. Gören kendi için görür; kör olan da kendi aleyhine kör olur (görmez»** (el-An'âm : 104). Çünkü sapıtan kimse kendine takdim edilen nurdan istifade etmek istemiyor :

«Muhakkak biz sana insanlar için Kitabı hak ile indirdik. Artık doğru yola gelen, kendi için gelir, sapıtan da kendi aleyhine sapıtır.» (el-An'âm 41)

«İnsanı kendi haline bırakmak ve Allah'ın rahmetini ondan menetmek... İzledikleri yolda Allah'ın rahmetini arzu etmiyenler hakkında Kur'an'da hakim olan düşüncedir. Allah **«Onlar O'nu unuttuklarından dolayı Allah da o kâfirleri unuttu»** (at-Tavbe : 67, al Câsiye 34) dediği zaman bu düşüncenin tabiî bir sonucudur. Allah günahkârları unu-

tur; yani Allah onların işlerini kurtuluş ve hidayet hususlarını düşünmez. Çünkü hidâyet, iyilere, vermeği lâyık gördüğü bir mükâfattır. **«Allah zalimlere hidayet etmez»** (at-Tavbe 109).

«Evet Kur'an'da **«men yudlilillâhu femâ lehû min sebîl = Bir kimseyi Allah saptırırsa artık onun için bir yol yoktur.»** (aş-Şûrâ 46), **«wamen yudlilillâhu femâ lehu min hâd = Bir kimseyi Allah saptırırsa artık onun için bir hidayet eden yoktur».** (Gâfir 33) âyetleri vardır. Fakat bu âyetlerin hepsinde ceza, hidayet faziletinden mahrum olmaktır. Yoksa küfre sebebolan kötülük yoluna yöneltmek değil. İlk müslümanların anlayışları bu merkezdedir. Zaten akla da ilk önce bu mâna gelmektedir.

«Hadiste «Üç Cumayı ter keden kimsenin, Allah kalbini mühürler (at-targib, Cuma namazı) sözünün mânası, dinî gerekleri ihmal etmesinden dolayı onu, kötü bir durum içerisine sokmaktır. Bu hususta Peygamber'in el-Hasîn'e öğrettiği mes'ur bir duâ vardır ki orada şöyle deniliyordu «Allah'ım bana hidayetimi öğret ve beni nefsimin şerrinden koru.» Yani beni nefsime bırakma hidayete ulaşmam için bana bir el uzat. Allah'ın insanı kendi başına bırakması en büyük ilâhî zir azaptır ki İslâmda onunla yemin edilir «İnnahu bari'a min hawli'l-lahi wa dahala fî hawli nahsihî wa kuwwatihi = Eğer şöyle şöyle olursa Allah'ın kuvvet ve kudreti altından çıkıp kendi nefsinin kudret ve kuvveti altına girsin.» diye. Hasılı Allah saptırmaz. Sapanları hali üzere bırakır.» (al-Akida Va'ş-Şeria fi'l-islâm s. 81 - 82).

2. Vahdâniyyet (Allah'ın Birliği)

إِنَّ فِي اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَّقُونَ ﴿٦﴾

«Gecenin ve gündüzün değişmesinde ve Allah'ın göklerde ve yerde yarattığı şeylerde ittika eden kimseler için âyetler (Allah'ın varlığına deliller) **vardır.»** (Yunus 6).

Bakan, ibret alan her akıl sahibi, bu kadar intizam içerisinde işliyen kâinatın bir yaratıcısı olduğunu anlar. Zira kâinatta her şey bir yapıcıya, bir yaratıcıya bağlıdır. Kâinat olayları sebepler zinciriyle birbirine eklenmiştir. Bu sebepler bir ilk sebepte durmak mecburiyetindedir.

Görüyoruz ki şu dünyamız, kim bilir kaç milyon senedir şu intizamını, muhafaza ediyor. Mevsimler zamanında gelip gidiyor. Gece gündüz yerini şaşırtmıyor. Senenin muayyen günlerine göre gece ve gündüzün süresi hep aynı kalıyor. Tesadüfte öylesine intizamla uzanıp kısalma olur mu ?

Güneş manzumesi.. Güneş etrafında dönüp dolaşan seyyareler, bir seyyarenin geçtiği yerden, belki saniyenin milyonda biri kadar bir zaman farkiyle diğerinin geçmesi ve bunların biribirine çarpmaması.. Böyle sayısız Güneş sistemleri, sonsuz kâinat.. Hep o sonsuz ilmin, o sonsuz kudretin eseridir. Bu dönüşler, bu gidişler, sanki meleklerin Arş-i A'lâ etrafındaki dönüşlerinin bir sembolüdür. Bütün âlem o kudrete boyun eğmiştir. İstiyerek veya istemiyerek ona itaat etmiştir

وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُمْ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ﴿١٥﴾

«Göklerde ve yerde onların hepsi de onların gölgeleri de sabah akşam O'na, ister - istemez secde ederler.» (ar-Ra'd 15)

İnsan yalnız bu kâinata bir ibret nazariyle bakmakla Allah'ı, O'nun vahdaniyyetini ve sonsuz kudretini anlar. İşte Kur'an-ı Kerim şöyle diyor :

قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ قُلِ اللّٰهُ قُلْ اَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ
دُونِهِ اَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِاَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ﴿١٦﴾

«De ki : göklerin ve yerin Rabbi kimdir ? De ki : Allah'tır. De ki : O'nu bırakıp, kendilerine ne fayda ve ne de zarar vermeğe kudretleri olmıyan veliler mi edindiniz ? De ki : körle gören bir olur mu ? Veya karanlıklarla nur bir olur mu ? Yoksa Allah'a O'nun yaratması gibi yaratan ortaklar mı kıldılar da yaratma işi onlara teşabüh etti (İkisini birbirine karıştırdılar) **De ki her şeyin yaratıcısı Allah'tır. O, tek ve Kahhardır** (Hakim ve galiptir)» (Ra'd Suresi 16).

«Göklerin ve yerin melekûtuna ve Allah'ın yarattığı şeye bakmıyorlar mı ?» (A'raf 185).

اَفَلَمْ يَنْظُرُوا اِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ
فُرُوجٍ ﴿٦﴾ وَالْاَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَاَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَاَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ
كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٧﴾ تَبْصِرَةً وَذِكْرٰى لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ﴿٨﴾

«Üstlerinde olan göğe bakmıyorlar mı, onu nasıl yaptık ve onu süsledik. Onun hiçbir çatlağı yoktur. Ve yeri uzattık, oraya (tespit edici) **kazıklar** (dağlar) **attık ve orada**

gönül açan her çiftçi bitirdik. Bunlar, Allah'a yönelen her kul için bir ibrettir ve bir öğüttür.» (Kaf: 6 - 8)

a) Yüce Allah Âli İmran Suresinde Buyurur:

«Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün değişmesinde akıl sahipleri için (Allah'ın varlığına) **deliller vardır. Onlar ki ayakta, oturarak ve yanları üzerine** (yatmış iken) **Allah'ı anarlar ve göklerin ve yerin yaratılması hakkında düşünürler: «Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni tesbih ederiz, bizi ateş azabından koru»** (derler)» (Âli İmran: 190, 191). Bu âyet, göklerin ve yerin yaratılışı hususunda sadece bir tefekkür, gece ve gündüzün tertibi hakkında bir düşüncenin, her mütefekkire bu kâinatın bir tesadüf eseri olmadığı, bunun bir yaratıcısının mevcudolması lâzım geldiği inancını doğuracağını ifade eden yüzlerce âyetten biridir.

Âlimler düşündüler... Aralarında mülhid olanlardan çoğu, bu büyük kâinat muammasının basit bir parçasına vukuf kesbedince, hemen Allah'a inandı!. Büyük Astronom James Cinz şöyle diyor: «Yıldızların nizamını tesadüfün kurmasına imkân yoktur.» Abraham Linkoln «Göğe bakıp da kâinatın azametini gördükten sonra Allah'a inanmıyana hayret ederim!.» diyor.

Laplas da diyor ki «Güneş sistemindeki gök cisimlerini, bunların kesafetini, çaplarını, yörüngelerini koyan; gezegenlerin Güneş etrafında, onlara tabi olanların da seyyareler etrafında dönüş müddetlerini sınırlıyan kudret, Allah'ın dilemesine bağlı sürekli bir nizamdır ki bunun tesadüfe atfedilmesi mümkün değildir.»

Dr. A.H. Kronin, önceleri bir mülhid idi, Allah'a inanan biri oldu ve şöyle dedi «Kâinatı, onun sırlarını, tuhaflıklarını, nizamını, inceliklerini, büyüklüğünü, parlak-

lığını,.. Düşündüğümüz zaman elbette yaratıcı bir ilâhı da düşünmemiz icabeder. Sâf bir yaz gecesinde göğe bakıp, uzaktan parıldayan yıldızları gördükten sonra, bütün bu kâinatın, kör bir tesadüfün eseri olmasının mümkün olamıyacağına kim inanmaz. Âleme bak ve araştır, hayatın seyrini ara. Kapalı bir muammâ ve derin bir sırla karşılaşacaksın. Bunun, yokluktan çıkması mümkün değildir. Çünkü yoktan bir şey çıkmaz.»

İlim diyor ki Güneşin çapı 1 $\frac{1}{3}$ milyon klm. den büyüktür. Ağırlığı, yer ağırlığının 322 bin katıdır. Güneş yüzeyinden yükselen korkunç alev dilleri, yarım milyon klm. yüksekliğe kadar çıkar. Bunlar fezada her metre kareye 167400 beygir gücü kadar enerji yayarlar. Bu enerjilerden dünyamıza ancak iki milyon cüzden bir cüz gelir. Güneş de bir yıldızdır. Fakat yine de büyük yıldızlar safında değildir. Güneş ancak milyonlar ca yıldızla göğü dolduran, fakat kendine tabi yıldızların hepsinden daha büyük, daha süratli, ve daha parlak olan küçük bir âyet (Allah'ın varlığına delil) den başka bir şey değildir.

Âlim Blifn, İlim göğe bakar adlı kitabında şöyle diyor «Kâinat, düşündüğümüzden daha hoş, daha büyüktür. Kâinatta bulunan uzak cisimler, fezada korkunç bir sür'atle uzağa atılmaktadırlar.» Âyet-i Kerime Zariyat Suresinde «w's-Samâ'a banaynâhâ bi'aydin wa innâ Lemusi'un = Göğü biz kendi ellerimizle yaptık ve biz onu genişleticiyiz.» (Zâriyat Suresi 47) ve Tâhâ Suresinde «tanzilan mimman halaka'l-arda wa's samawati'l-ulâ = Yeri ve yüksek gökleri yaratandan indirilmiş (bir kitaptır).» (Tâhâ 4) derken, Kur'an, bu hususta ilimden önce bu gerçeği belirtmiştir.

Keza ilim, ışık hızının saniyede 300,000 km. olduğunu söylüyor. Yıldızlardan bazıları var ki gönderdikleri ışık,

bize birkaç dakikada ulaşır .Öyleleri var ki ışıkları bize birkaç ayda ulaşır. Öyleleri de var milyonlarca yıldan beri ışığını göndermiştir, fakat henüz o ışık bize ulaşmamıştır. Bu suretle kâinatın genişliği nereye varır.

Bu hacimlere sahip ve her biri şaşırtıcı bir hızla birbirine çarpmadan her biri kendi yörüngesinde seyreden bu sayısız yıldızları bir düzenliyen, idare eden yok mudur ? Kâinatta bu nizam tesadüf eseri midir ? Elbette bunun bir yaratıcısı olmak gerek. O, her yerde vardır. Fakat bu gözle görülmez. Ruh gözü O'nu sezer. Yoksa Gagarin gibi O'nu fezâda arıyanlar elbette o körelmiş gözleriyle inkârda kalırlar.

«De ki göklerde ve yerde olanlara bir bakınız.» (Yunus 101)

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ
يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ
اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ فَذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ
إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى
الَّذِينَ فَسَقُوا أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ
ثُمَّ يُعِيدُهُ قُلِ اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣٤﴾ قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ
مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهِدِّي
إِلَّا أَنْ يُهْدَىٰ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٥﴾ وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا
إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

«De ki : Gökten ve yerden size kim rızık veriyor ? Yahut işitme ve görme melekleri kimindir ? (Bunları size lûtfe-

den kimdir ?) **Ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkaran kimdir** (âlemin) **işini kim düzenliyor? Derhal «Allah» diyecekler «O halde korkmuyor musunuz ?» de. İşte sizin gerçek Rabbiniz** (bu yaratma ve tedbir kudretine sahip) **Allah. Haktan sonra sapıklıktan başka ne var? O halde nasıl Hak'tan çevriliyorsunuz? İşte öyle büsbütün haktan çıkmış fasıklara Rabbinin kelimesi şöyle gerçek oldu: Onlar artık iman etmezler, de ki: Sizin ortak koştuklarınızdan âlemi ilk defa yaratacak, sonra çevirip tekrar yaratacak var mı? De ki: Allah ilk defa yaratır, sonra çevirip** (yine yaratır.) **artık nasıl saptırılıyorsunuz? De ki: sizin ortak koştuklarınızdan doğruya sevkeden var mı? De ki: Allah doğruya sevk eder, iletir. O halde insanlara hidayet eden mi uyulmaya lâyıktır, yoksa hidayet olunmadıkça kendi kendine hidayete eremiyen mi? O halde ne oluyorsunuz? Nasıl hükmediyorsunuz? Mamafih onların çoğu ancak bir zanna uyar. Fakat zan haktan hiçbir şey ifade etmez. Şüphesiz Allah ,onların ne yaptıklarını bilir.»** (Yunus Suresi 31 - 36)

İşte böylece Allah'ın varlığı en açık ve veciz bir şekilde gösteriliyor. Hattâ O'nun varlığını anlamak için başka tarafa bile gitmeğe lüzum yoktur. İnsanların kendileri, düşünceleri bunun en açık delilidir İnsan bir varlığa dayanmak, ruhunu sarsılmaz bir köke bağlamak ihtıyacındadır. İnsanlar, bir mükemmel, bir ideal düşünürler. Dünyamızda bu mükemmele hiçbir zaman ulaşılamaz. Meselâ hiçbir zaman düz bir yüzey, mükemmel bir küre, tam bir nokta elde edemeyiz. Edebilseydik, mükemmel küre, mükemmel düzey üzerinde sonsuz hareket edebilcekti. Va noktanın boyutu olmıyacaktı. Şu halde Dünyada mükemmel yoktur. Mükemmeli, ancak düşünürüz. Biz nâkısız. Mükemmel değiliz, zira dünyadan pir parçayız. O halde bize bu mükemmel fikri nereden geldi? Do-

ğuştan. Demek ki hiçbir şeye benzemiyen **«Laysa kamisli hî şey'un = O'nun gibi hiçbir şey yoktur»** (Aş-Şûra 11) her tasavvurun üstünde, her bakımdan mükemmel bir varlık fikri, insanın fıtrî düşüncesidir. İnsan bu varlığa bağlanır, O'na tapar. O'ndan yardım bekler.

Allah'a tapınma O'na dayanma ihtiyacı, insanlık tarihinin başlangıcından beri mevcuttur. Her devirde gelen insanlar, insan üstü bir varlığa (Allah'a) tapmışlardır. Ama insanlar, peygamberlerin çizdikleri yollardan ayrıldıktan sonra bu tevhid inancı, şirkle bulanmıştır. Fakat şurası da muhakkak ki, şirk de olsa bir tapınma duygusu vardır insanda ve bu, Allah'ın varlığının en büyük delilidir.

Allah'ı inkâr edenler bile başları dara geldiği zaman yine Allah'a yönelirler. Dinsiz bir avukat, etrafındakilere şöyle demiş Siz, bu dinsizlere bakmayın, ne kadar inanmıyor görünseler de yine yattıkları zaman «Bu gece ölürsem, halim nice olur sonra ?» diyerek bir Fatiha. üç İhlâs okur yatarlar. İşte Kur'an-ı Azimüşşan bu gerçeğe değinerek şöyle diyor :

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا
عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَنْ لَمْ يَدْعُنَا إِلَى ضُرٍّ مَسَّهُ كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢﴾

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ
فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ
نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ
قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ ﴿٨﴾

«İnsana bir zarar dokunduğu zaman yan üstü yatarak yahut oturarak veya ayakta bize duâ eder. Vaktâ ki, biz onun zararını kaldırırız, sanki kendine dokunan bir zarardan dolayı bize hiç duâ etmemiş gibi hareket eder. İşte müsriflerin yaptıkları, kendilerine böyle süslendirilmiştir.» (Yunus 12).

«Gemiye bindikleri zaman dini, yalnız O'na halis yaparak Allah'a yalvarırlar. Fakat kendilerini karaya çıkarıp kurtardığımızda hemen onlar, şirk koşarlar.» (al-Ankebut 65)

«İnsana bir zarar dokununca Rabbine halisâne duâ eder, sonra Allah ona kendinden bir nimet verince O'na yalvarmakta olduğunu unutur ve Allah'ın yolundan çevirmek için başlar Allah'a şerikler koşmağa. De ki: küfrünle azıcık yaşa, sen Cehennem ashabındansın.» (az-Zumar : 8)

b) Allah'ın Birliğini İsbat

Her insan gibi Araplar da Allah'ın varlığına inanıyorlardı. Ama bunun yanında putların da O'ndan bir kudret taşıdığına, O'nun nezdinde kendilerinin şefaatçileri olduklarına kani idiler. Kur'an böylelerine diyor ki

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هٰؤُلَاءِ
شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللّٰهِ قُلْ اَتُنَبِّؤُنَ اللّٰهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمٰوَاتِ
وَلَا فِي الْاَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾

«Allah'tan başka kendilerine ne zarar, ne de fayda vermiyen şeylere tapıyorlar. Ve: «Bunlar Allah indinde bi-

zim şefaatçilerimiz.» diyorlar. De ki : Siz Allah'a göklerde ve yerde bilmediği bir şeyi mi haber vereceksiniz ? Hâşâ O, onların ortak koştukları şeylerden münezzeh Subhan, ve çok yüksektir.» (Yunus : 18)

Allah ile kul arasında hiçbir vasıta yoktur. O cansız şeylerin hiçbir fonksiyonu olamaz.

...ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ
مِن قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾ إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ
وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٤﴾

«İşte Rabbiniz Allah budur. Mülk O'nundur. O'ndan başka yalvardıklarınız ise bir köpeğe bile malik değillerdir. Duâ etseniz, duâlarınızı işitmezler, işitseler bile size icabet edemezler. Kıyamet gününde ise sizin şirkinizi inkâr ederler. Ve sana her şeyden haberdar olan Allah gibi, yaptıklarını haber veremezler» (Fatır 13 - 14)

وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُم بِشَيْءٍ إِلَّا كَبَاسِطِ كَفَّيْهِ
إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿١٤﴾

«Müşriklerin yalvarmakta oldukları (putlar) **kendilerine hiçbir şey yapamazlar.** (onların o putlar karşısındaki durumu), **iki avcunu suya uzatıp** (ayakta durarak suya eğilmeden) **suyun ağzına erişmesini istiyen kimse gibidir. Halbuki su ağzına erişmez.** (çünkü cansızdır, onun yalvarmasını işitmez. Yaratılışında olmıyan bir şekilde ona icabet edemez.) (¹) **İşte onların ilâhları da böyledir. Kâfirlerin duâsı ancak bir çıkmazdadır.»** (Ra'd Suresi 14)

(1) Kadî Beydâvî c. 1, s. 619

أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ ۗ وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ
اللَّهِ شُرَكَاءَ ۚ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾

«Muhakkak ki, göktekilerin ve yerdekilerin hepsi Allah'ındır Allah'tan başka şeriklere duâ edenler, zandan ve vehimden başkasına uymuyorlar ve onlar başka değil, sadece atıyorlar.» (Yunus : 66).

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا
ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ ۖ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ
مِنْهُ ۚ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾

«Ey insanlar bir mesel vuruldu, onu dinleyin : O Allah'tan başka çağırdıklarınız hep birleşseler dahi bir sinek bile yaratamazlar. Eğer sinek onlardan bir şey kapsa, onu sinekten kurtaramazlar. Talip de matlûp da zayıf.» (al-Hacc 73) Yani tapan da, tapılan da zayıf, veya talip put, matlûp da sinek olarak alınırsa put da, ondan bir şey kaçıran sinek de zayıf demek olur ki, kaçırdığı şey koku ve benzeri şeylerdi. ([1])

Deniliyor ki müşrikler putlarına koku ve bal sürerlerdi. Ve üzerlerine kapıları kilitlerlerdi. Sinekler, pencere veya duvar deliğinden girer, putun üzerindeki balı yerlerdi. ([2]) Âyet-i kerime ,onların her zaman gördükleri bu olayı canlandırarak mabud diye taptıkları, ilâhî bir kudret var sandıkları şeylerin ne kadar zayıf, kendilerini dahi

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 17 s. 128
(2) Kadî Beydâvî c. 2, s. 112

korumaktan âciz birer taş parçası olduklarını canlı bir şekilde göz önüne sermektedir. Bunu aklî seviyesi ne olursa olsun, herkes anlıyabilir. İşte Kur'an'ın delilleri böylesine açıktır.

«De ki: Allah'a» ortaklık atfettiğiniz şeyleri bana gösterin. (Göreyim bileyim hangi sıfatla onları ibadete hak kazanmakta Allah'a kattınız? [1]) **Hayır muhakkak Aziz ve Hakim olan o Allah** (gerçek) **mabuddur.»** (Sebe': 27)

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ﴿١﴾ الَّذِي لَهُ مُلْكُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ
وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾

«Yücedir O Allah ki, âlemlere uyarıcı olması için Kuluna Furkan'ı indirdi. Öyle Allah ki, çocuk edinmedi ve mülkte O'nun ortağı olmadı. Her şeyi yaratıp bir ölçüye göre takdir etti. Ondan başka, bir şey yaratamıyan, kendileri yaratılmakta olan, kendilerine bir zarar ve menfaata, öldürmeğe, diriltmeğe ve ba'setmeğe kadir olmıyan bir sürü ilâhlar edindiler.» (al'-Furkan 1 - 3)

Bunlar, öldürmeğe, diriltmeğe, saniyen ba'setmeğe kadir değillerdir. Böyle olan nesne, Ulûhiyyetin gereklerinden yoksun, ve ulûhiyyete aykırı sıfatlarla sıfatlanmış bulunduğundan, ilâh olmaktan uzaktır. Burada ilâhın tekrar diriltmeğe, ceza ve mükâfat vermeğe kadir olmagerektiğine işaret vardır. [2]

(1) Kadî, c. 2, s. 290
(2) Kadî Beydâvî, c 2, s. 155

C İSLÂM'IN ALLAH İNANCINI ÖZETLİYEN SURE

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ① اَللّٰهُ الصَّمَدُ ② لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ③ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ ④

«De ki : Allah birdir, O sameddir. (Hiçbir şeye muhtaç değildir her şey O'na muhtaç ve varlığını O'na borçludur.) **Doğurmamış ve doğrulmamıştır. Ve hiçbir şey O'na denk olmamıştır.»** (İhlâs Suresi).

Bu sureye, dinin temeli olan tevhidi, en güzel bir surette ifade ettiği için ihlâs dendiği gibi esas da denilmiştir. Yüce Allah Âyetelkürsî ile bu İhlâs Suresinde olduğu kadar, Kur'an'dan başka hiçbir kitapta, İslâm'dan başka hiçbir dinde böyle güzel tarif olunmamıştır. Hafız İbn. Receb'in Kâ'bdan; Zemahşerî'nin Übey ve Enes'ten rivayet ettikleri gibi **«Gökler ve yer** (kul huwallâhu ahad) **Suresinin üzerine kurulmuştur.»**

Surenin nüzulüne sebep, müşriklerdir diyenler olduğu gibi, Yahudilerdir diyenler de vardır. Müşriklere cevaben indi diyenler Ebu'lâliye tarikiyle Übey İbn. Kâ'bdan ve Şâ'bî yoliyle Cabir'den şöyle rivayet etmişlerdir Müşrikler, «'unsub Lena Rabbak = Rabbinin nesebini bize açıkla» dediler. Allah Taâla da (kul huwallahu 'ahad)i indirdi. İkrime'den Müşrikler Allah'ın elçisine «ahbirna an Rabbika sıf Lena Rabbaka Ma huwa wa min ayyi şay'in huwa = Rabbinden bize haber ver, Rabbinin ne olduğunu ve neden yaratılmış olduğunu bize tarif et.» dediler. Allah Taâla da (kul-huwallahu ahad)i indirdi. Yine Ebü'lâliye'den «'unsublena Rabbaka = Rabbinin nesebini bize açıkla» diyen, Ahzap kumandanları idi; Cibril de bu sureyi getirdi.» rivayeti vardır.

Yahudilerin suallerinden dolayı indi diyenler Abd İbn Humeyd, Selem'den, İbni İshak'tan, Muhammed'den Said'den şöyle rivayet etmişlerdir: Yahudilerden bir cemaat Resulullah'a geldi «Ya Muhammed, dediler, hâzallahu halaka'l-halka fama halaka'l- Hakka = Allah mahlûkatı yarattı; ya Allah'ı kim yarattı?» Peygamber kızdı, Rabbi için gazabından onlara çıkıştı. Derken Cibril geldi «'İhfaz aleyka Canahak = Kanadını üzerinde tut (sakin ol) ya Muhammed Allah'tan sorduklarına cevap geldi. Allah şöyle buyuruyor dedi: «Kul-huwallahu ahad»... Allah'ın elçisi bunu onlara okuyunca da «Bize Rabbini vasfet, O'nun yaratılışı nasıl, kolu nasıl?» dediler. Bu kere Peygamber evvelkinden daha şiddetli kızdı. Yine Cibril geldi evvelki gibi söyledi ve sorularının cevabını getirdi

وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْاَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَالسَّمٰوَاتُ
مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ (٦٧)

«Allah'ı lâyıkiyle takdir edemediler. Kıyamet günü yer bütün O'nun avucunda, gökler sağ elinde dürülmüştür. O, Subhan ve şirk koştuklarından yüce (münezzeh) **dir»** az-Zumer 67 (1).

Surenin umumiyetle Medenî olduğu kabul edilmiştir. Ancak medenî olması müşriklere cevabolmasına aykırı değildir. Çünkü «Ahzap günü müşriklerin kumandanları gelmiş, soru sormuşlardı. Bunlar arasında Yahudiler de vardı» tarzındaki rivayette hem müşriklere hem de Yahudilere cevap olduğu anlatılmaktadır. Hattâ Hıristiyanlara da cevaptır. Allah hakkındaki bütün batıl inançları reddediyor ve O'nun gerçek hüviyetini açıklıyor. «Allah

(1) Taberî Câmiu'l-Beyân c. 30, s. 195, keza bak Hamdi Yazır H.D.K.D. c. 8, s. 6272

birdir. O Samed'dir (Eksiksizdir, yemez içmez (1) O, doğurmadı, doğurulmadı. O'na hiçbir şey denk olmadı.» (İhlâs Suresi)

'Allahu 'ahad = Allah birdir Nihaye'de Allah Taâlâ'nın isimlerinden Ahad «Ezel ve lâyezalde hep bir olan ve beraberinde diğeri bulunmayan bir fert, tektir. Ahad Vahid'den daha beliğdir. Vahid itibarî de olabilir. Ahad ise zatında ne çokluk, ne başka hiçbir adet kabul etmiyen, hiçbir veçhile iki olması ihtimali bulunmayan hakiki birdir.» (2)

Müşriklerin sandıkları gibi Allah iki olamaz. Çünkü ilâh teaddüdetse ya hepsi kendi kendinin sebebi olacak. veya biri diğerinin eseri bulunacak. Hepsi kendi kendinin sebebi olsa, hepsi de başlı başına kudreti geçer olacak, o zaman denk kuvvetler çatışacak, bu âlem işlemiyecek duracaktır. Bir atasözümüz var «Bir tahtta iki sultan oturmaz.» İşte bu gerçeği şu âyet-i kerime ifade etmektedir :

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَابْتَغَوْا إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا

«De ki : eğer dedikleri gibi O'nunla beraber başka ilâhlar olsaydı, O takdirde Arş sahibine (Mülke malik olana) **bir yol ararlardı.»** (al-İsra' 42)

Buna iki mâna verilmiştir «Melikelerin birbirlerine yaptıkları gibi bu ilâhlar da mülke malik olana galip gelmek için mücadele ederlerdi.» (3), «Herbiri O'nun tek zatından kuvvet ve kudret kazanmadan bir şey yapamıyacaklarını, bir cumhuriyet reissiz olmıyacağını bildiklerinden.

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 30, s. 196
(2) Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 8, s. 6277
(3) Kadî Beydâvî, c. I, s. 699

hepsi O'na yaklaşmak için bir yol aradı. Bu takdirde ise hiçbiri ilâh olamaz, O'nun ülûhiyetini kabul etmiş olurlardı.» ([1])

Diğerlerinin de malikülmülke denk kudretleri olsa, ve bu mücadele aralarında başlasa idi, ne kâinat olurdu; ne bir düzen kurulurdu. Bir ara uyuşup da kâinatı yarattıkları farzedilse bile sonunda yine ihtilâfa düşerler ve bir hercümerç başlardı. Nitekim Cenab-ı Hak buyuruyor :

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾

«Yerde, gökte Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, yer gök fesada giderdi. Arş sahibi Allah, onların vasfettiklerinden münezzehtir.» (al-Anbiya' 22)

Allah'ın birliği böylece ispat edildikten sonra O'nun noksansız ve her bakımdan mükemmel bir varlık olduğu belirtiliyor : **«Allahu's samad = Allah Samed'dir : Eksiği yoktur, noksan sıfatlardan münezzehtir, her şey O'na muhtaçtır.»** deniliyor. Burada O'na eksiklik şaibesi gelen sıfatları Allah'a atfedenlerden O'nu bir tenzih ve Yahudilerin : «Allah fakirdir, biz ise zenginiz» ([2]) demelerini red vardır.

Her şey varlığını O'na borçludur. Her şey mahvolur, fakat o bakîdir : **«Kullu Şey'in hâlikun illâ wachahû lehu'l-hukumu wa ileyhi turca'ûn = Her şey helâk olucudur, yalnız O'nun vechi bakidir. Hüküm O'nundur ve O'na döndürüleceksiniz.»** (al-Kasas 88). «Başlangıç O'ndandır.»

---

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 15, s. 61; Hamdi Yazır Hak Dini Kur'ân Dili c. 4, s. 3180

(2) Âl-i İmran suresi 181

Lem yalid = O doğurmadı, walem yûled = Doğurulmadı. Lemyelid babalığı, analığı velemyuled oğulluğu kaldırıyor. Çünkü doğuran fani ve muhtaç, noksan olacağı gibi, doğan da sonradan yaratılmış olup kadim olmıyacaktır. Ahad, Samed olan Allah Taâlâ'da ise ne evvel, ne sonra yokluk ve eksiklik, hudus ve fena muhaldir. O halde Allah Taâlâ Hıristiyanların inandıkları gibi üç unsurdan mürekkep bir varlık değildir.

Âlûsî, Hıristiyanların kitaplarında teslis inancını nasıl tasvir ettiklerini naklederek der ki: «Onlar kitaplarında şöyle diyorlar: Baba, üçten birinci unsurdur. Oğul ikincidir, O'ndan ezeli bir sudur ile ezeliyette O'na eşit bir ezeliyetle sudur etmiştir. Ruhülkudüs üçüncüsüdür O da ikisinden öyle sadir olmuştur. İlâhlık tabiatı ise bir tabiattir ve bu tabiat üçten her birinde vardır ve her biri beraber olarak o tabiatle birleşmiştir. Bununla beraber bir cevher değil üç cevherdirler Baba, oğul değil, oğul, baba değil; Ruhulkudüs baba da değil, oğul da değil; o ikisi de Ruhülkudüs değiller. Bununla beraber üçü de bir ilâhtır. Çünkü üçünün de lâhuti bir tabiatı, bir cevheri var. Ve aralarında temayüz bulunmakla beraber her biri lâhut ile birdir. **Birinci unsur: Varlığı vacip cevher. İkinci unsur: Akıl cevheri ki, ilim dahi denilir. Üçüncü unsur: cevherî irade ki, muhabbet dahi denilir. İmdi Allah üç cevherî unsurdur, üçünün de gerçek ayrılığı (temayüzü)** vardır...» (1)

«Hıristiyanlar bunları akıl ve irade fi'liyle ayni tabiatta doğmuş birer zat olarak koymakla da kalmayıp birleştirmek için zarf zarf içine kor gibi biribiri içinde hepsi her biri içinde eşit olarak dahil, farklı olarak birleşik, sadir değil iken sadir, sadir iken sadir değil; bir iken üç,

(1) Âlûsî. Rûhu'l-Ma'ânî c, 9, s. 190

üç iken bir olmak gibi türlü tenakuz (çelişme) lerle dolu bir teslis tutturarak akıl ermez sırlı bir yolda ülûhiyyeti üç zat olarak bir kelime ile İsa'ya, ondan da onun ülûhiyyetine inanmak için akıllarını feda edenlere kadar indirmeğe kalkmışlar, Haçı da o sırrın tecessüdüne (Mücessem hale gelmesine) bir remiz (sembol) yapmışlar, bu suretle hem şaşmışlar, hem de şaşırtmışlardır...» ([1])

Hıristiyanların bu suretle İsa'yı Allah'ın oğlu farzederek ilâhlaştırdıklarını gören, kendileri de Allah ile melekler ve cinler arasında nesep iddia eden, melekleri Allah'ın kızları sayan müşrikler: «innakum wa ma tâ'budune mindunillahi hasabu Cahannam antum lehâ waridun = Siz ve Allah'tan başka bütün taptıklarınız Cehennemin odunusunuz, oraya gideceksiniz.» (al-Anbiya' 98) âyeti indiği zaman alevlendiler. İçlerinden Abdullah az-Ziba'rî şöyle dedi

— Allah'tan başka her tapılan, tapanlariyle beraber Cehennemde mi? Tuhaf, Yahudî ve Hıristiyanlar da kitap ehlidir. Yahudiler Uzeyir'e, Hıristiyanlar da Meryem oğlu İsa'ya tapıyorlar. Allah'ın oğlu diyorlar. Bizim ilâhlarımız mı hayırlı, yoksa İsa mı? (Yahut tanrılarımız olan melekler mi hayırlı, İsa mı?)

Allah'ın Resulü cevap verdi:

— Allah'tan başka tapılmak istiyen her şey, tapanlariyle beraber Cehennemdedir. Çünkü onlar şeytanlara tapıyorlar. (Kendine tapılmasını istiyen de şeytanın izindedir.)

Cenab-ı Allah, Abdullah az-Ziba'rı'nin sözlerine cevab olarak şunları indirdi: «Kim ki, O'ndan başka «ben ilâ-

(1) Hamdi Yazır, H.D.K.D, c. 8, s. 6328

hım derse» onu Cehennemle cezalandırırız. Biz zalimleri böyle cezalandırırız.» (al-Anbiya, 29),

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾
لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ ﴿١٠٢﴾

«**Fakat bizden hüsnâ** (iyilik, müjde, mükâfat) **vadedilmiş olanlar, işte onlar ondan** (Cehennemden) **uzaklaştırılmışlardır.** (onlar «Siz ve Allah'tan başka taptıklarınız Cehennemin odunlarısınız.») **hükmünden hariçtirler. Öyle Cehennemden uzaklaştırılmışlardır ki, hışırtısını bile duymazlar. Ve onlar canlarının istediği nimetler içinde ebedîdirler** (al-Anbiya' 101 - 102).

وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ وَقَالُوا أَآلِهَتُنَا خَيْرٌ
أَمْ هُوَ ۚ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ
وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٥٩﴾

«**Meryem oğlu, bir mesel olarak ortaya atılınca, derhal kavmin kahkahalar attılar, ya! dediler :Bizim tanrılarınız mı hayırlı, yoksa o mu? Bunu sana sırf bir cedel olarak fırlattılar. Doğrusu onlar çok çekişken bir kavimdirler. Hayır, O ilâh değil, hâlis bir kuldur. Biz ona nimet verdik ve onu İsrail oğullarına bir örnek yaptık.»** (Zuhruf : 57 - 59) Ve nihayet böyle iddia edenlerin durumunu gösteriyor : **«Yahudiler ve Hıristiyanlar, «Biz Allah'ın oğulları ve dostlarıyız» dediler. De ki : o halde niçin günahlarınızdan ötürü size azabediyor? Siz ancak yarattıklarından bir beşersiniz.»** (al-Maide 18) **«Allah, Meryem**

oğlu İsa'dır diyenler küfretmişlerdir.» (al-Maide 72), **«Allah, üçün üçüncüsüdür diyenler küfrettiler.»** (al-Maide 73), **«Allah çocuk edindi diyenleri uyarmak için** (Allah kuluna bu kitabı indirdi.) **Onların buna dair bir bilgileri yoktur. Babalarının da. Ağızlarından ne büyük bir kelime çıktı. Onlar yalandan başka bir şey söylemiyorlar.»** (al-Kehf : 4 - 5)

«We lemyakun Lahu kufuwan 'Ahad = Ve O'na hiç bir şey denk olmadı.» Ne evvelinde bir doğuranı, bir sabıkı, üstü, ne sonunda doğmuş ve doğacak bir lâhiki, altı, olmadığı gibi kadr-ü şanında O'nunla beraber olacak hiçbir denk, hiçbir eş, bir rakip, bir şerik ve nazir olmamıştır, ve olamaz. Ezelde olmadığına göre ebedde de olmaması tabiidir. Gökler ve yer O'nundur. Onlar yok iken O vardı. Onları yarattıktan sonra kendileriyle beraber yine vardır. Onlar yok olduktan sonra O, yine var olacaktır. Yerin göğün nurudur. Her olay O'nun iradesi ve O'nun takdiriyle zuhura gelir. O'ndan gizli kalan bir gizlilik yoktur. «O, insanlara şah damarından daha yakındır.» Kalblerde dolaşanı bilir ve duyar. O'nun künhünü akıl, idrâkten âcizdir. Bütün tasavvufların üstündedir.» O'nun gibi hiçbir şey yoktur. O, işitici ve bilicidir (Âl-i İmran 42).» O'nu ancak kendini bize tanıttığı kadar bilebiliriz. Çünkü

«İdrâk-i maâli bu küçük akla gerekmez.

Zîra bu terazu o kadar sikleti çekmez.»

Şimdi sözü O'nu tavsif eden âyetlere bırakalım **«wahuwa ma'akum 'eyna mâ kuntum = Nerede olursanız O, sizinle beraberdir.»** (al-Hadîd 4), **«fe 'eynemâ tuwwallû fesemme wachullahi = nereye dönerseniz Allah'ın vechi oradadır.»** (al-Bakara 115).

مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا
أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ۝٧

«Üç kişinin gizli konuşması olmaz ki O, dördüncüleri olmasın; beş kişininki olmaz ki O, altıncıları olmasın; ister bundan daha az, ister bundan daha çok olsun, O, hep onlarla beraberdir.» (al-Mücadele 7)

اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ
وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ۝٢٥٥

«O, öyle bir Allahtır ki, Ondan başka ilâh yoktur. Diri ve herşeyi idare etmektedir. O'nu ne bir uyuklama, ne de bir uyku tutmaz. Göklerdekilerin ve yerdekilerin hepsi O'nundur. O'nun izni olmadan O'nun huzurunda kim şefaat edebilir? Onların önlerinde ve arkalarında olanı bilir. O'nun ilminden ancak O'nun dilediği kadar bir şey kavrıyabilirler. O'nun (hükümranlık) **kürsüsü gökleri ve yeri kaplamıştır. Gökleri ve yeri korumak, O'nu âciz bırakmaz** (Onu yormaz.) **O, yüksek ve büyüktür.»** (Âl-i İmran : 57) **«Gözler O'nu idrâk etmez, O gözleri idrâk eder. O, lâtif ve** (her şeyden) **haberdardır.»** (al-A'raf : 103) (¹)

Vahdaniyyet-i İlâhiyye hakkında şu âyetlere de bakılmalıdır

1) **Fârâbi** «Allah zahirdir, fakat zuhurunun şiddetinden dolayı görünmez» der. Niyazî-i Mısrî de «Hak'tan ayan bir nesne yok; Gözsüzlere pinhan imiş» mısra'iyle bunu anlatıyor

2/13; 18/22; 1/64; 116 - 117/2; 5 - 6/3; 44/17; 35/19; 23/21: 70/28; 1, 22, 23, 24/59; 14/85; 143, 207/2; 108/3; 2/34; 189/7;1, 3, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 59, 60, 61, 62 - 65/6; 109/18; 35/24. (1)

B — RESUL'ÜN ŞAHSİYETİNİ HEDEF TUTAN İTİRAZLAR

1. Mal Teklifi :

Kureyş Resulullah'ı yolundan çevirmek için her çareye başvurdular. Sulh teklif ettiler, mal, mülk teklif ettiler

— Ya Muhammed, işte bu kadar mal sana. Bizim ilâhlarımızı ayıplamaktan vaz geç. Onlar hakkında kötü söyleme. Bunu da yapmazsan sana hem senin hem de bizim yararımıza olan bir şey teklif edelim.

— Nedir o?

— Bir sene sen, bizim ilâhlarımız olan Lât ve Uzza'-ya ibadet edersin, bir sene de biz senin ilâhına ibadet ederiz. Senin taptığın bizimkinden hayırlı ise biz de bir nasip almış oluruz. Bizim taptığımız seninkinden hayırlı ise sen de bir nasip almış olursun. Böylece uyuşur, gideriz.

— Maâzallah, Allah'a şirk koşmaktan.

Ve Rabbinden gelen cevap şu oldu

«De ki, ey kâfirler, sizin taptıklarınıza ibadet etmem, siz de benim ibadet ettiğime ibadet edici değilsiniz. Hem ben sizin taptıklarınıza tapıcı değilim, hem de siz benim iba-

(1) Aynı Eser.

det ettiğime tapıcı değilsiniz. Sizin dininiz size, benim dinim bana.» (Kâfirun Suresi) (1)

İbn-i Cerir'in ve Razî'nin kaydettiklerine göre **«Allah'tan başkasına ibadet etmemi mi bana emrediyorsunuz, ey cahiller?»** (az-Zumer 64) âyeti de bu sebeple nazil olmuştu.

Allah'ın Elçisi Mescid-i Haram'a gidip Kureyşten dolgun bir topluluğun yüzlerine karşı sureyi okudu. Onlar da ümitlerini kestiler. (2)

Büyük müfessirler bu surenin (Kul = Söyle) diye bir hitap ile başlamasını ve Resul-i Ekrem'in halü kârı daima yumuşak sözle güzel mücadele ile Hakk'a çağırmak, lûtf ile muâmele etmek olduğu halde burada «Ey kâfirler» diye sert bir hitapta bulunmasını şöyle açıklarlar: Surede ağır bir hitap vardır. Bu hitap, Resulullah'ın mutat üslûbundan değildir. Bu, Allah'ın, iman etmiyecekleri artık kesinleşmiş olan o inatçı müşriklere hitabıdır. Hitabın Resulullah'tan olmayıp bizzat Allah'ın sözü olduğunu evvel emirde tasrih için Sure (Kul = Söyle) emri ile başlamıştır. Buradaki ağır hitap, Kureyş'in o belirli mütemerrid azgınlarınadır. Yoksa ileride iman etmesi muhtemel olan kâfirlere ve ehl-i kitaba değildir. Şüphesiz ileride iman edecek kimselere «Siz benim ibadet ettiğime kulluk etmezsiniz» denilmez.

Bu, iman etmiyecekleri kesin olan kimselere mahsustur. Kazî'nin de dediği gibi surenin mensuh olduğunu söylemek yersizdir. Bu sureye İhlâs suresiyle birlikte İhlâsayn denilir. Burada Resul-i Ekrem, onlara kendi din-

---

(1) Taberî, Târihu'l-Umemi wa'l-Mulûk, c. 2, s. 75; İbn-i Hişâm, c. 1, s. 362; Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 30, s. 187

(2) Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili c. 8, s. 6218

lerinde kalmakla emretmiyor. Ancak tevhide gelmezseniz, sizin dininiz sizin olsun, sonra başınıza geleceklere karışmama gibi bir tehdit vardır. Razî bunu birçok şekillerde tefsir etmiştir: «i'malû mâ şi'tum = Dilediğinizi yapın» gibi bir tehdit vardır. Din hesap manâsınadır. Sizin hesabınız size, benimki banadır. Kimse kimsenin amelinden sorumlu değildir. Din, ceza manâsınadır. Benim Rabbimden gelecek cezanız size, sizin putlarınızdan gelecek ceza banadır. Ama sizin putlarınız hiçbir şey yapamaz. Din duâ manasınadır: Sizin yalvarmanız size, benim yalvarmam banadır. Sizin yalvarışınız boşunadır.

Âyette ibadet sözü, evvelâ «Lâ a'budu ma ta'buduna Şimdi ibadet etmekte olduklarınıza ibadet etmem» şeklinde muzarî kipiyle getiriliyor. Sonra da «walâ 'ana âbidun mâ abadtum. = Sizin ibadet etmiş olduklarınıza ibadet etmem», şeklinde mazî kipiyle getiriliyor. Buna göre manâ şöyle olur (Sizin ne şimdi taptıklarınıza, ne de mazide tapıp durduklarınıza tapmam ve tapmamışımdır) (1)

Bundan anlaşılıyor ki, Hazret-i Resul (S.A.) hiçbir zaman puta ibadet etmemiştir. En çok onlardan nefret etmiştir. Amcası Ebu Talip ile daha henüz 12 yaşında olduğu halde Şam'a giderken Rahip Bahira ile tanışmış Rahip Bahira O'ndaki Peygamberlik alâmetlerini görerek birtakım sorular sormuştu «Senden birtakım sorular soracağım. Lât ve Uzzâ hakkı için doğru söyliyeceksin.» demişti Hz. Muhammed «Lât ve Uzzâ'nın lâfını etme, çünkü en çok onlardan nefret ederim» diye cevap vermişti. Yine kendisine Cebrail ilk göründüğü zaman evine gitmiş, başına gelenleri atlatmış ve en ziyade Lât ve Uzza'dan nefret ettiğini söylemişti.

(1) Fahreddin Razî, at-Tefsiru'l-Kebir, Kâfirun Suresi, Keza bak Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 8, s. 6224 - 30

2. Rabin Seni Bıraktı Demeleri :

Resulullah'tan bir müddet vahiy gecikmişti. Bu gecikmeye çeşitli sebepler gösterilmiştir. Bir rivayette sorulan suale yarın haber veririm deyip de istisna yapmamış olmaları, bir başkasında bir köpek yavrusunun Resulullah'ın karyolasının altında ölmüş olup hizmetcinin bunun farkına varmaması ve Melek'in de bu yüzden gelmemesi, başka bir rivayette bir dilencinin Resulullah'tan kendisine Hz. Osman tarafından hediye edilen üzüm salkımını istemesi ve Resulullah'ın da her defasında verip üçüncüsünde «Sen dilenci misin, yoksa tacir misin ?» demiş olmasını gösterirler. Her ne ise Resulullah'tan birkaç gün vahiy gecikmişti. Müşrikler «Şeytanı Muhammed'i bıraktı.» demeğe başlamışlardı. Ebu Leheb'in karısı Ümm-ü Cemil Allah'ın elçisine «Sahibini görmüyorum, her halde seni bırakmış, darılmış» demişti. Allah-ü Taâlâ da Duha Suresini indirdi. Bu surenin Tebbet Suresinden sonra indiği anlaşılmaktadır. (¹)

وَالضُّحٰىۙ ﴿١﴾ وَالَّيْلِ اِذَا سَجٰىۙ ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلٰىۜ ﴿٣﴾ وَلَلْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لَكَ

مِنَ الْاُولٰىۜ ﴿٤﴾

«**O Duha** (Kuşluk vakti) **ya ve dindiği zaman o geceye andolsun ki, Rabbin sana veda etmedi.** (Seni bırakmadı.) ve **darılmadı. Elbette senin sonun, ilkinden hayırlıdır.»** (Duha Suresi 1 - 3.)

3. Birçok Teklifler :

Utbe İbn. Rabia, Şeybe İbn. Rabia, Ebu Süfyan İbn. Harb, Nadr İbn. al-Haris, Abdbüddar Oğullarının kar-

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 30, s. 136; Kurtubî, c. 20, s. 22 - 23

deşleri, Ebulbahterî İbn. Hişam, Esved İbn. Abdilmuttalib İbn... Esed... Velid İbn Muğire, Ebu Cehil, Abdullah İbn. Ümeyye al-Mahzumî.. Ümeyye İbn. Halef gibi Kureyş ileri gelenleri, güneş battıktan sonra Kâbe'nin arkasında toplandılar :

— Muhammed'i çağıralım, konuşalım, münakaşa edelim, dediler. Adam gönderdiler. Resulullah onların inanmalarını çok arzu ediyordu. Belki inanırlar ümidiyle hemen geldi.

Ya Muhammed dediler, seni, buraya konuşmak için getirdik. Senin yaptığını hiç kimse kavmine yapmadı. Babalarımızı hakir gördün, dinimizi ayıpladın, ilâhlarımıza sövdün (1), inançlarımızı hor gördün. Bizi dağıttın, maksadın malsa sana pek çok mal toplıyalım, reislik ise başımıza geçirelim. Seni cin çarpmışsa tedavisine bakalım...

— Dediklerinizin hiçbiri bende yok. Allah beni peygamber olarak gönderdi. Bana kitap verdi. Korkutup, müjdeleyici olmamı emretti. Ben de size duyurdum. Kabul ederseniz dünya ve âhirette nasibinizi alırsınız. Reddederseniz Allah benimle sizin aranızda hükmünü bildirinceye kadar sabredeceğim.

— Ya Muhammed, bizim söylediklerimizi kabul etmiyorsan o halde sana inanmamız için şunlar yap Biliyorsun ki şehrimizden daha dar ve susuz bir şehir yok. Maişetimiz de herkesten daha dardır. Seni gönderen Rabbine söyle, bizi sıkıştıran şu dağları yürütsün. Memleketimizi genişletsin. Memleketimizde de Şam ve Irak'taki

(1) İlâhlarımıza sövdün demeleri iftiradır. Çünkü Kur'an «Allah'tan başka çağırdıklarına sövmeyin ki onlar da bilmeden Allah'a sövmesinler.» âyetiyle bunu menetmiştir.

gibi nehirler fışkırtsın. Geçmiş babalarımızdan birini diriltsin, o da Kusay ibn. Kilâb olsun. - Çünkü o doğru, bilgili bir ihtiyardır - onlardan senin söylediklerinin doğru mu, yanlış mı olduğunu soralım. Eğer senin doğru söylediğini kabul ederlerse biz de senin Allah nezdindeki makamını bilir, Allah'ın seni gerçekten peygamber gönderdiğini anlarız.

— Ben bunun için gönderilmedim. Ne için gönderildiğimi size bildirdim. Kabul ederseniz, iki cihanın saâdetine erişirsiniz. Reddederseniz Allah aramızda hükmedinceye kadar sabredeceğim.

— Madem ki bunları yapmıyorsun, bari Rabbinden senin peygamber olduğunu söyliyecek bir melek göndermesini iste. O melek bize gerçeği söylesin. Rabbinden iste sana bahçeler, köşkler, altun ve gümüşten hazineler versin. Böylece sen geçim kaygusundan kurtulmuş olursun. Zira sen de bizim gibi geçimini temin etmek için çarşıda pazarda dolaşıyorsun. Eğer sandığın gibi peygamber isen bunları yap ki sana inanalım.

— Bunları yapacak ve bu şeyleri Rabbimden istiyecek değilim. Çünkü ben bunları yapmak için gönderilmedim. Allah beni uyarıcı ve müjdeleyici olarak gönderdi. Kabul ederseniz dünya ve âhiret sizindir. Reddederseniz Allah aramızda hükmedinceye kadar sabredeceğim.

— O halde dediler, zannetiğin gibi Rabbin kadirse bize gökten azap indir. Zira böyle yapıncaya kadar sana inanmıyacağız. Peki ya Muhammed, Rabbin seninle beraber böyle oturup konuştuğumuzu ve senden bu şeyleri istediğimizi bilmiyor mu ki senden istediklerimizi yapmak için sana imkân vere, ve her şeyi yapabileceğini bize göstere? Biz senin getirdiklerinin hiçbirini kabul etmedik.

Anladık ki bu söylediklerini sana Rahman isminde Yemame'li bir adam öğretiyor. Bizi mazur gör, biz Rahman'a asla inanmayız. İki taraftan birimiz helâk oluncaya kadar da yakanı bırakmayız. Biz de meleklere tapıyoruz. Onlar da Allah'ın kızlarıdır. Allah'ı ve melekleri karşımıza getirmedikçe sana inanmıyacağız.»

Kur'an bunlara şu cevapları verdi

وَلَوْ اَنَّ قُرْاٰنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ اَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْاَرْضُ اَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتٰى
بَلْ لِلّٰهِ الْاَمْرُ جَمِيعًا اَفَلَمْ يَايْـَٔسِ الَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْ لَوْ يَشَٓاءُ اللّٰهُ لَهَدَى النَّاسَ
جَمِيعًا وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ اَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا
مِنْ دَارِهِمْ حَتّٰى يَأْتِيَ وَعْدُ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ ﴿٣١﴾

«Bu Kur'an ile dağlar yürütülmüş, yer yarılmış, veya ölüler konuşturulmuş olsaydı da (inanmazlardı.) **Muhakkak ki : Allah isteseydi insanların hepsine hidayet ederdi. O küfredenlerin yaptıkları** (fena) **işlerle başlarına bir karia** (şeriyye, azap, intikam) **inmekte devam edecektir** (ileride olacak olan savaşları ve onların azabı tadacaklarını işaret ediyor.) **Yahut ya** (Muhammed), **sen** (askerinle) **evlerine yakın bir yere konacaksın ki Allah'ın va'di gerçekleşsin. Zira Allah va'dine aykırı hareket etmez.»** (ar - Ra'd 31)

كَذٰلِكَ اَرْسَلْنَاكَ فِي اُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَا اُمَمٌ لِتَتْلُوَا عَلَيْهِمُ الَّذِي اَوْحَيْنَا
اِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمٰنِ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَاِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٠﴾

«İşte seni, böylece kendilerinden önce nice ümmetler geçmiş olan bir ümmet içinde gönderdik ki onlar Rahman'a

küfrederlerken sen onlara karşı sana vahyettiğimiz Kitabı okuyasın. De ki : o Rahman, benim Rabbim. O'ndan başka ilâh yok. Ben O'na dayandım. Tövbem de O'nadır. (ar-Ra'd 30) ([1])

Taberî ve Kadî bu âyetlerin tefsirinde nüzul sebebini şöyle açıklıyorlar : Deniliyor ki Kureyş «Ya Muhammed, dediler, sana uymamız için dağları yürüt. Mekke'yi genişlet. Biz de orada bostanlara, arazilere sahibolalım. Rüzgârı emrimize boyun eğdir, binip Şam'a gidelim. Ya da Kusay bn. Kilâb'ı dirilt o, senin hakkında konuşsun. ([2])

Melek indir demelerine de Kur'an şu cevabı veriyor

وَقَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ﴿٦﴾ لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ
إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٧﴾ مَا نُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا
إِذًا مُنْظَرِينَ ﴿٨﴾ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾

«**Bir de dediler : «Ey o kendisine zikir indirilmiş olan, mutlaka sen mecnunsun. Eğer sadıklardan isen o melekleri getirsene.» Biz melekleri ancak hak ile indiririz. Ve o vakit onlara göz açtırılmaz. Şüphe yok ki o zikri biz indirdik ve onu yine biz koruyacağız.»** (al-Hicr : 6 - 9)

Mukatil'in beyanına göre sebeb-i nüzulü Abdullah İbn. Ümeyye, Nadr İbn. Hâris, Nevfel İbn. Huveylid, ve Velid İbn. Muğire'dir. Bu adamlar vahiy esnasında evvelce izah edildiği vechile Resulullah'ı kaplıyan istiğrak halinde, Resul'ün kendinden geçip lâhutî âleme yükselmesini, bu anda görülen özel halleri akıllarına sığdıramayıp

---

(1) İbn-i Hişam, 1, 295-97.

(2) Taberî Câmiu'l-Beyân, c. 12, s. 89; Kadî Beydâvî, c. 1, s. 623

diyorlardı ki «Sana zikir indiriliyormuş, Kur'an vahyolunuyormuş ha? Bu olacak şey mi? Bu dâvadan dolayı sen delirmişsin. Doğru isen o sana vahiy getiren meleği getirsene...»

«Melâikeyi ancak hak ile indiririz.» Melâike Allah'ın emri vechile iner. Yoksa her rastgelenin söziyle melâike inmez. Melekler Allah'ın tasarrufundadır, kimsenin oyuncağı olamaz.» (1)

4. Peygamber'e Bir Melek İnmesini ve Kendisinin Melek Olmasını İstemeleri :

وَقَالُوا مَالِ هٰذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْلَا أُنْزِلَ
إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُ نَذِيرًا ﴿٧﴾ أَوْ يُلْقَىٰ إِلَيْهِ كَنْزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ
يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا ﴿٨﴾
انْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴿٩﴾
تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذٰلِكَ .. ﴿١٠﴾

«Bu Peygamber'e ne oluyor, dediler, yemek yiyor, çarşılarda geziyor? Ona onunla beraber uyarıcı olacak bir (yardımcı) melek indirilmemeli mi idi? Veya ona bir hazine bırakılsa, yahut güzel bir bahçesi olsa da ondan yese ya. Hem o zalimler: «Siz büyülenmiş bir adamdan başkasına tabi olmuyorsunuz.» dediler. Bak senin için ne meseller yaptılar da çıkmaza saptılar. Artık hiçbir yol bulamazlar. Öyle yücedir O ki dilerse sana ondan daha hayır-

(1) Hamdi Yazır Hak Dini Kur'an Dili, C. 4, s. 340-342

lısını verir, altından ırmaklar akan cennetler, ve sana kökler verir... De ki bu mu hayırlı, yoksa Allah'tan korkanlara va'dedilen ebedî cennet mi?..» (Furkan Suresi : 7 - 10, 15)

«İnsanlara hesapları yaklaştı. Halbuki onlar hâlâ gaflette aldırmıyorlar. Rablarından kindelerine gelen her yeni ihtarı mutlak eğlenerek dinliyorlar. Kalbleri hep oyunda, hem o zalimler, şu gizli fısıltıyı gizlice söylediler : «Bu sırf sizin gibi bir beşer. Artık göre göre sihre mi gidiyorsunuz?» (O), «Rabbim, gökte de yerde de söylenen sözü bilir. O, işitici ve bilicidir.» dedi. Dediler ki : «Adğas-ü ahlâm (boş hülyalar, kuruntular), belki onu uydurmuş, belki de bir şairdir; yoksa bize evvelkilerin gönderildikleri gibi bir âyet getirsin.» Onlardan önce helâk ettiğimiz hiçbir karye iman etmemişti, şimdi onlar mı iman edecekler? Senden evvel de ancak kendilerine vahyettiğimiz birtakım erkekler gönderdik. Bilmiyorsanız zikir ehline sorun. Biz onları yemek yemiyen bir ceset yapmadık, ve ebedî de değillerdi.» (al-Anbiya : 1 - 8)

5. Resul-i Ekrem'in Peygamberliğini İspat Eden Âyetler

وَمَا كُنتَ تَتْلُوا مِن قَبْلِهِ مِن كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لَّارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾

بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ ﴿٤٩﴾

«Sen, bundan evvel bir kitap okur değildin, şimdi de elinle yazı yazmazsın ki batıl peşinde gidenler şüphe ediyorlar. Fakat o Kur'an kendilerine ilim verilmiş kimselerin sinelerinde parıldıyan parlak âyetlerdir. Ve bizim âyetlerimizi ancak zalimler inkâr eder.» (al-Ankebut

48 - 49) yani eğer sen okur, yazar olsaydın, belki öğrenmiştir veya başka kitaplardan almıştır diyebilirlerdi. (1)

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَإِن يَشَإِ اللَّهُ يَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ وَيَمْحُ اللَّهُ
الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٣﴾

«Yoksa Allah'a yalan uydurup isnadetti mi diyorlar? O takdirde Allah dilerse senin de kalbini mühürler. Ve Allah batılı yok eder, ve kelimeleriyle hakkı gerçekleştirir. Şüphesiz, O, bütün kalblerin içini bilir.» (aş-Şurâ 24)

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِن وَرَاءِ حِجَابٍ
أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾

«Hiçbir beşer için mümkün değildir ki Allah onunla vahiy yahut perde arkasından, yahut resul gönderip dilediğini vahyetmesinden başka suretle konuşsun. O, yüksek ve her şeyi yerli yerince yapandır. İşte sana böyle emrimizden bir ruh vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Lâkin biz onu kullarımızdan dilediğimize hidayet ettiğimiz bir nur yaptık. Şüphesiz, sen dosdoğru bir yola iletiyorsun.» (aş-Şura 51 - 52)

«wa mâ arsalnâ kableke mine'l-Murselîne illâ innehum leye'kulûna't ta'âme wa Yemşûne fîl eswâk! Biz senden önce peygamberleri başka türlü göndermedik. Şüphesiz onlar da hem yemek yiyor, hem de çarşılarda geziyorlardı.» (Furkan Suresi 20).

Kureyş'in bahis konusu olan azılıları yukarıda temas edildiği gibi «Ya Muhammed, dediler, Allah'tan kendin

(1) Kadî. c. 2. s. 236

için cennetler, köşkler hazineler al ki seni doğrulıyalım, yoksa sen de bizim gibi çarşılarda dolaşıyor bizim gibi yiyip içiyorsun. Senin bizden farkın ne?» Bu sözlerine karşı Allah Taâla geçen âyeti indirdi. (1)

Kadî diyor ki Bu sözleri de onların ahmaklıklarından ve görüşlerinin kısalığından ileri gelmektedir. Çünkü peygamberlerin diğer insanlardan ayrılması vücut yönünden değil, ruh yönündendir. Nitekim Yüce Allah buna şu sözüyle temas etmektedir: «De ki: Ben de sizin gibi bir beşerim ancak bana vahyolunuyor.» (2)

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالَ الَّذِينَ
كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧﴾ وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ وَلَوْ أَنْزَلْنَا
مَلَكًا لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ ﴿٨﴾ وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا
لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبِسُونَ ﴿٩﴾

«Biz sana kâğıtta yazılı bir kitap indirseydik de onu elleriyle tutsalardı, yine küfredenler, «Bu ancak apaçık bir sihirdir.» derlerdi» (al-An'âm : 7)

«Ona bir melek indirilmemeli miydi dediler. Eğer bir melek indirmiş olsaydık, iş bitirilir, sonra artık göz açtırılmazlardı. Biz onu melek yapsaydık, mutlaka yine bir erkek yapar, ve bu defa onların yaptıkları şüphe ve iltibası biz kendilerine yapmış olurduk.» (al-An'âm : 8 - 9)

Kureyş bu teklifleri dillerine persenk etmişlerdi. Bu klişeleşmiş kelimeleri ağızlarından bırakmadıkları anlaşılıyor. Bunun için Kur'an-ı Kerim'in birçok yerlerinde bunlar ele alınmakta ve cevap verilmektedir. Bu âyetin

(1) İbni Hişam, Sîratu'r.-Nabî, c. I s. 309
(2) Kadî, c 1, s. 156

de iniş sebebi Abdullah İbn. Ebî Ümeyye olmuştur Resulullah'a karşı inatçılık göstermiş ve demişti ki

— Ya Muhammed, kavmin teklifini arzetti, kabul etmedin. Korkutmakta olduğun azabı indirmeni istediler, yapmadın. Andolsun ki sen semaya çıkıp, oradan üzerinde «Rabb-ı İzetten Abdullah bn. Ümeyye'ye» diye yazılı ve bana seni tasdik etmemi emreden bir kitap indirmedikçe sana inanmam. Maamafih bunu da yapsan yine seni tasdik edeceğimi zannetmiyorum.» demişti. Ama sonradan iman etmiş ve Taif'te şehidolmuştur. (1) İşte bu âyet onun sözlerine işaret ediyor : «wa kalû len nu'mine leke hattâ tefcura lenâ mina'l - ardi yanbu'an ew yekuna leke beytun min Zuhrufin aw tarkâ fi's-sema'i we len nu'mina lirukiyyika hattâ tunazzila 'alayna Kitaban nakra'uhu kul subhana Rabbî hel kuntu illâ beşeran rasula. Wa mâ mana'an-nâsa an yu'minû iz ca'ahumu'l-hudâ illâ ankâlû a ba'asallahu beşeran rasulan. Kul law kana fi'l-ardi malâikatun yamşuna mutma'innâna lenezzelnâ aleyhim minessema'i meleken rasula. = Biz dediler, sana imkânı yok inanmayız. Taki bizim için şu yerden bir kaynak fışkırtasın, yahut senin hurmalıklardan ve üzümlüklerden bir bahçen ola da aralarından şarıl şarıl çaylar akıtasın. Yahut sandığın gibi göğü üzerimize parça parça düşüresin. Yahut Allah'ı ve melekleri kefil getiresin. Yahut senin altundan bir evin olsun. Yahut göğe çıkasın, üzerimize okuyacağımız bir mektup indirmedikçe göğe çıktığına da inanmayız. De ki «Rabbimi tesbih ederim. Ben ancak beşer bir elçi değil miyim ?» Kendilerine doğru yolu gösteren hidayetçi geldiğinde insanların iman etmelerine ancak şöyle demeleri mani oldu : «Allah bir beşeri mi elçi gönderdi ?» Söyle onlara : «Eğer yerde hep

---

(1) İbn-i Hişâm, c. 1, s. 99,298

uslu uslu yürüyen melâike olsaydı, elbette onlara gökten melek bir resul gönderirdik. De ki Allah'ın sizinle benim aramızda şahidolması kâfi. Her halde O, kullarından haberdar olucu ve onların yaptıklarını görücüdür.» (al-İsra' 90 - 96)

هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّٓا اَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ اَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ اٰيَاتِ
رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا اِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ
اٰمَنَتْ مِنْ قَبْلُ اَوْ كَسَبَتْ فِٓي اِيمَانِهَا خَيْرًا ... ﴿١٥٨﴾

«Onlar ancak melâikenin yahut Rabbinin gelmesini, yahut Rabbinin bazı âyetlerinin gelmesini mi bekliyorlar? Rabbinin bazı âyetleri geldiği gün, inanmak, daha önce iman etmemiş, yahut imanında bir hayır kazanmamış bir kimseye faide vermez.» (al-An'am: 158) İmanın fayda vermesi için giyabî olması lâzımdır. Gördükten sonra inanmanın faydası olmaz. Aslında buna iman da denmez.

Âyette geçen «âyetlerden» maksat, kıyamet alâmetleridir. Huzeyfe ve Bera' İbn. Âzip şöyle diyorlar: Biz kıyameti konuşurken Allah'ın Elçisi çıkageldi. «Ne konuşuyorsunuz?» diye sordu. Biz de Kıyameti konuşuyoruz, dedik. Şöyle buyurdu «Kıyametten önce şu on alâmeti görmeyince kıyamet kopmaz. Duhan (duman), Dâbbetülarz (Yerden çıkacak bir hayvan) doğu, batı ve Arap Yarımadasından bir parça yerin batması, Güneşin batıdan doğması, Ye'cuc Me'cuc'un çıkması, İsa'nın inmesi, ve Aden'den çıkacak bir ateş'in dünyaya yayılması.» [1]

Kur'an onlara demek istiyor ki Peygamberi melek yapsaydık yine insan suretine koyacaktık. Nasıl ki Ceb-

(1) Kıyamet alâmetleri hakkında bak at-tâc, c. 5, Kitabu'l-Fiten.

rail Aleyhisselâm da böyle insan suretine, ekseriya çok güzel olan Dihyetülkelebi suretine bürünerek gelirdi. Âyette erkek diye geçmesi, onların **«melekler Allah'ın kızlarıdır»** şeklindeki inançlarına tarizdir. Meleği aslî hey'etiyle görmeğe beşer tahammül edemez. (1) Hz. Muhammed (S.A.) Cebrail'i aslî heyetiyle gördüğü zaman sarsılmış, korkmuş, evine koşmuş, «Beni örtün» demişti. Ve vahyi alırken ne kadar sarsıldığı herkesin bildiği bir şeydi. Kaldı ki onlar Cibril'i aslî heyetiyle görseler, hemen düşüp ölürlerdi. Nitekim birçok âyetlerde şöyle deniyor «Biz melek indirmiş olsaydık iş bitirilmiş olur, sonra onlara artık göz açırılmazdı.» (2)

Sonra melek gönderilseydi, artık peygambere ne lüzum vardı? Allah her kavme kendi cinslerinden peygamber göndermiştir ki ürkmesinler. O peygamber, onların içinde yaşasın, onlar da onun hareketlerini görüp kendi hareketlerini ona uydursunlar. Melek gelse korkar, kaçarlardı. Melek beşerî sıfattan mahrum olduğundan ahkâmı teşri edecek beşerî fiilleri yapamazdı. Bunları yapacak biri lâzımdı ki o da hem meleklik, hem de insanlık sıfatlarını kendinde toplıyan peygamberlerdir.

Peygamberlerin görevi, Allah'ın emrini duyurmaktır. Onların en büyük mucizesi de İlâhî âlemle temasa gelmek, Allah'ın emirlerini almak, ümmetlerine duyurmak, onları doğru yola iletmektedir... Bunlardan başka ayrıca geçici mucize istemeğe de lüzum yoktur «Küfredenler O'na Rabbinden bir mucize indirilmemeli mi idi? Diyorlar. Sen, ancak bir uyarıcısın ve her kavmin bir yol göstericisi vardır.» (ar-Ra'd 7) **«wa kalû lewlâ ye'tînâ biâyetin minrabbihî awalem te'tihim beyyinetu mâfissuhufil-**

---

(1) Kadî, c. 1, s. 371
(2) al-An'âm Suresi 8

ûlâ : Ve dediler ki Rabbinden bize âyet gelmemeli mi idi ? Onlara ilk kitaplarda olan deliller gelmedi mi ?» (Tahâ 133).

Tevrat ve İncil gibi semavî kitaplar, Resûl'ün peygamberliğinin delilleridir. Çünkü Kur'an, onlardaki inançların ve küllî hükümlerin özünü ihtiva etmektedir. Kur'an'ı getirenin, bu kitapları görmemiş ve okumamış olması açık bir mucizedir (1)

6. Kavminin Azap İstemeleri

Kureyşin akıldâneleri bu herzelerine bir de azap kelimesini eklediler.

«— Madem ki söylediklerin doğru, biz de sana inanmıyoruz, o halde o va'dettiğin azabı getirsene !» dediler.

Rivayet edildiğine göre Kureyş'in filozofları sayılan Nadr İbn. Haris : «in hâzâ 'illâ 'asâtîru'l-awwalîn =Bu evvelkilerin masallarından başka bir şey değil !» demişti. Allah'ın Elçisi ona : «Waylak innahu Kalamullahi = Yazık sana o, Allah kelâmıdır», dedi. Nadr : «Eğer bu gerçekten Allah'tan indirilmiş kelâm ise bizim bunu inkâr etmemize bir ceza olmak üzere Allah, başımıza gökten taş yağdırsın, veya bize başka türlü acı bir azap versin.» dedi. (2)

İşte şu âyetler bu olaya değinmekte ve bu gibi adamların ikide birde azap istemelerine, alay etmelerine rağmen neden Allah'ın onlara kökünden imha edecek bir azap indirmediğini açıklamaktadır

---

(1) Kadî, c. 2, s. 74

(2) Taberî, Câmiu'l-Beyân c. 9, s. 143 Keza bak Yazır, H.D.K.D. c. 3, s. 2398.

وَاِذْ قَالُوا اللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ هٰذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَاَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاۤءِ اَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ اَل۪يمٍ ﴿٣٢﴾ ....

«Ve bir de demişlerdi ki : «Ey Allah'ın, eğer bu senin katından (indirilmiş) **gerçek ise o halde gökten başımıza taş yağdır, yahut bize acıtıcı bir azap getir.» Ama** (ya Muhammed) **sen içlerinde bulundukça Allah onlara azap edecek değildi, ve onlar istiğfar ettikleri takdirde Allah yine onlara azab edecek değildi.»** (al-Anfal 32 - 33)

Âyetleri ihtiva eden Enfal Suresi, Bedir savaşı (2/624) ndan sonra nazil olmuştur. Cenab-ı Hak iman etmiyecekleri kesinleşmiş, kalbleri katiyyen mühürlenmiş olanlara, Resulü Mekke'de iken başlarına can yakan bir azap geleceğini vadetmişti. Onlar da bu azap vadeden âyetleri dillerine dolayıp «Hani o azap ?» diyorlardı, alay ediyorlardı. İşte bu vadedilen azabın dünyevî kısmını Bedir'de tevhid arslanlarının kılıçları altında en acı bir şekilde çektiler. Bir avuç arslan, koskoca bir kurt sürüsünü boğdu.

Resulullah, İslâmın nuruna gerilmek istiyen bu kapkara adamları bir kuyuya doldurdu - ki bu kuyuya Kalib denir. ve onlara şöyle seslendi

— **«Kad wacadnâ mâ wa'adenâ Rabbumâ hakkan fehel wacadtum mâwa'ade rabbukum hakkâ Biz Rabbimizin bize vadettiğini gerçek bulduk, siz de rabbinizin size vadettiğini gerçek buldunuz mu ?»** (al-A'raf 44)

Hz. Ömer :

Murdar olmuş, (ölmüş) bir kavimle mi konuşuyorsun ? Bunlar sizin sözünüzü işitirler mi ki, ya Resulâllah ? dedi.

— Onlar beniş sözlerimi sizden daha iyi işitirler ama onların cevap vermeğe kudretleri yoktur., buyurdu ([1])

Demek onlara Mekke'de kökünden imha edecek bir azap verilmemesi, kendilerinin meziyyetlerinden, yahut hâşâ Allah'ın aczinden veya Resul'ün gerçek peygamber olmayışından dolayı değil, Resul'ün kendi aralarında bulunması nimetinden ve hattâ Resul'ün belki iman ederler diye sadece «Allah'ım, kavmime hidayet et, çünkü onlar bilmiyorlar, bilmiyerek bana karşı böyle hareket ediyorlar...» şeklinde onların salâhına duâ buyurmasından ötürü idi.

Hiçbir peygamber kavminden ayrılmadan kavmine azap gelmemişti. Kaldı ki, Resulullah RAHMETENLİLÂLEMİN idi O, «Rabbim, yer yüzünde bir tek kâfir bırakma.» diyemezdi. Sonra içlerinde henüz iman etmemiş ve fakat ileride etmesi mukadder olan kimseler çoktu. İşte bu sebeplerden ötürüdür ki, onların isteyip durdukları kökten imha edici azap verilmemişti. «Kötüler calib-i azap oldukları gibi iyiler de calib-i rahmettir.» Ama Kureyş'in bu kalbleri mühürlü takımı Allah'ın Elçisini Mekke'den çıkarmağa ve hattâ O'nu en hunhar bir şekilde öldürmeğe yeltendikleri gün bu azabı artık iyice hakkettiler. Ve zamanı gelince de iyice taddılar.

«Wa lew ennâ ehleknâhum bi'azabin min kablihi lekâlû rabbenâ lewlâ arselte ileynâ rasulan fencttabi'a âyâtika minkabli en nezille wa nahzâ. : Biz onları ondan önce bir azap ile helâk etmiş olsaydık, elbette derlerdi ki : Ey Rabbimiz, zelil ve hakir olmadan evvel bize bir resul göndermeli değil mi, idin ki, senin âyetlerine uyalım ?» (Tâhâ 134)

---

(1) Sifat' us-Safve. s 37 (müslim'den)

Böyle dememeleri için Allah hiçbir kavme peygamber göndermeden azap etmemiştir. **«Biz bir peygamber göndermedikçe azabedici değiliz.»** (al-İsra' 15).

«İyilikten önce kötülüğü acele ile istiyorlar. Halbuki kendilerinden önce birçok misaller geçmiştir. Ve Rabbin insanların birçok günahlarını da bağışlar. Ve Rabbin azabı da şiddetlidir.» (ar-Ra'd : 6)

Allah kullar gibi aceleci değildir. Aziz ve hakim, gafur ve rahimdir. Eğer kulların her yaptığına ceza verseydi, insanların hali nice olurdu ? Kendisi de öyle buyuruyor :

«Allah insanları zulümleriyle cezalandırmış olsaydı, yeryüzünde bir hayvan bile kalmazdı. Fakat onları muayyen bir müddetle erteliyor.» (Fatır : 45)

«Azabı acele istiyorlar. Eğer muayyen bir müddet (Takdir) edilmiş olmasaydı, onlara azap gelirdi. Elbette onlara azap birden bire hiç anlamadıkları bir anda gelecektir. Azabı acele istiyorlar, şüphesiz cehennem kâfirleri kuşatacaktır.» (al-Ankebut : 53 - 54)

Âyet-i kerimede bu va'dedilen vaktin Bedir olduğu, birinci azabın Müslümanların kılıçları altında parçalanmaları olduğu, ve ondan sonra da bu kapıdan cehennemin kucağına atılmaları anlatılmaktadır.

«Ya va'dedildikleri azabı veya âhireti gördüklerinde kimin yeri daha kötüdür, kim askerce daha zayıftır, bilecekler.» (Meryem : 75)

7. Resul Aleyhisselâm'ın Mu'cizeleri :

Kavminin tuhaf teklifleri ve azap istemeleri konusunda Süheylî'nin bir yorumu vardır ki, İbn-i Hişam'dan bunu aynen nakilediyoruz

«Kavmi dağları yürütmesini melekleri indirmesini ve buna benzer mucizeler göstermesini istediler. Allah bunları yapmıyordu. Halkı imtihan ediyordu. Peygamberini tasdik hususunda Allah'a itaatlerini, imanlarının delillerden, düşüncelerden çıkmasını istiyordu. Ta ki, bu imanları karşılığında sevap alabilsinler. Perde kaldırılıp onlara zaruri bilgi hasıl olsaydı, sevap ve cezanın terettübedeceği hikmet de kalkardı. Çünkü insan bilfiil kazanmadığı bir şeyden sevab alamaz, nitekim renklerinden, saçlarından ve bunlar gibi kendi eserleri olmıyan şeylerden dolayı insanlar sevab alamazlar. Allah delili, düşüncesinin kisbî ilme ulaşması için vermiştir. Bu da ancak kalb işiyle hasıl olur ki, o da ancak delile ve mucizenin, peygamberin doğruluğuna delâlet edip etmediğine bakmaktan ibarettir. Yoksa Yüce Allah, kelâmını peygamber göndermeden doğrudan doğruya da duyurabilirdi. Fakat Cenab-ı Hak işleri iki cihana bölmüştür, dünya işlerini nazar, istidlâl düşünce ve ibretlerden doğan bilgiye dayandırmıştır. Çünkü dünya kulluk ve imtihan evidir. Âhiret umurunu da zaruri bilgiye bağlamıştır. Zaruriyyattan doğan bilgiye sevap ve ceza terettübetmez. Oradaki ceza, ilk evde (dünyada) kazanılan amellere bağlıdır. O'nun düzenlediği bir hikmet ve O'nun verdiği bir hüküm !

«Nasıl ki, Cenab-ı Hak buyurur

وَمَا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَنْ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ ... (٥٩)

«Biz âyetleri göndermekten alıkoyan şey, ancak evvelkilerin de o âyetleri yalanlamış olmalarıdır.» (al-İsra' 59) Tevil erbabı bundan şu manayı çıkarıyor :

Allah'ın hükmünde dağları yürütmek, melekleri indirmek gibi âyetleri yalanlamak, kâfirlerin derhal helâkini, Salih kavminin, Âli fir'avn'ın başlarına geldiği gibi

derhal azaplarının verilmesini gerektirir. Eğer Kureyş'e istedikleri mucizeler verilse, teklifleri yerine getirilseydi de tekrar yalanlayıp inkâra kalkışsaydılar, artık derhal helâk olurlardı. Fakat Allah Muhammed'i gönderdiği kavme ikram etti. Çünkü O, ezelde yalanlıyacak ve doğrulıyacak olanları biliyordu. Muhammed'i iyilerin ve kötülerin hepsine rahmet göndermişti. Onun rahmeti, iyilere hem dünyada, hem de âhirette ulaşacaktır. Kötülere gelince yere batmaktan, boğulmaktan, gökten şiddetli bir fırtına gelip kendilerini helâk etmekten kurtulurlarsa, dünyada O'nun rahmetine erişmiş olurlar. Tefsircilerin bazısı:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿١٠٧﴾

«Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.» (Enbiya Suresi 107) âyetinde böyle diyorlar. Kaldı ki, Kureyş, âyetleri, görüp iman etmek, şekten kurtulmak için değil, zorluk çıkarmak, alay etmek için istiyorlardı. Yoksa insafı olana birçok peygamberlik delilleri (mucizeler) geldi. Allah Taâlâ buyurur: **«Sana onların üzerine okunan kitabı indirmemiz onlara yetmiyor mu?»** (al-Ankebut: 51) (1)

İbni İshak ayrı bir rivayetinde şöyle diyor: Onlar Safâ dağını kendilerine altun yapmasını istediler. Resulullah (S.A.) isteklerini yerine getirmek için Allah'a duâ etmek isteyince hemen Cibril (A.) indi. (Resul) vasıtasiyle onlara sordu İsterseniz istediğinizi yaparım, ama mucizeyi gördükten sonra da yalanlarsanız, artık yakanızı bırakmayız (başınıza azap indiririz.) Hacet yok dediler.» (2)

(1) İbn-i Hişâm, c. 1, s. 296 dip not.
(2) İbn-i Hişâm, c. 1, s. 296

Buna şu mütalâayı da ilâve edebiliriz Peygamberler mucizeyi kendi istedikleri zamanda hemen yapamazlar. Mu'cize göstermek onların elinde değil, Allah'ın kudretindedir.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً وَمَا كَانَ
لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ... ﴿٣٨﴾

«Biz senden önce de peygamberler gönderdik, onlara da eşler ve çocuklar verdik. Bir peygamberin, Allah'ın izni olmadan bir mucize getirme yetkisi yoktur.» (Ra'd suresi : 38) Mucize, onu gerektiren bir hal gelirse Allah'ın izni, ilhamı ve tevfikiyle zuhur eder. Her istenilen zamanda hemen bir mucize gösterivermek, tabir caizse mucizeyi sihirbazlığa düşürmek olur. Mucizeyi gerektiren hal, ya peygamberi fazla sıkıştırdıkları, onun gönlünü incittikleri zaman Allah'ın gazabının kaynamasiyle meydana gelir, mucize zuhur eder, ama peşinden inanmıyanların başına azap iner. Nitekim Fir'avn Kavmine böyle olmuştur

فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ آيَاتٍ
مُفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾

«Biz onlara mufassal âyetler olarak tufan, çekirge, kımıl, kurbağa, ve kan gönderdik. Kibirlendiler ve suçlu bir kavim oldular. Biz de onlardan intikamımızı aldık, hepsini denizde boğduk.» (al-A'raf 136)

Yahut mucize istiyenler alay etmek kasdiyle değil, şüpheyi gidermek, yakîn hasıl etmek için samimi olarak isterler de Cenab-ı Hak onları imana kavuşturmak mak-

sadiyle peygamberine mucize kudretini lûtfeder. Bu sözümüzü şu olay pekiştirmektedir

«Peygamberimizin devesi kaybolmuştu. Yahudi münafıklarından olan zeyd İbn. al-Lust

— Muhammed kendine gökten haber geldiğini söylüyor. Oysa kendi devesinin nerede olduğunu bile bilmiyor, demişti. Bu haber Allah'ın Elçisine ulaştı, Resulullah

— Vallahi, ben, ancak bana bildirilenden başkasını bilemem. Şimdi Allah, devenin şu şi'bde (vadide) olduğunu bildirdi. Yuları bir ağaca takıldığından gelemiyor.

Müslümanlar gidip baktılar, deveyi Resulullah'ın dediği yerde buldular» ([1]).

Resul-i Ekrem şöyle buyurmuştur «Benim Allah ile bir vaktim var ki o vakit bana ne Allah'a yakın bir melek ne de gönderilmiş bir peygamber yetişemez.» ([2])

Demek ki mucize göstermek, peygamberin elinde değil, Allah'ın elindedir. Gereken anlarda Allah peygamberine bu kudreti verir. Nitekim evliyaüllah'ın da feyizli anlarında ellerinden ne kerametler zuhur ettiğini yaşamış ve çok görmüşüzdür. Şeyh Sa'dî Gülistanında şöyle diyor

یکی پرسید ازآن گم کرده فرزند   که ای روشن گهر پیر خردمند
ز مصرش بوی پیراهن شنیدی   چرا در چاه کنعانش ندیدی
بگفت احوال ما برق جهانست   دمی پیدا و دیگر دم نهانست
گهی بر طارم اعلا نشینیم   گهی بر پشت پای خود نبینیم
اگر درویش بر حالی بماندی   سر دست از دو عالم برفشاندی

(1) İbn-i Hişâm c. 1, s. 527

(2) Keşfu'l-hafâ wa muzîlu'l-ilbâs Ammâ'ş-tehera mine'l-Ahâdisi alâ alsinatin-nâs, c. 1, keza Risâle-i Kuşayriyya s. 173.

«Biri o oğlunu kaybetmişten (Yakub A.) sordu
Ki ey ruhu aydın ihtiyar,

Mısır'ından Yusuf'un gömleğinin kokusunu duydun da, niçin onu Ken'an kuyusunda göremedin ?

Dedi Bizim ahvalimiz cihan şimşeğine benzer, bir an görünür, diğer an kayıptır.

Kâh arş-i A'lâ'da otururum, kâh kendi ayağımın arkasını göremem.

Eğer derviş bir halde kalsaydı, iki cihandan da elini çekerdi.» ([1])

Son zamanlarda Hz. Peygamber'den, Kur'an'dan başka bir mucize zuhur etmemiştir şeklinde bir iddia da ileri sürülmektedir. Bu iddia da tamamen çürüktür. Peygamber olur da kendisinden yalnız tek bir mucize zuhur eder, başka hiçbir olağan üstü şey görülmez olur mu ? Hassaten peygamberlerin zübdesi, Allah'ın sevgilisi olan Resulullah'tan bunu uzak görmek mesnetsizdir. O'nun elinden pek çok mucizeler zuhur etmiştir. Kur'an O'nun ebedi mucizesidir. Diğerleri, zamanına mahsus kalmıştır. Bunlardan meşhur ve çok yaygın birkaçına dokunmakta bu yanlış iddiayı çürütmek bakımından fayda vardır

Bir kere peygamberin bazı mu'cizelerini bizzat Kur'an-ı Kerim haber vermiştir Bedir harbinde Cenab-ı Hak, İslâm askerlerini, görünmiyen kuvvetlerle te'yid ettiğini bildiriyor: **«Rabbinizden yardım istiyordunuz. Rabbiniz de «Ben size biribiri ardınca gelen bin melekle imdadediyorum» diye icabet etmişti. Allah bunu ancak müjde**

(1) Gülistan, s 63

olsun, gönülleriniz sevinçle dolsun ve içlerinize güven gelsin diye yaptı; yardım ancak Allah'tandır.» (El-Enfal : 9 - 10)

Bedir Savaşında Cenab-ı Hak, Müslümanlara önce bin melek ile yardım va'detmişti. Sonra müslümanlar. Kürz İbn. Cabir'in, müşriklere yardım edeceğini duyup tasalanmışlardı. Bunun üzerine müminlere üç bin, hattâ beş bin melekle yardım edilecekleri müjdesi gelmişti

«Allah size, siz henüz az ve zayıf iken Bedir'de muhakkak yardım etmişti. O halde Allah'a şükredebilmek için O'na karşı gelmekten korunun. Hani sen mü'minlere demiştin ki : «Rabbinizin üç bin melek göndererek imdadetmesi, size yetmez mi ?.» Evet siz sabreder ve (Allah'tan) **korkarsanız düşmanlarınız ansızın geliverirlerse Allah, size beş bin nişanlı** (işaretli) **melekle imdadeder, Allah, bunu, size müjde olsun, kalbleriniz huzur bulsun diye yaptı .Yardım, yalnız Aziz ve Hakim olan Allah tarafındandır.»** (Al-i İmran 123 - 125)

Hendek savaşındaki mu'cize **«Ey iman edenler ! Allah'ın size olan ni'metlerini hatırlayın ! Hani size karşı** (birleşik) **askerler yürümüştü de biz, onlara karşı** (kuvvetli) **rüzgâr ve sizin görmediğiniz askerler göndermiştik.»** (al-Ahzâb 9)

Şimdi peygamber (S.A.V.) i böyle görünmiyen kuvvetlere teyideden Allah' O'nun elinde birtakım mucizeler yaratmaz mı ? Bunları inkâr, âyetleri inkâr demek olur. İşte O'nun mu'cizesini haber veren bir âyet daha **«Hani peygamber, zevcelerinden birine gizli bir söz söylemiş, zevcesi o sözü** (başkasına) **haber verdiği zaman Hak taâlâ, bu hali Peygamberine bildirmişti. Halbuki** (Peygamber) **o hususun bir kısmını söylemiş, bir kısmını bırak-**

mıştı, peygamber zevcesine bütün olanı haber verince zevcesi: «Bunu sana kim haber verdi?» dedi. O da: «Her şeyi hakkiyle bilen, herşeyden haberdar olan Allah bildirdi» dedi.» (at-tahrîm: 66)

Mu'cize Tabiat kanunun üstünde cereyan eden bir olaydır. Bu, peygambere mahsustur. Mucizesi bizzat Kur'-an ile haber verilen Resul-i Ekrem' (S.A.V.)'in mu'cizelerini inkâr, imanı bütün bir mümine yakışmıyacağı gibi ilme de aykırıdır. Peygamberimizin tevatüren gelen mucizeleri konusunda Kadı İyaz'ın aş-Şifa Fi-Ta'rifi Huku-ki'l-Mustafa adlı eserinden ve kütübi sitteden bazı iktibaslar yapacağız. Kadı İyaz adı geçen kitabının, Hz. Peygamberin mucizelerine tahsis ettiği dördüncü babında (s. 206) şöyle diyor

«Düşünürün bilmesi lâzımdır ki biz bu kitabımızı Resulullah (S.A.) in peygamberliğini inkâr eden ve O'nun mucizelerine dil uzatan kimseler için yazmadık. Biz bunu Resul'ün çağrısına icabet eden, O'nun peygamberliğini tasdik eden İslâm ümmeti için yazdık ki muhabbetleri artsın, imanlarına iman katsın. Bu bapta maksadımız ana mucizeleri göstermektir. Biz, bunlardan gerçek, isnatları sahih olanları zikrettik ki çoğu yakîn derecesine varmış, ya da ona pek yaklaşmıştır.»

«Bil ki peygamberlerin getirdikleri mucizeler iki kısımdır. Bir kısmı beşer kudreti altında olan nevidendir. Ama insanlar onu yapmaktan âciz kalırlar. Onları böyle âciz bırakmak, Allah'ın, peygamberinin doğruluğunu göstermek için yaptığı bir işidir. Meselâ ölümü temenni etmekten, Kur'an'a benzer bir söz söylemekten âciz kalmaları gibi. Bir kısmı da beşer kudretinin üstündedir. Ölüyü diriltmek, asâyı yılana çevirmek, salih devesini taştan çıkarmak, ağacın konuşması, parmaklardan su kaynaması,

için cennetler, köşkler hazineler al ki seni doğrulıyalım, ayın yarılması gibi. Bunlar, Allah'tan başkasının yapamıyacağı işlerdir. Bunları peygamberin elinde meydana getiren Allah'tır.»

«Bil ki bizim peygamberimizin elinden zuhur eden mucizeler, her iki nevidendir. O, peygamberlerin en çok mucize getireni, mucize bakımından en yükseği, delil bakımından en kuvvetlisidir.»

«Sonra bil ki Peygamberimizin mucizeleri de iki kısımdır :

«1 — Bir kısmı kat'î ilim ifade eder, ve bize tevatüren nakledilmiştir. Kur'an gibi. Bunun mucize olduğunda şek ve şüphe yoktur. Bunun icazını inkâr eden, Muhammed (S.A.V.) in varlığını inkâr eden gibidir. Peygamberimizin elinden başka mucizeler ve harika şeyler de zuhur etmiştir. Bunlardan meselâ belirli bir tanesi kat'î kesinliğe ulaşmasa da hepsi beraber ulaşır. O'nun elinden böyle şeylerin çıktığında şüphe yoktur. Ne mü'min ne de kâfir O'nun elinden garip şeylerin zuhur ettiğinde ihtilâf etmez. Ancak inatçının ihtilâfı, bunların Allah tarafından olup olmadığındadır. Biz bunların Allah tarafından olduğunu söylemiştik.

2 — İkinci kısım zarurî ve kat'î ilim ifade etmiyen mucizelerdir. Bunlar da iki çeşittir

a) Birçok kimse arasında meşhur ve yaygın, muhaddisler, raviler ve siyer nâkilleri arasında yayılan çeşit ki parmaklarından su kaynaması, yemeği çoğaltması, bu nevidendir.

b) Bir yahut iki kişi tarafından görülüp, az kişi tarafından rivayet edilen ve diğeri gibi şöhret bulmıyan çeşittir Fakat bu da benzeriyle birleştirilirse mânada uyu-

şurlar, ve dediğimiz gibi mucizenin getirildiğinde ittifak ederler.»

O'ndan (S.A.) nakledilen bu mucizelerin çoğu kesinlikle bilinmektedir. Ayın yarılmasını Kur'an haber vermektedir. Nassın dış manasından ancak delil ile dönülebilir... Keza suyun kaynaması, yemeği çoğaltması olaylarını da güvenilir raviler, ve sahabeden büyük bir kalabalık haber vermiştir Ve bu, Hendek Günü (5/627), Buvat Gazvesi (2/624), Hudeybiye ömresi (6/628), Tebuk Gazvesi (8/630) ve emsali gibi müslümanların toplu bulundukları yerlerde, meclislerde, askerlerin arasında vukubulmuştur. Ashabın, bu haberleri rivayet edenlere itiraz ettikleri vaki olmamıştır. Onlardan susanların susması, konuşanların konuşması gibidir (yani sükût ikrardandır.) Çünkü onlar batıla karşı susmaktan münezzehtirler... Dediğimiz gibi Resul'ün bu nevi mucizeleri kat'î ilim ifade eder. Ama aslı olmıyan haberlerin, batıl üzerine yapılan rivayetlerin, şüphesiz zamanla za'fı, belinin büküklüğü, uydurmalığı meydana çıkmıştır.»

«Keza Resul'ün gayptan haber vermesi, zaruret ifade eden mucizelerdendir. Bunların âhâd haberlerine dayandığını söyliyenler, bizce Hadisle fazla uğraşmayıp başka fenlere dalmalarından ötürü böyle söylüyorlar. Yoksa nakil yollarına itina eden, hadisleri ve siyeri mütalâa eden kimse, zikrettiğimiz vechile bu meşhur kıssaların doğruluğundan şüphe etmez. Bir meselede birine göre tevatürün sabit olup, diğerine göre olmaması da mümkündür. Çünkü insanların çoğu, Bağdat'ın mevcudiyetini ve büyük bir şehir olduğunu, imamet ve hilâfet merkezi bulunduğunu bilir. Ama öyle münferit kimseler de vardır ki Bağdat'ın vasfını değil, ismini dahi bilmezler.»

Kadı İyaz, mucizelerin sübutunu bu şekilde anlattıktan sonra 237 inci sayfadan itibaren mucizeleri birer birer çeşitli varyantlariyle izah ediyor. Özet olarak bunlara temas edelim.

a) Ayın yarılması:

Yüce Allah, **«ikterabeti's-sâ'atu wa'n şakka'l-kamar. Wa in yeraw âyeten yu'ridû wa yakûlû sihrun mustamirrun: Kıyamet saati yaklaştı ve Ay yarıldı. Bir mucize gördükleri zaman yüz çevirirler ve «Bu devamlı bir sihirdir» derler.» (kamer suresi 1 - 2) buyurmuş, ma**zi sigasiyle Ayın yarılmasını, kâfirlerin gördükleri mucizelerden yüz çevirmiş bulunduklarını haber vermiştir... İbn-i Mes'ud (R.A.) un şöyle dediği rivayet edilmiştir: «Resulullah (S.A.) zamanında Ay iki parçaya ayrıldı. Bir parçası dağın üstüne, biri de aşağısına geldi. (Peygamber) Sallallahu Aleyhi ve Sellem, şehadet getiriniz., dedi.», İnşikak-ı Kamer mucizesinin inkârı mümkün değildir. Çünkü bu olay bütün mevsuk mecmualarda geçiyor. Kaldı ki, âyetin alt tarafı da **«Bir mucize gördükleri zaman yüz çevirir, bu, apaçık bir sihirdir, derler.»** ifadesiyle bu olaya kesinlik veriyor.

İnşikak-ı Kamer olayı, en fazla münakaşa edilen bir mesele olduğundan biraz daha konuyu aydınlatmak için tafsilât vermeyi uygun buldum

Seyyid Kutup, Fî Zılâli'l-Kur'an adlı eserinde bu hususta özetle şu izahatı vermektedir

«Ayın yarılmasından bahseden haberler tevatür halindedir, yalnız teferruat yönünden hafif farklar görülmektedir. Şöyle ki: Ahmed İbn. Hanbel Enes İbn. Malik'ten şunu rivayet ediyor: «Mekke ehli Peygamber

(S.A.V.) den bir mu'cize istediler. Bunun üzerine Mekke'de Kamer (ay) iki defa yarıldı; **«Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı.»** âyetini okudu. Buharî, Abdullah İbn. Abdil Wahhab _ Bişr İbn al-Mufaddal - Saîdu'bnu Urwa - Katâde yoliyle Enes İbn. Malik'ten şöyle rivayet ediyor : Mekke Ehli, Allah'ın Resulü'nden kendilerine mu'cize göstermesini istediler. O da onlara ayı iki parça halinde gösterdi. Hattâ iki parça arasında Hiray (Dağın) ı gördüler.» Buharî ve Müslim, başka yollarla da Katade Enes'ten bunu rivayet etmişlerdir.

İmam Ahmed İbn. Hanbel, Cubeyr İbn. Mut'im'in babasından rivayet ettiği şu sözü kaydediyor «Ay, Resullullah devrinde yarıldı ve iki parça oldu. Bir parçası bu dağa, öteki parçası öbür dağa gitti. Kureyş dediler ki «Muhammed bize sihir yaptı. Eğer bu yaptığı sihir ise, dünyadaki insanların hepsi bunu göremez.» Bayhakî ve İbnu Carîr başka yollardan Cubayr İbn. Mut'imden aynı rivayeti naklederler.

Abdullah İbn. Abbas rivayeti Buharî, Yahya İbn. Kasîr - Bakr, Ca'fer İrak İbn. Malik - Ubaydullah İbn. Abdillah İbn. Utbe yoliyle İbnu Abbas'ın şöyle dediğini kaydediyor «Peygamber (S.A.V.) in zamanında ay ikiye bölündü» Buharî başka bir yoldan da İbnu Abbas'ın bu hadisini rivayet eder. İbnu Carîr de keza Abu Talha yoliyle İbnu Abbas'tan şöyle rivayet etmektedir «Bu, hicretten önce olmuştu. Ay yarıldı, iki parça halinde gördüler.» Awfî de İbn. Abbas'tan böyle bir rivayet almıştır.

Tabarânî İkrime'den - İbnu Abbas'tan rivayet ediyor «Resulullah (S.A.V.) zamanında ay tutuldu. Dediler ki «Ay'a sihir yapıldı.» Bunun üzerine «İktarabatissa'atu...» indi.

Abubakr al-Bayhakî Abdullah İbn. Ömer'den gelen rivayeti şöyle tesbit etmiştir «Bu olay, Resulullah devrinde oldu. Ay iki parçaya ayrıldı, bir parçası bu dağın, öteki parçası öbür dağın arkasında kaldı. Peygamber (S.A.V.) «Allahumma'şhad Yâ Rabbi şahidol» dedi. Müslim, Ahmed, Abdullah İbn. Mesud'dan gelen rivayeti şöyle tesbit etmiştir «Kamer, Resulullah devrinde iki parçaya ayrıldı. Bunu gördüler. Allah'ın Resulü (S.A.V.) «Şahidolun» dedi.» Bu haberi Buharî ve Müslim Sufyan İbn. Uyayna'dan çıkardıkları gibi A'maş İbrahîm - Abu Ma'mar Abdullah İbn. Suhayr yoliyle de İbnu Me's'ud'dan çıkarmışlardır.

Buharî'deki diğer bir rivayet «Resulullah devrinde Kamer yarıldı. Kureyş «İbnu Ebî Kebşe'nin bize yaptığı bir sihirdir bu. Eğer sihir ise başka taraftan kimse göremez. O halde (bu gece) yolda buraya gelenlerden sorunuz. Çünkü Muhammed insanların hepsini büyüliyemez.» dediler. Dışarıdan gelenlerden sordular; onlar da böyle gördüklerini anlattılar.

Görülüyor ki bütün bu rivayetler, cüz'i farklarla bu olayın vukubulduğunu ve Hicretten evvel Mekke'de cereyan ettiğini, «Ay'ın sadece tutulduğunu» ifade eden zayıf bir tek rivayet müstesnâ, bütün rivayetler Ay'ın iki parçaya ayrıldığını tesbit ediyor. Olayın yerini, zamanını, tarzını belirtiyor. Kur'an, onlara Ay'ın yarıldığını söylerken onlardan bunu reddeden bir rivayet nakledilmemiştir. Sadece «Muhammed bize sihir yaptı» dedikleri naklediliyor. Fakat kendileri de bunun sihir olmadığına kanaat getirmiş olacaklar ki «Sihir olsa, Muhammed bütün insanları büyüliyemez, o halde Mekke dışında olanlar bunu göremez» demişler ve dışarıdan gelenlere bu

olaydan sormuşlar, onların da böyle bir hâdiseyi gördüklerini öğrenmişlerdir.

Şimdi üzerinde durulacak bir mesele kalıyor: Kur'an-ı Kerim'de Muhammed (S.A.V.)'in mu'cize göstermek için değil, fakat doğru yola çağırmak için gönderildiği, ifade edilmekte ve: **«Biz âyetler** (mucizeler) **göndermekten alıkoyan şey, evvelkilerin de** (mu'cizeleri gördükten sonra) **yalanlamaları** (ve bu yüzden azaba uğramaları) **dır»** (al - İsra 59) denilmektedir. Acaba bu rivayetler, bu âyetin nassiyle çatışıyor mu? Hayır. Çünkü âyet şunu ifade etmektedir Mu'cize göstermek, peygamberin vazifesi değildir. O, bir beşerdir. Ama Allah tarafından elçi seçilmiştir. Elçiliğinin en büyük delili de getirdiği Kur'an'dır. Bu yeğane, semavî kitap, onları nazireye davet eder ve **«İnsanlar ve cinler bir araya gelip arka arkaya verseler onun bir mislini getiremezler»** (al-İsra: 88) der. Bu suretle Resulün en büyük mu'cizesinin Kur'an olduğunu, peygamberliğinin delilinin de bu kitap olduğunu ifade eder. Yoksa öteki duyusal mu'cizeleri inkâr etmez. Bilâkis «Bir mu'cize gördükleri zaman, bu, devamlı bir sihirdir» dediklerini naklederek, onların vukuunu haber verir.

Çok sağlam ve tevatüren gelen mu'cizeler, Allah'ın, kuluna bir ikramıdır; Hz. Peygamber'in, peygamberliğinin delili değildir. Çünkü Kur'an'dan üstün delil olmaz.

O halde İnşikak-ı Kamer (Ayın yarılması), Allah'ın kulu Muhammed'e verdiği diğer mu'cizeler yanında gerçek bir mu'cizedir. Bu mu'cize ile kıyametin yaklaştığı

haber verilmekte ve insanların kalbi intibaha (ayrılmaya) davet edilmektedir. İnkârı mümkün değildir.» (1)

b) Güneşin battıktan sonra dönüşü

«Umeys kızı Esma'dan iki yolla rivayet edildiğine göre Peygamber (S.A.) e vahiy geliyordu. Başı Ali (R.A.) in kucağında idi. Ali (R.A.) Güneş batıncaya kadar ikindi namazını kılamadı. Hz. Peygamber sordu

— Ya Ali, namazını kıldın mı ?

— Hayır,

— Allah'ım, o, senin ve Resulünün taatinde idi. Üzerine Güneşi çevir !

Esma diyor ki «Peygamberin bu duâsından sonra Güneş'in batmışken tekrar doğduğunu gördüm. Yer üzerinde durdu. Bu, Hayber arazisinden Sahbâ denilen yerde olmuştur. İki yolla gelmiştir, ravileri sikadir.»

c) Parmaklarından su kaynaması

«Bu bapta Hadis çoktur. Peygamber (S.A.V.) in parmaklarından su kaynamasını içlerinde Enes, Cabir, İnb-i Mes'ud da bulunan bir topluluk haber vermiştir. Enes İbn. Malik (R.A.) ten rivayet edilmiştir «Resulullah (S.A.V.) i gördüm, ikindi namazı vakti gelmişti. Herkes abdest suyu aradı, bulamadılar. Allah'ın Elçisine bir çömlek içerisinde biraz su getirildi. Resulullah (S.A.V.) ellerini o kaba koydular ve halka ondan abdest almalarını emrettiler. Enes diyor ki gördüm ki su, parmakları arasın-

(1) Seyyid Kutup, Fî Zılâli'l-Kur'an. c. 26-30, Dâr'u İhyâ'il-Kutubi-l-Arabiyya, Kahire.
Bu hususta bak Müslim, Munafikun, 43, 47, 48 Buhari, tefsiru sure, 54, Menâkib 27 Tirmizî tefsiru sure, 54 Ahmet İbn. Hanbel 1, 456.

dan kaynıyordu. Başından sonuna kadar herkes o sudan abdest aldılar.» Katade de Enes'ten bunu rivayet etmiştir: Orada Resulullah'ın parmaklarını örtüp örtmiyecek kadar bir su olan bir kap getirildi, deniyor. Katade (Enes'e) «Ne kadar idiniz ?» diye sormuş Enes de «Üç yüz kişi kadar idik.» demiştir.. Diğer bir rivayette seksen kişi, bir diğerinde yetmiş kişi oldukları yazılıdır. (Aslı bir olduktan sonra teferruatta değişiklik zarar vermez.)» ([1])

Buna benzer vak'alar çeşitli yerlerde tekerrür etmiştir Buvat Gazvesinde, Hudeybiye'de, Tebuk'te ve daha başka seferlerinde olduğu Şifa-i Şerif'te yazılıdır. Yine seferlerinden birinde ashap susamış, iki kişi falan yerde devesine iki tulum su yüklü bir kadını gördüklerini söylemişler, O da kadını getirmelerini emretmiş, kadın getirilince Allah'ın Elçisi, iki tulumdan biraz su bir kaba boşaltmış, herkes ondan kaplarını iyice doldurmuşlar, ama kadının tulumundan da hiçbir şey eksilmemiş ve Allah'ın Elçisi kadına azık toplanmasını emretmiş, kadının elbisesi azıkla doldurulmuş ve «— artık git, biz senin suyundan bir şey almadık. Lâkin Allah bizi suladı.» buyurmuştur. ([2])

«Ve çeşitli yerlerde az bir yemeğin 60 - 70 kişiye yetecek kadar çoğaldığına dair mucizeler zuhur etmiştir.»

Bunları kaydettikten sonra Kadı İyaz şöyle diyor «Bu fasılların ekseri hadiseleri Sahih (Buhari, Müslim) dedir. Bu fasıldaki hadislerin anlamında on yedi saha-

---

(1) At-tâcu'l-Cami'u li'l - Usul fî Ahâdisi'r - Resul, c. 3, s. 292. (Buharî, Müslim)

(2) at-tâc c. 3, s. 294 (Buharî)

bi ittifak etmiş ve onlardan da birkaç misli tabiî nakletmiştir.»

d) Ağacın gelip şehadet etmesi

İbn-i Ömer'den rivayet ediliyor: Biz Allah'ın Elçisi ile bir seferde idik. Bir a'rabî yaklaştı. Peygamberimiz ona sordu

— Ey a'rabî nereye gidiyorsun?

— Evime.

— Bir hayra gelir misin?

— Nedir o?

— Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed Allah'ın elçisidir, diye şehadet etmendir.

— Bu dediğinin doğruluğuna kim şehadet eder?

— Şu semüre (dikenli, iri) ağaç.

Derenin kenarında olan ağaç yeri yararak geldi, Allah'ın elçisinin önünde durdu. Hz. Peygamber, üç defa şehadet getirmesini istedi. O da dediği gibi şehadet getirdi, sonra yerine döndü. Bunun da birçok varyantları ve mufassal şekilleri vardır. (1)

e) Dalın inlemesi

Bu haber çok meşhur ve mütevatirdir. Bunu sahabeden onyedi kişi rivayet etmiştir.

Cabir İbn. Abdillah diyor ki «Mescidin üzeri hurma dallariyle örtülü idi. Allah'ın Elçisi hutbe iradederken o dallardan birine yaslanırdı. Kendisine minber ya-

(1) Müslimde buna benzer başka bir rivayet var.

pılınca o daldan işar (on aylık yüklü deve) sesine benzer bir ses işittik.» [1] Bunun da varyantları var ama aynı şeyi ifade etmektedirler.

Bu olayların çeşitli şekillerde anlatılması tabiidir. Çünkü aynı olayı gören bir cemaatten o olayı sorsanız, çeşitli şekillerde anlatacaklardır. Zira herkesin görüşü, hafızası ve ifadesi bir değildir. Bu psikolojik bir hakikattir.

f) Yemeğin çoğalması

Hz. Enes (R.A.) diyor ki «Abu Talha, Ümm-i Suleym'e «Allah'ın Resulünün sesi çok zayıflamıştı anladım ki, çok açtır. Yiyecek bir şeyin var mı ?» diye sordu. Ümm-i Süleym : «Evet» deyip arpa ekmeğinden birkaç yufka dolayıp çıkınladı, benim koltuğumun altına sıkıştırdı üzerini de tekrar örttü ki, başka kimse görmesin. Böylece beni Hz. Peygambere gönderdi. Gittim ki, kendileri mescitte bulunuyorlar. Beraberinde birtakım insanlar var. Yanlarında durakladım. Resulullah bana «Seni Ebu Talha mı gönderdi ?» dedi. «Evet» dedim. «Yemeğe mi çağırıyor ?», «evet» dedim. Yanındakilere : «Kalkın, gidelim.» buyurdu. Ben de onlarla beraber geldim. Durumu Ebu Talha'ya söyledim. Ebu Talha : «Ya Ümm-i Süleym, Allah'ın Resulü bize birtakım adamlar getirmiş. Halbuki yanımızda onlara ikram edecek bir şeyimiz de yok.» diye yakındı. Ümm-i Süleym : «Allah ve Resulü daha iyi bilir» dedi. Ebu Talha Allah'ın Resulünü içeri buyur etti.

Allah'ın Resulü «Ya Ümm-i Süleym, yanında ne varsa getir» diye emretti. O da bana verip gönderdiği ekmeği getirdi. Yine Resulullah'ın emriyle Ümm-i Sü-

---

(1) at-tâcu'l-Câmi'u li'l-Usul, c. 3, s. 300.

leym, yufkaları açıp yağladı. Allah'ın Resulü sofra başında Allah'a duâ etti. Sonra :

— «On kişi gelsin dedi.» On kişi gelip yediler, doydular ve çıktılar. On kişi daha çağırmasını emretti. On kişi daha gelip doyuncaya kadar yediler, çıktılar. Yine on kişi daha çağırmasını emretti. On kişi daha gelip yediler, doydular ve çıktılar. Tekrar on kişi çağırmasını emretti. Böylece onar kişi, onar kişi çağırtıp yedirtti. Orada bulunan bütün insanlar doydular. Hepsi yetmiş seksen kişi kadar vardı. ([1])

g) Duâsının kabulü

ENES (R.A.) diyor ki «Resulullah zamanında Medine'de kıtlık oldu (yağmur yağmıyordu.) Kendileri hutbe iradederken bir adam (Haricatu İbn. Hısn el Fizârî kalkıp : «Yâ Resulâllah, yağmursuzluktan, atlar, koyunlar helâk oldu. Allah'a duâ et ki, bizi sulasın» dedi. Resulullah mübârek ellerini açıp duâ buyurdular. Cam gibi duru olan semada birden bir rüzgâr esmeğe başladı, peşinden gökte bulutlar belirdi, bunlar bir araya geldi ve bardaktan boşalırcasına yağmur yağdı. O kadar ki evimize gelirken sulara batıp çıkıyorduk. Yağmur öteki cumaya kadar devam etti. Yine o adam veya başka biri kalkıp : «Yâ Resulâllah, evlerimiz yıkıldı, Allah'a duâ et; yağmuru durdursun !» dedi. Peygamber (S.A.V.) «Allahumma hawalaynâ wa lâ aleynâ Allah'ım artık bize değil civarımıza yağmur ver !» diye duâ etti. Baktık ki, bulutlar iklîl (başı örten taç) gibi Medîne havalisine yayıldı. ([2])

(1) at-Tâcu'l-Câmi'u li'l-Usul fî Ahâdîsiîr-Resul, c. 3, s. 294-95 Abu Davud hariç beş imam rivayet etmiştir

(2) at-Tâc, c. 3, s. 302. Tirmizî hariç beş imam rivayet etmiştir.

h) Ceâdâtın tesbîhi

İbn-i Mesud'un şöyle dediği rivayet edilmiştir: «Biz, yenilen yemeğin tesbihini duyardık.» Yine başka bir rivayette de şöyle demiştir «Biz Resulullah ile yemek yerken, yemeğin tesbihini işitirdik.» Başka rivayetlerde de taşların, Resulullah'ın elinde tesbih ettikleri yazılıdır. (1)

i) Hayberde gözü ağrıyan Hz. Ali (R. A.) ın gözüne tükrüğünü sürerek şifaya kavuşturması

Hayber Harbinde Allah'ın Resulü «Bu bayrağı öyle bir adama vereceğim ki, Allah onun eliyle fetih nasib edecektir. O, Allah'ı ve Resulünü sever, Allah ve Resulü de onu sever» buyurdu. Herkes acaba bayrağı kime verecek diye merak ediyordu. Resulullah Ali İbn. Ebi Talib'i arattı. «Ya Resulâllah gözünden şikâyetçidir» dediler. Resulullâh Hz. Ali'yi getirtti, parmağını ağzında ıslatıp, Alî'nin gözlerine sürdü, duâ etti. Hz. Alî'nin gözlerinde ağrı namına hiçbir şey kalmadı. Bayrağı teslim aldı ve gerçekten Allah, onun eliyle Hayber'i müslümanlara kazandırdı. (2)

j) Pişmiş koyunun zehirli olduğunu haber vermesi

Ebu Hüreyre yoliyle gelen bir rivayette «Bir Yahudi kadını, Hayber'de kızartıp zehirlediği koyunu yemek olarak Resul-i Ekrem'e ikram etti. Allah'ın Elçisi ondan yedi. Ashap da yediler. Allah'ın Elçisi,

---

(1) at-Tacul-Cami'u li'l-Usul c. 3, s. 298-299.
(2) Hilyetu'l-Evliya, Abu Nuaym Ahmed al-lsfahani c. 1. s. 61 ve devamı, Mısır 1351/1932.

— «Ellerinizi çekin, çünkü koyun bana zehirli olduğunu söyledi» buyurdu. Bişr İbn. Bera' öldü. Allahın Elçisi kadına sordu

— Seni bu harekete sevkeden nedir?

— Eğer peygamber isen yaptığım sana zarar vermez; melik isen insanları senin elinden kurtarmış olurum.

Allah'ın Elçisinin emriyle kadın öldürüldü. Öldürtmeyip affettiğini kaydeden rivayetler de vardır.

Resulullah, birine duâ ettiği zaman o duâ onun çocuğuna ve çocuğunun çocuğuna kadar tesir ederdi. Hz. Enes diyor ki: Annem: «Yâ Resulullah: «Allahım, ona çok mal, evlât ver, ona verdiğini hayırlı eyle.» diye duâ buyurdu. Şimdi malım pek çok. Çocuğum ve çocuğumun çocuğu, bugün yüze bağil olmaktadır.»

Abdurrahman İbn. Avf'e de bereketle duâ etmişti. Abdurrahman diyor ki: «Taşı kaldırsam altından altun bulacağımı ümidederim. Allah gerçekten ona vermişti. Öldüğü zaman terikesinden altunlar baltalarla bölündü. Dört karısından her biri seksen bin, aldılar...»

Abdullah bn. Abbas'a: «Allah'ım ona din öğret, onu dinde fakih eyle ve ona tevil öğret.» diye duâ buyurmuştu. Ondan sonra Abdullah İbn. Abbas Hibr (büyük âlim) ve (Tercümanülkur'an) diye anıldı.

k) Gaipten haber vermesi

Sahih hadis erbabı bilginler, Resulullah (S.A.V.) in, ashabına, çıkacağını vadettiği haberleri tespit etmiştir. Bunlar arasında İslâm düşmanlığına üstün gelineceği, Mekke'nin fethi, Kudüs'ün Şam'ın, Irak'ın fethedileceği, bir kadının tek başına salimen Hire'den Mekke'ye

Allah'tan başka kimseden korkmadan gidebileceği, Hayber'in Ali eliyle alınacağı, ümmetine dünyanın parlak yaşayışının verileceği, Kisra'nın ve Kayser'in hazinelerine sahip olacakları vardır. Aralarında çıkacak fitneleri, yetmiş üç fıkraya ayrılacaklarını, ümmetinden bir taifenin daima hak üzerinde bulunacağını... Ammâr İbn. Yaser'in bir azgın cemaat tarafından öldürüleceğini, müslümanlarla beraber çarpışan Kuzman'ın ehl-i nârdan olduğunu söylemişti. Gerçekten Kuzman kendini katlederek intihar etmiştir. Kendisinden sonra hilâfetin, otuz sene süreceğini, sonra ısırıcı saltanata dönüşeceğini söylemişti. Devesinin kaybolup bir vadide bir ağaca takılmış bulunduğunu, Hatip İbn. Beltaa'nın bir mektup yazıp Kureyş'e, Peygamber'in Mekke üzerine yürüyeceğini ihbar etmesini ashabına bildirmesi ve adam gönderip kadını yakalatması, amcası Abbas'ın Bedir'de esir düşünce fidye vermek için malı olmadığını söylemesi üzerine ne kadar malı olduğunu ve onu karısı Ümmülfazl'a verdiğini söylemesi, Halid'i Ükaydir üzerine gönderdiği zaman, Ükaydir'i sığır avlarken bulacağını söylemesi... Bütün bunların hepsi, ya hayatında, yahut vefatından sonra çıkmıştır.

1. Resulullah'ın Beklenmesi :

Âişe (R.A.) diyor ki **«Allah seni insanlardan koruyacaktır.»** (al-Maide : 67), âyeti ininceye kadar Resulullah'ı beklerlerdi. Bu âyet inince başını çıkarıp «Ey insanlar gidiniz, yüce Rabbim beni korudu.» buyurdu.

Hz. Peygamber (S.A.) bir yere konduğu zaman arkadaşları bir ağaç gölgesi seçerler, O da orada istirahat buyururdu. Tam böyle bir sırada bir a'rabî geldi kılıcını çekti :

— Seni benden kim korur ? dedi. Resulullah

— Yüce ve celîl olan Allah korur, buyurdu.

A'rabinin eli titredi, kılıcı elinden düştü. Başını ağaca öyle hızlı çarptı ki, sanki dimağı akayazdı. İşte bu olay üzerine bu âyet nazil oldu. Bu olay, Sahih hadis kitaplarında geçmektedir. Ve bu olayın kahramanı (yani kılıç çeken adam) Guras İbn. al-Hâris'tir. Resulullah onu affetmiştir. O da kavmine dönmüş ve «İnsanların en hayırlısının yanından size geldim», demiştir. (1)

m) Ebu Cehil'in Ahdi

Ebu Cehil, Hz. Peygamberi namazdan menetmişti. «Eğer Muhammed'i namaz kılarken görürsem, boynunu çiğniyeceğim» demişti. Resulullah kuşluk vakitleri, Kâbe'yi kendisiyle Şam arasında bırakarak Şam'a doğru yönelir, namaz kılardı. Yine bir gün namaza durmuştu. Secdeye gtitikleri sırada Ebucehil büyük bir taş alıp Hz. Peygamber'e doğru ilerledi. Taşı başına vurmak istiyordu. Yaklaşır yaklaşmaz birden rengi değişti, korktu, gerisin geriye kaçtı. Elleri taş üzerinde donakalmıştı. Ne olduğunu sordular : «Aramızda bir hendek bir aygır ve kanatlar vardı. Az daha beni yiyordu.» dedi. Resulullah buyurmuştur ki : **«Law dana minnî lahtatafathu'l-malâikatu udwan udwan = Bana yaklaşsaydı melekler onu parça parça ederdi.»** (2)

(1) aş-Şifâ' fî-Ta'rîfi Hukuki'l-Mustafâ, s. 206-291 özetlenmiştir. Yoksa daha çok mucize vardır.

(2) İbn-i Hişâm c. 1, s. 298-299 aş-Şifa s. 294 ; Taberî Câmiu'-l-beyân c. 3, s. 140-142 Kadî Beydâvî, c. 2, s. 611-12 aş-Şifâ s. 292

8. Ebu Cehlin Küstahlıkları :

Resulullah namaz kılarken Ebucehil yanından geçmiş ve :

— Ben seni bundan menetmemiş mi idim ? diye çıkışmıştı.

Hz. Peygamber de kızarak Ebucehl-i azarladı. Ebucehl'in onuruna dokundu, sinirlendi :

— Hele şuna bak, ben şu vadinin en çok hadis (kurultay) i olan adam olduğum halde Muhammed beni tehdidediyor ha ! ? Dedi.

Bu olay üezrinde Allah kelâmı şöyle nazil oldu

أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ ﴿٩﴾ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ ﴿١٠﴾ أَرَأَيْتَ إِن كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ ﴿١١﴾
أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ ﴿١٢﴾ أَرَأَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٣﴾ أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾
كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾
فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ﴿١٧﴾ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِب ﴿١٩﴾

«Baksana o nehyedene ? Bir kulu namaz kıldığında. Baksana o hidayet üzere gider, yahut takvâ ile emrederse fena mı ? Baksana yalanlayıp aksine giderse iyi mi ? Daima Allah'ın gördüğünü bilmiyor mu ? Sakın, celâlim hakkı için eğer(akıllanıp) **vazgeçmezse muhakkak biz o alnı sürükliyeceğiz. Yalancı, canî bir alın. O vakit o nadîsini** (kurultayını, meclisini) **çağırsın. Biz de zebanileri çağıracağız. Sakın onu dinleme, secde et ve rabbine yaklaş.»** (Alâk Suresi 10 - 19)

Katâde diyor ki : «Her ümmetin bir Fir'avn'i vardır. Bu ümmetin Firavn'ı da Ebucehil'dir» ([1]) Bir insanı namazdan menetmek Ebucehl'in yoludur. Ancak gasbedilen yerde ve kerahet vaktinde kılınan namazdan nahyetmek, haddi zatında namazdan değil, mekân ve zamandan nehiydir. Mamafih bunda da sadece hakikati açıklamakla iktifa edilmelidir. Hz. Ali (K.V.) namazgâhta bayram namazından evvel namaz kılan bazı kimseleri görmüş : «Resulullah'ı böyle yaparken görmedim.» demiş, «O halde niçin menetmedin ?» diyenlere : **«era'eyte'l-lezî yenhâ abden izâ sallâ Kulu namaz kılarken meneden adamı gördün mü ?»** tehdidi altına girmekten korkarım.» demişti. ([2])

«Wa mâ adrâke mâ sakar lâ tubkî wa lâ tazar Lawwahatun li'l-başar aleyhâ tis'ata aşar. = Sekar nedir, bilir misin ? ne geride bir kalıntı kor, ne bırakır. Beşere susamış bir susuz. Üzerinde on dokuz.» (al-muddessir : 27 - 30)

«Üzerinde on dokuz» âyeti nazil olduğu zaman Ebucehil Kureyşe şöyle demişti : «Analarınız ağlasın. İbn-u Ebi Kebşe oğlunu işitiyorum ki size Cehennemin hizmetçilerinin ondokuz olduğunu haber veriyor. Sizler ise demir pehlivanlarsınız. Sizin her onunuz onlardan bir adamı haklamaktan âciz misiniz ?» Ebu'l-Esed İbn. Useyd İbn. Kelede, pençesi kuvvetli yırtıcı bir adamdı : «Ben size on yedisinin hakkından geliveririm, siz de bana ikisinin hakkından geliverin» demişti. Bu sözleri üzerine şu âyet indi :

---

(1) Taberî, Câmiü'l-Beyân, c. 30, s. 140.
(2) Hamdi Yazır, H.D.K.D. c. 8, s. 5958

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً
لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا
وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ
مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ
مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ ... (٣١)

«Biz o âteşin muhafızlarını hep melâike yaptık. Sayılarını da ancak küfredenler için bir fitne kıldık ki kitap verilmiş olanlar yakîn edinsin ve iman edenlerin imanını artırsın... Rabbin askerlerini ancak kendisi bilir. Ve, (Cehennem veya bu âyetler) **başka değil, ancak beşer için bir öğüttür.»** (al-Muddessir : 31)

Ayet-i celile melek kuvvetini, manevî kuvveti; beşer kuvvetiyle, maddî kuvvetle kıyaslamanın ne kadar yanlış olduğunu gösteriyor. Maddeye kuvveti veren mânadır. Vücudu hareket ettiren ruh kuvvetidir. Ruh çıkınca vücut cansız düşer. İmdi ruhların, ruhanîlerin üstün mertebesinde bulunan meleklerle boy ölçüşen materyalistler, şüphesiz nihayet bir gün bu kuvvetler önünde hiçliklerini anlıyacaklar ve dize geleceklerdir.

9. Kureyş'in kibirlenmesi, Hasedi, Kur'an'ı Hz. Muhammed (S.A.)'e Lâyık Görmemesi :

KUR'AN'ın güzelliğini hissediyor, anlıyorlardı (Bu konuya ileride temas edilecektir.) Onlara göre Kur'an, zengin gördükleri ya Mekke'de Velid İbn. Muğîre'ye ve-

ya Taif'te Urve as-Sakafî'ye inmeliydi. Velîd İbn. Muğîre şöyle demişti: «Kureyş'in büyüğü ve efendisi olan ben, yahut Sakif'in ulusu Ebu Amr İbn. Umeyr as-Sakafî dururken Kur'an Muhammede mi inecek?» Böyle düşünenlere Kur'an şu cevabı verdi:

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ عَلٰى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾
اَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَۜ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيٰوةِ
الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ ... ﴿٣٢﴾

«Şu Kur'an, iki memleketten bir büyük adama indirilmemeli mi idi?» dediler. Rabbinin rahmetini onlar mı taksim ediyorlar? Onların dünya hayatındaki geçimlerini biz, aralarında taksim ettik. Ve bir kısmını diğerine derecelere üstün kıldık...» (Zuhruf: 21 - 22) (¹)

Allah indinde reis yoktur. Manen yükselmek bir ruh işidir. Riyaset kaç para? Kimin ruhu daha temiz, kimin seciyyesi daha yüksek ise işte o İlâhî vahyi telâkki edebilir.

«O gün ne mal, ne de oğullar fayda vermez. Ancak Allah'ın huzuruna temiz kalb getiren (kurtulur)» (aş-Şuarâ': 88 - 89), **«'inna 'akramakum indallahi 'atkâkum = Allah indinde en üstün olanınız, Allah'tan en çok korkanınızdır»** (al-Hucurat: 13)

Kaldı ki, Muhammed Aleyhisselâm, soy sop itibariyle de en şerefli âileden gelmişti. Onlar O'nun yetim olduğunu ileri sürüyorlardı: «— Tuhaf şey, Allah kimseyi

---

(1) İbn-i Hişâm, Sîretu'n Nebi, c. 1, s. 361; Taberî. Câmiul' Beyân, c. 25, s. 36

bulamadı da halka Ebu Talib'in yetimini mi peygamber gönderdi ?» diyorlardı. Bu sözleri hamakatlerinden, görüşlerinin kısalığından, vahiy ve nübüvvetin hakikatini bilmemelerinden ileri geliyordu. Resul (A.), hürmet ettikleri kimselerden de geri değildi. Sadece mal ve geçim itibariyle onlardan bir parça geri kalırdı. Kendinden önce gelen bütün peygamberler de O'nun gibi orta seviyeden gelmiştir. (1) Peygamberlerin orta seviyeden gelmeleri ilâhî hikmet icabıdır. Zira peygamber, orta halli kimselerden olacak ki halk tabakasiyle daha iyi kaynaşsın, halk ona kolayca ısınsın.

Abdullah İbn. Abbas'tan şöyle rivayet ediliyor : «Allah Muhammed'i peygamber olarak gönderdiği zaman Araplar inkâr etiler, İnkâr edenlerden bazısı «Allah'ın elçisi, Muhammed gibi beşer olmaktan münezzehtir.» dediler. Allah : **«Kendilerinden bir adama (insanları uyar) diye vahyetmemiz, insanlara tuhaf mı geldi ?»**, **Senden önce de kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını göndermedik. Bilmiyorsanız kitap ehline sorun»** (Yusuf : 109) âyetlerini indirdi. Allah delillerini böyle tekrar edince onlar bu defa : «Beşer olsa bile, Muham med'den başkası buna daha lâyiktir. Bu Kur'an, iki karye (halkından) daha büyük birine indirilmemeli idi.» dediler. Mekke'den Velid ibn. Muğire al-Muhzumî ile, Taif'ten Mes'ud ibn. Amr ibn. Ubeydullah al-Sakafî'yi kasdediyorlardı. Allah Taâlâ onların bu sözlerini red ile diyor ki : **Rabbin rahmetini onlar mı taksim ediyorlar ?»** (ben dilediğimi paygamber yaparım.) **«Biz onların dünya hayatındaki geçimlerini taksim etmişizdir.»** (Zuhruf : 32) Allah diyor ki : Dünya hayatlarında yaşadıkları rızıklarını ve kerametimizi biz taksim ederiz. Binaenaleyh ya-

(1) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 528.

rattıklarımızdan dilediğimizi resul, dilediğimizi sıddîk yaparız, dilediğimizi dost tutarız. (1)

10. Fakir Müslümanları yanından kov demeleri :

RESULULLAH, mescid-i şerifinde otururken yanında ashabından Suheyb-i Rumî, Hubbab İbn. Eret, Ammar İbn. Yaser, Ebu Fükeyhe, Cenab, Selman ve benzeri zayıf, fakir müslümanlar da oturur, ilâhî hikmetlerden istifade ederlerdi. Kureyş ululları bunlarla beraber olmayı kabul etmiyor, diyorlardı ki :

— İşte Muhammed'in arkadaşlarını görüyorsunuz. **«Allah aramızda onlara mı ikram etti ?»** (al-An'âm : 53), **«Eğer o hayır olsaydı, onlar bizden önce ona kavuşamaz, bizi geçemezlerdi.»** (al-Ahkâf : 11) Allah o dini, bizden ayrı sırf bunlara tahsis etmezdi. (2)

Hubbab şöyle diyor : «Akra İbn. Cabis at-Temimî ve Uyeyne İbn. Hısn al-Fizarî geldiler : Resulullah'ın yanında Bilâl, Suheyb, Ammar, Hubbab ve daha başka zayıf müslümanlar oturuyordu. Bunları görünce hakaret ettiler ve : «Bize ayrı bir meclis tahsis et, Arap bizim üstünlüğümüzü bilir, Arap elçilerinin gelip de bizi bu kölelerle görmelerinden utanıyoruz. Biz sana geldiğimiz zaman bunları yanından kaldır, biz gidince yine otururlarsa otursunlar.» demiş ve bunun senet halinde yazılmasını istemişlerdi. Allah'ın Elçisi de «peki» dedi. Bunun yazılması için bir sahife ile Hz. Ali'yi istetti. Biz henüz orada oturuyorduk ki vahiy geldi :

(1) Taberî Câmiu'l-Beyân c. 25 s. 36
(2) İbn-i H. c. 1, s. 393 Taberî Camiu'l Beyân c. 7, s. 118.

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا
عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ
فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٢﴾ وَكَذٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا
أَهٰؤُلَاءِ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللّٰهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ ﴿٥٣﴾

«Ve öyle Rablarının cemalini istiyerek sabah akşam O'na duâ edenleri yanından kovma. Sana onların hesabından bir şey yok, senin hesabından da onlara bir şey yok ki, biçareleri kovup da zalimlerden olasın. Böyle bazılarını bazısiyle fitneye (imtihana) **da düşürmüşüzdür ki, şöyle desinler: Allah aramızda lûtfunu bunlara mı lâyık gördü?» Allah şükreden kullarını daha iyi bilmez mi?**

«Âyetlerimize inananlar, yanına geldikleri zaman de ki: «Selâm sizlere, Rabbınız kendine rahmeti yazdı. İçinizde her kim bir cahillikle bir kabahat yapmış, arkasından tövbe edip düzelmiş ise ona karşı bağışlayıcı ve rahmet edici olmayı irade buyurdu. Daha böyle âyetlerimizi açıklıyacağız ki, suçluların yolu belli olsun.» (En'am Suresi: 52 - 55)

Resulullah, elindeki yaprağı bıraktı, bizi çağırdı. Gittik, şöyle diyordu: **«Selâmun aleykum ketebe Rabbukum alâ nafsihi'r-rahmah = Selâm sizlere, Rabbiniz kendine rahmeti yazdı.»** Artık biz O'nunla otururduk. Kalkmak istese, bizi bırakır, kalkardı. Allah

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ
وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ... ﴿٢٨﴾

«Sabah akşam Allah'ın rızasını arzu ederek Rablarına duâ eden kimselerle beraber oturmaya sabret. Dünya hayatının zinetini istiyerek gözlerini onlardan çevirme...» (Kehif Suresi : 28) âyetini indirdi. Bunlardan böyle Resulullah bizimle oturdu. Kalkacağı vakit gelince biz kalkar O'nu yalnız bırakırdık ki, O da kalksın. (1)

11. Peygamberimizin Doğruluğunu Bilmeleri :

Rivayet olunur ki, Ebucehil :

«— Biz seni yalanlamıyoruz. Sen bizim nazarımızda doğrusundur. Biz ancak senin getirdiğini yalanlıyoruz» demişti. Yine Kureyşten Haris İbn. Âmir :

«— Ya Muhammed, vallahi sen bize hiç yalan söymedin ve lâkin biz sana uyarsak, yerimizden yurdumuzdan olacağız. Bundan dolayı inanmıyoruz.» demişti. Ahnes İbn. şurayk bir gün şöyle demişti :

«— Muhammed'den elinizi çekin. Eğer peygamberse O'nunla niçin dövüşüyorsunuz ? Değilse arkadaşınızın oğludur. El çekmek daha doğrudur. Hele ben Ebulhakem'le bir konuşayım.» Ebulhakem'i tenhada bulur, şöyle konuşurlar :

«— Söyle ey Ebulhakem, Muhammed doğru mudur, yalancı mı ? Burada ikimizden başka kimse yok. Sözümüzü kimse duymaz.»

«— Yazık sana (hâlâ anlamadın mı ?) Vallahi Muhammed doğrudur, o hiç yalan söylememiştir. Fakat Kusay oğulları livayı, hicabeti, sikayeti ve nübüvveti alırlarsa diğer kureyşlilere ne kalır ?» (2)

---

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 7, s. 119 Kadî, c. 1, s. 380

(2) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 7, s. 108

Bunların bu inatçı hareketlerinden ve cahilce sözlerinden üzülen Hz. Peygamber'i Allah Taâlâ şöyle teselli buyurmuştur:

قَدْ نَعْلَمُ اِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذ۪ي يَقُولُونَ فَاِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلٰكِنَّ
الظَّالِم۪ينَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾

«Celâlim hakkı için biliyoruz ki, söyledikleri lâflar seni cidden incitiyor. Maamafih onların yalancı dedikleri sen değilsin, lâkin zalimler Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar» (al-An'âm : 33)

Hamdi Yazır diyor ki: Muhammed Aleyhisselâm'ın hayatına ve ahlâkına az çok vakıf olan kâfirlerin, küfürlerinde kendi vicdanlarına karşı tutunabildikleri şüphenin bütün mahiyeti şudur: Hz. Muhammed kendi vicdanından yalancı değildir. O, bile bile kimseyi aldatmağa tenezzül etmez. Peygamberlik iddiasını da aldatma, iğfal etme maksadiyle yapmamıştır. Yalnız peygamberlik ve risaletin doğruluğunu düşünmüş, kendi vicdanında kendinin peygamber olduğuna inanmış, bu imanla böyle iddiada bulunmuştur. Lâkin onun inandığı nübüvvet ve risalet, haber verdiği âhiret ve kıyamet gibi şeyler, aslında olamıyacak, inanılamıyacak şeylerdir. Dâvası yalan değildir yanlıştır. Aldatmaz, fakat aldanmıştır. Peygamber değil, kendini peygamber zannetmiştir.» (1)

Son Avrupa müverrihleri; müsteşrikleri Goldziher, Caetani vs. şu fikirdedirler: «Muhammed, kavminin düştüğü bataklıkları gördükçe bunları kurtarmayı tahayyül etmiş, bu düşünce ruhunu öyle sarmış ki bir gün bu hayalleri âdetâ gözünün önünde şekillenmiş, ve kendisinin

---

(1) Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili c. 3, s. 1914-15

peygamber olduğuna inanmış, evvelce kavmini kurtarmak için tasarladığı düşünceleri edebî bir üslûpla ifade ederek vahiy diye etrafına duyurmuştur. Ölümüne kadar bu inancı sarsılmamıştır.» Bu adamlar, bu iddialariyle ta 1400 sene önceki Ebucehil, Ümeyye bn. Halef... gibi cahil müşriklerin fikirlerini tekrar etmiş oluyorlar. Golziher al-Akide wa'ş-Şerîa fi'l-İslâm adiyle Arapçaya çevrilen eserinde şöyle demektedir:

«Peygamberliğinin başlangıcında düşünceleri, başkalarına ait darb-ı meseller şeklinde harice aksediyordu. Muhayyilesine göre ruhunun günbegün kuvvetlendiğini farzediyordu. İşte bu düşüncelerdir ki, tebşiratını kurduğu temel fikri yaratmıştır.» ([1])

Ne gariptir ki, aradan asırlar geçtikten sonra yine garazkâr, kalkıp aynı şeyleri ileri sürüyor. **«esâtîru'l-awwalîn = Eskilerin masalları»** diyor. Kur'an-ı Kerîm ona ve onun gibi düşünenlere ayni mehabetle cevabını veriyor: **«Waylun Likulli affâkin asîm, = Her günahkâr iftiracıya veyl!»**

Yine Goldziher: «Resul'ün Mekke'de söylediği sözler kendini kuşatan rüyaların tesiriyle âhirete, uyarmaya ve korkutmaya ait idi. Ama Medine'de Resul'ü meşgul eden en önemli şey, tevhid ve müşrik hacılar meselesi idi. Binaenaleyh halin gereğine göre Medine'de İctimaî hükümler de nazil oluyordu.» diyor.

Bu fikir saçmadır. Çünkü meselâ Mekkî olan A'raf suresinde şöyle deniliyor:

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا
تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾

(1) al-Akide va'ş-Şerîa fil-İslâm s. 8.

«Ey âdem oğulları, her mescide gidişinizde zinetinizi alınız, yiyiniz, içiniz, israf etmeyiniz.» (al-A'raf : 30) ve yine Mekkî olan En'am suresinde birçok hükümler mevcuttur : **«Allah'ın yarattığı ekinlerden ve hayvanlardan bir nasip ayırdılar. «Bu Allah'ın, bu da ortaklarımızın.» dediler Ne kötü hüküm veriyorlar !»** (al-An'am : 136)

قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ
إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ
وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ
إِلَّا بِالْحَقِّ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

«De ki : geliniz, Rabbinizin size haram ettiği şeyleri okuyayım .O'na hiçbir şeyi ortak koşmayınız. Ebeveyninize iyilik ediniz. Geçim korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin sizi de, onları da biz besliyoruz. Kötülüklerin açığına da kapalısına da yaklaşmayın. Ve Allah'ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın, düşünmeniz için Allah size bunu tavsiye etti.» (al-An'am : 151)

Avrupa filozoflarının bir kısmı, O'nun doğruluğunu itiraf etmekle beraber peygamberliği ve mucizeyi kabul etmek istemediklerinden, Resulullah'ın peygamberliğini de böylece inkâra gidiyorlar. Zira eğer peygamberliği kabul etseler, O'nun peygamberliğinin delilleri diğerlerinden daha açık olduğundan O'nu da kabul edeceklerdir.

12. Abese Suresinin Nüzulü :

Hz. Peygamber, Velid İbn. Muğire veya İbn-i Abbas'tan gelen diğer bir rivayete göre Kureyş ileri gelenlerinden Utbe İbn. Rabia, Ebucehl İbn. Hişam, ve Ümeyye

İbn. Halef ve Abbas İbn. Abdilmuttalip ile konuşurken a'ma Abdullah İbn. Ümm-i Mektum geldi. Hz. Peygamber, bunların müslüman olmasını çok isterdi. Resulullah Ümeyye İbn. Halef ile necva halinde (gizli, yalnız) konuşurken Abdullah İbn. Ümm-i Mektum söze karıştı: «Allah'ın sana öğrettiğinden bana da öğret yâ Resulullah.» dedi. ve tekrar etti. Allah'ın Elçisi, reislerden olup sözü sohbeti dinlenen bu adamın müslüman olması arzusu ile çabalarken İbn- Ümm-i Mektum tarafından sözünün kesilmesini hoş görmedi. Fazla sorması üzerine de yüzünü kerhen o yana çevirdi. Ötekiyle meşgul oldu. Velid de yahut Ümeyye İbn. Halef de kalktı, gitti. Çünkü arzedildiği üzere bu adamlar fakir müslümanların yanında Hz. Peygamber'le konuşmağa tenezzül etmiyor «Sana uyanların arasında ancak geri fikirli düşüklerimizden başkasını görmüyoruz.» (Hud sûresi : 27) diyorlardı.

Resullah'ın böyle yüzünü o tarafa çevirmesi, gerçekte O'nun âleme rahmet olan ruhuna ağır gelmiş, Allah'ı da gücendirmişti ki, Abese Suresi indi :

عَبَسَ وَتَوَلَّىٰٓ ﴿١﴾ أَن جَآءَهُ ٱلْأَعْمَىٰ ﴿٢﴾ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُۥ يَزَّكَّىٰٓ ﴿٣﴾ أَوْ يَذَّكَّرُ
فَتَنفَعَهُ ٱلذِّكْرَىٰٓ ﴿٤﴾ أَمَّا مَنِ ٱسْتَغْنَىٰ ﴿٦﴾ فَأَنتَ لَهُۥ تَصَدَّىٰ ﴿٦﴾

«Surat ekşitti ve döndü. Ona A'ma geldi diye. Ne bilirsin o belki temizlenecek veya öğüt belliyecek de o öğüt kendine fayda verecek. Ama tenezzül etmiyene gelince, sen onunla uğraşıyorsun. Onun temizlenmemesinden sana ne? Ama sana can atarak gelen, korku duyarak gelmişken sen ona önem vermiyorsun. Hayır, hayır, sakın, çünkü o, bir öğüttür. Onu dinliyen öğüt alsın.» (Abese : 1 - 12) (1)

---

(1) İbn-i Hişâm Sîratü'n-Nebî, c. 1, s. 364; Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 30, s. 28;

Bundan sonra Resul-i Ekrem İbn-i Ümmi Mektum'u görünce: «Merhaba, ey Rabbımın, kendisi yüzünden beni azarladığı kimse; bir isteğin, ihtiyacın var mı?» diye iltifatta bulunurdu.

Müşarünileyh, Hz. Hadice'nin dayısının oğlu ve ilk muhacirlerdendir. Peygamberimizin ikinci müezzinidir. Hz. Peygamber onu iki defa gazaya giderken yerine vekil bırakmıştır. Kendisi bir rivayete göre anadan a'ma doğmuş, bir rivayete göre sonradan a'ma olmuştur. Asıl adı, Abdullah İbn. Zâide veya başka rivayetlere göre Abdullah İbn. Şurayh İbn. Malik ibn. Ebî Rebî el-Fihrî'dir. Enes İbn. Malik, onu Kadissiye Muharebesinde zırhlı, elinde siyah bir bayrak ile görmüştür. A'ma bir zatın bu şekilde savaşa katılması, şüphesiz kerametindendir. Orada şehid olduğu veya Medine'ye dönüp orada vefat ettiği rivayet edilmektedir. (1)

13. Ebter (sonu kesik) Demeleri:

Kevser Suresinin iniş sebebi hakkındaki rivayetler, teferruatta ayrılmakla beraber esasta birdir. Çoğu, olayın Mekke'de, bir kısmı da Medine'de geçtiğini söyler. Çoğunluğuna göre Hz. Peygamber (S.A.) in oğlu Kasım vefat ettiği (2) zaman Âs İbn. Vail «Muhammed ebter oldu. (yani sonu kesildi)» dedi. İbni Hişam diyor ki: Resulullah'ın ismi geçtiği zaman Âs ibn. Vail «— Bırakınız onu, sonu kesiktir onun. Ölürse adı unutulur, gider, siz de kurtulmuş olursunuz.» derdi. Ve derdi ki:

---

(1) Taberî, Câmi'ul-Beyân, c. 30, s. 28 Keza bak Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, 7, s. 5571

(2) Resulullah'ın peygamberlikten önce Kasım isimli bir oğlu oldu ki onunla künyelenmiştir. Sonra Zeyneb, Rukiyye, Ümm-i Kulsüm, doğdu. İslâmiyyet devrinde Abdullah oldu. Hepsinin anası Hadice idi. İlk ölen Kasım sonra Abdullah olmuştur. Mariye'den İbrahim doğdu ve 10 aylık iken öldü.

«— Benim Muhammed'e buğzum var, halkın buğzettiği kimse de sonu kesiktir.» İlâhî vahiy böyle düşünenlere şu cevabı verdi:

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿٢﴾ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ﴿٣﴾

«Biz sana kevser verdik. Sen de Rabbin için namaz kıl ve kurban kes. Doğrusu ebter sana buğzedendir.» (Kevser Suresi) (1)

Yani asıl ismi cismi unutulacak, ortadan kalkacak olan o değil sizsiniz. O'nun ismi kıyamete kadar günün her saatinde ufuklarda çınlıyarak kâinata yayılacak, insanların ruhunda yankı yapacaktır. «Eşhedu enne Muhammeden Resulullah.» Ve O, her mü'minin dilinde günde en az 36 defa anılacaktır. **«Allahumma Salli âlâ Muhammedin wa âlâ âli Muhammed»** (2) Ama siz lânetle anılacaksınız. Çünkü her kötü ad bırakan kimse lânetle anılmağa mahkûmdur. Ziya Paşa'nın dediği gibi:

«Bevval-i çeh-i zemzemi lânetle anar halk,

Sen Kâbe gibi kendini hürmetle benam et.»

«Gerçekten Resulullah'a buğzedenler hep ebter (sonu kesik) olmuşlardır. Ya maddeten soyu sopu kesilmiş, nihayet hakir ve zelil olarak bednam olup gitmişlerdir. Zürriyeti, eseri bulunanların da evlâtlarından, eserlerinden hayır ve fayda görmeleri imkânı kalmamıştır. Çünkü onların neslinde salâh ile İslâma girmiş olanlardan, kâfir atalarının duâ,istiğfar, vesaire ile faydalanmaları kesilmiş, aralarındaki bağ kopmuştur. Bu evlâtlar hep

(1) Kadî; İbn-i Hişâm, c. 1, s. 393; Taberî, Câmi' c. 30, s. 135 - 6.
(2) Farz namazların ka'delerinde okunan salavatlar nazara alınmıştır.

Peygamber'in ümmeti ve etba'ı, manevî evlâdı olmuşlar, **«Peygambere ve iman edenlere müşrikler için istiğfar etmeleri yaraşmaz»** (at-Tavbe : 113) âyet-i kerimesinin hükmüne tabi kalmışlardır.» [1]

14. Müstehziler (Hz. Peygamberle Alay Edenler) :

Peygamberimiz'le alay eden bir güruh vardı. Bunların başında : Ebu Zemea-ki Peygamberimiz gördüğü eziyetten dolayı ona şöyle bedduâ etmişti : **«Allahım, gözünü kör et, ve çocuğunu alıp onu ağlat.»** — Esved bn. Abd-i Yeğus, Velid bn. Muğîre, Âs bn. Vail, Hâris bn. at-Talâle vardı. [2]

Peygamberimiz geçerken Velid bn. Muğîre, Ümeyye ibn. Halef Ebucehil Gibi adamlar, O'nu kaşlariyle, gözleriyle çekiştirir, O'nunla alay ederlerdi. Allah'ın Elçisi bundan incinirdi. Allah, sevgilisini şöyle teselli buyurdu :

فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ ﴿٩٤﴾ اِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ ﴿٩٥﴾
اَلَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾

«Emredildiğini açığa vur. Müşriklerden yüz çevir. Biz seni Allah ile beraber bir başka ilâh tanıyan alaycılardan koruyacağız, yakında bilecekler.» (al-Hicr : 94 - 95).

وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿١٠﴾

«Senden önce gelen peygamberlerle de alay edildi. Onlarla alay edenleri, alay etmeğe vesile saydıkları hakikat kuşatıverdi. (Sen o kâfirlerin, yalanlamalarından ve alay-

---
(1) Hamdi Yazır, H.D.K.D. c. 8, s. 6210.
(2) Taberî Câmiu'l-Beyân c. 30, s. 127.

larından üzülme de onlara de ki:) **Yer yüzünde gezip dolaşın da o yalanlıyanların âkibeti nasıl olmuş, görün.»** (el-An'am : 10 - 11)

وَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٥﴾

«Onların sözleri sen üzmesin. Şüphesiz izzet, tamamen Allah'ındır. O, işitici ve bilicidir.» (Yunus 65).

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ ﴿١﴾ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ﴿٢﴾ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ﴿٣﴾
كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ﴿٤﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ ﴿٥﴾ نَارُ اللَّهِ
الْمُوقَدَةُ ﴿٦﴾ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ ﴿٧﴾ إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ ﴿٨﴾ فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ ﴿٩﴾

«Veyl o bütün hümeze lümeze güruhuna. O ki, bir mal toplamış ve onu saymaktadır. Malı kendisini ebedileştirmiş sanır. Hayır, celâlim hakkı için o Hutamaya atılacaktır. Hutama nedir, bildin mi? Allah'ın tutuşturulmuş ateşi. Bir ateş ki, yüreklere işler onlar uzatılmış sütunlar arasında, her yönden ateşle kapatılmışlardır.» (al-Humeze : 1 - 9).

«Keşşaf'ta der ki: (hemz), (hemz) gibi kırmak, lemz de ta'netmek yani yaralamaktır. Lemezehu ve hemezehu denilir. Yaraladı, demektir. Murad, insanların ırzlarını, namuslarını kırmak, ve gıybetlerini yapmak, haklarında tanetmektir. (fî 'amadin mumaddadatin = Uzatılmış direkler, yahut dayaklar, dikmeler içinde olarak.) Bu, ya mu'sade tahtinde nâra arci' hiye zamirinden haldir; o ateşin kapıları kapanırken tazyikle açılmamak için uzun uzun dikmeler, dayaklarla dayanacak, o suretle kapatılacaktır; demek olur. Yahut Aleyhim zamirin-

den haldir. Bu takdirde evvelki mâna olabileceği gibi, bir de uzun uzun sürüklenmesi kabil olmıyan direkler halinde tomruklar içinde kımıldanamıyacaklar bir surette azap ve işkencelerini tasvir ve beyan olur.» (1)

«Hz. Muhammed'in dayızâdesi olan Esved İbn. Abd-i Yeğus İbn. Veheb, fakir müslümanların geçtiklerini gördükçe :» (2)

«— Bunlar, yer yüzünün hükümdarlarıdır, İran İmparatorluğuna varis olacaklardır (!)» derdi. Bazı kere Hz. Muhammed (A.) e rast gelince alaylı bir tarzda sorardı. «Ya Muhammed, gökten sana neler söylediler. ?» (3)

Ahnes İbn. Şurayk da eşraftan sözü dinlenir bir adamdı. Peygamberimize zahmet ederdi. Şu âyetler onun hakında nazil olmuştur :

ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ﴿١﴾ مَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ﴿٢﴾ وَإِنَّ لَكَ
لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ ﴿٣﴾ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾

«Nun ve kalem ve kalem ehlinin yazdıkları hakkı için, sen rabbinin nimetiyle mecnun değilsin. Ve senin için muhakkak tükenmez bir ecir var. Ve şüphesiz sen, pek büyük bir ahlâk üzerindesin. Yakında göreceksin ve görecekler o fitne ve delilik hanginizde imiş. Şüphesiz yolundan sapanı en iyi bilen Rabbindir. Ve O, hidayete erenleri daha iyi bilir. O halde aldırma o yalan diyenlere. Arzu ettiler ki sen (onlara) yaransan onlar da (sana) yaranacaklardı. Ve uyma şunların hiçbirine : Çok yemin edici, değersiz

---

(1) Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 8, s. 6094.

(2) İbnu'l-Esir, II. 53

(3) Caetani, İslâm Tarihi, H. C. Tercemesi, c. 2, s. 349

çekiştirici, koğuculukla gezer, hayra mani, mütecaviz, vebal yüklü, zorba, sonra zenim (bir delme takma - nesebi takma, uydurma, fenalıkla yüklü, şirret, damgalı, dalkavuk) **Malsahibi olmuş ve oğulları var diye karşısında âyetlerimiz okunurken «Eskilerin masalları.» dedi. Yakında biz onu o hortumunun üzerinden damgalıyacağız...»** (al-Kalem : 1 - 17) Burada burun yerine hortum kullanılması, kibir, gurur fi'line işarettir. (Burun şişirmek, burnu büyümek) gibi kibir, gururdan kinayedir.

15. Ukbe ve Übeyy'in küstahları :

Übey bn. Halef ile Ukbe bn. Muayt'ın araları iyi idi. Ukbe aynı zamanda Resulullah (S.A.) in meclisine de gelir, giderdi. Bir rivayette Ukbe, Resul'ü bir gün ziyafete çağırmış, Resul de iki kelimeyi söylemedikçe yemekten imtina buyurmuş. O da söylemiş. Diğer rivayette de Ukbe sadece oturup Hz. Peygamber'i dinlemiş. Bunun üzerine arkadaşı Übeyy'in canı sıkılmış «Sapıttın.» demiş O da sapıtmadığını, sadece Muhammed evinde yemeğini yemediği için hatırı kalmasın diye o kelimeleri söyleyiverdiğini ifade etmiş. Übeyy :

— Hayır, demiş, gidip Muhammed'in ensesine vurup, yüzüne tükürmedikçe seninle konuşmam.

Ukbe de Hz. Peygamber Darünnedeve'de secdede iken rast getirip o haltı etmiş. O zaman Allah'ın Elçisi :

— Mekke dışında rastlarsam mutlaka başına binerim, buyurmuştu.

Ukbe Bedir Savaşında esir edilmiş, Resul, Hz. Ali'ye emir buyurup bu herifin boynunu vurdurmuştur. Übeyy

de Uhud'da Resulullah'ın attığı mızraktan aldığı yara neticesinde Mekke'de ölmüştür. (1)

Şu âyetler bu iki kişi hakında nazil olmuştur :

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ
سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَا وَيْلَتَىٰ لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ
الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي ۗ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنسَانِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾

«Hem o gün ki zalim ellerini ısıracak : «Eyvah, diyecek, keşki peygamberin maiyetinde bir yol tutaydım ! Eyvah keşki falanı dost tutmıyaydım ! Vallahi öğüt bana gelmişken beni zikirden o sapıttı. Öyle ya şeytan insanı çok kötü yollara sürükler (yani ister cinden, ister insanlardan olsun, şeytan insanının iyiliğine dost olmaz. Fenaya sürüklemek için dost görünür. Nihayet onu yardımsız bırakır, çekiliverir.)» (al-Furkan : 27 - 29)

16. Ebu Cehl'in Alayı :

إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ الْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾ كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْيِ الْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾

«Şüphesiz o zakkum ağacı çok günah yüklenenin yemeğidir. Pota gibi karınlarda kaynar. Hamîm kaynar gibi.» (Duhan Suresi : 43 - 46).

Bu âyet indiği zaman Ebucehil şöyle dedi :

— Ey Kureyş, Muhammed'in sizi korkuttuğu zakkum ağacı nedir, biliyor musunuz ?

— Bilmiyoruz

---

(1) İbn-i Hişâm, c. 1, s 361; Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 19, s. 6

— Bir çeşit hurma ki kaymaklanır. Vallâhi elimizde olsa da ondan biraz zakkumlansak !.

Yüce Allah, onların yiyeceği zakkum ağacını açıkladı :

إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ ﴿٦٣﴾ إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ طَلْعُهَا
كَأَنَّهُ رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ ﴿٦٥﴾ فَإِنَّهُمْ لَآكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٦٦﴾

«Biz onu zalimlere bir fitne (imtihan) kılmışızdır. O bir ağaçtır ki Cehennemin kökünde çıkar. Tomurcukları şeytanların başları gibidir. Onlar ondan yiyecekler, yiyecekler de karınlarını dolduracaklardır.» (Sâffât : 43 - 46) [1] **«Wa'ş-şecerate'l-mel'ûnete fî'l-Kur'âni we muhawwifuhum femâ yezîduhum illâ tuğyânen kabîra. = Kur'an'da lânet edilmiş ağaç. Bununla onları korkutuyoruz; ama bu, büyük azgınlıklarını artıyor.»** (al-İsra' : 60).

İbn-i Hişam (İbn-i İshak) bu âyetlerin izahında şöyle diyor : Ebu Ubeyde'nin bana söylediğine göre : Mühl, bakır, kurşun ve benzeri şeylerin erimişidir. Hasan Basrî'den rivayet edildiğine göre İbn-i Mes'ud, Ömer bn. al-Hattab'ın Kûfe valisi bulunuyor idi. Bir gün gümüşün eritilmesini emretti. Eriyen gümüş çeşitli renkler alınağa başladı. Sordu :

— Kapıda kimse var mı ?

— Evet dediler.

— Onları içeriye alın. (Kapıda onları içeriye aldılar. Onlara eriyen gümüşü göstererek)

— Şu gördüğünüz şey biraz MÜHL'e benziyor, dedi.

Mühlün tefsirinde Hz. Ebubekir'in sözü : Ebubekir as-Sıddık (R.A.) ölüm döşeğinde iken giyilmiş elbisesinin

(1) İbn-i Hişâm, Sîratu'n Nebî, c. I, s. 363; Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 15, s. 73

yıkanıp, kendisinin onunla kefenlenmesini emretti. Hz. Âişe :

— Babacığım, dedi, Allah seni ona muhtaç olmaktan müstağni kıldı. Bir kefen al.

— Bu MÜHL'e gidilecek zamandır, dedi. (1)

Kadi Beydâvî **«wa'ş-şecerate'l - mel'unete fî'l-kur'âni : «Ve Kur'an'da lânet edilmiş ağaç.»** âyetinin tefsirinde şöyle diyor : «Bu, zakkum ağacıdır. Kureyş Kur'an'da Cehennemde biten zakkum ağacını duyunca dediler ki :

«— Muhammed, Cehennemin taşı yaktığını zannediyor, sonra da orada ağaç bittiğini söylüyor.» Bilemediler ki semender iğnesini yiyen, taş ve kızarmış demiri yutan Neâme'nin barsaklarını, taşın ve kızarmış demirin yakmasından koruyan zat, Cehennemin yakamıyacağı bir ağaç da yaratabilir.» (2)

Şüphesiz bu ağaçta bir teşbih vardır. Bunu dünya ağacına benzetmek doğru değildir. Çünkü o manevidir. Mahiyetini biz bilemeyiz.

17. Âs bn. Vail'in Hubbâb'ı küfre zorlaması :

Hubbab'ın, Âs bn. Vail as-Sehmî'de alacağı vardı. İstedi, fakat Âs vermemekte ısrar etti :

— Muhammed'i inkâr etmedikçe vermem.

— Hayır, vallahi ne sağlığımda, ne ölümümde, ne de tekrar dirildiğim zaman Muhammed'i inkâr etmem.

— O halde dediğin gibi ben ölüp de tekrar dirileceksem, benim o zaman birçok malım ve çocuklarım olacaktır. O zaman bana gel, sana alacağını vereyim (!)

---

(1) İbn-i Hişâm, Sîratu'n-Nebî, c. 1,

(2) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 703

İşte şu âyetler Âs hakkındadır:

اَفَرَاَيْتَ الَّذ۪ي كَفَرَ بِاٰيَاتِنَا وَقَالَ لَاُو۫تَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًاۜ ﴿٧٧﴾ اَطَّلَعَ الْغَيْبَ اَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ عَهْدًاۙ ﴿٧٨﴾

«Âyetlerimizi inkâr eden ve: «Bana muhakkak mal ve çocuk verilecek.» diyen şu adamı da gördün mü? Gaybe muttali mi olmuş, yoksa Rahman'ın huzurunda bir ahid mi almış?» (Meryem 77 - 78).

Burada, gördün mü denmesinin hikmeti şudur: görme, ihbar senedinin en kuvvetlisi olduğundan Allah ihbar manasına ('ara'ayte = gördün mü) kelimesini kullandı. Yani bunların sözünden sonra şu kâfirin kıssasını da haber ver demektir. (1)

Urve bn. Zübeyr ve Said bn. Cubeyr yoliyle gelen iki rivayette bu alaycıların sonu:

Cebrail, Hz. Peygamber (S.A.) e geldi. Alay edenler de o sırada Kâbe'yi tavaf ediyorlardı. Cebrail, Hz. Peygamber'i yanına alıp götürdü Esved bn. Abdi'l-muttalib'in yanından geçerlerken yüzüne yeşil bir kâğıt attı; gözü kör oldu. Esved bn. Abd-i Yağus'un yanından geçerlerken onun da karnına işaret etti; karnı su alıp öldü. Velîd bn. Muğire'nin yanından geçerlerken Velîd'in senelerce önce yolda giderken ayağına almış olduğu yaranın izine işaret etti. — Bu da şöyle olmuştu: Velid Huzâa kabilesinden kendisine mızrak yapan bir ustanın yanına gitmişti. Orada mızraklardan bir ok, Velid'in gömleğine takılmış, ve ayağını biraz sıyırmıştı. Önemli bir şey değildi. — İşte o yara tepti; açıldı ve Velid'i öldürdü. Âs bn. Va-

---

(1) at-Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 16, s. 80; Kadî Beydâvî c. 2, s. 46.

il'in yanından geçerlerken onun da ayak üzengisine işaret etti. Âs Taif'e gitmek üzere eşeğe bindi; çabuk sürdü. Eşek dikenli bir yerden geçti; Âs bn. Vail'in ayak tabanına bir diken battı. Ve diken onu öldürdü. Haris ibnu't - Talâle'nin yanından geçerlerken de başına işaret etti; başı irin çıkardı ve o kendisini öldürdü. (Belki de verem alıp öldü.) [1]

18. Ebu Talib'e Müracaat:

Onlar böyle alay ediyor, müslümanlara işkence ediyorlardı ama Kur'an'ın gönüllere işliyen halâveti ile katı kalbler yumuşuyor, gönüller nurla doluyor, İslâmiyet, gönülden gönüle yayılıp gidiyordu. Kureyş baktılar ki, iş alayla, küçümseme ile halledilecek gibi değildi. Baksana Hamza da müslüman olmuştu.

Ebu Talib'e daha önce de bu meselenin halli için başvurmuşlardı ama bir cevap alamamışlar, bir neticeye ulaşamamışlardı. Muhammed'i davasından vazgeçirememişlerdi. Bu defa daha azimli idiler. Ebutalib'e başvurdular:

— Bizimle kardeşin oğlunun arasını bulman, O'nu tanrılarımıza dil uzatmaktan vazgeçirmen için sana geldik, dediler.

Hz. Peygamber orada değildi. Ebutalip Hz. Muhammed (S.A.V.) i çağırttı. Muhammed (A.) içeri girdi. Amcasının yanında bir boş yer vardı, oraya oturacaktı, fakat yanında oturursa amcası ona şefkat eder, düşüncesiyle Ebucehil, hemen sıçrayıp o boş yeri doldurdu. Resulullah da amcasının yanında boş yer bulamayınca kapının yanında durdu. Amcasını dinledi:

---

(1) at-Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 14, s. 44

— Ey kardeşimin oğlu, kavmin yine senden şikâyet ediyorlar. Tanrılarına sövüyorsun, şöyle şöyle diyorsun sanıyorlar.

— Bir kelime değil on kelime söyliyelim, nedir o? cevabı verdi:

— Sizden bir kelime istiyorum, bu kelimeyi söylerseniz, Araplar size tabi olur, Acemler size boyun eğer, cizye verir.

— Bu kelime değil on kelime sğyliyelim, nedir o?

— LÂİLÂHE İLLÂLLAH = Allah'tan başka ilâh yoktur, deyin ve Allah'tan başka bütün tapkılarınızı bırakın.

— Muhammed İlâhları birleştirmek istiyor, dediler, ve hemen kalkıp gittiler.

Taberînin kaydına göre müşrikler tevhidi kabul etmiyerek başka bir şey istemesini teklif ettiler. Resulullah şöyle dedi:

— Güneşi getirip sağ elime koysanız, bu davadan vazgeçmem. Ve başka bir şey istemem. ([1])

Kur'an-ı Kerim bu olaya işaret buyurmaktadır.

صٓ وَالْقُرْاٰنِ ذِي الذِّكْرِ ﴿١﴾ بَلِ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا ف۪ي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ ﴿٢﴾ كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ
مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوْا وَلَاتَ ح۪ينَ مَنَاصٍ ﴿٣﴾ وَعَجِبُٓوا اَنْ جَٓاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ
الْكَافِرُونَ هٰذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ اَجَعَلَ الْاٰلِهَةَ اِلٰهاً وَاحِداً اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ
﴿٥﴾ وَانْطَلَقَ الْمَلَاُ مِنْهُمْ اَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلٰٓى اٰلِهَتِكُمْ اِنَّ هٰذَا اِلَّا اخْتِلَاقٌ ﴿٦﴾

---

(1) İbn-i Hişam, Siratu'n-Nebî, c. 1, s. 418; Taberî Tarihu'l-Umamı va'l-Mulûk, c. 2, s. 66; Taberî Câmiu'l-Beyân, c. 23, s. 71 - 72 Kadî Beydâvî c. 2, s. 339

«Sâd. Öğüt veren Kur'an'a and olsun ki o küfredenler, bir onur, bir şikak içindeler. Kendilerinden önce nicelerini helâk ettik de çağrıştılar; fakat kurtuluş vakti değildi. İçlerinden kendilerine uyarıcı bir peygamber gelmesine şaştılar da kâfirler dediler ki : Bu bir sihirbaz, bir yalancı. İlâhları hep bir ilâh mı yaptı ? Bu cidden çok tuhaf bir şey. İçlerinden (o heyet) şöyle diyerek gitti : Gidiniz ve ilâhlarınız üzerinde sebat ediniz. Bu, cidden istenen bir şey. Biz bunu başka milletlerde işitmedik (görmedik.) Bu mutlak, bir uydurmadır. O zikir aramızdan ona mı indirilmiş ?. Doğrusu onlar benim zikrimden bir kuşku içindedirler. Doğrusu henüz azabımı tadmadılar.»** (Sad : 1 - 7).

19. Yahudî ve Hıristiyanlardan Sormaları :

Kureyş : «— Ya Muhammed dediler, senin hakkında kitap ehlinden sorduk, onların kitabında senin adının ve vasfının geçmediğini söylediler. O halde senin Allah'ın elçisi olduğuna şehadet edecek başka bir kimse göster ki, biz de inanalım.»

Cenab-ı Hak Peygamberine şöyle demesini emretti :

قُلْ اَيُّ شَيْءٍ اَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللّٰهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَاُوحِيَ اِلَيَّ هٰذَا
الْقُرْاٰنُ لِاُنْذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ اَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ اَنَّ مَعَ اللّٰهِ اٰلِهَةً اُخْرٰى
قُلْ لَا اَشْهَدُ قُلْ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَاِنَّنِي بَرِيٓءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٢٠﴾

«De ki : «Şehadetçe hangi şey daha büyüktür ?» de ki : «Benimle sizin aranızda Allah şahit. Ve bana kur'an vahyolundu ki onunla sizi ve ulaştığı kimseleri uyarayım. Ya siz Allah'tan başka ilâhlar olduğuna gerçekten şehadet ediyor musunuz ?» de ki : «Ben şehadet etmem.» de ki :

«O, ancak bir ilâhtır. Ve şüphesiz ben sizin ortak koştuklarınızdan tamamen uzağım.» Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, Onu oğullarını bildikleri gibi bilirler. Kendilerine yazık edenlerdir ki, iman getirmezler.» (al- An'am : 19 - 20). (1)

Açıklama : her şeyin gerçeğini bilen, her şeyi yaratan Allah'tır. Binlerce bilgin bir meselede ittifak etseler, eğer onların bilgileri Allah'ın ilmine aykırı ise o bilgiler yalandan başka bir şey değildir. Çünkü ancak ezelî yaratıcı eşyanın mahiyetini bilir. Berikilerin bilgisi ise birtakım istidlâllerden, dedüksiyon ven endüksiyonlardan çıkarılmıştır. Ama Kant'ın dediği gibi aklımız, sonunda hayrete, antinomilere (bilinmezlere) çarpar. Bilgimiz izafidir. O halde gerçek bilgi Allah'ındır. Gerçek şehadet O'nundur. O ise bu şehadeti Hz. Muhammed (A.) in kalbinde yakînen ifade etmiştir. Kendisinin peygamber olduğunda bir ilham değil zaruret, bir cebir ilka eylemiştir. Bu sözler Muhammed'in değil, (kul = söyle, kul = söyle) emriyle hep O'nundur. O itiraf ettikten sonra başka şahide lüzum var mı ? (2)

20. Üç Soru :

Bir rivayete göre Kureyş, Nadr bn. Hâris ve Ukbe bn. Ebî Muayt'ı Medine'de Yahudi hahamlarına gönderdiler :

«— Gidiniz onlar ehl-i kitaptır, peygamberler hakkında çok şeyler bilirler. Muhammed'i onlara anlatınız. O'nun peygamber olup olmadığını sorunuz.» dediler. İki arkadaş gidip hahamlara sordular. Hahamlar da : Ruhtan, Zülkarneyn'den ve Ashab-i Kehif'ten sormalarını, bunların bazısına cevap verip, bazısına vermezse peygamber

(1) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 373
(2) Bu fikirlerde Hamdi Yazır'dan faydalanılmıştır : c. 3, Bu âyetin tefsirinde.

olduğunu, hepsine cevap verir veya hiçbirine cevap vermezse peygamber olmadığını söylediler.

Onlar da gelip sordular. Allah'ın Elçisi de : «— Yarın cevap veririm» dedi. Vahiy bir rivayete göre 15 gün, bir rivayete göre 40 gün gecikti. Kureyş kadınlarından biri (Ümm-ü Cemil) «Artık şeytanı Muhammed'i terketti.» dedi. Resulullah hakkında dedikodu aldı, yürüdü «Muhammed bize yarın haber verecekti, halbuki 15 gün oldu bir şey söylemiyor.» diyorlardı.

Nihayet Cebrail (A.) Kehif Suresini getirip Hz. Peygamber'in hüznünü teskin etti. Ashab-ı Kehf ile Zülkarneyn hikâyesini anlatıp ruhu anlatmadı. Çünkü Tevrat'ta da ruh müph'emdi. Ruh hakkında şu âyet indi

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ۝٨٥

«Sana ruhtan sorarlar, de ki : «Ruh, Rabbımın emrindendir.» (al-İsrâ' : 85) (1)

Resul'i Ekrem'in Cebrail'den niçin geç kalmış olduğunu sorması üzerine Cebrail (A.) şu âyeti tebliğ etti **«Biz ancak Rabbının emriyle** (Vahiy) **indiririz.** (Bizim bir vakit gecikmemiz ancak Allah'ın emriyledir. O'nun hikmeti icabıdır.)» (Meryem : 64) (2)

Bu gecikmeye Resulullah'ın : «— Yarın cevap vereceğim.» deyip de inşallah demeyi unutması sebebolmuştu. Şu âyette böyle Allah'a havale etmeden kesin konuşmaktan nehyedilmiştir :

«Hiçbir şey için : «Ben bunu yarın yapacağım deme, ancak Allah dilerse (yapacağım) **de.»** (Kehif Suresi : 23).

---

(1) İbn-i Hişâm, Sîratu'n-Nebî, c. 1, s. 300 - 308; Kadî Beydâvî, c. 1, s. 715.

(2) Kadî Beydâvî c. 2, s. 42

Mühim bir ihtar: Vahyin böyle 15 gün gecikmesi de delâlet eder ki: Kur'an ilâhî kaynaktan geliyordu. Yoksa Allah'ın Elçisi, sorularına hemen cevap verirdi. O, her hususta vahy-i İlâhîyi bekliyordu. Hâşâ kendinden hiçbir şey söylemiyordu. İşte bu hâdise de O'nun peygamberliğini pekiştiren olaylardan biridir ve şüphesiz Allah'ın hikmetine bağlıdır.

Yalnız Buharî ve Müslim'de **«Sana ruhtan sorarlar.»** âyet-i kerimesinin nüzul sebebi şöyle kaydedilmektedir:

Abdullah bn. Mes'ud demiştir ki: «Ben Hz. Peygamber (S.A.V.) ile Medine'de bir tarlada yürüyordum. Peygamber bir değneğe dayanıyordu. O sırada bir gurup Yahudi rastladı. Biribirlerine: «Şuna ruhtan sorunuz» dediler. Biri kalkıp ruhtan sordu. Resulullah ona bir şey söylemeyip sukûta daldı. Ben derhal vahyolunduğunu anladım; olduğum yerde dikildim, kaldım. Vahyin nüzulü bitince inen âyeti okudu: **«Sana ruhtan sorarlar, de ki: «Ruh, Rabbımın emrindendir. Size ilimden pek az bir şey verilmiştir.»** (al-İsra' 85) (1)

Bundan dolayı bazıları, bu âyetin biri Mekke'de, biri medine'de olmak üzere iki defa nazil olduğunu söylemişlerdir. (2)

C — ÂHİRET

1. Âhirete İnanmamaları:

Bu adamlar Âhirete inanmıyorlardı:

وَقَالُوا إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾

---

(1) Buhari ilim babı

(2) Taberî. Câmiu'l-Beyân, c. 15, s. 97 - 98 de bunun birkaç varyantiyle Medine'de nazil olduğu yazılıdır

«Dediler ki : «Bu dünya hayatımızdan başka yoktur. Biz tekrar diriltilecek değiliz.» (al-An'am : 29),

وَلَئِنْ قُلْتَ إِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٨﴾

«Eğer siz öldükten sonra diriltileceksiniz» desen, elbette küfredenler «Bu, ancak bir sihirden başka değil.» diyecekler.» (Hud : 8).

Bunlar arasında dehrî inançları da hüküm sürüyordu. Her şeyi yapan, doğuran, öldüren, yıpratan hep zamandan başka değil kanaatinde idiler :

وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا
لَهُمْ بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ

«Dediler ki : «Hayat ancak bu dünya hayatımızdan başka değil. Bizi zamandan başkası öldürmüyor. Onların bu hususta bir bilgileri yoktur. Onlar başka değil sadece zannediyorlar» (al-Casiye : 24).

Rağib'e göre dehr : Âlemin başlangıcından nihayetine kadar olan zamanın ismidir. **«Hal atâ alâ'l-insân-i hînun mina'd-dahri lemyakun şey'an mazkura. = İnsan henüz zikredilen hiçbir şey değilken üzerine dehirden bir zaman gelmedi mi ?»** (Dehir : 1.) Uzun bir süreye de dehir denilmiştir. Zaman az bir süreye de denildiğinden dehirden farklıdır. ([1])

Sonradan tabiatçılar, filozoflar arasında dehriler diye bir zümre çıkmıştır ki, onlar da her şeyi zamanın yaptığına, maddenin üstünde bir varlık olmadığına inanarak bu

---

(1) Hamdi Yazır H.D.K.D. c. 5, s. 4322

müşrik Arapların mukallidi olmuşlardır. Araplar, zamanın her şeyi yaptığına inanır ve canları sıkılınca zamana söverlerdi. Ebu Hüreyre yoliyle gelen bir Hadiste Cenab-ı Peygamber şöyle buyurmuştur: «Cahiliyyet halkı: «Bizi ancak gece, gündüz mahvediyor. Bizi mahveden, öldüren ve yaşatan odur.» diyorlardı. Allah kitabında: **«Bu dünya hayatımızdan başka yoktur. Ölürüz ve yaşarız; bizi mahveden ancak zamandır.»** dediler, buyurdu. Onlar zamana sövdükleri için Yüce Allah şöyle buyurdu:

«Âdem oğlu dehre sövmekle beni incitiyor, halbuki dehir benim. Geceyi ve gündüzü ben çeviririm.» ([1])

أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنَّكُمْ مُخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾
هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا
نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾

«Siz öldükten, toprak ve kemik olduktan sonra sizin tekrar çıkarılacağınızı mı vadediyor? Heyhat! Heyhat! Vadedildiğinize (Ne uzak vaid). **İşte** (hayat) **sadece bu dünya hayatımızdır. Ölürüz, yaşarız. Biz tekrar diriltilecek değiliz. O, Allah'a yalan iftira eden bir adamdan başka değil; biz ona inanıcı değiliz.»** (Mu'minun: 35 - 38),

«Allah ölen kimseyi diriltmez diye olanca yeminleriyle Allah'a kasem de ettiler.» (an-Nahl :38),

«Şunlar da diyorlar ki: «İlk ölümümüzden ötesi yok. Ve biz yeniden neşrolunacak değiliz. Haydi getirin babalarımızı eğer doğru iseniz.» (ad-Duhan: 34 - 36).

(1) Taberî Câmiu'l-Beyân, c. 25, s. 84.

2. Übeyy'in Bir Kemik Parçasiyle Resulullah'a Gelişi :

Übey bn. Halef bir gün elinde çürük bir kemiği ufalıyarak Peygamberimize geldi

— Böyle çürüdükten sonra bunu kim tekrar diriltecek ?

— Onu Allah diriltecek. Seni de öldürecek ve sonra ateşe sokacaktır.

Übeyy'in bu sözüne âyeti kerime şöyle cevap verdi :

أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ
لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي
أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ
الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾ أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ
السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَى وَهُوَ الْخَلَّاقُ
الْعَلِيمُ ﴿٨١﴾ إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾

«O insan görmedi mi ki biz onu bir nutfeden yarattık, şimdi de çeneli bir çekişken kesildi. Kendi yaratılışını unutarak bize bir de mesel fırlattı : «Kim diriltir o kemikleri onlar çürümüşken ?» dedi. De ki : onları ilk defa yaratan diriltir ve O, her halkı (yaratmayı) **bilir. O Allah ki, size yeşil ağaçtan bir ateş yaptı da şimdi siz ondan tutuşturup duruyorsunuz. Gökleri ve yeri yaratan, onlar gibisini yaratmağa kadir değil mi ? Elbette kadirdi. O, yaratıcı ve bilicidir. O'nun işi bir şey isteyince sadece «ol» demektir, o olur. Artık öyle her şeyin melekûtu** (tasarru-

fu, idaresi) **elinde olan Allah tesbih edilmez mi? ve siz, O'na döndürüleceksiniz.** (Yasin : 77 - 83) (1)

«O Allah ki, yeşil ağaçtan size ateş yaptı.» : meşhur olan bu ağaç, merh ile afar denilen iki ağaçtır ki, ikisi de yemyeşil suları damlarken merh çakmak gibi afara sürtülmek suretiyle ateş çıkarılır. Bedevilerce bilinmektedir. Bunun birini erkek birini dişi saymışlardır. Burada dikkate şayan olan nokta şudur ki : **bununla maksat ağaçtaki odun veya kömürü göstermek değil, sürtünme ve uğuşturma ile çıkan sıcaklık ve şu'leyi anlatmaktır. Bu ise şimdi bildiğimize göre bir elektrik olayıdır. Demek ki bu suretle âyet elektriğe işaret etmiş oluyor** (2)

3. Âhiretin Muhakkak Olduğunu Gösteren Kur'an Delilleri :

اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾

«Allah ki, O'ndan başka tanrı yoktur; elbette sizi kıyamet gününe toplıyacaktır. Onda şüphe yok. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?» (an-Nisa' 87).

Kur'an-ı Kerim, âhiretin varlığına kanaat getirmek için yine kâinata, kâinatın yaratılışına bakmamızı, dünyada olan hâdiselerden ibret almamızı emreder. Der ki

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ
عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾

---

(1) Taberî Câmiu'l-Beyân, c. 23, s. 318; İbn-i Hişâm c. 1. s. 362

(2) Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 5, s. 4042

«Gökleri ve yeri yaratan ve bunları yaratmaktan yorulmıyan Allah'ın, ölüyü diriltmeğe kadir olduğunu görmüyorlar mı ? Evet O, her şeye kadirdir.» (Ahkaf Suresi : 33) Bu, Yahudilerin, «Allah dünyayı altı günde yarattı da yedinci günde dinlendi.» şeklindeki sözlerini reddetmektedir.) **«Görmediler mi Allah önce yaratmayı nasıl yapıyor ? Sonra onu çevirip, tekrar da yaratır. Şüphesiz bu, Allah'a kolaydır. Muhakkak ki, Allah her şeye kadirdir.»** (al-Ankebut : 19 - 20).

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِنْ مَاءٍ دَافِقٍ ﴿٦﴾ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ
الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ﴿٧﴾ إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ﴿٨﴾

«İnsan neden yaratıldığına baksın. Atıcı bir sudan yaratıldı, (ki o) **sulb ile sineler arasından çıkar. Şüphesiz Allah onu tekrar yaratmağa kadirdir.»** (TÂRIK : 5 - 8).

Yine Kur'an-ı Kerim, bize yaza, kışa, ağaçların sonbaharda yapraklarını döküp bir ölümden sonra ilkbaharda tekrar yeşillenerek yeni bir hayata kovuşmasına bakmamızı emreder. Çok yerde böyle kupkuru yerin baharda yemyeşil olmasının, bir ba's-i badelmavtin örneğini verdiğini anlatır da âhiretin de böyle olacağını gözümüzün önüne getirir. «kazâlika'l-buruc = **İşte çıkış da böyledir** (Ölümden sonra kabirlerden çıkma da böyledir)» der. Şimdi Kur'an'a bakalım :

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ
ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ
لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْاَرْحَامِ مَا نَشَٓاءُ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ
طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُٓوا اَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى
اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔا وَتَرَى الْاَرْضَ هَامِدَةً
فَاِذَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَٓاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَاَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهٖيجٍ ﴿٥﴾

«Ey insanlar, eğer öldükten sonra dirilmeden şüphede iseniz, şu muhakkak ki, biz sizi bir topraktan yarattık, sonra bir alâka (kan pıhtısın) **dan, sonra hilkati belli belirsiz bir çiğnem etten** (Mudğaden). **Ve size anlatalım diye dilediğimiz belirli bir müddete kadar rahimlerde bulunduruyoruz da sonra sizi bir bebek olarak çıkarıyoruz. Sonra da kuvvetinize ermeniz için** (büyütüyoruz). **Bununla beraber içinizde kimisi vefat ettiriliyor, kimisi de biraz bilgiden sonra bir şey bilmesin diye en düşük ömre doğru geri itiliyor; Yeri de sönmüş kül halinde görürsün** (Kupkuru) **Derken üzerine suyu indirdiğimiz zaman titrer kabarır ve her dilber çiftten nebatlar bitirir. İşte bunlar hep Allah'ın. Şüphesiz bu, Allah'ın gerçek ve ölüleri diriltir ve her şeye kadir olmasındandır. Ve şüphesiz kıyamet saati gelecektir. Onda hiç şüphe yoktur. Ve gerçekten Allah kabirlerdeki kimseleri diriltecektir.»** (Hac Suresi : 5 - 7).

«Wa tera'l-arda hâmideten : Yeri yanmış, kül olmuş görürsün.» : Bu ihtar, gerçi ilk bakışta yazın güneşin sıcak-

lığı karşısında yerin kuruması halini gösterir ama bunu teşbih olarak değil de hakikat olarak almak daha doğrudur. Zira zamanımızın nazariyelerine göre yer küresi, önce bir ateş halinde idi. Sonra yavaş yavaş soğuyarak kabuklaştı, ve toprak oldu. (1)

وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّى إِذَا أَقَلَّتْ سَحَابًا
ثِقَالًا سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ
كَذَلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾

«Ve O Allahtır ki, rahmetinin önünde rüzgârları müjdeci yollar. Nihayet bunlar, o bulutları hafif bir şey gibi kaldırıp yüklenince biz onları ölmüş bir memlekete sevkederiz. Ona su indiririz, orada her türlüsünden meyvalar çıkarırız. İşte ölüleri de böyle çıkaracağız. Her halde düşünür, ibret alırsınız.» (A'raf : 57)

«O Allah ki, rüzgârları gönderir de bir bulut kaldırırlar, derken onu gökte nasıl dilerse öyle yayar. Parça parça da eder. Derken yağmuru görürsün, aralarından çıkar. Derken onu kullarından kimlere dilerse döküverdi mi derhal yüzleri güler... Şimdi Allah'ın rahmetinin eserlerine bakınız ki, yeri ölümünden sonra nasıl diriltiyor? Şüphesiz O, ölüleri de diriltecektir. Ve O, her şeye kadirdir.» (ar-Rum : 48 - 50).

«O, öyle Allah'tır ki, rüzgârları gönderir, bir bulut kaldırırlar, onu ölü bir şehre sevkederiz. Derken onunla yeri ölümünden sonra diriltir. İşte nüşûr (Öldükten sonra kabirlerden çıkıp yayılma) **da böyledir.»** (Fatır : 9).

---

(1) Bu konuya İ'caz-ı Kur'an bahsinde temas edeceğiz.

أَفَلَمْ يَنظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِن
فُرُوجٍ ﴿٦﴾ وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ
زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٧﴾ تَبْصِرَةً وَذِكْرَىٰ لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٨﴾ وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ
مَاءً مُّبَارَكًا فَأَنبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ ﴿٩﴾ وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ
لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيدٌ ﴿١٠﴾ رِّزْقًا لِّلْعِبَادِ ۖ وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا ۚ كَذَٰلِكَ الْخُرُوجُ
﴿١١﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُ ﴿١٢﴾ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ
وَإِخْوَانُ لُوطٍ ﴿١٣﴾ وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ ۚ كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ
وَعِيدِ ﴿١٤﴾ أَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ ۚ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٥﴾

«Artık üstlerindeki semaya bir bakmıyorlar mı onu nasıl bina etmiş ve süslemişiz? Hiçbir gediği yok. Yere bir uzama vermişiz, ve ağır baskılar oturtmuşuz ve her çeşitten çiftler bitirmişiz ki, seyrine doyum olmaz. Hakk'a yüz tutan bir kul için gönüller, gözler açar. Yaratanın kudretini gösteren dersler verir ve basiret nişanesi ve ibret nümunesidir. Bir de semadan mübarek bir su indirip onunla bağlar, bahçeler ve biçilecek taneler ve semaya ser çeken hurma istifi (Meyvesi içinde) **bir tomurcuğu olan hurma ağaçları bitirdik. Kullara rızık olmak için. Ve onunla ölü bir beldeye hayat verdik. İŞTE O ÇIKIŞ DA BÖYLEDİR! Yoksa birinci yaratma ile yorulduk mu? Doğrusu onlar yeni bir yaratılıştan şüphededirler.»** (Kaf : 6 - 11, 15).

اَللّٰهُ الَّذ۪ي رَفَعَ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْر۪ي لِاَجَلٍ مُسَمًّى يُدَبِّرُ الْاَمْرَ يُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ
لَعَلَّكُمْ بِلِقَاۤءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ ﴿٢﴾ ... وَاِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ اَئِذَا
كُنَّا تُرَابًا اَئِنَّا لَف۪ي خَلْقٍ جَد۪يدٍ اُو۬لٰۤئِكَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ وَاُو۬لٰۤئِكَ
الْاَغْلَالُ ف۪ٓي اَعْنَاقِهِمْ وَاُو۬لٰۤئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ ﴿٥﴾

«O öyle Allah'tır ki ,gökleri direksiz yükseltti. Görüp duyuyorsunuz. Sonra Arşa istiva etti. Güneşi ve Ayı emrine boyun eğdirdi. Hepsi muayyen bir müddete kadar akıp gider. İşi düzenler, âyetlerini açıklar ki, Rabbınızla karşılaşmağa iyice inanasınız. O ki, yeri uzattı ve onda oturaklı dağlar ve nehirler ve her türlü meyvadan iki çift yarattı. Geceyi gündüz örtmektedir. Şüphesiz bunlarda düşünen bir kavim için (Allah'ın kudretine) **deliller vardır.»** (ar-Ra'd : 2 - 3)

«Eğer hayret edeceksen işte hayret edilecek olan onların şu sözleri : «Biz bir toprak olduktan sonra mı ? Biz mi yeniden yaratılacağız ?» İşte bunlar, Rablarını inkâr etmişlerdir, ve bunların boyunlarından zincirler vardır. Ve bunlar Cehennem ehlidir. Onlar orada ebedidirler.» (ar - Ra'd : 5)

وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ فَلَا صَدَّقَ وَلَا
صَلّٰى ﴿٣١﴾ وَلٰكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ اِلٰٓى اَهْلِه۪ يَتَمَطّٰى ﴿٣٣﴾ اَوْلٰى
لَكَ فَاَوْلٰى ﴿٣٤﴾ ثُمَّ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰى ﴿٣٥﴾ اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًى
﴿٣٦﴾ اَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنٰى ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوّٰى ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ
مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰى ﴿٣٩﴾ اَلَيْسَ ذٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلٰٓى اَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتٰى ﴿٤٠﴾

«Ve bacak bacağa dolaşır. O gün (insan), **Rabbına sevk olunacaktır.** (Fakat o) **Ne doğruladı, ne namaz kıldı. Yalanladı ve döndü. Sonra gerneşerek ehline gitti. Gerektir sana o belâ gerek. Evet gerektir sana o belâ gerek. İnsan sanır mı ki, başı boş bırakılacak kendisi dökülen meniden bir nutfe** (sperma) **değil miydi ? Sonra kan pıhtısı oldu da** (Rabbi onu) **yarattı, ona şekil verdi, ondan iki çifti erkeği ve dişiyi var etti. Şimdi bunları yapan Allah'ın ölüleri diriltmeğe gücü yetmez mi ?»** (Kıyame : 29 - 40)

İşte böylece veciz fakat herkesin anlıyabileceği kadar açık delillerle âhiret ispat edilmektedir. Şüphesiz bu nurdan nasibini alacak olanlar, basiret ve istidadı olanlardır. Kör olan göremez, ölü kalb duyamaz : «innamâ yestecîbu'llezine yesme'une wa'l-mawtâ yeb'asuhumullahu summe ileyhi yurca'un = **Ancak diriler icabet eder. Ölülere gelince onları Allah tekrar diriltecek, sonra O'na döndürülecekler.»** (al-An'am : 36)

«Şüphesiz sen ölülere işittiremezsin ve yine sen sağıra çağırmayı duyuramazsın, arka çevirdikleri takdirde. Ve sen körleri sapıklıklarından doğru yola getiremezsin. Ancak sen âyetlerimize inanıp da müslüman olanlara işittirebilirsin.» (an-Neml : 80 - 81).

4. Kur'an-a Göre Âhiret :

Her şeyin belirli bir ömrü vardır. Varlıklar zamanla çarpışır, yıpranır, yontulur ve ortadan kaybolur. Her doğan ölür ve her yapılan yıkılır. Dünya da şüphesiz bir gün ömrünü tamamlıyacaktır.

Bir an gelecek, İsrafil (A.) mahiyyeti bizce bilinemiyen sura üfliyecek ve bundan çıkan bir ses, kâinatı yerinden oynatacak. Her canlı ölecek :

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ
ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ ﴿٦٨﴾

«Sura üflenir, göklerdekilerin ve yerdekilerin hepsi ölür, ancak Allah'ın dilediği kalır...» (az-Zumer : 68).

Büyük bir hercü merc...

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾
يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ
حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَارَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾

«Ey insanlar, Rabbınızdan korkunuz. Şüphesiz o saatin sarsması büyük bir şeydir. O gün süt emziren emzirdiğini unutur, gebeler yavrusunu bırakır, halkı sarhoş görürsün ama sarhoş değillerdir. Fakat Allah'ın azabı şiddetlidir.» (al-Hacc : 1 - 2).

«Cansız sandığın dağları görürsün ki, bulut gibi yürüyor.» (an-Neml : 88) **«O gün insanlar yayılmış döşek ve dağlar atılmış yün gibi olur.»** (Kari'a 4),

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ
خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٠٤﴾

«O gün göğü kitapların tomurunu dürür gibi düreriz ilk yaratmağa başladığınız gibi tekrar onu iâde ederiz. Bu bize bir vâ'd olsun, muhakkak biz yapacağız.» (al-Anbiya : 104).

Her şey helâk olmuştur. Melekler de [1] **«Her şey helâk olacaktır, ancak O'nun zatı bakidir. Hüküm O'nundur. Ve O'na döndürüleceksiniz.»** (Al-Kassas : 88).

«Summa nufiha fîhi uhrâ feizahum kıyamun yanzurun. Sonra tekrar sura üflenir, birden onlar kalkar bakarlar (bekleşirler)» (az-Zumer : 68). İşte bu iki sur arasında kalan zamana Kıyamet diyoruz. Artık yeni bir âlem başlıyor; sonsuz, ölümsüz âhiret âlemi. Mahlûkat nihayetsiz bir meydana koşacak, Allah'ın huzurunda toplanacaklar : **«yawme yekûmu'n-nâsu li rabbi'l-âlemîn. O gün insanlar âlemlerin Rabbı huzuruna çıkar.»** (al-Mutaffitun 6)

«Herkes anadan doğma çıplak haşrolunur. Kadınlar ve erkekler. Ama herkes kendi derdiyle meşguldür. Birbirine bakamazlar. Kırk sene yemeden, içmeden gözlerini göğe diker dururlar. Kimi ayaklarına, kimi bacaklarına, kimi karnına, kimi de gırtlağına kadar tere batmıştır» [2]

يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ
يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ
يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

«O gün kişi kardeşinden, anasından, babasından, eşinden ve oğullarından kaçar. O gün onlardan her birinin başından aşkın bir işi vardır. (O gün) **bazı yüzler sevinçli pırıl, pırıl, ve bazı yüzleri toz duman bürümüş, kararmış. İşte onlar kâfir ve facirlerdir.»** (Abese : 34 - 42).

Halk bu uzun bekleyişten usanmıştır. Nihayet RAHMETENLİLÂLEMİN MUHAMMED MUSTAFA (S.A.)

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 24, s. 19 Hadis
(2) Hadis bak Abdullâtif Efendi, Mecalisü'l-envari'l-ahadiyye s. 211

Efendimizin ŞEFAAT-İ UZMÂ'SI (büyük şefaati) ile Mahkeme-i kübra (Büyük mahkeme) kurulacaktır. Bu mahkemede adalet terazisi (Mîzan), halkın sevap ve günahını ölçecek ve dünyada herkesin yaptığı tesbit eden **Kiramen kâtibin'in** tuttuğu zabıt defteri (Defter-i A'mal) açık bir kitap halinde kendisine sunulacaktır :

وَكُلَّ إِنسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا
يَلْقَاهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾ اقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾

«Her insanın günahını boynuna vururuz, ve kıyamet günü onun için açık olarak karşılacacağı bir kitap halinde çıkarırız : «Kitabını oku, bugün kendi nefsin kendine hesapçı olarak yeter.» (deriz.)» (al-İsra'- :13 - 14)

Herkes O kitapta ne işlemişse hazır bulur : **«yawme tecidu kullu nefsin mâ amilet min hayrin muhdaran wa mâ amilet min su': Her nefis yaptığı her ayrı ve yaptığı her kötülüğü hazır bulur.»** (Âl-i İmran : 30)

«Femen ya'mel miskale zarratin hayran yerahû wamen ya'mel miskale zaratin şarran yarahû. **Kim zerre kadar hayır işlerse onu görür ve kim zerre kadar şer işlerse onu görür»** (az-Zilzal : 7 - 8).

Kimin kitabı sağından, kiminin solundan veya arkasından verilir : **«Fe emmâ men ûtiye kitâbehû biyemînihî feyekûlu hâ'umu'kra'û kitabiyah : Kitabı sağından verilen der ki : «İşte kitabımı okuyun. Ben hesapla karşılaşacağımı zannederdim. O, hoşnudedici bir yaşama içerisindedir... Kitabı sol tarafından verilen ise : «Keşki kitabım verilmeseydi. Keşki hesabıma yetişmeseydim. Keşki işim bitirilmiş olsaydı ! Malım beni kurtarmadı. Otoritem beni mahvetti der.»** (al-Hâkka : 19 - 29).

Bu kadarla la kalmıyacak, yaptıkları kötülükleri inkâra kalkışanlarla derileri aleyhte şehadet edecektir:

وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَآءُ اللّٰهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ حَتّٰىٓ إِذَا مَا جَآؤُهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ
سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾ وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ
شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوٓا أَنْطَقَنَا اللّٰهُ الَّذِىٓ أَنْطَقَ كُلَّ شَىْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ
مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢١﴾

«Allah düşmanlarının toplanıp ateşe sevkolunacakları gün ise artık onlar (baştan sona) **hep tevkif olunurlar. Hattâ O'na vardıklarında kulakları, gözleri ve derileri yaptıklarına dair aleyhlerine şehadet eder. Derilerine «Niçin aleyhimizde şehadet ettiniz?» derler.** (derileri) **«Her şeyi konuşturan Allah bizi konuşturdu.» derler. Sizi de ilk defa O yarattı, yine O'na götürülüyorsunuz.»** (Fussilet 19-21).

Ve herkes Sırat denilen bir köprüden geçecek Kimi yıldırım gibi, kimi koşacak, kimi sendeliyerek... Affa mazhar olmıyan âsîler ve kâfirler bunun altındaki Cehenneme düşeceklerdir. Böylece İlâhî adalet sonunda Hak'kın buyruğuna uyan müminler Cennete girip ebedi mükâfata ve bilhassa Allah'ın Cemalini görmeğe nail olacaklar; affa mazhar olmıyanlarla kâfirler Cehenneme itileceklerdir. İnananlar, sonunda yine Resulullah'ın şefa'atleriyle çıkacaklar, kâfirler ebediyyen yanacaklardır.

وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا
وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ
وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا قَالُوا بَلَىٰ وَلٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ
عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧١﴾ قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى
الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾ وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا
وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ
﴿٧٣﴾ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ
حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٧٤﴾

«Küfredenler zümre zümre Cehenneme sevkolunur. Oraya geldikleri zaman kapıları açılır ve muhafızları onlara der ki: «Size Rabbınızın âyetlerini okuyan, ve sizi bu gününüzle karşılaşmanız konusunda uyaran peygamberler gelmedi mi?» Derler ki: «Evet (geldi.)**» Lâkin kâfirlere azap kelimesi gerçekleşti. Denilir ki: «Cehennemin kapılarından oraya ebedi olarak giriniz.» Kibirlenenlerin yeri, ne kötüdür! Ve Rablarından korkanlar da zümre zümre Cennete sevkolunur. Oraya geldikleri zaman kapıları açılır ve hizmetçileri onlara derki: Selâm size. Güzel yaptınız. Artık oraya ebedi olarak giriniz» Derler ki: «Bize vadini yerine getiren ve bizi dilediğimiz gibi yaşıyacağımız yere varis kılan Allah'a hamdolsun. Çalışanların ücreti ne güzeldir!»** (az-Zumer: 71 - 74).

Ruhlar bu dünyaya temizlenmek olgulaşmak için gelirler. Bu maksatla çeşitli imtihanlardan geçirilirler **«O ki, amel bakımından hanginizin daha iyi olduğunuzu denemek için ölümü ve hayatı yarattı.»** (al-Mulk: 2).

Bu dünya imtihanını başarı ile veremiyenler, çeşitli ruh temizleme merhalelerinden geçecek ve temizleneceklerdir. Ateş temizleyicidir. Biz mikropları yakıyoruz, mikropla bulanmış eşyayı kaynatıyor veya dezenfekte ediyoruz. Allah-ü Zülcelâl de ruhî hastalık mikroplarını Cehennem ateşinde yakarak ruhları temizliyecektir. Hiç kimsenin yaptığı fenalık yanına kalmaz. Her insanın yaptığı kötülük, ruhuna atılan bir mikrop olur.

Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiği bir Hadiste Allah'ın Resulü, ashabına:

«— Müflis kimdir» diye sormuşlardı. Onlar da

— Elinde avucunda malı ve parası kalmıyan kimsedir, dediler. Buyurdu ki:

— Ümmetimden müflis (iflâs eden) şu adamdır ki, kıyamete (Dünyada iken yapmış olduğu birçok ibadetlerle) namazla, oruçla, zekâtla gelir. Fakat şuna sövmüş, şuna zina isnadetmiş, şunun malını yemiş, şunun kanını dökmüş olarak gelir. O hak sahiplerinin hakları yerine, bunun iyiliklerinden alınır, onlara verilir. Üzerindeki haklar ödenmeden iyilikleri tükenirse ötekilerin hatâlarından alınıp bunun üzerine yüklenir, sonra cehenneme atılır.» (1)

Âhiret âleminin olacağında asla şek ve şüphe yoktur. Hal-i hazırda Cennet ve Cehennem mevcuttur. Ancak kıyamete kadar insanların **«Kabirleri ya Cennet bahçelerinden bir bahçe veya Cehennem çukurlarından bir çukurdur»** (2)

---

(1) at-Targîb wa't-Tarhîb, c. 4, s. 405 (Müslim ve diğer Hadis Mecmuları)

(2) Hadis, Mecâlisu'l-Envâri'l-Ahadiyye ve Mecamiu'l Esrâri'l-Muhammediyye s. 206, 35 - 36 ıncı satırlar.

Bunun vukuunu bütün peygamberler kesinlikle ifade etmişlerdir. Allah böyle diyor, Allah'ın Elçisi böyle diyor.

Âhiret inancıdır ki, insana huzur veriyor. İnsanların yaptıkları yanlarına kalsaydı, hayatlarının sonuna kadar zulümle ezilenler, bir gün haklarını alamasalardı; dünya manasız, hayat baştan başa kurtuluş ümidi olmıyan bir ıztırab olurdu. Mukaddesat mefhumu kalmaz, insanlar biribirlerini yerlerdi. Bahsi kapatırken bu konunun başına yazdığımız Tanrı Sözünü tekrar edelim

«O, öyle bir Allah'tır ki, O'ndan başka ilâh yoktur. Elbette sizi Kıyamet günü toplıyacaktır. Bunda asla şüphe yok. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?» (an-Nisa' : 87).

Üçüncü Bölüm

İ'CÂZ-I KUR'ÂN

A — KUR'ÂN'IN EDEBÎ İ'CÂZI

1. Kur'an-i Kerim İndiği Sırada Arapların Edebî Durumu :

ARAPLAR BELÂĞET konusunda çok ileri gitmişlerdi. Şi'rin her çeşidine vakıf idiler. Lisanları şi're müsait idi. Bedevileri dahi güzel konuşur, konuşmasını şi're benzetirdi. Medhederler, hicvederlerdi. Medhettiklerini yükseltirler, hicvettiklerini batırırlardı. Panayırlarda şairler şi'ir yarışması yaparlar, halk dinler bunlar hususunda hüküm ve numaralarını verirlerdi. O zamanın şi'ri bugünkü gazetelerin işini görürdü. İşte bu müsabakalar sonunda, biribirine tercih edilemiyecek kadar güzel yedi şiir seçilmiş ve bunlar KÂBE'nin duvarına asılmıştı. Bunlar YEDİ ASKI (MUKALLÂKAT-I SEB'A) adını taşırdı. O şairleri korkutan ve susturan ancak :

«Önünde ve arkasında onu iptal edecek bir söz gelmemiş ve gelmiyecek olan bir kitap ile gönderilmiş kerîm bir elçi» oldu. (1)

Kur'an-ı Azimüşşan gelince, şairler utandıklarından kendi şiirlerini indirdiler; onun büyüklüğü karşısında dize geldiler. Ama kalbleri mühürlü olanlar, âleme yayılmakta olan o nurun önüne bulut olmağa çalıştılar. İftiralar yağdırdılar. Onu kabul etmiyorlardı. Fakat ne söyliyeceklerini de bilemiyorlardı. Hayrete düşüyorlar,

(1) aş-Şifâ fî ta'rîfi Hukûki'l-Mustafâ, s. 219

onu duydukları zaman ister istemez kalblerinde bir ürpereme hissediyor, biraz daha işitebilmek ve dinlemek için gizlice Resul-i Ekrem'in yanına sokuluyorlardı. İnsan sözü olmıyacağını bilmiyor değillerdi. Lâkin imana gelmeyi de kibirlerine yediremediklerinden iftira yoluna tevessül ediyorlardı. Kur'an, onları tehaddî (Mislini getirmeyi istemek, müsabaka) ye davet etikçe, nazire yapmak gayretiyle kaleme sarılıyor, çabalıyor, çabalıyorlardı ama boşuna yoruluyorlar, yazdıklarını hiddetlerinden yırtıyorlardı.

Şimdi onların bu davranışlarını ve Kur'an'ın yüzlerine bir şamar gibi inen cevabî âyetlerini görelim

2. Kur'an Karşısındaki Tutumları:

Kureyş kendi aralarında konuştular:

— Hac mevsimi geldi, bu adam hakkında bir karar verelim, gelen hacılara hep aynı şeyi söyliyelim. Birimizin söylediğini öteki yalanlamasın.

Velid bn. Muğire'yi konuşmak için Resulullah'a gönderdiler. Velid gelmiş, Resul-i Ekrem'i dinlemişti. Hz. Peygamber: **«İnnallahe ya'muru bi'l-'adli wa'l-ihsânî we îtâ'i zi'l-kurbâ.: Şüphesiz Allah adaletle, iyilik etmekle ve yakınlara vermekle emreder, fuhşiyattan, kötülükten ve azgınlıktan nehyeder.»** âyetini okuyordu. Velid bu sözler karşısında bir teessür duymuş kavmine varınca şöyle demişti:

وَاللّٰهِ إِنَّ لَهُ لَحَلَاوَةً وَإِنَّ عَلَيْهِ لَطَلَاوَةً وَإِنَّ أَسْفَلَهُ لَمُغْدِقٌ وَإِنَّ
أَعْلَاهُ لَمُثْمِرٌ مَا يَقُولُ هٰذَا بَشَرٌ

«Vallahi o sözün bir tatlılığı, bir güzelliği var. Kökü kuvvetli, dalları bereketli. Bunu beşer söyliyemez.» demişti. Kureyş «Velid saptı, eğer o saparsa bütün Kureyş sapar.» demişler, Velid'in etrafını almışlardı. O da sapmadığını fakat O'nun için de ne diyeceğini bilemediğini söyledi :

— Hele O'nun hakında siz bir şey söyleyin bakalım.

— Kâhin diyelim.

— Hayır vallahi kâhin değildir. Onun söyledikleri kâhinlerin gizli sözlerine benzemez. Sec'i de yok.

— Mecnun diyelim ?

— Hayır mecnun da değildir. Deliliği biliriz. Bunun bayılması, sar'ası ve vesvesesi yok.

— Şair diyelim ?

— Şair de değil. Şi'rin her çeşidini rezecini, hezecini, karîzini, mebsutunu biliriz. O'nun söyledikleri şi'ir değildir.

— Sihirbaz diyelim ?

— Sihirbaz değildir. Sihirbazları ve büyülerini gördük. Bunun okuyup üflemesi, düğüm bağlaması yok.

— O halde ne diyelim, ey Abd-i Şems'in babası ?

— Allah'a andolsun ki sözünde bir tatlılık var. Kökü sabit, dalları bereketli meyvaya benziyor. Ona söyliyeceğiniz her şeyin boş olacağı anlaşılıyor. Maamafih ona sahir demek en uygun sözdür. Çünkü o, sihir gibi kişi ile oğlunun arasını, kişi ile kardeşinin arasını ve kişi ile karısının ve kabilesinin arasını açıyor, o halde sihirdir.

Böylece dağıldılar ve yollara oturup halkı Hz. Muhammed (S.A.) e yaklaşmaktan onunla görüşmekten ka-

çındırmağa başladılar, Allah Taâlâ Velid hakkında şunları indirdi :

ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا ﴿١٢﴾ وَبَنِينَ شُهُودًا
﴿١٣﴾ وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾ كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا
عَنِيدًا ﴿١٦﴾ سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا ﴿١٧﴾ إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ
﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ
﴿٢٣﴾ فَقَالَ إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ إِنْ هَٰذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ﴿٢٥﴾

«Bırak bana o herifi ki kendim yarattım ve ona uzun boylu mal verdim, ve göz önünde oğullar. Ve kendisine bir döşeyiş döşedim. Sonra da daha fazlalaştırmamı şiddetle arzu ediyor. Hayır, çünkü o bizim âyetlerimize bir inatçı kesildi. Ben onu dimdik yokuşa sardıracağım. Çünkü o, bir düşündü, ölçtü, biçti. Sonra baktı. Sonra kaşını çattı, ve ekşiyerek surat astı. Sonra ardına döndü, büyüklük tasladı da : «Bu, dedi, başka değil, tesirli bir sihir. Bu bir beşer sözünden başka bir şey değil.» (al-Muddassir : 11 - 25) ([1])

Velîd ile beraber oturup fikir yürütenler hakkında şu âyetler nazil olmuştur :

كَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ ﴿٩٠﴾ الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ ﴿٩١﴾
فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٢﴾ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

(1) İbn-i Hişâm, c. 1, s. 271 - 72; Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 29, s. 85; aş-Şifâ fî ta'rîfi Hukûki'l-Mustafâ, s. 221 - 2 - 3; Kadi.. c. 2, s. 563.

«Tıpkı o taksimcilere indirdiğimiz gibi. Onlar ki Kur-an'ı kısım kısım ayırdılar. Rabbın hakkı için biz onların hepsine yaptıklarından mutlaka soracağız.» (al-Hicr : 90 - 93). [1]

«Wa izâ kîle lehum mâ zâ enzele rabbukum kalû asâtiru'l-awwalîn. : Onlara : Rabbınız ne indirdi? denildiği zaman «Evvelkilerin masalları.» derler. (böyle söylerler) **ki kıyamet gününde hem tamamen kendi günahlarını yüklensinler, hem de bir bilgileri olmadan** (körü körüne) **saptırdıkları kimselerin günahlarını. Doğrusu işledikleri günah, attıkları iftira ne kadar kötüdür!!»** (an-Nahl 25).

وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا (٣٠)

«İttika edenlere : «Rabbınız ne indirdi?» denildi de «Hayır (İndirdi)» **dediler.»** (an-Nahl 30).

Arap kabileleri, Hac mevsiminde Peygamber (S.A.) in haberini kendilerine iletecek elçiler gönderirlerdi. Elçi, muktesimlerin yanlarına gelip onlardan Hz. Muhammed (A) ve Kur'an-ı Kerim hakkında sorunca muktesimler : «Evvelkilerin masalları indirildi.» derlerdi. Ama elçi gelip de mü'minlerden «Rabbınız ne indirdi?» diye sorarsa, mü'minler : «Hayır indirdi.» derlerdi. [2]

3. Kulaklarımızda Ağırlık Var Demeleri :

İbn-i İshak diyor ki : Resulullah Kur'an okuyup onları Allah'a davet ettiği zaman O'nunla alay ederek şöyle derlerdi :

(1) İbn-i Hişâm, c. 1, 271 - 72.
(2) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 664.

— Kalblerimiz, bizi çağırdığın şeye kapalı, kılıflıdır. Söylediğini anlamıyoruz. Kulaklarımızda ağırlık var, dediğini işitmiyoruz. Senınle bizim aramıza perde gerilmiştir. Elinden geleni yap, biz de yapabildiğimizi yapıyoruz. Allah Taâlâ onların bu sözlerinden dolayı şu âyetleri indirdi :

وَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْاٰنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ حِجَابًا
مَسْتُورًا ﴿٤٥﴾ وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِى اٰذَانِهِمْ
وَقْرًا وَاِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِى الْقُرْاٰنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا عَلٰى اَدْبَارِهِمْ نُفُورًا ﴿٤٦﴾

«Sen Kur'an-ı okuduğun zaman biz seninle Âhirete inanmıyanların arasına görünmez bir perde çekeriz. Ve kalblerinin üzerine onu iyi anlamalarına mani kabuklar geçiririz. Ve kulaklarına bir ağırlık veririz. Ve Kur'an'da Rabbını tek olarak andığın vakit ürkerek arkalarına döner, giderler.» (al-İsra' : 45 - 46) [1]

Hamdi Yazır, bunların bu sözleri hakkında şöyle bir rivayet kaydetmektedir : «Hz. Ömer'den rivayet edilir ki : Kureyş, Resulullah'a doğru bakmışlardı. Hz. Peygamber onlara : «İslâma girip Araba efendilik etmekten sizi alıkoyan nedir ?» buyurdu. Onlar da : «Ya Muhammed, biz senin söylediğini anlamıyoruz, işitmiyoruz. Senin söylediklerine kalblerimiz tıkalı, kılıflı.» dediler, Ebucehil de tuttu, kendisiyle Resulullah arasına bir perde çekip : «Ya Muhammed, dedi, senin bizi çağırdığın şeye karşı kalblerimiz kılıf içindedir. Kulaklarımızda da ağırlık var. Bizimle senin aramızda perde var.» Ama ertesi gün

---

(1) İbn-i Hişâm. c. 1, s. 316 - 17.

onlardan yetmiş kişi Resulullah'a gelip: «Ya Muhammed, bize İslâmı arzet» dediler. Arzedince İslâma girdiler. Resulullah güldü: «Elhamdülillâh dün benim davetime karşı kalblerinizde kabuk, kılıf olduğunu, kulaklarınızda ağırlık bulunduğunu söylüyordunuz, bugün müslüman oldunuz.» Onlar da: «Ya Resulâllah, biz dün yalan söylemişiz, öyle olsaydı ebeden hidayet bulamazdık» dediler.» (1)

4. Utbe İbn. Rabia'nın Kur'an Karşısındaki Durumu :

Utbe de kavminin seyyidi güzel konuşan edib bir insandı. Hamza'nın müslüman olduğu sıralarda kavmine:

— Ey Kureyş, dedi, gidip Muhammed'le konuşayım, ona bazı şeyler teklif edeyim, belki kabul eder, bizim tanrılarımıza dil uzatmaktan vazgeçer.

— Git görüş dediler.

Resulullah yalnız başına mescidinde oturuyordu. Utbe gedli, söze başladı

— Kardeşim oğlu, senin bizim yanımızdaki yerin, bildiğin gibidir. Soyca, mevkice yükseksin. Ama kavminin başına öyle bir iş getirdin ki, onunla cemaatlerini dağıttın, inançlarını hor gördün, dinlerini, tanrılarını ayıpladın; geçmiş babalarını tahkir ettin. Şimdi şu tekliflerimi dinle, belki kabul edersin.

— Söyle ya Eba'l-Velid, dinliyorum.

— Kardeşimin oğlu, eğer bu getirdiğin şeyle zengin olmak istiyorsan, sana mal toplıyalım, öyle ki en

---

(1) Hamdi Yazır, H. Dini, K. Dili, c. 5, s. 4186.

zenginimiz olasın. Eğer şeref istiyorsan seni başkan yapalım. Sensiz bir iş görmiyelim. Hep senin emrinle hareket edelim. Kırallık istiyorsan seni bize kıral yapalım. Yok, eğer bunlardan hiçbiri değil de seni cin çarpmış da bundan kurtulamıyorsan seni tedavi için doktorlar bulalım, bu uğurda bütün malımızı mülkümüzü feda edip seni kurtaralım.

— Bitti mi ya Eba'l-Velid ?

— Bitti.

— Şimdi sen dinle :

حمٓ (١) تَنزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ (٢) كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا
لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (٣) بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ (٤) وَقَالُوا
قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِن بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ
حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّنَا عَامِلُونَ (٥)

«Hamîm. O Rahman ve Rahimden indirilmiştir. Bilen bir kavim için âyetleri açıklanmış Arapça bir Kur'an olmak üzere bir kitaptır. Hem müjdeleyici, hem uyarıcı. Onun için çokları başını çevirmiştir de işitmezler. Ve dediler ki : «Kalblerimiz, senin bizi çağırdığın şeyden örtüler içinde. Kulaklarımızda da bir ağırlık var. Ve seninle bizim aramızda bir perde vardır. Haydi yap yapacağını, işte biz yapıyoruz...»

فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ (١٣)

«Eğer yüz çevirirlerse de ki : Ben sizi Âd ve Semud'un başına gelen kasırgaya benzer bir kasırga ile uyardım»

(Fussilet: 13) âyetine gelince Velid, korkudan sıçradı. Kavmine döndüğü zaman ona Muhammed'le konuşmasını ve ondan işittiklerini sordular. İşittiklerinden bir kelime dahi anlamadığını, ona cevap veremediğini ifade ile dedi ki

— Vallahi o şiir değildir, sihir değildir, kehanet değildir. Ey Kureyş topluluğu, beni dinleyin, O'nu bana bırakın. Siz bu adamın önünden çekilin. O'ndan işittiğim söz, gerçekten büyük bir sözdür. Ben her şeyi okudum, her sözü işittim, ama onun gibisini işitmedim. Eğer Araplar onu yenerse siz de ondan kurtulmuş olursunuz. Yok, o üstün gelirse onun mülkü sizin mülkünüz, onun üstünlüğü sizin üstünlüğünüz demektir. Siz de bu suretle insanların en mutlusu olursunuz.

— Vallahi Muhammed, diliyle seni büyülemiş.

— Onun hakında benim fikrim budur, ama siz bilirsiniz, dilediğinizi yapınız. (1)

Mal tekliflerine karşı Cenab-ı Hak şöyle buyurdu: **«De ki: Ben sizden bir ücret istemiyorum. O sizin olsun. Benim ecrimi ancak Allah verir. O, her şeye şahittir.»** (Sebe' 47).

5. Nadr İbn. Hâris'in Sözleri:

Nadrn İbn. Hâris, Kureyş'in şeytanlarından ve Peygamber Aleyhisselâm'a eza edenlerden idi. Kendisi Hire'ye gitmiş, Acem kırallarının, Rüstem ve İsfendiyar'ın hikâyelerini öğrenmişti. Resulullah bir mecliste oturduğu zaman Allah'ı hatırlatır ve geçmiş milletlerin başlarına gelen âkibetlerden, Allah'ın gazabına uğramaktan kav-

(1) İbn-i Hişâm, Sîratu'n-Nebî, c. 1, s. 294; Şifa-i Şerif, s. 223.

mini uyarırdı. Resulullah gittikten sonra bu adam onun peşinden kalkar :

— Ey Kureyş Vallahi ben ondan güzel konuşurum; bana gelin. Ben ondan daha güzel hikâyeler anlatırım, der sonra başlar Acem kırallarından, Rüstem ve İsfendiyar'dan hikâyeler söylerdi. Daha sonra ilâve ederdi

— Muhammed ne ile benden daha güzel söz söylüyormuş ? Ben de Allah'ın indirdiği gibi indiririm :

وَالزَّارِعَاتِ زَرْعًا وَالْخَابِزَاتِ خُبْزًا وَالطَّابِخَاتِ طَبْخًا وَاللَّاقِمَاتِ لُقْمًا ۞

«Ekin ekenlere, ekmek yapanlara, pişiriş pişirenlere, lokma yapanlara andolsun.» (1)

İşte bu saçma sözle gûya o da Muhammed gibi konuşmuş oluyordu. İbn-i İshak, İbn-i Abbas'ın bu adam hakkında Kur'an'dan sekiz âyet indiğini söyler. İçinde **ESÂTİR** geçen âyetler bunun hakkında nazil olmuştur. Ezcümle şu âyetler, bunun ve hempalarının hakkındadır :

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَٰذَا إِنْ هَٰذَا إِلَّا
أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣١﴾

«Âyetlerimiz kendilerine okunduğu zaman dediler ki : İşte istesek biz de bunun gibisini söyliyebiliriz. O, eskilerin masallarından başka değil.» (al-Anfal : 31).

---

(1) Mustafa Sadık ar-Râfi'i, i'câzu'l-kur'an'ında bu sözün Müseylime'ye âid olduğunu söyler, s. 179.

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ قَالَ اُوحِيَ اِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ اِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ
قَالَ سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلٰٓئِكَةُ
بَاسِطُوٓا اَيْدِيهِمْ اَخْرِجُوٓا اَنْفُسَكُمْ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ
تَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ اٰيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾

«Uydurduğu yalanı Allah'a isnadeden, yahut kendine bir şey vahyedilmemiş iken «Bana da vahyolunuyor.» diyen kimseden daha zalim kim olabilir? Görsen o zalimler ölüm dalgaları içinde boğulurken melâike ellerini uzatmış: «Canlarınızı çıkarın, Allah'a doğrudan başkasını söylemekte olduğunuzdan ve O'nun âyetlerini kabule tenezül etmediğinizden dolayı bugün alçaklık azabiyle cezalanacaksınız» (der).» (al-An'am : 93).

وَقَالُوٓا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلٰى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَاَصِيلًا ﴿٥﴾ قُلْ
اَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٦﴾

«Ve O, evvelkilerin masalları, onları yazdırtmış da sabah akşam onlar kendisine okunuyor.» dediler. De ki: «Onu göklerde ve yerde sırrı bilen Allah indirdi. O, ğafur ve rahimdir.» (al-Furkan : 5 - 6).

«Veyl bütün günahkâr iftiracıya ki Allah'ın kendisine okunan âyetlerini dinler de sonra sanki kulaklarında bir ağırlık varmış da hiç işitmemiş gibi böbürlenerek ısrar eder. İşte onu can yakan bir azap ile müjdele.» (al-Casıye : 7 - 8) (1)

---

(1) İbn-i Hişâm, Sîratu'n-Nebî, c. 1, s. 300, 358; Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 9, s. 142.

6. Beşer Öğretiyor Demeleri :

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ
وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ ﴿١٠٣﴾

«Biz onların «Sana bir beşer öğretiyor.» dediklerini biliyoruz. İlhadetmek istedikleri kimsenin dili yabancıdır, halbuki bu, apaçık bir Arapçadır.» (Nahl-: 103).

Bu âyet-i kerimenin nüzul sebebinde şu mütalâalar ileri sürülmüştür :

Resulullah (S.A.V.) Merve'de çok defa Nasranî bir kölenin ibadet ettiği yerde otururdu. Bu, Âmir İbn. Hadrâ'nın kölesi idi. Bu köle'nin ismi hakında ihtilâf mevcuttur : İsmi Cebir idi, Bel'am idi, kılıç yapan hıristiyan bir köle idi; ismi Ya'iş idi, Benu Muğire'nin Acem bir kölesiydi, diyenler vardır. ([1])

İşte Kureyş : «Muhammed'e gelenin çoğunu, o hıristiyan Cebir öğretiyor.» dediler.

«Bir de Cebrâ ile Yesar adlarında iki Rum, Mekke'de kılıç yaparlar, kendi dillerince Tevrat ve İncil okurlarmış, Resulullah bazan bunlara uğrar, okuduklarına rastlarsa dinlermiş. Bazıları da bunu bahane etmek istemişler. Bir de Huvaytib İbn. Abduluzzâ'nın kölesi Âbîsa, kitap sahibi imiş, müslüman olmuş. Bunu gören müşrikler : «Muhammed'e bu öğretiyormuş.» demeğe kalkışmışlar.» ([2])

---

(1) İbn-i Hişâm, Sîrâtu'n-Nebî, c. 1, s. 393; Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 14, s. 110.

(2) Hamdi Yazır, Hak Dini, Kur'an Dili, c. 4, s. 3126 - 27

Hasılı isim ne olursa olsun, «Ona bir beşer öğretiyor» demişler. Bugün de garazkâr müsteşrikler ve İslâm düşmanları Peygamber'in Rahip Bahîra ile bir saat kadar görüşmesini ele alarak, bütün talîmatını bundan öğrendiğini ileri sürmektedirler. O zaman ne denilmiş ise bugün de aynı şey söyleniyor. Ama Kur'an onların dillerini şöylece bağlıyor :

«Biz onların «sana bir beşer öğretiyor» dediklerini biliyoruz. İftira etmek istedikleri kimsenin dili yabancıdır; halbuki bu, apaçık bir Arapçadır.» (Nahl 103).

Yani onların bu sözleri halkın zihnini çelmek içindir. Büsbütün akla aykırıdır. Zira Kur'an cihana ferman okuyup dururken Araplar içerisinde öyle bir öğretici olsaydı hemencecik ona bir nazire yapıvermez miydi ? Yahut «Bunu ben öğretiyorum» diye ifşa etmez miydi ? Çünkü Kur'an'a karşı koymak için o kadar sebep vardı kı... Herkes Kur'an'a karşı koyup nazire yapanı baş üstünde gezdirirdi. Binaenaleyh Araplar içerisinde böyle bir öğreticinin bulunmadığı aklen sabit idi. Bunun için onlar da : «Yabancı köle öğretiyor» diyorlardı. Böylece yine tenakuza düşüyorlardı. Zira o yabancı köle bir kere doğru dürüst Arapçayı bilmezdi. Rum idi. Kendisi öyle edip, üstad, filozof bir kimse de değildi. Belki kendi okuduğunun da manasını bilmiyordu. Bu kadar esrar ve maârifin öyle hemencecik bir iki görüşme ile bir çarşı kölesinden öğrenilmesine imkân yoktu. (1)

«O fikir veriyor, Hz. Muhammed de kendi kafasına göre ifade ediyordu» demek de gerçeğe aykırıdır. Çünkü Kur'an'ın Arapça nazmı, beşer gücünün üstündedir. Şimdiye kadar kimse ona nazire yapamamıştır, yapamıyacaktır. Bu nazmın beşer gücünün üstünde olduğu-

(1) Kadî Beydâvî ,c 1, s. 632.

nu itiraf - ki itiraf ediyorlardı - Onun gökten indirilmiş olduğunu kabul etmek demektir. Hasılı «Beşer öğretiyor» sözleri tamamen çürük, mesnetsiz, sadece garazlarından doğan, halkın fikrini çelmeğe matuf bir sözdü.

Not: Goldziher diyor ki «Arap Peygamberin tebşiratı, temas ettiği Yahudi ve Hıristiyan unsurlarından öğrendiği dinî bilgi ve fikirlerden seçilmiş bir karışımdan ibarettir.» (1) Bu fikir Resul-i Ekrem devrindeki cahil müşriklerin fikirlerinden başka bir şey değildir. Kur'an'ın onlara verdiği cevap bunlara da şamildir.

Resulün nübüvvetini mutlaka maddenin üstüne çıkmadan değerlendirme çabasında olan bu adamlar, ilimden ve insaftan ne kadar uzaklaşıyorlar! Sadece bir saat Rahip Bahîra ile görüşmesini ele alarak tebşirat-ı Nebî'nin temelinin bu olduğunu söylemek, ilmin değil, düşmanlığın ifadesi olur. Evet Goldziher ve onun gibi düşünen diğer müsteşrikler böyle diyorlar. Bir saatlik karşılaşma, kıyamete kadar dünyaya ışık tutacak bu maârifi nasıl ve nereden verecek? Ve madem ki Rahip Bahira öylesine âlimdi de neden kendisi nübüvvetini ilân etmedi? Neden o şerefe kendisi nail olmak istemedi?

Bu iddianın çürüklüğünü yine kendilerinden olan müsteşrikler göstermişlerdir. Meselâ Müsteşrik BUHL: Hz. Peygamber'in Tevrat, Zebur ve İncil'in hakiki muhteviyatı hakında bir bilgisi olmadığını ve adı geçen kitapları okumamış bulunduğunu, Ahd-i Cedidi hiçbir zaman bilmediğini söylüyor. (2)

Bu kitapları okumuş olmasına da imkân ve ihtimal yoktu. Çünkü Peygamberimiz okumak bilmez, yabancı

---

(1) Goldziher al-Akide vaş-Şarî'a fi'l-İslâm, s. 56.

(2) Bak İslâm Ansiklopedisi, (Prof. Tayyip Okiç'in Tefsir notlarından).

lisan bilmez idi. Kaldı ki o sırada ne Ahd-i Atik, ne de Ahd-i Cedit Arapçaya çevrilmemişti. Bunların Arapçaya tercümesi, Milâdî onuncu Asırdan sonra olmuştur. Görülüyor ki bu beşer öğretmesi iftirası, Resul-i Ekremin talimatını bir yerden öğrenmiş olması iddiası, tamamen yersiz ve imkânsızdır. O halde :

قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

«De ki : «O'nu mü'minlerin imanını sağlamlaştırmak, mü'minlere hidayet ve müjde olmak için Rabbından Ruhülkudüs indirdi.» (an-Nahl : 102).

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾

«Hiç Kur'an'ı düşünmüyorlar mı ? Eğer Allah'tan başkası tarafından olsaydı, onda birçok ihtilâf bulurlardı. (Mana çelişik, nazım başka başka olur, bazısı fasih, bazısı rekik, istikbale ait haberlerinden bazısı gerçeğe uygun, bazısı aykırı olurdu.)» (an-Nisa' 82). (1)

Daha önce de ifade edildiği veçhile Kureyş, vahyin bir müddet kesilmesi üzerine «Muhammed'i artık şeytanı terk etti.» demişlerdi. Bir kısmı O'na şair, bir kısmı sahir, v.s. diyorlardı. Bir kısmı da peygamberliği bir kehanet gibi farzederek Kur'an'ı kâhinlere yapılan cin ve şeytan telkinatı kabilinden göstermek istemişlerdi. Şu âyet-i kerimeler böyle düşünenlere cevap teşkil etmektedir :

---

(1) Kadî Beydâvî c. 290.

وَاِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلٰى
قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾ وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ
الْاَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾.. وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ......
هَلْ اُنَبِّئُكُمْ عَلٰى مَنْ تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلٰى كُلِّ اَفَّاكٍ اَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾
يُلْقُونَ السَّمْعَ وَاَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾ وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُنَ ﴿٢٢٤﴾
اَلَمْ تَرَ اَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ وَاَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾ ....

«Ve şüphesiz o, âlemlerin Rabbı tarafından indirilmiştir. Uyarıcılardan olasın diye onu senin kalbine Ruhu'lemin indirdi. Apaçık Arapça bir lisanla... Onu şeytanlar indirmedi. Bu, onlara yaraşmaz, hem de yapamazlar... Şeytanların kime indiklerini size haber vereyim mi? Her günahkâr, iftiracı (sahtekâr) a **inerler. Onlar** (şeytanlar) a **kulak verirler ve çokları da yalancıdır.** (yani şeytanlara kulak verenler birtakım zanlar, emareler alırlar ve bunları hayallerine göre yorumlıyarak vakıalara uymıyan birtakım hükümler çıkarırlar. Ama onların çoğu da yalancıdır. Buradaki ekser (çoğu) kelimesi küll ile tefsir edilmiştir. O takdirde hepsi de yalancıdır demek olur. Ama doğru olan, burada ekser kelimesinin, onların kendilerine değil, sözlerine aid olmasıdır. Yani onlardan doğru söyliyen azdır manasını ifade eder). ([1]) **Şairlere gelince, bunlara da sapkınlar, azgınlar uyar. Görmez misin onlar her derede başı boş dolaşırlar ve onlar yapmadıklarını söylerler. Ancak iman edip iyi ameller işliyenler, Al-**

---

(1) Kadî c. 2, s. 190.

lah'ı çok zikredenler ve kendilerine zulmedildikten sonra öclerini alanlar müstesna. Ve zulmedenler yarın hangi değişmeğe maruz kalacaklarını bilecekler.» (aş-Şuarâ : 192 - 196, 210 - 211, 221 - 226).

Kur'an şiir, Resulullah şair değildir. Maamafih Kur'an, güzel şi'ri hoş görmüştür. Peygamber Aleyhisselâm Hassan'a : «Kul wa ruhul'-Kudusi ma'aka 'uhcum fawallazî nafsî biyadihî lehuwa 'aşaddu 'aleyhim mina'n-nubuli. = **Onları hicvet, Nefsim elinde olan (Allah) hakkı için hicvin, onlara oklardan daha şiddetlidir.»** buyurmuştur. (1)

7. Bundan Başka Bir Kur'an Getir Veya Bunu Değiştir Demeleri :

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا ائْتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَٰذَا أَوْ بَدِّلْهُ ﴿١٥﴾

«Âyetlerimiz açık birer delil olarak karşılarında okunduğu zaman, bizimle karşılaşmayı arzu etmiyenler, «Bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir.» dediler.» (Yunus Suresi : 15).

Yani işimize gelmiyen, hoşumuza gitmiyen, hesaptan, cezadan bahseden ilâhlarımızı, inançlarımızı yeren, mütemadiyen Allah'a ibadete çağıran... bu Kur'an'dan başka bir okuma kitabı getir ki o kitap bizim arzularımıza uysun yahut da bunu tamamen değiştirme de hoşlanmadığımız bazı âyetlerini kaldırıp helâli haram, haramı helâl yapmak, bizi kayıtlıyan bağları kaldırmak suretiyle birtakım tadilât yap. Belki o zaman hal ve zamana uygun, okuyabileceğimiz bir şey olur.» gibi lâflarda bulundular. Bununla Kur'an'ı gûya Peygamber kendi yapıyor-

---

(1) Kadî c. 2, s. 191.

muş gibi ona dil uzatmak istediler ve acaba böylece onu kandırıp bir iki âyet değiştirtmek suretiyle «Bunu sen yapıyorsun, işte değiştirdin» şeklinde susturma yolu bulmağa çalıştılar. (1)

«Kul mâ yekûnu lî en ubeddilehû min tilkâ'i nefsî in ettebi'u illâ mâ yûhâ illeyye innî ehâfu in asaytu rabbî azâbe yawmin 'azim. De ki: «Bana onu kendi tarafımdan değiştirmek mümkün değil. Ben, ancak bana vahyolunana tabi oluyorum. Ben (onu değiştirerek) **Rabbıma âsî olduğum takdirde büyük bir günün azabından korkarım.» kul lew şâ'allâhu mâ telawtuhû aleykum wa lâ edrâkum bih. De ki: «Eğer Allah dileseydi ben onu size okumazdım.** (Ve benim lisanımla) **onu size bildirmez** (duyurmaz) **dı.» «Fekad lebistu fîkum 'umuran min kablihî efelâ ta'kilûn. Zira bundan önce ben sizin içinizde bir ömür durdum. Hiç mi düşünmüyorsunuz?»** (Yunus: 15-16).

Yani Kur'an inmeden uzun zaman aranızda yaşadım. Ne Kur'an okuyor, ne bildiriyordum. Bütün tafsilâtiyle hayatımı biliyorsunuz. Nazım ve nesir edebiyatiyle uğraştığım var mıydı? Size hatiplik, şairlik, müelliflik taslıyor muydum? Bu da Kur'an'ın harikulâde bir mucize olduğuna işarettir. Çünkü aralarında kırk sene yaşayıp ilimle uğraştığı, böyle esrar-i İlâhiyyeden haber verdiği görülmiyen, bir şiir söylemiyen, bir hitabe irâdetmiyen bir insanın, bundan sonra kalkıp fasahati her şeyin üstünde, her mensur ve manzum eserin üstüne çıkan evvel ve sonra gelenlerin kıssalarını bildiren bir kitap getirmesi, onun Allah tarafından bildirilmiş olduğuna delildir. (2)

---

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân c. 11, s. 60; keza bak Hamdi Yazır, H.D.K.D. c. 4, s. 2688.
(2) Kadî Beydâvî, c. s. 532.

وَمَا كَانَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ اَنْ يُفْتَرٰى مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ تَصْدٖيقَ الَّذٖي بَيْنَ يَدَيْهِ
وَتَفْصٖيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فٖيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمٖينَ ﴿٣٧﴾ اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ قُلْ فَاْتُوا
بِسُورَةٍ مِثْلِهٖ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ ﴿٣٨﴾

«Bu Kur'an Allah'tan başkasından uydurulamaz. Önündekilerin (önce gelen kitapların) **bir tasdiki ve kitabın açıklaması olarak Rabbulâlemîn'den indirilmiştir, bunda şüphe yoktur. Yoksa «Onu uydurdu mu diyorlar?» De ki: öyle ise onun gibi bir sure getirin ve Allah'tan başka bütün çağırabildiklerinizi çağırın. Eğer doğru iseniz** (bunu yapın). **Hayır onlar ilmini kavramadıkları ve te'vili kendilerine hiç gelmemiş olan bir şeyi yalanladılar. Bunlardan önce geçenler de böyle yalanlanmışlardı ama bak, zalimlerin âkibeti nasıl oldu?»** (Yunus 37 - 38).

Evet Kur'an'ın değiştirilmesini böyle şiddetle istiyorlardı ama maksat bir yol bulup Allah'ın Elçisi'ni susturmaktı. Yoksa bu adamlar hiç samîmî olmadılar. Nitekim zaman ve zemine, halin iktizasına göre bir âyet neshedilip onun yerine başka bir âyet, başka bir hüküm konulduğu zaman Hz. Peygamber'e «Sen müfterîsin, Allah indirdiğini değiştirir mi?» derlerdi. Kur'an-ı Kerim onların bu sözlerine işaret etmektedir:

وَاِذَا بَدَّلْنَا اٰيَةً مَكَانَ اٰيَةٍ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوا اِنَّمَا اَنْتَ مُفْتَرٍ بَلْ اَكْثَرُهُمْ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

«Biz bir âyeti başka bir âyetle değiştirdiğimiz zaman-ki Allah ne indiriğini bilir — «Sen ancak bir iftiracısın.»

dediler. Doğrusu onların çoğu bilmezler. (Çünkü bir zaman uygun olan şey sonradan yararlı olmıyabilir. Allah onu kaldırır. Eskiden iyi olmıyan da sonradan iyi olabilir. Binaenaleyh Allah onu ötekinin yerine getirir.) **De ki: «Müminlerin imanını sağlamlaştırmak ve mü'minlere bir hidayet ve müjde olmak üzere onu, Ruhulkudüs Rabbından indirdi»** (an-Nahl: 101 102).

8. Kur'an-ı Dinlemeğe Mani Olmaları:

Baktılar ki gün geçtikçe Kur'an, kalblere işliyor, duyanlar ona kapılıyorlar. Halkı İslâmdan uzak tutmak için işi zorbalığa döktüler.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾

«Küfredenler dediler ki: «Bu Kur'an-ı dinlemeyin, okunurken gürültü edin. Belki bu suretle galip gelirsiniz. Elbet o küfredenlere şiddetli bir azap taddıracağız; ve onları yaptıklarının en kötüsüyle cezalandıracağız.» (Fussilet: 26 - 27).

Hz. Peygamber Mekke'de iken yüksek sesle Kur'an okuduğu zaman müşrikler, etraftan dinliyen insanları kovar, dağıtırlar; «Dinlemeyin şu Kur'an-ı lâğvedin, yani gürültü yapın.» derler ve ıslak çalar, gürültü yaparlardı. «Çünkü derlerdi, siz onunla münakaşa ve münazara ederseniz, âkibet sizi yener. İyisi mi hiç dinlemeyin ve başkalarının dinlemesine de mani olun.»

Kibirlerinden ve hasetlerinden böyle yapıyorlardı, yoksa ifadelerinden anlaşılacağı gibi Kur'an'ın Hak kelâmı olduğunu, gaipten, Allah'ın ilminden haber verdi-

ğini biliyorlardı ve ondaki İlâhî tesirin Hak kelâmı olmasından doğduğuna içten kanaatleri vardı. (1)

Kur'an'a engel olan bu davranışları üzerine Resulullah, Kur'an-ı açıktan okuduğu zaman dağılırlar, onu dinlemekten imtina ederlerdi. İçlerinden biri Resul-i Ekrem, namaz kılarken O'ndan Kur'an dinlemek isterse, gizlice dinlerdi. Eğer dinlediğinin farkına vardıklarını anlarsa hemen bırakır giderdi. Resulullah, sesini alçaltır da dinliyen adam, O'nun okumasını kendisinden başka kimsenin işitmiyeceği, dinlediğinin farkına varılmıyacağı kanaatine varırsa kulak verir, dinlerdi. İşte İbn-i Abbas'tan öğrendiğimize göre bu gibi kimseler hakkında şu âyet nazil olmuştur:

وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾

«Namazda sesini pek yükseltme, pek de alçaltma; ikisinin ortasında bir yol tut.» (al-İsra' 110).

Yani Cenab-ı Hak Resulüne diyor ki Sesini öyle pek yükseltme ki, yanından uzaklaşsınlar, pek de alçaltma ki, gizlice dinlemek istiyenler dinliyebilsinler. Belki dinliyene dinlediğinin bir kısmı tesir eder de faide verir. (2)

9. Abdullah İbn. Mes'ud'un Açıktan Kur'an Okumaktaki Cesareti:

Bir gün Resulullah'ın arkadaşları, kendi aralarında konuşuyorlardı:

---

(1) İbn-i Hişâm, c. 1, s. 313; Keza bak: H.Y.H.D.K.D. c. 5, s. 4199
(2) İbn-i Hişâm c. 1, s. 313 - 15.

— Kureyş bu Kur'an-ı açıkça dinlemedi. Acaba kim onlara Kur'an-ı açıkça duyurabilir?

Abdullah bn. Mes'ud

— Ben, dedi.

— Ama senin başına bir şey gelmesinden korkarız. Aşireti, kavim ve kabilesi kuvvetli olan biri gitmeli ki, ona bir kötülük etmek istedikleri takdirde kabilesi onlara mani olsun.

— Bırakın, aldırmayın siz, dedi ve gitti. Kâbe'nin yanında durup okumağa başladı:

— Bismillâhirrahmanirrahim. (Sesini daha da yükselterek) «ar-Rahmânu allama'l-Kur'an... O Rahman ki, Kur'an-ı öğretti (ve devametti).

Kureyş:

— Ümm-i Abd ne diyor, diye mırıldandılar.

— Muhammed'in getirdiklerinden bir şeyler okuyor, diyerek üzerine üşüştüler. Başına vurmağa başladılar, yüzünü yaraladılar. Fakat Abdullah okuyabildiği kadar okudu; sonra arkadaşlarına döndü. Arkadaşları ona:

— İşte korktuğumuz bu idi, deyip üzüntülerini ifade ettiler.

— Hayır dedi, üzülmeyin. Vallahi Kureyş, bugünkü kadar hiçbir zaman gözüme böyle küçük gelmemişti. İsterseniz yarın da aynı şeyi tekrarlıyayım.

— Hayır, kâfi. İstemedikleri şeyi onlara işittirdin ya, bu yeter. (1)

---

(1) İbn-i Hişâm, c. 1, s. 315; Taberî, Târihü'l-Umemi wal'Mulûk c. 2, s. 73; Caetani, İslâm Tarihi, c. 2, s. 258.

10. Kureyş Ulularının Gizlice Kur'an Dinlemeleri :

نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِ اِذْ يَسْتَمِعُونَ اِلَيْكَ وَاِذْ هُمْ نَجْوٰى اِذْ يَقُولُ
الظَّالِمُونَ اِنْ تَتَّبِعُونَ اِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا ﴿٤٧﴾ ....

«Biz onların onu senden dinlediklerini biliyoruz, ama bir araya gelince zalimler: «Siz, ancak büyülenmiş bir adama tabî oluyorsunuz» diyorlar. Bak seni nelere kıyas ettiler de nasıl sapıklığa düştüler. Artık doğru yolu bulamıyorlar.» (al-İsra' 47).

Ebu Süfyan İbn. Harb, Ebucehl İbn. Hişam, Ahnes İbn. Şurayk bir gece gizlice Resulullah'ın Kur'an okumasını dinlemeğe giderler. Birinin diğerinden haberi yoktur. Her biri bir yerde gizlenir, Hz. Resul'e kulak verir, şafak atıncaya kadar dinlerler. Şafaklayın evlerine dönerken yolda karşılaşırlar.

Birbirlerini ayıplarlar :

— Böyle bir âdet çıkarmayınız, sonra akılsızlarınız duyarsa başlarına bir iş getirmiş olursunuz, der ve dönerler.

Ama Kur'an'ın kalblerindeki izi onları ikinci gece aynı yere iter. Herkes bir yere oturmuş, Kur'an dinlemiştir. Sabaha yakın evlerine dönerken tekrar yolda karşılaşırlar. Yine birbirlerini ayıplar, ilk sözlerini tekrarlarlar.

Üçüncü gece olunca yine her biri diğerinden habersiz olarak Resulullah'ın evi etrafında gizlendikleri yerlerini alırlar. Gece dinler, şafak atınca dönerler. ilâhi mucize bu. Onları yine yolda karşılaştırır. Birbirlerine derler ki :

— Artık bir daha buraya gelmemeğe and içelim.

Bir daha dönmemeğe and içerler ve ayrılırlar. O sabah, Ahnes değneğini eline alır, Ebusüfyan'a gider :

— Ey Ebu Hanzale, der, Muhammed'den dinlediklerin hakkında fikrin nedir ?

— Vallahi, ey Eba Sa'lebe ondan öyle sözler işittim ki, hem manasını biliyorum, hem de ne istenildiğini anlıyorum. Öyle şeyler de işittim ki, ne manasını ve ne de ne istenildiğini bilmiyorum.

Ahnes oradan Ebucehl'e gider

— Ey Eba'l Hakem, Muhammed'den dinlediklerin hakkında fikrin nedir ?

— Muhammed'den dinlediklerim hakkında mı ? Bak, biz, Abd'i Menaf oğullariyle ötedenberi rekabet edegeldık. Onlar yedirdiler, biz de yedirdik; onlar verdiler, biz de verdik. Öyle ki, daima yarış atları gibi berabere kaldık. Şimdi onlar : «Bizden bir peygamber çıktı; ona gökten vahiy geliyor» diyorlar. Biz buna nasıl ulaşacağız ? Andolsun ki, ona aslâ inanmaz ve onu tasdik etmeyiz. (1)

11. Kur'an-ı Kerim Eşsiz Bir Kitap ve Ebedî Bir Mu'cizedir :

Gerçi Peygamberimiz (A.) in pek çok mucizeleri vardır. Ama onlar bulunduğu zamana aittirler. Faydaları da o zamana mahsus olup umumî değildir. Kur'an ise kıyamete kadar her devrin ışık kaynağı ve mucizesidir. Kur'an, ne mahiyette bir kelâm farzedilirse edilsin eşi getirilemez. En dâhi sayılan edipler ve filozoflar ona nazire

(1) İbn-i Hişâm, Sîratu'n-Nebî, c. 1, s. 315 - 16.

yapmaktan âciz kalmışlardır ve kalacaklardır. Bunu Cenab-ı Hak öyle kesinlikle söylemiştir ki aksi imkânsızdır. Bu bir İlâhî vaittir

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ وَادْعُوا
شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا
فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾

«Eğer kulumuza indirdiğimizden şüphede iseniz siz de onun gibi bir sure getirin ve Allah'tan başka bütün şahitlerinizi (ilâhlarınızı, yardımcılarınızı...) **çağırın. Eğer doğru iseniz** (bunu yapın). **Şayet yapamazsanız, - ki yapamıyacaksınız. - o halde yakıtı insanlar ve taşlar olan, kâfirler için hazırlanmış o ateşten sakının.»** (al-Bakara : 23 - 24).

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ
بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾

«De ki : eğer insanlar ve cinler bu Kur'an'ın bir mislini getirmek için bir araya gelseler, biribirlerine arka olsalar yine de onun mislini getiremezler.» (al-İsra' : 88).

قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ
اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾ فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنْزِلَ
بِعِلْمِ اللَّهِ وَأَنْ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٤﴾

«De ki : «O halde onun gibi on uydurulmuş sure getirin, eğer doğru iseniz Allah'tan başka bütün çağırabildikleri-

nizi çağırın (da bunu yapın)» **Eğer size cevap vermedilerse biliniz ki o, ancak Allah'ın ilmiyle indirilmiştir. Ve Allah'tan başka ilâh yoktur. Hâlâ müslüman olmadınız mı ?»** (Hud : 13 - 14).

Kur'an'ın bu ferman okumasına karşı fesahette son derece ileri gitmiş olan Araplar âciz kaldılar, hiçbir edip ve hatip kalkıp onun bir âyetine benzer yapamadı. İslâmiyeti söndürmek için kılıca baş vurdular, canlarını, mallarını, evlâtlarını tehlikeye attılar da edebiyat yoliyle, kalem yoliyle cevap veremediler. Eğer lisanla karşı koymaya muktedir olsalardı elbette bu daha kolaydı ve bunu tercih ederlerdi. Bunu yapabilmek için uğraşmadılar değil ,uğraştılar ama çabaları boşa çıktı. Onların bu uğraşlarını Kur'an bize haber veriyor :

«Hayır, onlar çekişgen bir kavimdir.» (Zuhuf : 5), **«Biz Kur'an-ı, Allah'a karşı gelmekten sakınanları müjdelemen ve inatçı bir milleti uyarman için senin diline kolaylaştırdık»** (Meryem : 97), **«İnsanı bir nutfeden yarattı, hemen o, açık bir hasım oldu»** (Nahl 4)

Kur'an'a sözle karşı koyamayınca başladılar, aşağılık duygusunun verdiği bir hal ile yüksekten atmağa, dedikoduya, iftiraya :

«Eğer isteseydik, biz de bunun gibi söylerdik. Bu, ancak evvelkilerin masallarıdır» (Enfal : 31), **«Bu, uydurulmuş bir sihirden başka değildir. Biz bunu önceki babalarımızdan işitmedik.»** (Kasas : 36), **«Ey zikrin indirildiği kimse, sen ancak bir delisin.»** (Hicr : 6), **«Göz göre göre sihre mi uyarsınız ?»** (Enbiya : 3), **«İnkâr edenler «Bu, ancak bir sihirdir, onu uydurdu, kendisine başka bir topluluk da yardım etti» dediler de haksız ve asılsız bir söz söylediler. 'Evvelkilerin masalları, onu yazdır-**

mış, sabah akşam kendisine okunuyor' dediler.» (Furkan : 4 - 5)

Fakat büyün bu sesler, **«Onun gibi bir sure getirin. Bu hususta bütün yardımcılarınızı da çağırın»** (Bakara : 23), **«Allah, sözün en güzelini müteşabih, ikişerli bir kitap halinde indirdi. Rablarından korkanların derileri ondan ürperir, sonra derileri ve kalbleri yumuşar.»** (Zümer : 23) nidâsı karşısında kısıldı, boğuldu, kayboldu.

Şüphesiz bir örneğe nazire yapmak daha kolaydır. O kadar inkâr ve iftira ettiler. Ama kimse onun en küçük bir âyetine dahi nazire yapamadı. Böyle bir şeye teşebbüs edenler yarı yolda kaldılar.

«Çünkü yalancıların mumu yatsıya kadar yanar. Şarlatanlar muvakkat bir zaman için parlar, sönerler. Napolyon Bonapart Mısır'a geldiği zaman savaşlarındaki temayüze güvenerek ve bunları bir mücize zannederek : «Ben Muhammed'i severim, o da benim gibi büyük bir kumandan idi. Fakat ben daha büyüğüm.» demişti. Bu gururu, bu tehaddîye kalkışması, nihayet Akke Kalesinden başlıyarak kırılmağa yüz tuttu, neticede söndü, gitti. Ve o zamandan beri Fransızlar onun açtığı yaraları tedavi edemediler. Hasılı, sırr-ı tehaddî, Kur'an'ın ve nübüvvet-i Muhammed'iyyenin ebedi bir kanun ve burhanıdır» ([1])

«Allah'a yalan uyduran, yahut kendisine bir şey vahyedilmediği halde «Bana vahyolunuyor.» diyen... den daha zalim kim olabilir ?» (al-An'am : 93).

Abdullah bn. Sa'd bn. Ebî surh Resulullah'ın kâtibi idi :

---

(1) Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 1, s. 268.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ

«Biz insanı çamurdan bir sülâleden yarattık... Sonra onu başka bir tarzda yarattık (âyetine kadar)» (al-Mu'minun 12 - 14) nazil olduğu zaman bunu yazan Abdullah, bu fesahete hayran kaldığından birden : **«Fetebarakallahu Ahsanu'l-Halikîn = Yaratanların en güzeli Allah ne kutlu !»** dedi. Resulullah vahyi yazdırmağa devam ediyordu. Ona : «Yaz dedi, böyle nazil oldu :

فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

Abdullah şüphe etti : «Eğer Muhammed doğru ise, ona vahyolunduğu gibi bana-da vahyolunuyor. Eğer yalancı ise ben de onun söylediği gibi söyledim.» dedi. (1)

Eğer bu hâdise doğru ise Resulullah'a inen vahiy, kendine çok yakın olan kâtibin ruhuna aksetmiştir. Bir telepati hâdisesi olmuştur. Yoksa kâtibe vahiy inmemiştir. Bu söz onun değildir.

12. Kur'an'a Nazire Yapmaya Yeltenenler :

1. Bunlardan birinin Nadr ibn. Hâris olduğunu, «Ekin ekenlere, ekmek yapanlara pişiriş pişirenlere lokma yapanlara andolsun.» gibi saçmalar söylediğini kaydetmiştik.

2. Bunlardan biri de Müseylimetülkezzap'tır. Bu adam Yemame halkından Benu Hanife'nin elçisi olarak Medine'ye gelmiş müslüman olmuştu. Memleketine döndükten sonra peygamberlik iddiasında bulundu. Hz. Mu-

(1) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 391.

hammed (A.) in ortağı olduğunu iddia ediyor, seci'li sözler söylemeğe çalışıyordu. Kavmine Kur'an'a nazire yaptığını söyledi. Söylediği bazı seci'li sözlerden biri şudur:

«Lekad an'amallâhu alâ'l-hublâ, ahraca minhu nesemeten tes'â min beyni sıfakın wa haşâ:

Allah yüklü deveye in'am etti. Ondan, koşan bir yavru çıkardı. Sıfak (alt deri) ile haşâ (barsak) arasından.»

Müseylime, kavminden namazı kaldırdı, şarabı, zinayı helâl kıldı. (1)

Müseylime Hz. Peygamber'e şöyle bir mektup yazmıştı: «Allah'ın Elçisi Müseylime'den, Allah'ın Elçisi Muhammed'e. Bundan sonra Arzın yarısı benim, yarısı senin...» Resulullah buna şöyle cevap verdi: «Allah'ın Elçisi Muhammed'den, yalancı Müseylime'ye, bundan sonra bil ki, Arz, (ne senin ne de benim) Allah'ındır. Onu kullarından dilediğine verir. Âkibet, Allahtan korkanlarındır.»

Müseylime Hz. Ebubekir'in halifeliği zamanında açılan savaşta Vahşî tarafından öldürülmüştür.

3. Sacah bintu'l-Hâris ibn. Suwayd at-Tamimiyye: Hıristiyanlığı iyi bilen bu kadın, Resul'ün vefatından sonra peygamberlik iddia etmiş, etrafına topladığı birtakım kimselerle işi büyütmüş, Müseylime'ye karşı savaşa gitmişti. Sonunda onunla anlaştı. Bütün Arabistan'ı kendilerine tabi kılmak emeliyle evlenmeye karar verdiler. Bu kadın, kendine ait bir Kur'an iddia edememişti. Sadece Müseylime'ye karşı savaşa giderken «Aleykum bi'l-Ya-

---

(1) İbn-i Hişâm Sîratu'n-Nebî, c. 2, s. 577; Taberî Târihu'l Umemi val'Mulûk, c. 2, s. 394; İ'câzu'l-Kur'ân wa'l-belâğatu'n-nebewiyye, s. 178.

mame, Wa duffû dafîfa'l-Hamâme, fe innehâ ğazwatun Surama, lâ yalhakukum ba'dahâ melâma. = Yemame'ye karşı yürüyünüz, göğercin gibi deflerinizi öttürünüz; çünkü bu kahramanca bir savaştır, bu savaştan sonra siz ayıplanmazsınız.»

Ama bu kadın, sonradan yaptığına pişman olmuş, tekrar İslâm'a dönmüş ve çok iyi bir müslüman olmuştu. Çünkü onun asıl gayesi Müseylime'yi yenmek ve hakimiyyet kurmaktı. Müseylime'nin yalancılığını anladı, kendisi de bâtıl dâvasından vaz geçti.

4. Bunlardan biri de Resulullah (S.A.V.) devrinde Yemen'de peyğamberlik iddia eden, kendisine vahiy geldiğini sanan al-Aswad al-Ansî adiyle tanınmış Abhalatu'bnu Kâ'b'dir. Yüzünü bir örtü ile kapattığı için buna Zü'l-Himar da denmiştir. Fasih konuşan, kehaneti, sec'i ve hitabetiyle şöhret bulmuş olan bu adam, Hz. Peygamber'in vefatından biraz önce öldürülmüştür.

5. Tulayhatu'bnu Huwaylid al-Asadî : Bu adam Dokuzuncu Hicrî yılda Esed ibn. Huzeyme hey'etiyle birlikte Medine'ye gelip müslüman olmuştu. Döndükten sonra peygamberlik iddia etti. Zün'Nun'un, ya da (Cibril'in) kendisine vahiy getirdiğini sanıyordu. Fakat kendine bir Kur'an indiğini iddia edemedi. Çünkü kavmi fasih insanlardı. Onun sözlerinin saçmalığını anladılar; kendisini yalnız bıraktılar. Hz. Ebubekir'in ordusu tarafından bozulup Şam'a kaçtı ve orada güzelce müslüman oldu.

6. İbnu'l-Mukaffâ'nın da Kur'an'a nazire yapmak için çalıştığı, bazı nazireler düzdüğü fakat **«Wa kîle yâ ardu'blâ'î mâeki wa yâ semâ'u akliî wa ğîda'l-mâ'u wa kudiye'l-'amru wastawat alâ'l-Cûdiyyi wekîle bu'dan li'l-kawmizzâlimin. : Ey yer, suyunu yut ve ey gök, kes de-**

nildi. Su kesildi ve iş de bitirildi. Gemi Cudî'ye oturdu.» (Hud : 44) âyetine gelince «beşer böyle bir söz söyliyemez» diyerek yaptıklarını yırttığı rivayet edilirse de bu rivayet pek doğru görünmemektedir.

Mülhidler, İbnu'l-Mukaffâ'nın (ad-Durratu'l-Yetîme) sini Kur'an'a nazire kabul ettiklerinden dolayı, onların bu iddialarını çürütmek gayesiyle böyle bir rivayet ortaya atılmışa benziyor. İbnu'l-Mukaffâ, Kur'an'a nazire yapmanın imkânsızlığını bilirdi. Bu iddianın ona nisbetinin sebebi, onun zındıkların başı kabul edilmesinden ileri gelmektedir.

7. Abu'l-Huseyn Ahmed ibn. Yahyâ ar-Râvendi. Bu adam şeriata ve mübârek peygamberimize dil uzatmıştır. Fikirleri tenakuzlarla doludur. Meselâ şöyle diyor: «Müslümanlar, peygamberlerinin peygamberliğine delil olarak, O'nun getirdiği kitaba kimsenin nazire yapamıyacağını söylemesini gösteriyorlar. Peki onlara denilse ki: «Öklides de kendi kitabı gibi bir kitabı hiç kimsenin yazamıyacağını söylemiştir. Demek ki, Öklid böyle demekle peygamber mi oulr?»

Ravendî'nin şu cahilâne kıyasına şaşmak lâzım. Bir kere Öklides peygamber değil, filozoftur. Onun yazdığı kitap, aklının eseri, peygamberin getirdiği kitap vahyin eseridir. Biri insan sözü, öteki Allah sözüdür. Mahiyetleri ayrı olan şeyler, kıyas edilemez. Kaldı ki, Öklides'in nazariyelerini çürüten, onun kitabını çok geride bırakan nice filozoflar çıkıp nice eserler yazmışlardır. Hani Kur'an'a bir benzer meydana getiren ?

Ravendî'nin, Kur'an'a nazire olarak (at-Tâc) isimli bir kitap yazdığı söylenir. Bugün elimizde olmıyan bu kitap, her halde İbnur-Râvendî'nin diğer kitaplarında uy-

durduğu: «Ferîd (inci), Kadîbuz-Zeheb (altun filizi), el-Mercân (mercan)» gibi hayali sözlerden başka değildir.

Abu'l-Alâl-Muarrî, (Risâletu'l-ğufran) ında Râvendî'nin kitaplarına koğalarca tükürür ve onun Tâc'ı hakkında şöyle der «Onun Tâc'ı, çarık dahi olamaz. Onun Tâc'ı kâhin kadının şu sözü gibi değil mi?: «Öff (kulak kiri), Tüff (burun kiri), (...Cevreb ve huf). «Cevrep ve huf ne demektir?» diye soruldu «Cehennemdeki iki deredir» dedi.»

8. 354 te öldürülen şair Ebu't-Tayyib de peygamberlik dâvasında bulunup kendine Kur'an geldiğini söyliyerek insanları kandırmağa çalıştı. Ali ibn. Hâmid diyor ki: «Onun söylediklerinden bir nüsha yazmıştım, kayboldu. Ezberimde şu kalmış «Wan'nacmis-Seyyâr, Wa'l-feleki'd-Dewwâr, Walleyli wa'n-Nehâr, inne'l-kâfirîne lefi ahtâr. İmdı alâ sunanik. Wakfu esere men kableke mine'l-murselin. Fe innallahe kami'un bike zayyağa men alhada fi dînihî wa dalla 'ansebilihî Seyreden yıldıza, dönen feleğe, geceye ve gündüze andolsun ki, kâfirler tehlikededirler. Sünnetlerinde yürü, senden önceki peygamberlerin izinde dur. Zira Allah seni kahreder, dininden ayrılıp yolundan sapanı saptırır.»

Bu sözler, birtakım seci'lerden ibaret, herkesin daha güzelini söyliyebileceği serbest vezinli şiirlerdir. Kur'an'la bunun arasında yerle gök arası kadar fark var.

9. 449 da ölen Ebu'l-Alâ'l-Muarrî'nin de Kur'an'a nazire yapmağa çalıştığı ve bu maksatla (al-Fusulu Wa'l-Ğayât fî Mucârati's-Suwari wa'l-âyât) adlı kitabını yazdığı sanılmıştır. Abu'l-Alâ, Kur'an'a nazire maksadiyle böyle bir şeye girişmiş olamaz. Çünkü kendisi bizzat İb-

nurâvendî'ye karşı yazdığı risalesinde İ'caz-ı Kur'an-ı savunmakta ve isbat etmektedir. Hasılı bu işe girişenlerin hepsi perişan olmuş, başarısız kalmış ve alay konusu edilmişlerdir. (1)

Müsteşrik W. Montgomery Watt, **Islamıc Surweys** adlı İngilizce eserinde şu neticeye varmaktadır: «Muhammed'in hayatının sonunda doğru ve O'nun vefatından sonra Arabistan'ın çeşitli kısımlarında birkaç erkek ve bir kadın çıkıp peygamber olduklarını iddia ettiler. Dini siyasete âlet ederek sadece yeniliğe ve gelişen İslâm Devletine karşı koymak amaciyle Kur'an'a nazire yapmağa kalkıştılar. Bunlardan biri Kur'an sitilinde birkaç âyet de uydurdu. Fakat şurası inkâr edilemez bir gerçektir ki, ne Muhammed'in çağdaşları ve ne de sonraki yazarlar Arapça'da Kur'an'la mukayese edilebilecek bir söz söylemeğe muvaffak olamamışlardır.» (2)

Olamazlar, çünkü O'nu indiren şöyle sesleniyor «De ki eğer bu Kur'an'ın bir benzerini getirmek için insanlar ve cinler bir araya gelseler, birbirine arka verip yardım etseler yine de bunun bir benzerini getiremezler.» (İsra 88).

Şimdi Kadı İyaz'ın aş-Şifa fi-Ta'rifi Hukuki'l-Mustafa (Şifa-i Şerif) adlı eserinde i'cazı Kur'an hakkında verdiği bilgiyi aynen takibedelim. (Sayfa: 220 den itibaren:

«Ebu Ubeyd zikretmiştir ki, bir A'rabî bir adamın

فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ

(1) İ'câzu'l-Kur'an Wal-Balâğatu'n-Nabawiyya, Mustafa Sadık ar-Râfiî, s. 169 192 1359/1940 Mısır.

(2) W. Montgomery Watt, Islamıc Surweys, I. s. 109.

«Emrolunduğunu açığa vur ve müşriklerden yüz çevir.» (al-Hicr : 94) âyetini okuduğunu işitti de derhal secde etti ve : «Bunun fesahetine secde ettim» dedi. Diğer bir A'rabî de bir adamın :

فَلَمَّا اسْتَيْـَٔسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا

«Ümitsizliğe düşünce konuşmak üzere bir kenara çekildiler...» (Yusuf : 80) âyetini okuduğunu işitti ve şöyle dedi : «Şehadet ederim ki, hiç bir mahlûk böyle bir söz söyliyemez.»

Hz. Ömer (R.A.) bir gün mescitte uyuyordu. Birden başının ucunda birinin şehadet getirdiğini gördü. Kim olduğunu sordu. Adam Rum patriklerinden olduğunu, Arap kelâmını ve diğerlerini güzel bildiğini anlattıktan sonra : «Müslüman esirlerden birinin, sizin kitabınızdan bir âyet okuduğunu duydum, o âyet üzerinde düşündüm : Baktım ki, dünya ve âhiret ahvaline dair İsa'ya nazil olanların hepsi o âyette toplanmış. O âyet Allah Taâlâ'nın şu sözüdür :

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللّٰهَ وَيَتَّقْهِ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَآئِزُونَ ﴿٥٢﴾

«Kim ki, Allah'a ve Peygamberine itaat eder, Allah'tan korkar, (O'nun emri dışına çıkmaktan) **sakınırsa işte onlar kurtulanlardır.»** (An-Nur : 52.)

«İsmî hikâye etmiştir ki : kendisi bir cariyenin sözünü işitmiş de : «Katalaki'llahu mâ afsahaki. = Kahrolasıca ne kadar fasihsin !» demiş. Cariye şöyle cevap vermiş :

«Allah'ın

وَاَوْحَيْنَا اِلَى اُمِّ مُوسَى اَنْ اَرْضِعِيهِ فَاِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَاَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا
تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي اِنَّا رَادُّوهُ اِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٧﴾

«Musa'nın anasına vahyettik ki, onu emzir: korkarsan onu (bir sandığa koyup) **nehre at; korkma, üzülme, biz muhakkak onu tekrar sana çevireceğiz; ve onu peygamberlerden yapacağız.»** (al-Kasas: 7) âyeti karşısında benim sözüm fesahet mi sayılır? Allah bu âyette iki emir, iki nehiy, iki haber ve iki müjdeyi toplamıştır.»

«İşte bu, Kur'anın i'cazından bir nevidir. Ona mahsustur. Kur'an'ın, Peygamber (S.A.) in mucizesi olduğu, Arapların onun mislini getirmekten âciz kaldığı, fesahatinde harikulâde olduğu, fesahete ve belâğete vakıf olanlarca zaruri olarak malûmdur... İmdi sen Allah'ın:

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيٰوةٌ يَا اُولِي الْاَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾

«Ey akıl sahipleri, kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki bu suretle korunursunuz.» (al-Bakara: 179),

وَلَوْ تَرٰى اِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَاُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾

«Onları, o korktukları zaman bir görsen; artık kurtuluş yoktur; cehenneme yakın bir yerden yakalanmışlardır.» (Sebe' :51).

اِدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ فَاِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾

«En güzel olanla (kendini) **savun, Bir de bakarsın** ki seninle arasında düşmanlık olan kimse sanki **sıcak bir dost** (oluvermiş).» (Fussilet: 34).

وَقِيلَ يَاأَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَاسَمَاءُ أَقْلِعِي

«Ey yer, suyunu yut ve ey gök, kes...» (Hud: 44),

فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنْبِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَنْ
أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ
اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾

«Hepsini günahiyle cezalandırdık. Onlardan kimine bir fırtına gönderdik, kimini bir sayha tuttu, kimini yere geçirdik ve kimini de boğduk. Allah onlara zulmediyor değildi, lâkin onlar kendi nefislerine zulmettiler.» (al-Ankebut: 40) âyetlerini ve bunların benzerlerini ve Kur'an'ın çoğunu düşünür, araştırırsan sana açıklamakta olduğum Kur'an lâfızlarının icazını (vecizliğini), manalarının çokluğunu, ibarelerinin biribiriyle nasıl güzel kaynaştığını (Ve konuyu nasıl canlı bir şekilde ifade ettiğini) ve her lâfzın altında birçok cümleler, fasıllar ve parlak ilimler bulunduğunu görürsün ki, lâfızlar altında gizlenen bu parlak ilimlerden anlaşılabilen kadariyle kitaplar dolmuş, ondan istinbat edilenler hakkında birçok söz söylenmiştir.»

«Sonra edebiyatta sözün akıcılığına mani olan eski uzun kıssaları anlatma tarzında nasıl bir kuvvet, sözde nasıl çözülmez bir bağlantı, sözlerin birbiriyle nasıl uyuştuğu, bu konuda düşünen kimseye açıktır. Meselâ Yusuf kıssası, uzunluğuna rağmen (Kelâmın sevki gittikçe canlılık ve kuvvet kazanmaktadır.) Sonra bu kıssalar, çeşitli yerlerde tekarrür ediyor, ibareler değişiyor, aynı konu

başka ibarelerle anlatlıyor, öyle ki, biri fesahette ötekini unutturuyor. Bunları tekrar etmekten ruhlara bir usanç gelmiyor.» (1)

Bu öyle bir sözdü ki, ilk andan itibaren inananları da inanmıyanları da büyülemişti. Hz. Peygamber'in zevcesi Hadice, arkadaşı Ebubekir, amcası oğlu Ali, kölesi Zeyd ve benzerleri gibi müslüman olmalarında her şeyden önce Hz. Peygamber'in şahsiyetinin rol oynadığı kişiler istisna edilirse ilk davet günlerinde Araplar İslâma çeken görünür bir güç yoktu. O günlerde inen âyetler de pek öyle ilmî, kevnî gerçekleri anlatmıyordu. O zaman Arapları İslâm'a çeken tek kuvvet, Kur'an'ın ifade sihri idi. Hz. Ömer gibi sert bir insan, Kur'an-ı duyar duymaz Yumuşamış, kalbi İslâma ısınmış; Utbe ibn. Rabia onu dinleyince içinde ona karşı duyduğu cezbeyi izah edemeyip ona sihir demişti. Kureyş ileri gelenleri hep Kur'an'ın ifade sihrini hissettiklerinden ve Kur'an'a karşı koyacak bir söz olamıyacağını bildiklerinden, yayılmasını önlemek için onu dinletmemeği uygun görmüş **«Bu Kur'an-ı dinlemeyin, okunurken gürültü edin, belki böylece galip gelirsiniz»** (Fussilet : 26) demişlerdi.

Kur'an-ı dinliyen hıristiyan ve Yahudiler de kendilerini tutamıyarak ağlamışlardı : **«Peygamber'e indirileni dinledikleri zaman gözlerini görürsün ki, yaşla dolup boşanarak Rabbimiz, derler, inandık, sen bizi şehadet edenlerle beraber yaz.»** (Maide : 82)

İşte bunlar, Kur'an'ın, ruh ve vicdanlara yaptığı etkinin tablosunu çizmektedir: **«Rablarından korkanlar, onu duyunca derileri ürperir.»** (Zümer : 23)

---

(1) Kadi İyad, aş-Şifâ fi ta'rifi Hukûki'l-Mustafa, s. 220 - 22.

«O, onda önce kendilerine bilgi verilmiş onlara okunduğu zaman yüzleri üzerine secdeye kapanırlar ve Rabbimiz münezzehtir, Rabbimizin sözü şüphesiz yerine gelecektir» derler, «Ağlıyarak çeneleri üzerine kapanırlar ve bu, onların derin saygısını artırır. Görürsün ki, gözleri yaşla dolmuş taşıyor.» (İsra : 107 - 109)

Kur'an, lâfziyle, tabiî musikisiyle, taşıdığı ilmî gerçeklerle, hasılı her yöniyle mu'cizedir. İlmî i'cazı ancak ilim adamları anlar, Kur'an'ın indiği çevre, bu i'cazı anlayacak durumda değildi, fakat duyar duymaz herkes onun tesirinde kalıyordu. İşte her işiteni hemen kalbinden yakalayıp kendine çeken mucizevî etkisi, onun ifade tarzından ileri geliyordu. Kur'ân, müşahede edilen bir olayı, görülen bir manzarayı, zihnî bir mânayı, ruhî bir hali olduğu kadar insan karekterlerini, beşer tabiatlerini de canlı bir tablo halinde gözle görülür bir şekle sokarak ifade eder. Çizdiği tablolara canlı bir hayat verir. Bir de bakarsınız ki o mücerred zihnî mâna; bir şekil, bir hareket olmuş; o ruhî hal canlı bir sahne haline gelmiş, o insan karakteri cisimlenmiş. Canlı hale getirdiği olaylara bir de konuşma ve âhenk katınca canlı sahnenin bütün hayalî unsurları tamamlanmış olur. Anlatım başlar başlamaz dinleyicilere yepyeni bir bakış kazandırır ve onları ilk olayın vukubulduğu veya vukubulacağı sahneye çeker. Birbirini takibeden manzaralar ve sahneler karşısında dinleyici, bunun okunan bir söz veya verilen bir mesel olduğunu unutur da sahneye gelip giden mücessem şahıslar ve bunların yaşadığı olaylar görür. Kur'n'ın anlattığı kıssalar, onun ifade tarzında hayatın hikâyesi olmaktan çıkar da hayatın kendisi haline gelir Kur'ân'ın verdiği meselelerde, anlattığı hikâyelerde, gösterdiği insan tiplerinde, hasılı Kur'ân'ın her tarafında bu tasvîrî ifade tarzı vardır. Bir misal verelim :

Cenab-ı Hak, küfredenlerin, Allah tarafından kabule mazhar olamıyacaklarını, cennete giremiyeceklerini, onlar için kabul edilmenin veya cennete girmenin muhal olduğunu anlatmak istiyor. Mücerred olarak ancak böyle söylenebilecek olan bu hal, bakın Allah kelâmında nasıl bir sahne, bir resim haline geliyor

«Bizim âyetlerimizi yalanlayıp da onlara karşı kibirlenmek istiyenler (yok mu ?) **onlar için gök kapıları açılmıyacak; onlar halat (al-Cemel), iğne deliğine girinceye kadar cennete giremiyeceklerdir. İşte biz, günahkârları böyle cezalandırırız.»** (A'raf : 40).

Âyet, seni öyle bir duruma getiriyor ki hayalinde gök kapılarının açılması şeklini, kalın halatın iğne deliğinden geçmesi şeklini düşünüyorsun. Bu suretle her insan, inkâr edenler için kabul edilme ve cennete girmenin imkânsızlığını canlı bir tablo halinde görüp anlıyor.

Kur'an, yalnız zihne değil, göze, kulağa, hayale ve bütün duyulara birden hitabeder ve anlatacağı mânanın böylece ruha açılan bütün pencerelerden nüfuz edip yerleşmesini sağlar.

Konuyu anlatan kelimelerde öyle ince bir musiki tonu vardır ki sadece tek bir kelime, bütün konuyu anlatmaya kâfi gelir. Yalnız tek kelimedir ki kâh kulağa attığı nağmesiyle, kâh hayale bıraktığı, gölgesiyle, kâh da hem nağmesi, hem de gölgesiyle bir resmi çizmektedir :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ ﴿٣٨﴾...

«Ey iman edenler ne oldunuz ki, size «Allah yolunda hep birlikte gazaya çıkın» dendiği zaman yere (mıhlanıp **ağırlaştığınız»** (Tevbe : 38)

İnsan, âyette geçen اثَّاقَلْتُمْ kelimesini işitiyor; hayal, o musakkal cismi tasavvur ediyor; cismi kaldırmak istiyenlerin elinden cismin yere düştüğünü görüyor. Bu kelimede öyle bir ağırlık tonu var ki eğer bunun yerine tesakaltum denseydi, o ses hafifler, o musiki tesiri kalmaz ve yalnız bu tek lâfzın çizdiği canlı tablo gizlenmiş olurdu.

Kur'ân'daki musikiye gelince: Bu musiki, anlatılan mevzua göre değişir. Dalgalar konuya göre alçalıp yükselir. Kur'an'da biri sert, kaba dalgalı bir musiki diğeri de yumuşak ve hafif dalgalı bir musiki olmak üzere kulağımıza iki musiki çeşidi vurmaktadır:

Cehennem azabından bahseden âyetlerde âdetâ cehennemin kükremiş olan dilleri görülür ve ateşin kükriyen sesi duyulur. Haşinlik, zulüm ifade eden âyetlerde kelimeler çelik gibi sertleşmekte, mermer kaleler gibi katılaşmakta; rahmet, şefkat, cennet nimetlerini ifade eden âyetlerde kelimeler pamuk gibi yumuşamakta, bal gibi tatlışmakta, sanki İlâhi rahmet insanın kalbini okşamaktadır. Kelimelerdeki musikî anlattığı konuyu canlandırmaktadır.

Şimdi Fir'avn'ın Musa'ya ve Rabbülâlemin'e iman eden sihirbazlara söylediği sözleri hikâye eden âyetlere bir bakınız:

قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْ اِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذ۪ي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَاُقَطِّعَنَّ
اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَاُصَلِّبَنَّكُمْ ف۪ي جُذُوعِ النَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ
اَيُّنَٓا اَشَدُّ عَذَاباً وَاَبْقٰى ﴿٧١﴾

«Dediki : «Ben size izin vermeden ona iman mı ediyorsunuz ? O elbette size sihir öğreten büyüğünüzdür. Öyle ise elbet ellerinizi, ayaklarınızı tersinden keseceğim ve sizi hurma dallarına asacağım ve siz o zaman hangimizin azabı daha şiddetli ve devamlı olduğunu göreceksiniz.» (Tâhâ : 71)».

Mücrimlerin vasfı **«Nasiyatin kâzibatin hati'atin. Yalancı günahkâr alın.»** (al-alâk : 15 - 16),

خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾

«Onu tutunuz, cehenneme götürünüz, sonra başına Hamîm azabından dökünüz.» (ad-Duhan : 47 - 48),

خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا
فَاسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ
﴿٣٤﴾ فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هَاهُنَا حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾ وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِئُونَ ﴿٣٧﴾

«Tutunuz onu bağlayınız, sonra cehenneme atınız. Sonra uzunluğu yetmiş arşın olan zincire vurunuz. Zira o, büyük Allah'a inanmıyordu. Fakire yedirmeğe teşvik etmiyordu. Bugün burada ona Hamîmden başkası yoktur (yahut bugün burada onun bir acıyanı yoktur.) **İrinden başka yemek de yok. Onu ancak günahkâr yer.»** (al-Hâkka : 30 - 37).

Yusuf (A.) ın kardeşlerinin, sonunda özür dilemeleri : (kâlû tallahi lekad âsarakallahu 'alayna. = **Dediler ki : vallahi Allah seni bize üstün getirdi.»** (Yusuf : 19).

فَلَمَّا رَاَيْنَهُ اَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ اَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلّٰهِ مَا هٰذَا بَشَرًا اِنْ هٰذَا اِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ ﴿٣١﴾

Yusuf'u görünce, onu büyüklediler, ellerini doğradılar ve dediler ki : «Allah için hâşâ, bu beşer değildir.» (Yusuf : 31),

وَلَا تَاْيْـَٔسُوا مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِنَّهُ لَا يَاْيْـَٔسُ مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٧﴾

«Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz; Zira O'nun rahmetinden ancak kâfir millet ümit keser.» (Yusuf : 87,

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ
اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾

«De ki : ey nefislerine israf (zulm) **eden kulların, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin, zira Allah, bütün günahları bağışlar. Şüphesiz O, ğafur ve rahîmdir.»** (az-Zumer : 53),

وَقَالَ يَا اَسَفٰى عَلٰى يُوسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾

«Vah Yusuf ! dedi ve hüzünden gözleri ağardı. (Kederini) yutkunup duruyordu.» (Yusuf : 84)

İmanlıların ve imansızların mukayesesinde kelimelerin tatlılık ve sertliği :

لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا الْحُسْنٰى وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ اُولٰئِكَ
اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٦﴾ وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّـَٔاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ
بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ عَاصِمٍ كَاَنَّمَا اُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ
قِطَعًا مِنَ الَّيْلِ مُظْلِمًا اُولٰئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧﴾

«İyilik edenler için güzellik ve daha fazlası var. Onların yüzlerini ne duman bürür, ne zillet... Kötülük kazananlara ise günahlarının ayniyle cezası vardır. Onlara zillet bürür. Onları Allah'tan kurtaracak kimse yoktur. Sanki yüzlerini geceden parça parça karanlık kaplamış. İşte onlar cehennem ashabıdır. Onlar orada ebedidirler.» (Yunus : 26 - 27).

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ
عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾

«O gün birtakım yüzler sevinçli, güleç, parıl, parıl. Ve birtakım yüzleri de o gün toz duman bürümüş, simsiyah kesilmiş.» (Abese : 38 - 41)

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾
تَظُنُّ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾

«O gün birtakım yüzler sevinçli, Rabbına bakıcı. Ve birtakım yüzler de o gün asıktır. Kendisinin belkemiğinin kırılacağını sanır.» (al-Kıyame : 22 - 25)

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَادْخُلِي
فِي عِبَادِي ﴿٢٩﴾ وَادْخُلِي جَنَّتِي ﴿٣٠﴾

«Ey itminana ermiş nefis, razı edici ve razı edilmiş olarak Rabbına dön; kullarıma katıl ve cennetime gir !» (al-Fecr : 27 - 30).

Hemen herkesin okuyabildiği Kul - Aûzu bi Rabbi'n nâs... suresine bakalım : Burada tema, fısıltı, içten gizli

telkin temasıdır. Şeytanın veya elbiseli şeytanın insana fısıltı ile kötü telkinler yaptığı anlatılmaktadır. Şimdi süreyi beraberce çabuk çabuk okuyalım :

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِۙ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِۙ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِۙ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ اَلَّذٖي يُوَسْوِسُ فٖي صُدُورِ النَّاسِۙ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

Bakın, bu fısıltıyı kulağınızla duyuyorsunuz değil mi ? kelimelerin sonundaki sinler bir fısıltı sesi çıkarmıyor mu ?

İşte bu, Kur'an'ın bir mu'cizesidir. Aslında bu, üzerinde çok konuşabilecek bir konudur. Tafsilât istiyenler, Seyyid Kutup'tan terceme ettiğimiz Kur'an'da Edebî Tasvir adlı esere bakabilirler.

13. Kur'an'daki Tabii Musikiyi Görüp Müslüman Olan Müzisyen :

1961 yılında İlâhiyyat Fakültesinde Tefsir ve Fıkıh dersleri veren Pakistan'lı, Hâlen Paris'te Profesör Muhammed Hamidullah bir Tefsir dersinde şunları anlattı :

İstanbul'da iken bana Avrupalı bir müzik profesörü geldi :

— Kur'an'ı tetkik ediyorum, dedi, Kur'an şiir değildir ama onda öyle bir musiki var ki, insanı hayrete düşürüyor. Şiirde bir kelimenin yerini değiştirsen vezin bozulur musiki ve âhengin kaybolduğu derhal anlaşılır. Ama nesirden bir harf, birkaç kelime kaldırsan âhenk bozulmaz. Çünkü ölçü yoktur. Kur'an şiir olmamakla beraber ondan bir harf kaldırsan derhal kendine has musikinin aksadığı görülüyor. Bu beşer sözünde olamaz.

Beşer sözünde böyle istisnasız tam bir âhenk bulunamaz. Bunun için müslüman oldum. Yoksa ben Arapça bilmem. Kur'an'ın mânasını da anlamam.

Nihayet Kur'an'daki musikinin, Kur'an'ın bir mucizesi olduğuna delâlet ettiği için müslüman olmuştum. Halbuki ÂMENE'R RESULÜ'de لَا تُؤَاخِذْنَا kelimesinde bu âhenk bozuluyor; musiki kalmıyor. Bir kelimede dahi bu âhengin bozulması onun mucizeliğini kaldırır. İmanım sarsıldı.

— Oku bakalım nasıl bozuluyor ? Dedim.

Okudu ama Latuuâhizna diye okuyor, vavı med harfi gibi alıp tâyı uzatıyordu. Ona dedim ki :

— Sen yanlış okuyorsun. Oradaki vav, hemzenin yazılması için konmuştur. Med harfi değildir. Onu nazarı itibara alma ve tâ'yı uzatmadan oku : **lâtüâhizna.**

— O halde tamam, musiki mükemmeldir, dedi ve gitti.

Geçenlerde bana bir mektup yazmış : «Teşekkür ederim, imanımı tazeledin.» diyor.

Muarızlarını Dize Getiren Söz :

Bu, öyle bir kitaptır ki karşısında Hz. Ömer'in katı kalbi pamuk gibi yumuşamış, bu öyle bir kitaptır ki karşısında küfür buzları erimiş, dalga dalga karanlıklar zail olmuş, birkaç âyeti Necaş'nin kalbini büyülemiş, onun etrafındaki papazları ağlatmıştı. Bununla, evet yalnız bununla gönüller İslâma çevriliyor, kabileler akın akın İslàma giriyorlardı :

Süveyd İbn. Samit, hacc için Mekke'ye gelmişti. Şi'rinin güzelliğinden, soyunun şerefinden ötürü kavmi ona

«al-Kâmil» unvanını vermişti. Resulullah bu zatı arayıp buldu. İslâma çağırdı. Süveyd :

— Her halde bende olan sende de var, dedi.

— Sende olan nedir ki ?

— Lokman'ın hikmeti.

— Onları bana okur musun ?

Süveyd okudu. Resulullah

— Bu güzel bir söz, dedi, ama benimki seninkinden daha iyi. Allah'ın bana indirdiği Kur'an; hidayet kaynağı ve nurdur. Ve ona Kur'an okudu.

Süveyd :

— Bu ne güzel söz ? Dedi ve Medine'ye döndü. Kalbi İslâma meyletmişti. Ama çok geçmeden Hazreçliler onu öldürdüler. Kavmi onun müslüman olarak öldüğünü söylerler. (1)

Resulullah, Mus'ab İbn. Umayr'ı Medine müslümanlarına dini öğretmek ve İslâmı yaymak için göndermişti. Mus'ab, Es'ad İbn. Zurare ile Benu Abdileşhel ve Benu Zafer'in yurtlarına gitmek maksadiyle evden çıktılar. Zafer Oğullarına mahsus çevirmelerden birine girip Bi'r-i Marak denilen bir kuyunun başına oturdular. Müslümanlardan birkaç kişi başlarına toplanmıştı. Es'ad İbn. Zurare'nin teyzesi oğlu olan Sa'd İbn. Muâz ve Useyd İbn. Hudayr o zaman Abduleşhel Oğullarının reisi bulunuyorlardı. Henüz her ikisi de müşrikti. Sa'd İbn. Muâz Useyd İbn. Hudayr'e :

(1) Taberî, Târîhu'l-Umemi wa'l-Mulûk, c. 2, s. 85.

— Şu iki adam aklı ermiyenlerimizi, zayıflarımızı kandırıyorlar. Git de şunların cezalarını ver. Biliyorsun Es'ad İbn. Zurare Teyzem oğlu olmasaydı ben giderdim, dedi.

Useyd İbn. Hudayr, Sa'd'ın harbesini alarak bunların yanına geldi. Es'ad İbn. Zurare Useyd'in geldiğini görünce Mus'ab'a :

— Bu, kavminin efendisidir, dine sokmağa bak, dedi.

Useyd İbn. Hudayr, karşılarına geçip onlara çıkıştı :

— Siz zayıflarımızı kandırmak için buraya gelmediniz. Çıkınız, gidiniz. Sizin dininiz, inancınız sizin olsun, biz istemiyoruz.

Mus'ab :

— Oturmaz mısın ? Konuşalım; eğer hoşuna giderse kabul edersin, gitmezse etmezsin, dedi.

Useyd mızrağını dikip yanlarına oturdu. Mus'ab ona İslâmı anlattı ve Kur'an okudu. Useyd'in yüzünde İslâm nuru parlamıştı :

Bu ne güzel söz ! Dedi, ve müslüman oldu. Sonra ilâve etti Bir adam daha var, eğer o da müslüman olursa artık kavminden müslüman olmıyan kimse kalmaz.

Dönüp kavminin yanına geldi. Sa'd

— Vallahi, dedi, Useyd gittiğinden başka bir şekilde geliyor.

Useyd :

— Ey Abduleşhel Oğulları, beni nasıl bilirsiniz ? Diye sordu.

— Bizim efendimiz, eminimizsin. Görüşün bizden üstündür.

— Allah ve Resulüne iman etmedikçe ne erkeklerinizle, ne de kadınlarınızla konuşmayacağım.

O gün Abduleşhel Oğulları yurdunda müslüman olmıyan tek bir erkek veya kadın kalmadı. [1]

Kadı İyaz, Şifa'sında Kur'an'ın i'cazına tahsis ettiği babı dört fasla ayırmıştır. Biz ikinci, üçüncü ve dördüncü fasılları özet olarak alacağız. (sayfa : 222).

«Kur'an-ı Kerim'in alışılagelen Arap nesir ve nazım formundan ayrı, tamamen kendine has bir üslûpta olduğunu, ne nesirlerine, ne nazımlarına, ne seci'lerine ve ne de recezlerine benzemediğini; Arapların bu üslûba hayran kalarak bunun, kendi edebiyat üslûplarından bambaşka olduğunu itiraf ettiklerini kaydeder ve üç misal verir. Bunlardan ikisi Velid ve Utbe'nin yukarıda bahsedilen sözleridir. Üçüncü misal olarak da şunu yazıyor :

«Ebuzer'in islâm oluşu olayını Ebuzer şöyle anlatır : Vallahi kardeşim Üneys'ten daha şair birini duymadım. Cahiliyyet devrinde biri ben olan on iki şairi yendi. O Mekke'ye gitmişti. Peygamber (S.A.) in haberini bu Ebuzer'e getirdi. «Halk onun hakkında ne diyor? Dedim.» «Şair, kâhin, sahir diyorlar ama ben kâhinlerin sözlerini dinledim, bu onların sözlerinden değil, O'nun sözlerini şiir bahirlerine vurdum, hiçbir şairin ölçüsüne uymadı. O sâdıktır, onlar yalancıdırlar.» dedi.

«İ'caz ve belâğetin ve kendine has üslûbun bu iki nevı gerçekten Kur'an'ın i'caz nevilerinden biridir ki Araplar, ne icazına, ne de üslûp ve belâğetine bir tek örnek dahi getirememişlerdir. Ehl-i sünnet imamları, Arapların örneğini getirmekten âciz kalmaları yönünde ihtilâfa düş-

---

(1) Taberî, Târîhu'l-Umemi wa'l-Mulûk, c. 2, s. 90

tüler. Çoğu, Kur'an'ın ,fesahetinin kuvvetinde, lâfızlarının parlaklığında, nazmının güzelliğinde ve vecizliğinde, üslûbunun son derece üstünlüğünde ölüleri diriltmek, asâyı ejderhaya çevirmek, taşların tesbihi gibi beşer kudretinin dışında bir mu'cize olduğunu söylüyor. Şeyh Abu'l-Hasen de bu mucizenin, eşini yapmak beşer gücü altında olan fakat Allah insanları nazire yapmaktan menettiği, âciz bıraktığı için insanların eşini yapamıyacakları mucizelerden olduğunu söylüyor. O'nun ashabından bir cemaat de, Kur'an'ın her iki mucizeden olduğu kanaatindedirler. (1)

İmdi Arapların Kur'an'ın eşini getirmekten âciz kalmaları, bir hakikattir. Kur'an onlara «Mislini getiriniz.» diye ferman okuduğu halde onların yapamamaları ve insanların yapmaktan âciz kaldıkları şeyi bir beşerin yapması, O'nun peygamberliğine kesin ve susturucu bir delildir. Yurtlarından çekilip gitmeğe, ölüme dayandılar, hakaret ve zillet kâselerini yudum yudum içtiler de onun eşini getiremediler. Oysa onların burunları dikti. Şeref ve onurlarına, menfaatlerine dokunmağa tahammül edemezlerdi. Buna ancak çaresiz, katlanmak zorunda kaldılar. Ellerinden gelseydi, Kur'an'a nazire yapmaktan geri durmazlar, ve bununla uğraşmak kendilerini başka türlü savunmaktan daha kolay olurdu. Onların kelâmda ileri oldukları herkes tarafından bilinmektedir. Bu adamların hepsi de bu hususta bütün gayretini sarfetti, Kur'an'ın nurunu söndürmek için ellerinden geleni yaptı ama ağızlarının kızlarından, husrandan başka bir şey alamadılar.

---

(1) Mucizeler iki çeşittir Bir kısmı haddi zatında beşer kudretinin üstündedir; beşer onu yapamaz. Bir kısmı da beşerin yapabileceği bir şey iken Allah onları bundan âciz bıraktığı için yapamazlar.

Batan sularından bir damla bile çıkaramadılr. Uzun müddet; birçok insan baba ve oğul el birliğiyle çalışmakla beraber... bir kelime dahi söyliyemeden üzgün kaldılar, güçleri kesildi. İşte Kur'an'ın i'cazından iki nevi budur, vecizliği, üslûp ve belâğeti.

B — KUR'AN'IN GAYBİ İ'CAZI

1. Kur'an'ın Gelecekten Haber Vermesi

Kur'an'ın haber verdiği hâdiseler, olduğu gibi çıkmıştır. Meselâ Allah'ın şu âyetlerine bakalım:

غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿١﴾ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿٢﴾

1. **«Onlar yenilmelerinden sonra yakında yeneceklerdir.»** (Rum : 2)

لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ ﴿٢٧﴾

2. **«Elbette Allah dilerse Mescid-i Haram'a emin olarak gireceksiniz.»** (Fetih : 27)

لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا... ﴿٢٨﴾

3. **«Onu (İslâmı) bütün dinlere üstün kılsın diye, peygamberini gönderdi.»** (Fetih : 28)

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾

4. **«Allah'ın yardımı ve fetih geldiği ve insanların dalga dalga, Allah'ın dînine girdiklerini gördüğün zaman..** (Nasr : 1 - 2)

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ ﴿٥٥﴾

5) «Alah sizden iman edenlere ve salih amel işliyenlere kendilerinden öncekilleri halife yaptığı gibi, kendilerini de yer yüzünde halife yapıp hakim kılacağını, kendileri için razı olduğu dini yerleştireceğini, onları korkmalarından sonra bir emniyete kavuşturacağını vadetti.» (An-Nur 55)

Bütün bunlar oldu. 1 — Müslümanlar Mescid-i Haram'a Mekke'nin fethiyle salimen girdiler. 2 — Rumlar birkaç sene sonra İranlılara galip geldiler. 3 — İslâm Dini dinlere üstün kılındı. 4 — Halk gurup, gurup İslâma girdi. Resul-i Ekrem vefat ettikleri sırada Arap Yarımadasında hiçbir yer yoktu ki oraya İslâmiyet girmiş olmasın. 5 — Allah müminleri, şarktan garba yer yüzüne hakim kıldı, dinlerini teyideyledi, yerleştirdi. Nitekim Peygamberimiz (S.A.V.) buyurmuştur:

«Bana yer toplandı (dürüldü) **şarkı ve garbı gösterildi. Ümmetimin mülkü, ondan bana dürülüp gösterilen yerlere ulaşacaktır.»** (1)

Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer, ordularını gazâya gönderdikleri zaman, Allah'ın dinini üstün getireceği hususundaki va'dini mücahidlere hatırlatırlardı. Hz. Ömer zamanında Mısır, Fustat fethedildi, Fırat'tan Ceyhun'a kadar bütün İran alındı; Hindistan'a Ermenistan'a girildi. (2)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللّٰهُ بِقَوْمٍ
يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٤﴾

(1) aş-Şifâ fî Ta'rif Hukûki'l-Mustafa, s. 226.
(2) Bâkillânî, İ'caz, 48, 49

«Ey iman edenler, sizden kim dininden dönerse Allah yakında öyle bir kavim getirecek ki Allah onları, onlar da O'nu sever; müminlere mütevazi, kâfirlere şiddetli (dirler)» (Al-Maide : 54)

Gerçekten Resulullah'ın son zamanlarında Araplardan üç kabile irtidadetti. Bunlar : 1) Peygamberlik iddia eden El-Esved al-Ansî'nin kavmi Benu Müdlic, 2) Müseyleme'nin kavmi Benu Hanife, 3) Tulayha İbn. Huvaylid'in kavmi Benu Sed'dir. Bunlara Kur'an'a nazire yapmağa kalkışanlar bahsinde temas edilmişti.

Ebubekir (R.A.) in hilâfeti zamanında 1 — Fezare, 2 — Gatafan, 3 — Süleym Oğulları, 4 — Yerbu' Oğulları, 5 — Temim'in bir kısmı, 6 — Kinde, 7 — Bekr İbn. Vail Oğulları olmak üzere yedi kabile irtidadetmiş, fakat Allah Ebubekir'in eliyle bunları yola getirmiştir.

Hz. Ömer devrinde de Cebele İbn. al-Eyhem irtidadedip Bizans'a kaçmıştır. (1)

«Ve Cenab-ı Hakkın : **«Muhakkak Zikri biz indirdik ve onu biz koruyacağız.»** Kavl-i şerifi ki öyle olmuştur : Mülhidlerden, Muattıladan, hususiyle Karmatîlerden onun muhkem âyetlerini tağyir, tebdil ve tahrif etmeğe gayret edenler hemen sayılamıyacak kadar çoktur. Bunlar bugün beşyüz yıldan beri hilelerini ve güçlerini bu konu üzerinde toplamışlardır ama Kur'an'ın nurundan bir şey söndürmeğe, sözlerinden bir kelime değiştirmeğe, müslümanları bir harfinden dahî şüpheye düşürmeğe kadir olmamışlardır. Allah'a hamdolsun.»

«Allah'ın : **Cemiyyet bozulacak ve geriye dönüp kaçacaklar...»** (al-Kamer : 45)

---

(1) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 344.

«Onlarla savaşınız. Allah sizin ellerinizle onlara azabedecek...» (at-Tevbe : 14)

«O Allah'tır ki Resulünü hidayet ve hak dinle gönderdi.» (al-Feth 28)

«Size eziyetten başka bir zarar veremiyecekler. Eğer sizinle savaşsalar, sizi arkada bırakıp kaçarlar...» (Âl-i İmran 111) sözlerine bak.

Bütün bunlar aynen olmuştur. Münafıkların ve Yahudilerin sırlarını ve gizli söyledikleri sözlerini yeminlerinde yalancı olmaları açığa vurması da gaybden haber veren âyetlerdendir. Meselâ Allah'ın şu sözleri

«Kendi içlerinden diyorlar ki : Dediğimizden ötürü Allah bize azabetse ya.» (al-Mücadele : 8)

«Sana açmadıklarını kendi nefislerinde gizliyorlar.» (Âl-i İmran :154)

«Yahudilerden bazıları yalana kulak verirler...» (Maide : 46)

«Yahudilerden bazıları kelimeleri yerlerinden değiştirirler.» (An-Nisa' 46)

«Kalblerinde hastalık olanların onlara koşup : «Bizim başımıza bir felâket gelmesinden korkarız.» dediklerini görürsün. Umulur ki Allah fethi, yahut kendi katından bir emri getirir de nefislerinde gizlediklerinden pişman olurlar.» Bu âyet de feth-i mübini müjdelemektedir.

«Allah ezelde takdir ettiğini açıklıyarak dedi ve mü'minler ona inandılar **«Allah size iki taifeden birinin sizin olduğunu vadetti. Halbuki siz şevketli olmıyanın sizin olmasını istiyorsunuz.»** (al-Anfal : 7)

2. Geçmiş Milletlerden Haber Vermesi :

Hz. Peygamber hiç okuması, yazması olmadığı, kimseden bir şey öğrenmediği, ümmî olduğu halde geçmiş

milletlerden haber vermesi — ki âlim olan bunların doğruluğunu itiraf eder. — Kur'an'ın mucizelerinden biridir. Resul-i Ekrem'den birçok sorular sorulmuş, bunları cevaplandırmıştır. Tevrat ve İncil'deki birçok hakikatleri ifade etmiştir. Yahudiler onu tekzibe haris oldukları halde bu haberlerin doğruluğunu inkâr etmemişlerdir. Bu hususta azıcık inadedene :
«De ki : doğru iseniz Tevrat'ı getirip okuyun.» âyetiyle cevap verilmiş ve susturulmuştur. Hiç kimse aksini iddia edememiştir. Allah buyurdu :

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا
كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ ... ﴿١٥﴾

«Ey kitap ehli size Resulümüz geldi, size gizlemekte olduğunuz şeyin çoğunu haber veriyor ve çoğundan da affediyor.» (Al-Maide : 15) (1)

Okuması, yazması olmadığına, bunları bir yerden öğrenmesi mümkün olmadığına göre bunların kaynağı ancak vahiy olabilir, onun için yüce Allah şüphecilere şöyle diyor :
«Sen bundan önce bir kitap okumuyor ve elinle yazı yazmıyordun ki iptalciler şüphe etsinler» (al-An'am : 105)
«Bu sana vahy ettiğimiz, gizliye ait haberlerdendir. Bundan önce ne sen, ne de kavmin bunları bilmiyordu...» (Hud : 49)

C — KUR'ÂN-I KERÎM'İN İLMÎ, KEVNÎ VE TIBBÎ İ'CAZI :

Kur'an-ı Kerim'in adı geçen edebî, tarihî, ğaybî mu'cizelerine işaret ettikten sonra onun kevnî ve ilmî mu'ci-

(1) aş-Şifâ fî Ta'rîfi Hukûki'l-Mustafa, s. 226 - 229 özet olarak.

zelerine de bir parça dokunmanın faydalı olacağı kanaatindeyim.

Şurasına hemen işaret etmek gerekir ki Kur'an-ı Kerim, bir Fizik, Kimya, Coğrafya ve Tarih kitabı değildir. O her şeyden önce bir ahlâk kitabıdır. Onun davetine ve çizdiği yola uyanlar iki dünyada da selâmete ve sa'adete ererler. Ancak «Kur'an, sadece bir ahlâk kitabıdır, onda hiçbir ilmî hakikat yoktur» şeklinde bir iddia da batıldır. «Kur'an-ı Kerim'de her şey mevcuttur, bütün icatlar ondan alınmıştır» sözü ne kadar sakat ise «Onda hiç birşeyin olmadığı» kanısı da ötekinden daha sakat ve gerçekten uzaktır.

Hakikat şudur ki Kur'an-ı Kerim'de birçok ilmî gerçekler, birçok tabiat kanunları formüle edilmiştir. Ancak Kur'an, bunlara sadece bir mu'cize olarak işaret yapmış ve hiçbir zaman ilimle çatışmadığını göstermiştir. Seyyid Kutub'un da dediği gibi ondaki kevnî hakikatler ana prensipler halindedir. Öyle ki hiçbir buluş onu nakzedemez.

Yalnız Kur'an'ın işaret ettiği hakikatleri anlıyabilmek için müsbet ilimlere iyice vakıf olmak ve Kur'an'ı iyice düşünerek tetkik etmek gerekir.

Ankara'da münevver bir muhitte konuşurken bir hanım bana şöyle dedi : «Bir bayan aradaş diyor ki : Ben Kur'an'a karşı eskiden daha çok saygı duyardım, fakat yalnız (Yasîn) Suresinin tercümesini okudum. Onun basit bir kitap olduğunu anladım ve eski saygım ve itikadım zayıfladı.»

Ben o hanıma, Kur'an'ın basit bir tercümesini okumakla anlaşılamıyacağını, onu anlıyabilmek için bir tek

âyeti üzerinde günlerce, hattâ aylarca düşünmek, onun üzerinde ilmî tetkikat yapmak gerektiğini söyledim. Ona bu kitabımızın Vahiy Bölümünden parçalar okutarak Kur'an'ın, Kelâmullah olduğunu anlatmağa çalıştım. Memnun kaldı ve bu eserin iyi bir hizmet göereceğini söyledi.

Hüccetu'l-İslâm İmam Gazalî İhyau Ulumî'd-Dîn adlı eserinde şöyle diyor: «Kur'an kelimelerinin bir zahirî manaları vardır ki bunları avam da havas da onlar. Bir de batınî manaları vardır ki bunları ancak insanlar arasında araştırcılar ve ilim erbabı anlıyabilir. Bu fikrini Hazret-i Peygamber'in: «Kur'an'ın bir zahirî (dışı), bir batınî (içi), bir haddi (sınırı), bir muttala'ı (aslına erilebilecek noktası) vardır» (1) Hadis-i Şerifiyle teyidediyor.

Kur'ân'ın ilme verdiği değer, her türlü takdirin üstündedir. Kur'an'ın, inen ilk âyeti, «Oku» emriyle başlar; okumanın vasıtası olan kalemden, öğretimden söz eder, ilmin önemli dallarından biri olan anatomiye dikkati çeker: **«Yaratan rabbin adiyle oku. İnsanı kan pıhtısından yarattı. Kalemle öğreten, o keremi sonsuz rabbin adiyle oku. İnsana bilmediğini öğretti.»** (2)

Kur'an-ı Kerim ilmi nur, cahilliği karanlık; âlemi görür, cahili kör kabul etmekte, **«Bilenlerle bilmiyenler bir olurmu? Ancak öz akıl sahipleri ibret alır»** (3), **«Allah'tan, ancak âlim kulları lâyikiyle korkar»** (4) gibi âyetleriyle dinin gerçek manasını, Allah'ın kudret ve azametini

---

(1) Hilyetu'l-Avliya I. 65; at-Tafsir wa'l-Mufessirûn, s. 18 ad-Deylemi'den.

(2) Alâk Suresi : 1 - 5

(3) Zümer Suresi : 9

(4) Fatır Suresi : 28

ancak bilginlerin gereğiyle anlayacağını ifade etmekte, **«Bilmiyorsanız, bilenlerden sorun»** (1) âyeti ile de her şeyi ehlinden, bileninden sorup öğrenmeği öngörmektedir.

Kâinat, Allah'ın bilinip ibadet edilmesi için yaratılmıştır. Allah'ı bilmek, akılla, bilgi ile olur. Bu özellik ancak insanda vardır. Demek ki kâinatın yaratılmasındaki gaye, onun zübdesi olan insanın meydana gelmesidir. Zaten dağları taşların çekemeyip ancak insanın yüklendiği Tanrı emaneti (2), akıldır, bilgidir. Bilgisinden ötürüdür ki Adem, melekleri geride bırakmış, onların hizmet ve secde edeceği kadar kutsal bir mevki kazanmıştır. Bilgi ne yücedir ki : **«İlim arayan kişiye karşı duydukları hayranlıktan dolayı melekler kanatlarını sererler (onun, yere değil, kanatlarına basmasını isterler).»** (3) Hz. Peygamber'in açık ifadeleriyle **«İlim öğrenmek her müslümana farz»** olmuş (4) ve **«İlmin kalkması, cahilliğin yayılması ise (felâketlerin en büyüğü kıyamet alâmeti» sayılmıştır.** (5)

Bu konuda Hz. Peygamber'in bir iki hadisine daha işaret edelim : **«Allah ilmi, insanların canını alır gibi çekip alma. Âlimlerin canını almakla ilmi de çekip almış olur. Geriye hiçbir âlim kalmayınca insanlar, cahil başları âlim saymağa başlarlar, o cahillerden sorular sorulur, onlar da bilmeden cevap verirler. Böylece hem kendileri şaşarlar, hem de başkalarını şaşırtırlar.»** (6)

«Allah'ın beninle gönderdiği hidayet ve ilim, bereketli bir yağmura benzer ki bir araziye yağdı. Toprağın bir

---

(1) Nahl Suresi : 43
(2) Ahzab Suresi : 72. âyete bakınız.
(3) Ahmed, İbn-i Hibban, Hakim
(4) İbn Mâce, Mükaddime, 17; Feydu'l-Kadîr, IV, 267
(5) Müslim, İlim 5, Hadis 8 - 9
(6) Müslim, İlim 5, Hadis 13

bölümü suyu içine aldı, ot ve yeşillik bitirdi. Toprağın başka bir bölümü de suyu tuttu, Allah onunla insanları yararlandırdı. İnsanlar onun tuttuğu sudan içtiler, hayvanlarını suladılar, ekin ektiler. Toprağın başka bir bölümü de sert, ne su tutar, ne de ot bitirir.» (1)

Burada birinci toprak, ilminden kendisi istifade eden kişiye, ikincisi ilmiyle başkasına yararlı olana, üçüncüsü de ilmiyle ne kendisine ne de başkasına faydalı olmayana misal verilmiştir.

Hz. Peygamber (S.A.V.), insan ölünce amelinin kesileceğini, ancak geriye faydalı ilim, salih çocuk, ya da herkesin istifade ettiği bir hayır bırakan kişiye daima sevap gideceğini haber vermiştir (2).

İslâm'da kesin olarak hased yasak iken ilim konusunda ileri itici bir ödev yaptığı için imrenme manasında hased makbul görülmüştür : **«Yalnız iki kişiye hased** (gıpta) **edilebilir: Bir adam ki Allah kendisine hikmet vermiştir, o adam bu hikmet gereğince hareket ediyor ve bunu başkalarına da öğretiyor ve bir adam ki Allah kendisine mal vermiştir, o da o malı Hak yolunda sarfetmeğe koyulmuştur.»** (3) İşte bu iki kişiye imrenilir.

Hz. Ömer (R.A.) e göre **«Geceyi namaz, gündüzü oruçla geçiren bin âbidin ölümü, Allah'ın helâl ve haramını bilip gören bir âlimin ölümünden daha hafiftir.»** (4) İslâm âleminde ilim ve ilim erbabı, **«Âlimin ölümü, âlemin ölümü»** sayılacak kadar bir ağırlık kazanmıştır.

Ashab-ı kiramdan Ebu'd-Derdâ (R.A.) der ki : **«Bir meseleyi sorup öğrenmek, bence gece boyunca namaz kıl-**

---

(1) Buharî, Müslim; İhya, 1. 21
(2) Müslim; İhya, 1. 21
(3) İhya, 1. 19

maktan iyidir.», «Ya âlim ol, ya öğrenci ol, veya dinleyici ol; dördüncü olma, sonra mahvolursun.» Ebu'd-Derdâ'ya göre ilim peşinden gitmek cihaddır : **«İlme gidişi cihad saymıyan kişinin aklında ve re'yinde eksiklik vardır.»** diyor [1]. Abdullah ibn. Mübarek de : **«İlim talebetmiyen adama şaşarım, peki nefsi onu nasıl iyi bir işe davet edecek?»** [2] diyor. İmam Şafiî de ilim öğrenmeyi nafile ibadetten üstün tutmuştur [3]. İnsanı diğer canlılardan ayıran en büyük özellik, şüphesiz aklı ve bilgisidir. Bundan dolayı Hasan Basrî Hazretleri «Eğer bilginler olmasaydı, insanlar, hayvanlar gibi olurdu» [4] demiştir.

İslâmın üstün gördüğü, değer verdiği ilim, sadece din ilmi değil, mutlak ilimdir. İlmin her çeşidi, özellikle müsbet ilimdir. Hz. Peygamber ilmi müslümanın yitiği saymakta nerede bulursa almasını, çinde dahi olsa gidip öğrenmesini emretmektedir. Kur'an-ı Kerim, her vesiyle ile insanın gözünü kâinata, tabiata çevirmekte, tabiat varlıklarının yaratılışını, bu yaratılıştaki ince ilim, hikmet ve sanatı araştırmaya davet etmektedir : **«Develere bakmıyorlar mı nasıl yaratılmış? Göğe bakmıyorlar mı nasıl yükseltilmiş? Dağlara bakmıyorlar mı nasıl sağlam dikilmiş? Yere bakmıyorlar mı nasıl düzeltilmiş?»** [5]

Şayet müslümanlar, Kur'an'ın yönelttiği bu tecrübî istikametten ayrılıp Yunan felsefî nazariyyatına dalmamış olsalardı muhakkak ki şimdi medeniyyet ve teknik alanında çok ileri bir düzeyde bulunacaklardı. Yunan

(1) İhya, I. 19
(2) Aynı.
(3) İhya, I. 21
(4) Aynı.
(5) Ğaşiye Suresi : 17 - 20

düşüncesinde tecrübe değil, nazariyye hakimdir. Yunanlı âlemin yaratılışı hakkında küllî görüşler ileri sürmeğe ilgi duymuştur. Halbuki İslâmın, içinde filizlendiği Arap toplumu nazariyyata değil, tecrübeye; küllî kaidelere, soyut fikirlere değil, görünen, somut eşya hakkında yoklayarak bilgi sahibi olmağa gayret etmiştir. Yunanlı nazariyeci, soyutçu iken; Arap tecrübesi de somutçudur. Bu konuyu güzel izah eden Japon Profesör T. İzutsu şöyle diyor: «Araplar genel olarak çok az metafizik insanlardı. Genellik ve üniversellik fikri onların dikkatini çekmemişti. Onlar yalnız ferdî, müşahhas şeylerle, daha doğrusu eşyanın görünür, müşahhas yanlariyle uğraşırlardı. Eski Araplar, çevrelerinde gördükleri maddî varlıkları en ince teferruâtına kadar incelemekten büyük zevk duyarlardı. Müşahhas bir varlığın, bir eşyanın her parçasını, her yönünü ayrı ayrı ifade eden Arap dilinin zenginliği, işte bundan ileri gelmektedir. Her varlığın görünüşiyle böylesine ilgilenmişlerdir ama yavaş yavaş dıştan içe, maddeden manaya geçip tek tek varlıklardan küllî kavramlara, soyut kurallara ulaşamamışlardır. Onlar sadece bireyciliğin mütehassısı olmuşlardır.» (1) Ahmed Emin de aynı görüşe yer vermektedir. (2)

İşte böyle bir düşünce ortamında inen Kur'an-ı Kerim, insanları, tabiatı daha yakından ve dikkatle incelemeğe çağırmaktadır. Kur'an, güneşte, ayda, gölgenin uzamasında, gecenin ve gündüzün gelip gitmesinde, insan renklerinin ve dinlerinin değişmesinde, hasılı insan duyusuna hitabden bütün tabiat olaylarında Mutlak Gerçek'in âyetlerini, O'nun varlığının işaretlerini görmektedir. Müslümanın görevi, bu âyetleri düşünmek, bunların

---

(1) T. İzutsu, Gad and Man in the Kur'ân, s. 69, Tokyo 1964
(2) Ahmed Emin, Fecru'l-İslâm, I. 41 - 44, Kahire, 1965

yanından kör ve sağır gibi geçmemektir. Zira **«kim bu dünyada kör olup (bu âyetleri görmezse) gelecek hayatta da (gerçeklere) kör olacaktır.»** [1]

İlme bu derece kıymet veren Kur'an-ı Kerim'in ilimle çatışması asla tasavvur olunamaz. Ne var ki bazı yanlış tefsirler ve indî teviller onu ilme aykırı imiş gibi göstermiştir. Bir de Kur'an'ın ilimden çok önce haber vermiş bulunduğu hikakatler ,o zamanın âlimlerince anlaşılamamış ve ilme aykırı sanılmıştır. Hakikatte bunlar ilmin ta kendisidir. Şimdi Kur'an'ın ilimden önce haber verdiği ve neticede ilmin de onun söylediklerini desteklediğini açığa vuran birkaç misal üzerinde durarak O'nun ne İlâhî bir mucize olduğunu göstermeğe çalışalım.

Bu hususta Üstad Sa'deddid Raslan'dan, Arapçadan dilimize çevirdiğim ve İslâm Mecmuasında da neşrettiğim kıymetli makalelerden faydalandığımı peşinen ifade etmek isterim :

I — KÂİNATIN YARATILIŞI HAKKINDAKİ ÂYETLERİN İ'CAZI

1. İzâfiyet Nazariyesi Ve Kur'an-ı Kerim

Einstein'e göre, gördüğümüz kâinat, aslında üç buutlu değil, dört buutludur. Üç buutlu, dış âlemin mekânı sandığımız uzay tasavvuru, gerçekte vehimden başka bir şey değildir. Kezâ olayların, zaman silsilesine göre birbirini takibettiğini sanmamız da vehimdir. Bize göre Napolyon'un savaşları, 1914'de başlayan Birinci Cihan Savaşından öncedir ama başka dünyâların sâkinlerine göre Napolyon savaşları daha sonradır. Yâni zaman, tamâmen izâfî (göreli) dir.

---

(1) İsra Suresi 72

Ondokuzuncu asır bilginlerince yaratılmayı ve yok olmayı kabûl etmeyen madde, izâfiyet nazariyesi temsilcileri nezdinde ezelîliğini ve maddîliliğini kaybetmiştir. Genel izâfiyet nazariyesi sâhiplerine göre derinlik, genişlik, yükseklik ve zamandan müteşekkil dört buutlu kâinat, bütün varlığı içine alamaz. Zamandan, mekândan ve maddeden ayrı buutlar da vardır. Bu araştırıcıların başında Alman bilgini Calotza gelir. Bu zat, 1920'de beşinci buudun mevcûdiyetini söylemiştir. İngiliz âlimi James Ceanz de kitabında, bilinen şu maddî kâinâtın ötesinde hakîkatler bulunduğunu söylemiştir.

İzâfiyet teorisine göre, her şey izâfî (göreli) dir. Yalnız ışık sür'ati, izâfî değil, sâbittir, değişmez. Bu görüşte olanlar, ışık yolunun doğru olduğunu (ışığın doğru boyunca yayıldığını) söyleyen klâsik fizikçileri tenkid etmişlerdir. Bunlara göre ışık yolu da fezânın bükülüşüne uyarak bükülür, fezâyı deler, çıktığı noktaya varır ama milyonlarca yıl sonra.

Einstein'e göre kâinatta her şey, kâinâta tabi' olarak küreseldir. Şu boş fezâda üst, alt diye bir şey yoktur. Biz dünyâ sâkinlerinin alt dediğimiz şey, çekim yönüdür. Bize güney kutbu üstünde uçar gibi görünen uçak, gerçekte kutbun üstünde - altında uçmaktadır.

Şimdi bu izafiyet nazariyesinin Kur'an-ı Kerim'de mevcudiyetini araştırmazdan önce bu konuda İslâm âlimlerinin görüşlerine temas etmek istiyorum.

Bundan 750 sene önce yaşamış olan İbn-u Arabî ve onun talebesi Sadreddîn Konevî, zaman ve kâinat hakkında şöyle diyorlar : Bütün vakitler, günler aylar seneler, devirler hep Allah'ın isimlerinin ve hakîkatlerinin hükümlerine bağlıdır. Arş, Kürsî, felekler, yıldızlar bu isim

ve hakîkatlerin küllî, şâmil ve muhit hükmü meydana çıkar. Ân'larla da zâtî hükümleri tezâhür eder. Devir'le Ân, iki asıldır. Bunlar arasında günler, saatler, aylar, seneler vardır. Ân'la devir arasında bulunan saniyeler, dakikalar Mutlak Varlık'ın sıfâtı olan vahdet ile; mümkün varlıkların sıfâtı olan kesret arasındaki münaâsebet gibidir. Nasıl kesret, Bir'in görünümünden ibâretse, zaman da ân'ın tezâhüründen ibârettir. Ân, bölünmeyen zamandır. **Gerçek var olan O'dur. Ondan başkası yoktur.** Geçmiş ve gelecek kavramları, faraziyeden başka bir şey değildir. Ân vardır, kesret ve imkân, gerçek varlık ile ayn'ler arasındaki harekettir. Yâni zaman, ân'ın hareketidir.

Ân'ın hareketinden dakikalar, dakikalardan dereceler, derecelerden saatler, saatlerden günler doğar. Günün açılmasından haftalar, aylar, mevsimler, seneler meydana gelir. [1] Görülüyor ki, İbn-u Arabî ve Konevî Einstein'den 700 sene önce zaman ve mekânın, aslında tek bir ân'dan ibaret olduğunu görmüşlerdir. Mevlânâ da bu hususta şöyle der:

«Ondan dolayı bütün milletler birdir; yüzbinlerce sene ile, bir saat birdir. Ezel ve ebed birleşmiştir; akıl bu mânâyı anlamaya yol bulamaz.»

Mesnevî şârihî Sarı Abdullah Efendi ise: «Erbâb-ı keşif ve şühûd katında zaman dedikleri, merâtib-i taayyünât ve zuhûrattan her bir mertebede edvâr-ı erbaa-i cemâliyede vâki' olan tecelliyât-ı zâtiyyenin imtidâd, bakâ ve deymûmiyyet ve sermediyyetinden ibâret olup her mertebede bir ism ile müsemmâdır. Mertebe-i vâhidiyyet ve makâm-ı ceberûtta 'vakt-i mutlak' ve 'ân-i dâime' ile müsemmâdır ki, bu mertebede subh-u şâm (akşam sabah) yoktur.» diyor. [2]

---

(1) Konevî, İ'câz, varak 73 b - 74 a.
(2) Ferid Kam, Vahdet-i Vücut, s. 58.

Muhammed İkbal, Bergson felsefesine dayanarak zamanın izâfîliğini şöyle açıklıyor Kâinatın zaman içinde var olduğu şüphe götürmez bir hakikattir. Ama kâinat, bizim dışımızda olduğu için varlığı hakkında şüphe etmek mümkündür. Varlığın zaman içinde oluşunu daha iyi kavrayabilmek için onun, hiç şüphe edemiyeceğimiz özel bir yanını ele almalıyız : Karşımızda bulunan eşya hakkındaki düşüncem sathîdir ve dışsaldır. Fakat kendi nefsim hakkındaki düşüncem içseldir, köklüdür. İşte insanın kendi içsel varlığiyle teması, gerçekle yüz yüze gelmesi demektir.

Gözümü kendi bilinçli hareketime diktiğim zaman sıcaklık, soğukluk hissederim, mutlu veya üzüntülüyümdür. Çalışırım veya bir iş yapmam. Hayatım, algılar ve düşüncelerle doludur. İşte benim varlığım böyle değişmelere bölünmüştür. Bunların her biri, sırasiyle benim varlığıma kendi rengini verir. Demek ki, ben durmadan değişmekteyim. Hayatım daimî bir hareketten ibarettir. Çeşitli durumların zaman içindeki akışından ibarettir. Bilinçli fiil, zaman içinde yaşamak demektir. Ama bu, nefsin eşyaya dönük yanıdır. Nefsin bir de kendi içine dönük yanı vardır. Nefsin eşyaya dönük yanı yani yeterlilik (effici ent) yanı mekân dünyasiyle temas eder. Bu yaniyle nefis, kendisinin dışında yaşar, mekânî olaylar dizisizdir. Bundan dolayı yeterli nefsin içinde yaşadığı zaman, uzunluk ve kısalığı ölçtüğümüz zamandır. Bunu mekândan ayrı düşünmek güçtür. Bu zamanı, yol üzerindeki çeşitli aşamalar gibi, birbiri dışında olan birçok noktalardan meydana gelmiş, düz bir hat olarak düşünebiliriz. Bergson'a göre böyle bir zaman, asıl zaman değildir.

Nefsin bir de kendine dönük yanı vardır ki, buna takdîrî (appreciative) diyoruz. Biz kendimizi devamlı olarak dış eşyaya verdiğimizden, nefsin bu yanına yabancı kalmamaktayız. Ancak derin kendinden geçme anlarında nefsimi-

zin içine dalarız ve tecrübenin asıl merkezine ulaşırız. Bu derin benliğin hayat yönteminde bilinçlilik halleri eriyip birbirine karışır. Nefsin tamlığında sayısal ayrılık yoktur. Bundaki çokluk, yeterli nefsin çokluğuna benzemez. Bundaki çokluk, özde değil, sıfattadır. Evet değişme ve hareket vardır ama bu görülmez. Takdîrî nefsın zamanı «tek bir an» dır ki, yeterli nefis, mekân dünyasındaki hareketi sırasında o bütün halindeki ân'ı ezer, anlar dizisine çevirir. O halde takdîrî nefste mekânın dokunmadığı sâf ân vardır. Kur'ân, kendine has kolay üslûbiyle ânin, bu sırasal olan ve olmayan görünümlerine işaret etmiştir.

Yaratma hareketine dışarıdan bakarsak, yani onu zihnen düşünürsek binlerce yıl süren bir olaydır. Çünkü Kur'ân terminolojisine göre bir ilâhî gün, bin yıla, elli bin yıla eşittir. Diğer bir açıdan bu hareket, bir göz kırpması kadar sür'atli, gözle görülmez bir tek olaydır. Bu içsel sâf'ân'ı kelimelerle ifade etmek mümkün değildir. Zira dil, bizim dış dünyaya açılan nefsimizin sırasal zamanı üzerinde meydana gelmiştir. Yalnız bunu bir temsil ile anlayabiliriz :

Fizik bilimine göre bir şeyi kırmızı veya yeşil algılamanıza sebep, hareket dalgasının sür'atidır. Saniyede dörtyüz milyon frekanslı olan hareket sürati. Bu muazzam hareketi gözle görüp saymak mümkün olsa, saniyede 2000 frekans saymak şartiyle ancak 6000 yılda sayabiliriz. Ama pratikte tahminin üstünde olan bu yüksek hareket frekansını biz, zihnin bir tek hareketiyle kavrayabiliyoruz. İşte zihnî hareket böyle sürekli olarak ân'a çevrilmektedir. Yeterli nefs' için küçük zaman ve mekân değişimi gereklidir. Fakat takdîrî nefis, «şimdileri» ve «buradalar»ı alıp birleştirmekte, bir bütün haline getirmektedir. Demek ki, sâf zaman, ayrı ayrı olaylar zinciri değildir, o öyle bir organik bütündür ki, onda mâzî arkada kalmış değil, şimdiki za-

manla yan yana bulunmaktadır. İstikbal de önde olan bir şey değil, mahiyetinde açık bir imkân taşıyan şimdiki zamandır.

İşte bütün olan sâf zamanı Kur'an kader diye ifade ediyor. Kader : düşünce ve tahminden uzak sâf zamandır. Kader itibar edilen zaman, eşyanın ilk temelini teşkil eder. Nitekim Yüce Allah : **«Biz her şeyi kaderle yarattık»** (el-Kamer : 49) buyurmuştur. Demek ki kader zalim bir patron gibi dışarıdan çalışan merhametsiz bir talih değildir, eşyanın içinde bulunan, onun kabiliyetinin derinliklerinde uzanan tahakkuk imkânlarından ibarettir. (1)

Şimdi Zamânın İzâfîliğini Kur'ân-ı Kerim'den Araştıralım

Zamânın izâfîliği hakkında üç sarih âyet vardır :

1. **«Senden acele azap istiyorlar, oysa Allah kat'iyyen sözünden dönmez. Rabb'ın indinde bir gün, sizin hesâb ettiğiniz bin sene gibidir.»** (2)

2. **«Emri gökten yere tedbir eder. Sonra** (emir), **saydığımızdan bin yıl süren bir gün içinde O'na çıkar.»** (3)

3. **«Melekler ve ruh, ellibin yıl süren bir gün içinde O'na çıkar. Onlar, onu uzak görüyorlar. Biz ise onu yakın görüyoruz.»** (4)

Bu âyetlerin tefsîrine geçmeden önce ilâhî sene, ilâhî gün, ilâhî saat ve ilâhî dakikayı îzah etmemiz gerekir. Mâlûm, biz yeryüzü sâkinlerine göre gün, arz'ın, kendi eksenî etrafında tam bir devir yapmasından meydana gelir.

---

(1) Muhammed İkbal, Reconstruction of the Religious Thought İn İslâm.
(2) Hacc Sûresi, Âyet : 47
(3) Secde Sûresi, Âyet : 5
(4) Meâric Sûresi, Âyet : 4

Bu dönüş 23 saat, 56 dakika ve 4 saniye sürer. Yâni bizim dünyâ günümüz (86.164) saniyedir. Sene ise bugünkü bilgimize göre dünyânın, güneş etrâfında tam bir dönüş yapmasıdır ki, bu da şimdiki dakika âletlere göre 365 gün, 5 saat, 48 dakika ve 46 saniye sürmektedir. Bu zaman, (31.556.926) otuzbir milyon beşyüzellialtı bin dokuzyüzyirmialtı saniye eder. Bu süre, Hac ve Secde sûrelerinde beyân edilen ilâhî güne tekabül etmektedir. Bugün, bizim hesabımızca bin senedir. **«Rabbın indinde bir gün, sizin saydığınız bin sene gibidir.»** Demek ki, bir ilâhî sâniye de 3.662.242,5 dünya saniyesine tekabül ediyor.

Peki ama bizlere göre saniye ne demektir? Modern ilim görüşüne göre saniye, belirli bir hareket birimidir. Bir cismin bir yerden diğer bir yere intikalinin mecâzî bir ifâdesidir. Yâni saniye, dünyanın, güneş etrafında seyrettiği yörüngenin (31.556.926)'da bir parçasıdır. Bu parça, en ince rasat âletlerine göre 29,8 kilometre uzunluğundadır. Yani dünya, yörüngesi üzerinde saniyede 29,8 Km. süratle hareket etmektedir. Diğer bir tâbirle, dünya saniyesi, dünyanın güneş etrafındaki yörüngesinde, 29.8 km. lik hareketidir. Demek ki sâniye, hareketin bir ifâdesidir. Dünya saniyesinin hareketle ifâdesi budur. Şimdi de ilâhî sâniyeye ve ona karşılık olan hareket miktarına bakalım:

Demiştik ki: İlâhî saniye, 366.242,5 dünya saniyesi karşılığıdır. Dünya saniyesi de 29.8 km.'lik harekettir. O halde bir ilâhî saniye: 29 × 366.242,5 = 10.914.056,5 Km. dir. Yâni ilâhî saniye, en azından 11 milyon Km. civarında bir hareketi ifade eder. Yalnız ilâhî saniyeler arasında da farklar vardır. Çünkü Secde Sûresinde bir ilâhî günün bin sene olduğu söyleniyor ki, biz bu günü dünya sene ve saniyesiyle mukayese ettik. Meâric Sûresinde ise bizim hesabımızca elli bin sene çeken başka bir ilâhî günün

mevcudiyetinden haber veriliyor. Buna göre bir ilâhî saniye (545.707.325) Km. eder. Bu da bir ilâhî sâniyenin, (37 - 1850) ışık saniyesine muâdil olduğunu gösterir. Bu demektir ki, ilâhî alemin sür'ati, saniyede 300.000 Km. olan ışık süratinden 37 - 1850 defa fazladır. Bu, beşer duygularının algılama sınırının çok üstündedir.

Şimdi bizim bildiğimiz ışık, yer küresi etrafında bir saniyede 7,5 (yedibuçuk) kere dönüyorsa, ilahî nur bu küre etrafında 277,5 - 13.875 kere döner. Bu hakikatın ışığı altında Kur'an'daki birçok manaların mahiyetini anlamak mümkün olur. Çünkü bunlar izafiyet kavramlarına göre gelmiştir. Böyle âyetleri kendi ölçülerimizle değil, izâfî bir mana içinde düşünmemiz icabeder :

1 — **«Onları haşrettiğimiz zaman sanki** (dünyada) **sâdece gündüz bir saat kadar kalmışlardır. Allah'ın huzuruna çıkmayı yalanlayanlar hüsrana uğramışlardır, doğru yolu bulamazlar.»** ([1])

2 — **«Dağları donuk görürsün, oysa onlar bulutun yürümesi gibi yürürler.»** ([2])

3 — **«Göklerin ve yerin gaybı, Allah'a aittir. Kıyamet işi, sadece bir göz açıp yumma gibi, ya da daha yakındır. Allah her şeye kaadirdir.»** ([3])

4 — **«Eğer inkâr ederseniz, çocukları ihtiyarlatan bir günde ne yapacaksınız?.»** ([4])

Bu noktayı anladıktan sonra kâinatın yaratılışından bahseden âyetlere geçebiliriz. Kur'an-ı Kerim'de bir âyet

---

(1) Yûnus Sûresi, Âyet 45.
(2) Nemil Sûresi, Âyet : 88.
(3) Nahl Sûresi, Âyet : 77.
(4) Müzemmil Sûresi, Âyet 17.

var ki bütün yaratılış safhasını iki satır içinde özetlemiştir:

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِنْ دَابَّةٍ وَهُوَ عَلٰى
جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ

«Gökleri, yeri ve bunlara yaydığı canlıları yaratması, O'nun (varlığının ve kudretinin) **delillerindendir. O, dilediği zaman bunları toplamağa da kadirdir.»** ([1])

2. Göklerin Yaratılışı:

Kur'an-ı Kerim, göklerin ve yerin altı günde yaratıldığını söylüyor:

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ
عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا... (٧)

«O Allah ki, gökleri ve yeri altı günde yarattı. Arşı su üzerinde idi. (Böyle yarattı) **ki, hanginizin daha güzel iş yaptığınızı denesin.»** ([2]) Yalnız yeri, yani dünyamızı iki günde yaratmıştır:

خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ **«Arzı iki günde yarattı.»** ([3])

Bazı kısa görüşlü kimseler, kâinatın binlerce yılda meydana geldiğini ileri sürerek Kur'an'a dil uzatmağa kalkmışlardır. Halbuki burada gün diye bahsedilen zaman süresi, bizim anladığımız 24 saat çeken gün değil, müddetini ancak Allah'ın bildiği devirdir. Yani Allah gökleri

---

(1) Şura Sûresi 29
(2) Hud Sûresi 7
(3) Fussilet Sûresi : 9

ve yeri altı devirde yaratmıştır, dünyamız da iki devirde oluşup bugünkü şekline gelmiştir. Ayetlerin ve ilmin ışığı altında bu yaratılış safhalarına göz atalım :

«O'nun kürsîsi gökleri ve yeri kaplamıştır.» ([1]) âyetinin bildirdiği üzere yüce Allah, yaratmayı, her şeyi kaplayan arşından yönetmektedir. Gökler ve yer yaratılmadan önce Arş, su üzerinde idi :

وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ

«Arşı su üzerinde idi» ([2]) âyeti bunu ifade ediyor.

Tefsir kitaplarına göre Arş, kâinat yaratılmazdan önce bir su üzerinde bulunuyordu. Gökler ve yer bu sudan yaratıldı. O halde kâinat, zir zamanlar mâî halde idi. Bu halde ne kadar zaman kaldı Allah bilir. Bu su gaz haline intikal etti, her tarafı kuşatan büyük bir gaz kütlesi doğdu. İşte bu kütle kâinatın aslıdır.

Başlangıçta çok sıcak bir duman bulutu halinde olan bu kütlenin, zamanla parçalara ayrılıp yıldızları teşkil ettiğini şu âyelterden anlıyoruz :

ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ

«Sonra göğe yöneldi, o duman halinde idi.» ([3])

أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا
وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾

---

(1) Bakara Sûresi : 255
(2) Hud Sûresi : 7
(3) Fussilet Sûresi : 11

«İnkâr edenler görmediler mi ki, önceleri göklerle yer bir idi, biz onları ayırdık ve her canlı şeyi sudan yarattık. İnanmıyorlar mı?» (1)

ar-Ratk, bitişmek, birbirine yapışık olmak; al-fatk ise bitişik iki şeyi birbirinden ayırmak demektir. Bu âyetlere göre gökler iki olayla meydana gelmiştir:

1. Ratk olayı. Bu olayda dumandan bir kütle olan göklerin cüzleri bir araya gelip toplanmış, birbirine yapışmıştır.

2. Fatk olayı. Bu olayda birbirine sıkışmış gazlar parçalanıp cüzlere ayrılmağa başlamış; ayrılan parçalar kütle kütle olup yıldızları meydana getirmiştir.

Dünyamız da bu gaz kütlesinden kopmuştur. Birçok deliller bunu doğrulamaktadır. Bunlardan biri de dünyanın merkezinin ateş olmasıdır. Merkeze doğru indikçe her 33 metrede bir derece hararetin arttığını görmekteyiz. Yani 30 Km. sonra arz içindeki ısı, kabuğundaki ısıdan bin derece fazladır. Dünyanın her tarafında bulunan yanardağlar, dünya merkezinin ateş olduğunu gösterir. Yanardağlar, yer kabuğunun zayıf noktalarıdır. Dünyanın merkezindeki buharlar ve alevli gazla kratere basınç yaparak kendilerine bir yol açar ve oradan çok yükseklere ve uzun mesafelere erişmiş demirler, lâvlar fışkırtırlar. Sıcak su kaynakları da arzın merkezinin sıcaklığını gösterir.

Güneş ışığının tahlili sonucunda güneşi meydana getiren unsurların, dünyayı meydana getiren unsurların aynı olduğu anlaşılmıştır. Nihayet aya da gidilip gelindi, onun da dünya elemanlarından teşekkül ettiği anlaşıldı.

---

(1) Enbiya Sûresi 30

Böylece ilim, dünya, güneş, ay ve bütün gök cisimlerinin birleşik bir gaz kütlesinden koptuğunu ispatlamıştır. Kur'an-ı Kerimde aynı şeyi asırlarca önce söylemiştir.

3. Dünyanın Yaratılışı ve Şekli :

وَالْاَرْضَ بَعْدَ ذٰلِكَ دَحٰيهَا ﴿٣٠﴾ اَخْرَجَ مِنْهَا مَٓاءَهَا وَمَرْعٰيهَا ﴿٣١﴾ وَالْجِبَالَ اَرْسٰيهَا ﴿٣٢﴾

«Ardından arzı (elips şeklinde) **yayıp düzenledi, ondan suyunu ve otlağını çıkardı ve ona dağları yerleştirdi.»** (1)

İlim, dünyanın gaz şeklinde güneşten koptuğunu, bu gazın kendi etrafında dönerken yavaş yavaş soğuyup donarak zamanla yüksekliği artan dış yüzeyi teşkil ettiğini, teşekkülü sırasında dünyadan yükselmekte olan gazların ve buharların, sonradan su buharı veya yağmur şeklinde tekrar kendi üzerine inerek zamanla denizleri ve okyanusları meydana getirdiğini söylemektedir. Yani önce dünya yaratılmış, sonra da su teşekkül etmiştir. Bu suretle bitkinin çıkması için gereken toprak ve su elemanları meydana gelmiş, bundan sonra bitki çıkmıştır. İlim böyle diyor. Suda eriyen maddelerin birikmesi dağları meydana getiren kayaları teşkil etmiştir. İşte yukarıdaki âyet de birçak kelime ile bu gerçeğe işaret etmiş değil midir ? **«Ardından yeri yaydı, ondan suyunu ve otlağını çıkardı, ve ona dağları yerleştirdi.»** (1)

Dünyanın Yuvarlaklığı

Âyeti kerimede dahâha (yaydı) kelimesi dahv veya dahy masdarından gelir. Dahv yaymak anlamına gelirse de dümdüz yaymak değil, yusyuvarlak yaymak mana-

---

(1) Nâziât Suresi 30 - 32

sını da taşır. Bu kelimenin bütün türevlerinde bir yuvarlaklık anlamı vardır: Udhiyye ve Udhuvve, deve kuşunun yumurtlama yeridir. Dahv: yuvarlak taş ve ceviz atmaktır. Aynı kökten türiyen midhat: bir oyundur. Yumurta gibi yuvarlak taşlar alınır. Bu taşların hacminde bir çukur eşilir. Taşı çukura düşüren kazanır, düşüremiyen kaybeder. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin de bu oyunu oynamışlardır. ([1])

Görülüyor ki, kelimenin esasında bir yuvarlaklık, küresellik vardır. O halde «Va'l-arada ba'da zâlike dahâhâ» âyeti, «ardından arzı yusyuvarlak yaydı, düzenledi» şeklinde anlaşılmalıdır, Arzın küreselliğini ifade eden âyet yalnız bundan ibaret değildir. Birkaç yerde bu hususa işaret edilmiştir:

يُكَوِّرُ الَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى الَّيْلِ ۝٥

«Allah geceyi gündüze dolar, gündüzü de geceye dolar» ([2]) âyeti de dünyanın yuvarlak olduğunu açıkça ifade ediyor. Tekvir, küre şeklinde sarmaktır. Gecenin gündüze, gündüzün geceye sarılması ancak küre şeklinde olur. Bilindiği gibi küre dünyamız, güneşin karşısında sağdan sola doğru dönmektedir. Güneşe karşı yüzü gündüz, karşı olmayan yüzü gecedir. Sola doğru dönerken dönmüş taraf, yüzünü güneşten öteye çevirmektedir. Arka taraftaki gece, dönen bu yüze sarılmaktadır. Gece tarafında kalan yüzü de bir yandan güneşe doğru dönerken gündüz, o yüzün yani gecenin üzerine sarılmaktadır. Böylece bir yandan gece, gündüzün; öte yandan gündüz, gecenin üzerine sarılmakta ve âyetin beyan ettiği sarılma

---

(1) Bkz. Tacu'l-Arus, X. 125; Lisanu'l-Arab, XIV. cild.
(2) Zümer Sûresi 5

olayı sürüp gitmektedir. Bu, küreden başka bir şekilde olamaz.

أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿٩٧﴾ أَوَأَمِنَ
أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾

«Kasabaların halkı, geceleyin uyurlarken onlara gelecek baskımızdan güvendemidirler? Yahut kasabaların halkı kuşluk vakti eğlenirlerken baskımızın kendilerine gelmesinden güvendemidirler?» (1)

Bu âyetin ve Yunus Suresindeki 24 ncü âyetin ifadesine göre Allah'ın baskını yani kıyamet geldiği zaman dünyada hem gece ve hem de gündüz olacaktır. Beri taraftan Zuhruf Suresinin 66 ncı âyeti kıyametin âniden geleceğini söylemektedir: **«Onlar, hiç bilmedikleri bir zamanda âniden kıyamet gelmesini mi gözetliyorlar?»** Şimdi düşünelim: Kıyamet âniden geleceğine ve kıyamet geldiği zaman hem gece ve hem gündüz mevcudolacağına göre demek ki gece gündüz heran mevcuttur. Kıyamet geldiği zaman dünyanın bir tarafından gündüz, öbür tarafında gece olacaktır. Bu küre şeklinden başka şekilde mümkün değildir. İşte dünyanın yuvarlaklığı, bu ve benzeri âyetlerin işaretiyle de çıkarılmaktadır.

3. Dünyanın, ekseni etrafında dönmesi:

Neml Suresinin 88 nci âyeti, dağların bulutlar gibi yürüdüğünü söylüyor:

وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنْعَ اللَّهِ
الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾

(1) A'raf Suresi 97 - 98

«Donuk sandığın dağları bulutlar gibi yürüyor görürsün. Bu, her şeyi güzel yapan Allah'ın yapısıdır. O, yaptıklarınızı bilir.» Dağlar dünyanın en yüksek yerleridir. Dünyada yapışık olan dağlar yürüdüğüne göre demek ki, dünya da yürümektedir. Bu hareket kıyamette olacak değildir. Çünkü kıyamette dağlar un gibi olacaktır : **«Sana dağlardan sorarlar, de ki, Rabbim onları ufalayıp savuracak.»** Demek ki, dağların yürümesi bu âlemdedir. Dağlar yürüdüğüne göre dünya da yürümektedir.

Keza Kur'an-ı Kerim, güneşin de hareket ettiğini söylemektedir :

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَالْقَمَرَ
قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا
أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

«Güneş de yörüngesinde yürüyüp gitmektedir. Bu, güçlü ve bilgin olan Allah'ın takdiridir. Ay için de sonunda kuru bir hurma dalına döneceği konaklar tayin ettik. Aya erişmek, güneşe yaraşmaz. Bunların her biri bir felekte (yörüngede) **yüzerler.»** ([1])

Bu âyet, güneş sisteminin, felekte (yörüngede) hareket ettiğini, güneşin yakın olana doğru değil, uzak olana doğru gittiğini ve kendisi için tesbit edilen yörüngede seyrettiğini söylemektedir. Güneşin hareketini Kur'an asırlarca önce haber vermiştir. Halbuki ilim, yakın zamana kadar güneşin sabit bir noktada kendi ekseni etrafında döndüğünü söylüyordu. Fakat derin tetkikler

(1) Yasin Suresi : 38 - 40

gösterdi ki, güneş de kendi sistemiyle beraber bir burca doğru seyretmektedir. Böylece Kur'an'ın bir mu'cizesi daha açığa çıkmış oldu.

İlhamını Kur'an'dan alan İslâm bilginleri, Avrupa'dan asırlarca önce dünyanın yuvarlak olduğunu, hem kendi hem de güneş etrafında döndüğünü söylemişlerdir. İmam Gazalî (ölümü : 505/1111), Tehafutu'l-Felâsife'sinde aynen şöyle diyor :

«Ay tutulması, arzın ay ile güneş arasına girmesinden ileri gelir. Çünkü ay, ışığını güneşten alır. Arz, yuvarlaktır. Gök her taraftan onu kuşatmıştır. Eğer ay, arzın gölgesine düşerse güneşin ışığını alamaz. Güneş tutulması da aynı, güneşe bakanla güneş arasına girmesinden ibarettir. Bunlar, hendesi ve matematik delillerle sabit olan şeylerdir. Dine aykırı sanıp bunları inkâra kalkışan kimse, bunlara değil, dine şüphe sokmuş olur. Öylesinin, dine faydasından çok zararı dokunur.» ([1])

638 hicrî tarihinde vefat eden Muhy'd-din İbnu'l-Arabî, Futuhat'ının birinci cildinde aynen şöyle der : «Allah, kemal sahibidir. Kâinatta kendi kemalini göstermiş, gökleri mükemmel yaratmıştır. Mükemmel şekil küredir. Onun için Allah, kâinatı küreler halinde yaratmıştır. Dünya küre şeklindedir ve kendi ekseni etrafında dönmektedir. Bu dönüşünden gece gündüz meydana gelmektedir.»

İbnu'l-Arabî, İspanya'da yetişmiş bir bilgindir. O zamanlar Müslüman İspanya Endülüs'e Avrupa'dan hıristiyan öğrenciler, papazlar gelip ilim öğreniyorlardı. İşte dünyanın yuvarlak olduğunu da Avrupa'lılar müslümanlardan öğrendiler. Kristof Kolomp, dünyanın yu-

---

(1) Gazâlî, Tehâfutu'l-Felâsife, s. 4, Mısır, 1303

varlak olduğunu müslümanlardan öğrenmişti. Galile dünyanın yuvarlak olduğunu Gazali'den asırlarca sonra söylemiş ve bu fikri kendisini idama kadar götürmüştü. Ancak sözünden dönmek pahasına kurtulabileceğini şart koşmuşlardı. O zaman Avrupa'da öylesine taassup ve İslâm dünyasında böylesine aydınlık hüküm sürüyordu.

4. Çekim Kanunu:

Yüce Allah, Ra'd Suresinin ikinci âyetinde şöyle diyor

رَفَعَ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا

«O Allah ki, gökleri, sizin görebileceğiniz bir direk olmadan yükseltti.» ([1]) Bir şeyi yükseltmek, onu etrafındakilerden uzaklaştırmak demektir. Gökler, yıldızları, ayları, güneşleri içine alır. Yüce Tanrı, bunları bir direkle yükseltmiştir ama bu direk, bizim görebileceğimiz türden bir direk değildir. Bu direk, cisimler arasında bulunan itme kuvvetidir. Gök cisimleri, birbirini itmekte ve böylece birbirinden uzaklaşmakta, yükselmektedir. Peki ama bu itme gücüne karşı koyan bir başka güç yok mudur? Vardır. Bunu da Tanrımız, Lokman Suresinin onuncu âyetiyle Hacc Suresinin atmış beşinci âyetinde ifade ediyor :»

خَلَقَ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا

«Sizin görebileceğiniz bir direk olmadan gökleri yarattı.» ([2])
«Göğü, arz üzerine düşmekten tutuyor. Ancak Allah'ın izniyle düşer.» ([3]) Yani cisimler birbirini çekmekte, gök yer

(1) Ra'd Suresi 2
(2) Lukman Sûresi 10
(3) Hacc Sûresi : 65

üzerine düşmek istemektedir ama görülmiyen bir direkle Allah bunları birbirinden belirli uzaklıkta tutuyor ve birbirleri üzerine düşmelerine engel oluyor. Fakat zamanı gelince Allah'ın izniyle gökler yer üzerine düşecek, cisimler birbirine çarpıp parçalanacaktır. İşte âyetlerde geçen raf' (yükseltme) itme gücüne, imsak (tutma) çekme gücüne işaret etmektedir. Görülmiyen direk cisimler arasında bulunan bu güçlere delâlet etmektedir.

Peki ama bu güçlerin birbiri karşısında durumu nedir? İtme gücü mü fazladır çekme gücü mü? Yoksa ikisi birbirine denk midir? İtme gücü fazla olsa, cisimler birbirinden sonsuzca uzaklaşırdı. Çekme gücü fazla olsaydı, cisimler birbiri üzerine düşerdi. Bunların ikisi de olmadığına göre bu iki güç birbirine denktir. İşte güçler arasındaki bu dengeyi de Kur'an-ı Kerim ifade etmiştir:

وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ

«Allah göğü yükseltti ve dengeyi koydu.» (1)

5. Mevaki'an-Nucum (Yıldızların Yörüngeleri):

Cenab-ı Hak gök binasını çok geniş yaratmıştır. Yıldızlar arasında bulunan mevkileri de çok geniş yapmıştır. Bunlar arasındaki mesafeler gittikçe uzamaktadır. Bunu şu âyetten anlıyoruz:

«Semâyı biz kendi ellerimizle yaptık ve onu biz genişletiyoruz.» (Zâriyat suresi: 47)

Yıldızların yörüngelerinin çok büyük olduğunu şu yemin belli etmektedir:

---

(1) Rahman Suresi: 5

«Yıldızların mevkilerine (yörüngelerine) **yemin etmiyorum. Bilirseniz bu, büyük bir yemindir.»** (Vakıa Suresi)

Üstelik Cenâb-ı Hak, bir de bunu büyüklükle tavsif etmiştir. Üç şekilde de te'kid etmiştir. **«inne»** ile, kasem lâmiyle, bir de **«lev ta'lemûne»** kelimesiyle. O halde bundan sonraki satırlarda bu büyüklüğü bir gözden geçirelim :

Güneş Sistemimiz :

Bizim yıldızımız olan dünyaya en yakın yıldız ay'dır. Bizden 400.000 Km. uzaklıktadır. Demek ki, gök boşluğu içinde ay, bize pek yakındır. Aydan sonra bize en yakın yıldız güneş'tir. Bizden uzaklığı, takriben 150 milyon Km.'dir. Ancak bu uzaklık, devamlı olarak değişir. Çünkü dünya, güneş etrafında tam dairevî değil, elips şeklinde bir yörüngeden hareket eder.

Zühre (Venüs) ve Merih (Mars) in bizden uzaklığı her zaman değişmektedir. Venüs, dünyamıza bâzan 42 milyon Km.'ye kadar yaklaşır. Bâzan da dünyadan 250 milyon Km. uzaklaşır .Merih de öyle. Merih, 15 ya da 17 yılda bir, dünyaya 56 milyon kilometreye kadar yaklaşır. Sonra uzaklaşır. Aradaki mesafe 350 milyon kilometreyi geçer. Diğer gezegenlerin durumu da böyledir. Onun için bu yıldızların güneşe olan uzaklıklarını nazara almak daha uygundur.

Merih, güneşten takriben 1/4 milyar kilometre uzaktadır. Güneşle Müşteri (Jüpiter) arasındaki uzaklık da milyonlarca kilometreye varır. Uranus, güneşten takriben üç milyar kilometre uzaklıktadır. Güneşe en uzak gezegen Ploto'dur. Güneşle Ploto arasındaki mesafe, altı milyar kilometre civarındadır. Bu mesafeleri bir de şöyle düşünelim. Eğer yemeden içmeden, uyumadan hiç

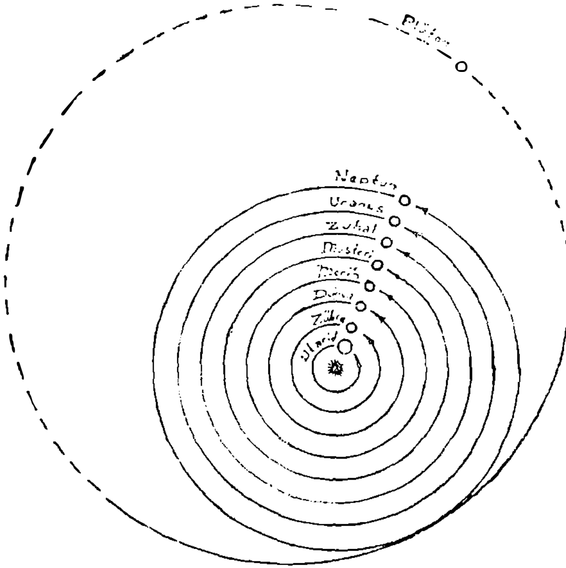
ara vermeden çabuk çabuk birden milyara kadar saymak istersek tam 18 sene harcamamız gerekir. Demek birden altı milyara kadar sayabilmek için 108 sene lâzımdır. Bununla beraber dünya semasında bizim güneş sistemimizin sahası dışında kalan diğer güneşlerin ve yıldızların uzaklıklariyle mukayese edersek göreceğiz ki bizim gezegenler arasındaki uzaklık pek azdır. Ötekilere nazaran, bunlar birbirine çok yakındır. Bunlar, birbirini tutup çeken iki cisim kadar birbirine yakındır.

Bizim güneşimizle diğer güneşler arasındaki mesafelere baktığımız zaman artık kilometrelerin milyonlar veya milyarların mânası kalmaz. O zaman mukayese vasıtası kilometre değil, ışık senesi olur. Işık senesi ne demektir? Işık senesi, ışığın bir senede aldığı mesafedir ki, 9.460.800.000.000 (dokuz trilyon dörtyüz altmış milyar, sekizyüz milyon) kilometredir. Şimdi birden bu rakama kadar saymağa kalksak yemeden içmeden uyumadan aralıksız olarak ancak 200.000 senede sayabiliriz. Bunlar bizim sistemimiz içindir. Bir de diğer yıldızların uzaklığına bakalım.

Bize en yakın yıldız Birinci Kentarus (Alpha Kentaurus) bizden dört tam üçte bir ışık senesi uzaklıktadır. Cahiliyye devrinde Arapların taptığı yıldız olan **«aş-Şa'râ'l-Yemâniyye»** (Sirius), takriben bizden altı ışık yılı uzakta bulunmaktadır. **«61 ad-Decâce»** (Cygnus) yıldızı, takriben sekizbuçuk ışık yılı uzaklıktadır. Ama yine bunlar yakın sayılırlar. Çünkü mesafeleri on ışık yılını geçmiyor. Fakat bizden uzaklığı on ışık yılından az olan yıldızlar pek azdır, yediyi geçmez. Öteki yıldızlar, yüzlerce, binlerce milyonlarca ışık yılı uzaktır.

Güneş	Milyon mil olarak uzaklığı	Mil üzerinden yarıçapı
Utarid	36	3100
Zühre	67	7700
Dünya	93	7927
Merih	142	4215
Müşteri	483	88640
Zühal	886	74640
Uranus	1783	32000
Neptün	2794	28000

Ploto (Henüz yeni keşfedilmiş olan Ploto'yu bıraktık. Çünkü dünyadan büyük mü küçük mü olduğu ihtilâflıdır. Fakat dünyadan küçük olması daha kuvvetlidir. Güneşten uzaklığı 3670 milyon mildir.)

Yıldız Kümeleri (Galeksiler) :

Galeksi, yıldızlardan ve gazlardan meydana gelmiştir. Bizim de bir parçası bulunduğumuz galeksi, bizim güneşimiz gibi bir milyar güneşten daha büyüktür. Bir milyar güneşin ve bu kâinatın büyüklüğü hakkında bir fikir sahibi olmak için güneşin çapını ve ağırlığını bilmek icabeder. Güneşin çapı, ortalama olarak (864.000) mildir. Ya da yaklaşık olarak birbuçuk milyon kilometredir. Dünyanın kütlesi 5 X 10^{21} yâni 10'un, kendisiyle 21 defa çarpımının beşle çarpılması. Yahut da beşbin milyon, milyon, milyon tondur. Güneşin kütlesi, dünya kütlesinin takriben 332.000 katıdır. Biz bunu tonla ifade edecek olursak akıl almaz. Çünkü böyle bir sayıyı tasavvur etmeğe zihin alışık değildir. Bu, sadece bir tek güneş. Şimdi bu bizim güneşimizin bir milyar katını tasavvur edelim. Bir de bu güneşlerin tabi'lerini düşünelim. O zaman akıllar durur, hayretten donakalır.

Gördüğümüz galeksilerin en önemlisi Samanyolu'dur. Yıldızların çokluğundan dolayı bu yıldız kümesi, bir bulut gibi görünür. Bu galeksimizin büyüklüğünü tasavvur, uzak yıldızların boyutlarını tasavvurdan daha güçtür. Çünkü bunun çapı bin ışık yılından daha fazladır. Bizim güneş âilesi, içinde bulunduğumuz galeksinin merkezinden 30 bin ışık senesi, çevresinden de 20 bin ışık senesi uzaklıktadır. Kâinatta başka galeksiler de vardır. Bunların bir milyar kadar olduğunu söylüyorlarsa da bu tahmin doğru değildir. Gerçekte bu rakamın katbekat üstünde galeksiler vardır.

Bizim galeksimizle bize en yakın olan galeksi arasındaki uzaklık, birbuçuk milyon ışık senesi tahmin edilmektedir. Bize en yakın olan bu galeksi, kışın Sıra Kadın Gezegen yıldızları (Andromeda) arasında görülebilir. (Andromeda), Kürsülü Gezegen yıldızı (Cassiopeia)'-

nın yakınında, güneyinde bulunur). Bu, bir çizgi üzerinde bulunan birkaç yıldızdan ibarettir. Bunun, üç yıldızdan müteşekil bir yıldız kümesi vardır. Bu yıldız kümesi, ışıklı bir parça gibi görülür. İşte bu galeksi yalnız birbuçuk milyon ışık senesi uzakta bulunmaktadır. Söylemesi ne kolay ? Bundan anlıyoruz ki bundan daha uzak diğer galeksilerle bizim aramızdaki mesafe milyarlar, yüzmilyarlar, binlerce milyar ışık senesine varır. Bizimle ay arasındaki mesafenin, sadece bir tam üçte bir ışık saniyesi kadar olduğunu hesaba katarsak, bu galeksilerin uzaklığını ve bu kâinatın korkunç büyüklüğünü daha iyi anlıyabiliriz.

Demek ki ay bize çok, çok çok yakın, hattâ yakından da yaındır. İşte **Mavakiu'n-Nucum** (Yıldızların bulunduğu yerler, yörüngeler) !!! Ne de kısa mesafe !!

Bu kâinatın, yörüngedeki hareketini düşünürsek, işte bu yörünge Mavakiu'n-Nucum ya da Eflâk olur. Bunun başını ve sonunu Allah'tan başka kimse bilmez. Kendileri bu kadar büyük, ya dolaştıkları yol ? ! Şâyet bâzı yörüngeleri rakamla ifade etmek istesek, bunu en geniş insan muhayyilesi bile hayâl edemez. Bunun biz en kolay anlaşılır ifadesi şöyle olabilir : **«Mavakiu'n-Nucum, sonsuzdur.»** Tabiî bize göre sonsuz. Fakat Allah'a göre **«Her şey O'nun indinde bir ölçü iledir.»**

«Yıldızların yörüngelerine yemin etmiyorum.» diyen Büyük Allah, doğru söylemiştir. işte **Mevakiu'n-Nucum** budur.

Biz gökte bir yıldıza baktığımız zaman hemen bakar bakmaz o yıldızı göremeyiz. Bizden uzaklığına göre onun bir müddet önceki halini görürüz. Meselâ Alpha Kentaurus'e bakalım Onu şimdiki halinde deği, bundan

dört tam üçte bir sene önceki halinde görürüz. Şayet bugün yıldızda bir değişiklik olsa biz bu değişikliği ancak dört tam üçte bir sene sonra göreceğiz. Andromeda'ya bakarsak —gözümüzle veya teleskopla ne ile bakarsak bakalım— onun da ancak bundan birbuçuk milyon sene önceki halini göreceğiz. Şimdiki hali bizce meçhûldür. Biz yıldızı, yıldızdan bize gelen ışıkla görüyoroz. Onun ışığı bize birbuçuk milyon sene sonra gelir. Şayet herhangi bir sebeple bu galeksi varlık sahnesinden silinse biz onu daha birbuçuk milyon sene var göreceğiz. Çünkü şimdi gönderdiği ışık birbuçuk milyon sene sonra bize gelecektir. Meşhur İngiliz astronomu James Geans şöyle diyor : «Farzedelim ki insan fezayı fethetti ve bize en yakın yıldızdan televizyon programları göndermek istedi (aslında bu mümkün değil ya) bu program dünyaya ancak gönderilişinden dört sene sonra ulaşır.

Diyelim ki bir jet uçağı saatte 1200 km. sür'atle güneşten beşinci gezegen olan Müşteri yıldızına doğru düz bir hat üzerinde uçmağa başlasın. Bu devamlı uçmak şartiyle ancak yüz yıl sonra ulaşır. Tabiî Müşteri gezegeni yerinde sabit farzedilirse.»

6 — Denizlerin kaynaması ve kıyametin kopması :

Cenab-ı Hak, kıyametten ve onun alâmetlerinden bahsederken, âniden geleceğini, bir an dahi sürmiyeceğini, bir göz açıp yummadan daha sür'atli olacağını haber vermektedir :

وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ

«Bizim emrimiz yalnız bir tektir, bir göz açıp yumma gibidir» (Kamer Suresi : 50)

وَمَآ اَمْرُ السَّاعَةِ اِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ

«Kıyamet işi, ancak göz açıp yumma veya daha az bir süre gibidir.» (Nahl : 77) Bunlar kıyametin sür'atini gösteriyor. Kıyamet koptuğu zaman neler olacak? Şu âyetler, kıyamet koparken denizlerin kaynayıp ateş kesileceğini söylemektedir :

«Kaynatılmış denize andolsun.» (Tur : 6) وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ

«Denizler kaynatıldığı zaman.» (Tekvîr : 6) وَاِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ

«Denizler kaynaştığı zaman» (İnfitar : 3). وَاِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ

Bilginler, kıyametin kopması konusunda çeşitli görüşler ortaya attılar: Önceleri dünyanın sonu hakkında en doğru kabul edilen görüş şu idi: Güneş hararetini kaybetmektedir. Bir gün gelecek ki güneşin harareti tamamen sona erecek, bitki ve hayat ortamı kalmıyacağından hayat sönecektir. Fakat sonradan anlaşıldı ki güneş hararetini tazelemektedir. Hiç değilse daha milyonlarca sene dünya hayatı devam edebilir.

Sonra dünyanın güneş üzerine düşüp yanması ihtimali ileri sürüldü. Fakat diğer gezegenler gibi güneş etrafında dönen dünyanın, güneş üzerine düşmesi uzak bir ihtimal görüldü. Fezada dolanan milyarlarca yıldız arasında bir gün bir çarpışma olacağı düşünüldü. Fakat şu uçsuz bucaksız boşluk içinde sadece bir zerre olan dünya için böyle bir çarpışmaya da ihtimal verilmedi. Zira çekim kanunu, bu çarpışmaya engel olmaktaydı. Nihayet çağımızda atomların zincirleme parçalanması ihtimali üzerinde durulmaktadır.

Şu modern çağda ilim, ışın elemanları bulmağa ve bunlarla atomu parçalamağa muvaffak oldu. Bu parçalanmadan yıkıcı bir güç doğmakta ve bâzı Niotronlar serbest kalmaktadır. Parçalanmadan açığa çıkan bu Niotronlar, diğer atomları bomba gibi parçalama rolünü oynıyan elektriklerdir. Öteki atomlardan doğacak niotronlar da başka atomları parçalar ki, bu olaya bilginler (ZİNCİRLEME PARÇALANMA) diyorlar. Atom bombasının yapıldığı Uranium elemanında bunun tecrübesi mümkün olmuştur.

Malûmdur ki, atom, pozitif elektrik yüklü proton adı verilen bir çekirdek ile bunun etrafında dolaşan negatif yüklü elektronlardan müteşekkildir. Elektronlar hem sayı, hem de elektri yükü bakımından protonlara denktir. Atomda bir de niotron isimli bir kısım vardır.

İlim çevreleri, 20 Ekim 1955'te, 25 yıldanberi bilginleri korkutan atomik gücün sırrını Earnest Lowrance'in keşfettiğini ilân ettiler. Earnest bu tecrübeyi Kalifornia Üniversitesi Atom Lâboratuvarında yapmıştı. Bilginler çoktanberi bu kevveti keşfe çalışmakta idiler. Çünkü bunun varlığını hissediyorlar, fakat kendisini göremiyorlardı. İşte bu keşif, atomun negative proton adlı kısmını ortaya çıkardı. Bu her türlü maddeyi tamâmen imhâ kudretine sâhipti. Negative proton, yüksek hava tabakalarında mevcuttur. Ama ömrü çok kısa, ancak sâniyenin milyarda biri kadardır. Bilginler bu yeni keşfin önemini açıkladılar.

Atom Gücü Komisyonu'nun raporuna göre, şimdiye kadar positive proton adiyle bilinen atom çekirdeğini parçalamak sûretiyle atom gücünü açığa çıkarma usûlü, atomun taşıdığı gücün ancak binde birini meydana çıkarmaktadır. Halbuki yeni keşfedilen bu negative proto-

nu atoma saldırtmak suretiyle positive proton yok ediliyor. Bu yok etme ameliyesi atomun taşıdığı imhâ kudretinin binde 990 ını açığa çıkarıyor. Tabiata aykırı bu elektronların mevcûdiyeti beşer aklının idrâk edemiyeceği kadar tehlikelidir.

Buna göre uranium yerine birçok maddelerin terkibine giren önemli bir elemanın atomlarından biri yanlışlıkla veya kasden parçalansa bundan zincirleme parçalanma doğar. Bütün maddelerin terkîbine giren su, hidrojen ve oksijen elemanlarına ayrılsa ve bu elemanlardan bir atom parçalansa netîce ne olur ? Hidrojen alevle yanan biz gazdır. Oksijen de yakıcı bir gazdır.

Su; 2 hidrojen 1 oksijen atomunun birleşmesinden meydana gelmiştir, hidrojen atomları çeşitlidir. Hidrojen atomlarından bâzıları ağır, bâzıları da bunların yarı ağırlığında hafif atomlardır. Bu hafif atomlar oksijen atomlariyle birleşince canlıların kullandığı suyu teşkil ederler. Eğer ağır hidrojen atomları oksijenle birleşse, canlılar için zehirleyici bir tesiri olan ağır su meydana gelir. Bitkiler bu su ile sulansa yetişmez, beşikteki çocuklar ölür. Denizlerin ortasında bu ağır su ile baraber bulunan hidrojen ve müstakar olmıyan elemanlar vardır. Yanıcı gaz olan hidrojenin serbest atomları bir elektrik basıncının, meselâ bir yaldırımın tesirinde, ya da kuvvetli bir ısı tesirinde kalsalar ve bu atomlardan biri parçalansa suyu teşkil eden cüzlerin atomlarını da parçalar. Bu olay LEMH-İ BASAR (göz açıp yumma) dan daha az bir zaman içinde meydana gelir. O takdirde okyanuslarda, nehirlerde, kanallarda bulunan bütün sular ateş kesilir, alevlerle kaynar, fışkırır. Hidrojen ve atom bombalarını sun'î olarak patlatırken de böyle bir hal vukua gelir. Bunun neticesinde gökte, yerde veya denizde bulunan atom-

lar parçalanır. Bu sûretle gök duman, deniz ateş kesilir ve bu, göz açıp yummadan daha kısa bir zamanda meydana gelir. Âyet-i kerimeler de böyle söylemiyor mu?

«Kaynatılmış denize andolsun ki, Rabbinin azâbı elbette gelecektir.» (Tûr Sûrsi : 6 - 7).

«Denizler kaynatıldığı zaman...» (Tekvîr Sûresi : 6).

يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ يَغْشَى النَّاسَ

«Göğün, insanları bürüyecek ve gözle görülecek bir duman çıkaracağı günü gözetle; işte bu, can yakan bir azaptır.» (Duhân Sûresi : 10 - 11).

İki hidrojen atomu birleştiği zaman HELİUM meydana gelir. Bundan bütün kâinatı saran yanıcı Eton doğar. O zaman gök, zikrettiğimiz âyetlerin nassiyle ateş olur:

«Gök yarılıp da gül gibi kızardığı, yağ gibi eridiği zaman (hâliniz nice olur?)» (Rahmân Sûresi: 37).

«O gün gök erimiş maden gibi olur, dağlar da atılmış yüne döner.» (Maâric Sûresi : 8 - 9).

Şayet şu veya bu sebepten ötürü gökte herhangi bir negative proton diğer bir atomdaki positive protonla birleşirse, bunun bütün kâinâtı nasıl âniden yıkacağını, insan, hayvan, bitki, su, yer, gök, her şeyi kâmilen nasıl mahvedeceğini tasavvur edebilmemize imkân yoktur. Kur'ân-ı Kerîm bu hâlî şu âyetlerle vasfetmektedir:

«Gök yarıldığı zaman, yıldızlar dağıldığı zaman, denizler kaynaştığı zaman...» (İnfitar Sûresi : 1 - 3).

«Gök yarılıp Rabbına boyun eğdiği zaman - ki gök boyun eğecektir -, yer düzeltilip içinde olanları dışarı ata-

rak boşaldığı zaman ve yer Rabbına boyun eğdiği zamanki yer boyun eğecektir - herkes yaptığının karşılığını görecektir.» (İnşikak Sûresi : 1 - 5),

«Sûra üfürüş üfürüldüğü, yer ve dağlar kaldırılıp bir vuruşla birbirine çarpıldığı zaman, işte o gün, olacak olur, kıyamet kopar.» (al-Hâkka Sûresi : 13 - 15),

Hülâsa :

Kâinat, dumandan şekillenip bu hale gelmişti. Tekrar duman haline intikal edecektir. İnsanları ve diğer yaratıkları yeryüzünde tutan, kâinat cisimlerinin düzen içinde devamını sağlıyan çekim kanunudur. Bu kanun, kalktığı zaman insanlar, ateş etrafında uçuşup dökülen pervaneler gibi uzayda uçuşacaklar, dağlar ve dünyanın diğer cüzleri birbirinden çözülüp atılmış renkli yün gibi savrulacaktır. **«Göğü biz ellerimizle yaptık ve onu genişletiyoruz»** (Zâriyât : 47) âyetinin ifade ettiği üzre kâinatın genişleme hareketi tersine çevrilecek, bütün gök cisimleri birbirine çarpacak, atomlar tutuşacak, her tarafı bir ateş ve duman saracak ve böylece kâinatın sonu başına dönmüş olacaktır.

كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ

Kâinatı birleşik bir varlık iken bir sofra gibi açıp yıldızları, güneşleri, uçsuz bucaksız gökleri meydana getiren Allah, bir gün tekrar açtığı bu safrayı toplayacaktır

وَهُوَ عَلَى جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ

«O (Allah) dilediği zaman onları tekrar toplamağa kadirdir.» ([1])

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ

«O gün göğü, kitapları dürer gibi düreceğiz, ilk yaratmağa başladığımız gibi iade ederiz (ilk yarattığımız andaki haline sokarız).» ([2])

Kur'an'ın şu mu'cizesine bakın ki ilim de Kur'an'da sayılan bu ihtimallerin dünyaya son vereceğini söylemektedir. Bu suretle ilim, onun söylediğini doğrulamaktadır.

7. Güneşin, Hararetini Tazelemesi :

İsra Sûresinin 97 nci âyeti cehennemin halini tasvir ederken :

مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا

«O, sönmeğe yüz tuttuğu zaman ateşini artırırız» diyor. Acaba cehennemin ateşi nasıl kendi kendisini tazeliyor ? Biz bundan, dünyadaki güneşin durumuna da bir işaret sezmekteyiz Güneş, devamlı yanan bir ateştir. Dünya kurulalıdanberi bu ateş yanıp durmaktadır. Bu nasıl oluyor, güneş nasıl ısısını kaybetmiyor ? Güneşin içindeki atomlar, daimî surette parçalanmakta ve bu zincirleme parçalanmadan devamlı surette güneşin harareti tazelenmektedir. Bu hal, kıyamete kadar böyle sürüp gidecektir. İşte cehennem ateşinin de devamlı olarak kendini tazeleyip artması, güneşin haline benzemektedir.

---

(1) Şûrâ Suresi 29
(2) Enbiyâ Suresi 104

8. Dünyanın Dönüşünün Yavaşlaması :

Kur'an-ı Kerim, şu iki âyetle dünyanın ekseni etrafındaki dönüş hızının yavaşladığına işaret etmektedir :

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الَّيْلَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ
يَاْتِيكُمْ بِضِيَٓاءٍ اَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا
اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتِيكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ اَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾

«De ki gördünüz mü eğer Allah, kıyamete kadar geceyi devamlı kılsaydı size Allah'tan başka ışığı getirecek tanrı kimdir? İşitmiyor musunuz? De ki : gördünüz mü eğer Allah size gündüzü devamlı kılsaydı, sizin rahat ettiğiniz geceyi size Allah'tan başka getirecek tanrı kimdir?» (1)

Jeoloji araştırmaları göstermiştir ki dünya, güneşten koptuğu sırada ekseni etrafında şimdikinden çok daha çobuk dönüyordu. O zaman gece ve gündüzün tamamı yalnız dört saatten ibaretti. Dünyanın dönüş hızı yavaşlıya yavaşlıya gece ve gündüz süresi artarak 24 saate çıktı. Dünyanın dönüş hızındaki eksilmenin, 124 bın senede bir saniye olduğu tesbit edilmiştir. Demek ki 432 milyon sene sonra dünyanın dönüş hızı bir saat azalacak ve gece - gündüz süresi 25 saate çıkacaktır. Tabiî yavaşlama bu oranda devam ederse. Bu yavaşlama böyle sürüp giderse dünyanın bir gün durması gerekir. Ve o zaman dünyanın bir tarafı devamlı gündüz, bir tarafı da devamlı gece olur ki hayatın devamına imkân kalmaz. Bu yavaşlama zamanla artabilir ve bu durma çabukla-

---

(1) Kasas Suresi 71 - 72

şabilir de. İşte bu hal de dünya hayatının kıyametidir. Bu âyetlerde dünyanın dönüşüne de işaret vardır.

9. Hava Basıncı :

En'am Sûresinin 125 nci âyetinde Yüce Allah hidâyette olanla dalâlette kalanın halini mukayese ederek şöyle diyor :

فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِۚ وَمَنْ يُرِدْ اَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ
صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَاَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاۤءِۜ كَذٰلِكَ يَجْعَلُ
الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾

«Allah kimi hidayete sevk etmek isterse onun göğsünü İslâma açar. Kimi de dalâlette terk etmek isterse onun göğsünü sanki göğe yükseliyormuş gibi dar ve sıkıntılı yapar.»

Bilinmektedir ki her yüz metre yükseldikçe hava basıncı bir derece azalır. Nefes alma zorlaşır. 15 - 16 bin metre yükseklikte basınç o kadar düşer ki damarlardaki kan, dışarı fışkırır ve 22 bin metre yükseklikte özel cihazlar olmadığı takdirde insan nefes alamaz, göğsü daralır ve ölür. İlmin tesbit ettiği bu gerçek, Kur'an'ın söylediğinin aynı değil midir? Kaldı ki Hz. Peygamber ne uçağa binmiş, ne balonla göğe uçmamıştı ki ğöğe yükselmekle hava basıncının düştüğünü, oksijenin azaldığını, insan göğsünün daraldığını bilsin. O halde bu bilgi kendine başka kaynaktan, Allah'tan geliyordu.

10. Şemsî ve Kamerî Yıl :

Yüce Allah Kehif Sûresinde :

وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلٰثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا ﴿٢٥﴾

«Onlar (ashab-ı Kehf) **mağaralarında üçyüz sene kaldılar ve dokuz da ziyade ettiler** (yani üç yüz dokuz sene kaldılar).» (Kehif Sûresi : 25) buyuruyor.

Cenab-ı Hak ,Ashab-ı Kehf'in hikâyesini anlatıyor ve Resul-i Eminine onların, mağaralarında üç yüz dokuz yıl kaldıklarını haber veriyor.

Necran Hıristiyanları, bu âyeti duydukları zaman dediler ki : «— Üç yüz senesini biliyorduk ama mağarada dokuz sene fazla kaldılkarına dair bir bilgimiz yoktur.» Cenab-ı Allah, Peygamberine :

«De ki : «Onların ne kadar kaldıklarını Allah daha iyi bilir...» (Kehif Suresi : 26) buyurdu.

Peki üç yüz ile üç yüz dokuz sene arasındaki münasebet nedir ?

Şemsî yıl dünyanın Güneş etrafında dönmesinden meydana gelir. Güneşin daha doğrusu dünyanın, belirli bir noktadan ardı ardına iki kere geçmesi arasında kalan 365,242217 Güneş günü bir Güneş yılını teşkil eder. Bir noktadan Güneşin iki kere geçmesi ile Yaz, Güz, Kış ve Bahar meydana gelir. Kamerî yıl ise 35.436.768 günden ibarettir ki, bu dönen Ay'ın hareketlerinin sayısına bölünmüş, birbiri ardı sıra iki küsuf arasında kalan müddettir. Güneş yılı ile, Ay yılı arasındaki fark : 10,859497 gündür. Böylece her 33 senedeki fark, 358,363401 gün, yahut takriben bir yıldır. Buna göre her yüz senede Ay yılı üç sene artar. Üç yüz (300) Güneş yılına 309 kamerî yıl tekabül eder. Peygamberimiz (A.) Ay yılını kullanıyorlardı. Binaenaleyh 300 Güneş yılı 909 Ay yılı eder ki âyet buna işaret etmiş oluyor.

B — KUR'ÂN'IN İLMÎ İ'CAZI

1. İnsanın Topraktan Yaratılması

Kur'an'ın getirdiği ve ilimden ondört asır önce açıklamış bulunduğu ilmî gerçeklerden biri de insanın topraktan yaratılmış bulunduğu gerçeğidir. Kur'an-ı Kerim, bu hikakati şu âyet-i kerimelerinde açıklamaktadır:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾

1) **«O'nun** (varlığının) **delillerinden biri de sizi topraktan yaratmasıdır. Sonra hemen bir beşer olarak** (yer yüzüne) **yayılırsınız.»** (Rum Suresi : 20)

إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾

2) **«İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir: onu topraktan yarattı, sonra «Ol!» dedi, oldu.»** (Âl-i İmran Suresi : 59)

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَى أَجَلًا وَأَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ ﴿٢﴾

3) **«O, sizi çamurdan yarattı, sonra bir ecel tayin etti. Belirli bir ecel O'nun katındandır. Sonra bir de şüphe edersiniz.»** (En'am Suresi : 2)

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ

4) **«İnsanı pişmiş çamur gibi kuru balçıktan yarattı.»** (ar-Rahman Suresi : 14)

Kur'an-ı Kerim, bunlarda ve daha başka âyet-i kerimlerde insanın topraktan, yahut Tîn'den, yahut Salsâl'den yaratıldığını söylüyor. Tîn, toprağın su katılmış

halidir. Salsal ise kuru Tîn (çamur) dir. O halde su katılmış olsun veya olmasın bunların hepsi toprak demektir.

Modern ilim ispat etmiştir ki insan vücudu, arzın ihtiva ettiği elementleri ihtiva etmektedir. Vücut karbon, oksijen, hidrojen, fosfor, kükürt, azot, kalsiyum, mağnezyum, demir manganez, bakır, iyod, flor, kobalt, zink, silisyum, alüminyum'dan teşekkül eder. İşte bütün bunlar toprağı yapan unsurlardır. Gerçi bunların oranları nasıl ki insandan insana değişirse, insanla toprak arasında da değişir, ama nihayet hepsi da aynı elementleri ihtiva etmektedir. Yani bizler de Arzın birer parçasıyız.

Şimdi bu gerçek, Kur'an-ı Kerim'in mu'cizlerinden biri değil midir ?

Diğer bir mu'cize de insanın aslen nutfe'den meydana geldiğidir. O nutfe ki erkeğin çıkardığı bir damla sıvıdır, insan bu sıvıdaki hayvancıkların, kadının yumurtasiyle birleşmesinden hasıl olur. İşte bu hayvancıklar ve yumurtacıklar hep kandan hasıl olmaktadır. Kan ise Kilüs'ten doğan sütsel maddenin emilmesiyle meydana geliyor. Kilüs : bitki, hayvan, ve sudan ibaret olan gıdanın sindirilmiş durumudur. Bu gıdalar da toprağın unsurlarından meydana gelmektedir. Binaenaleyh hepsinin aslı topraktır. O halde toprağın unsurlarından teşekkül eden insan vücudunu tahlil etmek sureti ile, insanın aslı olan ÂDEM'in topraktan yaratılmış bulunduğu anlaşılır. Sonra onun zürriyeti, toprağın hülâsası olan Nutfe'den yaratılmağa devam etmiştir. Bu Kur'an-ı Kerim'in mu'cizelerinden biri değil midir ???

2. Cenînde Nutfenin Yeri

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ

«Rabbın, Âdem oğullarının zürriyetlerini bellerinden aldı; onlara: «Ben sizin Rabbınız değil miyim?» deyip buna kendilerini şahit tuttu. Onlar da: «Evet şahidiz.» (al-A'raf Suresi : 172).

Bu âyet, Kur'an-ı Kerim'in şeksiz, şüphesiz ilmî bir mu'cize olduğuna ve bu kitabın Allah katından geldiğine en beliğ delildir. Takriben on dört asırdan beri okunup durmakta olduğu halde, bunda bulunan ilmî gerçekler anlaşılamamış ve ancak son Asırda cenin ilmi (Jinokoloji) nin ilerlemesinden sonra anlaşılabilmiştir.

Bu ilim diyor ki : Cenin, ana rahminde teşekkül ederken husyeler, belinde, böbreklerin hemen altında biterler. Ve böylece belinde kalırlar. Ana karnındaki tekâmulünü tamamlayınca aşağı inerler ve doğarken de mu'tad yerlerine yerleşmiş olurlar. Dişi ceninde de yumurtalığın merkezi aynı şekildedir. O da belde, böbreğin altındadır. Demek ki cenin, ister dişi, ister erkek olun, zürriyet, belinden alınır. İşte Kur'an-ı Kerim, hiçbir kapalılık, iltibas, şüphe ve te'vile mahal bırakmaksızın, henüz teşrih ilmi ilerlememiş, Röntgen şuâları ve mikroskop keşfedilmemiş iken bunu açıkça söylemiştir.

3. İnsan Nasıl Yaratıldı ?

Yüce Allah Târık Suresinde 5, 6, 7, 8 nci âyetlerinde şöyle diyor :

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِنْ مَاءٍ دَافِقٍ ﴿٦﴾ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ
الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ﴿٧﴾ إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ﴿٨﴾

«İnsan bir baksın, neden yaratıldı? Atıcı bir sudan yaratıldı. (Bu su, erkeğin) **sulb(** ün) **den,** (kadının) **taraib** (in) **den çıkar.»**

Bu âyetler de Kur'an'ın ilmî mu'cizlerindendir. Zira geçen elli seneye kadar erkeğin menisinin, sulbünden yani belinden ve kadının yumurtacıklarının ise göğüs kemiklerinden yani teraibinden meydana geldiği bilinmiyordu. Böylece Kur'an, ilimden on dört asır önce insanda meni ve yumurtacıkların ifraz yerini izah etmiştir.

Sonra Kur'an, insanın yaratılışındaki tıbbî gerçekleri ve ilmî nazariyeleri işaret ederek diyor ki:

يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ... (٦)

«Sizi analarınızın karınlarında üç karanlık içinde yaratmaktan sonra yaratır.» (Zümer Suresi: 6)

Jinokoloji ilmi, ceninin ana karnında su, ışık ve hararet geçirmeyen üç sağır perde ile örtülü bulunduğunu söylüyor. Bunlar; su geçirmiyen Munbâr, ışık geçirmiyen Amnion, ısı geçirmiyen corion zarlarıdır. Rahim dıştan içe doğru üç doku ile yapılmıştır. Parametrium, Miometrium, Endometrium dokuları. Bu dokular, ışık ısı ve su geçirmez zarlarla sarılmıştır. Arap dilinde bunlara ancak zulmet denilebilir.

Sonra Kur'an insanın nasıl yaratıldığı hakkındaki tıbbî hakikatlere ve ilmî nazariyelere değiniyor da Cenab-ı Mevlâ şöyle diyor:

«Biz insanı katışık bir nutfeden yarattık, onu işitir ve görür yaptık.» (el-İnsan Suresi: 2).

Kur'an-ı Kerim bu âyet ile, insanın sadece tek bir nutfedan yaratılmadığını, fakat bir emşactan yani karı-

şımdan yaratıldığını söylüyor. Bu karışım, hayvan-i menevî ile, kadının nutfesi olan yumurtacığın halîtasıdır ki önceki âyet (Tarık Suresi : 7) bunun ifraz yerini belirtmişti.

Kur'an, ilmî i'cazına devamla ğayb âleminde olan ceninin geçirdiği merhaleleri hatırlatıyor. Henüz ceninin yaratılışını tasvir eden teşrih ve tıp ilimleri gelişmemiş iken Kur'an-ı Kerim Mu'minun Suresinde bunu açıklıyor :

«And olsun ki biz insanı süzme çamurdan yarattık, sonra onu nutfe halinde sağlam bir yere yerleştirdik. Sonra nutfeyi kan pıhtısına çevirdik, kan pıhtısını bir çiğnemlik et yaptık, bir çiğnemlik etten kemikler yarattık, kemiklere de et giydirdik. Sonra başka bir yaratık yaptık...» (Mu'minun Suresi : 11 - 13).

İzahına çalıştığımız âyet-i kerime, üç kısa âyeti ihtiva ediyor. Bu âyetler ilim ve atom çağı olan XX. Asırda teşrih ve jinkoloji babında yazılmış ciltlerle eserin özetini içinde toplamıştır. Kur'an burada birinci âyette ve daha başka âyetlerde yukarıda açıkladığımız gibi insanın topraktan, tînden ve salsaldan yaratıldığını söylüyor. İkinci âyet : «Sonra onu sağlam bir yere koyduk» taki al-KARARU'l-Makîn, ancak anatomi ve jinokoloji ilimleri titizlikle incelenmek suretiyle anlaşılabilir. İlim şöyle diyor : Kur'an-ı Kerim'in âyette zikrettiği mudğa, çiğnenmiş et gibi yuvarlak bir toptan teşekkül eder. Aşağısı içi boş bir kese gibidir ki (saffârî) denir. Bu kese mudğanın ikinci ayında ayrılır. Yukarısı da bir kesedir. Bundan (Selâ) denen içi su ile dolu bir kırba doğar. Bu, kalın göbek bağının bitiştiği yer müstesna mudğayı her taraftan tamamen kaplar. Böylece mudğa, kendini sadmelerden, sarsıntılardan koruyan maî bir kılıf içinde yüzer. Kahire Üniversitesi Profesörü Doktor Salim Muhammed, nutfe-

nin konulduğu bu al-KARARU'l-MAKÎN hakkında şunları söylüyor :

«Rahmin anatomisini ve onun ana karnının aşağı kısmındaki emin yerini tetkik eden ve geniş kalın cidarlı o kabı gören, sonra o geniş ve yuvarlak zarları, bağları, periton içinde bulunan ve onu mesaneye ve kalın barsağa bağlıyan bu parçaları gören - ki bunların hepsi rahmin dengesini temin ediyor ve onu sağlamlaştırıyor, eğilmekten ve çocuğu düşmekten koruyor. Hamil ilerleyip rahim yükseldikçe bunlar da rahimle beraber uzanıyor ve doğumdan sonra tekrar kısalıp narmal vaziyetini alıyor. Evet bütün bunları tetkik eden, scnra bu havuz kısmının ve leğen kemiklerinin yaratılış tarzını bilen kimse Allah Taâlâ'nın : **«Sonra nutfeyi sağlam bir yere koyduk.»** sözünün doğruluğunu açıkça anlar.

Kur'an-ı Kerim, gözlerden gizli kalan Ceninin, ana karnında geçirdiği devreleri anlatmaya devam ediyor :

«Sonra nutfeyi kan pıhtısına çevirdik, kan pıhtısını bir çiğnemlik et yaptık, bir çiğnemlik etten kemikler yarattık, kemiklere de et giydirdik. Sonra onu bambaşka bir yaratık yaptık...» (Mu'minun Suresi 13).

Anatomi ve jinokoloji ilimleri göstermiştir ki Kur'an'da ifade edilen bu sıra, ceninin yaratılış düzeninin tə kendisidir. Hattâ bunu Kur'an'ın söylediği lâfızlardan başka lâfızlarla söylemek dahi mümkün değildir. Tenasül (dölleşme) de önce erkek 200 - 300 milyon küçük hayvancık ifraz eder. Her hayvancığın (SPERMİN) büyük bir başı ve uzun bur kuyruğu vardır. Hayvancık, burgu gibi kuyruğunun kıvrımlı titreşiminin itmesiyle hareket eder. Kadının Ovarium'una vasıl olunca yumurtacığı tek bir hayvan aşılar. Aşılanmış yumurtacık ikiye, dörde, sonra se-

kize onaltıya ilh... bölünmeye başlar. Böyleve Kur'an'ın söylediği gibi **«Sonra nutfeyi kan pıhtısı yaptık»** kan pıhtısı gibi uzunca bir şekil alır. Cenin bu uzun şekliyle alâka olarak takriben kırk gün kadar kalır. Bundan sonra bölünmekle çoğalan bu nokta yuvarlaklaşır, gayrı muntazam yuvarlak bir şekil alır ki bu haliyle yuvarlaklığında ve yumuşaklığında çiğnenmiş et parçasına benzer. Âyetin dediği gibi: **«Daha sonra alâka'yı bir çiğnemlik et yaptık.»** buna mudğa adı verilir. Bunun uzunluğu (2,5 cm.) den fazla değildir. Bu suretle aşılanmış yumurtanın hacmi elli kat ve ağırlığı da sekiz bin kat artmış olur. Bundan sonra mudğa, birçok esas hücrelere ayrılır. Bu hücrelerin binlercesi kendi aralarında birleşir. Bunlardan her gurup, ceninin muayyen bir parçasını teşkil etmeye başlar. Meselâ mudğanın dış kısmı (Ektoderm), cildi ve sinir sistemini yapar. Orta kısmı (Mezoderm) kemikleri, adaleleri, kan, kıkırdak ve katılgan dokularını yapar. İç kısmı (Ektoderm) ise sindirim sistemi ve buna bağlı bezleri yapar.

Böylece insanın yaratılışı, nutfenin yaratılışı ile başlar. Nutfe alâka olur. Alâka mudğayı yapar. Ortalama kırk gün, yahut beş hafta olan bu müddetten sonra adaleler, onlardan kemikler yapılır. Kemik gelişmesi ahvalinde de önce kemikten çok daha şeffaf, daha az sert ve daha uyuşuk olan bir hastalık olur. Bu, etrafında kemik maddesi biriken kıkırdaktır. Süt dişleri ayı denilen üçüncü ayda şakak ve burun kemiklerinin nüveleri teşekkül eder. Mudğanın bütün kısımlarındaki esas unsurlar; cihazları ve teşekkül eden kemiklere et giydiren dokuları yaparlar. Böylece cenin, hiçbir değişiklik, bir başkalık olmadan tam Kur'an'ın tasvir ettiği surete bürünür: **«Alâkayı mudğa yaptık, Mudğayı kemik yaptık, kemiklere et giydirdik.»**

Hani Kur'an ilme aykırı mıdır? Artık bundan sonra okuyucunun Kur'an'dan bir şüphesi kaldı mı?

C — JİNOLOJİ KONUSUNDA KUR'AN'DA İLMÎ (TIBBİ) İ'CAZ:

1. İnsanda Cinsin Tayini:

Cins tayini ile, doğacak çocuğun kadın mı erkek mi olduğunu kestirmek kasdediliyor. Cins tayini türlerin değişmesiyle değişir. İnsanda başka, hayvanda başka, haşerelerde başka, kuşlarda başkadır.

İnsanlardan çoğunun, doğan varlığın sebebi olarak kadınları gördüklerine şahid oluruz. Kendilerine dişi çocuk doğurdukları için kadınlarını ayıplayıp azarlarlar. İş bazan kadını dövmeye ve boşamağa kadar varır. Bu suretle Cenab-ı Hak'kın şu âyetlerle tasvir ettiği cahiliyyet ahlâkına gitmiş olurlar: «Aralarından birine bir kız olduğu müjdelendiği zaman içi gamla dolarak yüzü simsiyah kesilir. Kendisine verilen kötü müjde yüzünden, halktan gizlenmeğe çalışır; onu utana utana tutsun mu, yoksa toprağa mı gömsün? Ne kötü hükmediyorlar!» (an-Nahl: 58 - 59). **«Toprağa gömülmüş olana sorulduğu zaman: Hangi günâhtan ötürü öldürüldü?»** (at-Takvîr: 8 - 9).

Eski milletler, kız doğmasından ikrah ederlerdi. Hattâ hiçbir şefkat ve merhamet eseri göstermeden, yürekleri titremeden kız çocuklarını toprağa gömerlerdi. Buna sebep, kız çocuğunun, birçok güçlüklere sebep ve kabileye utanç olduğu inancı idi. Kadına karşı olan bu görüş, biraz hafiflemiş olsa da hâlâ cemiyetimizde hüküm sürmektedir. Halbuki kadın cinsi ortadan kalkınca hayatın devam etmiyeceğini pekâlâ bilirler. Çünkü yer yüzünde beşerin üremesi için kadın, bir bütünün yarısıdır.

Kur'an'ın i'cazını anlıyabilmek için ceninin cinsini tayin meselesi üzerinde biraz duralım :

Bazıları diyorlar ki : Doktorlar ana rahminde olan ceninin erkek mi kadın mı olduğunu bilirler. Bazıları da erkek şöyle yapsa, şöyle olur diyor. Ama bunların hepsi ilmin ve dinin kabul etmediği batıl iddialardan ibarettir.

Filhakika doktorlar şimdiye kadar, rahimdeki yaratığın cinsini bilemezler. Hattâ çocuk, ana karnında birkaç aylık olsa da ve perde arkasını gösteren (X) ışınları kullansalar dahi bunu bilemezler. Bu husustaki bilgileri tahminde kalır. Çünkü Ceninin rahme vaz'ı bunu bilmeğe müsait değildir. Âyet-i Kerimenin sarahatiyle ancak Allah'tır ki

«Rahimlerde olanı bilir.»

«Kıyametin ilmi Allah'ın indindedir. Yağmuru O indirir ve Rahimlerde olanı bilir. Hiçbir nefis, yarın ne kazanacağını bilmez. Ve hiçbir nefis nerede öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah bilici ve (her şeyden) **haberdar olucudur.»** (Lokman : 34).

«Ey insanlar eğer tekrar dirilmekten (ba'sten) **şüphede iseniz** (biliniz ki) **biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra hilkati belli belirsiz bir çiğnem etten yarattık ki, size** (ne olduğunuzu) **açıklıyalım. Ve dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde tutarız; sonra sizi çocuk olarak çıkarırız...»** (al-Hacc : 5).

Ana karınındaki çocuğun cinsini kimse tahdit ve tayin edemez. Yani çocuğun erkek veya kız olması insanın elinde değildir. Bu, şimdi söyliyeceğimiz birtakım sebeplerden ötürü böyledir. Bu iş, gizli olan büyük KUDRETE bağlıdır. Allah Âyetiyle saraheten bunu belirtiyor :

«Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır. Dilediğini yaratır, dilediğine kız çocuk, dilediğine de erkek çocuk

verir. Yahut çocukları erkek ve kız olarak çift verir ve dilediğini de kısır yapar. Şüphesiz O, bilici ve kadirdir.» (Şura 49 - 50).

«Kıyametin saatini ancak O bilir. O'nun bilgisi dışında hiçbir ürün kabuğundan ayrılmaz, hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz...» (Fussilet : 47).

Çocuğun cinsi kadına değil, erkeğe bağlıdır. Bu husus da Âyetle sabittir : **«Sizi bayağı bir sudan yaratıp, sonra onu belli bir süreye kadar sağlam bir yere yerleştirmedik mi?»** (Murselât Suresi : 20 - 22).

«İnsan kendisinin başı boş bırakılacağını mı sanır ?. O, akıtılan bir meni damlası değil miydi ? Sonra kan pıhtısı olmuş, sonra Allah onu yaratıp şekil vermişti. Ondan erkek dişi cins yaratmıştı. Bunları yapan Allah'ın, ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi ? Elbette yeter.» (Kıyamet Suresi : 36 - 40).

Bilginler, mikroskop ve yağlı mercek (oillen) vasıtasiyle keşif ve ispat etmişlerdi ki, Yüce Allah'ın kudretine, ilmine ve iradesine bağlı olan cinsin tayin ve tahdidi kadına değil, erkeğe bağlıdır. Bu, yalnız insan türünde böyledir. Hayvanat, haşerat ve kuşlarda da bambaşkadır. Bu konuyu açıklığiyle anlıyabilmek için kadın ve erkekteki üreme yönlerini (GENETİCİ) etraflıca incelemek lâzımdır.

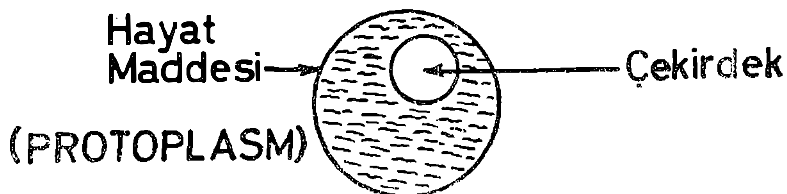
2. Üreme

Malûmdur ki, canlılar âleminin çoğunda üreme (produstion) yolu, erkeğin kadınla çiftleşmesi ve kadına hayvan-i manevî vermesiyledir. Bu hayvan rahimdeki yumurtayı aşılar. Hayvan-i menevî ile yumurtayı incelemek istersek, birincisinin başı, kuyruğu olan bir cisimden ibaret bir şekil olduğunu görürüz. Bu cisim tek bir hayvanî hücre (One Living Animal Cell) den ibarettir. Bu canlı ci-

simcik, her canlı gibi gıda alır, tenaffüs eder, dışkı çıkarır ve hareket eder. Başı yumurta şeklindedir. Bu başın iç kısmında ortada çekirdek (NUCLEUS) denen küçük bir daire vardır. Diğeri ise protoplasm denen canlı maddeden ibarettir.

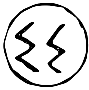
İnsan meni hayvancığının bu çekirdeğini incelediğimiz zaman görürüz ki : içinde birbiri içine geçmiş «kromozom iplikleri denen» birtakım ipler vardır. Her ipliğin özel bir şekli bulunmaktadır. Bunlar insanda 24 tanedir. Bu kromozom sayısı insanda sabittir. İşte canlı varlığın türünü tayin eden, bu sayıdır. Yani canlının insan, hayvan, veya başka bir yaratık olması, bu sayıya bağlıdır. Bu ipliklerin sayısı değişirse canlının şekli, terkibi ve yaratılışı da değişir. Meselâ insan menî hayvancığında yirmi dört (24) iplik bulunurken köpekte (26), yer kurdunda (16), atta (30), tavukta (38), horozda (39), ip bulunmaktadır. Husyelerde hayvan-i menevinin kendisinden çıktığı ana hücre (MOTHER CELL) e gelince onun çekirdeğinde bu kromozom ipliklerinden 24 çift vardır. Yani hayvan-i menevide olanın iki katı. Bu da canlı varlığın türünü tayin ve tesbit ve hiçbir değişikliğe uğramadan onu tam yaratıldığı şekilde tutmak hususunda İlâhî hikmete bağlıdır. Eğer böyle olmasaydı, insan başka bir varlığa değişirdi, diğer canlı varlıklar da durmadan değişirlerdi.

Meni hayvancığı için söylediğimiz şeyler, kadındaki yumurta için de tamamen aynıdır. Sadece yumurtanın şekli, kuyruksuz bir dairedir. Şekilde de görüldüğü gibi bunun içinde çekirdek (EGG NUCLEUS) vardır.

3. İpliklerin Şekli :

Ana hücredeki kromozom çiftlerinin şeklini düşünecek olursak, görürüz ki, bu çiftlerin her birinin kendine has bir şekli vardır. Yani bu ipliklerden birinci çiftin şekli meselâ çomak gibi ise ikincinin helezon gibi,

 üçüncünün baş aşağı çevrilmiş V harfi

gibi, dördüncünün, doğru duran V harfi gibi, İlh. dir.

Keza kadının ana hücresinde de aynı şey vardır. Yalnız erkeğin ana hücresindeki ipliklerden son çiftin şekli değişiktir. Son çiftin birinci ipliği çomağa benzerken, ikinci ipliği gayet kısadır : ↓ ↓ Kadının ana hücresine gelince, onun son çiftinin şekli biribirine benzer. Her iki iplik de yalnız çomak gibidir. ↓ ↓ İnsanda cins tayinini kolaylıkla anlıyabilmek (SEX DETERMİNATİON) için hayvan-i menevî yumurtanın yaratılışını da incelemek lâzımdır.

4. Menî Hayvancığının Yaratılışı :

Menî hücreleri, normal olarak, çekirdekten kromozom iplikleri çift olan ANA HÜCRE (MOTHER CELL) den meydana gelirler. Yani çekirdekteki ANA HÜCREDE (24) çift kromozom ipliği vardır. Bu ana hücre çeşitli bölünmeler geçirir. İlkin kendisinden iki hücre doğar. Bunların her birinin çekirdeğinde (24) kromozom hasıl olur. Ana hücrede 24 çift iken bunlarda 24 tek kromozon bulunmaktadır. Bu hücrelerin her biri de yine ikiye bölünür ve doğan yeni hücrelerde hep 24 tek kromozom sayısı sabit kalır. Sonunda hepsi an hücreden doğmuş 4 hücre hasıl olur. Bu dört hücrede menî hayvancıkları teşekkül

eder. Ana hücrede kromozom sayısı 24 çift iken bunlarda kromozom sayısı yarıya, yani 24 e iner.

5. Kadın Yumurtasının Yaratılışı :

Kadın yumurtasının yaratılışına gelince, o da kromozom sayısı çift olan yani çekirdeğinde (24) çift kromozom ipliği bulunan ana hücreden meydana gelir. Sonra bu hücreler çeşitli bölünme merhaleleri geçirirler. Bundan, biri çekirdekli, diğeri çekirdeksiz iki hücre meydana gelir.

Bu suretle birinci hücre, iki hücre verecek şekilde bölünür. Bunlardan biri çekirdekli ve ipliklerin sayısı sabit, yani (24) dür. Diğeri ise çekirdeksizdir. Sonra bu ikinci hücre, çekirdeksiz iki hücre verecek şekilde bölünür. O halde bu bölünme ameliyesinden doğan hücreler dörttür Çekirdekli olan birinci hücre ki, buna yumurta (EGG) denir. Üç tane çekirdeksiz hücre ki, bunlara da «KUTUP CİSİMLERİ (POLUR BODİES)» denir. Böylece yumurta hücreleri bölünüp çoğalmaya devam eder. Yumurta, çekirdeğinde (24) kromozom ipliği, yani ana hücredekinin yarısı sabit olarak kalır. Menî hayvancığı yumurtayı aşıladığı zaman, aşılamadan hasıl olan cenin (EMBRİYO) deki kromozom sayısı (24) çift olur. Buna sebep, menî hayvancığı (SPERM) ile yumurta (EGG) nın çekirdeklerindeki kromozom ipliklerinin birleşmesidir. İşte canlılar âleminde bu yeni yaratığın cinsini tâyin ve tahdideden şey, bu sayıdır.

Bilginler menî hayvancığı ve yumurtanın yaratılışı yolundaki bu adımları keşfetmişlerdir. Bunu elektronik mikroskop ile bulmuşlar ve özel cihazlarla resimlerini çekmişlerdir. Üreme ile uğraşan bilginler (GENETİCİST) lerin ve CYTOLOGYST'lerin nazar-i dikkatini çeken şey,

erkek ve kadın hücrelerindeki son kromozom çiftinin şeklidir. Menî hücreleri ve yumurta çeşitlerini ayrı ayrı defalarca müşahade ve mülâhaza eden bilginler, bu şeklin hepsine uyduğunu görmüşler, başlangıçta hayrete düşmüşler, sonunda şu sabit gerçeğe varmışlardır : Kadın yumurtalığın (OVARİUM) daki ANA HÜCRELER (MOTHER CELL), çekirdeklerinde (nucleus) birbirine benziyen kromozom iplikleri taşımaktadır. Erkeğin taşıdığı çiftlerden yalnız son çift birbirine benzememektedir. Yani erkeğin husyesindeki menî hayvancığı, çekirdeğinde ya uzun bir ip ↓ veya kısa bir ip ↓ taşır. Halbuki kadındaki yumurta yalnız uzun bir ip ↓ taşır. Aşılama esnasında erkeğin belinden 200 - 300 milyon menî hayvancığı çıkar :

«İnsan bir baksın neden yaratıldı ? Atıcı bir sudan yaratıldı. O su bel ile göğüs kemikleri arasından çıkar. Biz onu tekrar diriltmeye kadiriz.» (Tarık : 5 - 8).

Yüce Allah buyurmuştur : **«Sizi bayağı bir sudan yaratıp belirli bir süreye kadar sapasağlam bir yere koymadık mı ?»** (al-Murselât 20 - 22).

Akan menide bulunan 200 - 300 milyon menî hayvancığının hepsinin de yumurtayı aşılamak için gayret ettiğini ve bunlardan yalnız birini yumurtayı aşıladığını, aşılama sona erince, başka bir hayvanın hücumundan korunmak için, yumurtalığın hemen koruyucu bir tabaka tarafından kaplandığını düşünürsek, insanı yaratmakta Allah'ın kudretinin sırrını idrak eder, O'na ta'zim ve takdir için secde ederiz. **«Nefislerinizde de** (Allah'ın varlığına ve kudretine) **alâmetler var. Görmüyor musunuz ?»** (Zariyat 21). **«İlk yaratılışı bilmiştiniz, düşünüp ibret alsanıza !»** (Waki'a : 62).

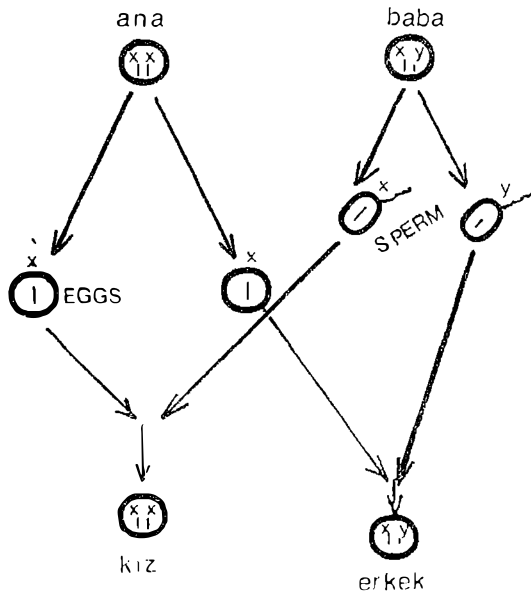
Faraza bu büyük sayıdaki hayvanat-i meneviyyenin takriben yarısı, çekirdeklerinde uzun ip, diğer yarısı ise

kısa ip taşısın; kadın ise önce gördüğümüz gibi sadece çomağa benzer bir ip taşımaktadır, bu ip ile yirmi dördüncü ipi kasdediyoruz.

6. Erkek ve Kadının Yaratılışları :

Bilginler insanın erkek veya kadın olmasını tayine sebebolan şeyin bu ip olduğunu bulmuşlardır. Meselâ yumurtayı çomak şeklinde uzun ip taşıyan bir menî hayvancığı ↓ aşıladığı zaman meydana gelen çocuğun kromozom ipliklerinden bu son çiftin şekli, çomak şeklinde olur. ↓ ↓

Yani çocuk kızdır (Female). Fakat çekirdeğinde kısa ip taşıyan menî hayvancığı, çekirdeğinde daima uzun ip (çomak) taşıyan yumurtayı - ki önce de dediğimiz gibi yumurta daima uzun ip taşır - aşılarsa, netice bir uzun ip ile bir kısa ipten ibaret olur. ↓ ↓ Yani cenin erkekten ibarettir (MALE). Bu sözümüzü aşağıdaki şekilde göstermek de mümkündür :

Birinci halde çocuk kızdır: Çünkü kromozon ipliklerinin yirmi dördüncü çiftinin, ikisi de uzun ipten ibarettir (xx).

İkinci halde çocuk erkektir: Çünkü kromozom ipliklerinin yirmi dördüncü çiftinden biri uzun, biri kısadır (xy).

O halde erkeği yapan, kısa ipin de, kadını yapan uzun ipin de kaynağı yine erkektir. Kadın erkek veya kadın olmasını tayin ve tahdid için bu iplerden iki türünü de vermeğe muktedir değildir. Bunlardan sadece uzun ipi verir, kendisinde kısa ip yoktur. Binaenaleyh erkek, eğer erkek çocuklara sahibolmak istiyorsa, yumurtaya kısa ip taşıyan meni hayvancığı versin; kadınlardan müteşekkil bir nesle malik olmak istiyorsa o halde karısının yumurtasına, çekerdeğinde kısa ip taşıyan menî hayvancığı versin.

Fakat bir defada yarısı kısa, öteki yarısı uzun ip taşıyan 300.000.000 a yakın meni hayvancığı ifraz eden erkek, bunu yapabilir mi? Yumurtayı, bu yahut öteki türün aşılamasını tayin ve tesbit etmeğe adamın gücü yeter mi, yetmez mi? İşte Kur'an-ı Kerim'in bin dörtyüz seneden beri söylemekte olduğu, ve ilmin henüz ulaşmış bulunduğu gerçek budur.

7. Tesadüf Kanunu:

Bu hususuta üreme ile uğraşan bilginler (GENETİCİST) diyorlar ki Yumurtayı aşılamak hususunda iki türden birine güç verip onu muhayyer bırakan kuvvet tesadüftür. Evet işte o iddia ettikleri tesadüf, Allah Taâla'nın iradesini gerçekleştirme kudretinden başkası değildir. Dilediğine erkek, dilediğine kız verir. O ne yarataca-

ğını bilir. Her olana şahittir. İstediğini, arzu ettiğini gerçekleştirmeğe kadirdir:

«Wa mâ tahmilu min unsâ walâ teda'u illâ bi'ilmihî. **: O'nun bilgisi dışında hiçbir kadın gebe kalmaz ve doğurmaz...»** (Fussilet: Suresi: 47). **«Allah'a ne yerde, ne de gökte hiçbir şey gizli kalmaz. Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur. O'ndan başka ilâh yoktur. O, güçlü ve hakimdir.»** (Al-i İmran: 5 - 6)

Bunun için yüce Allah erkek veya kadın olmasını ki bu da 300.000.0000 a yakın meni hayvancığında bulunan bu iki ipten birini, yumurtayı aşılamak için seçmek ile mümkindir - tesbit etmekteki bu büyük kudretine yemin ediyor: **«Walleyli izâ yağşâ wannahâri izâ tacellâ wamâ halaka'z-zekera wa'l-unsâ = Kararıp ortalığı bürüdüğü zaman geceye andolsun, açılıp aydınlattığı zaman gündüze andolsun, erkeği ve dişiyi yaratana and olsun...»** (Al-Leyl: 1 - 3).

Kur'an'ın bu yaratılış gerçeklerini ve ceninin çeşitli devrelerinde geçirdiği safhaları ilimden ondört asır evvel, âletler, röntgen ışınları ve mikroskoplar yok iken söylemesi, Kur'an-ı inceliyen ilim adamlarına parmak ısırtmıştır.

Evet, dünya insanlara mamur olarak devam etsin diye varlığa gelecek olan iki cinsten birini tayin eden sadece İlâhî güç ve Rabbanî hikmettir. Bu da Âyet-i Kerîmenin sarahatiyle belirli bir nisbet içerisinde olmaktadır: **«Şüphesiz biz, her şeyi belirli bir ölçüye göre yaratmışızdır.»** (Kamer suresi: 49). Böyle dengeli yaratılmaktaki hikmetlerden biri de cinslerin birbirine taşkınlığını önlemektir. Görülüyor ki, Allah Taâlâ ister erkek, ister kız olsun cins tayinini kadının eline değil, erkeğin eline ver-

miş ve bunu aziz kitabında açıkça ilân etmiştir «Wannahu halakazzawcayni'zzakara wa'l-unsâ min nutfatin izâ tumnâ. = **Atılan meniden iki çifti, kadın ve erkeği yaratan Odur.»** (Necm Suresi : 45 - 46). Yani Cenabı Hak, erkek veya kız olmasını tesbit işini yumurta yoliyle değil, menî hayvancığı yoliyle yapmaktadır.

8. İlâhî Hikmet :

Cinsi tayin hususunu, kadına değil de erkeğe bağlamaktaki İlâhî hikmet şudur : bu, kocaya bir ibret olsun da, koca, kız doğdu diye kadına zahmet etmesin, onu hor görüp kızmasın, kederinin şiddetinden yüzünü gizleyip kendisine verilen müjdenin kötülüğünden kavminden saklanacak duruma gelmesin ve cahiliyyet düşüncesiyle hareket edip zavallı kızı diri, diri toprağa gömmesin. Allah Taâlânın mü'min kulundan istediği şunlardır

1. Şehvetini tatmin ile kendine verilen bu pek kıymetli hediyyeye şükretmeli ve Allah'ın ni'metlerinden kendisine taksim edip lûtfettiğine razı olmalıdır.

2. Bilmelidir ki, erkek veya kız olmasını Allah, kadının eliyle değil kendi eliyle yapmaktadır.

3. Bu canlılar âleminde doğacak çocuğun erkek veya kız olmasını Allah'tan başka kimse tahdid ve tesbit edemez. Ancak O tayin eder. **«Sizi rahimlerde dilediği gibi tasvir eden O'dur.»** Bunun için ey akıl sahipleri ibret alın ve Allah'ın bizi bir tek nefisten yarattığını, sonra bu kâinatı mamur edelim ve onu Allah'a ibadetle, ihlâsla ve tevhidle... dolduralım diye bizden erkekler ve kadınlar yarattığını hatırlayın. **«Ey insanlar, sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabbinize hürmetsizlik-**

ten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'ın ve akrabanın haklarına riayet edin. Allah şüphesiz hepinizi görüp gözetmektedir.» (Nisa Suresi Âyet: 1).

D — SAĞLIK BAKIMINDAN KUR'AN'IN İ'CAZI

1. Baldaki şifa:

وَأَوْحَى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾
ثُمَّ كُلِي مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ
مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ.... ﴿٦٩﴾

«Rabbın bal arısına vahyetti ki dağlardan, ağaçlardan ve kurdukları çardaklardan evler edin sonra her çeşit meyvadan ye, Rabbın yollarında boyun eğerek yürü. Onun karınlarından muhtelif renklerde bir içecek (yenecek) çıkar ki onda insanlara şifa vardır.» (Nahil Suresi 68 - 69)

Balda beyni besliyen, vücudu kuvvetlendiren maddeler vardır. Bir Alman doktoru, balın, doksan hastalığı tedavi ettiğini yazmıştır. Bunlar arasında ülseri de tedavi ettiğini söylüyor. Bu vesiyle ile bir vak'ayı kaydetmeden geçemiyeceğim. Bir adam Hz. Peygambere gelir

— Ya Resulâllah, kardeşimin karnı ağrıyor, ne yapsın ?

— Git söyle bal yesin.

Adam gider, ertesi gün gelir:

— Ya Resulâllah, kardeşime söyledim, bal yedi fakat karnının ağrısı geçmedi, der. Allah'ın Resulü

— Git söyle bal yesin. Çünkü Allah'ın kitabı yalan söylemiyor, senin kardeşinin karnı yalan söylüyor, der.

Gerçekten bir süre sonra adam gelir, kardeşinin şifa bulduğunu söyler.

İngiliz kraliyyet doktoru, bir iki sene önce yayınlanan bir demecinde balın, en güçlü bir antiseptik olduğunu söylüyordu. Doktora göre kendisi yaptığı ameliyatlarda antiseptik yerine bal kullanmış, çok iyi sonuçlar almıştır. Öteki antiseptikler yarayı tahriş ettiği halde bal, hem onlardan çabuk yaranın iyileşmesine yardım etmiş, hem de yarayı gayet yumuşak tutmuştur.

12 Nisan 1970 tarihli bir gazetenin ilâvesinde balın saçlara çok iyi geldiği, saçları besleyip dökülmesini önlediği yazılıyor.

2. Kur'an-ı Kerim, içkiyi, kumarı, zinayı, ölü hayvan etini, domuz etini yasaklamıştır. İçki ve kumarın insan sıhhati üzerinde ne muzır etkiler yaptığı, izahtan varestedir. Ölmüş hayvan, kan akmadığı için vücudu zehirlenmiş, mikroplanmıştır. Zaten ölüm, bir hastalığın tesiriyle olduğundan ölü eti yenince o hastalığın mikropları insana geçer ve insanı hasta yapar. Domuz etinin de insana vücuduna trişin taşıdığı bir gerçektir. Aynı zamanda domuz etinin, insandan gayreti kaldırdığı ileri sürülmektedir. Hasılı Kur'an'ın yasakladığı her şeyde insanın sağlığı veya hayatı için birçok zararlar vardır. Emrettiği şeylerde de insan için pek çok yararlar mevcuttur.

Bütün bu gerçekler, onun Allah kelâmı olduğunu isbata yeter de artar bile.

İşte Kur'an, insanları tam ve mutlak saâdete götürecek yolları böyle çiziyor. Bu suretle Kur'an, hedeflerinde ilimle ittifak etmektedir.

Bu ilim çağında tıbbın dediği, eskidenberi Kur'an'ın söylediği şeyin ta kendisi değil midir ? Kur'an'ın ilmî i'ca-

zına bundan daha güzel delil olur mu? Görülüyor ki Kur'an bu i'caziyle ilmin karşısında değil, onunla elele yan yanadır. O ilerlemeğe mani değil, ileriye iticidir. Birçok âyetlerin sonunda **«Kur'an'ı indirdik ki düşünüp ibret alasınız.»** deniliyor. **«Onlar ki göklerin ve yerin yaratılışı hakkında düşünürler, «Yâ Rabbi, bunu boş yere yaratmadın, seni tesbih ederiz, bizi Cehennem azabından koru, derler»** (Âl-i İmran 191). **«De ki: bakınız, göklerde ve yerde ne var?...»** (Yunus 101). Ve insanı düşünceye davet eden yüzlerce âyet.

Kur'an'ın ilmî, kevnî ve tıbbî i'cazına dair verdiğimiz bu birkaç misal, onun tam bir mu'cize olduğu ve bir insan sözü olmayıp ancak ve ancak Allah kelâmı olduğu hakkında bir fikir vermek gayesine matuftur. Yoksa Kur'an'daki ilmî i'caz sadece bu saydıklarımızdan ibaret değildir. Bu, denizden bir katre mesabesindedir. **Yer yüzünde bulunan ağaçlar kalem olsa denizler** (mürekkep olsa) **da böyle yedi defa** (Allah'ın kelimelerini yazarken) **tükenip tekrar dolsalar yine Allah'ın kelimeleri bitmez.»** (Lokman: 27). Onda bugünkü ilmin çözebildiği pek çok mu'cizeler olduğu gibi, bugünkü ilmin seviyesinin de üstünde gerçekler vardır: Onu okumak, çok okumak, derinden tefekkürle okumak lâzımdır. O hâşâ bir ölü kitabı değildir.

«İnmemiştir hele Kur'an bunu hakkiyle bilin :

Ne Mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için.»

Kalblere şifa olan Allah kelâmı içinde sonsuz hikmet ve esrar var. Her asrın ilim ışığı altında onun tefsirini yapmak zarurîdir. Çünkü o, muvakkat bir zaman için gönderilmemiş, bütün insanlığın, kıyamete kadar gelecek beşerin kutsal kitabı olarak gönderilmiştir. **«Bu, öyle bir kitaptır ki onda asla şüphe yoktur. Allah'tan**

korkanlara hidayet verici, yol göstericidir» (Bakara Suresi : 2).

E — MÜSLÜMANLARIN İLME HİZMETLERİ :

Kur'an'ın sevk ettiği bu araştırıcı yolda gidenler, birkaç asır boyunca ilmin her dalında büyük hamleler yapmışlardır. Onların çalışmalarını şarkta ve garpta bulunan İslâm hükümdarları teşvik etmiş, onları koruyup mükâfatlandırmışlardır. Abbâsî Devletinin kurulması üzerine Halife Mansur, özellikle matematik, astronomi alanlarında incelemeler yapmakla Yunan felsefesininin Arapça'ya çevrilmesini emretmişti. Hârun er-Reşîd ve oğlu Me'mun da bu yolda gittiler, bilginleri Bağdad'a toplayarak kütüphaneler, beytu'l-hikme'ler kurdular. Abbâsî hükümdarları, Asya'nın muhtelif yerlerinde bulunan hıristiyan bilginleri de Bağdad'a çekerek bu uğurda önemli fedakârlıklarda bulundular. O zaman Bağdad ile diğer İslâm merkezleri, ahlâk, siyaset, felsefe astronomi matematik biyoloji musikî ve diğer bilginlerin beşiği olmuştu. Antakya ile Harran'ın, tıp ilimlerinin en önemli tahsil merkezleri olduğunu tarih kaydediyor. Abbâsilerin ilme ve bilginlere ne derece önem verdikleri, Me'mun'un Doktor Hüseyin ibn. Yahyâ'ya Yunanca'dan Arapça'ya çevirdiği her kitap ağırlığınca altın vermesinden anlamak mümkündür. Diğer İslâm hükümdarları da âlimlere aynı itibarı göstermişlerdir. Hemdan hükümdarı Şemsu'd-devle, Filozof İbn. Sînâ'yı vezir yaptığı gibi Isfanan hükümdarı Alâu'd-devle de ona vezirlik tevcih etmişti. Gazneli Mahmud, Filizof Bîrûnî'yi Hindistan'a çağırmak suretiyle İslâm ilim ve medeniyetini oraya getirtmişti. Bu teşvik ve destek semeresini verdi. Müslüman bilginler ilk defa cazibesine kapıldıkları Yunan felsefî nazariyatını yavaş yavaş bırakarak tecrübe metoduna yöneldiler.

Pozitif ilim, deney ile başlar. Deney metodunu başlatanlar, müslümanlardır. Nâsır-ı Tûsî (1201 - 1274) nin, Euclid paralel postulatının güçlüklerini çözme çabası, matematik dünyasında bin yıldan beri hüküm süren durgunluğu gidermiş, duyusal mekân kavramından ayrılma gereğini ortaya koymuştur. Matematiksel fonksiyon görüşüne modern matematik açısından bakan el-Bîrûnî, tam ilmî açıdan statik kâinat düşüncesinin yetersizliğini anlamıştır. Fonksiyon fikri, dünyamızdaki yeni zaman görüşünü getirir, sabiti değişkene çevirir kâinatı olmuş, bitmiş varlık değil, olmakta devam eden varlık görür. Kur'ân-ı Kerîm'in **«O'nun işi, bir işin olmasını istediği zaman, ona ol demektir, o olur»** (1) **«O, her gün** (ân) **başka bir iştedir»** (2) âyetleri, bu görüşe uymaktadır. Hârizmî ile Yunan sayı kavramı, sâf kemiyetten sâf orantıya aktarılmış ve aritmetikten cebre geçiş başlamıştır.

İslâm dünyasında matematiksel düşüncenin yanı sıra tekâmül (evrim) fikrinin de yavaş yavaş gelişmeğe başladığını görüyoruz. İlk defa Cahiz (ö. 255 - 868/h), göçlerin; kuşların hayatı üzerinde meydana getirdiği değişikliğe işaret etmiştir. Daha sonra İbn. Miskeveyh (ö. 420 - 1029), evrim teorisine daha belirgin bir şekil verilmiştir. İbn. Miskeveyh'e göre Allah'ın emriyle yükseklerden inen nefis (ruh), çeşitli varlıklarda görünmek suretiyle evrimleşmeğe koyulmuştur. Bu varlık anorganik maddelerden sonra ilk defa tohumsuz bitkilerde, sonra tohumlu bitkilerde gelişe gelişe dallı budaklı ağaçlara varmış, onların en ileri noktasında bulunan hurmada bitkisel evrimini tamamlamıştır. Hurmada erkeklik ve dişilik ayrıdır. Hurmada hayvanî özellikler görülür, onun da döllenmesi için aşılanması gerekir. Daha sonra nefis evrimleşerek hay-

(1) Yasîn Suresi : 82
(2) Rahman Suresi : 29

vanlar mertebesine, oradan da yükselerek insanlık noktasına gelmiş, böylece ruh, kemalini bulup akılla birleşmek suretiyle melekliğe çok yaklaşmıştır ([1]).

Burada önemli olan, bu teorinin yanlışlığı veya doğruluğu değildir. Önemli olan, müslümanların, evrim teorisini Avrupalılardan çok önce ortaya atmış olmalarıdır.

İsmail Ankaravî, 1630 tarihlerinde gözlerine inen perdeyi, bir hal sahibinin mil ile aldığını söylemektedir ki bu ifade, Osmanlılarda katarakt ameliyatına benzer bir ameliyatın yapıldığını gösterir ([2]).

Müslümanlar bir yandan matematik, biyoloji, siyaset, hukuk ve kompozisyona dair eserler verirken, diğer yandan da denizcilik, turizm, musiki, mimarî tarih ve coğrafya alanlarında eserler vermişlerdir. Tarihi bilim haline getiren ve tarih sosyolijisini kuran İbn. Haldun'dur. Pîrî Reis'in yaptığı dünya haritası, bugünkü dünya haritalarına, insanı şaşırtacak ölçüde benzemektedir.

Müslümanlar, Çinden aldıkları kâğıdı ipekten yapmakla yetinmeyip pamuktan ve paçavradan da kağıt yapmışlardır. Barutu kullanmada meharet kazanmışlar, onu birçok amaçlarda, ağır şeyleri atmada kullanmışlardır. Fransız tarihçesi Feraras Cebel-i Tarık'ın kuşatımında kurşunun barutla atıldığını ve o vakitten itibaren İspanya hıristiyanlarının, barutu aynı şekilde kullanmağa başladıklarının, barutu aynı şekilde kullanmağa başladıklarını yazmıştır ([3]).

İşte bunlar, Kur'ân'dan ilhamını alan müslümanların, ilim ve teknik alanında yaptıkları icad ve keşifler hakkın-

---

(1) Bkz. İbn. Miskeveyh, el-Favzu'l-Asğar, s. 86 - 91, Beyrut baskısı, 1319; İbrâhîm Hakkı, Ma'rifetnâme, s. 30 - 31

(2) Ayniyye adlı eserinin önsözüne bakınız.

(3) Bu konuda daha geniş bilgi için Anglikan Kilisesine Cevap adlı esere bakınız. s. 145 - 150

da bazı çizgilerdir. Hiç şüphesiz onların bu azimli çabaları devam ettirilseydi müslümanlar, bugün bulundukları seviyenin çok, pek çok üstünde olacaklardı.

Şimdi biraz da o zamanın batı İslâm ülkelerine bakalım : Fatimîler devrinde özellikle Melik Aziz ile Hakim zamanlarında Kahire de hiçbir alanda Bağdad'dan geri kalmıyordu. Saat rakkasını, milâdî 1007 yılında ölen Mısırlı İbn. Yunus icad etmiştir. 1099 milâdî yılında doğan Şerî İdrîsî, Kurtuba'da tahsilini tamamladıktan sonra Sicilya hükümdarı Roger'in sarayına gidip 800 batman ağırlığında gümüşten bir levha üzerine dünya haritasını kazıdığını ve o zaman bilinen dünyanın bütün bölümlerini bu harita üzerine Arapça olarak yazdığını tarih tesbit etmiştir. Şerîf İdrîsî'nin, coğrafya'ya dair yazdığı eser gibi haritalarını da bütün Avrupa ressamları, üç asır kopye etmişlerdir. Ondan yüz sene sonra Sicilya Kralı, II. Frederic, Filizof İbn. Rüşd'ün evlâtlarını sarayına alarak onlardan bitkiler ve hayvanlar üzerinde ders almıştır.

Sekizinci hicrî şöhret kazanan Ebu Mûsâ Ca'fer el-Kevnî ile Ebubekir Râzî sülfirik asit'i ve saf suyu bulmuşlar, cıvayı hazırlamışlar, ispirtoları mayalandırmışlardır. Ebû'l-Kasim Halef İbn. Abbas, ameliyat bilgisini ortaya koymuş, ameliyat aletlerini tarif ve tavsif etmiştir. İbn. Rüşd'ün hocası İbn. Zühr, karın zarı iltihabını ilk keşfeden kişi olmuştur.

Eczacılık sanatını da ilk önce müslümanlar icad etmişler ve ilâç yapma yöntemi, Salerno şehrinden güney ülkelerine yayılmıştır.

Müslümanlar, mimaride ve tezyinatta dünyanın üstadı olmuşlardır. Onların yaptıkları ölmez âbideler, dünyanın her yerinden gelen sanat adamlarını hayran bırakmaktadır.

Müslümanlar, bitkiler ile de uğramışlar, bitkileri birleştirmede, tıbda kullanmada ileri gitmişlerdir. Birinci Abdurrahman, Kurtuba'da birçok bitki bahçeleri vücuda getirerek, birçok bilginleri tohum toplamak için doğu ülkelerine göndermiştir.

Müslümanlar böyle müsbet usulle ilmî çalışmalar yaparken Avrupa'da Romalıların koydukları kanunlar, çalışmaya ve sanata karşı gelmekte idi. O zaman birçok insanlar Eflâtun felsefesine tabi bulunuyor idi ki bu felsefe, sanayi ile meşgul olan kimseleri medenî haklara lâyik görmüyordu.

F — BAZI MÜSTEŞRİKLERİN KUR'AN HAKKINDAKİ SÖZLERİ :

Avrupa'lı müsteşrikler, İslâmı ve Kur'an'ı tetkike koyuldukları zaman gayeleri İslâmiyeti öğrenip onunla daha iyi savaşmak idi. Uzun zaman böyle yaptılar. İslâmın birçok noktalarını ters çevirip yazdılar, nerede itiraz ihtimali varsa hemen ona sarıldılar ve böylece asırlarca İslâmı yanlış tanıttılar. Bu hususu bizzat kendilerinden olan yazarlar itiraf etmektedir. Montgomery Watt, şöyle diyor :

«Garplı yazarların ekseriyeti, Muhammed hakkındaki en kötü şeyleri kabule hazır durumda bulunmuşlar, nerede itiraz gibi görünen bir ifade bulmuşlarsa hemen buna gerçekmiş gibi sarılmışlardır.» (1)

Bu hareketleriyle müsteşrikler, birçok iyi niyetli kimseleri de yanıltmışlardır. Meselâ bu yanıltılanlar arasında Carlyle başta gelir. Hz. Peygamberin samimiyeti-

---

(1) Dr. Kasım Küfrevî, Hazreti Peygambere Dil Uzatanlar, s. 8, İstanbul, 1969

ni, dürüstlüğünü Hıristiyan âlemine ilk defa haykıran bu ses, söz Kur'an'a gelince kısılır, boğulur ve hırıltılara döner : «Şimdiye kadar giriştiğim en meşekkatli okuma; bıktırıcı, kaba, alt üst bir yığın» der Kur'an için. [1] Bu hükmün, hakikatle, insafla ve ilimle en ufak bir ilgisi yoktur, bir dildeki edebî parçayı anlıyabilmek için o dile iyice vakıf olmak lâzımdır. Hiç Arapça bilmeden kasden yanlış yapılmış, edebî üslûptan yoksun bırakılmış yavan tercümelere bakılarak Kur'an hakkında hüküm verilir mi? Carlyle'ın bu hükmüne insaflı ilim adamı A. J. Arberry şöyle cevap veriyor :

«Carlyle'ın Kur'an-ı bu şekilde yermesi, Arapça metin gözden geçirilmek suretiyle değil, onun yetersiz tercümeleri üzerine verilmiş bir hükümdür. Bu tercümelere, metne sadık, çevirirler göziyle bakılmıştır.» Arberry, Kur'an'ı anlıyabilmek için iyi Arapça bilmek yanında onu bir müslüman gibi okumak gerektiğine işaret eder ve der ki «Değerlendirme bu esaslara dayanınca «bıktırıcı tekrarlar», «alt üst olmuş muğlak yığın» gibi ithamlar manasızlaşır... Carlyle ile kendisi gibi düşünenlerin kullandıkları kaidelere uygun olmaktan ziyade, gerçeğe yaklaşan yersiz bir teşbih ile şöyle söyliyelim : Bir kimse büyük bir resim galerisinde kendisini düzinelerle Madonna and Child, düzinelerle Annuciation, The Temptation, The Crusifixion, The Ressurrection tabloları ile çevrili görünce bütün ressamların nesline küfür yağdırmak için az çok bir sebebe sahip bulunur. Bıktırıcı, karışık, kaba, alt üst bir yığın diye bütün sergiyi kapatmak için az çok bir sebep gösterebilir. Bir vahşî de Michelangelo, Raphael, ve Titan'ın şaheserleri hakkında cehalet fışkıran bir anlayışsızlık içinde böyle konuşabilir. Ve

(1) Aynı eser, s. 17 - 18.

işte böylece bir vahşi de bir yanlış anlama içinde sabredemiyerek Kur'an hakkında böyle yazdı.» ([1])

İşte Arberry Carlyle'ı böyle tavsif ediyor ve gerçeği söylemenin ilmî gururu içinde ifadesine devamla diyor ki

«Mü'minlere gelince, onlardan hiçbir suretle tahayyül edemiyecekleri bir şeyi saklamıyacağım Ben müslüman değilim; hiçbir zaman da olmadım. Şu halde, Pickthall'in tarifi, beni insaflı bir mütercim olmaktan uzak tutar. Buna rağmen yalnız filoloji yönünden değil, zihniyet itibariyle de insaflı olmağa gayret ettim. Bu semavi kitapları ele almağa ve kavramağa gayret sarfederken, onların birer vahiy olduklarına inanan bir insan gibi hareket ettim. Bu ifade ne manaya gelirse gelsin.»

«Ben Kur'an'ın tabiat üstü bir eser olduğundan şüphe etmiyorum. Zira büyük bir vecih hitabesi olmanın bütün işaretlerini taşımaktadır. Muhammed'in, günlük hayatında nasıl bir edâ ile konuştuğunu pekâlâ biliyoruz. Zira hadisleri büyük miktarda muhafaza edilmiştir. Bu suretle Margoliouth'un «Edebî eserle onu meydana getiren dimağ arasında bu kadar aynılık arzeden diğer bir hal bulmak zor olacaktır» mütalâası tamamiyle hakikatten uzaktır. Muhammed'in hadis kitaplarındaki sözlerini otantik olarak kabul edersek-ki kabul etmek için yeterli delillere sahip bulunuyoruz- ve Kur'an'ı da Margoliouth'un telâkkisi veçhile onun şuuru mahsulü sayarsak o vakit bir adamın, edebi ifadesinin, normal dilinden bu kadar temel ayrılıklar arz ettiği duruma benzer diğer bir hal göstermek zor olacaktır» demek daha uygun olacaktır.» ([2])

---

(1) Aynı eser, s. 19 - 20 (The Holy Koran, London, 1953, s. 26-27)
(2) The Holy Koran, Londan 1953, s. 31 (Hz. Peygambere Dil Uzatanlar, s. 20)

Ve nihayet Arberry şu hükme varıyor :

«İslâmiyeti anlamak istiyen her fert, Kur'an adı verilen kitabı hafife almaya veya onun hakkında cahilâne hükümler yürütmeye yeltenemez. O, beşeriyetin en büyük âbideleri arasında sayılır.» (1)

İşte yaptığı İngilizce Kur'an Tercümesi en son yayınlanan büyük bir oriantalistin gerçeği ifade aşkıyle söyledikleri. İngilizce konuşan müslümanlar için edebî ve ilmî değeri üstün bir Kur'an çevirisini meydana getiren Marmaduke Pickthall ise önsözünde şöyle diyor :

«Bir mukaddes kitabı, onun vahiy olduğuna ve getirdiklerine inanmıyan bir kimse doğru olarak çeviremez. Bu bir müslüman İngiliz tarafından yapılan ilk Kur'an tercümesidir. Kur'an tercüme edilemez. Bu çevirinin dile adapte olması için her türlü gayret sarfedilmiştir fakat yine de bu çeviri, Mukaddes Kur'an değildir. O taklidedilemez senfoni, o insanı göz yaşlarına ve vecde gark eden ifade bunda yoktur. Bu sadece Kur'an'ın meâlidir. Ne Arapça Kur'an'ın yerini, tutar, ne de onun şümullü manasını ifade edebilir.» (2)

Nihayet Avrupa müsteşriklerinin Kur'an hakkında söyledikleri sözlerden birkaçını ve müslüman olan bir hıristiyanın yazısını da kaydederek Kur'an'a tahsis edilen bu bahsi kapatmak istiyoruz :

Meşhur muharrir, müsteşrik, Arap Edebiyatı mütehassısı ve Kur'an'ı Kerim mütercimi Dr. Maurice Kur'an hakkında şu mütalâaları yürütüyor :

«Kur'an nedir? Her tenkidin üstünde bir fesahet ve belâğet mucizesidir. Üçyüz elli milyon müslümanın göğ-

---

(1) Aynı eser, s. 33

(2) The Meaning of the Glorious Qur'an I. s. 3, Tac Company Ltd. Karachı Lahore - Dacca.

sünü haklı bir gurur ile kabartan meziyeti, onun her manayı güzel ifade itibariyle indirilen kitapların en mükemmeli olmasıdır... Edebiyat *ile ilgilenenler için* Kur'an bir edebiyat kitabıdır. Lisan mütehassısları için Kur'an bir lâfızlar hazinesidir. Şairler için Kur'an bir âhenk kaynağıdır. Bundan başka bu kitap, fıkıh ahkâmının bir muhiti maârifi (ansiklopedisi) dir.»

Dr. Maurice diğer bir yazısında şöyle diyor: «Bizans hıristiyanlarını içine düştükleri batıl itikatlar bataklığından ancak Arabistan'ın Hira mağarasından yükselen ses kurtabilmiştir. İlâhî kelimeyi en yüksek makama çıkaran ses bu sesti...» (1).

«İngilizce - Arapça, Arapça - İngilizce lûgatlarında yazı yazan Dr. Steingas Kur'an hakkında şu sözleri yazıyor:

«Kur'an, insanların istifade eline geçen eserlerin en büyüklerinden biridir. Kur'an'da büyük bir insanın hayatı ve seciyesi en vâzıh şekilde görülmektedir. Muhammed'in doğruluğu, faaliyeti, hakikati araştırmada samimiyeti, salsılmaz azmi, hiç bir vakit sarsılmıyan imanı, kendisini dinlemek istemiyenlere ezelî hakikati dinletmek yolundaki sebatı, bana kalırsa bunlar O'nun o cesur ve azimkâr Peygamberin Hatem-i risalet olduğuna en kat'i ve en emin delillerdir.»

Kur'an'ın müteassıp tenkitçisi ve mütercimi Georgesale diyor ki: «Şüphesiz Kur'an Arapçanın en mükemmel ve en mevsuk eseridir.»

«Müslümanların itikadı veçhile bir insan kalemi, bu i'cazkâr eseri vücuda getiremez. Kur'an bizatihî daimî bir mucizedir. Bir mucize ki ölüleri diriltmekten çok da-

---

(1) Ömer Rıza (Doğrul), Kur'an Nedir ? altıncı fasıl, s. 97 - 100

ha yüksektir. Bu mukaddes kitabın kendisi, menşeinin semavi olduğunu ispata kâfidir. Muhammed, bu mucizeye dayanarak kendisinin bir peygamber olarak tanınmasını istemiştir. Arabistan'ın çıplak ve kısır çöllerini aydınlatan, şair ve hatiplere meydan okuyan Kur'an, bir âyetine bir nazire istemiş, hiç kimse bu meydan okumaya karşı gelememişti.»

«Burada yalnız bir misal getirerek bütün büyük adamların Kur'an'ın belâğetine boyun eğdiklerini göstermek isterim. Hz. Muhammed'in zamanında Arabistan şairlerinin başı, Şair Lebîd idi. Lebîd muallâkattan birinin nâzımıdır. O zaman putperest olan Lebîd Kur'anın belâğeti karşısında lâl kalmış, ve bu belâğeti en güzel sözlerle ifade etmişti. Kur'an'ın belâğeti karşısında hayran kalan Lebîd, müslümanlığı kabul etmiş ve Kur'an'ın ancak bir peygamber lisanından duyulacağını söylemişti.»

«Kur'an'ın lisanı beliğ ve harikulâde akıcıdır. Cenab-ı Hakkın şan ve celâlini,, büyüklüğünün sıfatlarını ifade eden âyetlerin ekserisi, müstesna bir güzelliğe haizdir. Kur'anı tarafsızca tercümeye gayret ettimse de okuyucularım, Kur'an'ın metnini sadakatkârane ifadeye muvaffak olamadığımı göreceklerdir. Bu kusuruma rağmen okuyucular, tercümemde bahis mevzuu ettiğim muhteşem âyetlerin birçoklarını göreceklerdir.» (1)

«Manuell King, Prespitaryanların Teotavnard Kilisesinde 1915 senesinin İkinci Kânununda Müslümanlık hakkında iradettiği bir konferansta şu sözleri söylemiştir:

«İslâmın semavî kitabı Kur'an'dır. Bu Kitap, Hz. Muhammed'in peygamberlik müddeti esnasında almış ol-

(1) Ömer Rıza Doğrul, Kur'an Nedir ?, altıncı fasıl, s. 100 - 101

duğu vahiylerin mecmuudur. Kur'an, Müslümanların i'tikat esaslarından başka birçok ahlâkî telkinleri, günlük hayatlarına dair birçok kuralları ihtiva etmektedir. Bu i'tibarla müslümanlar Hıristiyanlara karşı üstünlüğü haizdirler... İslâmiyyet çoğunluk esasına dayanmaktadır. Bu din bütün insanları eşit tanır, ve insanın ruhunu zatı ecell-ü A'lâya pek yakından bağlar.»

«İslâmın cumhurî esaslarından bir kısmı kadınlara aittir. Kur'an'da kadınlar zikrolundukça haklarında hürmet ifade eden sözler kullanılır. Analara sevgi, zevcelere şefkat ve bağlılık Kur'an'da hararet ve ısrarla tavsiye olunur.»

«Filhakika müslümanların yüksek ahlâkı her takdire lâyıktır. Bu ahlâkın düzenleyicisi Allah'ın kitabının emirleridir...»

«Allah'a teslimiyyeti öğreten müslümanlığın salikleri doğru, dürüst, insaflı, sözlerine bağlı vaitlerine vefakâr olma gibi sıfatlarla muttasıftırlar. Başka türlü söyliyecek olursak, akıl ve mantık, sözümüzü cerheder.»

«Kur'an'ın Hz. Muhammed tarafından vücuda getirildiği ekseriya iddia olunur. Bu görüşe göre Hz. Muhammed, Kur'an-ı Tevrat ve İncil'den intihal etmiştir. Benim kanaatim bunun hilâfınadır. İlham âleminde vahiy dediğimiz şey varsa ve vahiy, kâmil bir vücudu haizse Kur'an'ın indirilmiş bir kitap olduğunda şüphe yoktur. Hıristiyanlar, Hz. Muhammed'in hak bir peygamber olmadığını, Kur'an'ın O'nun eseri olduğunu söylüyorlar. Hakikat bu merkezde olsa, Muhammed nasıl olur da kendisini muâheze eden âyetler söyler ? Ve bunları niçin eserinde bırakırdı ? !»

«Mr. Davenport Hz. Muhammed ve Kur'an-ı Kerim adlı eserinde Kur'an-ı Kerim'den bahsederken şu sözleri söylüyor :

«Kur'an'ın sayısız hususiyetleri içinde bilhassa ikisi fevkalâde mühimdir: 1. Zat-i Kibriya'yı ifade eden âyetlerin âhengindeki ulviyyeti. Kur'an-ı Kerim, beşerî zaaflardan herhangisini Zat-i Kibriya'ya isnattan münezzehtir. 2. Kur'an, baştan sonuna kadar beliğ olmıyan, ahlâkî olmıyan veyahut terbiyeye muhalif bulunan herhangi bir fikir, herhangi bir cümle ve herhangi bir hikâyeden münezzehtir. Halbuki bütün bu eksiklikler hıristiyanların ellerindeki Kitab-ı Mukaddes'te boldur.» ([1])

Kur'an'ın tilâveti esnasında Arapların duydukları ilham, onun büyüleyici üslûbu, oun ulvî şi'ri, onun halâvet-i nazmı dolayısiyledir. Âyetlerin çeşitliliği de şayan-i dikkattir. Kur'an-i Kerim muhteşem âyetlerle Arş-ı Tedbîrinden kâinatı idare eden Zat-i Ecell-ü A'lâyı ifade eder. Cennetin ebedi nimetlerini izah ederken âyetler neşat ve âhenk ile dalgalanır. Cehennemin azabını anlatırken âteşin bir hararetle çalkalanır!» ([2])

Yüce Allah diyor ki

«De ki: «İster inanın, ister inanmayın; kendilerine önceden ilim verilenlere âyetlerimiz okunduğu zaman çeneleri üzerine secdeye kapanırlar ve derler ki: Rabbımızı tenzih ve tesbih ederiz. Doğrusu Rabbımızın va'di yapılmış, yerine getirilmiştir. Ve çeneleri üzerine ağlıyarak secde ederler ve bu onların gönüllerindeki inceliği arttırır.» (al-İsra' 107 - 109).

---

(1) Ömer Rıza Doğrul, Kur'an Nedir ?, Altıncı Fasıl, s. 105 - 107
(2) Hazret-i Muhammed ve Kur'an-ı Kerim, Jhon Davenport, Ömer Rıza Tercümesi, s. 72.

G — NİÇİN MÜSLÜMAN OLDUM ?

(Arjantin Kurtuba şehrinde çıkan İslâmın Sesi Gazetesi 21 Mayıs 1962 tarihli sayısında din kardeşimiz olan Alman asıllı, kültür ve doğumu itibariyle Arjantin'li olan Seyfeddin Derk Mosk'un bir konuşmasını yayınlamıştır. Konuşma kendisiyle Allah'a ve Peygamberine inanmıyan bir inatçı arasında geçmektedir.) :

Senelerden beri ben samimi bir katoliktim. Şimdi ise İslâm Dininin farizalarını yerine getirmek imkânına sahip bulunmak şerefine nail oldum. Acaba beni bu değişikliğe sevk eden, beni nurlandıran ne idi ?

Az bir zaman önce tanıdıklarımdan biri bana «Niçin müslüman oldun ?» diye sordu. Kafamda birden bire çeşitli fikirler dolaştı. Ona şöyle cevap verebilirdim «Çünkü İslâmdaki hakikati yakinen kavradım.» yahut şöyle diyebilirdim «Çünkü ben, Peygamber Muhammed (S.A.V.) in şahsiyyetini beğeniyorum.» Yahut : «Çünkü ben, daha önce hatâ içerisinde bulunduğumu anladım.» Belki de söyliyeceğim şeylerin en kuvvetlisi şu olabilirdi : «Ben, İslâmdaki kemali gördüm ve onunla kaynaştım.» Ama cevabım bunlar olmadı. Zira bunların hepsi de doğru olmakla beraber hiçbiri demek istediğimi ifade etmezdi. Çünkü Allah beni Kur'an-i Kerim okumağa sevk etmekle ruhumu aydınlatmak dilemişti. Böyle cevap verdim; ve cevabımın, bilhassa beni İslâma çeken âmili ifade etmek bakımından güzel olduğuna kani oldum. Evet Kur'an-ı ilk defa okuduğum zaman, onun bütün zekâmı kapsayacak şekilde ruhumda yer ettiğini gördüm ve kendimi olağan üstü bir gerçek karşısında buldum. Tevrat'ı ve İncili de okumuş, onların muhtevasına vakıf olmuştum. Fakat Kur'an-ı Kerim'le onlar arasındaki fark, o kadar büyüktü ki ! Hem lâfız, hem mana ba-

kımından, İlk kitaplardan çıkan kelimeler insan ruhunda bir ışık doğuruyor, sonra çok geçmeden o ışık sönüp gidiyordu. Hayır, doğrusu Kur'an insan eseri değildir. Zira hiç kimse onun mislini getiremez. Bu, insan gücünün üstündedir.

Muhatabım bana: «Kur'an okumakla mı müslüman oldun? Bu imkânsız. Sen birbiri içine girmiş karanlıklardan ve ihtilâflardan ibaret olan bir kitap okumuşsun.» dediği zaman fikirlerimin semasından aşağı inmek zorunda kaldım ve acıdığımdan bu insanın yüzüne gülümsedim:

— Kur'an-ı okudun mu?

— Hayır.

— Bilmediğin bir şey hakkında mı hüküm veriyorsun? Eğer Allah sana azıcık bir ilim vermişse bu, bizzat okuyup tetkik etmeden duyduğun şeyler hakkında peşin hüküm vermen için değildir.

— O halde Kur'an nedir?

— Kur'an-ı Kerîm ebedî bir mucizedir. O, öyle bir kitaptır ki, Allah onu, Peygamberi Muhammed (S.A.V.) e vahyetmiştir. Tek harfini dahi tafriften korumuştur.

— Kur'an'da olan mucize nedir?

— Her şeyden önce sana mucizenin ne olduğunu belirtmek isterim. Mucize Peygamberin irâdesi haricinde tahakkuk eden ve insanlar nezdinde onun peygamberliğinin delili olan, hiç kimsenin yapamıyacağı harikulade şeydir. Tarih bize gösteriyor ki, Muhammed (S.A.) Araplara Kur'an'a nazire yapmaları için meydan okumuş; Ama onlar fesahet ve belâğette o kadar ileri gitmelerine rağmen onun örneğini getirmekten âciz kalmışlardır. Buna ne kadar özenmişlerse de bütün çabaları boşa çıkmış, isteklerine kavuşamamışlardır.

— Kur'an-ı Kerim ne bakımdan bir belâğet mucizesidir.

— İfadesindeki açıklık ve belâğetinde muhtevasının biribirine şiir gibi bağlı olması bakımından. Oysa o, Arap şiir üslûplarından hiç birine benzemez. Beliğ ifadelerinin bağlanışı ve intizamı itibariyle Kur'an, beşer kuvveti dışında olan bir mücizedir. Kur'an tercümelerinden birini okumuş olsan, bunu anlarsın. Beşer sözünün üstünde bir kelâm olduğunu görüp hayret edersin. Kur'an'ın gerek dünya, gerek Ahirete aidolan bütün meselelere önem verdiğini görürsün. İslâm Dinini diğer dinlerden ayıran özellik Kur'an'dadır. Onda makul olmıyan hiçbir şey yoktur. Onda her şey tabii ve makuldur. Kur'an hakikatlerini iptal etmek mümkün değildir. Bu hususta Allah'ın şu sözünü okuyabiliriz **«De ki, Hak geldi, batıl gitti. Şüphesiz batıl yok olmaya mahkûmdur.»** (al-İsra' : 81).

— Söylediklerinin gereği bulunmalıdır. O halde niçin Kur'an'da mucize olarak gördüğün şeylerden bahsetmiyorsun ?

— Her şeyden önce bana şu cevabı ver : Allah kimdir ?.

— O, Kâmil bir şahıstır. Dünyayı yaratmıştır. İyileri mükâfatlandırır, kötüleri cezalandırır.

— Hayır, ben sana Allah'ın ne yapıp ne yapmadığını sormadım. «Allah kimdir ?» dedim. Ama sen millî düşüncelerine göre dilediğini affeder dersin; fakat sen Allah'ı, Kur'an-ı Kerim'in 112 inci Suresi olan İhlâs Suresindeki gibi izah edemezsin. O şöyle diyor : **«Allah birdir. Semeddir, doğurmamış ve doğrulmamıştır. Hiçbir şey O'nun dengi değildir.»**

— Allah'ın bir olduğunu ve diğer hususları ben de biliyordum.

— Biraz düşünsen hatâ ettiğini anlarsın. Evvelâ kafanı her türlü peşin fikirden temizle, Allah'ın mekânı ve sınırı olmıyan, eşi ve ortağı olmıyan, vücudu vacip bir tek varlık olduğunu düşün. Nazarını geriye çevir. Ne kadar gerilere gitsen de O'nun varlığından önce olan bir varlık olmadığını göreceksin. Bu Âlem O'nun kıdemine nispetle bir göz açıp yumuncaya kadar olan bir zaman süresi demektir. Ne kadar ileriye baksan O'nun varlığının bir sonu yoktur. Bunları düşünürsen, O'nun vücuduna benzer bir varlık olmadığına, Zaman ve mekândan O'nun müteessir olmadığına hükmedeceksin. Her şeyi yokluktan yaratan bu yaratıcıyı, yaratmaktan ve yok etmekten âciz bulunan yaratıklarla karşılaştırdığın takdirde Allah'ı, O'ndan önce bir insan tarafından doğurulmuş olmaktan tenzih edeceksin. Bu bâtıl inancı inkâr etmekle Allah'ı her türlü şerikten de tenzih etmiş olursun. İmdi karşımıza hayatî bir mesele çıkıyor:

Kendi kendine kutsal tanıdığın sıfatları düşün ve bunlardan Allah için gerekli olan sıfatları ara. Bunların hiçbirinin Allah'ı ifade edemiyeceğini göreceksin. Tayyar (akım, dalga, esir) ve madde olması fezayı ve zamanları kaplıyan varlık olması düşüncelerinin hiçbiri, Allah'ı ifade edemez. Bunlar Allah olamaz. Çünkü Allah'ın benzeri bulunmak mümkün değildir. Allah'ın mahiyyetini anlamak mümkün değildir.

Allah'ı vücud sahasına gelmemiş olan, fakat mümkün olan diğer mevhum varlıklara da benzetmezsin. Çünkü bunlar Allah'a benzedikleri takdirde vacibolmaları gerekir ki, o takdirde de Allah'ın yarattığı mümkün varlıkları inkâr etmiş olursun.

Bu düşünce zaruridir. Ve sana arzettiğim Kur'an âyetlerinden sarih olarak anlaşılmaktadır. İnsan bilmediği bir şeyi, ancak bilinenlerle mukayese etmekle anlıya-

bilir. Allah'ı başka bir şeyle mukayese etmek mümkün değildir. Bundan dolayı O'nun naziri yoktur. Bunun içindir ki, İlk İslâm Halifesi Ebubekir as-Sıddîk şöyle demiştir : «Hamid, mahlûkatını, kendisini bilmek için, kendisini bilmekten âciz kalmalarından başka bir yola sevketmiyen Allah'a mahsustur.»

Arzettiğim bu gerçekler Kur'an'ın dört âyetinde özetlenmektedir... İşte böyle geniş mânayı ihtiva etmesi, Kur'an'ın Allah'ın bir vahyinden başka bir şey olmadığını göstermektedir. Allah, ince bir mana taşımıyan şeyi vahyetmez. Şimdi neden müslüman olduğumu anladın değil mi ?

— Evet, ben İslâmın böyle olduğunu bilmiyordum. Bana İslâm aleyhinde bâtıl inançlar aşılamışlar ve beni aldatmışlardı.

— Allah'tan senin ruhunu da aydınlatmasını, sana da hakikati kabul etmek nimetini bahsetmesini niyaz ederim.

— Sana iki soru sormak istiyorum. Biraz şüphem var.

— Sor.

— Aklımda dolaşan her şeyi sorabilir miyim ?

— Evet.

— Tevrat'ın bâtıl olduğuna mı inanıyorsun ? O bir takım yalanlardan mı ibarettir ? Yani Onu Allah vahyetmemiş midir ?

— Kur'an'ın talimatı gereğince Musevi kitabını, Tevrat ve İncil Ahd-i Kadimini Allah peygamberlerine vahyetmiştir. Onların asıllarında da Kur'anınkine benzer hakikatler vardır. Bütün temel noktalarda onlar, Kur'an'a mutabıktır. Eğer biz bugün Tevrat'la Kur'an arasında ihtilâflar ve çelişmeler görüyorsak, bunun sebebi, Tev-

rat'ın uzun asırlar zarfında tahrife uğrıyarak aslının korunamamış olmasından ileri gelir. Halbuki Kur'an-ı Kerim böyle değildir. O, olduğu gibi muhafaza edilmiş el yazısiyle yazılmış olan asılları zamanımıza kadar gelmiş ve o asıl nüshalardan tabedilen Kur'an nüshaları, dünyanın her tarafında aynıdır. Ama Tevrat'ın elde bulunan az sayıda asıl nüshaları da nüzulünden asırlarca sonra yazılmıştır ve her biri diğerinden başkadır. Bundan da anlaşılıyor ki, Kur'an-ı Kerim, öteki kitapların hilâfına indiği gibi tek harfi değişmeden baki kalmıştır. Peygamber Muhammed, Allah'ın son peygamberi olduğundan dolayı, onu değiştirmek salâhiyyeti de yoktur. O, ilelebed cihanın rehberi olarak kalacaktır.

— Delillerini anladım ama niçin Allah İsa'yı, Musa'yı gönderdikten sonra onların kitaplarını korumak elinde iken korumadı da Muhammed'i gönderdi ? Sen cevap ver, yoksa Onların peygamberliklerini inkâr mı ediyorsun ?

— Soruna kolaylıkla cevap verilebilir. Bu, zaman zaman dillere persenk edilmiştir. Her müslümanın, Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna, Peygamberlerin peygamberliklerinin, onunla son bulduğuna inanması vaciptir. Bir müslüman aynı zamanda Mesih'in de Allah'ın Muhammed'den önce gönderdiği bir peygamberi olduğuna, Muhammed'in risaletiyle Mesih'in risaletinin son bulduğuna; keza Musa'nın da Allah'ın peygamberi bulunduğuna ve İsa Aleyhisselâm'ın gönderilmesiyle onun risaletinin son bulduğuna inanması lâzımdır. Allah, Muhammed'den önce de birçok peygamber göndermiştir ki, bunlardan 25 i Kur'an'da zikredilmiştir. Peygamberler risaletlerinde kardeştirler. Hiç biri diğerinden ayrılmaz. Sonra gelen, önce geleni tamamlar.

Zira Musa'nın dini bir nevi maddi özelliğiyle ve naslariyle günlük hayata uyar. Bu, Yahudi milletinin karak-

terine uygundur. Mesih'in Risaleti, maddî olan Musevî talimatını yıkmak gayesiyle dinler âlemine sırf ruhî olan bir unsur sokmuştur. Maddeden uzak olarak sırf ruhi bir özellik taşımaktadır. Bu, dinî bir gelişmedir. Muhammed gelince O, madde ve ruhu toplıyan bir din getirmiştir. Ve O'nun risaleti peygamberliğin sonu olmuştur. Bundan dolayıdır ki, İslâm, kâmil ve şamil bir dindir. O, insan bedenininin ihtiyaçlarını en güzel bir şekilde karşılar ve kişiyi uhrevî hayata hazırlar. Hz. Ali İbnu Ebî Talib Efendimiz'den rivayet edilen bir hadiste: «Ebedî yaşıyacaksın gibi dünyana, yarın öleceksin gibi Âhiretine çalış.» denmektedir. İslâm, ruhâniyyetin dalgalandığı amelî bir dindir. Ben, soruna tam tatmin edecek şekilde cevap verdiğimi zannediyorum. Şimdi her halde Muhammed (S.A.) in gönderilmesinin mânasını anladın.

— Evet hakikaten anladım, söylemek istediklerini mülâhaza ettim. Bana açtığın sözler üzerinde uzun müddet düşüneceğimi zannediyorum.

— Düşün, belki Allah ruhunu aydınlatır. Bana gelince İslâma girdiğimden dolayı hiçbir zaman pişman olmıyacağım... Hamd Âlemlerin Rabbına mahsustur. ([1])

(1) at-Tarbiya-tül-İslâmiyya, 11 nci sayı, Cemadiyel-Âhira 1383 H./Teşrin-i Evvel Teşrin-i Sanî, 1963 M. s. 689 - 694, Bağdat.

Dördüncü Bölüm

KİTAP EHLİNİN TUTUMU

A — YAHUDİLER

Resul-i Ekrem (S.A.V.) 13 yıl Mekke'de peygamberliği tebliğ eyledikten sonra Medine'yi şereflendirdiler. Medine'de ötedenberi iki kavim oturmakta idi: 1. Yahudiler, 2. Evs ve Hazrec kabilelerinden müteşekkil müşrik Araplar. Araplarla Yahudilerin araları iyi değildi. Aynı zaman da Yahudilerin kışkırtmasiyle Evs ve Hazrec kabileleri de savaş halinde idiler.

Birinci ve ikinci Akabe Bey'atinde hazır bulunan Medine'li müslümanlar ve İslâmı öğretmek ve yaymak için Medine'ye gönderilen Mus'ab bn. Umayr gibi İslâm davetçilerinin büyük gayreti ve Allah'ın lûtfu ile Medine'de bulunan iki Arap kabilesi de İslâma girmişti. Allah'ın Elçisi Medine'ye teşrif buyurduklarında Medine'li Araplar hemen tamamen müslüman olmuş, Allah bu iki düşman kabileyi İslâm bağiyle bağlayıp kardeş haline getirmişti.

Yahudilere gelince, onlar da Âhir zaman Peygamberinin evsafını Tevrat'ta görmüşler, bu zamanda Mekke tarafından bir peygamber geleceğine inanmışlardır. Fakat Muhammed Aleyhisselâm gelince, inanmadılar ve O'nun en azılı düşmanı oldular. [1] Çünkü onlar Hz. Peygamber'i kendilerine âlet ederek Araplara hakim olmak, saltanat

---

(1) «İman edenlere düşmanlık bakımından insanların en şiddetlisi olarak Yahudileri ve şirk koşanları bulursun; Ve iman edenlere dostluk bakımından en yakın olarak da «Biz Nasarayız.» diyenleri bulursun.» (al-Maide: 82).

kurmak sevdasında idiler. O'nu menfaatlerine âlet edemeyince O'na karşı cephe alıp türlü iftiralar ve itirazlarda bulundular. Gerçekte O'nun peygamber olduğunu yakînen biliyorlardı.

1. Yahudilerin, Hz. Muhammed (A.) in Peygamber Olduğunu Bilmeleri :

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ ﴿٨٩﴾

«Allah tarafından kendi yanlarında bulunanı doğrulayıcı bir kitap gelince önceden küfredenlere karşı fetih talebinde bulunup dururlarken o tanıdıkları kendilerine gelince tuttular onu inkâr ettiler...» (al-Bakara : 89).

Âsım bn. Ömer. Kavminin adamlarının şöyle dediklerini nakletmektedir : «İslâmdan önce biz puta taparken kitap ehli olan Yahudilerle aramızda kavgalar olurdu. Biz onları bozup ganimetler alırsak bize şöyle derlerdi :

«Bizim dediğimiz (Kitabımız) ı **tasdik eden bir peygamberin gelme zamanı yaklaştı. Biz onunla beraber sizi Âd ve İrem gibi katledeceğiz.» «Yâ Rabbi evsafını Tevrat'ta gördüğümüz Âhir zamanda gönderilecek peygamberle bize yardım eyle !»** Bu sözü çok söylerlerdi. Fakat Allah Peygamberini gönderince O'nun çağrısına biz icabet ettik, inandık; onlar inkâr ettiler. ([1])

«Ne çirkindir o kendilerini sattıkları ki, Allah'ın, kullarından dilediğine kendi kereminden vahiy indirmesini

---

(1) İbn-i Hişâm, Sîratu'n-Nebî. c. 1, s. 211; Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 1, s. 309.

çekemiyerek Allah ne indirdiyse hepsini inkâr ettiler de gazap üstüne gazaba uğradılar. O kâfirler için ihanet edici bir azap vardır.» (al-Bakara 90).

Yani O Peygamberin hak olduğunu bildikleri halde kendi ırklarından olmadığı ve menfaatlerine hizmet etmediği için hased ve inatlarından O'nu inkâr ettiler. Oysaki önceden O'nun gelmesiyle öğünür, O'nunla beraber fetihler yapacaklarını söylerlerdi. Bu defa da «O dediklerimiz yalanmış.» demeğe başladılar. Allah da bu yüzden onları türlü azaba, felâkete düçar eyledi.

O'nun peygamber olduğunu oğullarını nasıl bilirlerse öyle kesin olarak biliyorlardı

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ
فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٢٠﴾

«Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, onu, oğullarını bildikleri gibi bilip tanırlar...» (al-An'am : 20).

Seleme ibnu Sellâm ibni Wakş şöyle diyor «Abdüleşhel Oğulları arasında bir Yahudi komşumuz vardı. Bir gün evinden çıktı. Abdüleşhel Oğullarının yanına geldi. Ben, orada bulunanların en genci idim. Kıyameti, öldükten sonra dirilmeği, hesabı, mizanı, Cennet ve Cehennemi anlattı. Sonra :

«— Putlara tapan müşrik bir kavim var ki, öldükten sonra dirilmeğe inanmıyorlar» dedi.

«— Yazık sana, dedik, yani sen insanların öldükten sonra dirileceklerine, Cennet ve Cehennemden ibaret olan Âhiret evine gideceklerine, orada amellerine göre cezalandırılacaklarına inanıyor musun ?»

«— Evet, dedi, andolsun ki, inanmıyan için orada en büyük tandır var; onu ısıtırlar, sonra o kâfiri içine atarlar.

«— Peki bunun alâmeti nedir? diye sordular.

«— Bu taraftan gönderilecek olan bir peygamberdir, dedi.

Ve eliyle Mekke tarafını gösterdi.

«— Onu ne zaman göreceksin, diyenlere karşı içlerinde en genç olan beni göstererek.

«— Bu çocuk ömrünü tüketmeden ona yetişir. dedi.

Nihayet aradan zaman geçti. Allah Muhammed (S.A.V.) i peygamber gönderdi. O adam da henüz aramızda sağ bulunuyordu. Biz inandık, fakat o inat ve hasedinden dolayı inkâr etti. (1) Ona:

«— Yazık sana be adam, dedik, onun hakkında şöyle şöyle diyen sen değil miydin?

«— Evet ama, dedi, benim dediğim bu değildir.»

Nemle ibn. Ebî Nemle babasından anlatıyor: «Benu Kurayza Yahudileri kitaplarında Resulullah'ın zikrini okur, adını ve sıfatını ve bize (Medine'ye) hicret edeceğini çocuklarına öğretirlerdi. Fakat Resulullah zuhur edince hased edip çekemediler ve «O değildir» dediler. (2)

Abdulhamid ibn. Ca'fer babasından naklen şöyle diyor: Yahudilerin en âlimi olan az-Zabir ibn. Bata, bana bir sifr okudu. İçinde Ahmed'in bahsi ve peygamber olacağı, Karaz (3) toprağında çıkacağı ,vasfının şöyle şöyle

---

(1) İbnu Hişâm, Sîrat'un-Nebî, c. 1, s. 212.
(2) İbnu Sa'd, at-Tabakatu'l-Kubrâ, c. 1, s. 141.
(3) Karaz: selem yaprağı ki bununla deri dabak ederler.

olduğu yazıldı idi. Zabir bunu söyleyip dururdu ama Peygamber (Aleyhisselâm) ın Mekke'de çıktığını duyunca o sifri yok etti ve Resulullah'ın vasıflarını gizledi, «O değildir» dedi. (1)

Ebu Hüreyre yoliyle gelen şu hâdiseyi de kaydedelim: Allah'ın Elçisi (S.A.), Midrasın (2) evine geldi

«— Bana en bilgininizi gösterin, dedi. Abdullah bn. Surya'yı gösterdiler. Onu tenhada görüp Allah'ın Yahudilere verdiği nimetlere yemin verdirerek sordu:

«— Benim Allah'ın elçisi olduğumu biliyor musun?

«— Evet kavmim de biliyor. Senin vasfın Tevrat'ta açıklanmıştır. Ama hasedettiler.

«— O halde seni iman etmekten alıkoyan nedir?

«— Kavmime aykırı hareket etmek istemiyorum. Belki onlar sana uyar müslüman olurlar. O zaman ben de müslüman olurum. (3)

İbn-i Hişâm Tarihinde ve Taberi tefsirinde bu vakayı şöyle anlatırlar: Midras'ın evinde Allah'ın Elçisi onları İslâma çağırdı. Yahudilerden Nu'aym ibnu Amr ve Hars bn. Zeyd

«— Sen ne din üzerindesin ya Muhammed? Dediler.

«— İbrahim milleti ve dini üzerindeyim, buyurdu.

«— İbrahim Yahudi idi, dediler.

«— O halde Tevrat yanınızda, getirin bakalım, buyurdu; getirmediler. Şu âyet indi:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ
بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾

---

(1) at-Tabakat c. 1, s. 141.
(2) Ders okunan veya dersin sahibi.
(3) at-Tabakat, c. 1, s. 146; Kitâbu Sıfatis-Safve, c. 1, s. 31.

«Görmüyor musun kitaptan kendilerine bir nasip verilen kimseleri ki Allah'ın kitabı aralarında hükmetsin diye çağırılıyorlar da sonra onlardan bir gurup dönüp yüz çeviriyorlar ?» (Âl-i İmran : 23).

Ebu Sahr al-Ukaylî diyor : Medine'ye çıktım; Allah'ın Elçisine rastladım. Ebubekir ve Ömerle yürüyordu. İleride hasta yatmakta olan kardeşi oğlunun başı ucunda Tevrat okuyan bir Yahudinin yanından geçerken Resulullah Yahudiden sordu :

«— Ey Yahudî, Tevratı Musa'ya indiren ve İsrail Oğullarına denizi yaran Allah hakkı için Tevrat'ta benim evsafımı ve çıkacağım yeri görüyor musun ?

«— Hayır» diye başını salladı yahudi. Fakat kardeşi oğlu :

«— Ben, dedi, Tevrat'ı Musa'ya indiren ve İsrail Ogullarına denizi yaran Allah için şehadet ederim, ki bu, Tevrat'ta senin evsafını ve çıkacağın yeri biliyor ve ben Allah'tan başka ilâh olmadığına ve senin Allah'ın elçisi olduğuna şehadet ederim.

Resul Aleyhisselâm

«— Yahudiyi arkadaşınızın yanından kaldırın.» diye emretti. Genç vefat etti; Allah'ın Elçisi onu yıkayıp defnetti [1].

Hendek Harbi (5/627) nde Resululah ile olan andlaşmalarını bozup düşmanla birleşmek suretiyle müslümanlara ihanet eden Kureyza Yahudilerini, Hendekten sonra Hz. Peygamber, on beş gün muhasara etti. Artık kuşatmanın kalkmıyacağını anlıyan Yahudîler aralarında görüştüler. Reisleri bulunan Kâb ibnu Malik şöyle dedi :

(1) İbnu Sa'd at-Tabakat, c. 1. s. 169.

«— Ey Yahudi cemaati, başınıza bu iş geldi bir kere. Şimdi size üç teklifim var; hangisini beğenirseniz öyle yapınız: 1. Bu adama uyalım, onu tasdik edelim. Zira onun peygamber olduğu artık sizce anlaşılmıştır. O, kitabınızda evsafını gördüğünüz peygamberdir. Böylece kanlarınızdan, mallarınızdan, çocuklarınızdan ve kadınlarınızdan emin olarak yaşarsınız...

«— Tevrat'ın hükmünden asla ayrılmayız. Ve onu başkasiyle değiştirmeyiz... dediler.» (1)

Daha bunlar gibi birçok olaylar gösteriyor ki, Yahudiler, Resul-i Ekrem'in nübüvvetini biliyorlardı. Ama bilginleri inat ve hasetlerinden hem iman etmiyor, hem de O'nun evsafını gizlemek için Tevrat âyetlerini tahrif, Muhammed Aleyhisselâm'ın bahsi geçen sahifeleri imha ve tebdil ediyorlar, böylece halkı sapıtıp büyük vebale giriyorlardı.

Fakat Abdullah ibnu Selâm gibi insaflı, İlâhî hidayete mazhar olan bilginler, hakkı teslim edip İslâm dairesine girmekte tereddüt etmediler. Abdullah diyor ki: «Resulullah, Medine'ye geldikleri zaman O'nu görmek için gitmiştim. Yüzünü görünce o yüzün yalancı yüzü olmadığını anladım.» (2)

Ötekiler de inat ve hasedlerinde katmerleşerek Nur-i Muhammedî'ye türlü şekillerde dil uzatıp tezvir ve iftiralarda bulundular. Ve kendilerine benziyen münafıklarla iş birliği yapıp İslâm nurunu söndürmeğe uğraştılar. Halbuki doğruyu gizlememek için Allah'a söz vermişlerdi:

«Vaktiyle Allah kendilerine kitap verilenlerden şöyle ahid aldı: Celâlim hakkı için onu insanlara anlatacaksınız,

(1) Taberî, Târîhu'l-Ümemi va'l-mulûk, c. 2, s. 247.
(2) Kadı İyâd, Şifa-i Şerif, s. 206.

gizlemiyeceksiniz. Derken onlar onu arkalarına attılar da karşılığında biraz para aldılar. Bakın ne kötü alışveriş !» (Âl-i İmran : 187).

Not : Peygamber Aleyhisselâm'dan şöyle rivayet edilmiştir : «Bir kimse ehlinden bir bilgiyi gizlerse o kimse ateşten bir yularla bağlanır.» Hz. Âlî (R.A.) de şöyle buyurmuştur : «Allah cahillerden öğrenmeleri, ilim ehlinden de öğretmeleri için ahit almıştır.» ([1])

«Derken bunlara arkadaşlarından bozuk bir güruh halef oldu ki, kitabı miras aldılar. Şu alçak dünya malını irtikâb ile alırlar da : «Bize bağışlanacak» derler. Mukabil taraftan da kendilerine öyle bir şey gelse onu da alırlar : Allah'a karşı haktan başka bir şey söylemiyeceklerine dair kendilerinden kitap ahdi alınmadı mı ? Ve onun içindekini okumadılar mı ? Halbuki Allah'tan korkanlar için Âhiret evi daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmıyacak mısınız ?» (al-A'raf : 169).

Şimdi Allah'ın, Yahudilerin tavır ve hareketlerini açıklıyan âyetlerine bakalım : İbn-i İshak şöyle diyor : «Doğruyu Allah bilir. Bana ulaştığına göre Bakara Suresinin başından itibaren yüz âyet, Yahudi hahamları, Evs ve Hazreçten olan münafıklar hakkında nazil olmuştur : ([2])

الٓمٓ ﴿١﴾ ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ

«İşte o kitap. Bunda şüphe yok. Korunanlar için hidayet kaynağı. Onlar ki, gayba inanıp namazı kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan infak ederler ve onlar ki, hem sana indirilene, inanırlar, hem senden evvel indirilene ve onlar Âhirete de yakinen inanırlar. İşte onlar,

---

(1) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 250.

(2) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 1, s. 83, te da var.

Rablarından bir hidayet üzeredirler ve işte felâha erenler onlardır. Ama küfredenlere gelince ha uyarmışsın, ha uyarmamışsın; onlarca birdir; inanmazlar. Allah kalblerini ve kulaklarını mühürlemiş ve gözlerine bir perde indirmiştir. Onlar için büyük bir azap vardır.» (Bakara : 1 - 7).

Peygamberine inanmayı teşvik edip, ona aykırı gitmekten sakındırdıktan, babaları Âdem'in nasıl yaratılıp nelere düçar olduğunu anlattıktan sonra :

«Ey İsrail Oğulları size verdiğim nimeti hayırlayın... İnsanlara iyilikle emredip de kitabı okuyup dururken kendinizi unutuyor musunuz? Hiç düşünmüyor musunuz? (al-Bakara : 40 - 44) diyor.

Buzağıya nasıl taptıklarını, saptıklarını, «Allah'ı bize açıkça göster.» dediklerini sayıyor, başlarına gelen olayları hatırlatıyor, Allah'ın söylemelerini emrettiği kelimeyi değiştirerek (Hitta = affet) Yerine (Hinta = Buğday) dediklerini ifade ediyor. Allah'ın kendilerine olan lûtuflarını, Musa (A.) nın su istemesi üzerine taştan su fışkırdığını, «Biz bir yemeğe sabredemeyiz; Rabbına duâ et bize yerin bitirdiklerinden, sebzesinden, kabağından, sarımsağından, mercimeğinden, soğanından çıkarsın...» (Bakara : 61) dediklerini «Daha üstün olan şeyi daha âdi olan şeye mi değiştiriyorsunuz? O halde Mısır'a ininiz. Çünkü istediğiniz orada vardır.» (Bakara : 61) diye cevap aldıklarını binaenaleyh maddeci olduklarını, Tur Dağının üzerlerine kalktığını, mesihle şekillerinin değiştirildiğini, kalblerinin taştan daha çok katılaştığını hatırlattıktan sonra Muhammed Aleyhisselâm'a dönüyor :

«Şimdi bunların size iman edeceklerini mi umuyorsunuz? Oysa bunlardan bir grup vardı ki, Allah'ın kelâmını işitiyorlardı da akılları aldıktan sonra onu bile bile tahrif ediyorlardı. İman edenlere rast geldiklerinde «İnan-

dık.» derler, biribirleriyle tenha kaldıklarında: «Rabbınızın huzurunda aleyhinize delil edinsinler diye mi Allah'ın size açtığı hakikati onlara söylüyorsunuz? Aklınız yok mu be?!» dediler. Bilmiyorlar mı ki, onlar neyi gizlerler ve neyi açığa vururlarsa Allah hepsini bilir? Bunların bir de cahil kısmı vardır ki, kitabı, yazıyı bilmezler, ancak bir takım kuruntular kurarlar ve sırf zanlarında dolaşırlar. Vay o kimselere ki, kendi elleriyle kitap yazarlar da sonra biraz para almak için «Bu, Allah tarafından ve kazandıklarından ötürü vay onlara!» (al-Bakara: 75 - 79).

2. Yahudilerin Âhirette Kendilerine Azabın Az Olduğunu İddia Etmeleri:

İbn-i İshak, İbn-i Abbas'tan bir rivayete dayanarak diyor: Peygamber (S.A.V.) Medine'ye geldiği sırada Yahudiler şu inançta idiler: Dünya süresi yetmiş bin yıldır. Allah insanlara dünya günlerinden her bin yıl için Âhiret günlerinden yalnız bir gün azabedecektir. Bu da ancak yedi Âhiret günü eder. Sonra azap kesilir. Allah onların bu sözlerine mukabil şu âyeti indirdi:

وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا
فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾ بَلَى مَنْ كَسَبَ
سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ
وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٨١﴾

«Bir de dediler: «Bize sayılı birkaç günden başka asla azap dokunmaz.» «Siz, de, Allah'tan bir ahit mi aldınız? Eğer böyle ise Allah asla ahdine aykırı yapmaz. Yoksa Allah'a karşı bilemiyeceğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?

Evet kim bir günah kazanmış da günahı onu kuşatmış ise işte öyleleri Âteş ehlidirler; onda ebedi kalacaklardır. İman edip iyi ameller işliyenler; işte onlar da Cennet ehlidirler; onda ebedî kalacaklardır.» (al-Bakara : 80 - 82) ([1])

«Wa kulû kulûbunâ ğulfun bel le'anahumullâhu bikufrihim felâ yu'minûne illâ. **Bizim kalblerimiz kılıflıdır dediler. Öyle değil, kâfirlikleri sebebiyle Allah onları lânetledi. Onun için az, pek az imana gelirler.»** (Bakara : 88). **«Onlara Allah'ın indirdiğine inanın denilse «Biz kendimize indirilene inanırız.» derler de ötekini inkâr ederler. Halbuki o, kendi yalanlarında olanı doğrulıyacak gerçektir. De : İman ediyorsunuz da neden Allah'ın peygamberlerini öldürüyordunuz ?»** (Bakara : 91).

«De ki : «Allah indinde Âhiret evi başkalarının değil de hassaten sizin ise bunda doğru iseniz, ölümü temenni ediniz. Fakat ellerinin yapıp gönderdikleri (amellerden) **dolayı onu asla arzu etmezler. Allah zalimleri bilir. Onları hayata insanların en düşkünü hattâ müşriklerden de düşkün bulacaksın. Her biri arzu ederek ki, bin sene ömürlü olsun. Halbuki ömürlü olmak kendisini azaptan uzaklaştıracak değil. Allah onların neler yaptıklarını görüyor.»** (Bakara : 94 - 96).

Yahudiler «Biz Allah'ın dostları ve oğullarıyız.», «Yahudi olanlardan başka kimse cennete girmez.» kanaatinde idiler. Hıristiyanlar da hıristiyanlardan başka kimsenin Cennete girmiyeceğini iddia ediyorlardı. Peygamber Aleyhisselâm, dâvayı ispata delil olmak üzere onlara «Doğru söylüyorsanız, gerçekte Âhiret sizin ise Âhireti, ölümü temenni ediniz. Böylece orada huzur ve rahata kavuşur, dünyanın gailelerinden kuştulmuş olursunuz.» buyurdu. Yahut yalancı kim ise onun için ölümü temenni

---

(1) Keza bak Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 1, s. 289.

etmelerini istedi. Hıristiyanlara da yalancı olana lânet edilmesini teklif etti. (İleride gelecek). Yahudiler ölümü temenni etmeyi kabul etmediler. Eğer orada ölümü temenniyi kabul etselerdi derhal ölür ve Cehennemdeki yerlerini görürlerdi. Çünkü bir peygamberle iddiâya girişmenin sonunun ne olacağını biliyorlardı. (1)

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا اَوْ نَصَارٰى تِلْكَ اَمَانِيُّهُمْ قُلْ
هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

«Yahudi veya Hıristiyan olanlardan başkası Cennete giremiyecek» dediler. Bu, onların kuruntularıdır. «Eğer doğru iseniz delillerinizi getirin de» (Bakara : 111).

Deniliyor ki : Bunlar Âhireti tahrif edip Âhiret kelimesiyle anlaşılan mana dünyevî istikbaldir, demişler, şu kuruntuya kani olmuşlardır : Dünyada en nihayet Beytülmakdis'in bulunduğu Arz-ı Mukaddes kendilerinin olacak, orada bir hükûmet kuracaklar ve ondan sonra bütün dünyayı istiylâ edecekler, dünyanın yegâne devleti olacaklarmış. Ve o zaman başkaları mahv-ü perişan olacak, dünya bunların olacakmış. Bu takdirde «Dar-i Âhiret diğer insanların hissesi olmayıp sırf bizimdir» demeleri buna işaret ve «Ancak sayılı günler bize azap dokunacaktır.» sözü de o zamana kadar geçecek olan müddette her ferdin ömründen kinaye olur. Bugün bütün dünya Yahudilerinin bu ümniyye (kuruntu) üzerinde birleşmek istedikleri anlaşılıyor. (2)

3. Yahudilerin Cibril'i Sevmemeleri :

Yahudiler Cibril'i sevmezler. Çünkü o, başlarına Tur Dağını kaldırmış, kendilerine azap indirmiş, düşmanlık

(1) Taberî Câmiu'l-Beyân, c. 1, s. 219 - 20;
(2) Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 1, s. 425 - 26.

etmiştir, diye inanırlar. Aslında ona olan düşmanlıkları onun, Hz .Muhammed Aleyhisselâm'a vahiy getirmesinden ileri gelmektedir:

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ
يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ
وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿٩٨﴾

«De «Her kim Cibril'e düşmansa, bilsin ki o, Kur'an-ı senin kalbine Allah'ın izniyle indirdi; önündekileri tasdik edici ve mü'minlere bir hidayet ve müjde olmak için. Her kim Allah'a ve Allah'ın meleklerine, peygamberlerine, Cibril'e ve Mîkâl'e düşman olursa bilsin ki, Allah kâfirlerin düşmanıdır.» (Bakara 97 - 98) (1)

Çeşitli yollardan gelen rivayetlerin özetine göre Resulullah Efendimiz Medine'ye geldikleri zaman Yahudi hibirlerinden Abdullah bn. Surya münazara maksadiyle birkaç kişi ile beraber gelmiş, «Ya Muhammed, uykun nasıldır ? Zira âhir zamanda gelecek peygamberin uykusu bize haber verilmiştir.» demiş. Efendimiz: «Gözlerim uyur, kalbim uyumaz.» buyurunca «Doğru, demiş, İsrail'in nefsine haram kıldığı yemek ne idi ? Haber ver. Tevrat'a göre ümmî peygamber bunu haber verecektir.» Resulullah Efendimiz: «Musa'ya Tevrat'ı indiren Allah adına söylüyorum, bilir misiniz, İsrail, şiddetli bir hastalığa tutulmuştu, hastalığı uzadı. O zaman Allah kendisini bu hastalıktan kurtarırsa en sevdiği yemeği ve içkiyi kendisine haram olsun diye adadı ki, deve eti ve deve sütü idi.» Abdullah buna da «evet» dedikten sonra: «Bir şey kaldı,

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 1, s. 225, keza bak Hamdi Yazır, H.D.K.D. c. 1, s. 429.

onu da söylersen sana iman ettim. Sana hangi melek geliyor da Allah tarafından söylediklerini getiriyor?» Resulullah «Cibril» buyurunca Abdullah: «O, bizim düşmanımızdır. O, savaş, şiddet getirir. Bizim elçimiz Mikâil'dir ki, müjde, ucuzluk, bolluk getirir. Sana gelen melek o olsaydı, iman ederdik.» demiş. Derhal Hz. Ömer sormuş «Bu düşmanlık ne zaman başladı?» İbn-i Surya: «Bunun başlangıcı, demiş, Buhtunnasır denilen adam tarafından Beytülmakdis'in tahribolunacağını Allah Taâlâ peygamberimize vahiy ile bildirmiş ve o adamı tarif etmiş idi. Biz de aradık, bulduk. Onu öldürmek için adamlar gönderdik. O, o zaman Babil'de henüz fakir bir çocuktu. Fakat Cibril «Eğer Allah sizi bunu öldürmeğe musallat kılarsa haber verdiği adam bu değilmiş demek olur. Binaenaleyh bu çocuğu öldürmek faydasızdır.» diye o çocuğu savundu. Sonra o çocuk büyüdü, kuvvetlendi, hükümdar oldu. Harb açtı, Beytülmakdis'i tahribetti ve bizi katliâmdan geçirdi. Bunun için biz Cibril'i düşman tanırız.» Bu olay üzerine yukarıdaki âyetler nazil olmuştur. ([1])

Yahudiler Hz. Peygamber'e kimlere inandığını sordular:

«De: Allah'a, bize indirilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, esbata (torunlara) **indirilene, Musa'ya ve İsa'ya ve Rabları tarafından gönderilen peygamberlere verilene inandık. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırmayız. Biz O'na boyun eğer müslimleriz.»** (Âl-i İmran 84) âyetini okudu. İsa Aleyhisselâm'ın adını duyunca «Sizin dininizden şerli bir din yoktur.» dediler. Bunun üzerine Cenabı Hak şöyle hitabeyledi.

«De ki: Ey kitap ehli, sırf Allah'a, bize indirilene ve bizden önce indirilene inandığımız için mi bizden hoşlanmıyorsunuz? Oysa sizin çoğunuz fasıksınız. De ki: Size

---

(1) İbn-i Hişâm, Sîratu'n-Nebî, c. 1, s. 570.

Allah katında cezaca ondan daha şerlisini söyliyeyim mi? O kimseler ki, Allah kendilerine lânet etmiş, gazabına uğratmış, onlardan maymunlar, domuzlar ve tuğuta tapanlar yapmış; işte onlar mevkice daha fena ve düz yoldan daha sapkındırlar.» (al-Maide 59 - 60).

4. Gökten Kitap İndirilmesini İstemeleri:

Yahudilerden Rafi' ibnu Huraymile ve Vehb ibnu Zeyd Resulullah'a geldiler, kendilerine okuyacakları bir kitap indirmesini ve nehirler fışkırtmasını istediler ki, iman etsinler: «Em turîdune 'en tes'elû resulekum kemâ su'ile Mûsa min kablu. = Yoksa siz peygamberinizden, daha önce Musa'dan istendiği gibi mi istiyorsunuz?» (Bakara 108).

يَسْئَلُكَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا
مُوسٰى اَكْبَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَقَالُوا اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ
ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ ... ﴿١٥٣﴾

«Kitap ehli onlara gökten bir kitap indirmeni istiyorlar. (Sana tevcih ettikleri bu sual onların ilk cehaletleri değil, Bu cehalet babalarından mirastır. Zira babaları da) **Musa'dan, bundan daha büyüğünü istemişlerdi: Bize açıkça Allah'ı göster demişlerdi.** (Gökten) **yıldırım** (ateş) **gelip onları zulüm ve inatlarından ötürü helâk etti. Kendilerine mucizeler geldikten sonra da buzağıya taptılar. Bundan da affettik ve Musa'ya bir yetki verdik.»** (an-Nisa' 153).

Yine dediler ki

— Ya Muhammed, bu senin getirdiğin gerçek ve Allah indinden ise neden Tevrat gibi muntazam kitap halinde değil?

— Kitap halinde indiren Allah'tır. Allah onu öyle indirdi.

— Ya Muhammed, Allah peygamberini gönderince onun istediğini yapar. Bize gökten bir kitap indir ki, okuyalım, bilelim ve inanalım. Yoksa biz de senin getirdiğin gibi bir kitap getirebiliriz. Şu âyet, onların sözlerine de cevaptır :

«De ki : Bu Kur'ân gibisini getirmek üzere bütün insanlar ve cinler toplansalar ve birbirlerine arka olsalar yine de bunun mislini getiremezler.» (al-İsra' : 88) (1)

Keza Yahudiler : «Ya Muhammed, peygambersen, Allah'a söyle bizimle konuşsun.» diyorlardı :

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللّٰهُ اَوْ تَأْتِينَا اٰيَةٌ كَذٰلِكَ قَالَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾

«Bilmiyenler : «Allah bizimle konuşsa ya, yahut bize bir mucize gelse ya.» dediler. Onlardan öncekiler de böyle demişlerdi. Kalbleri biribirine benzedi. Cidden yakin edinenler için biz mucizeleri açık bir surette gösterdik.» (Bakara : 118) (2)

Haşir suresi baştan başa Beni Nadîr Yahudileri hakkında nazil olmuştur..

Şu âyet de onların gökten kitap istemelerine cevaptır

«İnnâ aw haynâ ileyke kemâ aw haynâ ilâ nûhin vennebiyyine min ba'dihi wa aw haynâ ilâ İbrâhîme wa İsma'île wa İshâka wa ya'kube wa'l-esbâti wa İsâ wa eyyûb'e wa Yûnus'e wa Harûn'e wa Süleymân'e wa âteynâ Dâwuda zaburâ : (ya Muhammed) **biz sana, Nuh'a, ondan sonraki peygamberlere, İbrahim'e, İsmail'e,**

(1) İbn-i Hişâm, Sîratü'n-Nebî, c. 1. s. 584.
(2) İbn-i Hişâm, Siratu'n-Nebî, c. 2, s. 192.

İshak'a, Ya'kub'a, esbata (bunların çocuklarına), **İsa'ya, Eyyûb'e, Yunus'a ,Harun'a ve Süleyman'a vahyettiğimiz gibi vahyettik. Ve Davud'a da Zebur'u verdik.»** (an-Nisa' 163).

Yani sizin tanıdığınız bu peygamberlerin hepsine gökten bir kitap indirilmemiş, vahyedilmiştir. Siz de bunu böyle biliyorsunuz. (1)

5. Yahudilerle Hıristiyanların Tartışması :

«Wa kaleti'l-Yahûdu leyset'in-nasârâ 'alâ şay'in wa kalet'n-nâsârâ leyseli'l- Yahûdu 'alâ şey'in wahum yetlûne'l- kitâbe kezâlike kalellezîne lâ ya'lemûne misle kawlihim. : Yahudiler, «Hıristiyanlar bir şey üzerinde değildir», dedi. Hıristiyanlar da «Yahudiler bir şey üzerinde değildir» dedi. Halbuki onlar kitabı okuyorlar (biliyorlar). **Bilmiyen** (müşrik) **ler de onların söyledikleri gibi** (Yahudi ve Hıristiyanlar bir esas üzerinde değillerdir; aslı yoktur.) **demişlerdi.** (Artık bunların onlardan ne farkı kaldı ?)» (Bakara : 113).

Rivayet olunuyor ki, Necran Hıristiyanlarından bir heyet, elçi olarak Huzur-i Risalete gelmişti. Yahudiler de bunların yanlarına geldiler. Yahudiler, İbrahim'in Yahudi; Hıristiyanlar da onun Hıristiyan olduğunu iddia ediyorlardı. İki taraf tartışmağa başladı. Nihayet Yahudilerden Rafi' ibnu Huraymile, Hıristiyanlara : «Mâ'entum 'alâ şey'in. = Siz bir esas üzerinde değilsiniz.» dedi; Hz. İsa'ya ve İncil'e küfretti. Necranlılardan biri de Yahudilere : «Ma'entum 'alâ şey'in. = Siz bir esas üzerinde değilsiniz.» diyerek Musa'nın peygamberliğini inkâr edip Tevrat'a küfretti. İşte yukarıdaki âyet bu hâdiseye işaret etmektedir. (2)

(1) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 317.
(2) Taberî, Camiu'l-Beyân, c. 1, s. 373; Keza bak Hamdi Yazır. H.D.K.D. c. 1, s. 469.

Kur'an-ı Kerim böyle delilsiz münakaşayı reddeder. Bilmeden bir şeyi körü körüne iddia, Kur'an'ın metoduna aykırıdır. İbrahim Aleyhisselâm Musa'dan da, İsa'dan da evvel olduğuna göre şüphesiz ne Yahudi, ne de Hıristiyan idi. Kur'an onlara diyor ki :

«Ey kitap ehli, niçin İbrahim hakkında münakaşa ediyorsunuz? Halbuki Tevrat ve İncil ondan sonra indirildi. Hiç düşünmüyor musunuz? İşte siz öylesiniz. Haydi biraz bilginiz olan şeyde münakaşa ettiniz; ya hiçbir bilginiz olmıyan şeyde niçin münakaşa ediyorsunuz? Allah bilir; siz bilmezsiniz. İbrahim ne Yahudî ve ne de Hıristiyan idi. Lâkin dosdoğru (Allah'ı) **birleyici bir müslim idi. Ve müşriklerinden olmamıştı. Doğrusu insanların İbrahim'e en yakını, ona uyanlar ve bu Peygamber ve iman edenlerdir. Allah da müminlerin velisidir.»** (Âl-i İmran 65 - 67) (1)

«Önce iki zümreden başkasının Cennete girmiyeceğini iddia edenler böylece birbirlerini inkâr etmek suretiyle Cennet iddialarının ne kadar yalan olduğunu açığa koymuş oluyorlar. Yahudiler İncil'i ve İsa Aleyhisselâm'ı kabul etmemekle beraber Hıristiyanlar Tevrat'ı kabul eder ve onu okurlar ama Yahudilerin hiçbir esasa dayanmadığını da söylerler. Kitap okuyanlara, bilhassa aynı kitabı okuyanlara bu hal yakışmaz. Bazı meselelerde ihtilâf başka, esasta tenakuz yine başkadır. Kaldı ki, bunlar bilerek fakat sırf nefsanî arzularına uyarak böyle inkâr yoluna gidiyorlar. O halde müslümanların böyle olmaması, hak yolunda nefsaniyyetle değil, hikmetle va'z ve irşadetmesi icabeder. **«Rabbın yoluna hikmet ve güzel öğütler çağır ve onlarla en güzel bir tarzda mücadele et.»** (an-Nahl : 125), **«Kitap ehli ile ancak en güzel olan tarzda münakaşa ediniz.»** (al-Ankebut : 46)» (2)

---

(1) İbn-i Hişâm, Sîratu'n-Nebî, c. 1, s. 563.
(2) Hamdi Yazır, Hak Dini, Kur'an Dili, c. 1, s. 469.

6. Allah'a Çocuk İsnadetmeleri :

«Wa kalû't-tahazallâhu waleden subhânehû bel lehû mâfissemâwâti wa'l-ard... : «Allah çocuk edindi dediler. Hâşâ O münezzettir. Doğrusu göklerde ve yerde ne varsa hep O'nun, hepsi O'na râm.» (Bakara 116).

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّٰهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللّٰهِ ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ
بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللّٰهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾

«Yahudiler, «Uzeyr Allah'ın oğlu» dediler. Hıristiyanlar da «Mesih Allah'ın oğlu.» dediler. Bu, onların ağızlariyle söyledikleri sözleri, ki önceden küfredenlerin sözlerine benzetiyorlar. Allah kahretsin nereden saptırıyorlar ? ! Hibirlerini ve rahiplerini Allah'tan başka rablar edindiler. Meryem Oğlu Mesih'i de. Halbuki hepsi de ancak bir İlâha ibadet ile emrolunmuşlardı. Ki, başka İlâh yok, ancak O; O, onların koştukları ortaklardan yüce ve münezzehtir.» (at-Tavba 30 - 31).

Resul-i Ekrem'in huzuruna Yahudi hahamlarından sellâm ibn. Mişkem, Nu'man ibnu Ewfa, Şâs ibnu Kays, Malik ibnu Sayf gelmiş ve bunu söylemişlerdi. Finhas ibnu Azurâ'nın söylediği de rivayet olunmaktadır. Böyle söylemelerine sebep de şu hâdise olmuştur

Yahudiler Tevrat ile amel etmeyi bırakmışlar, peygamberleri öldürmeğe kalkışmışlar, bu yüzden türlü azaplara, felâketlere, esaretlere düçar olmuşlar. Tevrat'ı bilen de kalmamış idi. Yüz sene sonra Allah Uzeyr-i diriltince genç yaşında Tevrat'ın hıfzını kendisine ihsan etti. Uzeyr İsrail Oğullarına gelip Tevrat'ı ezberden yazdırdı. Yahudiler de «Başka türlü olmaz, muhakkak bu, Allah'ın oğludur.» dediler. Bu âyet nazil olduğu zaman Yahudilerden

kimse «Biz böyle demeyiz.» diye bir itirazda bulunmamıştır. (1) Fakat bu meselede olsun İslâm'ın harb tehlikesinin büyük bir tesiri olmuş ki, sonraki Yahudiler bu sözü söylemez olmuşlardır. O halde hepsi değilse de içlerinden bazıları bir zaman **«Uzeyr, Allah'ın oğludur.»** dediler. (2)

Yahudiler Allah'ın oğlu dedikleri Uzeyr'e intisapları, Hıristiyanlar da Allah'ın oğlu telâkki ettikleri İsa'ya intisapları dolayısiyle kendilerine de Allah indinde çok üstün bir mevki ayırmışlar, Allah'ın oğlu derecesine yükseltmişler ve bu yakınlık dolayısiyle artık Allah'tan korkmaz olmuşlardı. İbn-i Abbas (R.A.) dan rivayet edildiğine göre Resul-i Ekrem (S.A.V.) Yahudilerden bir cemaati İslâm dinine davet etmiş ve onları Allah'ın azabiyle uyarmıştı Onlar : «Bizi bununla mı tehdidediyorsun ? Biz Allah'ın oğulları ve dostlarıyız.» demişlerdi. Hıristiyanlara gelince İncil'de : «Mesih, ben babama ve babanıza gidiyorum, dedi.» diye bir fıkra nakletmektedirler. Kur'an onlara diyor ki

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى نَحْنُ اَبْنَاۤءُ اللّٰهِ وَاَحِبَّاۤؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ
بَلْ اَنْتُمْ بَشَرٌ مِمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاۤءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاۤءُ (١٨)

«Yahudiler ve Hıristiyanlar» Biz Allah'ın oğulları ve dostlarıyız.» dediler. De ki : «Öyle ise niçin size günahlarınızla azap ediyor ? Doğrusu siz, O'nun yarattıklarından bir beşersiniz. O,dilediğini bağışlar, dilediğine azabeder. Göklerin ve yerin ve bunların arasındakilerin mülkü Allah'ındır. Nihayet dönüş de O'nadır.» (al-Maide : 18).

(1) Kadî, c. 1, s. 497.
(2) Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 3, s. 2509 - 10.

«Hibirlerini ve rahiplerini Allah'tan ayrı rablar edindiler; Meryem Oğlu İsa'yı da...» (at-Tawbe 31).

Papazların, Allah'ın haram kıldığını helâl, helâl kıldığını haram saymalarına itaat etmek ve Mesih'i Allah'a oğul saymakla onları rabbedinmiş oldular. (1) Bu âyetin tefsirinde Hatem Taî'nin oğlu Adî şöyle demiştir : «— Henüz Hıristiyan idim, Resulullah Berae Suresini okuyordu. «Ya Adî şu boynundaki putu at.» dedi. Ben de attım. «Hibirlerini ve rahiplerini Allah'tan ayrı rablar edindiler» İlâhî sözüne gelince «ya Resulullah onlara ibadet etmezlerdi dedim.» Salât ve Selâm üzerine olsun, buyurdu ki «Allah'ın helâl kıldığını haram ederler, siz de haram tanımaz mıydınız ?» ben de «Evet.» dedim. «İşte o, onlara ibadet demektir.» buyurdu.» Bu rivayet gösteriyor ki, herhangi bir kimseyi rab edinmek için mutlaka ona rab adını vermek şart değildir. Birinin ardından körü körüne sürüklenmek, ne derse Allah'ın emrine uyup uymadığına bakmadan hemen yapmak ona tapmak demektir. Gerçi İslâmda ulemaya ve ülü'lemre itaat lâzımdır ama bu itaat Allah'ın emirlerinin hududu içerisindedir. Ülü'lemir, Allah'ın kitabını dinlemez, ulema saparsa onlara itaat haramdır. (2)

Yahudi ve Hıristyianların bir arada bulunduğu sırada Hz. Resul onları İslâma çağırdı «Ya Muhammed, dediler, sen, Hıristiyanlar nasıl İsa'ya tapıyorlarsa bizim de sana öyle tapmamızı mı istiyorsun ?» Şu âyet-i celile indi

«Makâne Libeşerin en yu'tiyahullâhu'l-kitâbe wal hukma wan'-nubwwata summe yakûle linnâsi kûnû ibâden lî min dûnillâhi wa lâkin kûnû rabbâniyyîne bimâ kuntum tu'allimune'l-kitâbe wa bimâ kuntum tedrusûn wa-

(1) Kadî, c. 1, s. 498.
(2) Bak Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 3, s. 2511.

lâ ya'murakum en tattehizul'melâikete wa'n-nebiyyîne arbâbâ aya'murakum bi'l-kufri ba'de iz entum muslimûn. «Hiçbir beşer için o salahiyyet yoktur ki, Allah ona kitap versin, hüküm versin, peygamberlik versin de sonra o kalkıp insanlara : «Allah'tan başka bana kul olun.» desin. Lâkin kitap öğretmekte olduğunuz ve ders alıp verdiğiniz için rabbanîler olunuz.» der ve hiçbir zaman size «Melekleri ve peygamberleri rablar edinin.» demez. Siz müslüman olduktan sonra kalkar da size tekrar inkâr etmeyi emreder mi ?»

Daha sonra Cenab-ı Hak ehl-i kitaptan, Allah Resulüne inanmalarına dair söz aldığını bildiriyor :

«Hem Allah vaktiyle peygamberlerden şöyle söz almıştır : Celâlim hakkı için size kitap ve hikmetten her ne verdimse sonra size beraberinizdekini tasdik eden bir resul geldiğinde ona mutlaka inanacaksınız, ve ona elbette yardım edeceksiniz. Buna söz verdiniz mi ? Ve bunun üzerine ağır ahdimi boynunuza aldınız mı ? Buyurdu. Söz verdik dediler. O halde, buyurdu : Şahidolun, ben de sizinle beraber şahitlerdenim.» (Âl-i İmran 79 - 81) ([1])

7. Kıblenin Çevrilmesi :

Resulullah Medine'ye geldiği zaman on yedi ay Beytülmakdis'e karşı namaz kıldı. Ancak Yahudilerin «Muhammed ve ashabı, kıblelerinin neresi olduğunu bilmiyorlardı; biz onlara rehberlik ettik...» gibi sözleri Allah'ın Elçisi'nin ve arkadaşlarının hoşuna gitmedi. Resulullah başını semaya kaldırdı. İslâma mahsus bir kıblenin verilmesini bekliyordu. Hicretten onyedi ay sonra Kudüs'ten Kâbe'ye dönülmesi emri geldi

(1) İbn-i Hişâm, Sîratu'n-Nebî, c. 1, s. 554: Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 3, s. 211.

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِى السَّمَٓاءِۚ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَاۖ فَوَلِّ وَجْهَكَ
شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِۜ ... ﴿١٤٤﴾

«Yüzünün göğe baktığını (emri beklediğini) **görüyoruz. Seni razı olacağın bir kıbleye çevireceğiz. Yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir.»** (al-Bakara 144).

Kıblenin çevrilmesi bu kere de Yahudilerin gücüne gitti. Onlardan bir gurup Allah'ın Elçisini kendi dediklerine ikna edip müslümanları şüpheye düşürmek ümidiyle geldi : «Ya Muhammed, seni bulunduğun kıbleden çeviren nedir ? Evvelce yöneldiğin kıbleye dönersen seni tasdik ederiz.» dediler. Allah Taâla hükmünü bildirdi

«Halktan bir takım düşükler, diyecek ki, onların bulundukları kıbleden çeviren nedir ? De ki : Doğu da, batı da Allah'ındır. O, dilediğini doğru yola iletir.» (al-Bakara 142) (1)

Maksat doğru dürüst Allah'a yönelmek, Ona tam teslim olmaktır. Yoksa sadece şeklen bir tarafa yönelmek fayda vermez :

لَيْسَ الْبِرَّ اَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ

«İyilik, yüzünüzü doğu, batı tarafına çevirmeniz değil; lâkin iyilik Allah'a, Âhiret gününe, Meleklere, kitaba, peygamberlere inanıp, Allah rızası için yakınlara, yetimlere, fakirlere, dilencilere, kölelikten kurtulmak istiyenlere, mal veren, namazı kılıp ,zekâtı ödiyen, ahdedince ahdinde duran, genişlik ve darlıkta sabredenlerdedir...» (al-Bakara : 177).

---

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 2, s. 3,

Ashaptan Muâz İbnu Cebel, Harice ibnu Zeyd, Yahudi bilginlerinden Tevrat'ta olanlar hakkında bazı şeyler sordular. Yahudiler söylemekten çekindi ve gizlediler. Şu âyet nazil oldu

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ
فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿١٥٩﴾

«Onlar ki biz, kitapta insanlara açıkladıktan sonra indirdiğimiz delilleri ve hidayeti gizlerler; onlara Allah lânet eder ve lânet edenler lânet eder.» (Bakara 159) ([1])

8. Resulullah'ı Tehdidetmeleri :

Resulullah (S.A.V.) Medine'ye geldiği zaman Nadîr Oğulları'nın tarafsız kalmaları hususunda onlarla anlaşmıştı. Bedir zaferi kazanılınca : «Tevrat'ta nusretle gönderileceği yazılan peygamberdir; inanalım.» dediler. Bir kısmı da «Hele bekliyelim, bir vaka daha görelim.» demişlerdi. Uhud Savaşı olunca tereddüde düştüler, ahitlerini bozdular. Kâ'b ibnüleşref kırk kişi ile Mekke'ye gidip Ebusüfyan'la anlaştı. ([2])

İbn-i Hişam diyor ki : Bedir gazvesinden sonra Yahudiler işi iyice azıttılar. Hazret-i Peygamber onları toplayıp nasihat etti. Böyle yapmakta devam ederlerse Kureyş'in başına gelenlerin onların da başlarına geleceğini hatırlattı. Yahudiler :

— Ya Muhammed, dediler, bazı tecrübesiz kimselerle dövüşüp galip gelmen seni aldatmasın. Bizimle sava-

(1) İbn-i Hişâm, Sîratu'n-Nebi, c. 1, s. 551; Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 2, s. 31.
(2) Kadî, I. 508

şırsan nasıl savaşçı olduğumuzu anlarsın. Bizim eşimize hiçbir yerde rastlıyamazsın.

Cenab-ı Hak, sevgili peygamberine Yahudilerin âkibetini bildirdi

«Kul lillezîne keferû setuğlebune wa tuhşarune ilâ Cehennem wa bi'se'l-mihâd. = **Küfredenlere de: Yenileceksiniz ve Cehenneme gönderileceksiniz. O, ne kötü döşektir!»** (Âl-iİmran 12).

«Buzağıyı rabbedinenlere, Rablarından bir gazap ve dünya hayatında bir zillet ulaşacaktır. İşte biz, iftiracıları böyle cezalandırırız.» (al-Âraf: 152) (1)

Nadîr Oğullarını Medine'den çıkarmak, Hayber'i fetih, Kurayza'yı Katl ile Allah vadini doğrulamıştır. (2)

9. **«Sabahleyin İnanıp Akşamleyin Dönelim.» Demeleri:**

Yine bunlardan Adiy ibnu Zeyd, Hâris ibnu Awf, Kâ'b ibnüleşref, Malik ibnus-Sayf gibi adamlar birbirlerine dediler: «Muhammed'e sabahleyin inanalım, akşamleyin dönelim. Böylece ona gerçekten inananlar da bizim gibi yaparlar; dinlerinden dönerler.» Cenab-ı Allah onların bu konuşmalarını mü'minlere bildiriyor

يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٧١﴾
وَقَالَتْ طَٓائِفَةٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اٰمِنُوا بِالَّذِٓي اُنْزِلَ عَلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا وَجْهَ
النَّهَارِ وَاكْفُرُٓوا اٰخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَا تُؤْمِنُٓوا اِلَّا لِمَنْ تَبِعَ دِينَكُمْ.. ﴿٧٣﴾

---

(1) İbn-i Hişâm, I. 552: taberi, Câmi, III. 118.
(2) Kadî, I. 195.

«Ey ehl-i kitap, niçin hakkı batıl ile karıştırıyorsunuz da hakkı gizliyorsunuz? Halbuki biliyorsunuz. Kitap ehlinden bir kısmı da şöyle dedi: «Mü'minlere indirilene gündüzün inanın, gündüzün sonunda da dönüp inkâr edin. Belki onlar da dönerler. Ve kendi dininize uyanlardan başkasına aman vermeyin.» De ki: her halde hidayet, Allah hidayeti; size verilen gibisi birbirine veriliyor ve Rabbınızın huzurunda size galebe edecekler diye mi bu? De ki: doğrusu fazilet Allah'ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah, geniş ve bilgindir.» (Âl-i İmran: 71 - 73).

Bunlar Yahudi hahamları idi. Sabahleyin inanıp gün sonunda dönecekler ve diyeceklerdi ki «Biz kitabımıza baktık; âlemlerimize danıştık, konuştuk; Tevrat'ta açıklanan sıfatları bulamadık.» bu suretle müslümanları da şüpheye düşüreceklerdi. Zira müslümanlar da o zaman «Bunlar bizden âlimdir; demek bir şey biliyorlar ki, döndüler. O halde biz de dönelim.» diyebilirlerdi. ([1])

10. Allah Fakirdir Demeleri:

لقد سمع الله قول الذين قالوا ان الله فقير ونحن اغنياء سنكتب ما
قالوا وقتلهم الانبياء بغير حق ونقول ذوقوا عذاب الحريق ﴿١٨١﴾

«Allah onların «Allah fakirdir biz ise zenginiz» demelerini işitmiştir. Dediklerini ve peygamberleri haksız yere öldürmelerini yazacağız. Onlara «Ateş azabını tadın.» diyeceğiz.» (Âli İmran 181).

Peygamber Efendimiz, Benu Kaynuka Yahudilerine bir mektup yazıp Hz. Ebubekir ile gönderdi. Onları İslâma, namaz kılmağa, zekât vermeğe ve Allah için güzel

(1) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 247; İbn-i Hişâm, sîratu'n-Nebî, c. 1, s. 559.

borç vermeğe davet ediyordu, mektubunda Finhas ibnu Azurâ: «Allah fakirdir ki, bizden borç istiyor.» deyince Ebubekir onu tokatladı: «Aramızda andlaşma olmasaydı, boynunu vururdum.» dedi. Finhas Ebubekir'i Hz. Peygamber (S.A.) e şikâyet etti. Fakat kendi söylediklerini inkâr etti. Bunun üzerine yukarıdaki âyet indi. [1]

Taberî Tefsirinde de şöyle bir açıklama vardır: Ebubekir, Midras'ın evine girdi. Birçok Yahudî, âlimleri, hahamları olan Finhas ibnu Âzura'nın başına toplanmıştı. Ebu bekir onları islâma davet etti. O sırada henüz yeni inmiş bulunan **«Allah için kim güzel bir borç verirse Allah ona kat kat verir.»** âyetini ele alan Finhas «Fakir, zenginden borç alır; biz ona muhtaç değiliz; o bizden fakirdir. Onun bize yalvardığı gibi biz ona yalvarmayız.» gibi sözler sarfetti. Ebubekir kızarak Finhas'ı tokatladı. Finhas da Allah'ın Elçisine şikâyet etti. Ama kendi söylediğini inkâr etti. Ebubekir de savunmasında, Allah için kızıp vurduğunu söyledi. Mezkûr âyet indi. [2]

11. Kurban İstemeleri :

الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عَهِدَ إِلَيْنَا أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ
النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالَّذِي قُلْتُمْ فَلِمَ
قَتَلْتُمُوهُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٨٣﴾

«O kimseler ki şöyle dediler: Allah bizimle ahitleşti ki bize ateşin yakacağı bir kurban getirmedikçe hiçbir resule inanmıyalım.» (Âli İmran : 183).

(1) Kadî, c. 1, s. 249.
(2) Taberî Câmiu'l-Beyân, c. 4, s. 120.

Bunu söyliyenler, Kâ'b ibnu'l-Eşref, Malik, Huyey ibnu Ahtap, Finhas, ve Vehb ibnu Yahuza idi. İsrail oğulları peygamberlerine mahsus olan mucize gelmedikçe inanmayız demişler idi. Bu mucize şöyle idi Ortaya bir kurban getirilir. Peygamber kalkıp duâ eder, gökten semavî bir ateş iner ve kurbanı yerdi (yakardı). Böyle bir mucize istemeleri ve böyle bir inanca saplanmaları, onların hurafelerindendir. Zira gökten bir ateşin gelip kurbanı yakmasiyle diğer mucizeler arasında bir fark yoktur. O da mucize olduğu için imanı gerektirir, diğerleri de Kaldı ki öyle bir mucize meydana getirilmiş olsaydı bile inanmıyacaklardı:

«De ki: benden önce size peygamberler (çeşitli) **mucizeler ve dediğiniz** (mucizey)i **getirdiler. Eğer doğru idinizse neden onları öldürdünüz?»** (Âl-i İmran: 183).

Âyet onları sözleriyle bağlamaktadır. Zira Hz. Muhammed Aleyhisselâm'dan önce Zekerriya, Yahya gibi peygamberler; inanmayı gerekli kılan diğer mucizeler arasında kendi teklif ettikleri mucizeyi de getirmişlerdi. Halbuki onları öldürdüler. Eğer bu mucize, onların peygamberleri tasdik etmelerini icabettiriyor idiyse neden o peygamberlere inanmayıp da onları öldürmek cür'etini gösterdiler? (1)

12. Allah'ın Eli Bağlıdır Demeleri:

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللّٰهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ اَيْد۪يهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ
يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلَيَز۪يدَنَّ كَث۪يرًا مِنْهُمْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا ﴿٦٤﴾

«Yahudiler: «Allah'ın eli bağlanmıştır.» dediler. Ve dedikleriyle kendi elleri bağlandı ve mel'un oldular. Hayır,

---

(1) Kadî, I. 249.

O'nun iki eli de açıktır. Dilediği gibi bağışlar. Celâlim hakkı için sana Rabbından indirilen, onların birçoğunun azgınlığını ve küfrünü artıracaktır...» (Maide 64).

O, dilerse verir, dilerse alır. Dilediğine az, dilediğine çok verir : **«Dilediğine hesapsız rızık verir.»**, (Al-Bakara 212), **«Dilediğine rızkı açar, dilediğine kısar.»** (ar-Ra'd 96), **«Allah kullarına rızkı açsaydı, yeryüzünde azarlardı; lâkin o, dilediği miktarda indiriyor.»** (aş-Şura 27), **«Kim ki Allah'tan korkarsa Allah onun için bir çıkar yaratır ve onu ummadığı yerden rızıklandırır. Kim ki Allah'a tevekkül ederse, O, ona yeter. Allah işini** (sonuna) **yetiştiricidir. Allah her şeye bir ölçü koymuştur.»** (at-Talak : 3).

Cenabı Hakkın, **«Onların elleri bağlandı»** sözü gerçeğın ifadesi olmuştur. Çünkü onların tinetlerinde cimrilik son haddine varmış ve onlar, elleri kolları bağlı kalıp esir olmuşlardır.

«Wa elkaynâ beynehumu'l-adâwate wa'l-bağdâ'e ilâ yawmi'l-kıyâmeh kullemâ awkadû nâran lil-harbi atfa'ahâllâhu wa yes'awna fi'l-ardi fesadâ. Wallâhu lâ yuhibbu'l-mufsidîn. Kıyamete kadar onların aralarına düşmanlık ve buğuz attık, ne zaman harb için bir ateş yakmışlarsa Allah onu söndürmüştür. Onlar yer yüzünde fesat çıkarmağa koşarlar. Allah müfsitleri sevmez. (al-Mâide : 64). **«Kalbleri birbirine uymaz. Ne zaman ki Allah'ın Resulü'ne karşı bir harb, bir fitne koparmak istemişlerse Allah aralarına bir anlaşmazlık sokmuş, ve Resulü'nü onların şerlerinden korumuştur. Yahut ne zaman ki biriyle harbetmek istemişlerse yenilmişlerdir.»**

«Rabbın bildirdi ki : Kıyamete kadar onlara azabın en kötüsünü yapacak olan birini gönderecektir. Şüphesiz Rabbın, azabı çabuk veren ve O, bağışlayıp rahmet edendir.» (al-A'raf : 167).

Tevrat'ın hükmüne aykırı gittiklerinden dolayı Allah, Buhtunnasr'ı onlara musallat eyledi. Buhtunnasr Yahudilerin yerlerini yurtlarını tahribetti [1]. Sonra yine fesat çıkardılar. Allah bu defa da onlara Rum Fatris'i musallat etti. Tekrar fesat çıkarınca müslümanları karşılarında buldular; yerlerinden yurtlarından oldular. Nitekim Hadis-i Şerifte «Bir millet Allah'a ve Resulüne karşı ahdini bozarsa, Allah, onlara kendilerinden olmıyan düşmanlarını musallat eder...» [2] buyurulmaktadır.

«Şayet onlar Tevrat'a, İncil'e ve Rablarından onlara gelene inanıp hükmünce amel etselerdi üstlerinden (ağaçların meyvalarından) **ve ayaklarının altından** (yerin bitirdiklerinden) **yerlerdi...»** (al-Maide 66).

Demek ki Allah'ın eli bağlı değil (yani Allah cimri değil), fakat insanların amelleri rızkı daraltıyor ve felâketleri celbediyor. Diğer bir âyette şöyle buyurulmuştur: **«İnsanların yaptıklarından dolayı karada ve denizde fesat çıktı. Yaptıklarının bir kısmının cezasını onlara taddırmak için. Belki bu suretle dönerler diye.»** (az-Zumer: 41).

«Eğer Allah insanları kazandıkları ile cezalandıracak olsaydı, yer yüzünde bir tek hayvan bile bırakmazdı. Lâkin onları muayyen bir zamana bırakıyor. Ecelleri gelince Allah, şüphesiz kullarını görücüdür.» (Fâtır 45).

13. «Allah Beşere Bir Şey İndirmedi.» Demeleri:

وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ قُلْ مَنْ أَنْزَلَ
الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا
وَتُخْفُونَ كَثِيرًا وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ
ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾

(1) Kadî, I. 390; Taberî, Câmiu'l-Beyân, VI. 173.
(2) at-tarğib wa't-tarhâb, II. 563 (İbnu Mâce, Bezzâr, Beyhakî)

«Allah'ı gereği gibi tanıyamadılar. Çünkü «Allah beşere bir şey indirmedi.» dediler. De ki : o halde Musa'nın insanlara bir nur, bir hidayet olarak getirdiği kitabı kim indirdi? Ki siz onu parça parça kâğıtlar yapıyorsunuz. Bunların bir kısmını meydana koyuyorsunuz, birçoğunu da gizliyorsunuz. Bununla beraber şimdi size ne sizin, ne de atalarınızın bilmediğiniz hakikatler öğretilmekte «Allah» de; sonra bırak daldıkları batakta oynıyadursunlar.» (al-An'am : 91).

Bu âyet, Yahudileri, Tevrat'ı bilmediklerinden ve onu parçalara ayırıp beğendiklerini ayrı ayrı yapraklara yazarak çıkarıp halka göstermelerinden ve beğenmediklerini de gizlemelerinden ötürü yermektedir. Rivayet edilir ki :

Malik bn. as-Sayf «Allah beşere bir şey indirmedi.» demişti. Olay şöyle cereyan etmişti : Allah'ın Elçisi ona :

— Allah'a and vererek soruyorum : (Tevrat'ta) «Allah şişman hahama buğzeder» diye bir şey gördün değil mi ? Diye sordu.

— Evet.

— Sen de şişman hahamsın; Yahudilerin yedirdiği şeylerden semizleşmişsin. Orada bulunanlar güldüler. Malik ibnü's-Sayf kızdı Hz. Ömer'e dönüp :

— Allah beşere bir şey indirmedi diyerek bütün bütün peygamberliği kökten inkâr etti (1).

İşte Yahudi karakteri. Yukarıda : «Bize Musa'ya gelen kitap gibi gökten bir kitap getir.» demişlerdi. Şimdi de «Beşere kitap inmemiştir.» diyerek önceki sözlerini nakzediyorlar. İşlerine geleni, düşüncelerine uygun olanı söylüyor, ağızlarına geleni savuruyorlardı. **«Ağızlariyle**

---

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 7, s. 162; Kadî Beydâvî. c. 1, s.390.

Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar ama kâfirler istemese de Allah nurunu tamamlıyacaktır.» (at-Tawba : 32).

Şu âyet de Yahudilerin «Musa'dan sonra peygamber gelmiyecek.» diye inkâra kalkışmaları üzerine nazil olmuştur :

«Ey ehl-i kitap ! peygamberlerin arası kesildiği, bilinemez hale geldiği bir fetret zamanında bakınız size Resulümüz geldi. (tatlı ve acı gerçekleri) **size açıklıyor. «Bize ne bir müjdeleyici ve ne de bir uyarıcı gelmedi.» diyemezsiniz. İşte size hem müjdeleyici, hem de uyarıcı bir peygamber geldi. Allah her şeye kadirdir.»** (al-Maide : 9).

Allah peygamberleri birbiri ardı sıra gönderebildiği gibi arada boşluk (fetret) da bırakabilir. Nitekim Musa Aleyhisselâm ile İsa Aleyhisselâm arasında 1700 sene ve 1000 peygamber vardır. İsa Aleyhisselâm ile Muhammed Aleyhisselâm arasında 569 sene ve dört peygamber vardır. Peygamberler arasında bir fetret devri geçmiştir. Dört peygamberden üçü İsrail Oğullarından, biri de Araptandır. Araptan olan Halid ibnu Sinan al-İsî'dir. Âyette vahyin tesirlerinin tamamen ortadan kalktığı, insanların peygambere en çok muhtaç oldukları bir zamanda onlara bir peygamber göndermek hikmeti hususunda kendilerine bir imtinan vardır. (1)

14. İsma' Gayra Musnıa'in (= Dinle, Dinlenmiyesice) Demeleri :

Yahudi büyüklerinden olan Rufaa ibn. zeyd, Allah'ın Elçisi ile kaba konuşur : «Kulak ver ya Muhammed ! Sana anlatalım.» şeklinde hitabederdi. Sonra İslâmı kötüledi. Şu âyet onun gibiler hakkında nazil oldu

(1) Kadî Beydâvî c. 1, s. 331.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يَشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ وَيُرِيدُونَ أَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ ﴿٤٤﴾

«Bakmaz mısın şu kendilerine kitaptan bir nasip verilmiş olanlara? Kendileri sapıklığı satın alıyorlar da istiyorlar ki siz de yolu sapıtasınız. Düşmanlarınızı Allah daha iyi bilir. Veli olarak Allah yeter, yardımcı olarak da Allah yeter. Yahudi olanlardan bazıları, kelimeleri yerlerinden tahrif ediyorlar ve dillerini bükerek, dine dokunarak: «Dinledik, isyan ettik», «Dinle, dinlenmiyesice» ve «Raina» diyorlar. Böyle diyeceklerine: «İşittik. itaat etik.» «Dinle ve bizi gözet.» deselerdi elbette haklarında daha hayırlı ve daha dürüst olurdu. Fakat küfürleri yüzünden Allah kendilerini lânetlemiştir. Onun için pek azından başkası inanmaz.» (an-Nisa' 44 - 46).

Tefsir Bunlar Tevrat'ı ve onda bulunan Peygamberimizin vasıflarını tahrif ettikleri gibi (Semi'nâ we ata'nâ = İşittik ve itaat ettik) yerine (Semi'na wa 'asaynâ = İşittik isyan ettik.), (İsma' = Dinle) yerine (İsma' ğayra musma'in = Dinle, dinlenmiyesice!) ve (unzurnâ = Bize bak, bizi gözet) yerine (râ'înâ = bizim çoban) derlerdi.

İsma' ğayra musma'in: Medh ve tazime delâlet ettiği gibi kötülemeğe de delâlet eder. (Ğayra musma'in) İsma' edilmiş olmıyarak demek olduğundan bir yönden «lûtfen dinle çünkü sana karşı söz söylemek ve zorla dinletmek haddimiz değildir.» Bu bakımdan tazim ifade eder. Birkaç yönden de tahkir ifade eder: «Dinle a söz dinlemez, dinle a dinlenmiyesice, dinle a iyi haber işitmiyesice!» manalarını ihtiva eder. [1] İşte Yahudiler bu hakaret manalarında kullanıyorlardı.

---

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 5, s. 71; Keza bak Hamdi Yazır, H. D.K.D. c. 2, s. 1363.

Raina kelimesi de böyledir: Bir taraftan medhi ifade ederken birkaç yönden de kötülemeği ve Peygamberin şanına yakışmıyacak ifadleri taşımaktadır. Rainâ: Bize riâyet et, bizi gözet, halimize acı, demektir. (Ra'in) kelimesi ise hatâlı söz demektir. Yahudiler arasında (Ra'înâ = Bizim çoban) kelimesi de çok yaygındı. Müslümanlar başlangıçta Resulullah'a: «râinâ = bize riâyet et halimize acı, bizi gözet» diye hitabederlerdi. Yahudiler bunu fırsat bilerek, Râînâ kelimesini andıracak şekilde ağızlarını eğerek hakaret kasdiyle (Ra'înâ) demeğe başlamışlardı. Muâz Hazretleri bunu işitmiş: (—Ey Allah'ın düşmanları! Size lânet olsun. Vallahi hanginizin, Allah'ın Resulüne karşı böyle söylediğini bir daha işitirsem boynunu uçururum» demiş, onlar da buna karşı «Siz de böyle demiyor musunuz?» diye kaçamak yapmışlardı. İşte bunun üzerine Bakara Suresinde:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انْظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾

«Ey iman edenler, «raina» demeyin, «bize bak, bizi gözet» deyin ve (size emredileni) **dinleyin. kâfirler için acı bir azap vardır.»** (al-Bakara: 104) âyeti nazil oldu. Müslümanlar, artık böyle söylemekten menedildi.

İşte Yahudiler, kelimeleri yerlerinden böyle tahrif ediyorlardı. Halbuki bunlar «İşittik, itaat ettik, dinle ve bizi gözet.» gibi âdâba aykırı olmıyan kelimeleri kullansalardı, kendileri için daha iyi ve daha doğru olurdu. Ne yazık ki Allah onlara yaptıklarının cezası olarak bir kere lânet etmiştir, pek azı inanır, (1) Cenab-ı Hak bundan sonra yumuşak bir ifade ile onları imana çağırıyor

(1) Bak Hamdi Yazır, Halk Dini Kur'an Dili, c. 2, s. 1363 - 64.

«Ey kendilerine kitap verilen kimseler, sizin yanınızda olanı tasdik edici olarak indirdiğimiz (bu Kitab) **a iman edin; biz, birtakım yüzleri silip de enselerine çevirmeden veya onları, Ashabı Sebti lânetlediğimiz gibi lânetlemezden evvel: Yoksa Allah'ın işi yapılmıştır. Doğrusu Allah, kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz, ondan başkasını dilediğine bağışlar. Kim Allah'a şirk koşarsa büyük bir cinayet iftira etmiştir.»** (an-Nisa' : 47).

«Kendilerini temize çıkaranları görmüyor musun? Allah dilediğini temizler. Fitilce (yani hiç) **zulmedilmezler.»** (an-Nisa' 75).

Yahudiler : «Bizim günahımız, yeni doğan çocukların günahı gibidir; eğer onların günahı varsa bizim de var. Biz de onlar gibiyiz.» demişlerdi. İşte bu âyet de onların bu iftira ve kuruntularını reddetmektedir. (1)

15. Yahudiler'in Müşriklere : «Sizin Dininiz - Muhammed'in Dininden - İyidir ?» Demeleri :

AHZAP (Hendek) HARBİ'ni hazırlıyanlardan Huyey İbn-i Ahtab, Sellâm ibnu Ebi'l-Hukayk, Rabî' ibnu Rabî, ve diğerleri harb meselesini Kureyş'le görüşmek ve Kureyş'i harbe kışkırtmak için Mekke'ye gittiler. Kureyş kendi aralarında : «Bunlar Yahudi bilginleridir. Bizim dinimizin mi, yoksa Muhammed'in dininin mi daha hayırlı olduğunu bunlardan soralım.» dediler ve sordular : «Biz mi doğru yoldayız, O mu ? Biz hacılara bakarız. Sedâne (Kâbeye bakma) ve sikaye (hacılara su verme) ehliyiz.»

Bu Yahudiler bile bile hakkı inkâr edip : «Sizin dininiz, onun ve ona tâbi olanların dininden daha doğrudur.»

---

(1) Taberî, Camiu'l-Beyân, c. 5, s. 79.

diyerek şirki tevhidden üstün göstermeğe çalıştılar. Kur'an onların bu menfur davranışlarını tel'in etmektedir:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ
لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَى مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا ﴿٥١﴾

«Bakmaz mısın şu kendilerine kitaptan biraz nasip verilmiş olanlara? Ki cipt ve tağuta inanıyorlar da (Allah'ı tanımıyanlara) **«Bunlar mü'minlerden yolca daha doğru» diyorlar. İşte onlar, Allah'ın lânetlediği kimselerdir. Allah, her kimi lânetlerse artık onu bir kurtaracak bulamazsın. Yoksa onlara mülkten bir hisse mi var?** (Yani onların mülkten nasibi yoktur. Yahudilerin «Mülk nihayet kendilerinin olacak, hakimiyet kendilerinin olacak.» şelindeki zanlarını reddetmektedir. Demek ki Yahudiler peygamberimiz devrinden beri dünya saltanatı kurmak sevdasındadırlar. Hattâ Ahiret kelimesini de: herkes mahvolacak, insanlar, onların hükmü altına girecek şeklinde anladıklarını daha önce kaydetmiştik) ([1]) **öyle olsa insanlara bir çekirdek bile vermezler. Yoksa Allah'ın, kereminden insanlara verdiği nimetleri çekemiyorlar da hased mi ediyorlar. Evet, biz İbrahim zürriyetine kitap ve hikmet verdik ve onlara büyük bir mülk verdik. Onun için onlardan kimi ona inanmakta, kimi de ondan meneylemekte** (İslâma girmek istiyenlere engel olmakta). **Ona Cehennem alevi elvermektedir. Şüphesiz âyetlerimizi tanımıyan kâfirleri, muhakkak ki biz, onları yakında bir ateşe yaslıyacağız. Derileri olgunlaştıkça** (piştikçe) **azabı duysunlar diye kendilerine değiştirip başka deriler vereceğiz. Çünkü Allah, güçlü ve hakimdir.»** (an-Nisa' 51-56).

---

(1) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 281.

16. Huyey İbn. Ahtab'ın sorusu :

Huyey ibnu Ahtab, henüz Allah'ın Elçisi (selâm O'na) Mekke'de iken Mekkeye gelmişti. Allah'ın Elçisinden sordu :

— Bu yaptığın vait veya peygamberlik iddiasında doğru mu söylüyorsun yoksa şaka mı yapıyorsun ?

Şu âyet buna cevap verdi :

وَيَسْتَنْبِئُونَكَ أَحَقٌّ هُوَ قُلْ إِي وَرَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٥٣﴾

«Senden soruyorlar : «O, gerçek midir ?» Evet Rabbım hakki için o elbette gerçektir. Siz âciz bırakamazsınız (mani olamazsınız.) **De.»** (Yunus : 53).

17. Resulullah'ı İmtihan Etmeleri :

Tevrat'ta zina edenlere recim emredilmişti. Yahudiler bunu tatbik ediyorlardı. Nihayet bir gün büyüklerinden biri zina etmişti. Eşraf, bunun recmedilmesine mani oldular. Sonradan fakir tabakadan biri de zina edince bu defa da zayıf tabaka «Ötekini recmetmeyince bunu da recmedemezsiniz.» demişlerdi. Bundan böyle recmi bırakıp (tahmime) karar verdiler. TAHMİM : Elyaftan örülmüş, zifte bulanmış bir kamçı ile kırk kamçı vururlar yüzünü karalarlar, eşeğe tersine bindirip dolaştırır teşhir ederler, işte buna Tahmim derlermiş. (1)

Allah'ın Elçisi Medine'yi teşriflerinde Yahudiler Hz. Peyğamber (S.A.) i imtihan etmek için zina eden evli bir kadın ve erkeği O'na gönderdiler : «Recmeder, yüzünü gözünü belirsiz hale getirirse kıraldır.» dediler. Peyğam-

---

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 6, s. 137; Keza bak H.Y.H.D.K.D. c. 2, s. 1682.

berimiz Hazretleri onları recmetti. [1] Kadî Beydâvî de bu rivayeti teyidetmektedir «Hayber'den bir şerif ile, bir şerife zina etmiş idi. İkisi de evli bulunuyordu. Recmetmek, istemediler. Peyğamber'e gönderdiler. «Eğer, dediler, recm emrederse kabul etmeyiniz, celd (döğme) ve tahmim emrederse kabul ediniz.» Hz. Resulullah recmetmelerini emredince kabul etmediler. Âlimlerinden İbn-i Surya'yı hakem yaptılar: «Allah için doğru söyle Tevrat'ta recm var mı?» diye sordular. İbn-i Surya «Var.» dedi. Üzerine atıldılar. İbn-i Surya: «İnkar edersem, başımıza azap gelmesinden korkarım.» dedi. Böylece Peyğamber (S.A.) zanileri mescidin kapısı önünde recmetti. Şu âyet bu hâdise üzerine inmistir. [2]

يَٓا اَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذ۪ينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذ۪ينَ قَالُٓوا اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ
وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذ۪ينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ اٰخَر۪ينَ
لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِه۪ يَقُولُونَ اِنْ اُو۫ت۪يتُمْ هٰذَا
فَخُذُوهُ وَاِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا ﴿٤١﴾

«Ey Resul, o küfürde yarış edenler seni üzmesin: Gerek o ağızlariyle «İnandık» deyip de kalbleri mü'min olmıyanlardan olsun, ve gerek Yahudi olanlardan. Onlar yalancılık etmek için dinlerler, sana gelmiyen diğer bir kavim için dinlerler; yerli yerinde söylenen kelimeleri tahrif ederler; «Size şöyle fetva verilirse tutun, verilmezse sakının.» derler. Allah kimin fitneye düşmesini dilemişse, imkânı yok, onun lehine Allah'tan zerrece bir şeye malik olamazsın; onlar öyle kimselerdir ki Allah kalblerini temizlemek istememiştir. Onların dünyada hakları bir zil-

---

(1) İbnu Hişâm, c. 1, s. 565.
(2) Kadî, Beydâvî, c. 1. s. 333; Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 6, s. 141

let, Âhirette de hakları büyük bir azaptır. Boyuna yalancılık için dinlerler, boyuna haram yerler. Artık sana gelirlerse aralarında ister hükmet ister onlardan yüz çevir; eğer yüz çevirirsen sana hiçbir zarar veremezler. Ama hükmedersen aralarında adaletle hükmet. Çünkü Allah adalet edenleri sever. Tevrat yanlarında, Allah'ın hükmü onda dururken seni nasıl hakem yapıyorlar; sonra arkasından ne diye dönüyorlar? Öylelerinin mü'minlerle alâkası yok. Gerçekten biz Tevrat'ı indirdik, onda bir hidayet ve bir nur vardı. Müslim olan peygamberler, Yahudilere onunla hükmederlerdi. Rabbaniler ve hibirler de Allah'ın kitabının muhafazasına memur edilmiş olmaları ve onun koruyucusu bulunmaları hasebiyle hükm ederlerdi, Artık insanlardan korkmayın, benden korkun; benim âyetlerimi birkaç paraya değişmeyin ey hâkimler! Her kim Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse onlar hep kâfirlerdir. Hem onda üzerlerine şöyle yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, dişe diş, yaralamalar birbirine kısastır. Kim bu hakkı sadakasına sayarsa o, ona keffaret olur. Ve her kim Allah'ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse onlar hep zalimlerdir.» (al-Mâide : 41 - 45).

«Cahiliyet hükmünü mü istiyorlar? (Allah'a) inanan bik kavim için Allah'tan daha güzel kim hükmedebilir? (al-Mâide : 50).

Bu âyetlerin, cahiliyyet halkının öldürme vakaları arasında şahısların üstünlük derecelerine göre hükmetmeleri esasına dayanarak Resulullah'ın kendilerine hükmetmesini istiyen Kurayza ve Nadir Oğulları Yahudileri hakkında nazil olduğu da söylenir. (1)

Şüphesiz Allah'ın hükmü adaletin tâ kendisidir. Bu ahkâm ile hükmeden milletler yükselmişlerdir. İslâmın

---

(1) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 342; Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 6, s. 141.

Ömer'i bu ahkâm ile hükmettiği için adalet sembolü olmuştur. İslâm tarihi baştan başa İlâhî adaletin parlak nümuneleri ile doludur. Allah'ın indirdiği ahkâm ile âmil hakimler; kılı kırk yararlar, haklıyı haksızdan çekip ayırırlar. Hakkı batıldan ayırmak, Allah'ın adaletini tecellî ettirebilmek için geceleri uykularını kaybederler. Zira bilirler ki «birisi diğer biri hakkında hüküm verirken yer gök titrer.» Mazlûmun âhından korkarlar. Zalimden mazlûmun hakkını almak için çalışırlar. Allah'ın emrini yerine getirmekte asla tereddüt etmezler. Ebubekir (R.A.) hilâfete seçilişini müteâkip ilk hutbelerinde şöyle demişti : «Sizin en zayıfınız, başkasından hakkını alıp kendine verinceye kadar yanımda en kuvvetliniz; ve sizin en kuvvetliniz de başkasının, onun üzerine bulunan hakkını ondan alıp hak sahibine iâde edinceye kadar yanımda en zayıfınızdır.»

Bu hukuk karşısında halife ile tebaa, hükümdarla fert, Arapla yabancı bir tutulmuştur. Herkese tam bir vicdan ve din hürriyeti tanınmış, herkesin vicdanî kanaatina hürmet edilmiştir. Hasılı İlâhî adalet, bütün yönleriyle İslâmda ifadesini bulmuştur.

18. Yahudilerin, İlimlerine Böbürlenmeleri :

Peygamber Aleyhisselâm Medine'ye geldiği zaman Yahudi hahamları geldiler :

Hahamlar - Ya Muhammed dediler, şu **«Size ilimden az bir şey verilmiştir.»** (al-İsra : 85) sözünü görüyor musun ? Bu sözle bizi mi kasdediyorsun, yoksa kendi kavmini mi ?

Resulullah — Hepinizi.

Hahamlar — Sana gelen kitapta da bize Tevrat'ın verildiğini, onun hikmet olduğunu, hikmet verilen kimseye çok şey verilmiş olduğunu okuyorsun.

Resulullah — Tevrat Allah'ın bilgisinden bir parçadır. Eğer ona uyarsanız size yetişir, sizi doğruya götürür.

Allah Taâlâ bu ilmine gururlananların sözlerine karşı şu âyeti indirdi :

وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِن بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ
مَّا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾

«Yerde bulunan ağaçlar kalem olsa, deniz (ler) de (mürekkep olup) ardından yedi deniz (daha gelip mürekkep olarak) ona yardım etse de (Allah'ın kelimeleri yazılsa) yine (bunlar tükenir), Allah'ın kelimeleri tükenmez.» (Lokman : 27) (1)

Böyle ilmine güvenip böbürlenenler her devirde vardır. Öyle tipler var ki bir parça bir şeyler okudu mu, biraz felsefî eserler gözden geçirdi mi, artık kendini cihanın esrarını çözmüş, kimsenin bilemiyeceğine vakıf olmuş bir filozof (!) görür. Şimdiye kadar gelen bütün insanlar aldanmışlar da kendisi, işin künhüne ermiş gibi peygamberliği de kendine has bir felsefe edasiyle izaha çalışır : «O zamanın cahil insanlarına peygamber lâzım olabilirdi. Artık bugünün münevverine tâ o devrin birtakım fikirleriyle hareket etmek yaraşmaz.» diyenler de çıkıyor. Bu bedbahlar düşünmüyorlar ki kendileri gibi ilmine, şuradan, buradan kapma bir iki fikir kırıntısına güvenerek Risalet-i Muhammediyye ve kitabı İlâhî ile alay edenler o devirde de vardı. Bunlar da onları taklid etmekten ileri gidemiyorlar. Onların seviyesine düşüyor hattâ daha da mürtedoluyorlar. Kur'an-ı Azimüşşan her devirdeki bu tip insanlara cevabını vermiştir :

---

(1) İbn-i Hişâm, Sîratün-Nebî, c. 1, s. 308; Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 15, s. 97.

«Peygamberleri onlara belgelerle gelince kendilerinde olan bilgiden gururlandılar da alaya aldıkları şey kendilerini sardı. Ama bizim hışmımızı gördüklerinde :«Yalnız Allah'a inandık; O'na koştuğumuz eşleri inkâr ettik.» dediler. Ama bizim hışmımızı görüp de öyle inanmaları kendilerine fayda vermedi. Bu, Allah'ın kulları hakkında ötedenberi yürürlükte olan yasasıdır. İşte o inkârcılar o zaman hüsranda kaldılar.» (al-Mü'min : 83 - 85).

19. Kendilerinin Hak Din Üzerinde Bulunduklarını İddia Etmeleri :

Yahudilerden Rafi' ibnu Hârise, Sellâm ibnu Mişkem, Malik ibnus-Sayf, Rafi' ibnu Hureymile'den müteşekkil bir grup Hz. Peygamber'e gelip :

— Sen, dediler, İbrahim milleti ve dini üzerinde olduğunu ve bizim yanımızda bulunan Tevrat'ın hakk olduğunu söylemiyor musun ?

— Evet ama siz onda olan hükümleri inkâr ettiniz; Allah'a verdiğiniz sözü bozdunuz. Açıklamanız icabeden şeyi halktan gizlediniz. Ben sizin yaptıklarınızdan berîyim.

— Biz, elimizdekini alırız; çünkü biz hakikat ve hidayet üzereyiz. Sana inanmaz ve uymayız.

Böyle diyenler hakkında Cenab-ı Hak şu âyetini indirdi :

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا التَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ
مِنْ رَبِّكُمْ ۗ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا ۖ
فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾

«De ki : ey ehli kitap ! Siz Tevrat'ı ve İncil'i ve size Rabbınızdan indirileni tutup (hükmünce) **amel etmedikçe hiçbir şey üzere değilsiniz. Celâlim hakkı için sana Rabbından indirilen -bu Kur'an- onlardan birçoğunun azgınlığını ve küfrünü arttıracak. O halde kâfirlere acıyacağın tutmasın.»** (al-Maide : 68) (1).

20. Allah'ı Kim Yarattı Demeleri :

Peygamber Aleyhisselâm'a Yahudilerden bir cemaat geldi. «Ya Muhammed, haydi Allah mahlûkatı yarattı ise o halde Allah'ı kim yarattı ? dediler. Resulullah kızdı, rengi değişti fakat Cibril O'nu teskin etti. İlâhî vahyi okudu **«Allah birdir, Sameddir** (o ekmeldir, her şey O'na muhtaçtır). **Doğurmamış doğurulmamıştır. Hiç kimse onun dengi değildir.»** (İhlâs Suresi). Bu surenin Mekkî mi, Medenî mi olduğu hususunda ihtilâf edildiği daha önce bahis konusu edilmişti. (Bak : Tevhid Bahsi.)

«O halde, dediler, bize vasfını açıkla. Kolu, bileği, pazusu nasıldır ?» Allah'ın Elçisinin yine canı sıkıldı ise de Cebrail (A.) şu vahyi okudu **«Allah'ı lâyıkiyle anlıyamadılar. Halbuki kıyamet gününde yer, O'nun avucundadır ve gökler de sağ (el) inde dürülmüştür. O, onların ortak koştuklarından münezzeh ve yücedir.»** (2)

İbn-i İshak Ebu Hüreyre yoliyle şu hadisî nakletmektedir : «İnsanların bazıları sora sora «Mahlûkatı Allah yarattı ise Allah'ı kim yarattı ?» demeğe kadar giderler. Böyle dedikleri takdirde : «Kul huwallahu ahad... (sonuna kadar) deyiniz sonra o adam soluna üç defa tükürsün ve şeytan-i recimden Allah'a sığınınız.» (3)

---

(1) İbn-i Hişâm, c. 1, s. 568; Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 6, s. 176.
(2) İbn-i Hişâm, c. 1, s. 572.
(3) İbn-i Hişâm, Sîratü'n-Nebî, c. 1, s. 572.

21. Kıyametten Sormaları :

Hisl İbnu Ebi Kuşeyr ve Şemoyil, Allah'ın Elçisine dediler ki : — Ya Muhammed, peygambersen, kıyamet ne zaman kopacak? Bize haber ver. Çünkü biz onun ne zaman kopacağını biliyoruz.

Cenab-ı Hak onlar hakkında şu âyeti indirdi

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰيهَاۜ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبّ۪يۚ لَا يُجَلّ۪يهَا لِوَقْتِهَٓا
اِلَّا هُوَۜ ثَقُلَتْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ لَا تَأْت۪يكُمْ اِلَّا بَغْتَةًۜ يَسْـَٔلُونَكَ
كَاَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَاۜ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾

«Ne zaman demir atacak» diye sana Saatten (kıyametten) **soruyorlar; de ki : onun ilmi yalnız Rabbımın yanındadır. Onu vakti vaktine tecellî ettirecek ancak O'dur. O öyle ağır bir meseledir ki bütün göklerde ve yerde dayanacak yoktur. O, size hemen birden bire gelecek. Sanki sen ondan araştırıp haberdar olmuşsun gibi soruyorlar. De ki : Onun ilmi, ancak Allah'ın yanındadır. Ve lâkin insanların çoğu bilmez.»** (al-A'raf : 187) (1)

22. Yahudî Entrikaları : Buğas Harbini Hatırlatmaları :

Cenab-ı Hak Medine'ye İslâmı yerleştirmiş, önceden biribirine hasım olan Evs ve Hazrec kabileleri, can-ciğer kardeş haline gelmişlerdi. Yahudilerin çok hasudlarından biri olan Şâs ibnu Kays, Ansarın topluca konuşup gülüştüklerini görünce : «vallahi, dedi, bunların topluluğu böyle devam ederse bize rahat yok.»

---

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 9, 87.

Bir çocuğu teşvik edip müslümanların arasına gönderdi. Çocuk gidip Buğas harbini [1] ortaya attı. Müslümanlar birbirine düştüler. Sözler kabalaştı, yüzler kızardı, galiz sözler sarfedildi. «İsterseniz o günleri bir daha tekrar edelim; «Silaha ! Silaha !» dediler. Silâhların işlemesine ramak kalmıştı. Ama bir mucize Resulullah çıkageldi. Onlara nasihatler etti. Resulullah'ın öğütlerini duyan müslümanlar, bunun şeytanın azdırması olduğunu anlayıp yaptıklarına pişman olarak birbirlerine sarıldılar, barıştılar. Bu vak'a üzerine Kur'an bu hasud Yahudilere yine yumuşak bir dille şöyle buyurdu

«Ey kitap ehli Allah'ın âyetlerini niçin inkâr ediyorsunuz ? Oysa Allah ne yaptığınızı görüyor.»

«De ki : Ey ehli kitap, niçin iman edenleri Allah'ın yolundan çeviriyorsunuz ? Görüp durduğunuz halde niçin onun çarpıklığını istiyorsunuz ? Allah yaptıklarınızdan gafil değil.» (Âli İmran : 98 - 99).

23. Kaşlariyle, Gözleriyle Müslümanları Çekiştirmeleri :

Yahudi ve münafıklar bir araya toplanır, fısıldaşırlar; İslâmı yıkma, mü'minlere tuzak kurma çarelerini araştırırlar; müminleri gördükleri zaman kaşlariyle gözleriyle çekiştirirlerdi. Resulullah (S.A.V.) onları böyle yapmaktan menetti. Fakat onlar yine aynı şeyleri yapmakta devam ettiler. Şu âyet-i celîle indi [1]

---

(1) Evs ve Hazrec kabileleri İslâmdan önce harb halinde idiler. En son yaptıkları harb, Buğas harbidir.

(1) Kadî, c. 1, s. 504.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوَى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْإِثْمِ
وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاؤُكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللّٰهُ وَيَقُولُونَ
فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللّٰهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٠﴾

«Bakmaz mısın şunlara : gizli konuşmaktan nehyedildiler de sonra dönüp yine nehyolundukları şeyi yapıyorlar. Günah, düşmanlık ve Peygamber'e isyan fısıldaşıyorlar. Yanına geldikleri zaman da seni Allah'ın selâmlamadığı bir şekilde selâmlıyorlar. Kendi içlerinde de «Allah bizi söylediklerimizden ötürü cezalandırsa ya» diyorlar. Cehennem onlara yeter; o, fena âkibettir !» (al-Mücadele 8).

«Seni Allah'ın selâmlamadığı bir şekilde selâmlıyorlar :» Tahiyya : Allah ömürler versin, sabahınız hayrolsun, gibi sağlık, esenlik dilemektir ki, biz müslümanların tahiyyesi selâmdır : «Wa tahiyyatuhum fîha selâm. = Orada tahiyyeleri selâmdır.» (Yunus 10)

Peygambere verilecek selâm da

Esselâmu aleyke yâ Resulâllah, as-salâtu Ves-selâmu aleyke ya Resulâllah, es-selâmu aleyke eyyüha'n-Nebiyyu ve rahmetullahi ve berekâtuhu.

«Selâm sana ya Resulallah, salât ve selâm sana ya Resulallah, selâm sana, Alah'ın rahmet ve berekâtı üzerine olsun ey peygamber !» sözleridir. Allah Taâlâ da Peygamberini **«Wa selâmun 'alâ ibâdihi'l-lezîna'stafâ. : Allah'ın seçtiği kullara selâm olsun.»** «Wa salamun 'alâ'l-mursalîn. = Peygamberlere selâm olsun».

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

«Ey iman edenler, O'na salât ve selâm edin.» gibi salât ve selâm ile sağlıklamıştır.

Buharî, Müslim ve sairede Hz. Aişe'den rivayet olunduğuna göre Yahudilerden birtakım kimseler Resulullah'ın huzuruna geldiler : «Essamu aleyke ya Eba'l-Kasım» dediler. Aleyhisselatü vesselâm da «Aleykum» diye cevap verdi. Hz. Âişe demiştir ki Ben

Aleykumu's-sâm ve Gadibe aleykum, aleykumu's-sâmu va'z-zâmu va'l-lâ'netu :

«Ölüm size, Allah size lânet ve gazabetsin. Ölüm, zam (hakaret) **ve lânet size !» demiştim. Aleyhisselatü vesselâm : «Ya Âişe, Allah Taâla aşırı söyliyeni sevmez» buyurdu. «İşitmiyor musun essam** (ölüm) **diyorlar ?» dedim. Sen de işitmedin mi ben de (Wa'aleykum** = Ve size) **dedim.»** buyurdu.» (¹)

24. Yahudilerin Âkıbeti :

İşte nihayet Kur'an'ın daha önce bahis konusu ettiğimiz Yahudilerin yenileceği ve sürüleceği hakkındaki vaîdinin zamanı gelmişti. Müslümanlar Uhud'da bozulunca Yahudiler ahidlerini bozdular. Reisleri bulunan Kâ'b ibnüleşref, kırk kişi ile birlikte Mekke'ye gidip Ebu Süfyan'la anlaştı. Cebrâil Aleyhisselâm bunu vahiy ile Allah'ın Elçisine bildirdi. Resulullah da Kâ'b'ın süt kardeşi olan Muhammed ibnu Mesleme'ye emretti; Muhammed ibnu Mesleme gidip Kâb'ı zifafa girdiği bir gece öldürdü.

Daha sonra Resulullah bir alay piyade ile gidip ahitlerini bozan Nadir Oğulları'nın köylerini kuşattı. Medine'den çıkıp gitmelerini istedi. Onlar da o sırada Kâb'e matem tutuyorlardı. «Bize on gün müsaade ver» dediler. Müsaade verildi ama onlar bu müddet zarfında harbe hazırlanmağa koyuldular. Abdullah bn. Übeyy gibi münafıklar da beriden haber gönderip «Çıkmayın, çarpışın.

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 28, s. 10.

Eğer çarpışırsanız biz de sizin yanınızda çarpışırız. Eğer çıkarılacak olursanız, biz de sizinle beraber çıkarız...» dediler. Bunun için onların yardımlarını bekliyorlardı. Lâkin yardım eden olmamıştı. Yahudilerin kalblerini korku kapladı.

Yine bu müddet zarfında iki konuşma teklifinde bulunmak suretiyle Resulullah'a iki defa suikasd tertibettiler. İçlerinden bir kadın, müslüman olmuş kardeşiyle Allah'ın elçisine onlardan evvel, onların plânları hakkında gizlice haber yetiştirdi. Resulullah da muhasarayı sıkıştırdı. Kalblerini korku sardı. Ne Kurayzâ, ne Gatafan ve ne de Abdullah bn. Übey'den yardım alabilmişlerdi. Ümidi kestiler, sulh talebinde bulundular. Nihayet herkes bir deveye yükleyebildiği kadar yükleyip götürmek suretiyle çıkıp gitmelerine karar verildi. Ancak silâh götürmiyeceklerdi. Her biri, evinin hoşuna giden kapısını, penceresini söküp deveye yüklüyor, müslümanlar da onlara yardım ediyorlardı. Bunlardan çoğu Şam'a Eriha'ya, Ezreat'a, bazıları Hire'ye, birkaçı da Hayber'e gittiler. Bıraktıkları malları ve silâhları Resulullah, ashabına taksim etti. Arazilerini de ansarın rızasiyle muhacirlere dağıttı.

İşte bunun üzerine Haşir Suresi (fa innallahe şedîdu'l-ikab) âyetine kadar nazil oldu. Buradaki haşir, kıyamette insanların dirilmesi anlamına değil, onun küçük bir örneği olan Benu Nadir'in yerlerinden yurtlarından çıkarılması anlamınadır. Zaten haşir : cemaâti durdukları yerlerinden çıkarıp sürmek manasına konulmuştur. Bu Surenin diğer bir adı da Benu Nadir Suresi'dir. (1)

---

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 28, s. 18 - 19; Kadî Beydâvî, c. 2, s. 508; Keza bak Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 6, s. 4806 - 7 - 8 - 9.

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي اَخْرَجَ الَّذِينَ
كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِاَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ اَنْ يَخْرُجُوا
ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَاقُّوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِّ اللّٰهَ فَاِنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٤﴾

«Göklerdekilerin ve yerdekilerin hepsi Allah'ı tesbih etmektedir. O ,aziz ve hakimdir. O ki, kitap ehlinden o küfredenleri ilk haşir için diyarlarından çıkardı. Siz çıkacaklarını zannetmediniz. Onlar da zannettiler ki, kaleleri kendilerini Allah'tan koruyacak manialarıdır. Fakat Allah onları ummadıkları yönden bastırdı ve kalblerinin içine korku düşürdü. Öyle ki, evlerini bir taraftan kendi elleri, bir taraftan da mü'minlerin elleri ile tahribediyorlardı. Artık düşünün de ibret alın, ey görecek gözleri olanlar. Eğer Allah onlara sürgünü yazmamış olsaydı, elbette dünyada kendilerine azabedecekti. Âhirette ise onlara ateş azabı vardır. Çünkü onlar Allah ve Resulü ile karşılaşmağa kalkıştılar. Her kim Allah ile karşılaşmağa (şikak yapmağa) **kalkışırsa şüphe yok ki Allah'ın azabı şiddetlidir.»** (al-Haşir : 1 - 4).

«Eğer Allah onlara sürgünü yazmamış olsaydı, elbette dünyada kendilerine azabedecekti» öldürme, esir etme gibi daha acı bir azaba düçar ederdi. Ama Allah yine onlara acıdığı için şikak, nifak, hiyanet ve küfürlerinin cezasını daha hafif verdi. Bu ezelî takdir idi. Haşrolunacakları önce ihtar edilmişti. Nihayet kader yerini buldu. Allah'ın hikmetine bak ki, Cenabı Hak bu âyet ile de diğer Yahudilerin (Kureyzâ'nın) başlarına gelecek olanı şimdiden haber vermekte, onların bundan ibret almalarını emretmektedir : Ey basireti olanlar ibret alın» demektedir. Zira said (iyi, mutlu) olan kişi, başkasının halinden

ibret alır. Ama Yahudilerde o saâdet nerede? Daima arkadan vurmak âdetleridir. Kundaklamak sanatlarıdır. Bunlar giderler, fakat bu defa da Kureyzâ Yahudileri hiyanete başlarlar. Hendek Harbinde Resulullah ile olan ahidlerini bozarak düşmanla birleşir, müslümanları arkadan vurmağa çalışırlar. Allah da bunlara önce ihtar etmiş olduğu cezayı verir. Silâh tutan erkekleri öldürülür. Nihayet Hayber de fethedilerek İslâm ülkesine katılır.

İşte Allah'a ve Resulüne karşı gelen, onlarla boy ölçüşenlerin hali budur: Âkibetleri ebedî husran. Binlerce senelerden beri besledikleri dünya devleti, cihan hakimiyeti davası daima bir kuruntudan, hayalden öteye geçemiyecektir. Çünkü zalimdirler. Mülkün temeli ise adalettir. Zulüm üzerine mülk kurulamaz, derhal yıkılır. Allah, zalimleri muvaffak etmiyecektir. **«Ne zaman ki, harb için bir ateş yandırsalar, Allah onu söndürür.»** Onların kuruntuları buz üzerine ev yapmak gibidir. İslâm güneşi daima o temelleri eritecektir.

Bunlar İslâmı yıkmak için çeşitli kisvelere bürünmüş, çeşitli tuzaklar, hileler kurmuş, çeşitli fikirler ortaya atmış, müslümanları birbirine düşürmek için türlü mezheplerin türemesine âmil olmuşlardır. İslâmda acı olayların altını eşiştirirsek, hemen bir Yahudinin orada kımıldadığını görmemiz mümkündür. Böyle sistemli çalışmışlar ama Allah yine de İslâm nurunu tamamlamış ve yandırmakta devam etmiştir ve edecektir. Şüphesiz bütün çalışmalarından bir netice elde edemiyerek dünya ve âhirette perîşan ve pişman olacaklardır. Çünkü Hz. Resul (S.A.V.) Âhir zamanda Yahudilerin yine müslümanların eliyle öldürüleceklerini haber vermişlerdi.

B — HIRİSTİYANLAR :

1. Necran Hıristiyanlarından Bir Heyetin Gelip Allah'ın Resulü İle Konuşmaları :

ARABİSTAN'da bir miktar da Hıristiyan yaşamakta idi. Bunların yurdu Necran idi. Hicretin onuncu yılında Allah'ın elçisi ile konuşmak için Necran'dan bir heyet geldi. Bunlar altmış kişi kadar idiler. Fahir elbiseler giymişlerdi. İkindi namazından sonra Huzur-i Risalete girdiler. Üzerlerinde süslü cübbeler, güzel kumaşlarla papas elbiseleri vardı. Kendilerinin de namaz vakti gelince kalkıp Hz. Peygamber'in mescidinde doğuya yönelerek namaz kıldılar. Resulullah da : «Bırakın kılsınlar.» dedi. (1)

Bunların arasında ondört kişi reis mevkiinde bulunuyordu. Bu ondört reis arasında da bütün işlerin kendilerine havale edildiği iç önemli kişi vardı : 1. Âkib unvanını verdikleri emîrleri Abd'ul-Mesih, 2. Seyyid dedikleri vezir ve müşrikleri el-Eyhem, 3. Uskuf (papas) dedikleri bilginleri ve piskoposları Ebu Hâris ibnu Alkame. Bunun adına kiliseler yapılmış ve bunu Bizans İmparatoru taltif etmişti. Bu hıristiyanlar birkaç gün Medinede kalmış, Allah'ın Elçisi ile konuşmuşlardı. Aralarında -Şimdi olduğu gibi- bir inanç birliği yoktu :

Kimisi : «O, Allah'tır.», kimisi, «O, Allah'ın Oğludur.», kımisi de «O, üçten üçüncüsüdür.» diyordu.

«İsa Allah'tır.» diyenlerin iddiaları şu idi O ölüleri diriltiyor, hastaları iyileştiriyor, ğaybden haber veriyor idi. Bunları ancak Allah yapar; o halde İsa da Allah'tır diyorlardı.

---

(1) Bu hâdise İslâmdaki vicdan hürriyetinin en güzel bir örneğidir. Resulullah'ın Mescidinde O'nun ve ashabının gözü önünde hıristiyanlar dini ibadetlerini yapıyorlar.

«Allah'ın oğludur.» diyenlerin tutanakları şu idi Babası yoktu, beşikte konuştu. İnsan oğullarından kimse bu şekilde yapamaz.

«O, üçten üçüncüsüdür.» diyenler de : «İsa : işledik, emrettik, yarattık, hükmettik» şeklinde konuştu. Oysa tek olsaydı : İşledim, yarattım, emrettim, hükmettim.» derdi, fikrini savunuyorlardı.

Allah'ın Resulü bunlara «İslâm olunuz.» deyince «Biz senden önce İslâm olduk.» dediler. Resulullah «Hayır, yalan söylediniz, siz İslâm olmadınız. Allah'a çocuk isnadedip Haça taptıkça, domuz eti yemeğe devam ettikçe nasıl İslâm olmuş olursunuz ?» buyurdu. Bundan sonra Resulullah ile aralarında şöyle bir münazara geçti

Onlar — Peki babası kimdir, ya Muhammed ?

Resulullah — Bilmiyor musunuz, Allah ölmez, diridir ;İsa ise ölür

Onlar — Evet.

Resulullah — Bilmiyor musunuz, babasına benzemiyen hiçbir çocuk yoktur ?

Onlar — Evet.

Resulullah — Bilmiyor musunuz. Rabbımız her şeye bakar, herşeyi korur, her şeye rızık verir ? Halbuki İsa bunları yapabilir mi ?

Onlar — Hayır.

Resulullah — Rabbımız, İsa'yı ana karnında dilediği gibi şekillendirdi. Bunu bilmiyor musunuz ?

Onlar — Evet.

Resulullah — Rabbımız yemez, içmez hadesten (abdeste çıkmaktan) münezzehtir. Bunu da bilmiyor musunuz ?

Onlar — Evet.

Resulullah — Anası İsa'yı diğer kadınlar gibi hâmil olmuş (yüklenmiş) ve her kadın gibi onu doğurmuştu. İsa da diğer çocuklar gibi yemiş içmişti. Büyüdükten sonra da yer içerdi, hades yapardı. Bunu da bilmiyor musunuz ?

Onlar — Evet.

Resulullah — O halde İsa zannettiğiniz gibi nasıl (Allah, Allah'ın oğlu veya üçün üçüncüsü) olur ?

Anladılar ve sükût ettiler ama sonradan yine inadedip :

— Ya Muhammed, sen onun Allah'ın kelimesi ve O'ndan bir ruh olduğunu söylemiyor musun ?

— Evet.

— İşte bu bize yeter, diye direndiler.

Cenab-ı Hak da Âl-i İmran Suresinin başından seksen küsur âyet indirdi : ([1])

2. Hıristiyanlar Hakkında Nazil Olan Sure :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَۙ الْحَيُّ الْقَيُّومُۜ ﴿٢﴾ نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا
لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَاَنْزَلَ التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَۙ ﴿٣﴾ مِنْ قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ وَاَنْزَلَ الْفُرْقَانَۜ
اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌۜ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٤﴾ ....

---

(1) İbn-i Hişâm, Siratü'n-Nebî, c. 1, s. 657; Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 3, s. 99 - 101 ve müteakip sayfalar. Kadî, c. 1; Âlûsî, Ruh'ul-Maânî, 1, s. 519.

«Elif Lâm Mîm. Allah ki, O'ndan başka Tanrı yok. O diri, her an yaratıklarını gözetip durandır. Kendisinden önceki kitapları teyideden hak kitabı sana indirdi; önceden insanlara yol gösterici olarak Tevrat ve İncili de indirmişti. O, doğruyu yanlıştan ayıran kitabı indirdi. Doğrusu Allah'ın âyetlerini inkâr edenler için şiddetli bir azap vardır. Şüphesiz gökte ve yerde hiçbir şey Allah'tan gizli kalmaz. Ana rahminde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur. O'ndan başka Tanrı yoktur. Güçlüdür, hakimdir. Sana kitabı indiren O'dur. Onda kitabın temeli olan kesin anlamlı âyetler vardır. Diğerleri de çeşitli anlamlı (müteşabih) dirler. Kalblerinde eğrilik olan kimseler fitne çıkarmak, kendilerine göre yorumlamak için onun çeşitli anlamlı olanlarına uyarlar. Oysa onların yorumunu ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar : «Ona inandık, hepsi Rabbımızın katındadır.» derler. Bunu ancak akıl sahipleri düşünebilir. Rabbımız ! Hidayet ettikten sonra kalbimizi eğriltme; katından bize bir rahmet bağışla ! Şüphesiz sen sonsuz bağışta bulunansın. (Âl-i İmran : 1 - 8).

Allah, melekler ve adaleti yerine getiren ilim sahipleri, O'ndan başka Tanrı olmadığına şahitlik etmişlerdir. O, güçlüdür ,hakimdir. Allah katında din şüphesiz İslâmdır. Ancak kitap verilenler, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki ihtiras yüzünden ayrılığa düştüler. Kim Allah'ın âyetlerini inkâr ederse bilsin ki, Allah hesabı çabuk görendir. Eğer seninle tartışmağa girişirlerse «Ben bana uyanlarla birlikte yüzümü İslâm ile Allah'a yönelttim (O'na teslim oldum.)» de. Kendilerine kitap verilenlerle kitapsız ümmîlere : «Siz de İslâm oldunuz mu ?» de. Şayet olurlarsa doğru yola girmişlerdir... Yüz çevirirlerse sana yalnız duyurmak düşer. Allah kullarını görür. Allah'-

ın âyetlerini inkâr edenlere, haksız yere peygamberleri öldürenlere elem verici bir azap müjdele. Onların amelleri dünyada ve Âhirette boşa çımıştır. Ve bir kurtarıcıları da yoktur. Baksana kendilerine kitaptan pay verilenler, aralarında hüküm vermek için Allah'ın kitabına çağırılıyorlar da sonra onlardan birtakımı dönüp gidiyor. Bu, onların : «Bize ateş sadece sayılı birkaç gün değecektir» demelerindendir. Uydurup durdukları şeyler, onları, dinlerinde yanıltmıştır. Bakalım geleceğinden şüphe olmayan gün, onları topladığımız ve kendilerine haksızlık yapılmıyarak herkesin kazandığı ödendiği zaman nasıl olacak ? De ki, «Ey mülkün sahibi Allah'ım ! dilediğine mülkü verirsin, dilediğinden mülkü alırsın; dilediğini yükseltirsin; dilediğini alçaltırsın. İyilik elindedir. Doğrusu sen her şeye kadirsin !» Geceyi gündüze, gündüzü geceye geçirirsin; ölüden diri, diriden ölü çıkarırsın. Dilediğini hesapsız rızıklandırırsın.» (Âl-i İmran 18 - 26).

«Mü'minler, mü'minleri bırakıp kâfirleri dost edinmesinler. Kim böyle yaparsa Allah katında yaraşır bir şey yapmış olmaz. Ancak onlardan sakınmanız hali müstesnadır. Allah sizi kendisiyle korkutur. Dönüş O'nadır. İçinizde olanı gizleseniz de açıklasanız da Allah onu bilir. Göklerde olanları da yerde olanları da bilir. Allah her şeye kadirdir. Her kişi ne hayır işlemiş ve ne kötülük yapmış ise önüne konmuş bulacağı gün, ister ki, onlarla kendi arasında uzak bir mesafe bulunsaydı ! Yine Allah sizi kendisinden korkutuyor ve Allah kullarını çok esirgiyor. De ki : «Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah bağışlar ve merhamet eder.» (Âl-i İmran : 27 - 32)

Bu hıristiyan heyeti arasına Yahudilerin de gelip onlarla münakaşa ettiklerine işaret edilmişti. Bu âyetler her iki zümreye de hitabetmektedir. Bu son âyet inince

Yahudi ve münâfıklar: «Hıristiyanların İsa'ya taptıkları gibi bizim de sana tapmamızı mı istiyorsun ?» demişler ve derhal :

«De ki : Allah'a ve Resul'e itaat ediniz. Eğer yüz çevirirlerse muhakkak ki, Allah kâfirleri sevmez.» (Âl-i İmran 33) âyeti inmişti.

Burada **«bana uyun.»** sözü **«Bana tapın.»** manasına gelmez. Muhammed Allah'ın bir elçisi, bir tebliğcisidir. O'nun ef'al ve harekâtı Allah'ın emriyle olmaktadır. Muhammed, Allah'ın emirlerinin bir canlı örneğidir. O'na uymak Allah'ın emirlerine uymaktır. Sefire hürmet ve itaat, gönderene hürmet ve itaattir. Muhammed Aleyhisselâm, kendisine Muhammed olduğu için değil fakat Allah'ın elçisi olduğu için uymayı emretmiştir. Binaenaleyh O'na yapılan hürmet, O'nun şahsına değil, mevkiinedir.

Ama Hıristiyanlar, İsa'nın sıfatını bırakıp şahsına bağlandıkları içindir ki, ondan sonra gelen Muhammed'i tanımamışlardır. Yahudiler ise Musa'nın şahsiyetine bağlanmış olduklarından ne İsa'yı, ne de Muhammed (A.) i tanımışlardır. Dolayısiyle bunların günahları iki katlıdır. Hiçbirini tanımıyan münkirlerle, Ülûhiyyeti inkâr eden müşriklerin vebali de ona göre büyüktür.

Muhammed Aleyhisselâm kendi şahsiyetini Allah'ın vahdaniyetinde eritmiştir. Allah'ı kendinde değil, kendini Allah'ta görmüştür. Kendisi Hak'ta fani olmuştur. Fakat Hıristiyanlar Ülûhiyyeti İsa'ya indirmişlerdir : Ülûhiyyet İsa'da fani olmuş diyorlar; İsa şeklinde tecelli etmiş diyorlar. Ülûhiyyetin İsa şeklinde tecellî etmiş olduğu, Onda fani olmuş bulunduğu kanaatinde olduklarından dolayı artık ona taptılar. Halbuki bu, mühim bir şirk idi. Çünkü Ülûhiyyet mekândan münezzehtir. Onu bir şahısta görmek O'na mekân vermek olur. O, bir sınırla, bir fert ile kuşatılmış değildir. Kendisi, her ferdi ve her şeyi

kuşatmıştır. O, fertlerde değil, fertler onda fani olur. Burası çok mühimdir. Ulûhiyyeti fertte fani gören Yahudiler ve Hıristiyanlar, batılın içine düşmüş ve kendi peygamberlerinden sonra peygamber kabul etmemişlerdir. Ama Muhammed'i Allah'ta fani gören, Muhammed'in şahsiyetine değil, fakat O'nun sıfatına itaat eden müslümanlar, bütün peygamberleri Haktan bilir ve kabul ederler. (1) Kendilerini Allah'a verir, O'na teslim olur, hayır ve şerri ondan bilirler.

İmdi Cenab-ı Hak Hıristiyanlığın ruhuna geçip Hz. Meryem ile oğlu Hz. İsa'nın hallerini Hz. İsa'nın Tevhide davetini, bu arada Hz. Yahya'nın ve Hz. Zekeriyya'nın şanlarının yüceliğini, Risalet-i Muhammediyye'nin her bakımdan sübutunu ve islâmdan başka bir din aranmıyacağını beyan ve tebliğ eyliyor :

«Allah Âdemi, Nuh'u, İbrahim Âilesini, İmran Âilesini - Birbirinin soyundan olarak - âlemlere tercih etti. Allah işitendir, bilendir. İmran'ın karısı : «Ya Rabbi : Karnımda olanı hür olarak sana adadım, benden kabul buyur. Doğrusu işiten ve bilen ancak sensin.» demişti. O'nu doğurduğunda -Allah onun ne doğurduğunu bilirken- «Ya Rabbi ! Kız doğurdum.» dedi. «Erkek, kız gibi değildir. Ben ona Meryem adını verdim. Ben onu da soyunu da kovulmuş şeytandan sana sığındırırım.» Rabbi onu güzel bir kabulle karşıladı, güzel bir bitki gibi onu yetiştirdi; onu Zekeriyya'nın kefaletine bıraktı. Zekeriyya mabette onun yanına her girişinde yanında bir yiyecek bulurdu. «Ey Meryem ! Bu sana nereden ?» demişti. O : «Bu, Allah'ın katındandır.» cevabını vermişti. Doğrusu Allah dilediğini hesapsız rızıklandırır.» (Âl-i İmran : 33 - 37).

---

(1) Bak Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 2, s. 1076 - 77 - 78 - 79.

Bu âyet evliyanın kerametinin varlığına delildir: Rivayet edilir ki: Hz. Fatıma (R.A.) Allah'ın Resulüne (S. A.V.) iki yufka ekmek ve bir parça et hediyye etmişti. Peygamber Aleyhisselâm hediyeyi Fatıma'ya götürdü:

— Kızım gel, dedi, Fatıma tabağı açtı: Ekmek ve etle dolu idi. Peygamber sordu

— Bu sana nereden?

— Allah katından. Dilediğini hesapsız rızıklandırır.

— Seni İsrail Oğullarının kadınlarının efendisi gibi yapan Allah'a hamdolsun, dedi. Sonra Alî, Hasan, Hüseyin ve bütün ehli beytini topladı, ondan yediler, doydular. Arttı. Artanı da Hz. Fatıma komşularına dağıttı. (1)

«Melekler şöyle demişti: «Ey Meryem, Allah seni seçip temizledi. Dünyaların kadınlarından seni üstün tuttu. Ey Meryem, Rabbına gönülden boyun eğ ve secde et, rükû edenlerle beraber rükû et.» «Ey Muhammed, bu sana vahyettiğimiz gâybin haberlerindendir. Meryem'e hangisi kefil olacak diye kalemlerini atarlarken sen yanlarında değildin, çekişirlerken de orada bulunmadın. Melekler demişti ki: «Ey Meryem! Allah sana kendinden bir sözü, adı Meryem oğlu İsa Mesih, dünya ve Âhirette şerefli ve Allah'a yakın kılınanlardan olarak müjdeler. İyilerden olarak insanlarla beşikte iken de yetişkin iken de konuşacaktır.» Meryem: «Rabbim: Bana bir insan yaklaşmamış iken nasıl çocuğum olabilir?» demişti. Melekler şöyle dediler: «Allah böylece dilediğini yaratır. Bir işin olmasını dilerse ona «Ol» der ve olur. Ona kitabı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncili öğretecek.» İsrail Oğullarına şöyle diyen bir peygamber kılacak: «Ben size Rabbınızdan bir âyet getirdim: Ben size çamurdan kuş gibi bir şey yapıp ona üflerim, Allah'ın izniyle kuş oluverir. Anadan doğma

---

(1) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 204.

körleri, alacaları iyi ederim. Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim; yediklerinizi ve evlerinizde sakladıklarınızı da size haber veririm. İnanmışsanız, bunda size delil vardır. Benden önce gelen Tevrat'ı tasdik ederek size yasak edilenlerin bir kısmını helâl kılmak üzere Rabbınızdan size âyetle geldim. Allah'tan sakının ve bana itaat edin. Çünkü Allah benim de Rabbim, sizin de Rabbınızdır. O'na kulluk edin, işte bu, doğru yoldur.» (Âl-i İmran 42 - 51). «İş olup bitti. Meryem çocuğa gebe kaldı, o haliyle uzak bir yere çekildi. Doğum sancısiyle bir hurma ağacının dibine sığındı. «Keşki ben bundan önce ölmüş olsaydım da unutulup gitseydim» dedi. Altından bir ses ona şöyle seslendi : «Sakın üzülme, Rabbin altında bir su arkı meydana getirdi. Hurma ağacını kendine doğru silkele, üstüne taze hurma dökülsün. Ye, iç; gözün aydın olsun. İnsanlardan birini görecek olursan «Ben Rahman'a oruç adadım, bugün hiçbir insanla konuşmıyacağım» de. «Çocuğu alıp kavmine getirdi : «Meryem! Utanılacak bir şey yaptın. Ey Harun'un bacısı : Baban kötü bir kimse değildi, annen de iffetsiz değildi.» dediler. Çocuk : «Ben şüphesiz Allah'ın kuluyum. Bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı; nerede olursam olayım beni mübarek kıldı. Yaşadığım müddetçe namaz kılmamı ve zekât vermemi ve Anneme iyi davranmamı emretti. Beni bedbaht bir zorba kılmadı. Doğduğum günde, öleceğim günde, dirileceğim günde bana selâm olsun.» dedi. İşte hakkında niza edip durdukları Meryem Oğlu İsa, Hak söze göre budur. Allah'ın çocuk edilmesi olur şey değildir. O, münezzehtir. Bir işin olmasına hükmederse «Ol» der, o da olur.» (Meryem : 21 - 35).

«İsa onların inkârlarını hissedince «Allah uğrunda yardımcılarım kimlerdir?» dedi. Havariler şöyle dediler: «Biz Allah'ın yardımcılarıyız. Allah'a inandık, İslâm oldu-

ğumuza şahidol. Rabbımız'ın ! İndirdiğine inandık, Peygambere uyduk; bizi şahidolanlarla beraber yaz.» Hile yaptılar, Allah da onları cezalandırdı. Allah hile yapanların cezasını en iyi verendir. Allah demişti ki : «Ey İsa ! Ben seni vefat ettireceğim seni kendime yükselteceğim. (1) Inkâr edenlerden seni tertemiz ayıracağım; Sana uyanları kıyamet gününe kadar inkâr edenlerin üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz banadır. Ayrılığa düştüğünüz hususlarda aranızda hükmedeceğim. İnkâr edenleri de dünya ve Âhirette şiddetli azaba uğratacağım, onların hiç yardımcıları olmıyacaktır. **İnanıp yararlı iş işliyenlerin ecirleri ise ödenecektir. Allah zalimleri sevmez.** (Ey Muhammed), **bu sana okuduğumuz âyetlerden ve Kur'an-ı Hakimdendir. Allah'ın katında İsa'nın durumu - Kendisini topraktan yaratıp sonra «Ol» demesiyle olmuş olan - Âdemin durumu gibidir. Gerçek Rabbındandır. O halde şüphelenenlerden olma. (Ey Muhammed !)** sana ilim geldikten **sonra onda seninle kim tartışacak olursa de ki : «Gelin oğullarımızı, oğullarınızı, kadınlarımızı, kadınlarınızı çağıralım, sonra lânetleşelim de Allah'ın lânetinin yalancılara olmasını diliyelim.»** (Âl-i İmran : 53 - 61).

---

(1) Teveffî vefat manasınadır. Âyetin zahirinden Hz. İsa'nın vefat ettirildiği anlaşılmaktadır. Fakat Peygamber Aleyhisselâm'dan

إِنَّ عِيسَى لَمْ يَمُتْ وَإِنَّهُ رَاجِعٌ إِلَيْكُمْ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ

«İsa ölmedi. O, kıyamet gününden önce size dönecektir.» hadisi şerifi gibi bazı hadisler rivayet edilmiş bulunduğundan âyetin manasını tevil etmek zarureti hasıl olmuştur. Müfessirler âyetteki «Seni vefat ettireceğim» ibaresini izah için birkaç tevil yolu ileri sürmüşlerdir

1) Teveffî vefat manasınadır. Ancak burada takdim ve tehir vardır. Çünkü (innî mutewaffîke) den sonra gelen

atıf vavı mukarenet ve tertib ifade etmez. Mutlak cemi içindir. Mana : «Seni öldüreceğim, ondan sonra bana yükselteceğim.» değil, «Seni hem öldüreceğim, hem de bana yükselteceğim.» demek olur

2) Ya İsa, seni eceline tamamen yetireceğim, sana kaatili musallat etmiyeceğim ? Kendi kendine öldüreceğim. Kelâm, İsa'yı düşmanlarından koruyacağından kinayedir.

3) Senin ruhunu kabzedeceğim ve cesedini yerden alıp bana yükselteceğim.

4) Burada vefattan murat uykudur. Çünkü ikisi kardeştir. Biri diğeri yerine kullanılabilir. Rabi'den rivayet edilmiştir ki «İsa göğe yükseltilirken uyuyordu.»

5) Seni ölmüş gibi yapacağım. Çünkü ref' ile ortadan kalkınca ölmüş gibi olur.

6) Seni ruhun ve bedeninle beraber alıp bana yükselteceğim. Bu, öncekinin tefsiri mahiyyetindedir

7) Vefattan murat, melekût âlemine çıkmağa mani olan şehvanî duyguların ölümüdür.

8) Bazı ulema da âyeti zahirine hamlederek İsa'nın öldüğüne kail olmuşlardır. İbn-i Cerir, Veheb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir : «Allah İsa'yı gündüzün üç saat öldürdü, ondan sonra yükseltti. Hakim de ondan şunu çıkarmıştır : «Allah İsa'yı yedi saat vefat ettirdi, sonra onu diriltti.» Bu rivayet zayıf görülmektedir. Sahih olan Kurtubî'nin dediği gibi Allah'ın İsa'yı vefasız ve uykusuz yükseltmesidir. Bu Tabarî'nin, ve İbn-i Abbas'ın da kanaatleridir. (Âlûsî, Ruh'ul-Maânî, c. 1, s. 196).

Yukarıdaki satırlarda Âlûsî, İslâm ulemasının kanaatlerini sıralamıştır. Bize göre Âlûsî'nin zayıf dediği sekizinci kanaat daha doğrudur. Kur'an-ı Kerim'de iki yerde İsa'nın vefat ettiği anlatılmaktadır. Bu ise O'nun vefatına kesin delildir. Mezkûr hadisi tevil etmek daha doğru olur. Taberî aynen şu tefsiri ileri sürmektedir Onlar tuzak kurdular. Allah da İsa'ya : «Seni vefat ettireceğim ve bana yükseltece-

ğini.» deyip onların tuzağını hiçe çıkardı ve O'nu kendine yükseltti.

Fakat İsa Aleyhisselâm, Yahudiler tarafından öldürülememiş ve asılamamıştır. Bu da Kur'an ile sabittir **«O'nu öldürmediler, Onu asmadılar ve lâkin ona benzetildi.»** İsa Aleyhisselâm tam eceli müddetince yaşamış, Allah O'nu düşmanlarından gizlemiş, eceli yetince vefat ettirip semaya değil kendine yükseltmiştir. Şüphesiz bütün peygamberlerin ruhu da Allah'a çıkar ve dinleri baki kaldıkça manen hükümran olurlar.

Hadisten şu mana anlaşılmaktadır İsa'nın ruhu, yani ümmeti mahvolmadı, daha yaşıyacaktır. Fakat kıyametten önce o ruh (İsa Ümmeti), İslâmiyyete dönecektir. Bu hadiste Hıristiyanların bir gün müslüman olacaklarına dair bir işaret olsa gerektir. Hamdi Yazır Merhum da takriben bu manaya gelmekte ve şöyle demektedir

«Allah'tan bir kelime olan İsa'nın ruhu daha kabzedilmemiştir. Ruhunun eceli gelmemiştir. Kelime daha Allah'a dönmemiştir. Bu, bir ruh bakasıdır. Ama Hıristiyanların dediği gibi ebedî bir ruh bakası değildir. Eceli gelince kabzolunacaktır. İsa'nın ruhu kabzedilmeyince İsa'nın Allah'a ref'i yerden kalkması hasebiyledir. Allah'a yükselen odur. Binaenaleyh İsa'nın haberlerde varidolan göğe kalkmasiyle, Kur'anda Allah'a yükselmesini biribirine karıştırmamak lâzımdır. Çünkü sema Allah'ın isimlerinden değildir O halde «Seni bana yükselteceğim.» âyetini «Seni göğe yükselteceğim.» diye tevil etmek doğru değildir. Zira İsa'nın Allah'a yükseltilen cismi, göğe yükseltilen de henüz kabzedilmemiş olan ruhudur, diyebiliriz. Ve bu sema maddî sema değil, ruhanî dördüncü semadır ki Resulullah Mi'rac gecesinde İsa'yı dördüncü semada, Hârun'u beşinci, Musa'yı altıncı. İbrahim'i yedinci semada görmüştü. Şu halde İsa'nın göğe kaldırılmasını ve kıyametten evvel inmesini bildiren haberleri ve hadisleri Allah'a kaldırılan İsa'nın cismine hamletmek lâzımdır. İsa'nın ruhu böyle muvakkat bir baka ile diri olduğu gibi diğer peygamberler de böyledir. Nitekim fıkıh kitaplarında açıklanmıştır: Her peygamberin ruhanî eceli, ümmetinin ecelidir. Ruhanî ecelleri tamam olmuş nice

peygamberler var ki Kur'an'da zikredilmemişlerdir. Allah'ın seçkin peygamberleri içine giren büyük peygamberlerin derecelerine göre ruhanî semada bakaları devam etmektedir ki bunlar da İbrahim âilesidir. İmran âilesi de bunlardandır. İsa'nın cesedi Allah'a kaldırılmış, fakat İsa'nın ruhu da kabzedilmemiş yani ümmetinin eceli gelmemiş, İsrail Oğullarının su-i kasdi, hilesi ile Hıristiyanlık mahvolmamış yaşamış ve İsa'nın ruhu Musa maiyyetinde yaşamıştır. Bunun için mahvoldu zannedilen bir avuç tabi'leri bu ruhtan istifade ederek kısa bir zamanda Yahudilerin üstünde bir hayata kavuşmuşlardır. Ve nihayet Hz. Muhammed'in gelmesiyle hepsi Muhammed'in ruhu emri altına geçmiştir. Artık bundan sonra İsa'da diğer peygamberler gibi Ruh-i Muhammedî maiyyetindedir.»

«Bir gün gelecek, ümmeti Muhammed'in daraldığı bir devirde Allah'ın garip bir kelimesi olan İsa'nın ruhu çıkacak Muhammed'in ruhu maiyyetinde hizmet edecek ve fakat kıyametten evvel vefat eyliyecektir. İşte bu halin, yalnız İsa'ya tahsis edilerek beyan edilmesi, İsa'nın sırf Allah'ın garip bir kelimesi olması yani ölüleri diriltmek gibi en çok inkâr edilen bir mucizeye mazhar olmasından ileri gelir. Bu özellik, bütün peykamberlerde ve Hakikat-i Muhammediyyede de bulunmakta ise de o, aynı zamanda bilinmektedir, bilinen bir hakikattir. Tam hakikate uygun olarak mucize ile kanunu kendinde toplamıştır. İsa, Âdem gibi tekâmül başlangıcı olan bir şazz, Muhammed, tekâmülün sonu olan bir hakikattir. Bunun için Muhammed'in Ruhu, Allah'ın izniyle ölüleri diriltme mucizesinde İsa'nın ruhunu hizmetçi eder. Ölüleri diriltme İsa'da yalnız bir harika, Muhammed'de bir kanundur.» (Hamdi Yazır, H. Dini K. Dili, c. 2 s. 1112-14).

İş lânete gelince Hıristiyan heyeti kendi aralarında görüştüler; Abdulmesih :

— Andolsun ki Muhammed'in peygamber olduğunda şüphe yoktur. Eğer lânet etmeğe razı olursak, o zaman bir peygamber bir kavme lânet etti mi artık o kavim mahvolur, dedi.

Resul-i Ekrem'e gelip şöyle dediler :

— Ya Muhammed, biz sana lânet etmeyiz. Sen kendi dininde kal, biz de kendi dinimizde kalalım. Yalnız bize razı olduğun birini gönder de ihtilâfa düştüğümüz konularda bize hükmetsin. Hz. Peygamber (S.A.) de Ebu Ubeyde'yi gönderdi.

Hz. Ömer (R.A.) diyor ki :

— Ben çok gitmek istiyordum, öğle namazına erken gittim. Peygamber namazı kıldırıp selâm verdikten sonra beni görsün diye ileriye doğru uzandım. Bana hiç bakmadı ? Etrafa göz gezdirdi, Ebu Ubeyde'yi gördü :

— Kalk ya Ebe Ubeyde, git aralarında ihtilâf ettikleri konularda hükmet, dedi, Orada: «Ebu Ubeyde, bu ümmetin emînindir.» buyurmuştu. (1)

John Davenport diyor ki: «Muhammed müslümanlara Hz. İsa'ya hürmet etmeyi öğretmiştir. Lâtin kilisesi, Hz. Meryem'in üflemekle hâmile olması meselesini Kur'an-ı Kerim'den iktibas etmek hususunda tereddüdetmemiştir.» Ve buna ait bir not veriyor: Sel tarafından tercüme edilen Kur'an'a bakınız. Sen Ambruz ile Sen Augustin gibi kilise babalarının meşhurlarından iki zat bu mesele etrafında o kadar müstehcen münakaşalarda bulun-

---

(1) İbni Hişâm, c. 1, s. 657 ; Taberî Câmi'ül-Beyân, c. 3, s. 191 - 193 ; Âlûsî, Ruh'ul-Maânî, c. 1, s. 603.

muşlardır ki edep ve haya bunların sözlerini nakletmeğe manidir.» [1]

Yine Kur'an onların yanlış itikadlarını tashih ve doğruya iletme gayesiyle irşadlarına şöyle devam ediyor:

إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا اللَّهُ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٢﴾ فَإِنْ
تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِالْمُفْسِدِينَ ﴿٦٣﴾ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَاءٍ
بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا
مِنْ دُونِ اللَّهِ . ﴿٦٤﴾

«İşte o kıssanın gerçek ifadesi budur. Yoksa Allah'tan başka bir ilâh yoktur. Doğrusu Allah, güçlüdür ve hakimdir. Eğer yüz çevirirlerse muhakkak ki Allah fesat çıkaranları bilir. De ki «Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda eşit olan kelimeye gelin: Alah'tan başkasına tapmıyalım, O'na hiçbir şeyi ortak koşmıyalım ve birimiz diğerimizi Allah'tan ayrı Rabbedinmesin. Eğer buna karşı yüz çevirirlerse o vakit şöyle deyin: Şahidolun, biz müslümanız.» (Âl-i İmran: 62 - 64).

Mühim bir ihtar: Bu kıssada irşad hususunda açık delillerin ve güzel ifadelerin çokluğuna nasıl önem verildiğine bakınız: Evvelâ İsa Aleyhisselâm'ın ahvali zikrediliyor. Saniyen ona atfedilen ülûhiyyete aykırı sıfatlar reddediliyor. Salisen şüphelerini giderecek kanıtlar ileri sürülüyor. Fakat inat ve taassuplarını görünce bir icaz çeşidiyle onları mübahale (Haksızı lânetleme)ye davet ediyor. Mübaheleye de girişemediklerini ve kısmen hakkı kabul ettiklerini görünce tekrar irşada dönüyor ve sonra İsa, İncil ve diğer peygamberlerin ve kitapların

(1) Hazret-i Muhammed ve Kur'an-ı Kerim.

metodlarına uygun olarak onlara duâ etmekle insan tabiatına daha mülâyim ve ilzam edici bir yola giriyor. Fakat bu âyetlerin, bu irşad ve uyarmaların hiçbirinin onlara tesir etmediğini, bir faide vermediğini anlayınca, bundan da vazgeçerek : «Şahidolun, biz müslümanız.» diyor. ([1])

İşte İslâm mücadelesi böyle kanıktırıcı ve tabiatı okşayıcı olacaktır. Kur'an-ı Kerim, fikre fikirle karşı koymanın, fikri daha üstün bir fikirle çürütmenin en güzel örneklerini vermiştir. **İslâmda tam bir vicdan hürriyeti, fikir serbestliği vardır.** İslâmda fikrinden dolayı - Bir iki siyasî endişenin sebebolduğu olay müstesna tutulursa- kimseye işkence edilmemiştir. İnancından dolayı kimse yakılmamıştır. **Halbuki Garpta Engizisyon mahkemeleri, inançlarından dolayı nice masumların kanına girmiş, nice günahsızları, ilim adamlarını, masum Jandark'ları ateşe atıp diri diri yakmıştır. Cordano Brino gibi ilim adamları da Engizisyonun kurbanı olmuşlardır.** Ama şarkta **İslâm** aleyhinde **ibnu'l-Mukaffâ,** Ravendi, Habit ve daha başka fikir adamları, zındıklar v.s. çıkmış, fakat hiçbirine işkence edilip yakılmamıştır.

Yüce Allah delillerine ve irşadlarına devamla diyor ki :

مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ
كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَٰكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ
الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَا يَأْمُرَكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ
وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٨٠﴾

---

(1) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 212.

«Allah'ın kendisine kitabı, hükmü, peygamberliği verdiği bir beşere kalkıp: «Allah'ı bırakıp bana kulluk edin.» demek yaraşmaz. Fakat «Kitabı öğrettiğinize, okuduğunuza göre Rabba kul olan.» demek yaraşır. Size melekleri, peygamberleri rabbolarak benimsemenizi emretmesi de yaraşmaz. Siz müslüman olduktan sonra kalkıp da size inkâr etmeyi emreder mi hiç?» (Âl-i İmran 79 - 80).

«Kim İslâmdan başka bir dine yönelirse onunki kabul edilmez o Âhirette de kaybedenlerdendir. İnandıktan, peygamberin hak olduğunu gördükten, kendilerine belgeler geldikten sonra inkâr eden bir milleti, Allah, nasıl doğru yola eriştirir? Allah zalimleri doğru yola eriştirmez.» (Âl-i İmran 85 - 86).

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ
عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللّٰهِ وَكَلِمَتُهُ ... ﴿١٧١﴾

«Ey kitap ehli: Dininizde taşkınlık etmeyin, Allah hakkında ancak gerçeği söyleyin. Meryem oğlu İsa Mesih, Allah'ın peygamberi, Meryem'e ulaştırdığı kelimesi ve kendinden bir ruhtur. Allah'a ve peygamberine inanın, «Üçtür» demeyin, bundan vaz geçin sizin için iyi olur. Allah ancak bir tek Tanrıdır. Çocuğu olmaktan münezzehtir. Göklerde olanlar da, yerde olanlar da O'nundur. Vekil olarak Allah yeter. Mesih de, gözde melekler de Allah'a kul olmaktan asla çekinmezler. Kim O'na kulluktan çekinir ve büyüklük taslarsa bilsin ki, O, hepsini huzuruna toplıyacaktır.» (an-Nisa' : 171 - 172).

Rivayet edildiğine göre Necran hey'eti Resulullah (S.A.)a dediler ki:

— Efendimizi niçin yeriyorsun?

— Efendiniz kimdir?

— İsa Aleyhisselâm'dır.

— Ben ne diyorum ki onun hakkında ?

— Allah'ın kulu ve resulüdür, diyorsun.

— Allah'ın kulu olması ayıp değil ki.

— Evet.

Son âyet bu vaka üzerine nazil oldu. ([1])

وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّنَا
مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾ إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ
أَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾
قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا
وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿١١٣﴾

«Havarilere : «Bana ve peygamberime iman edin.» diye vahyetmiştim. Dediler : «İnandık, bizim müslümanlar olduğumuza şahidol.» Bir vakit de o havariler «Ey Meryem oğlu İsa, Rabbın bize gökten bir sofra indirebilir mi ?» demişlerdi de «İnanıyorsanız Allah'tan sakının.» demişti. «Biz, dediler, istiyoruz ki : ondan yiyelim, kalblerimiz itmi'nan bulsun ve senin bize doğru söylediğini bilelim. Ve ona şehadet edenlerden olalım.» Meryem oğlu İsa : «Allah'ım, Rabbımız ! Bize ve bizden sonra geleceklere bayram ve senden bir delil olarak gökten bir sofra indir, bizi rızıklandır. Sen rızık verenlerin en hayırlısısın.» dedi. (Buradaki sofranın manevî bilgi olduğunu sofiyye kaydediyor. Çünkü ruhun gıdası manevî bilgidir.

---

(1) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 320.

İsa Aleyhisselâm onlara diyor ki : Eğer inandı iseniz, takyâya sarılınız ki o hakikatlere vâkıf olasanız. Ama havariler tekliflerinde ısrar edince Allah buyurdu ki : İndirmek kolay, fakat tehlikelidir. Çünkü salike bulunduğu makamdan daha yüksek bir makam açılırsa, belki tahammül edemez de bu yüzden sapar.) (1) **Allah «Ben onu size indireceğim. Ama bundan sonra içinizden kim inkâr ederse, dünyalarda hiç kimseye azabetmediğim şekilde ona azabedeceğim.» dedi.** (Burada Allah'ın Resulünden durmadan mucize istemekte ısrar edenlere de ağır bir tehdit vardır. Mücihid'den rivayet edildiğine göre Allah bunu mucize tekliflerine karşı bir mesel olarak vermiştir.) (2) **Allah : «Ey Meryem oğlu İsa ! Sen mi insanlara : «Beni ve annemi Allah'tan başka iki tanrı olarak benimseyin, dedin» demişti de «Hâşâ, hak olmıyan sözü söylemek bana yaraşmaz; eğer söylemişsem, şüphesiz sen onu bilirsin; sen benim içimde olanı bilirsin, ben senin içinde olanı bilmem. Doğrusu görülmiyeni bilen ancak sensin.» demişti. «Ben onlara sadece Rabbım ve Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin, diye bana emrettiğini söyledim. Aralarında bulunduğum müddetçe onlar hakkında şahid idim. Beni öldürdükten sonra onları sen gözlüyordun. Sen her şeye şahidsin. Onlara azabedersen, doğrusu onlar senin kulların; onları bağışlarsan, güçlü olan, hakim olan şüphesiz ancak sensin !» Allah : «Bu, doğrulara doğruluklarının fayda verdiği gündür. Ebedî ve temelli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Cennetler onlarındır. Allah onlardan hoşnudolmuştur, onlar da Allah'tan hoşnudolmuşlardır. Bu, büyük kurtuluştur.» dedi. Göklerin, yerin ve onlarda bulunanların hükümranlığı Allah'ındır, Allah her şeye kadirdir.** (alMaide : 111 - 120).

(1) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 367.
(1) Kadî Beydâvî, c. 1, 368.

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ۖ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي
إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ۖ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ
اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ ۖ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿٧٢﴾

«Andolsun ki «Allah, ancak Meryem oğlu Mesih'tir.» diyenler kâfir oldular. Oysa Mesih : «Ey İsrail Oğulları! Rabbim ve Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin. Kim Allah'a ortak koşarsa muhakkak Allah ona Cenneti haram eder; varacağı yer ateştir. Zulmedenlerin yardımcıları yoktur.» dedi. Andolsun ki : «Allah üçten biridir» diyenler kâfir olmuştur; Oysa Tanrı ancak bir tek Tanrıdır. Dediklerinden vazgeçmezlerse andolsun, onlardan inkâr edenler elem verici bir azaba uğrıyacaktır. Allah'a tevbe etmezler, ondan mağfiret dilemezler mi? Oysa Allah bağışlıyandır, merhamet edendir. Meryem oğlu Mesih, sadece peygamberdir. -Ondan önce de peygamberler geçmiştir. -Onun annesi dosdoğrudur. Her ikisi de yemek yerlerdi. Onlara âyetleri nasıl açıkladığımıza bir bak, sonrada bak ki nasıl yüz çeviriyorlar.» (al-Maide 72 - 75).

«Her ikisi de yemek yerlerdi.», demek ikisi de beşerdi. Tanrı olamazlardı. Çünkü Tanrı yemek ve içmekten, gıdaya muhtaç olmaktan münezzehtir.

«Teslis akidesinin esası olan üç şahidin meşhur metni; Newton, Kibon ve Yurson gibi zatların mesaisi neticesinde uydurma olduğu meydana çıkmıştır. Bizzat (Kalmet) Kitab-ı Mukaddes'in eski nüshalarında böyle bir âyet bulunmadığını itiraf ediyor. Hz. İsa Allah'ın birliğini öğretmiş, fakat Sen Pol ile Eflâtuncu Hanna Eflâtun'-

un teslisini kabul ederek İseviliğin tevhidini ve sadeliğini bozmuşlardır.» [1]

Maamafih Kur'an-ı Kerim, yine Hıristiyanların Yahudiler kadar inatçı, kibirli, onlar gibi iki yüzlü olmadıklarını, müminlere daha yakın bulunduklarını beyanla şöyle diyor :

لَتَجِدَنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذ۪ينَ اَشْرَكُواۚ وَلَتَجِدَنَّ
اَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا الَّذ۪ينَ قَالُٓوا اِنَّا نَصَارٰىۜ ذٰلِكَ بِاَنَّ
مِنْهُمْ قِسّ۪يس۪ينَ وَرُهْبَانًا وَاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾

«İnsanların, müminlere düşmanlıkça en şiddetlisi olarak muhakkak Yahudilerle müşrikleri bulacaksın. Mü'minlere sevgice en yakınlarını da muhakkak «Biz Nasârâyız.» diyenleri bulacaksın. çünkü onların içlerinde keşişler ve rahipler vardır, ve onlar büyüklük taslamazlar. Peygambere indirileni dinledikleri zaman gözlerini görürsün ki tanıdıkları hakdan yaşlar dolup boşanarak : «Ey Rabbimiz ! Derler : İnandık, iman getirdik, şimdi sen bizi şehadet edenlerle beraber yaz. Hem biz niçin iman etmiyelim Allah'a ve bu bize gelen hakka : Bütün arzumuz, Rabbımızın bizi salihler zümresinin maiyyetine koyması iken ? (al-Maide 82 - 84).

Eski Hıristiyan rahipleri arasında kendilerini tamamiyle dünyadan çekip ibadete veren, Hıristiyan inancına göre yaratılıştan kirli bulunan insan ruhunu temizlemek için aralıksız oruç (Savm-i Visal) tutan hattâ kendilerini hadım ettiren rahipler vardı. Kıssîs; gece bir şeyi aramak

---

(1) John Davenport, Hazret-i Muhammed ve Kur'an-ı Kerim, s. 77 dip not (1).

anlamına gelen kasse'den mübalâğa kipidir. Çoğulu kıssî' sin'dir. Dünyayı terk eden Hıristiyan rahiplerine ad olmuştur. Gerçi bu derece nefse azap vermeleri Kur'an'da merduttur. Onun için «Dininizde aşırı gitmeyiniz.» buyurulmuştur. Fakat bunlar dünya ihtirasiyle çırpınanlarla karşılaştırıldığı zaman şüphesiz bunların bu şekildeki ruhbanlıkları bir fazilettir. İşte Yahudi ihtiraslarına karşı bu şekilde dünyayı terk etmiş kimselerin, kibirden, benlikten uzak bulunmaları bu âyetle takdir edilmektedir. Yoksa âyet rahiplik adı altında Cennetin anahtarlarını satan, sırtını Allah'a dayıyarak Allah ile kul arasında kendini vasıta yaparak insanlar arasında malikâneler kuran, servetler vuran rahiplere, papaslara şamil değildir.

Hıristiyanlar hakka daha yakın, daha insaflıdırlar. Bunun neticesi olarak Resulullah devrinde ve O'nu müteakip devirlerde Hıristiyanlardan müslüman olan çok olmuştur. Hattâ bugün Avrupa'da gerek halk arasından, gerek papaslardan İslâmiyyeti kabul edenler gün geçtikçe artmaktadır. Gerçi Yahudilerden de Abdullah bn. Selâm gibi bir iki âlim müslüman olmuşsa da bunlar pek azdır.

İşte Hakka yakın, insaflı ve gerçekten târik-i dünya olan o rahipler zümresi kibretmez, hakkı kabul ederler. Bu âyetler Necaşî ve ashabı hakkında inmiştir, onların halini tasvir etmektedir :

3. Habeş Necaşîsi'nin Kur'ân Karşısındaki Durumu :

Kureyş Mekke'de müslümanlara git gide eziyyetlerini arttırınca müslümanlar, hem bunların ezâlarından kaçmak ve hem de İslâmı diğer ülkelere duyurmak maksadiyle Habeşistan'a göç ettiler. Müşrikler Amr ibnu'l-Âs ile Abdullah ibnu Ebî Rabia'yı Necaşîye gönderip müslümanları geri getirtmek istediler. İki elçi Necaşîye ve etrafın-

daki patriklere birtakım hediyyeler takdim ettiler. Bu hediyyelerle patriklerin gönlünü almışlardı. Patrikler müslümanların geri çevrilmeleri için yardım edecekler, Necaşi'nin müslümanları dinlemesine bile mani olmağa çalışacaklardı. Ama Necaşî buna razı olmadı. Müslümanları görmek, onları dinlemek istedi. Gelen iki elçi Müslümanlar hakkında Necaşî'ye şunları söylemişlerdi : «Ey hükümdar, içimizde hayalperest, akılsız bir adam çıktı. Bu kendinin peygamber olduğunu sanıyor. Sizi de bozmak için buraya bir cemaat göndermiş. Bunlar bizim de tanımadığımız, sizin de tanımadığınız bir din uydurdular. Biz onların ataları ve amcaları olan ulular gönderip bunları geri çevirmenizi istediler. Çünkü onlar bunları daha iyi tanırlar ve yola getirirler.»

Muhakeme etmeden, karşı tarafın da müdâfaasını almadan hüküm vermekten kaçınan âdil hükümdar, müslümanları çağırttı. Müslümanlar söz hakkını Cafer Tayyar'a vermişlerdi. Necaşî onlara sordu :

— Sizi milletinizden ayıran ve bizim dinimize, yahut diğer milletlerden birinin dinine sokmıyan din nedir ?

— Ey hükümdar, biz cahil bir millettik. Putlara tapardık, lâşeleri yerdik. Kötülüğün her türlüsünü yapardık. Rahim (akrabalık) bağlarını keserdik. Komşularımıza fenalık ederdik. İçimizde kuvvetli olanlar zayıfları yutarlardı. Derken Cenab-ı Hak içimizden, soyunu sopunu tanıdığımız, doğruluğunu, dürüstlüğünü bildiğimiz bir kimseyi peygamber olarak gönderdi. O da bizi Allah'ın birliğini tanımağa, O'na kulluk etmeğe, bizim ve atalarımızın, Allah'ı bırakarak taptığımız putları terketmeğe davet etti. Bize sözün doğrusunu söylemeği, emaneti yerine getirmeği, hısım akraba hakkını tanımağı, komşuyu sevmeyi, yasak şeylerden çekinmeyi, kan dökmekten sakınmayı, kötü-

lüklerden uzaklaşmayı, yalan yere söz söylemekten sakınmayı, öksüz malı yemekten, namuslu kadınlara sataşmaktan korunmayı emretti. Bize Allah'a ibadet etmeyi, O'na eş, ortak katmamayı bildirdi. Bize namaz kılmayı, sadaka vermeyi, oruç tutmayı öğretti. Biz de O'nun doğru söylediğini gördük ve O'na inandık. Allah tarafından O'na belletilen her şeyi kabul ettik ve yalnız Allah'a taparak O'na eş, ortak katmadık.

O'nun yasak ettiği her şeyi kendimize yasak ettik. O'nun helâl olarak bildirdiği her şeyi helâl tanıdık. Buna mukabil kavmimiz bize karşı koydular, bizi işkencelere uğrattılar. Bizi putperestliğe çevirmek, bizi yolumuzdan caydırmak için aklımızı çelmeğe çalıştılar. Bize yine kötülükleri benimsetmek istediler. Vaktâki bizi ezdiler, bize zulmettiler, bizi boğarcasına tazyik ettiler, bizimle dinimiz arasına gerildiler, yurdumuzu bırakarak yurdunuza sığındık ve sizi başkalarına tercih ederek buraya geldik, burada zulme uğramamayı umduk !»

— O'nun Allah tarafından getirmiş olduğu sözlerden bana okuyabileceğin bir şey biliyor musun ?

Cafer — Evet dedi ve Meryem Suresini okudu

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا
أَيْنَ مَا كُنتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ وَبَرًّا
بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾

«İsa dedi ki : Ben Allah'ın kuluyum, O, bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı. Her nerede olsam beni mübarek kıldı. Hayatta olduğum müddetçe bana namaz ve zekât emretti. Beni anama karşı hürmetkâr kıldı, zorba ve azgın kılmadı. Selâm bana doğduğum gün, öleceğim gün,

diri olarak ba'solunacağım gün. İşte hakkında niza edip durdukları Meryem oğlu İsa, hak söz olarak budur. Allah'ın oğul edinmesi hiçbir zaman olur şey değildir. O, münezzehtir ve şanı yücedir. O, bir işi isteyince ona «ol» der, o da oluverir. Hem o İsa : «Haberiniz olsun, dedi, Allah benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. O'na ibadet ediniz. İşte biricik doğru yol budur.» (Meryem Suresi : 30 - 36). «Hal 'atâka hadîsu Musa. = **Musa'nın haberi sana geldi mi?»** âyetine kadar da Tâ-Hâ suresinden okudu. Necaşî ve etrafındaki rahipler ağladılar : «Bu sözler İsa'ya gelen kaynaktan geliyor.» dediler. Necaşî de «Bununla Musa'nın getirdiği din aynı çerağdan aksetmektedir.» dedi, sonra elçilere bakarak «Gidiniz, bunları size asla teslim etmem.» dedi.

Ertesi gün Amr ibnu'l-Âs Necaşîyi tekrar görerek onu müslümanlar aleyhinde kışkırtmak, onların İsa hakkında birtakım sözler söylediğini iddia ederek müslümanları gözden düşürmek istedi. Necaşî de müslümanları tekrar çağırttı ve sualler sordu. Cafer cevap verdi :

— İsa Allah'ın kuludur, peygamberidir, ruhudur. Meryem'in içine attığı kelimesidir.

Bunun üzerine Necaşî bir değnek alarak yere bir çizgi çizdi ve sevinç içinde anlattı :

Dinimiz ile dininiz arasındaki fark, bu çizgi kadardır. Müslümanları geri çevirmeğe uğraşan elçileri kovdu.

Aynı zamanda Necaşî sonradan yetmiş kişilik bir heyet göndermişti. Resulullah (S.A.V.) de onlara Yasin suresini okumuş, bunlar da ağlamışlar ve iman etmişlerdi. İşte tefsirine çalıştığımız yukarıdaki âyetleri Necaşî, etra-

fındaki patrikler ve gönderdiği bu heyet hakkında nazil olmuştur. ([1])

Necaşî ölünceye kadar müslüman kaldı. Öldüğü gün Allah'ın Elçisi, Medine'de ashabına **«Kardeşiniz Necaşî vefat etti. Onun üzerine namaz kılınız.»** buyurdu ve gıyabî olarak Necaşî'nin cenaze namazını kıldırdı. ([2]) İbn-i İshak şu âyetlerin de bunlar hakkında nazil olduğunu kaydediyor: **«O kendilerine önceden kitap verdiğimiz kimseler ona inanırlar. Onlara okunduğu zaman derler ki: «Ona inandık, şüphesiz o, Rabbınızdan gelen haktır. Biz ondan önce de müslimlerdik. İşte onların ecirleri sabrettiklerinden dolayı iki defa verilir...»** (al-Kasas: 52 - 54). ([3])

---

(1) Taberî, Câmi'ül-Beyân, c. 7, s. 3; Kadî Beydâvî, c. 1, s. 354; Hüseyin Heykel, Hazret-i Muhammed Mustafa, Ömer Rıza Tercümesi, s. 145 - 148.
(2) Taberî, Cami'ül-Beyân, c. 7, s. 2, satır 14-15.
(3) İbni Hişâm I. 392.

Beşinci Bölüm

KADİM KİTAPLARDA MUHAMMED (ALEYHİSSELÂM)

Kur'an-ı Kerim'e göre Yüce Allah, her peygambere, büyük bir peygamberin geleceğini haber vermiştir: «Allah, peygamberlerden şöyle söz almıştı: «Size kitap ve hikmet verdim, sonra size, yanınızda bulunan (kitab)ı doğrulayan bir peygamber gelecek, ona mutlaka inanacaksınız ve ona mutlaka yardım edeceksiniz. Bunu kabul ettiniz mi ve buna kesin söz verdiniz mi?» «Kabul ettik» dediler...» (Âl-i İmran Suresi: 81).

Geleceği haber verilen bu peygamber, İslâm peygamberinden başkası değildir. Gerçekten bütün kudsal kitapların hemen hepsinde onun geleceğine işaretler vardır. Zamanla birçok tahriflere uğramış bulunan bu kitaplarda yine de onun ismine, çıkacağı yere, Hak kelimesini tamamlıyacak son peygamber olacağına açık işaretler bulunmaktadır. Şimdi Tevrat ve İncilleri araştıralım:

1. Tevrat ve İncil'de Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın Geleceğine Dair Âyet ve İşaretler:

إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلٰهَكَ
وَإِلٰهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمٰعِيلَ وَإِسْحٰقَ إِلٰهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾

«Yakub'a ölüm geldiği zaman oğullarına: «Benden sonra kime ibadet edeceksiniz?» dedi. Onlar da: «Senin İlâhına, ve babaların İbrahim, İsmail ve İshak'ın İlâhı olan bir Tek Tanrıya ibadet edeceğiz biz O'na teslimiz.» dediler.» (al-Bakara: 133).

Mısırlıların türlü putlara taptıklarını gören Yakub Aleyhisselâm (İsrail), oğullarını toplayıp kendinden sonra müslüman ve müvahhid kalacaklarına dair onlardan söz aldı. Oğulları **«Senin ve babaların İbrahim, İşmail ve İshak'ın İlâhı olan bir tek Tanrıya tapacağız.»** dediler.

Bu âyette Hatemülenbiya'yı tarif ve tebşir eden Tevrat âyetlerinden bazılarındaki «İhvanınızdan : kardeşlerinizden» kelimesine işaret vardır.

Tevrat'ın Beşinci Sifri olan Tesniyet'ül-İştira'ın on sekizinci faslında şu âyetler var. Musa dilinden İsrail oğullarına şöyle emrediliyor :

«İlâhın Rab sana aranızdan, kardeşlerinizden benim gibi bir peygamber gönderecek, onu dinleyiniz. Onlara kardeşleriniz arasından senin gibi bir peygamber göndereceğim ve sözümü ağzına bırakacağım, o bütün emrettiklerimle onlara hitabedecek. Hangi insan ki o peygamberin benim adıma konuştuğu söze itaat etmezse muhakkak ben onu hesaba çekeceğim. Hangi peygamber ki zorbalık eder de kendisine söylemesini emretmediğim bir sözü benim adıma söylerse, yahut başka ilâhlar adına peygamberlik taslarsa o peygamber öldürülsün. Eğer içinden dersen ki «Rabbın demediği söz nasıl bilinir ?» Eğer peygamber Rabbın adiyle konuşur da sözü tamam olmaz, vaki olmazsa (dediği çıkmazsa) **o sözü Rab söylememiştir. Belki azgınlığından o peygamber onu söylemiştir; artık ondan korkmayınız.»** (Tevrat, Beşinci Sifir, 18 inci fasıl, âyet : 15, 18 - 22).

Tevrat'ta bu kadar tahrifattan sonra yine geriye kalan bu âyetler Resul-i Ekrem'in peygamberliğine açıkça şehadet etmektedir. Evvelâ onbeşinci âyette kendi aranızdan ve kardeşlerinizden Musa gibi bir peygamberin geleceği haber veriliyor. İsrail Oğullarından Musâ Aleyhisselâm gi-

bi bir peygamber gelmemiştir. Gerçi İsa (A.) çıkmış ise de o yeni bir din getirmeyip sadece bir düzeltici olmuştur. Ve söyledikleri de tamamlanmamış, yarıda kalmıştır. İsa (A.), Musa Aleyhisselâm gibi harb ve kitale memur bir peygamber de değildi.

Saniyen bu peygamber, kardeşleri arasında geleceğine göre Benu İsra'il kardeşleri elbette kendileri değildir. Çünkü bir kavmin kardeşi, kendisi olamaz. O halde bahsin başına kaydettiğimiz âyete bakalım :İbrahim Aleyhisselâm'ın iki oğlu var : İsmail ve İshak Aleyhisselâm. İsmail ve İshak kardeştiler. İshak'tan Yakub (İsrail : Allah'ın kulu) Aleyhisselâm ve ondan da İsrail Oğulları gelmiştir. İsmail Aleyhisselâm'dan da Hicaz bölgesinde yerleşen Kureyş kabilesi türemiştir. Demek ki Kureyş Kabilesi ile İsrail Oğulları kardeştir. Gerçek manasiyle İsrail oğulları olan Yakub oğulları, amcaları İsmaiie'e de baba diyerek bu kerdeşliklerini belirtiyorlar. Yahudilerin konuştukları dil ile Arap dili arasındaki yakınlık da bu kardeşliğin bir delilidir. İbranîce Âdeta Arapçanın kaba bir şeklidir. Zamanla Arapça fazla işlendiğinden çok incelmiştir.

Tevrat'ın Arapça bir başka tab'ında **«Kendi aranızdan ve kardeşlerinizden»** diye yazılıdır. Yani hem kendi aralarından bir peygamber gelecek, hem de kardeşlerinden demek olur. İsa Aleyhisselâm kendi aralarından gelen bir peygamberdir. Kardeşlerinden gelen ve Musa Aleyhisselâm gibi yepyeni bir şeriat getiren peygamber ise hiç şüphesiz Muhammed Aleyhisselâm'dır.

Sonra Yahudiler de Araplar da Hicaz bölgesinde yaşıyorlardı. Hz. Muhammed, o bölgede, orada sakin olan insanların arasından ve İsrail Oğullarının kardeşleri olan Kureyş'ten çıktı.

Kaldı ki Musa Aleyhisselâm, onlara diyor ki: Gelecek peygamberin sözü tamamlanmaz, söyledikleri gerçeğe uygun çıkmaz, getirdiği din yerleşmezse o sözü Rab değil, kendi sapıklığı ve zorbalığı ile söylemiştir. Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın getirdiği din yerleşmedi mi? Haber verdikleri tahakkuk etmedi mi? Kendilerine ta başlangıçta: **«Yakında yenileceksiniz, ve Cehenneme sevkolunacaksınız.»** (Âl-i İmran: 17) tehdidi, dediği gibi olmadı mı? Kur'an'ın haber verdikleri tâ yüzlerce sene sonra gerçekleşmedi mi? Allah müslümanları gerçekten yer yüzüne hakim kılmadı mı? Kur'an'ın haber verdiği bütün bu olaylar tahakkuk ettiğine, İslâmiyyet tamamlandığına göre Hz. Muhamed Aleyhisselâm'ın peygamberliğine zerre kadar şüphe kalır mı? Ama kalbleri katılaşmış, basiretleri bağlanmış insanlar görmüyorlar. Kur'an da böylelerine:

«Kalbleri var, onunla düşünmezler, anlamazlar; gözleri var, onunla görmezler; kulakları var, onunla duymazlar; onlar, hayvanlar gibidirler, hattâ daha sapkın. Ve işte onlar ğafillerdir.» (al-A'raf: 179). diyor.

Merhum Hamdi Yazır bu hususta şu bilgileri vermektedir: «Ulema-i İslâm ve müfessirîn-i kiram elde bulunan eski kitaplarda Hatemülenbiya efendimizin bi'setini sarahaten veya istidlâlen tebşir ve tarif eden âyetlerin bazılarını bervechi âtî zükrü beyan eylemişlerdir:

Evvelâ Tevrat'ın iki âyeti ki Arapçaları:

«إِنَّ الرَّبَّ لَيُقِيمُ لَكُمْ نَبِيًّا مِثْلِي مِنْ بَيْنِكُمْ وَإِخْوَانِكُمْ» «إِنَّ الرَّبَّ تَعَالَى قَالَ لِمُوسَى إِنِّي مُقِيمٌ لَهُمْ نَبِيًّا مِثْلَكَ مِنْ بَيْنِ إِخْوَانِهِمْ وَأَيُّمَا رَجُلٍ لَمْ يَسْمَعْ كَلِمَاتِي الَّتِي يُؤَدِّيهَا عَنِّي ذَلِكَ الرَّجُلُ بِاسْمِي أَنَا أَنْتَقِمُ مِنْهُ»

dür.

Bunun Yunancasını da şu şekilde görmüştüm

«پروفيتزا يمن انا ستتشى كريوس اوثغوس افتون اذرفون ايمون اوسمه استفون

بساپيستى ايتون قاقوسى توپروفتو اچينوا قسلو ترقسته افتولاغوا فتس . »

Saniyen: Tevrat'ın birinci sifri, dokuzuncu faslında: Sare Hacer'e gazabettiği vakit Allah'ın meleği göründü: «Ya Hacer, nereye gitmek istiyorsun, ve nereden geliyorsun?» dedi. «Seyyidem Sare'den kaçıyorum.» cevabını verdi. Bunun üzerine melek: «Seyyidene dön, ve ona tevazu eyle; zira Allah senin zer'ini ve zürriyetini teksir edecek, sen gebe olacak ve bir oğlan doğuracaksın. Allah Taâlâ senin tazarruunu ve huşuunu dinlemiş olduğundan dolayı İsmail adını koyarsın, o insanların göz bebeği olacak ve onun eli hepsinin üstünde olacak ve hepsinin eli ona hudu ile uzanacak ve bütün kardeşlerine rağmen şükredecek.» İsmail Aleyhisselâm'ın eli bütün insanların üstünde olması ise bizzat değil, ancak evlâdından Muhammed Aleyhisselâm'ın gönderilmesiyle olduğunda şüphe yoktur. Zira o zamana kadar İsmail ve İsmail oğulları badiyede mahsur idiler. Bi'set-i Muhammediyye üzerine din-i İslâm ile şark ve garbı sardılar.

Salisen: Yine bu sifrin yirminci faslında «Rab Taâlâ Tur-i Sina'da geldi ve bize Seir'den tulû etti ve Faran dağlarında zuhur eyledi. Ve sağından Kıddislerin unvanlarını saf yaptı da onlara izzet ihsan etti. Ve onları bütün milletlere sevdirdi. Ve kıddislerin hepsine bereketle dua etti.» Faran Dağı Hicazdadır. Zira Tevrat'ta «İsmail Faran yazısında (arazisinde) atış öğrendi.» deniyor. İsmail'in Mekke'de sakin olduğu da malûmdur. Binaenaleyh, bu âyetin de Biset-i Muhammediyye'ye ve Mekke'nin Fethine işaret olduğundan şüphe edilmemelidir. Yahudiler bunu

«Tur-i Sina'da ateş zuhur ettiği vakit Seir'den ve Faran Dağından dahi birer ateş zuhur edip bu yerlere yayıldı.» diye tevil ediyorlar. Lâkin Allah'ın bir yerde sırf bir ateş yaratmasına : oradan geldi, tulû etti, zuhur etti denilmiyeceği aşikârdır. Böyle denilebilmek için oralarda bu olayı müteakip bir vahiy veya ukubet gibi bir harika takibetmek iktiza eder. O zaman ise Tur-i Sina'dan başka buralarda böyle bir şey olmadığı müsellem bulunuyor. Her halde bu âyet Muhammed'in peygamber olarak gönderileceğine ve onun ashabına ve bilhassa Mekke'nin fethi esnasındaki Ashab-i Kiram saflarına işaret olduğu şüphesizdir. (1) Nitekim Kitab-ı Habkuk'ta bu mana tamamen beyan olunmuştur. Şöyle ki :

«Allah Tur-i Sina'da Kutsal dağ Faran'dan geldi, Muhammed'in Bahasından sema bir açılsa ve hamdinden arz bir dolsa manzarasının şua'ı nur gibi olurdu. Beldesini izzetiyle korur, ölümler önünden yürür, yırtıcı kuşlar askerine arkadaş olur. Kalktı arzı ölçtü ve bütün ümmetleri teemmül ve onlardan bahseyledi. Kadim dağlar eğildi, ebedî tepeler indi, Medyen halkının örtüleri sıyrıldı, atlara bindin, ğavs ve inkiyad binitlerinin üstüne çıktın, yakında yaylarını doldurup atacaksın, ya Muhammed, oklar senin emrinle tam bir kanış kanacak, arz nehirlerle gürliyecek. Seni dağlar gördü, titredi, sel yağmurları senden kaçtı. Meharî korkusundan ürktü, korkusundan ve perişanlığından ellerini kaldırdı, Güneş ve Ay mecralarından tevakkuf (durmak) a uğradı. Arzı gazapla çiğnersin, ümmetleri döver harman edersin. Çünkü sen ümmetinin kurtuluşu ve babalar toprağının geri alınması için çıktın.»

Hıristiyan nüshalarında son fıkra ümmetinin halâsı ve babalar toprağının istihlâsı için çıktın şeklinde görül-

---

(1) Mekke'nin Fethinde Mekke'yi kuşatan ashab-i Kiram, geceleyin Mekke dağında grup ateşler yakmışlardı.

düğü de rivayet edilmektedir. Filvaki Muhammed Aleyhisselâm meşair-i kadimeyi geçmiş ve Hz. Mesih'i de Yahud ve Nasara'nın yalanlarından kurtarmıştır.

Rabian: Kitabı Eş'iya'nın yirmi ikinci faslında: «Kut ver, çiçek aç, musahibin Mekke'ye niyyet ediyor. Artık vaktin yaklaştı. Allah'ın kerameti, üzerine doğacaktır. Arz zulmetlere bürünmüş, sis ümmetleri kaplamıştır. Rab sana tam bir işrak edecek (doğacak, tecellî edecek) üzerine kerametini izhar eyliyecek, ümmetler senin nuruna; melikler senin doğmanın ışığına yürüyecek. Gözünü etraftakilere kaldır ve teemmül et; zira onlar senin yanında toplanacak ve seni hac ve ziyaret edecek, ve sana çocuğun uzak şehirden gelecek. Çünkü sen Ümmü'l-Kurâ (Köylerin anası) sın. İmdi diğer şehirler evlâdı keenne (sanki) Mekke'nin evlâdı demektir. Ve erîke (koltuk)lar, serir (karyola)ler üzerinde esvabınla zinetler, bunu gördüğün zaman mesrur olacak, ibtihac (sevinç) duyacaksın. Çünkü denizin zahireleri sana meyledecek, ümmetlerin askerleri sana hacceyliyecek, Medyen toklukları sana sevkolunacak, Seba ehli sana gelip Allah'ın nimetlerini konuşacaklar ve onu temcid edecekler. Faran koyunları sana gelecek ve benim mezbah (Hayvan kesilen yer) ıma beni razı edecek kurbanlar ref'olunacak ve o zaman ben, Beyt-i Mahmidetim (Övgü evim) için bir hamid (övgü) ihdas edeceğim.» Bu vasıfların hepsi Mekke için, fethinden sonra vücut buldu. Mekke'nin çocuğu olan Muhammed Aleyhisselâm, uzak şehir (Medine)den Mekkeye geldi, onu fethedip putperestlik zulmetinden kurtardı. Milletlerin askerleri ona hacceti, denizlerin zahireleri oraya aktı, ihdas olunan hamid de (Lebbeyk Allahumme lebbeyk lâşerîke leke lebbeyk, İnne'l-hamde wa'n-ni'mete leke lebbeyk) dir. Araplar evvel de telbiye ederlerdi, fakat «Labbayk lâşarîka laka illâ şarîkun huwa lak tamlikuhû wamâ

malak. = derlerdi. Kitabı Eş'iya'da badiya hakında birçok tavsifler vardır.

Hamisen : Tevrat müfessirlerinden Seman, Tevrat'ın Birinci Sifrinde şunu rivayet etmiştir : «Allah Taâlâ İbrahim Aleyhisselâm'a vahyedip dedi ki : İsmail hakkındaki duânı kabul ettim ve onu mübarek kıldım, büyüttüm ve cidden muazzam yaptım. Oniki büyük doğuracak ve onu ben büyük bir ümmet için imam yapacağım.»

İsmail evlâdından Peygamberimiz Muhammed Aleyhisselâm'dan başka büyük bir ümmete imam olan yoktur. Ve bu ümmetin, Ümmeti Muhammed olduğu aşikârdır.

Sadisen : Tefsiri sadedinde bulunduğumuz Kur'an ayetiyle alâkadar olmak üzere Hz. Yakub'un evlâdına vasiyyeti hakkında Tevrat'ın Yunanca tercümesinde şu âyet naklolunmuştur :

او چقليبون ارخون اقشيعو ذا چه ايغمنوس افتو عزون افتو اوس

پوچنه چه افتوس پروس ذو چيه اثنو ۞

Manası : «Hz. Yakub oğullarına hitaben demiş ki : «Ey benim oğullarım, gelecek Resul, gelmediği müddetçe bizden peygamberlik kesilmez. O geldikten sonra bizden peygamberlik ve saltanat kesilir. Cümle âlem O'nun gelişini beklemektedir.»

Sabian : Zebur'un yine Yunancasından şu âyet nakledilmiştir :

اناتلى ابرس ايمرس افتو ذيچه اوشيينى چه پشيوس اپرنيس آاوس

او اندن ارثى ايسلنى چه فتا چير نغسى اپرنلاسيش آاوس ثلاسيش چه

ايويو نامون آاوس پرا توقس ايقومنس اتوبيون پرپيند اثبوبس چه ايوخريا

افتو خنلنقورسى چه پرسحيليون افتون پندس ايواسيس بس بر

Yani : «Hak Taâlâ vahiy yoliyle Davud'a buyurdu ki : «Senden sonra şeriat sahibi bir peygamber göndereceğim ki : güneşi şarka ve garba nur saçacak, O'nun ilk uyan ümmeti Arap kavminden olacak, inat ve muhalefet edenler, hakir ve zelil kalacak, şeriatine cihanın melikleri itaat edecek, din ve şeriati kıyamete kadar baki olacak.» (1)

Tevrat'ın Hz. Muhammed'e ait işaret ve beşaretlerini böylece özetle gözden geçirdikten sonra şimdi de İncillere bakalım. Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'inde şöyle buyuruyor :

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٦﴾

«Meryem oğlu İsa «Ey İsrail Oğulları, ben size Allah'ın elçisiyim. Benden önce gelen Tevrat'ı tasdik edici ve benden sonra gelecek ismi Ahmed olan bir peygamber'i müjdeleyici olarak geldim.» sonra O, onlara belgelerle gelince : «Bu, apaçık bir sihirdir.» dediler.» (as-Saf : 6)

Ahmed, pek güzel gayet övülmüş manasını taşır. Muhammed de pek hamdedilmiş; övülmüş demektir. Hz. İsa'nın bu ismi aynen söylemiş olması mümkün olduğu gibi kendi dilinde bu manaya gelen bir kelime söylemiş olması da mümkündür. Fakat ileride İbrahim Müteferrika'nın risalesinde görüleceği üzere, bu ismi aynen söylemiş olduğu daha kuvvetlidir. Ama Hıristiyanların ellerinde bulunan İnciller çok tahrifata uğramış bulunduğundan bu kutlu ismi aynen bulmak mümkün değilse de manasını bulmak ve Resul-i Kibriya'nın geleceğini müjdeliyen âyetlere

(1) H. Yazır, H.D. Kur'an Dili, c. 1, s. 501-6.

rastlamak mümkündür. Âlûsî Tefsirinde İncillerden bahsederek diyor ki :

«Hıristiyanların yanlarında dört İncil vardır :

1. Metta İncilidir ki, on iki havariden Metta, Hz. İsâ'nın ref'inden sekiz yıl sonra Filistin'de Süryanî dili ile toplanmıştır. Altmış sekiz ıshahtır.

2. Markos İncilidir ki yetmişlerden olan Markos, refi'den on iki sene sonra Roma'da lâtin diliyle toplanmıştır. Kırk sekiz ıshahtır.

3. Luka İncilidir ki yetmişlerden olan Luka bunu İskenderiye'de Yunan diliyle toplamıştır. Seksen üç ıshahtır.

4. Yuhanna İncilidir ki İsa'nın ref'inden otuz yıl sonra Rum memleketlerinden Efesüs şehrinde toplanmıştır. Kıptî nüshasında ıshahları otuz üçtür.

Bu İnciller muhteliftir. Birbirlerini tutmazlar. Bunların münderecatında bazı yerler vardır ki bunların ne Allah Talânın kelâmı, ne de İsa Aleyhisselâm'ın kelâmı olmadığına şehadet eder. Meselâ zanlarına göre İsâ Aleyhisselâm'ın çarmıha gerilmesi, defni, semaya yükseltilmesi kıssaları gibi ki bunlar bazı büyükler ve iyi adamlar hakkında yazılan biyografi kitapları gibi İsa Aleyhisselâm'ın doğumu, yükseltilmesi, ve daha bazı ahvali ile bazı kelimelerini şerh yollu yazılmış tarih ve tercüme-i hal kitaplarıdır.» (1)

Evet bunlar İsa (A.) devrinden sonra yazılmış, onun hayatına ve sözlerine ait birer siret kitaplarını andırır. Hiçbiri Hz. İsa'nın konuştuğu dilde değildir. Allah kelâmında İsa'nın aralarında yaşayıp durduğu kimselere İsa'nın hayatı anlatılmaz. Halbuki bu İncillerde «İsa falan yere gitti, orada şunları söyledi...» gibi ifadeler kullanılmaktadır. Belki bunlar İsa'dan sonra kaleme alınmış ter-

(1) Âlûsî, Rûh'ul-Meânî c. 9.

cüme-i hal kitaplarıdır. Zira İsa Aleyhisselâm, inen vahyi hemen yazdırmamıştır. Ondan sonra havariler hafızalarında O'nun söylediklerinden ne kalmışsa kaleme almışlardır. Bu yazma eserler elden ele dolaşa dolaşa, istinsah edile edile birçok değişmelere uğramış, birbirini tutmıyan yüzlerce İncil meydana gelmiştir. Nihayet M. 325 te toplanan İznik konsili, İmparator Kostantin'in zoriyle dört İncil'i kabul etmiştir. Şüphesiz birçok tahrifata uğramasına rağmen bu İncillerde aynen değilse de meâlen gerçekten Allah kelâmı olan âyetler de vardır. Şimdi bunlardan Hz. Resul'ün geleceğini müjdeliyen şu âyetleri görelim :

«Bana buğzeden, pederime de buğzetmiş olur. O başkalarının yapmadıkları amelleri aralarında ben yapmamış olsaydım, onların (bunları yapmamakta) **bir günahları olmazdı, fakat şimdi gördüler ve bana ve pederime buğzettiler. Namuslarında** (ezelde) **yazılmış kelime, yerine gelsin diye onlar bana sebepsiz buğzettiler. Ne zaman pederin yanından size göndereceğim, pederden çıkan Hak Ruhu Muazzî** (teselli̇ edici) **gelirse o bana şehadet eder. Siz de şehadet edersiniz; çünkü siz baştan beri benimle beraberisiniz.»** (Yuhanna İncili : Fasıl : 15, âyet : 23 - 25).

«Beni sevmiyen, sözümü ezberlemez. Duyduğunuz söz benim değil, fakat beni gönderen pederindir. Yanınızda bulunurken bunu size söyledim. Pederin, benim adıma göndereceği Muazzî (teselli̇ edici) **Ruh'ul-Kudüs (Kutsal Ruh) ise size her şeyi öğretecek ve benim bütün söylediklerimi hatırlatacak.** [1] **Size selâmımı bırakıyorum, ben âlemin verdiği gibi vermem. Kalbleriniz muztaribolmasın, telâşlanmasın, ağlamasın. Size benim gideceğimi, sonra size geleceğimi dediğimi işittiniz. Eğer beni seviyorsanız, benim**

(1) Kur'an Hz. İsa'nın sözlerini ve onun gerçek şahsiyyetini hatırlatıyor ya.

pedere gitmemden sevinirsiniz. Çünkü peder benden büyüktür. Size çok konuşmıyacağım. Çünkü bu âlemin reisi geliyor ona verecek bir şeyim yok. Fakat âlem bilsin ki, ben pederi seviyorum ve ben pederin bana vasiyyet ettiği şekilde hareket ediyorum. Kalkın buradan gidelim.» Luka İncili, Fasıl : 14,Âyet : 24 - 30).

«Bunu size söyledim ki şekvâ etmiyesiniz. Onlar sizi topluluklardan çıkaracaklar, hattâ bir zaman gelecek ki o zamanda sizi katleden herkes, Allah'a bir kurban takdim ettiğini zannedecek. Onlar bunu size yapacaklar, zira onlar pederimi tanımadılar ve beni tanımadılar. Lâkin ben, bunu size söyledim ki o zaman gelince bunu size söylemiş olduğumu hatırlayasınız. Bunu da önce size söylemedim, çünkü ben sizinle beraberdim. Ama şimdi ben, beni gönderenin yanıa gidiyorum, oysa hiçbiriniz bana : «Nereye gidiyorsun ? diye sormuyor. Fakat bunu söyledim diye kalblerinize tasa doldu. Ancak ben size hakkı söylüyorum : Benim gidişimde sizin için hayır var. Çünkü ben gitmesem size Muazzî (Tesellî edici) **gelmez. Ama ben gidersem onu size gönderirim. O geldiği zaman da Âlemi günahtan, bir** (iyilik) **den ve deynunet** (kaza ve hesap) **ten dolayı cezalandıracaktır. Bende daha size söyliyeceğim çok şey var. Fakat şimdi siz, onu taşımağa tahammül edemezsiniz. Fakat ne zaman ki o Hak Ruhu gelirse, o sizi bütün hakka irşad eder. Çünkü o, kendinden konuşmaz, o ancak bütün işittiklerini söyler ve kendisine geleni size haber verir.»** (Yuhanna İncili, Fasıl : 16, âyet : 1 - 8, 12 - 13).

Bu son âyet, Kur'an-ı Kerim'de bulunan

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى ﴿٣﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰى ﴿٤﴾

«O kendi havasından konuşmaz, o ancak kendisine vahyedilen bir vahiydir.» (Necim : 3 - 4),

«Ben ancak bana vahyolunana tabi oluyorum.» (al-An'am : 50),

«De ki : onu kendi tarafımdan değiştirmek bana düşmez ben ancak bana vahyolunana uyarım.» (Yunus : 15) âyetlerinin İncil'deki ifadesidir.

Subhanellah ! Şu âyetleri okuyup da inanmıyanların basiretleri bağlı değildir de nedir ? İsa Aleyhisselâm ben gideyim ki o gelsin. Benim gitmem sizin için hayırlıdır. O, Hakkın Ruhudur. O tamamen Hak'ka iletecek demekle o gelecek olan Hak Ruhunun kendinden üstün olduğunu açıkça ifade etmiştir. Yani kendisi hakkı tamamlıyamamıştır. Hakkı tamamlamak için o peygamberin gelmesi lâzımdır. Peki kendisinden sonra muhakkak kendinden üstün bir peygamber geleceğine göre o peygamber kimdir ? Hiç şüphesiz Muhammed Aleyhisselâm.

Burada bir noktaya da işaret edelim : Eski İncil tercümelerinde FARAKLİT veya PARAKLİT (Perikletus) kelimesi aynen muhafaza edilirken, yakın zamanlarda basılmış olan İncil tercümelerinde bu kelime değiştirilerek Arapça tercümelerde Muazzî, Türkçe tercümelerde tesellî edici diye basılmıştır

Fariklit kelimesi iki yönden tefsir edilmiştir : Şefaatçi demektir ki Resulün bir sıfatıdır. Bazı hıristiyanların beyanına göre hak ile bâtılı ayıran demektir. Aslı Faruktur. Lît tahkik ve tekid ifade eder. Bu suretle Fariklît (Sahib'ül-Fürkan = Furkan sahibi) demek olur. Bu ise Hatem'ül-Enbiya Efendimiz'in isimlerinden biridir. Evvelkisi Fariklit'in Yunanca ,ikincisi İbrancadan alınmış olduğuna göredir. Hıristiyanların bu âyetleri anlamamaları sırf dalâlettir. Eski bir Arapça tercümede 13 üncü âyet şöyledir :

قَالَ الْمَسِيحُ لِلْحَوَارِيِّينَ اَنَا اَذْهَبُ وَسَيَأْتِيكُمُ الْفَارْقَلِيطُ رُوحُ
الْحَقِّ الَّذِى لَا يَتَكَلَّمُ مِنْ قِبَلِ نَفْسِهِ اِنَّمَا يَقُولُ كَمَا يُقَالُ لَهُ ۞

«Mesih havarilere : «Ben gideceğim, benden sonra size Hak Ruhu Fariklit gelecek ki o kendinden konuşmaz. Ancak kendisine söylendiği gibi söyler.» (Yuhanna İncili) işte görülüyor ki zaman zaman tahrifata uğrıyan inciller, bu yeni tercümeler elinde de tebeddülâta uğrıyarak safvetini kaybetmiştir.

John Davenport diyor ki : «Hıristiyan müelliflerinin beyanına göre Hıristiyanlık, saraya girdikten sonra İncillerde görülen safvet ve sadeliğini hayliden hayliye kaybetti. Kibir, cimrilik, kan davaları, hizipler, Hıristiyanlığın mürşitlerini tarümer eylemişti. Her fırkanın muharrirleri tarafından sonu gelmiyen bir harb açılmıştı. (Milton) der ki : «(Kostantin) in devrinden çok zaman önce Hıristiyanların hepsi diyanet ve terbiyelerinin ilk sâflığını ve tamamiyyetinin birçoğunu zayi etmişlerdi. Bilâhere Kostantin, kiliseyi zenginleştirince bunlar rütbe aşkına satvet ihrazına müptelâ oldular, Hıristiyanlık da tarümar oldu.» [1]

Bu âyetler, eldeki eski kitapların çeşitli nüshalarında bulunan, Yahudiler ve Hıristiyanlarca aslı değil, yalnız manaları gizlenmek ve yanlış yorumla tahrif edilmek istenen âyetlerdir ki :

«Kendilerine kitap vermiş olduğumuz ve onu lâyıkiyle okuyan kimseler, ona (Kur'an'a) **inanırlar.»** (al-Bakara 121) âyet-i celilesi uyarınca hakkiyle okuyanlar ve birazcık anlayış ve insafı olanlar için bunlar, heyeti mecmuasiyle her türlü şüpheyi kesmeğe kâfi belgelerdir. Ve Kur'an'da bunların her birini tasdik eden âyetler de vardır. Bunlardan başka büyük müfessirler, aslı büsbütün zayi edilmiş, bazı âyetler dahi nakletmişlerdir. Ezcümle İbn-i Abbas Hazretlerinden rivayet olunduğu üzere Cenab-ı Allah Tevrat'ta Benu İsrail'e şöyle bir ahid vermiştir :

---

(1) Bak Kitab-ı Mukaddes; Âlûsî, Ruh'ül Maânî, c. 9; John Davenport, Hz. Muhammed ve Kur'an-ı Kerim.

«Ben İsmail Oğullarından ümmî bir peygamber göndereceğim. Her kim ona tabi olur, ve getirdiği nuru tasdik ederse günahını mağfiret ve kendini Cennete ithal eylerim. Ve ona iki ecir veririm; biri Musa'nın ve diğer İsrail Oğulları peygamberlerinin getirdiklerine uyma ecri; biri de İsmail oğullarından Ümmî peygamber Muhammed'in getirdiğine uyma ecridir.» Bunun Kur'an'daki

«Kendilerine ondan önce kitap verdiğimiz kimseler ona inanırlar. Onlara okunduğu zaman derler ki: «Ona inandık. O, Rabbımızdan gelen gerçektir. Biz ondan önce müslümandık.» İşte sabrettiklerinden dolayı onların ecirleri iki defa verilir.» (al-Kasas : 52 - 54) âyet-i kerimesidir. Bir de Tevrat'ta Hatemülenbiya'nın «Doğumu Mekke'de, Meskeni Taybe'de, mülkü Şam'da ve ümmeti Hamdun.» diye tavsif edildiği nakledilmektedir. ([1])

2. İbrahim Müteferrika'ya Göre Eski Kitaplarda Hz. Muhammed Aleyhisselâm :

Şimdi Müslüman olan ve Türkiye'ye matbaayı getiren İbrahim Müteferrika'nın, bir papas gibi yetişmiş ve va'z verme derecesine varmış iken İslâm Dinini kabul edişini ve ihtidasının sebebini göstermek gayesiyle kaleme aldığı «Risale-i İslâmiyye» adlı yazma eserden bazı kısımları özetliyelim :

«Çocukluktan beri Tevrat, İncil ve Zebur okuyup bunların bütün madde ve tefsirlerinde va'z ve nasihat verecek ehliyyete gelince üstatların «Mensuhtur» diyerek okumamı menettikleri eski Tevrat parçalarını okuma hevesi içime düştü. Bu işi yapınca mahzun gönüllere sevinç veren bir âyetle karşılaştım ki, Yunan Dilinde şöyle yazılmıştır :

---

(1) Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 1, s. 501, 506.

اَغُو يِهُوَ وَاُمْشُرُّشْ شُمْ اِنْ عَمِيُودَهْ اُولِتُمُوِيَهْ يِرُمْ بَنَدِّ قُمْ شَبِرْ اُومِيَنَا
لَاوُدَا تُمْ اَبْ اُمِنِيشْ اِنْ بِرِ نَبِيُو اَلْقَتُشْ اِنْ اُولِتُمُو دِمِشْكُشْ اِلَهْ اَرْتِ
هَرَشْ تُوْتِيُوشْ تَتَرَاتْ شَقُو نَدَشْ اِلَمْ دَعْشَنَا بِنُتْ اِنْ مُنْدُمْ اِنْ نَقَالَهْ نَقُلُومْ

Manası : İnsanlar içinde Tanrı'ya en çok yakın olan, peygamberler zümresinden kâinatın serveri, mevcudat'ın mefharı, tetimme-i devri zaman Muhammed Mustafa'dır. Bütün peygamberlerin ümmeti O'na emanet bırakılmıştır. Ve bütün diğerlerinin ıslâhı için çeşitli ümmetler O'na döneceklerdir. Böylece rütbesi bütün peygamberlerden daha üstündür. Ve O'nun ümmeti bütün iklimler ve insanlar üzerine muzafferdir...

Ben hidayete yakınlaşarak bu âyeti anladığım zaman, Tevrat, Zebur ve İncil konularında hazırlanıp, Muhammed'i inkâr etmelerinin, dünya ve Âhiret işlerinde hüccetleri bulunan kitaplarına aykırı olduğundan, bu yanlış zanlar hakkında biraz araştırmaya başladım. ...Âhir Zaman Peygamberi Hz. Muhammed'e Mekke'de peygamberlik verileceğine dair nazil olan ve ümmetinin dünyevî saâdetine ve uhrevi devletine açık delil olan birkaç âyeti Tevrat'tan Yunan Dili ve Arap harfleriyle yazıp Türk Diline tercümeye çalışıldı :

...(Mukaddes kitapları) çevirdikleri zaman birçok sure ve âyetleri yok ettiklerinde münakaşa ederler. Yirmi dokuzuncu surenin hepsi Âhir Zaman Peygamberinin risaletini bildirmekte, ümmetinin azamet ve şevket sahibi olup bütün muhaliflerini yeneceği, böyle âlemin sukûna kavuşacağı, saâdete nail olacakları hakında olduğundan mezkûr sureyi mensuh addederek halkı okumaktan menederler. Bunları hesaba katmasak bile amelde riâyet et-

tikleri ecza (cüzler, parçalar) da bile Resul-i Âhir zaman ve tetimme-i devri zaman'ın, Muhammed olduğunu gösteren açık delil ve işaretler vardır. Vaziyeti, feraseti olanlar anlarlar. Ama Resul-i Kibriya, Hatemülenbiya, Musahhihüşşeri'a (Büyük Resul, Peygamberlerin son halkası, şeriatin düzelticisi) hakkında İncil'lerinde nazil olan âyetlerin bir kısmını yok edüp, bir kısmından da O'nun ismini değiştirip, böylece batıl mezhepleri birbirine zıddolup, tartışma ve münazaralarında ve tefsirlerinde bazı âyetlerine dahl (Müdahale), bazılarını ikrar, bazılarını tevil ve bazılarını da inkâr yolu ile yazmışlardır.

نَامْ اُونْشْ پُرُوفَتْ اَتْ اِيشَالَشْ مُوزَشْ اَتْ دَاوُدْ پُرُوفَارُ نْتَادَتْ
اَغُودِ قِوُاوُوپِشْ قِوِشْ نْتْ اِشْقِرِيتَاالِ لِپْرِشْ اَغُوشُمْ اِلْيَاشْ اَتْ پُوثَتْ مَهْ
وَانُوزُشْ مَايُورْ اَزْمه شْنْثْ نُومَنْ اَيُوشْ اَحْمَشْ اِدَاسْتْ لَاوُدْ اَتْرُ

Bu âyet İncil'de birinci surede zikrolunmuştu. Fakat kâfirler bunu, buna aidolan birkaç âyetle birlikte yok ettiler. Bu sebeple bazıları inkâr ederken bazıları kitaplarında ve İncil'in âyetlerinden olduğunu söylerler. Büyük Peygamber'in adını değiştirip (Ahmed) kelimesinin bulunduğu yerde (İsa) okurlar.

Manası ve iniş sebebi :

Hz. Yahya dünyaya geldi, çocukluğu bırakıp kıyamet ahvaline meyletti, ve Tevrat'ı ezberledi. On yaşında şer'î hükümlerin künhüne erdi. İsrail Oğulları onu dinlemedi. Otuz yıl sonra halkı, İsa Aleyhisselâm'a davet etti : «Gökten kendisine kitap inecek, mucizeler göstercektir.» dedi. Sonra İsa Beytülmakdis'e geldi. İncil nazil oldu. Herkesten önce (ona) zekerriyya oğlu Yahya inandı. Fakat İsrail oğulları kabul etmediler, ve mucizeler istediler. İsa onları inandırmak için bu âyetleri okudu :

اَنّ۪ٓي اَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطّ۪ينِ كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ فَاَنْفُخُ ف۪يهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ وَاُحْيِ الْمَوْتٰى بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ ف۪ي بُيُوتِكُمْ ... ﴿٤٩﴾

1. **«Ben çamurdan kuş gibi bir şey yaratır, ona üflerim. Allah'ın izniyle kuş olur; anadan doğma körü ve alacalıyı iyi ederim. Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim yediklerinizi ve evlerinizde yığıp biriktirdiklerinizi size haber veririm.»** (Âli İmran 49).

اِنّ۪ي رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْت۪ي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُٓ اَحْمَدُ ... ﴿٦﴾

2. **«Ey İsrail Oğulları, doğrusu ben benden önce gelen Tevrat'ı doğrulıyan ve benden sonra gelecek, adı Ahmed olan bir peygamberi müjdeliyen, Allah'ın size gönderilmiş bir peygamberiyim.»** (Saf Suresi : 6) (yukarıdaki Yunanca Âyetlerin Kur'an'daki ifadesi.)

Zamanımız kâfirlerinin çoğu bu âyeti el'an İncil'de bulamadıkları için inkâr ederler. Lâkin küfürlerinden utananlar, İncil ve Tevrat'ta mahir olanlar ve kitapları okuyanlar kabul ederler. Fakat Muhammed'in ismi yerinde İsa okurlar. Bu âyeti Yahya'ya isnadedip onun Hz. İsa hakkında söylediğini ve İncil'de de zikrolunduğunu der ve değiştirip «ya'tî min ba'dî ismuhu îsa = Benden sonra gelecek, ismi İsa'dır...» diye okurlar. Bu fikirlerinin gerçekle hiçbir ilgisi olmadığı, gün gibi meydandadır :

Evvelâ adı geçen mucizelerin zikri, Hz. İsa'nın kelâmıdır diye kendileri söylerler. Bu âyet ise o mucize âyetlerinin peşinde ara vermeden vaki olmuştur. Surenin evve-

linde Hz. İsa güzel bir şekilde geçer. Lâkin Yahya bn. Zekeriyya'nın kelâmıdır diye batıl bir yol tutarlar. Çünkü hakikati kabul ettikleri takdirde bu âyetten, Muhammed'in peygamberliğinin kasdedildiği, ve bunu değiştirdikleri anlaşılacak, rezil olacaklardır.

Sonra Yahya halkı İsa'yı ve İncil'in hükmüne çağırıp İsa'nın faziletini açıkladı. Ve Hazret-i Muhammed'in bütün peygamberlerin en üstünü ve en şereflisi olduğunu şöyle beyan eyledi :

اِشْ وَرُوْ قِوِى پُونَهْ مَهْ وَبِنْتْ وَالِدُرْ مَهْ اَشْتْ قِيشْ نُوْنْ شُمْ دِكْنُوشْ قِوِى شُولَهْ
اَشْ پُوْرْ تَمْ.

Manası : Tanrı kudretinden İsa'yı Meryem'in ruhundan babasız yaratıp fanî âleme getirdi. Semadan kendilerine kitap indirdi. Büyük mucize ile aziz kaldı... Lâkin benim dünyada olanlar, Hak yolundan ayrıldığı zaman, Hak tarafından Nübüvvet-i Hatemiyye (Son Peygamberlik) ve RİSALET-İ UZMÂ (Büyük peygamberlik) ile bir peygamber vazifelendirilse gerektir ki, ben (Yahya) ve İsa bunca kerametle azizleştirilmiş iken o peygamberin keşkülünü taşımağa ve diz bağını çözmeğe lâyık değiliz.» Bu âyet, İncil'de birinci surede ve bunca tahrifattan sonra kalmıştır ve bütün lisanlarda hâlâ mevcuttur. Fakat kâfirler bunda dahi tevillere girişerek : «Bu söz Hz. Yahya'nındır. İsa'nın peygamberliğinden evvel söylenmiş, sonra Yahya'nın hikâyesinde nazil olup İncil'de yer almıştır» derler.

Sonra bu âyet İncil'de birçok defalar zikredilmiş olup yine Birinci Kitap, Yirminci Surede yer almıştır :

تَشْتِسِ قِوِدْ يَتِشْ شَدْ قِوْمِنُورْ اَشْتْ اِنْ دَغْنُومْ ثَلُودُمْ مَايُوْرُوپِشْ اَشْتْ

Manası ve sebeb-i nüzulü :

Bir kadın iki çocuğunu İsa'ya getirip :

«— Çocuklarım sana feda olsun. Ömürleri boyunca sana kulluk etsinler ve kıyamet gününde dereceleri sana yakın olsun.» dedi. İsa, bu kadına şöyle buyurdu :

«— Ey kadın, benim risaletim müddetinden sonra mükerrem bir zat gelecek, peygamber olacak, ümmeti bütün ümmetlerden fazla şerefli olup, şeriati kıyamet gününe kadar baki, şefaati Allah yanında makbul olup, O'nun sünnetlerine tabi olup amel edenin sevabı, benim sünnetlerime tabi olup amel edenlerin sevabından daha fazla olacaktır. Ve kıyamet gününde yüksek mertebelere erişecektir.» diye haber verdi. Kadın O'nun ne zaman geleceğini öğrenmek için yalvardı. İsa şöyle buyurdu :

«— Ey kadın, sen ve senin çocukların O zatı göremezsiniz. Lâkin şerefli ismini sana bildireyim; şöyle ki sen ve çocukların iman getirip şefaatine nail olasınız.» Şerefli ismini bildirip Tanrı'ya hamdü sena ettiler. Lâkin dinsiz kâfirler tahriflerinde o ismi, yine Muhammed lâfziyle okumayıp Âhir zaman müddetini yedi tabakaya bölüp Hz. İsa'nın göklerden inip yer yüzünde kırk yıl adalet eyliyeceğini muradedüp abes değiştirmeler yaptılar. Zira İncillerinin son cüz'ünde şöyle yazılıdır : «Kıyamet gününe yakın, İsa Şam tarafına nail olup, kırk zamanda yer yüzünde padişahlık edip o derecede adalet olsa gerektir ki, koyun ile kurt karışup zarar ve ziyandan emin olalar.»

«Dördüncü olarak şunu söylemek lâzımdır ki : Hz. İsa, şehir şehir seyahat ederek nasihat ve hak'ka davet ederken her mecliste Âhir zaman Peygamberi ve O'nun ümmetinin faziletlerini beyan etmeden davetine başlamazdı. Ve bütün Havariler iman getirip O'nun (Muhammed'in) şerefli gelişini bekliyorlardı. Ve kendileri hayatta iken «O

Âhir Zaman Peygamberinin yakınları oluruz.» diyorlardı. Bu sebeple İsa'ya sordular :

«— Ey İsa haber verdiğin Âhir Zaman Peygamberi'nin biz, yakınları olup yanında hangimiz daha üstün olsa gerektir ?» İsa havarilere şöyle cevap verdi :

اَمَنْ دِقُووِنِيش نُونْ اَشْت شُقْتَاتْ اِنْرَ عَتْش اُمْلِرِيشْ قُوشِقْوَامْ هَايُورْ
يُوحَانَهْ بَتِشْتَاشَدْ قِوَاشَتْ مِنِشْ اِنْ دَعْنُوتَاوُرْمْ مَايُورْ اَيُو اَشْت

Bu âyet İncil'de Kitab-ı evvelde, 11 inci surede yazılıdır. Manası budur : «Beni peygamber gönderen Hak için yemin ederim ki, benim nübûvvetimi ve bana inecek İncil'i tasdik edenlerin en kıdemlisi ve en üstünü ve ana rahminden doğanların seyyidi Hz. Yahya iken o dahi o Âhir Zaman Peygamberinin saâdetli günlerinde bulunup sünneti üzerine iki rek'at namaz kılanların mertebesine ulaşamaz.» Lâkin dinsiz kâfirler bu âyeti kinayeye hamledip Âhir Zamanda İsa'nın yer yüzüne ineceğini murad ederler.

İbrahim Müteferrika, daha sonra eserinde Paulus isimli birinin Hz. İsa'dan sonra gelip Hıristiyanlığı iyice tahrif ve halkı idlâl ettiğini, nihayet papaslar, rahipler kendi mevkilerini sağlamlamak için dini dünyaya âlet ederek dinde değiştirmeler yaptıklarını, dini bozduklarını kaydedip şöyle devam ediyor :

«Papanın hilâfetinin sahte sözlerle olduğunda bütün bu mezkûr fırkalar birleşmişlerdir. Yalanları için tafsilâtlı kitaplar yazmışlardır. Yıkılması yakındır, diye beklemektedirler. Bunu yaparken Hz. İsa'nın şu sözlerine dayanmaktadırlar :

«İsa defalarca havarilere şöyle haber verdi ki : «Benim risaletimin arkasından, hilâfetimi iddia eden nice yalancılar meydana çıkacaktır. Dünya malı için kâfir ola-

caklardır. Sayısız kimseleri kendilerine tabi kılsalar gerektir. Uyanık bulunun, onlara itimadetmeyin :

شرغنت اتم پنودو قرشت ات پودو پروفت ات ادنت شغيا ات ادنت شغنا
ات پراقو لا شدندم شه فرپونشت ايثام القنوش ووش عوتم قاوت اقشه
پرودقش اوميا.

«Bu kelâmın Hz. İsa'nın sözü olduğu açıktır. Hâlâ İkinci Kitabın onüçüncü suresinde yazılıdır. O dinsiz papa, kendisine aidolduğunu anlıyarak bu cüz'ü çıkarmıştır.

İbrahim Müteferrika, daha sonra Tevrat'ta Muhammed Aleyhisselâm'ın geleceğini müjdeliyen âyetlere temas ederek :

Nuh'un, ümmetine dokuz yüz elli yıl dini tebliğ ettiğini, fakat kavmi dinlemediği için Allah'ın, gazabedip bütün insan cinsini mahvedeceğini Nuh'a bildirmesi üzerine Nuh'un Tanrıya insan zürriyetini mahvetmemesi için yalvardığını ve Arş Sahifesinde Tanrı'nın adına yakın gördüğü adın, ve O'nun ümmetinin yüzü hürmetine insan cinsini mahvetmemesini istediğini, bu adın hürmetine Tanrı'nın insan cinsine acıdığını Tevrat'tan nakleder. Yine Tevrat'tan : «Dördüncü binde İbrahim görevlendirildi. Tanrı O'na İsmail zürriyetinden Muhammed al-Mustafa Hazretlerinin geleceğini haber verdi :

Manası : Tanrı İbrahim'e seslenerek şöyle buyurdu :

يهواوتم دكشت ابراهامو پشقوا شمشته لوط شپارا و شمت اب
اشتو لقوا و بي اش ادشيتم تراوتم ات ادمرد امات اداورانتم
ات اقسد نتم ورشش . نام تقام هانوق ركوتم قوام و دش ___
نب دا ترش شم ات شمن توء انشقو لا شقلوم

«Şu dağ üzerinde dur, gözünü aç, batıya ve doğuya, sağa ve sola bak; Tanrına şükreyle. Zira gördüğün memleketleri senin tohumundan gelenlere versem gerektir. Batıdan doğuya değin sağda ve solda bütün iklimleri ve lisanları senin çocuklarının hükmüne versem gerektir.» Bu âyetler Kitab-ı Musa'da on üçüncü surededir. Tevil edilen âyetlerden biri de şudur : «Ey İbrahim, duan kabul

اقت شرمو نم يهواد ابراهام دشند وايشت نون آرت هرش
توش شدقو برودبت اوششرش توش فورش اتا قونون
ووقابتر امیلوش نومن توام ابرام شد ووقابتر ابراهام
قويا باترم ملتو دنش غشوم فودشتو ته .

olundu. Büyüklüğün hakkı için sana bir çocuk veririm ki, onun zürriyetinden Âhir zamanda bütün mahlûkatın en üstünü (olan) bir peygamber gelip ümmeti, senin el'an (şimdi) bulunduğun memleketi kıyamete kadar tutarlar ve dünya memleketlerine, göklerin kapladığı yerlere ve oralarda oturanlara malik olurlar. Deniz kumundan ve yıldızlardan çok ederim (onları). Ve adın, şimdiden sonra İbrahim olsun. (Zira Tevrat'ın rivayetine göre adı Abram idi. Bu âyet inince İbrahim oldu. ...Süryan Dilinde Abrahim (= merhametli) demektir. Kâfirler bu âyeti bir türlü tevile kadir olamayıp. «Mensuhtur» diye iddia ederler...

Evvelâ Danyal'ın Kitabında yazılı olan budur ki : Suçluları tedavî eden Peygamberlerin Sonuncusu, risaletini bildirmek üzere fanî dünyaya şeref vermesinden sonra on zaman geçmesine yakın ümmeti hakkında vadolunanlar kemale gelip halifeleri adalet üzerine şer-i şerif ve teblîğ-i hilâfet edip etrafa İslâm Şeriati hakim olup fetih-

ler yapsalar gerektir ....». ([1]) ([2])İbrahim Müteferrika'nın Risale-i İslâmiyyesinden özetle ve bazı kelime ve terkipleri sadeleştirmek suretiyle sunduğum kısımlar burada bitti.

3. Doğunun Kudsal Kitaplarında Muhammed Aleyhisselâm'a İşaretler :

Bu bahsi Pakistan'lı Profesör Muhammed Hamidullah'ın 1962 yılında Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesinde verdiği Tefsir Derslerinden birinde tuttuğum birkaç satırlık notu da kaydederek bitirmek istiyorum. Muhterem Profesör, söylediği sözlerin kaynaklarını ve geçtiği yerleri bizlere gösteriyordu, diyordu ki :

Zerdüşt'ün getirdiği kudsal kitap Zend-Avesta'da aynen şöyle deniyor : «Övgülere müstağrak» ve «herkes için rahmet» isminde bir put kırıcı gelecek.»

Hz. Peygamber'in ismi Muhammed (çok övülmüş), sıfatı da Rahmeten li'l-âlemîn (herkese rahmet) dir.

Brahmanizmde, Allah'ın yer yüzüne insan şeklinde ineceğine inanılır. Bunların kutsal kitaplardan müteşekkil bir külliyatı vardır. Bu kitaplara PUPRANA denir. Harfiyyen manası «Eski Yazılar» demektir. Kur'an-ı Kerim, Şuarâ Suresi'nin 196 ncı âyetinde bu kitaba işaret etmiştir : «Şüphesiz bu Kur'an, âlemlerin Rabbının indirmesidir. Uyarıcılardan olasın diye onu senin kalbine Ruhu'l-Emîn, ap açık bir Arapça ile indirdi. O, Zuburu'l-Evvelîn (Eski Yazılar) da da vardır.» İşte Kur'an-ı Kerim'in de açıkça işaret ettiği bu PURANA'ya göre Allah yer yü-

---

(1) Gerçekten Hicretin Onuncu yılında Mekke fetholundu. On sene süren Hz. Ömer devrinde Doğuda İran fetholunmuş. Batıda Kuzey Afrika'nın büyük bir kısmı İslâm ülkesine katılmıştı.

(2) İbrahim Müteferrika, Risale-i İslâmiyye, (yazma) İstanbul, Es'ad Efendi Kütüphanesi, 1187 numarada.

züne on defa inecektir. Son defa bir savaşçı (muharip) şeklinde zuhur edecek, babası «Allah'ın kulu (Abdullah)» adında bir erkek, annesi «Güvene lâyik (Âmine)» adında bir kadın olacaktır.

Yine Hindistan'da Brehmenlerin kudsal kitabı olan VEDA'lara göre bu muharib, kumlar diyarında doğacak, sonra vatanını terk edip kuzeydeki bir yere iltica edecektir. Göğe değecek bir arabası olacaktır. Bu zat, deve sahibi bir hakîm (hikmetli kişi) olarak, yapacağı iki büyük savaşın birincisinde 300, ikincisinde 10000 askeri bulunacaktır.

Peygamberimiz, kumlar diyarı olan Mekke'de doğmuş, peygamberliğin ortalarında Medine'ye kendisiyle 300, son savaşı Mekke'nin Fethinde 10,000 askeri bulunmuştur. Göğe değen arabası da şüphesiz yaptığı Mi'racın ifadesidir.

İşte görülüyor ki, bütün semavî kitaplar, Fahr-i Kâinat Efendimiz'in geleceğini açıkça ifade etmişlerdir. O'nun son peygamber, Peygamberlerin zübdesi olduğunda zerre kadar şüphe yoktur. Âdem'den beri her peygamber, Allah'ın bir sıfatında fanî olmuş iken O, ferdaniyyet makamına ulaşmış, Allah'ın doğrudan doğruya zatında fanî olmuştur. O'nun içindir ki, O'na Ruhu'l-Hakk deniliyor. Salât ve selâm O'na Tazim ve tekrim Ashabına...

«İnnad'dîna 'indallâhi'l-islâm. = Şüphesiz Allah indinde din, ancak İslâmdır. (Âl-i İmran : 19).»

Şimdiye kadar Hıristiyan âlimi iken islâmı inceledikten sonra onu seçen çok kimse vardır. Yukarıda işaret edilenler de bunlar arasındadır. Ama müslümanlığı iyi bilen bir islâm âliminin, Hıristiyanlığı inceledikten sonra Hıristiyan olduğu asla görülmemiştir. Demek ki ilmî inceleme de İslâm'ın üstünlüğüne götürüyor insanı.

Altıncı Bölüm

MÜNAFIKLAR

A — MÜNAFIKLARIN DURUMU

RESULULLAH'a cephe alan, İslâma tuzak kuran bir zümre daha vardı ki, bunlar çok tehlikeli kimselerdi. Zira bunların yüzleri dost, özleri düşman idi. Bunlar münafıklardı. Zahirde müslüman görünüyorlardı. İçten imansız idiler. Türlü hileli sözlerle öz müslümanları da yollarından çevirmeğe, İslâmı yıkmağa, inanmış kalblere şüphe atmağa gayret ediyorlardı. Aynı zamanda Yahudilerle de iş birliği yapıyorlardı. Reisleri Abdullah bn. Übeyy ibn. Selûl idi. Bu adam, içten peygamberin azılı düşmanı idi. Sebebi : Resulullah Medine'ye gelmezden önce Evs ve Hazrec kabileleri anlaşıp onu başkan seçmeğe karar vermişlerdi. Hemen hemen taç giyecekti. Fakat Allah'ın Resulü gelince onun reisliği suya düştü. İşte bundan ötürü bu adamın içini haset kaplamıştı. Yüzden dost görünüyor ama arkadan türlü entrikalara baş vuruyordu. Kur'an ise onların entrikalarını, hilelerini, hasılı bütün içlerini açığa çıkarıyordu

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ (٨) يُخَادِعُونَ
اللّٰهَ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ اِلَّا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (٩)

«İnsanlardan bazıları da var ki, «Allah'a ve Âhiret gününe inandık.» derler ama inanmış değillerdir. Allah'ı ve müminleri aldatmağa çalışırlar; ama gerçekte kendilerini aldatıyorlar da anlamıyorlar.»

«İman edenlerle karşılaştıkları zaman «İnandık.» derler, şeytanlariyle yalnız kaldıkları zaman «Biz, sizinle beraberiz; biz ancak (onlarla) **alay ediyoruz.» derler.»** (al-Bakara 8,9, 14)

Bir gün Abdullah ibnu Übeyy ve arkadaşları, sahabeden bir topluluğa rastladılar. Abdullah yanındakilere «Bakınız, bu sefihleri sizden nasıl defedeceğim ?» dedi. Ebubekir'in elini tutup «Merhaba sıddîk, Teym Oğullarının seyyidi, İslâmın şeyhi, Ğar'da Resulullah'ın ikincisi, malını ve canını Resulullah'ın uğrunda feda eden !» dedi. Sonra Ömer'in elinden tuttu : «Merhaba Adiyy Oğullarının seyyidi, faruk, dinine kavî, nefsini ve malını Resulullah'ın uğruna feda eden !» dedi. Sonra Ali (R.A.) in elinden tutarak «Merhaba Resulullah'ın amcası oğlu, damadı, Resulullah'tan başka bütün Haşim Oğullarının seyyidi!» dedi. (1) Bu âyet onun bu münafıklığı üzerine nazil oldu.

«Allah da alay eder ve azgınlıklarında bocalayıp dururken onları hallerinde bırakır. Bunlar öyle kimselerdir ki, hidâyet bedeline dalâleti satın almışlardır. Ticaretleri kâr etmemiştir. Yollarını bulmuş da değillerdir. Bunlar şuna benzer ki : Bir ateş yakmak istedi, vaktâki ateş, çevresindekileri aydınlattı, tam o sırada Allah nurlarını giderdi. Kendilerini zulmetler içinde bıraktı. Artık görmezler. Sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler artık bunlar görmezler. Yahut gökten boşanan bir yağmur hali gibidir ki, onda karanlıklar var, bir gürleme, bir şimşek var. Yıldırımlardan ölüm korkusiyle parmaklarını kulaklarına tıkıyorlar. Ve Allah kâfirleri kuşatmıştır. Şimşek nerede ise gözlerini kapıverecek. Önlerini aydınlattı mı ışığında yürüyorlar, karanlık üzerlerine çöktü mü dikilip kalıyorlar.

(1) Kadî, c. 1, s. 34.

Allah dilemiş olsaydı elbet işitmelerini, görmelerini de alıverirdi. Şüphe yok ki, Allah her şeye kadirdir.» (al-Bakara : 15 - 20).

Uhud Savaşı (IV/626) nda Resulullah ashabiyle şehrin dışına mı çıkılıp savaşılması veya şehrin içinden mi müdafaa edilmesi konusunda istişare buyurdu. Çoğunluğu teşkil eden genç ve tecrübesiz mü'minler dışarı çıkmak, şehidolmak istiyorlardı. Resulullah içeriden müdafaaya taraftardı. Ashabın yaşlıları, Abdullah ibnu Übey de bu fikirde idiler. Abdullah, şimdiye kadar yapmış oldukları muharebelerde ne kadar şehrin içinde kalıp müdafaa yapmışlarsa galip gelmiş olduklarını ne kadar şehrin dışına çıkmışlarsa yenilmiş bulunduklarını söylemiş, şehrin içinden müdafaa edilmesini istemişti. Ama Resul-i Ekrem gençlerin ve çoğunluğun sözünü kırmak istemedi. Şehrin dışına çıkmağa karar verdi.

Münafıkların reisi Abdullah, sözünün dinlenmediğine kızarak yolda üçyüz kişi kadar olan adamlarını İslâm ordusundan çekip müslümanları müşkil durumda bıraktı. Böylece hiyanetini gösterdi. Müslümanlara şantaj yaptı. Fakat adamlarından birkaç kişi de geri dönmeğe fırsat bulamamıştı. Savaşta Müslümanlar galip geleceklerdi, ama Resul'ün Uhud gediğine yerleştirmiş olduğu okçuların, Resul'ün yerlerinden ayrılmamaları hususunda verdiği sıkı emri dinlemeyip ganimet peşine koşmaları yüzünden savaş talii, müslümanların aleyhine döndü. Bu münafıklar evvelâ sevindiler «Artık Muhammed perişan oldu» dediler. Ama sonra kendi canlarından da korktukları için telâşa düştüler. Diyorlardı ki «Muhammed'in dediği doğru olsa, getirdiği din hak olsaydı, biz burada öldürülmezdik...», «Muhammed bizim sözümüzü dinleseydi, böyle olmazdı.» Şu âyet-i celile buna işaret etmektedir

«Onlardan birtakımı da kendi dertlerine düşmüşlerdi. Haksız yere Allah hakkında cahiliyye devrinde olduğu gibi zan besliyorlar» Bu işten bize bir şey var mı? diyorlardı. De ki: «Doğrusu işin hepsi Allah'ındır.» Sana açmadıklarını içlerinde gizliyorlar: «Bu işten bize bir şey olsaydı burada öldürülmezdik.» diyorlar. De ki: «Evlerinizde de olsaydınız, haklarında ölüm yazılı olanlar, devrilecekleri yere varırlardı...» (Âl-i İmran 154).

«Ey inananlar, küfredenler ve savaşa giden kardeşleri hakkında onlar yanımızda olsalardı, ölmezler ve öldürülmezlerdi.» diyenler gibi olmayın ki, Allah onların kalblerine hasret koysun. Allah öldürür ve diriltir. Allah yaptıklarınızı görür. Allah yolunda öldürülür veya ölürseniz elbette Allah'tan mağfiret ve rahmet var ki O, onların yığdıklarından hayırlıdır.» (Âl-i İmran 156 - 157). [1]

İbn-i Abbas'tan rivayet edildiğine göre bir münafık bir Yahudî çekişmişti, Yahûdî, aralarındaki davayı hall için Peygamber Aleyhisselâm'a baş vurmak, münafık da rüşvete düşkün olan Kâ'b İbnu Eşref'e gitmek istiyordu. Zira Yahudî haklı idi. Peygamber'e gitseler O, Yahûdî lehine hüküm verecekti. Nihayet Allah'ın Resulüne geldiler. Hz. Peygamber Yahudî lehine hüküm verdi. Münafık, bu hükme razı olmadı, Ömer'e gidelim, dedi. Ömer'e vardılar. Yahudi Ömer'e:

— Resulullah'a gittik; O benim lehime hüküm verdi ama, bu ona razı olmadı, «Ömer'e gidelim.» dedi, diye meseleyi anlattı.

Ömer münafıka sordu

— Öyle mi?

— Evet.

— Durun, geliyorum.

---

(1) İbn-i Hişâm, c. 1, s. 552; Taberi, Câmi'ül-Beyân. c. 4, s. 89 - 90.

İçeri girip kılıcını kuşanarak çıktı ve münafıkın boynunu vurdu «Allah'ın ve Resulünün hükmüne razı olmıyana hükmüm budur.» dedi

Münafıkın ailesi Hazret-i Peygamber'e müracaat ettiler. Peygamber Aleyhisselâm Ömer'den böyle olup olmadığını sordu. Ömer de «Hükmünüzü reddetti, yâ Resulâllah.» diye cevap verdi. Cebrail gelip «Ömer Faruktur, hak ile batılı ayırdı.» Buyurdu. Bundan sonra **Ömer, Faruk** ismini aldı. Şu âyet bu olay üzerine indi

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ
يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ
الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿٦٠﴾

«**Hem sana indirilene, hem de senden evvel indirilene inandıkları zanneden kimseleri görmüyor musun? tağuta** (o azgın şeytana) **muhakeme olmak istiyorlar. Oysa onlar onu inkâr etmekle emredilmişlerdi. O şeytan da onları uzak bir sapıklığa düşürmek istiyor.**» (an-Nisa' 60) (1)

Yukarıda bu âyetin sebeb-i nüzulü olarak kaydettiğimiz rivayet doğru görünmemektedir. Daha doğru bir rivayete göre Münafıklardan Cilâs, Muattip, Rafi' ve Bişr; bir müslümanla aralarındaki dâvayı halletmek için Resulullah'a değil de bir kâhine baş vurmak istemeleri üzerine bu âyet inmiştir. (2) Bu rivayet daha doğru görünmektedir. Çünkü tefsirde ulemanın önderi olan Abu Cafer Taberî, birinci rivayeti almamıştır. İkinci rivayeti birkaç varyantiyle kaydetmiştir. Tanrı sözünün devamından da

---

(1) Kadi, c. 1, s. 283; keza bak H.Y. Hak Dini Kur'an Dili, c. 2, s. 1822 - 3.

(2) İbn-i Hişâm, Sîrat'ün Nebî, c.1, s. 526; Taberî Câmiu'l-Beyân, c. 5. s. 90 - 92.

bunun doğruluğu anlaşılmaktadır. Kaldı ki Hz. Ömer'in hemen bir sinirlenme ile bir adamın başını uçuracağını havsala kabul etmemektedir. Kur'an münafıkları anlatmağa devamla diyor ki

«Onlara : «Allah'ın indirdiğine ve Peygambere geliniz.» denilse münafıkları görürsün ki büsbütün senden uzaklaşırlar. Elleriyle işlediklerin (hatâ) **den dolayı başlarına bir felâket gelince nasıl ? Allah'a yemin ederek «İyilik etmek ve uzlaştırmaktan başka bir şey yapmadık.» diye sana geldiler. Onlar öyle kimselerdir ki Allah onların kalblerinde olanı bilir; onlara yüz verme, öğüt ver ve ruhlarına tesir edecek beliğ söz söyle. Biz, her peygamberi, ancak Allah'ın izniyle itaat olunması için gönderdik. Halbuki onlar kendilerine yazık ettikleri zaman sana gelip Allah'tan bağışlanmak dileseler ve peygamber de onlar için mağfiret dileseydi elbette Allah'ı, daima tevbeleri kabul eden ve rahmet eden bulurlardı. Hayır, Rabbın için** (ya Muhammed) **aralarında çıkan çatallanmış, çekişmeli işlerde seni hakem tayin edip, sonra senin verdiğin hükümden de içlerinde bir sıkıntı duymayıp ve kendilerini tamamen sana vermedikçe inanmış olmazlar.»** (an-Nisa' 60 - 65).

B — UHUD MUSİBETİ ALLAH'IN İZNİYLE VE BİR HİKMET ALTINDA OLMUŞTUR

وَمَا اَصَابَكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ ۝

«İki toplumun karşılaştığı gün başınıza gelen, Allah'ın izniyledir. Bu, inananları ve münafıkları bilmesi (belirtmesi) **içindir. Ki onlara** (münafıklık **edenlere) «Gelin, Allah yolunda savaşın veya savunun.» denildi de «Savaşmayı bilsek, arkanızdan gelirdik.» dediler. O gün onlar, imandan çok küfre yakındılar. Kalblerinde olmıyanı ağızla-**

riyle söylüyorlar. Allah, onların gizlediklerini daha iyi bilir. Onlar ki oturdular ve kardeşleri için : «Bize uysalardı öldürülmezlerdi...» dediler. De ki : «O halde, doğru iseniz, ölümü kendinizden savın.» (Âl-i İmran 166 - 168).

Bu suretle mü'minler ve münafıklar anlaşılmış, Resulullah (S.A.V.) in sözünün dinlenmemesinin neye müncer olacağı açık bir şekilde gösterilmiş, kumandanının sözüne mutlaka itaat gerektiği, acı bir şekilde ihtar edilmiş, ve en tehlikeli anlarda, vaziyyetlerde bile Allah'ın İslâm Dinini mahvolmaktan korumakta olduğu meydana çıkmıştır.

C — ŞEHADET MEVKİİ

Harbden kaçmak, insanı ölümden kurtarmaz. Çünkü ölümün sebepleri çoktur. Savaş ölüme, oturmak kurtuluşa sebebolabildiği gibi bazan bunun aksi de olmaktadır. Hem insan nasıl olsa bir gün ölüverecektir. Ölümün pençesinden kim kurtulabilir ?

«Nerede olsanız, sağlam kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size yeticektir...» (an-Nisa' 78).

«De ki : «Eğer ölümden yahut öldürülmekten kaçıyorsanız, bilin ki kaçmak size faide vermiyecektir. Kaçsanız bile az bir zamandan fazla yaşıyamazsınız.» de ki : «Allah size bir kötülük dilese veya bir rahmet istese, sizi O'ndan kim koruyabilir ?» Allah'tan başka kendilerine bir dost ve bir yardımcı bulamazlar.» (al-Ahzap 16 - 17).

«Her ne denlû yâşar îse bir kişî; Âkibet ölmekdürür ânın işi.»

İnsan nasıl olsa bir gün ölüm şerbetini içeceğine göre, zillet içerisinde yaşamaktan ise şerefle ölmeği tercih etmelidir. İnsan bir gaye için yaşar. Gayesiz, idealsiz insanın, düşünceden mahrum canlılarla ne farkı vardır ? Gaye sahibi, ideali uğruna canını seve seve vermesini bilir.

Müslümanların gayesi, Allah'ın emirlerine uymak, İslâm Dinini yerleştirip yaymak, cihanı küfür ve cehalet bataklığından kurtarıp selâmete, nura ulaştırmak, cemiyyetleri adalet, ve hakkaniyyet içinde sulh ve saâdetle yaşatmaktır. İşte bu yüksek ideali gerçekleştirmek için seve seve ölüme atılan mü'minler ölmezler, kalblerde yaşarlar, mefkûreleşirler, hürmetle anılırlar. Ve ebedî bir saâdete ulaşırlar. Allah Taâlâ, şimdi onların âhiretteki yerlerini belirterek diyor ki

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾
فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ
مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ
مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٧١﴾

«Allah yolunda öldürülenleri ölüdürler zannetme, onlar diridirler, Rablarının katında rızıklanmaktadırlar. Allah'ın kereminden kendilerine bahşettiği (nimetler) **ile sevinip, arkalarından kendilerine yetişemiyen mücahidlere de : «Onlara bir korku yoktur, onlar da üzülmiyeceklerdir.» diye müjde verilmesini isterler. Allah'ın bir nimetini, bir de keremini ve Allah'ın mü'minlerin sevabını zayi etmiyeceğini müjdelerler.»** (Ali İmran 169 - 171).

İnsan, görünür bir heykelden ibaret değildir. Zatiyle düşünen, anlıyan, bedenin yok olmasiyle yok olmıyan bir cevherdir. İnsanın idraki, acı ve tatlıları duyması, bedene bağlı değildir. İbnu Abbas (Radiyallahu Anhuma) dan rivayet edilen bir Hadiste Allah'ın Resulü şöyle buyurmuştur : «Uhud'da kardeşleriniz şehit düşünce Allah Taâlâ onların ruhlarını yeşil kuşların içine (şekline) koydu.

Cennetin nehirlerine giderler, meyvelerinden yer ve Arş-ı A'lân)ın gölgesinde asılı bulunan kandillere çıkarlar, istirahat ederler. Yediklerinin ve içtiklerinin hoşluğunu, uyudukları yerin güzelliğini ve letafetini tadınca «Keşki Allah'ın bize neler lütfettiğini kardeşlerimiz bilselerdi de savaştan çekinmeselerdi.» dediler. Allah Taâlâ da «Tarafınızdan ben, onlara bunu duyururum.» buyurdu ve bu âyetleri indirdi.» (1)

Tirmizî, Hakim ve diğerlerinin rivayet ettikleri Hadis «Cabir (Allah ondan razı olsun) dedi ki Resulullah (Allah O'na salât ve selâm etsin) bana rast geldi : «Ey Câbir seni üzgün görüyorum, niçin ?» dedi, «Yâ Resulâllah, dedim, babam şehid oldu, geriye çoluk çocuk ve borç bıraktı.» Buyurdu ki «Allah Taâlâ babanı ne şekilde kabul etti, sana müjdeliyeyim mi ?» «Evet, dedim.» Buyurdu ki «Allah Taâlâ hiç kimseye perde arkasından başka bir şekilde konuşmamıştı. Babanı ise diriltti de yüzüne karşı (perdesiz) söyledi «Ey kulum, dile benden, vereyim sana.» o da «Ya Rab, bana hayat ver, ikinci defa senin yolunda öldürüleyim.» dedi. Allah Taâlâ : «Onlar benden bir daha dönmiyecekler sözü geçmiştir. (Bu hüküm değişmez.)» buyurdu. O da «Ya Rab, geride kalanlara duyur.» dedi. Allah da bu âyeti indirdi. (2)

Yine Allah'ın Elçisi (S.A.) Uhud gününde şehidleri görünce gözleri nemlenerek şöyle buyurmuştur «Ben, bunlara şahidim ki Allah uğrunda yaralanan her yaralıyı Allah kıyamet gününde yarası kanıyarak diriltip haşredecektir. Renk kan rengi, koku, misk kokusudur. İçlerinde Kur'an'ı en çok bileni arkadaşlarınızın önüne koyunuz ve

(1) Taberî, Câmi'ül-Beyân, c. 4, s. 106, Kadî c. 1, s. 244.
(2) Hamdi Yazır, H.D.K.D. c. 2, s. 1228 - 30.

onları şehid düştükleri yere defnediniz.» ([1]) ve şöyle diyor **«Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki dünyadan ayrılan hiçbir mü'min, dünya ve onun içinde bulunan her şey kendisinin olsa da yine gündüzün bir saatinde bile dünyaya dönmek istemez. Ancak şehid müstesnadır. Zira o, tekrar dünyaya gönderilmek ister ki Allah yolunda yine savaşsın da tekrar öldürülsün.»** ([2])

D — HENDEK HARBİNDE MUCİZELER VE MÜNAFIKLARIN SİNSİ DAVRANIŞLARI

Arap kabileleri İslâmı yok etmek maksadiyle birleştiler. 10,000 kişi kadar olmuşlardı. Medine'ye doğru ilerliyorlardı. Resul-i Ekrem ashabiyle müşavereden sonra Medine önünde bir müdafaa hendeği kazdırmağa karar verdi. Hendek kazılırken kendisi de bizzat çalışıyor, ve Muhacirín ve ansâra şöyle duâ ediyordu

«Allahumma lâhayra illâ hayra'l-âhirati fabâriki'l-ansâra wa'l-muhâcarata. = Allahım, Âhiret hayrından başka hayır yoktur. Ansar ve muhacirleri mübarek eyle.» Selman, Huzeyfe, Nu'man ibnu Mukrin, Amr ibnu Avf ve ansârdan altı kişi çalışırlarken bir kaya çıkmış, külünk kıramayıp parçalanmıştı. Resulullah geldi, külüngü aldı, bir vurdu, taştan gecenin karanlığında parlayan lâmba gibi bir ışık çıktı. Bu ışık Medine'yi aydınlattı. İkinci ve üçüncü vuruşlarında da aynı ışıklar (kıvılcımlar) çıkmıştı. Taş parçalandı. Resulullah, çıkan ışıkları şöyle izah etti «Birinci Hire'yi ve Kisra'nın köşklerini gösterdi. Cebrail gelip bana ümmetimin oraları alacağını haber verdi. İkincisi, Şam'ın ve Rum'un (Bizans'ın) kırmızı saraylarını gösterdi. Cebrâil haber verdi ki ümmetim onları

(1) İbn-i Hişâm, Sîrat'ün-Nebî, c. 2, s. 98.
(2) Buhârî; Keza bak at-tâc, c. 4, s. 338.

alacak. Üçüncüsü de Yemen'de San'a köşklerini gösterdi. Cebrail haber verdi ki ümmetim onları alacak. Müjde!».

Kabileler gelip kuşatma bütün şiddetiyle devam ederken mü'minler: «Hâzâ mâ-wa'adanâ'llahu wa rasuluhu. = **Bu, Allah'ın ve Resulünün bize vadettiklerinin gerçekleşeceği gündür.»** dediler. Münafıklar ise «Muhammed size, Hire köşklerini, Kisra'nın saraylarını vadediyor. Oysa siz, korkunuzdan hendek kazıyorsunuz» dediler. (1) Şu âyet indi **«Münafıklar ve kalblerinde hastalık olanlar: «Allah ve Resulü bize aldatmadan başka bir şey vadetmiyor.» diyordu.»** (al-Ahzab 12).

Bu şehirler Hz. Ömer ve Hz. Osman (R. Anhüma) zamanlarında fethedilince Ebu Hüreyre şöyle demişti «— Fethettiğiniz ve kıyamete kadar feth edeceğiniz şehirlerin anahtarları daha önce Muhammed'e verilmişti.» (2)

Kazı işlerinde münafıklardan bir grup ağır hareket ediyor, kendilerini çalışmaktan yorgun, halsiz düşmüş gibi gösteriyorlardı. Ve Allah'ın Resulünden izin almadan gizlice evlerine sıvışıyorlardı. Fakat mü'minler ihtiyaçları olduğu zaman Peygamber'den izin almadıkça ayrılmazlar, izin aldıktan sonra evlerine gider, işlerini görüp gelirlerdi. İşte şu âyetler bu iki gurubun durumunu tasvir ediyor:

«Mü'minler onlardır ki Allah'a ve Resulüne iman ederler. Allah'ın Elçisi ile beraber toplumsal bir iş görmekte iseler, O'ndan izin almadıkça gitmezler. İşte onlar, Allah'a ve Resulüne inanmaktadırlar. Bazı işleri için senden izin isterlerse onlardan dilediğine izin ver ve onlar için Allah'tan mağfiret dile. Şüphesiz, Allah Gafur ve Rahimdir. Resul'ün çağırmasını birbirinizi çağırmak gibi telâkki et-

(1) Taberî. Târîh'ül-Umem'i wal'Mulûk, c. 2, s. 236.
(2) Taberî, Târîh'ül-Umem'i wal'Mulûk, c. 2, s. 224.

meyiniz. Sizden gizlice sıvışanları Allah bilir. O'nun emrine aykırı gidenler, kendilerine bir fitne erişmekten, yahut başlarına bir felâket gelmesinden sakınsınlar.» (an-Nur 62 - 63).

Cenab-ı Hak Hendek Savaşı (5/627)nda Müslümanların ve Münafıkların tutumlarını ve Allah'ın müslümanlara olan lûtuflarını şöyle özetliyor

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا
عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٩﴾ إِذْ جَاءُوكُمْ
مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ
الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا ﴿١٠﴾ هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا
شَدِيدًا ﴿١١﴾ وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ
وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ
فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ
بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾ وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ
سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا
اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْأَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا ﴿١٥﴾

«Ey iman edenler, Allah'ın size olan nimetini anın : O zaman ki üzerinize ordular gelmişti de üzerlerine bir rüzgâr ve görmediğiniz ordular göndermiştik. Ve Allah ne yaptığınızı görüyordu. Onlar hem üstünüzden, hem aşağı tarafınızdan gelmişlerdi. O zaman gözler kaymış, yürekler gırtlaklara dayanmıştı ve Allah'a türlü türlü zanlarda

bulunuyordunuz. İşte burada mü'minler sınanmış ve şiddetli bir şekilde sarsılmışlardı. Münafıklar ve kalblerinde hastalık olanlar da : «Allah ve Resulü bize bir aldatmadan başka bir şey va'detmedi» diyordu. Ve o zaman bunlardan bir bölüm de : «Ey Yesrib halkı artık sizin için durak yok, hemen dönün» diyorlardı. Yine onlardan bir kısmı da peygamber'den izin istiyor, «Cidden evlerimiz açıktır (Bakacak kimsemiz yoktur) **diyorlardı. Halbuki açık değildi. Sırf kaçmak istiyorlardı. Ve eğer onların bir taraflarından üzerlerine girilse de sonra kendilerinden fitne istenilse, derhal onu yapacaklardı, onunla da pek az duracaklardı. Halbuki önceden Allah'a : «Geriye dönmiyecekler» diye söz vermişlerdi. Allah'ın ahdi ise sorumludur..»** (al-Ahzab 9 - 15).

E — ABDULLAH BN. ÜBEYY BN. SELÛL'ÜN BENU NADÎR'E HABER GÖNDERMESİ

Abdullah ibnu Übeyy ibni Selûl Nadir Oğullarının antlısı idi. Nadir Oğulları, Yahudileri Resulullah ve ordusu tarafından muhasara edildiği zaman Abdullah ve diğer münafık olan adamları, Benu Nadîr'e gizlice haber saldılar «Eğer sebat ederseniz sizinle baraberiz. Size yardım edeceğiz. Siz çıkarılırsanız biz de sizinle beraber çıkarılacağız, siz öldürülürseniz biz de sizinle beraber öldürüleceğiz. Sizi asla yalnız bırakmayız. Sakın teslim olmayınız.» İlâhî vahiy onların bu gizlisini açığa vuruyor [1]

«Şu münafıklık yapanları görmüyor musun? Küfreden kardeşlerine : «Siz çıkarılırsanız biz de sizinle beraber çıkarız; öldürülürseniz size yardım ederiz.» diyorlar. Allah şahittir ki münafıklar yalancıdırlar. Celâlim hakkı için

(1) İbn-i Hişâm, Sîrat'ün-Nebî c. 1, s. 527 Kadî Beydâvî c. 2, s. 511.

eğer çıkarılsalar onlarla beraber çıkmazlar ve eğer öldürülseler onlara yardım etmezler; etseler bile elbette gerisin geriye dönerler, sonra da yardım edilmezler. **Her halde onların yüreklerinde sizin korkunuz, Allah'ınkinden çok** (Onlar Allah'tan çok sizden korkmaktalar) **dır.** (ki bu şekilde sizden gizli haber gönderip iki yüzlülük ediyorlar da Allah'ın her şeyi bildiğini düşünmüyorlar.) **Bu, onların anlayışsız bir kavim olmalarındandır.»** (al-Haşr 11 - 13)

F — MÜNAFIKLARIN KARAKTERİ

«Münafıklara, kendilerine acıtıcı bir azap olduğunu müjdele, Onlar mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinirler; onların tarafından bir kudret mi arıyorlar? Doğrusu kudret tamamen Allah'ın'dır. O, size kitap'ta «Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini ve alaya alındığını işittiğinizde, başka bir söze geçmedikçe onlarla bir arada oturmayın, yoksa siz de onlar gibi olursunuz.» diye indirdi. Doğrusu Allah münafıkları ve kâfirlerin hepsini Cehennemde toplıyacaktır. Sizi gözliyenler, Allah'tan size bir zafer gelirse : «Biz de sizinle beraber değil miydik -» derler; eğer kâfirlere bir pay çıkarsa, onlara : «Biz size üstünlük sağlıyarak sizi mü'minlerden korumadık mı ?» derler. Allah kıyamet günü aranızda hüküm verir. Allah inkârcılara, inananlar aleyhinde asla fırsat vermiyecektir. Doğrusu münafıklar Allah'ı aldatmağa çalışırlar, oysa O, onlara aldatmanın ne olduğunu gösterecektir. Onlar namaza tembel tembel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar, ne onlarla, ne de bunlarla, ikisi arasında bocalıyarak Allah'ı pek anarlar. Allah'ın saptırdığı kimseye yol bulamıyacaksın. Ey insanlar - Mü'minleri bırakıp kâfirleri dost edinmeyin. Allah'ın, aleyhinize apaçık bir ferman vermesini mi istiyorsunuz ? Doğrusu münafıklar, Cehennemin en

alt tabakasındadırlar. Onlara yardımcı bulamıyacaksın. Ancak tevbe edenler, nefislerini ıslah edenler, Allah'ın kitabına sarılanlar ve dinlerine Allah için candan bağlananlar müstesnadır. Onlar inananlarla beraberdirler. Allah mü'minlere büyük ecir verecektir.» (an-Nisa' 138 - 146).

G — ABDULLAH İBNU ÜBEYY SELÛL'ÜN «DAHA ÜSTÜN OLAN DAHA ALÇAK OLANI ÇIKARACAK» DEMESİ

Mustalik Oğulları'nın Hâris ibnu. Dırar kumandasında Resulullah'a karşı savaşa çıkacaklarını haber alan Resul-i Ekrem, ordusiyle hareket etti. Sahil tarafında bulunan Kadid nahiyesi civarında Müreysi' adlı bir su başında Benu Mustalik'i bozguna uğrattı. Birçok ganimet aldı.

Hz. Ömer'in atını süren bir ücretlisi vardı. Gifar Oğullarından Cehcah ibnu Said. Bu Cehcah ile Avf ibnu Hazrec Oğullarının antlısı bulunan Sinan al-Cühenî su başında suyu daha önce almak yüzünden kavga ettiler. Sinan al-Cühenî «Ey Ansar !» diye bağırdı. Cehcah ise «Ey muhacirler !» diye bağırıp yardım istedi.

Abdullah ibnu Übeyy buna kızdı «Bize geldiler barındılar. Vallahi bizim asıl düşmanımız şu Kureyş artıkları (Celâbib-i Kureyş)'dir. Onlara yemek vermeyin ki dağılsın, gitsinler. Bunlarla olan durumumuz, tıpkı şöyle diyenin durumu gibidir «sammin kalbaka ya'kulka. = Köpeğini semizlet, seni yesin.» Ama Medine'ye dönersek aziz olan, zelil olanı çıkaracaktır.» dedi. Henüz küçük bir çocuk bulunan Zeyd ibnu Erkam, orada bulunuyordu, bu sözleri Resul-i Ekrem'e söyledi. Yanında Ömer vardı

Ömer — Ya Resulâllah, dedi, emret, Ubâde bn. Bişr bn. Wakş onu öldürsün.

Resulullah — Olur mu Ömer Muhammed arkadaşlarını öldürüyor mu desinler? Buyurdu. (1)

Abdullah ibnu Übeyy sonradan söylediklerini Resul-i Ekrem'in duymuş bulunduğunu anlayınca, gelip böyle bir şey söylemediğine, çocuğun yalan söylediğine yemin etti. Orada bulunanlar arasında Abdullah'tan çekinenler de onu müdâfaa ettiler «Ya Resulâllah çocuk yanılmış, adamın söylediğini belliyememiş ,uydurmuş olmalı.» dediler. Zeyd ibnu Erkam, kendisinin yalancı zannedilmesine çok üzülmüştü. Hz. Peygamber, orduya hareket emrini verdi. Yalnız yürüdüğü bir sırada Üseyd ibnu Hudayr :

— Ya Resulâllah, bu saatte hareket etmek, âdetiniz değildi, dedi.

— Arkadaşının söylediklerini duymadın mı?

— Hangi arkadaş yâ Resulâllah?

— Abdullah ibnu Übeyy.

— Ne demiş?

— Demiş ki Medine'ye dönerse aziz olan zelil olanı çıkaracak.

— Sen istersen onu çıkarırsın yâ Resulâllah. Vallahi zelil odur, aziz sensin. Ama yâ Resulâllah, bu adamı hoş gör, Allah seni Medine'ye getirttiği sırada kavmi onu kıral yapmak için taç giydirme hazırlıkları yapıyorlardı. Şimdi o, seni kendisinden mülkünü almış görüyor.

Resulullah ordusunu bir gün bir gece yürüttü. Ertesi gün, güneş iyice kızınca ordusunu kondurdu ki(herkes kendi yorgunluğuyla uğraşıp) dünkü sözlerle meşgul olmasın ve bir huzursuzluk çıkmasın. Gerçekten iner inmez herkes kendini uyumuş buldu. Sonra tekrar yürüdüler. Hicaz mıntıkasında bir su başına kondular : O suya

(1) at-tâc. c. 2, 271 - 2 [Buhârî, Müslim, Tirmizi].

NAK'a denilirdi. Resulullah tekrar hakaret edince müthiş bir fırtına çıktı. Ashabı korkuttu. Resulullah :

«Korkmayın, buyurdu, bu, kâfir ulularından birinin öldüğünü haber veriyor.»

Medine'ye geldikleri sırada Rufa'a ibnu Zeyd ibn Tabut'u ölmüş buldular. Bu adam Benu Kaynuka Yahudilerinden, münafıkların barınağı olan bir kimse idi. İşte o sırada Abdullah ibnu Übeyy ve onunla beraber olup onun gibi davranan münafıkların ahvalini beyan eden Münafikun (münafıklar) Suresi nazil oldu. Suresinin nüzulünden sonra Resulullah Zeyd ibnu Erkam'in kulağını tutup «— İşte Allah bunun kulağına vefa etti» buyurdu. Abdullah ibnu Übeyy'in oğlu, babasının haline vakıf olunca gelip şayet babasının öldürülmesi icabediyorsa, bunu kendisinin yapmasını, bir başkası babasını öldürdüğü takdirde babasına olan düşkünlüğü yüzünden belki dayanamayıp o da onu ödlürebileceğini, bu takdirde de bir kâfir için bir mü'mini öldürüp günahkâr olacağını arz eyledi. Ama Allah'ın Resulü, babasını öldürtmiyeceğini, ona rifk ile muâmele edeceğini söyledi. Abdullah da bu olaydan sonra çok yaşamadı, hastalandı ve öldü. (1)

4. Münafikun Suresi :

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ
لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ (١) اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ
جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ... (٢)

«O münafıklar sana geldikleri zaman «Şahadet ederiz, hakikaten sen şüphesiz Allah'ın Resulüsün.» derler. Allah da

---

(1) Taberî, Târîh'ül-Umem'i wa'l-Mulûk, c. 2, s. 261 62; İbn-i Hîşam, c. 1, s. 527

şehadet eder ki şüphesiz sen O'nun Resulüsün. Fakat Allah yine şehadet eder ki şüphesiz münafıklar yalancıdırlar. Yeminlerini bir kalkan edinip de Allah yolundan yan çizmektedirler. Hakikaten bunlar ne fena yapıyorlar. Bu, şundan ötürüdür : Çünkü onlar iman ettiler, sonra inkâr ettiler de kalbleri mühürlendi, artık anlamazlar. Onları gördüğün zaman cisimlerini beğenirsin ve söyledikleri zaman da sözlerini dinlersin. (Görünüşleri güzel, tatlı tatlı konuşmasını, dil dökmesini de bilirler) **ama onlar sanki dayatılmış kerestelerdir. Her sayhayı** (bağırışı, sesi) **aleyhlerinde zannederler,** (korkudan ödleri patlar, çünkü hain korkaktır) **Onlar düşmandır, onlardan sakın, Allah onları kahretsin, nereden de çevriliyorlar ? Onlara «Gelin, Allah'ın Resulü, sizin için mağfiret dilesin» denildiği zaman başlarını bükerler ve görürsün ki kibir taslıyarak yan çizerler.** (Abdullah bn. Übeyy'e denildi ki «Ey Habbab'ın babası, senin hakkında şiddetli âyetler indirildi Resulullah'a git, senin için istiğfar etsin.» Başını büktü ve şöyle dedi «İman etmemi söylediniz, iman ettim; malımın zekâtını vermemi söylediniz, verdim. Artık geriye Muhammed'e secde etmemden başka bir şey kalmadı.») ([1]) **Onlar için istiğfar etsen de etmesen de birdir. Allah onları asla bağışlamaz ve Allah fasikleri doğru yola iletmez. Onlardır ki : «Resulullah'ın yanındakilere yemek vermeyin ki dağılsınlar.» diyorlar. Halbuki göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Lâkin münafıklar anlamazlar. Diyorlar ki : «Medine'ye dönersek, a'azz** (daha üstün) **olan, ezell** (daha alçak) **olanı çıkaracaktır.» Halbuki izzet Allah'ın ve Resulünün ve mü'minlerindir. Ve lâkin münafıklar bilmezler.»** (al-Münafikun : 1 - 8).

---

(1) Taberi, Câmi'ül-Beyân, c. 27, s. 66. Kadî, c. 2, s. 523.

İ — İFK OLAYI :

Yine bu Benu Mustalik savaşında Abdullah ibnu Übeyy ve ona uyanlar tarafından Hz. Âişe'ye iftira atılmıştır. Şöyle ki :

Resulullah sefere çıkarlarken hanımlarından birini beraberinde almak için kur'a atardı. Bu sefer de kur'a Hz. Âişe'ye isabet etmişti. O zaman örtünme âyeti nazil olmamıştı. Seferden dönüşte bir yerde konakladılar. Âişe (R.A.) bir ihtiyacı için gitti. Fakat geri dönünce Zafer boncuklarından bir gerdanlığını düşürdüğünü anladı ve onu bulmak için dönüp gitti. Arıyordu. Ordu da hareket emrini almıştı. Âişe henüz küçük ve cılız bir kadın olduğundan onu, hevdecinin içinde sanmışlar, ve hevdeci deveye yüklenip hareket etmişler. Âişe yerine döndüğü zaman ordu gitmişti. Meraklandı, orada uyuyakaldı.

Safvan ibnu'l-Mustalik ordunun arkasında gözcü idi. Geride kalan bir şey olursa onu alırdı. Derken o gelmiş, Hz. Âişe'yi görünce tanımış : «innâ lillâhi wa innâ ileyhi raci'un. = Biz Allah içiniz ve O'na döneceğiz.» diyerek Âişe'yi devesine binmeğe davet etmiş, Âişe binerken o öteye çekilmiş, Âişe feracesine sarılıp binmiş ve Safvan da deveyi çekerek orduya yetişmişlerdi. Hz. Âişe'nin böyle geriden yabancı bir adamla gelmesini gören münafıklar, birbirine fısıldaşmağa ve ona çamur atmağa başlamışlardı. Diğer bazı mü'minler de bu iftiraya iştirak etmiş, Medine çalkanmıştı. Halbuki sonradan araştırlınca bu adamın hadım olduğu meydana çıktı. Ama Resulullah çok üzülmüştü. Âişe'ye yüz vermiyor, hasta olmuş iken bile sadece «O nasıl ?» diye soruyordu. Âişe, Resulullah'tan gördüğü bir muâmeleye bir türlü mâna veremiyor, akıl erdiremiyordu. Zira onun, söylenenlerden hiç haberi yoktu ve böyle bir şey aklından bile geçmezdi. Sonradan işin far-

kına vardı ve izin alıp babasının evine gitti. Ağlıyor, ağlıyordu. Anası, babası da üzülüyorlardı. Aradan tam bir ay geçmiş olmasına rağmen Âişe'nin leh veya aleyhinde İlâhî bir hüküm de inmemişti.

Nihayet bir gün Resulullah Hz. Ebu Bekir'in evine geldi

— Emma ba'dü (bundan sonra) yâ Âişe! Dedi, hal mühim, senden şöyle şöyle söz yetişti. Sen suçsuz isen, Allah muhakkak senin suçsuz olduğunu gösterir. Ama şayet bir günaha düştünse Allah'a tevbe et, kul tevbe edince Allah Taâlâ tevbeyi kabul eder.

Resulullah, sözlerini bitirinci Âişe'nin göz yaşları, boşandı. Babasının kendi yerine Resulullah'a cevap vermesini istedi. Babası cevap vermedi. Anasının cevap vermesini istedi. Anası da cevap vermedi. Âişe dedi ki

— Vallahi ben anladım, size bunu işitmişsiniz, hattâ inanmışsınız. Şimdi ben size «Suçsuzum», desem inanmıyacaksınız. Vallahi benimle size başka bir mesel bulamıyorum, ancak Yusuf'un babası o salih kulun dediği gibi :

فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾

(Yusuf : 18) derim.

«Güzel bir sabır, dediklerinize göre yardımcı Allah'tır.»

Resulullah henüz o meclisten kalkmamış iken vahiy hali geldi. Bir örtü örtüldü üzerine ve başının altına bir yastık konuldu. Âişe'nin suçsuz olduğunu bildiren şu âyetler indi :

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ
لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّىٰ كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾

«Haberiniz olsun ki o iftirayı getirenler, içinizden bir takımdır. Onu hakkınızda bir şer sanmayın, o hakkınızda bir hayırdır. Onlardan her birine kazandığı günah karşılığı ceza vardır; içlerinden ele başılık yapana ise büyük azap vardır. Onu işittiğiniz zaman erkek kadın (bütün) **mü'minlerin kendiliklerinden güzel zanda bulunup: «Bu, apaçık bir iftiradır.» demeleri gerekmez miydi? Dört şahit getirmeleri gerekmez miydi? İşte bunlar şahit getirmedikçe Allah katında yalancı olanlardır. Allah'ın dünya ve Âhirette size lûtuf ve merhameti olmasaydı, o kötü sözü yayınanızdan ötürü büyük bir azaba uğrardınız. Onun dilinize dolamıştınız. Bilmediğiniz şeyleri ağzınıza alıyordunuz. Onu önemsiz bir şey sanıyordunuz. Oysa Allah katında önemi büyüktü. Onu işittiğinizde: «Bu konuda konuşmamız yakışık almaz; hâşâ bu büyük bir iftiradır.» demeniz gerekmez miydi? Eğer mü'min kişilerden iseniz, Allah buna benzer bir şeye bir daha dönmemenizi tavsiye eder. Allah size âyetleri açıkça bildirir. Allah bilendir, hakimdir. Mü'minler arasında haksızlığın yapılmasını arzu edenler, işte onlara dünya ve Âhirette can yakıcı azap vardır. Allah bilir, siz ise bilmezsiniz. Allah'ın size lûtuf ve merhameti bulunmasa, Allah şefkatli, merhametli olmasaydı hemen cezasını verirdi.»** (an-Nur: 11 - 20).

Vahyin nüzulünden sonra Resulullah Âişe'ye «Buşrâ yâ Â'işa wallahi lakad barra'akillahu. = Müjde ya Âişe vallahi Allah seni beraat ettirdi.» dedi. Âişe: «Alhamdulillah lâ bi hamdika wala bihamdi ashabika. = Hamid Allah'a olsun, ne sana, ne de ashabına» dedi.

Âyetlerin nüzulünü müteâkip Resulullah, bu işi yapanlardan Abdullah ibnu Ebî Mistah'a, Hamne'ye ve Hassan'a had vurdu.

Evet bu iftiraya mü'minlerin kulak asmaması lâzımdı. Çünkü Hz. Âişe'nin yüksek seciyyesi ortada idi.

Zann üzerine tertemiz bir alnı lekelemek ne demektir! Kur'an böyle bir hâdise hakkında hüküm vermek için dört şahit getirilmesini emrediyor.

Böyle kötü dedikodulara kulak asmıyan Ebu Eyyub al-Ansârî'nin hareketi takdire şayandır: Karısı ile şöyle konuştular:

— Ya Eba Eyyub, halkın Âişe hakkında söylediklerini işitmiyormusun?

— Evet, ama yalan, sen yapar mısın bunu ya Ümm-ü Eyyub?

— Hayır, vallahi yapmam.

— O halde Âişe vallahi senden hayırlıdır.

«Onu işttiğiniz zaman erkek kadın (bütün) **mü'minlerin kendiliklerinden güzel zanda bulunup: «Bu, apaçık bir iftiradır.» demeleri gerekmez miydi?** âyeti, Ebu Eyyub'un bu sözlerini işaret ve takdir etmektedir.

Bu iftiraya iştirak edip alevlendirenler arasında bulunan Mistah, Ebubekir'in akrabasından idi. Fakir olduğundan dolayı Ebubekir bunun geçimini temin ediyordu. Bu lâflarından sonra, Ebubekir: «Allah'a ondolsun ki bundan sonra Mistah'a bir şey vermem, o Âişe hakkında ve benim hakkımda söylediğini söyledi...» demişti. Bunun üzerine Ebubekir hakkında:

«İçinizde fazilet sahibi ve eli geniş olanlar, yakınlara, fakirlere ve Allah yolunda hicret edenlere vergisini vermekte kusur etmesin ve affetsin, aldırmasın. Allah'ın sizi bağışlamasını istemez misiniz? Allah Ğafurdur, Rahimdir.» (an-Nur: 22) Ebubekir: «Vallahi, dedi, Allah'ın beni bağışlamasını isterim.» ve Mistah'a yapmakta olduğu yardımı devam ettirdi. (1)

---

(1) İbni Hişâm ,Sîrat'ün-Nebî c. 2, s. 303; Taberî, Târîh-ül-Umum'i wa'l-Mulûk c. 2, s. 268 - 69; keza bak H.Y.H.D.K.D. c. 4. s. 3486 - 89.

J — TEBUK SEFERİNDEKİ OLAYLAR

Tebuk Seferi (8/630) hazırlığı yapılırken birtakım münafıklar ve imanları zayıf olanlar geri kalmak için çeşitli bahaneler ileri sürüp izin istediler. Bunlar hakında İlâhi vahiy indi

«**O, bir yakın ganimet ve orta bir sefer** (fazla uzun olmıyan) **olsaydı, mutlaka arkana düşerlerdi. Lâkin o meşekkatli mesafe kendilerine uzak geldi. Bununla beraber «Eğer gücümüz yetseydi, sizinle beraber elbette çıkardık...» diye yemin edecekler nefislerini helâke sokacaklar.** (Çünkü yemin, nefsi helâk eder «Yalan yere yemin, yurtları ıssız bırakır.» Yahut yemin ederken âdetâ kendilerini helâk edercesine inandırmağa çalışacaklar. Bu âyet ğaybden haber veriyor: henüz sefere çıkılmamış iken seferin sonunda olacak bir vak'ayı bildirmektedir.) **Allah seni affetsin, niçin onlara izin verdin de beklemedin ki doğru söyliyenler meydana çıksın da yalancıları bilesin? Allah'a, ve Âhiret gününe inanan kimseler, mallariyle, canlariyle savaşmaktan** (geri durmak için) **izin istemezler** (Çünkü şehadetin, uhrevî hayatın üstünlüğünü bilirler.) **Ve Allah müttakîleri bilir. Ancak o kimseler senden izin isterler ki Allah'a ve Âhiret gününe inanmazlar ve kalbleri kuşkuludur da kuşkuları içinde çalkanır dururlar. Eğer cihada çıkmayı isteselerdi, ona hazırlık görürlerdi, lâkin davranmalarını Allah istemedi de onları alıkoydu. Ve «Oturun oturanlarla beraber.» denildi. Eğer sizin içinizde olmuş olsalardı, bozgunculuk etmekten başka bir faydaları olmıyacak ve sizi fitneye uğratmak maksadiyle aralarınıza saldıracaklardı. İçinizde de onları dinliyecekler vardı. Allah zalimleri bilir. Önceden de fitne çıkarmak istemişler ve sana türlü işler çevirmişlerdi. Nihayet hak geldi, onlar, istemediği halde Allah'ın emri üstün çıktı. Onlardan «Bana**

izin ver, başımı derde sokma» diyen de var. Bil ki fitneye asıl kendileri düştüler. Şüphesiz Cehennem kâfirleri kuşatıcıdır. (Bu son âyet Ced ibnü Kays hakkında nazil olmuştur: Peygamberimiz (S.A.V.) savaşa davet ederken o «— Ansar, benim kadınlara düşkünlüğümü bilir. Asfer Oğulları (Rum) kızlariyle beni fitneye düşürme, beni bırak, ben sana malca yardım edeyim» demişti.) [1] **Sana bir iyilik erişirse fenalarına gider ve eğer bir musibet erişirse «Biz tedbirimizi önceden almıştık.» derler, ve sevine sevine döner, giderler. De ki: Bize hiçbir zaman Allah'ın bize yazdığından başka bir şey erişemez. O, bizim mevlâmızdır. Mü'minler O'na dayansınlar. De ki: Siz bize ancak iki güzelliğin birini gözetebilirsiniz. Biz ise size Allah'ın kendi tarafından veya bizim ellerimizle bir azap indirmesini gözetiyoruz. Gözetin, biz de sizinle beraber gözetiyoruz. De ki: İster istiyerek infak edin, ister istemiyerek. Sizden kabul edilmiyecek. Çünkü siz fasık bir kavimsiniz. Kendilerinden nafaklarının kabul olunmasına mani olan da sırf şudur: Çünkü bunlar, Allah'a ve Resulüne küfrettiler ve namaza ancak üşene üşene geliyorlar, verdiklerini de ancak istemiyerek veriyorlar. Sakın onların ne malları, ne de evlâtları seni imrendirmesin. O, hiçbir şey değil. Ancak Allah onları dünya hayatında bunlarla azaba sokmasını ve canlarının kâfir olarak çıkmasını istiyor.»** (at-Tawba 42 - 55).

وَمِنْهُمُ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ لَكُمْ يُؤْمِنُ
بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ
يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦١﴾

(1) Taberî, Câmi'ül-Beyân, c. 10, s. 90.

«Yine içlerinden öyleleri de var ki Peygamberi incitir ve : «O, Üzün (kulak)tır.» derler. De ki : «Sizin için bir hayır kulağıdır. Allah'a inanır, mü'minlere inanır ve iman edenleriniz için bir rahmettir. Allah'ın Resulünü incitenler için can yakan bir azap vardır.» (at-Tawba 61).

Resulullah, münafıkların tavır ve hareketlerini yüzlerine vurmaz yumuşak muâmele eder, bilhassa yemine çok hürmet ederdi. Münafıklardan bir kısmı O'nun, kendi sözlerini dinleyip onlara inandığını ele alarak : «Muhammed sadece işiten bir kulaktır. Söylediğimizi söylüyoruz, sonra O'na geliyoruz, ne dersek tasdik ediyor» dediler. Bu âyet-i kerime onların bu sözlerine cevaptır. ([1])

Casusa ayn (göz) dendiği gibi söylenen her sözü dinliyene de üzün (kulak) denir.

K — ŞAM KÖŞKLERİNİ FETHE GİDİYOR (!) DEMELERİ :

«Münafıklar, kalblerinde olanı haber veren bir surenin inmesinden korkuyorlar. De ki : «Alay edin, Allah korktuğunuzu başınıza getirecektir.» Onlara sorsan : «Biz lâfa dalmış şakalaşıyorduk» derler. De : «Allah ile, âyetleriyle ve peygamberiyle mi alay ediyorsunuz ? Beyhude özür dilemeyin, inandıktan sonra inkâr ettiniz. İçinizden bir kısmını affedersek, bir kısmını cürümlerinde ısrar ettiklerinden dolayı azaba uğaratacağız. Münafıkların erkekleri de kadınları da birbirindendirler : Kötülükle emrederler, iylikten sakındırırlar ve ellerini sıkı tutarlar. Allah'ı unuttular, Allah da onları unuttu. Gerçekten münafıklar hep fasıktırlar.» (at-Tawba : 64 - 67).

---

(1) Taberî, Câmiu'l-Beyân, c. 10. s. 102; Taberî, Târîh'ül-Ümem-i wa'l-Mulûk; Kadî c. 2, s. 507.

Tebuk yolunda münafıklar: «Şu adama bakın, Şam köşklerini ve kalelerini fethe gidiyor (!) Heyhat, ne garip!» diye alay ettiler. Allah, Resulünü onların bu konuşmalarından haberdar etti. Resulullah, önde giden bu grubu durdurdu: «Şöyle dediniz.» buyurdu. Demediklerine yemin ettiler, kendi kendilerine eğlendiklerini, şakalaştıklarını söylediler.

Taberî'nin Câmiu'l-Beyân'ında ise bunların şöyle konuştukları yazılıdır: Katâde diyor ki: münafıklardan bir adam (al-Cilâs)

— Şu adamlar bizim eşrafımızdır, ulularımızdır. Eğer Muhammed'in dedikleri doğru ise demek onlar eşeklerden de şerlidir (kötüdür)ler. (O adamlarla münafıkların başı Abdullah ve hempalarını kasdediyor.)

Müslümanlardan biri bu sözü işitip Allah'ın Resulüne duyurdu. Resulullah adamı çağırttı

— Niçin o sözü söyledin? dedi.

O da söylemediğine yemin etti. Haber veren mü'min:

— Ya Rabbi! Doğruyu doğrula, yalancıyı yalanla, diye duâ etti. Ve bu âyet indi. (1) Cilâs tevbe etti ve tevbesinde durdu.

L — RESULULLAH'A SU-İ KASD:

Tebuk'tan dönerken münafıklar gece Resulullah'ı öldürmeğe yeltendiler. Aralarından on beş kişi, devesinde iken Resul'ü arkasından vurup uçuruma yuvarlıyacaklardı. Ammar ibnu Yaser, devenin yularını çekiyor, Huzeyfe de arkadan deveyi sürüyordu. Birden Huzeyfe devenin ayaklarının kaydığını ve silâh şakırtısını işitti

(1) Taberî, Câmi'ül-Beyân, c. 10, s. 103.

— Eyy ! Allah'ın düşmanları ! Diye bağırdı. Korkup kaçtılar. (1)

Şu âyet-i kerime bu olaya işaret etmektedir.

«Söylemediler diye Allah'a yemin ediyorlar. Andolsun küfür kelimesini söylediler ve İslâm olduktan sonra küfrettiler ve muvaffak olamadıkları (cinayet) **e yeltendiler. Halbuki intikam almağa kalkmaları için, Allah'ın kendilerini Resulü ile zenginleştirmiş olmasından başka bir sebep yoktu. Tevbe ederlerse kendileri için iyi olur; dönerlerse yer yüzünde onların ne bir dostu ve ne de bir kurtarıcısı vardır.»** (at-Tawba 74).

M — SERVETİN GETİRDİĞİ FELÂKET

وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللّٰهَ لَئِنْ اٰتٰينَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ
الصَّالِحِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا اٰتٰيهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾

Onlardan kimi de «Eğer Allah bize kereminden (mal) **verse elbette sadaka veririz ve elbette salihlerden oluruz.» diye Allah'a söz verdi. Allah onlara kereminden istediklerini verince, cimrilik edip yüz çevirdiler. Zaten yan çizerler. Allah'a verdikleri sözü tutmadıkları ve yalan söylemeği âdet edindikleri için Allah da bu fiillerinin âkibetini kalblerinde kıyamet gününe kadar sürecek bir nifâka çevirdi.»** (at-Tawba : 75 - 77)

Bu âyetler Sa'lâbe ibnu Hatib hakkında nazil olmuştur : Bu zat Resulullah'a gelip : «Bana duâ et, Allah bana mal versin.» diye yalvardı. Resulullah :

— Ey Sa'lebe, şükrünü ödediğin az mal, güç getiremiyeceğin çok maldan iyidir.

---

(1) Kadî Beydâvî, c. 1 s. 511.

— Ya Resulâllah, seni gönderen hakkı için, eğer Allah bana mal verirse, herkese hakkını vereceğim.

Peygamber duâ etti. Adam bir koyun aldı. Ondan pek çok koyun üredi. Öyle ki, Medine mer'ası (otlağı) na sığmaz oldu. koyunları alıp Vadiye indi. Artık yavaş yavaş cumadan, cemaatten kesilmeğe başladı. Resulullah onun durumunu sordu.

— O kadar malı var ki, vadiye sığmıyor dediler.

— Vah sa'lebe, vah! Buyurdu.

Resulullah zekât toplamak için iki kişi göndermişti. Herkes gidenleri hoş karşılayıp zekâtlarını verdiler. Memurlar Sa'lebe'ye de gidip zekâtı emreden âyetleri okudular. Sa'lebe :

— Bu, bir cizyedir. Bu da cizyenin kardeşi. Siz gidin, ben bir düşüneyim, diye cevap verdi.

Yukarıdaki âyetler indi. Sonra Sa'lebe zekâtını getirdi ise de Resulullah :

«Allah beni senin zekâtını almaktan menetti» buyurdu... Üzülerek gitti. Resulullah : «Bu, senin amelinin cezasıdır. Ben emrettim sen vermedin.» buyurdu. Hz. Peygamberin vefatından sonra Sa'lebe, zekâtını Ebubekir'e getirdi, o da kabul etmedi. Ondan sonra Ömer'e getirdi, o da kabul etmedi. Osman devrinde öldü. ([1])

Bu olayın doğruluğu şüphelidir. Doğru olduğunu kabul edersek şu neticeyi çıkarırız :

Resulün duâsiyle zengin olan bu adamı Allah imtihan etmişti. Çünkü Resul, evvelâ ona şükrünü edâ edemiyeceğini ihtar etmişti. O ısrar etti. Ama sonra sözünde durmayıp servet canlısı oldu. Servet gözlerine ihtiras perdesi çekti. Bu hareketi şüphesiz Allah'ın gazabına dokundu.

---

(1) Taberî, Câmi'ül-Beyân, c. 10, s. 116 - 17; Kadî Beydavî, c. 1, s. 521.

Sözde durmak, ahde vefa İslâmda çok mühimdir. Bir Hadis-i Şerifte:

«Münafıkın alâmeti üçtür: Söylediği zaman yalan söyler, vadettiği zaman vadinde durmaz, emniyyet edildiği zaman hiyanet eder (Kendisine emanet bırakıldığı zaman emanete hiyanet eder.) (1)». Buyurulmuştur. Hz. Ömer vefatı sırasında: «falanı everin, çünkü ben onu evlendireceğim diye söz vermiştim. Allah'ın huzuruna nifakın üçte biriyle ulaşmak istemem.» buyurmuştur. (2)

N — GERÇEK MÜ'MİNLERİ KÜÇÜMSEMELERİ:

الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا
جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

«Sadaka vermekte gönülden davranan mü'minlere dil uzatan ve ancak ellerinden geldiği kadar verebilenlerle alay eden kimselere, davranışlarının cezasını Allah vermiştir. Onlara can yakan bir azap vardır.» (at-Tawba: 79).

Rivayet olunur ki: Resul Aleyhisselâm sadakaya teşvik eyledi. Abdurrahman ibnu Avf dört bin dirhem getirip

— Ya Resulâllah, dedi, dört binini Rabbıma borç verdim, dört binini de çoluk çocuğuma ayırdım. Resulullah:

«— Allah, verdiğin ve sana ayırdığın şeyden dolayı seni mübarek eylesin. «Gerçekten Allah onu mübarek eyledi, bereketlendirdi. O kadar ki, vefatında iki karısından her biri sekizde birin yarısı olan seksen biner dirhem almıştı.

---

(1) at-Tağrib wat-Tarhîb, c. 3, s. 593 [Buhârî ve Müslim].
(2) Taberî, Câmi'ül-Beyân c. 10, s. 129.

Âsım ibnu Adiyy de yüz vesak (her vesak altmış ölçek, her ölçek: 4 batman, her batman 260 dirhem (vasatî 780 gr.) hurma verdi. Ebu Ukayl el-Ansarî de bir ölçek getirdi. Şöyle dedi :

— Gecemi Cerir'e iki ölçeğe çalışarak geçirdim. Birini çoluk çocuğuma bıraktım; birini de sana getirdim, yâ Resulâllah !

Resulullah O'nun da sadakalar arasında dökülmesini emir buyurdu. Münafıklar çekiştirdiler :

— Abdurrahman ve Âsım, riya için bu kadar verdiler. Ebu Ukayl'in bir ölçeğine de Allah'ın ve Resulünün ihtiyacı yoktur. Ama o, kendisinin de sadaka verdiği söylensin diye getirdi.

İşte bu âyet onların bu dedikodularına cevap olarak nazil olmuştur. (1)

«Onlar için ister bağış dile, ister dileme; Allah onları bağışlamaz. Onlar için yetmiş kere istiğfar etsen de Allah onları mağfiret etmez, çünkü onlar Allah'ı ve Resulünü inkâr ettiler, Allah da fasık kavmi doğru yola iletmez.» (at-Tawba: 80).

Rivayet olunduğuna göre Abdullah ibnu Übeyy'in oğlu Abdullah (Habbab), halis bir mü'min idi. Babasının hastalığında Resulullah'tan babası için mağfiret dilemesini rica etmişti. Resulullah sordu :

— Sen kimsin ?

— Habbab ibnu Abdillah ibni Übeyy.

— Sen Abdullah ibnu Abdullah'sın Habbab şeytandır. Bana : **«İster mağfiret dile, ister dileme, eğer yetmiş kere istiğfar etsen Allah yine onları affetmez.»** buyuruldu. Ben

(1) Taberî, Câmi'ül-Beyân, c. 10, s. 121 - 122. Kadî Beydâvî, c. 1, s. 512.

de ziyade etmeliyim. Onlara yetmiş, yetmiş ve yetmiş defa istiğfar ederim.» buyurdu. Ve peygamber Abdullah ibnu Übeyy'e gömleğini giydirdi. İbnu Übey terlemişti. Sonra gidip cenaze namazını da kıldırdı. Bunun üzerine «onlara istiğfar etsen de etmesen de birdir; Allah onları affetmiyecektir.» (al-Munafikun 6) âyeti indi. [1] Çünkü kâfiri af, küfürden çevirip Hakka yöneltmek içindir.

Kalbleri mühürlü, küfürlerinde çakılmış kimseler, zaten hakka gelmezler ki... Bu âyet, Resulullah'ın (S.A.) onların sapıklıkta çakılı, mühürlü olduklarını bilmedikçe onlar için mağfiret dilemekte mazur olduğuna işaret etmektedir. Zira Allah buyurmuştur:

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي
قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾

«Onların Cehennem ehli oldukları meydana çıktıktan sonra akraba bile olsalar, peygambere ve iman edenlere, müşrikler için istiğfar etmek yaraşmaz.» (at-Tawba 113).

O — TEBUK'TEN GERİ KALANLAR:

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ
وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾

«Arkada kalanlar, Resulullah'ın hilâfına olarak oturup kalmalariyle ferahlandılar. Allah yolunda mallariyle canlariyle savaşmaktan hoşlanmadılar: «Bu sıcakta sefere çıkmayın» dediler. De ki: «Cehennem ateşi daha sıcak. Fakat

(1) Taberî, Câmi'ül-Beyân c. 10, s. 125-6; Kadî, c. 1, s. 513.

anlasalar. Kazandıklarının cezası olarak az gülsünler, çok ağlasınlar. Bundan böyle Allah seni onlardan bir kısmının yanına döndürür de başka cihada çıkmak için senden izin isterlerse «Artık siz benim maiyyetimde harbedemiyeceksiniz, önce oturmaya razı olmuştunuz, artık geride kalanlarla beraber oturun» de. Onlardan ölen hiçbir kimseye asla namaz kılma. Ve kabri başında durma. Çünkü onlar Allah'ı ve Resulünü tanımadılar. Fasık olarak öldüler.» (at-Tawba 81 - 84).

Abdullah ibnu Übeyy'in oğlunun ricası üzerine Allah'ın Elçisi, hem kendi gömleğini Abdullah'a vermiş, hem de öldükten sonra gidip namazını kıldırmıştı. Bu sırada Hz. Ömer, Resulullah'ın elbisesinden tutup yavaşça

— Ya Resulâllah bu adam münafık, sen buna namaz kılmaktan menolunmuştun ? dedi. Resulullah şöyle cevap verdi :

— Menolunmadım. Ancak : «yetmiş defa da istiğfar etsen...» (âyetiyle) muhayyer bırakıldım. Ben de daha fazla istiğfar ederim.

Bu defa bu sonuncu âyetle kesin olarak münafıklara namaz kılması yasak edildi. (1)

«Âyette gömleğini vermesi yasak edilmiyor, fakat üzerine namaz kılması men ediliyor. Çünkü gömleği vermek bir keremdir. Onu tekrar geri almak kereme uymaz Ama namaz, ölüye istiğfar olduğundan bu menedilmiştir. Çünkü mü'minlerin kâfirlere istiğfarı yasaktır : **«Onların Cehennem ehli oldukları meydana çıktıktan sonra akraba bile olsalar peygambere ve iman edenlere müşrikler için istiğfar etmek yaraşmaz.»** (at-Tawba 143).

«Kadınlarla beraber kalmaya razı oldular. Kalbleri mühürlendi, artık anlamazlar.» (at-Tawba 87).

---

(1) Taberî, Cami'ül-Beyân, c. 10, s. 130.

«Allah ve Resulü için nasihat ettikleri takdirde ne zayıflara, ne hastalara, ne de sarf edecek bir şey bulamıyanlara (geri kalmalarından dolayı) **günah yoktur. İhsan edenleri** (cezalandırmay) **a bir yol olmadığı gibi Allah da bağışlıyan ve merhamet edendir. Şunlara da günah yoktur ki, ne zaman kendilerini bindiresin diye sana geldilerse «Sizi bindirecek bir şey bulamadım.» dediğin için bu uğurda sarf edecekleri şeyi bulamadıklarından dolayı üzüntülerinden gözleri yaş döke döke döndüler.»** (at-Tawba : 91).

Bu ağlıyarak geri dönenler **bekkâun** (ağlıyanlar) dır. Ansârdan yedi kişi idiler: Ma'kal ibnu Yesâr, Sahr ibnu Hansa, Abdullah ibnu Kâ'b, Salim ibnu Umeyr, Sa'lebe ibnu Aseme, Abdullah ibnu Muğfel, Alye ibnu Zeyd, Resulullah'a yamalı elbise ve yırtık ayakkabı ile gelip «Bizi de beraberinde gazaya götür.» dediler. Resulullah «Sizi bindirecek bir şey bulamadım.» dedi. Ağlıyarak gittiler.

Taberi'ye göre bu yedi kişi şunlardı Salim ibnu Umeyr (Har (a) mî ibn Amr, Abdurrahman ibn Kâ'b, Selman ibn Sahr, Abdurrahman ibnu Yezid, Amr ibnu Ğaneme, ve Abdullah ibnu Amr al-Muzenî idiler. (1)

Ö — MESCİD-İ DIRAR :

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا
لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ يَشْهَدُ
إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ
يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾

(1) Taberi, Câmi'ül-Beyân, c. 10, s. 136.

«Şunlar ki, zarar vermek, küfretmek, mü'minlerin arasına ayrılık sokmak ve bundan önce Allah'a ve Resulüne karşı savaşan adama pusu yapmak için bir mescid yaptılar. Bununla beraber: «İyi niyetten başka bir maksadımız yoktu» diye yemin edecekler. Fakat bunların şeksiz, şüphesiz yalancı olduklarına Allah şahittir. Orada asla namaz kılma. İlk günden beri temeli takvâ üzerine atılan mescid, içinde namaz kılınana elbette daha lâyıktır. Orada temizlenmeyi seven erkekler var. Allah da çok temizlenenleri sever.» (at-Tawba: 107 - 108).

Amr ibn. Avf oğulları Kuba mescidini yaptıkları zaman Resulullah'tan gelip içinde namaz kılmasını rica etmişlerdi. Resulullah da gidip kıldı. Bunları amca oğulları olan Ğanem ibnu Awf oğulları da bir cami yaptılar. «Rahip Ebu Âmir Şam'dan geldiği zaman burada bize namaz kıldırır» dediler. O Ebu Âmir ar-Rahibi ki hıristiyan olmuş, rahip olmuştu. Resulullah'ın çıkması üzerine reisliği elden gittiğinden Allah Elçisinin azılı düşmanı kesilmişti. Mekke müşriklerini teşvik ederek Uhud Savaşına gelmiş, ve Allah Elçisine «Seninle savaşan bir kavmi bulursam muhakkak onlarla beraber sana karşı yine savaşacağım» demişti. Ahzap (Hendek) Savaşında da düşmanları kışkırttı. HÜNEYN SAVAŞI'nda da böyle yapmıştı. Hüneyn'de Havazin bozulunca Şam'a kaçtı. Kaçarken münafıklara «Gücünüz yettiği kadar kuvvet ve silâh ile hazırlanınız. Ben Kaysere gideceğim; asker getirip Muhammed'i ve Ashabını Medine'den çıkaracağım.» diye tenbih etmişti. İşte münafıklar gizli plânlar hazırlamak ve bir silâh deposu yapmak gayesiyle Kuba Mescidi civarında bir mescid yaptılar. Resulullah'a

— Ya Resulâllah, ihtiyaç, hastalık, karanlık kış gecelerinde namaz kılmak için bir mescid yaptık; orada bir namaz kıl ki, orayı namazgâh edinelim, dediler.

Allah'ın Resulü de «Şimdi sefere gidiyorum, dönünce inşallah.» dedi. Seferden döndüğünde yine münafıklar O'nu yolda karşılayıp mescide gelmesini ve orada namaz kılmasını istediler. İşte o zaman bu âyet nazil oldu. Allah'ın Resulü de Malik ibnu'd-Duhşum, Ma'n ibnu Adiyy, Âmir ibnu's-Seken ve Vahşî'yi gönderip:

— Gidiniz, şu halkı zalim olan mescidi yıkıp yakınız, dedi.

Ve yerinin süprüntülük olmasını emretti. Onlar da gidip yıktılar ve yaktılar. Peygamberimiz'in **al-Fasık** dediği Ebu Âmir de Şam'da Kınnesrin'de öldü. [1]

P — İNEN KUR'ÂN-I KÜÇÜMSEMELERİ

وَإِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هٰذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا
الَّذِينَ آمَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾

«Bir sure indirildi mi o münafıklardan kimi: «Bu, hanginizin imanını artırdı bakalım?» der. Ama iman edenlerin imanını artırmıştır. Onlar sevinir, müjdelenirler. Kalblerinde bir hastalık olanlara gelince: Onların da küfürlerine küfür katmıştır ve kâfir olarak ölüp gitmişlerdir. Görmüyorlar mı her yıl bir veya iki kere fitneye tutuluyorlar, sonra da tevbe etmiyor ve öğüt almıyorlar. Bir Sure indirildi mi birbirlerine bakarlar (derler ki) **siz** (peygamberin yanında olduğunuz) **i biri gördü mü?** (Biri görmemişse) **kalkıp** (gizlice) **giderler.** (Orada bulunduklarını biri görmüşse otururlar). **Allah kalblerini burkmuştur. Çün-**

---

(1) Taberî, Tarih'ül-Umem'i wa'l-Mulûk, c. 2, s. 373 - 374; Taberî, Câmi'ül-Beyân, 11, s. 16; Kadî Beydâvî, c. 1, s. 520 keza bak H. Yazır, H.D.K.D. c. 3, s. 2616 - 17.

kü bunlar anlamaz bir kavimdir. Size kendinizden bir peygamber geldi. Sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir, size düşkün, mü'minlere şefkatli, merhametlidir. Yüz çevirirlerse de ki : Allah bana yeter. O'ndan başka Tanrı yoktur. O'na dayandım ve O, büyük Arşın Rabbıdır.» (Tevbe Suresi 124 - 129).

Yedinci Bölüm

NETİCE

Buraya kadar olan kısımlarda Kur'an mücadelesinin safhalarını gözden geçirmiş bulunuyoruz. Mücadele, düşmanlığa, buğza yol aaçn bir harekettir. İnsanları birbirine bağlamayı, huzur ve sükûnu istiyen Kur'an-ı Kerim, bencilliğe dayanan (nefsanî) cidali istemez. Fakat batıl inançları sökmek için netice itibariyle yine cidale yol açılmıştır. Kur'an mücadelesinin esası hilm ile, yumuşaklılıkla, buzlanmış kalbleri okşıya okşıya yola getirmek, yerine göre söz söylemek, tam manasiyle kanıktırıcı, herkesin anlıyabileceği delliller ileri sürerek en güzel bir şekilde mücadele etmektir. Yüce Tanrı buyuruyor :

ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ
أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾

«Rabbın yoluna hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel bir şekilde mücadele et.» (an-Nahl : 125).

ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ

«Kötülüğü, en güzel şeyle savun:» (al-Mü'minun : 96).

Birinci âyetteki hikmetten maksat, doğru ve kesin olan sözdür. Bu, hakikati ortaya çıkarıp şüpheyi gideren bir delildir. Güzel öğüt ise insanlara kendi menfaatlerinin nerede olduğunu telkin etmek ve onları buna inandırmak yeteneğidir. En güzel şekilde mücadeleye gelince : bundan

gaye, tartışmanın mülâyim olması, neticeye götürücü olması, kaba ve sert olmamasıdır. İşte davetin üç ana prensibi bunlardır.

Mücadele birkaç kısma ayrılır Allah'a hikmet ile davet edilenler muayyen bir zümreyi teşkil ettikleri gibi, irşad ve öğüt yoliyle çağırılanlar da ayrı bir gurubu teşkil ederler. Gazalî «Hikmet ve güzel söz ile mücadele bir ilâç ve gıda gibidir» der. İhtiyacı olana ihtiyacı miktarınca verilirse ilâç, fayda sağlar.

Bunun gibi, hikmet sahibini mücadele ile Hak'ka çağırmak yanlıştır. Keza inantçı bir kimseye de hikmetten bahsetmek faydasızdır. Buharî'de Resul-i Ekrem: «İnsanlara anlıyabilecekleri şekilde anlatın Allah'ın ve Resulü'nün yalanlanmasından hoşlanır mısınız?» (1) buyurmuştur.

1. Kur'an'ın Delilleri :

Kur'an-ı Kerim'in delilleri gıda gibidir. Bunlardan herkes : âlimler, cahiller, çocuklar, gençler, ihtiyarlar faydalanırlar. Kur'an, insanlığın her derecesine uygun ve herkesin anlıyabileceği bir üslûp kullanır. Delillerini

A — Tarihî vak'alarla, B — Darb-ı mesellerle, C — Tabiat olaylariyle halkın zihnine perçinler.

A — Arap putperestliğinin kötülüğünü anlatmak için İbrahim kısasını ele alır, ve deliller gösterir:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ آزَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً إِنِّي أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ
مُبِينٍ (٧٤) وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ (٧٥)

«İbrahim babası Âzer'e: Birtakım putları Tanrı mı ediniyorsunuz? Doğrusu ben seni ve kavmini açık bir sapık-

(1) Buhârî, İlim Bâbı, 49.

lıkta görüyorum.» dedi. Biz böylece yakînen iman edenlerden olsun diye İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtunu (hükümranlığını) ([1]) gösteriyorduk. Gece basınca bir yıldız gördü : «Bu benim Rabbim.» dedi. Yıldız batınca : «Batanları sevmem.» dedi. Ayı doğarken görünce «İşte bu benim Rabbim.» dedi. Batınca : «Rabbim beni hidayete sevk etmeseydi o sapan kavimlerden olurdum.» dedi. Güneşi doğarken görünce : «İşte bu benim Rabbim, bu daha büyük» dedi. Batınca : «Ey kavmim, doğrusu ben ortak koştuklarınızdan uzağım» dedi. «Doğrusu ben hanif olarak yüzümü gökleri ve yeri yaratana çevirdim; ben müşriklerden değilim.» (al-An'am : 74 - 79).

«Andolsun ki daha önce İbrahim'e rüşdünü verdik, biz onu biliyorduk. Babasına ve kavmine : «Bu taptığınız heykeller nedir ? demişti. «Babalarımızı onlara tapar bulduk.» demişlerdi. İbrahim «Andolsun ki sizler de babalarınız da açık bir sapıklıktasınız» dedi. «Sen bize gerçekle mi geldin, yoksa şaka mı yapıyorsun ?» ([2]) dediler. Dedi ki : «Hayır, Rabbınız, göklerin ve yerin Rabbıdır ki, onları yaratmıştır. Ben de buna tanıklık edenlerdenim.» «Allah'a yemin ederim ki siz ayrıldıktan sonra putlarınıza bir düzen hazırlıyacağım.» Hepsini paramparça edip ona baş vursunlar diye içlerinden büyüğünü sağlam bıraktı. Kavmi : «Tanrılarımıza bunu kim yaptı ? Muhakkak o zalimlerden biridir» dediler. Bazıları : «İbrahim denen bir gencin onları diline doladığını duymuştuk» deyince : «O halde görebilmeleri için onu halkın gözü önüne getirin» dediler. İbrahim gelince; ona : «Ey İbrahim ! Bunu tanrıları-

(1) Bu âyet, Tevrat'ta İbrahim'e senin zürriyetinden gelecek olanlara şu kadar mülk verilecek, bunlara onlar hakim olacak meâlindeki yukarıda geçen âyete bir işaret sayılmalıdır.
(2) Nitekim peygamberimize de müşrikler ve yahudiler : «O hak mıdır (yoksa şaka mı yapıyorsun ?)» demişlerdi.

mıza sen mi yaptın ?» dediler. İbrahim : «Belki onu şu büyükleri yapmıştır, konuşabilirlerse onlara sorun» dedi. Kendi içlerine dönüp «doğrusu siz zalimlerdensiniz.» dediler. Sonra kafalarındaki eski inançlarına dönüp : «Ey İbrahim ! Bunların konuşmıyacağını biliyorsun.» dediler. Dedi ki : «O halde Allah'ı bırakıp da size ne faide ve ne de zarar veremiyen putlara mı tapıyorsunuz ? Size de Allah'ı bırakıp taptıklarınıza da yazıklar olsun. Düşünmüyor musunuz ?» Onlar : «Bir şey yapacaksınız eğer, onu yakınız, tanrılarınıza yardım ediniz.» dediler ; «Ey ateş İbrahim'e serin ol !» dedik. O'na düzen kurmak istediler, ama biz onları hüsrana uğrattık.» (al-Anbiya : 51 - 71).

a) Kıssaların Hikmeti

Burada sırası gelmiş iken bir konuya da dokunalım : Kur'an'ın iradettiği kıssalara o gün : «Bunlar, birtakım masallardan başka bir şey değildir» diyenler olmuştu. Bugün de : «Bunların tarihî hakikatlerle ilgisi yoktur, bunlar öğüt vermek maksadiyle söylenmiştir. Yoksa bunların vakia uyup uymadığına bakılmamıştır», şeklinde yorumlıyanlar var. Bu demektir ki Hz. Peygamber (S.A.V.) bunları kendisi uydurmuştur. Ne duymuşsa, o duyduklarını kendi üslûbu içerisinde ifade etmiştir.

Birtakım aydınlarımızın da kafasına takılan bu düşünce esas itibariyle Caetani, Goldziher, v.s. gibi müsteşriklerin fikridir. Ve bu düşünce vahyi kavrıyamamaktan veya garazkâr davranıştan doğuyor. Vahiy bölümünde açıklamıştık ki vahiy inerken Hazret-i Muhammed'in bütün duyguları muattal kalıyordu. Kendinden haberi yoktu. O'ndan konuşan doğrudan doğruya Allah'tı :

«Ben peygamberlerden bir türedi değilim. Bana ve size ne yapılacağını da bilmem. Ban sadece bana vahyedi-

lene uyuyorum. Ve ben apaçık bir uyarıcıdan başka bir şey değilim.» (al-Ahkaf : 9)

Zaten bu kıssaları Hz. Peygamber'in bilmesine imkân da yoktu. Zira o zaman tarih kitapları tedvin edilmiş, etrafa yayılmış değildi. Böyle olsaydı bile Hz. Peygamber okumuş yazmış değildi ki o kitaplardan istifade etsin de onları kendi düşünce kalıbına dökerek ifade etmiş bulunsun. Çoğu yazının icadından ve Milâttan Önce iki bin yılından öncesine ait bilgilerin kaynağı Tevrat'tır. Bu hususta tarih de Tevrat'a dayanmaktadır. Halbuki Asr-ı Saâdette Ne Tevrat, ne de İncil Arapçaya çevrilmiş değildi. Bunlar ancak Müsteşrik Buhler'in de ifade ettiği gibi Onuncu Asırdan sonra Arapça'ya çevrilmeğe başlamıştır. O halde Allah'ın Resulü bu bilgileri bir yerden öğrenmemiştir. Nitekim Cenab-ı Allah Kelâm-ı Kadiminde Resulüne hitaben buyuruyor:

«Musa'ya emri verdiğimiz zaman sen garp tarafında değildin» (al-Kasas : 44)

«Ya Muhammed, biz Musa'ya ünlediğimiz zaman sen Tur tarafında değildin. Lâkin senden önce bir uyarıcı gelmemiş olan bir kavmi uyarman için (bu kıssalar) **Rabbından bir rahmet olarak sana** (vahyedilmiştir)» (al-Kasas : 46).

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هٰذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ ﴿٣﴾

«Her ne kadar sen bundan önce bilmezlerden idin ise de biz, bu Kur'an'ı sana vahyetmekle sana en güzel kıssaları hikâye ediyoruz.» (Yusuf : 3).

Kaldı ki tamamen rivayetlere dayanan bazı tarih parçalarına bakıp Kur'an'a ta'ntemek insaftan uzaktır. Kur'-

an'ın her harfi, her kelimesi lâfziyle, manasiyle kâmilen Allah Sözüdür. Allah'ın yanlış bir bilgi vermesine imkân ve ihtimal yoktur. O, baştan başa hakikat doludur.

Şunu da belirtmek lâzımdır ki Kur'an-ı Kerim, belirli tarihî hâdiseleri alıp tafsilâta girişmeden ana noktalara dokunmakta ve ders vermektedir. Daha çok kendi gayesine lâzım olan tarafları seçmektedir. Bu vak'alar çeşitli yerlerde geçtiği halde her defasında ayrı bir tatlılık ve canlılıkla ifade edilmektedir. Kur'an'ın ele aldığı tarîhî vak'aların her birinde Arap Milletinin müptelâ olduğu bir hakikat dile getirilmektedir. Dolayısiyle Arapların o fena huyları tel'in edilmektedir.

Aşılanmak istenen fikir tarihî gerçeklerle ifade edilirse çok daha müessir olur. Kuru fikir insanı sıkar. Halk müşahhas vak'alar dinlemek ister. İnsan tabiatı hikâyeden hoşlanır. Bu, her zaman böyledir. İşte Kur'an-ı Kerım insan ruhunun bu karakterini göz önünde tutarak tarihî «En güzel kıssaları» anlatmak, ifrata gitmeden tarihten örnekler vermek suretiyle fikir aşılamak yolunu tutmuştur. Öğüt ve irşadda en güzel yol da bu yoldur. Bu vak'alar, Kur'an'ın parlak, cazip üslû'biyle âdetâ bir sinema filmi gibi, resim gibi halkın zihnine nakşedilmektedir. **Sanki bu vak'alar birer öğretici filim vazifesini görmektedirler. Öyle söz haline gelmiş öğretici filimler ki bin defa görülse usanılmıyor, tekrar görülmek, seyredilmek isteniyor.**

Kureyş'te: «Yahudilerin altun buzağıya tapışları vardı; Kureyş'te Yusuf'a zulmeden kardeşlerinin vefasızlığı vardı Kureyş'te İbrahim'i ateşe atmak istiyenlerin Nemrutluğu vardı; Kureyş'te Lût kavminin meşhur dalâleti (sapıklığı) vardı. Kureyş'te Salih kavminin düşüklüğü vardı; Kureyşte Hud kavminin zayıflara karşı istismarcılığı vardı. Velhasıl her peygamberin karşılaştığı ahlâksızlık vardı Kureyş'te.

Şimdi Kur'an-ı Kerim, Arapların bu fena huylarını yüzlerine vurmıyarak tarihten örnekler vermek suretiyle gösteriyor. Buna birkaç misal verelim

1. Ashabı Kehif :

هَٰؤُلَاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ
فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا (١٥)

«İşte kavmimiz tuttular, Alah'ı bırakıp birtakım tanrılar edindiler. O tanrıların gerçek olduğuna apaçık delil getirmeleri icabetmez miydi ? Allah'a yalan uydurandan daha zalim kimdir ?» (Kehf : 15) demişlerdi. Kureyş de böyle delilsiz putlara tapmakta idi. Demek hitap Kureyşe yönelmektedir.

2. İsa Aleyhisselâma İnanan Habib Neccâr :

قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ (٢٠) اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ
مُهْتَدُونَ (٢١) وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٢٢)

«Ey kavim, peygamberlere uyun. O kimseye uyun ki sizden bir ücret istemiyor getirdiği karşılığında. Ve onlar doğruya sevk ediyorlar. Beni yaratana niçin ibadet etmiyeyim ki ? Oysa siz, O'na döndürüleceksiniz.» (Yasin : 21 - 22).

3. Musa (A.) Kavmine :

قَالَ مُوسَىٰ أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَكُمْ أَسِحْرٌ هَٰذَا وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ
(٧٧) قَالُوا أَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا وَتَكُونَ لَكُمَا الْكِبْرِيَاءُ
فِي الْأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ (٧٨)

«Musa, «Hak size geldiği zaman (sihir mi) **diyorsunuz? Bu sihir midir? Oysa sihirbazlar iflâh olmazlar» dedi. Dediler ki: «Sen bize geldin ki bizi babalarımızdan gördüğümüz şeylerden çeviresin de yer yüzünde büyüklük ikinizin mi olsun? Biz size inanmayız.»** (Yunus : 77 - 78) Kureyş de böyle söylüyordu.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَن

يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ ﴿٢٨﴾

«Fir'avn : «Bırakın beni Musa'yı öldüreyim de o da Rabbına yalvarsın, zira ben korkuyorum ki bu, dininizi değiştirir veya yer yüzünde fesat çıkarır.» Musa : «Ben, her kibirli, cebbar (zorba), **hesap gününe inanmıyandan benim Rabbim sizin Rabbinize sığındım» dedi. Fir'avn'ın ailesinden imanını saklıyan mü'min bir adam : «Bir adamı Rabbim Allah dediği için öldürüyor musunuz? Halbuki o size belgelerle geldi. Yalancı ise yalanı kendi aleyhinedir. Eğer doğru ise va'dettiklerinin bir kısmı size de ulaşır.»** dedi (al-mü'minun : 28).

Şüphesiz bu âyette Kureyş'in, Resul-i Ekrem'in üzerine üşüşmesi ve Ebubekir'in de : «Rabbim Allah dediği için bir adamı öldürüyor musunuz?» diyerekten koşup O'nu kurtarmağa çalışması da zımnen anlaşılmaktadır.

فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِ عَلَىٰ خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ .. ﴿٨٣﴾

«Fir'avn'den ve kendilerini fitnelerle fitlerler diye kendi adamlarından korktuklarından dolayı kavminden bir zürriyet müstesna, Musa'ya kimse iman etmemişti.» (Yunus 83) Peygamberimize de ilk önce küçük bir topluluk inanmıştı. Müslüman olmak istiyen belki çoktu ama ceberutların şerinden ve korkusundan müslüman olamıyorlardı.

Hattâ belki onların emirleri altında olmasalardı, çoluk çocukları da derhal müslüman olacaklardı.

4. Nuh Kavmi Hz. Nuh'a Şöyle Demişti :

وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّأْيِ وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا
مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ ﴿٢٨﴾

«Biz sana tabi olanların ancak düşük, geri fikirli kimseler olduğunu görüyoruz; sizin bize bir üstünlüğünüzü görmüyoruz. Biz sizi yalancı zannediyoruz.» (Hud Suresi 28) Kureyş de aynı şeyleri söylüyordu.

5. Hud Kavmi Hud'a :

إِنْ نَقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ ... ﴿٥٤﴾

«Başka demeyiz; sadece seni ilâhlarımızdan biri kötülükle çarpmış (deriz)» (Hud 54) demişlerdi. Kureyş de «— Ya Muhammed seni cin çarpmışsa tedavisine bakalım...» diyorlardı.

6. Lût, Kavmine Şöyle Demişti :

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ
مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ ۚ
بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ ﴿٨١﴾

«Siz âlemlerden hiç kimsenin yapmadığı fuhşu mu yapıyorsunuz ? Doğrusu siz israfçı bir kavimsiniz demişti.» (al-A'raf : 80-81) Kureyşte de bu menfurhuyun olduğu anlaşılıyor.

7. Şuayb, Kavmine :

وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ
أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾ بَقِيَّتُ اللَّهِ خَيْرٌ
لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾

«Ey kavmim, ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın, insanlara eşyalarını eksik vermeyin. Yer yüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. İnanıyorsanız Allah'ın geri bıraktığı sizin için daha hayırlıdır. Ben size bekçi değilim» dedi. Dediler ki : «Ey Şuayb, babalarımızın taptığını bırakmamızı emreden veya mallarımızdan istediğimizi yapmamıza mani olan senin namazın mıdır? Sen aklı başında yumuşak huylu bir adamsın...» «Ey Şuayb, bu dediklerinin çoğundan biz bir şey anlamıyoruz. Ve biz seni aramızda zayıf görüyoruz. Eğer taraftarların olmasaydı seni taşladık. Esasen senin, bizim gözümüzde itibarın da yok» dediler.» (Hud : 91) Kureyş'te de, Medine tacirlerinde de evvelce ticaret ahlâkı düşüktü. Eksik ölçer, yanlış tartarlardı. Yani mutaffif idiler.

b) Yusuf Kıssasından Alacağımız Dersler

Bu kıssalarla insanların za'fları dile getirildiği gibi her birinde insanlığa pek çok dersler de verilmektedir. Bütün Kur'an kıssalarından alınacak ibretler üzerinde durmak, konumuzu aşar. Bir fikir vermek üzere biz, sadece Yusuf Aleyhisselâm Kıssası üzerinde biraz durmak istiyoruz

1. Yusuf bir ru'ya görmüştü. Gördüğü bu ru'ya mutlaka çıkacaktı. Çünkü peygamberlerin gördükleri ru'yalar «Sabah aydınlığı gibi çıkar.»

2. Kardeşlerinin Yusuf'u kıskanmaları anlatılarak hasedin kötülüğü ve en temiz soylu insanları dahi bazen ne kötü işlere sevkedebileceği ifade edilmektedir.

3. Kardeşleri Yusuf'u kuyuya atmışlar ve bu, Yusuf'a ağır gelmişti. Ama böyle olmasaydı, Yusuf'un gördüğu ru'ya gerçekleşmiyecekti. Demek ki insanın nefsine ağır gelen şeylerin altında Allah'ın bin bir hikmeti gizlidir de insan o anda o hikmetleri anlıyamaz. Onun içindir ki Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'in de **«Belki siz bir şeyi kötü görürsünüz ama o, sizin için hayırlıdır ve iyi gördüğünüz şey de sizin için şerli olabilir»** (al-Bakara : 216) buyuruyor.

Erzurum'lu İbrahim Hakkı Hazretleri de Ma'rifetnâme'sinde şöyle der:

«Hak şerleri hayreyler. Zannetme ki ğayreyler,
Ârif anı seyreyler, Mevlâ görelim neyler,

Neylerse güzel eyler......»

«Deme şu niçün şöyle, Yerincedir ol öyle.
Bak sonuna sabreyle, Mevlâ görelim neyler,

Neylerse güzel eyler......»

4. O halde Alah'ın takdirine, Yakub Aleyhisselâm gibi «Fa sabrun camîl : Bana güzel sabır düşer» deyip sabır ve rıza göstermek gerektiği empoze edilir.

5. Yusuf, köle olarak alınmış, ama onu satın alan başbakan, ona evlât muâmelesi yapmıştı. Karısı Zelîha, Yusuf'un güzelliğine hayran kalıp kendini ona arzetmişti. Yusuf: **«O efendim bana güzel baktı,** (İyiliğe kötülük eden) **zalimler iflâh olmaz»** demişti. Bununla Kur'an, iyilik görülen yere nankörlük edilmemesini telkin etmiş oluyor.

6. Yusuf'un kaçtığını, kadının arkasından koştuğunu gören başbakan; karısının Yusuf aleyhinde şehadetine inanmamış, yanındaki ehl-i vükufun fikrine müracaat ettikten sonra âdilâne hüküm vermiş, ikisine de öğüt vermişti. Bu suretle hissiyata kapılmamamız, meseleyi etraflıca tetkik ederek tarafsız hüküm vermemiz emredilmiş oluyor.

7. Bütün kadınlar, Yusuf'un güzelliğine hayran kalıp, kendilerine râm olmadığı takdirde zindana attıracakları tehdidinde bulundukları halde Yusuf, iffetini korumayı, hiyanet etmemeyi zindana atılmağa tercih etmişti. Demek inanmış insan, her zaman iffetini böylesine korumalıdır.

8. Zindanda Yusuf'un arkadaşları ru'ya görmüşler, bunu Yusuf'a anlatmışlardı. Yusuf da bu ru'yayı onların ifadesine göre tabir ederek birinin kurtulacağını, diğerinin asılacağını söylemişti. Ru'yanın tabiri, işine gelmiyen kimse bunu uydurmuş olduklarını söyledi ise de Yusuf: **«Artık iş böyle sizin dediklerinize göre yerine getirildi»** dedi. O halde ru'yayı doğru - dürüst söylemek lâzımdır.

9. Melik (Firavn) in ru'yasını kimse tabir edememiş (Adğasü ahlâm) demişlerdi. Bunu ancak Yusuf Aleyhiselâm güzelce tabir etti ve tabiri, olduğu gibi çıktı. O halde ru'yayı her adama söylemek doğru değildir. Ehline söylemelidir. Ru'yayı ancak vehbî ilme vakıf olan kimse tabir edebilir. Meşhur sözdür: «Ru'yayı görende değil, yorandadır.»

10. Nihayet, Yusuf (A.) doğruluğunun karşılığını görmüş, Mısır'a başbakan olmuştu. Ona iftira eden kadınların yalanları, sonunda meydana çıkmıştı. Hiçbiri haki-

kat gizli kalmaz, önünde sonunda meydana çıkar, «Yalancının mumu, yatsıya kadar yanar.»

11. İnsan, elinden geldiği, ehil olduğu bir şey hususunda millete hizmetten kaçınmamalıdır. Çünkü Yusuf Fir'avn'e **«Ey melik, beni yer hazinelerinin üzerine vekil tayin et, zira ben bu işi korur ve bilirim.»** dediği zaman, nefsini kayırmadığını da söylemiş **«Muhakkak nefis, elbette kötülüğü emredicidir»** demişti. Bu suretle işlerin ehline tevdi edilmesi fikri aşılanmaktadır.

12. Ve nihayet hiçbir hasetçinin hasedi, Allah'ın nasibettiği nimetin önüne geçemez. İşte Yusuf'un kardeşlerinin hasedi, onun yücelmesine engel olamamıştı. Sonunda hasetlenenler pişman olur, utanırlar : **«Vallahi Allah, seni bize üstün kıldı»** derler, boyun eğerler.

«Zalimlere bir gün dedirir kudret-i Mevlâ
Tallâhi la kad âskerellahu aleynâ.»

Nitekim Kureyş'in hasedi, Resul-i Ekrem'in yücelmesine, İslâm Dinini kurup insanlığı aydınlığa kavuşturmasına mani olamamış ve o hasetçiler, sonunda O'nun önünde dize gelip af dilemişlerdi.

İşte kısaca Yusuf Kıssasından alacağımız birkaç ibret dersi... Daha alınacak nice ibretler var. Kur'an'ın bütün kıssaları da böyledir. Onlar hikâye değil, cemiyetin dile getirilmiş dertleridir. Binaenaleyh Kur'an-ı Kerim'de bunları okurken dikkatle üzerlerinde durulmalı, ve bunlarla biz insanlara verilmek istenen derslerin, ibretlerin çıkarılmasına çalışılmalıdır.

c. Kıssada Tekrar

Kur'an-ı iyi anlamıyan bazı oryantalistler ve onların fikirlerini benimsemiş olanlar, Kur'an'daki kıssaların

tekrar ettiğini ve bunun bıktırıcı bir şey olduğunu söyliyerek Kur'an'a dil uzatırlar. Bu hususta Carlyle'ın sözünü yukarıda kaydetmiştik.

Bütün bunlar, Arap edebiyatını ve Kur'an'ın gayesini iyi bilmemekten ve kötü niyyetten doğmaktadır. Önce tekrar, Arap edebiyatının bir özelliğidir. O edebiyatta tekrar da yerinde yapılırsa sanattır. Saniyen Kur'an bir dini davet kitabıdır. Kıssayı da dini bir gaye için getirir dini bir etki uyandırmak için, konuya uygun olarak bir kıssanın belirli bir halkasını zikreder. Daha önce anlatılan bir halkayı tekrar ederse mutlaka onu taze bir çeşni içinde anlatır. Şimdi bu hususta sözü merhum Seyyid Kutub'a bırakıyorum. Seyyid Kutub, Kur'an'da Edebî Tasvir adlı eserinde diyor ki :

Kur'an'da kıssa, dinî gayeye hizmet etmiştir. Bu hizmet, kıssaların arz usulünde, hattâ bizzat bünyesinde açık izler bırakmıştır. Aşağıda bu eserleri açıkça göstereceğiz

Bu hizmetin birinci eseri, bir tek kıssanın ekseriya birçok yerlerde tekrarlanmasıdır. Lâkin umumiyetle kıssanın tamamı tekrarlanmaz, bazı halkaları tekerrür eder. En çoğu da ondan alınacak ibrete yapılan sür'atli işaretlerdir. Fakat kıssanın gövdesi tam olarak pek nadir, ve o konudaki özel münasebetlerden dolayı tekrarlanır.

İnsan bu tekrarlanan halkaları, geldikleri yeri düşünerek okuduğu zaman seçilen halkanın söz gelişi ile tamamen alâkadar olduğunu görür. Daima hatırda tutmalıyız ki Kur'an, bir dinî da'vet kitabıdır. Arz olunan kıssa halkasiyle, bunun arz olunduğu siyak (söz gelişi) arasındaki uyum, birinci gayedir. Bu, daima böyledir. Sanat endişesiyle bozulmaz.

Kıssanın tekerrür eden bazı parçalarının anlatımında sabit bir kanun (kural) olabilecek bir husus var ki

kıssalar nüzul sırasına göre okunduğu zaman tamamen açığa çıkar. Kıssaların ekserisi kesik bir işaretle başlar. Sonra bu iraretler azar azar uzanır; sonra büyük halkalar sunulur. Bunların mecmuu kıssanın gövdesini teşkil eder. Büyük halkalar arz olunurken münasebet düştükçe kesik işaretler devam eder, kıssa halkalarını tamamlayınca sanki bütün anlatılanlar bu işaretlerden ibaret kalır.

Bu kurala bir misal olarak Musa kıssasını verebiliriz. Çünkü o, Kur'an'da en çok tekrarlanan kıssadır. Bu bakımdan tekrar hususunda tam bir fikir verir.

Bu kıssa takriben otuz yerde gelmiştir. Bunlardan önemlilerini zikredip sadece ismen varidolduğu yerleri ihmal edeceğiz. Bu kıssa bu yerlerde nasıl gelmiştir? Aşağıdaki merhaleleri takibederek

1. al-A'lâ suresinde (nüzul sırasına göre sekizinci sure) kısa bir işaret var:

«Bu ilk sahifelerde, İbrahim ve Musa sahifelerinde de vardır.» Buna yakın bir işaret de Necm suresinde mevcuttur.

2. Fecr (Onuncu sure) de Âd ve Semud'dan sonra Musa zikredilmeden önte Fir'avn'e bir işaret var:

«O kazıklar sahibi Fir'avn'e. Ki bütün bunlar memleketler (in) de azgınlık edenlerdi. Oralarda fesadı çoğaltmışlardı. Rabbin onların üzerlerine bir azap kamçısı döküverdi.» Buna yakın bir işaret de Buruc suresinde (27 nci sure) vardır.

3. al-A'raf suresinde (39 uncu sure) kıssayı Nuh, Hûd, Lût ve Şuayb'in müşterek kıssalarını arz ederken ilk defa tafsile başlıyor. Burada davet ve tekzîb sîğası ve yalanlıyanları yakalıyan azap birleşmiştir.

Kıssa burada Musa ve Harun'un, Fir'avn'e ve adamlarına gönderilmesiyle başlamış **«Sonra onların peşinden Musa'yı, âyetlerimizle ve apaçık bir yetki ile Fir'avn'e ve adamlarına gönderdik...»** Sonra Asa ve Yed-i Beyzâ mu'cizeleri, sihirbazların toplanması, onlarla Musa arasındaki yarışma, Musa'nın galibiyyeti ve onların Musa'ya inanması. Sonra Fir'anv'in İsrail oğullarına işkencesi, çekirge, kımıl, kurbağa ve kanın Fir'avn'e ve kavmine musallat edilmesi, onların Musa'dan yardım dilemeleri ve işkenceyi bırakmaları ve tekrar İsrail oğullarına zulme dönmeleri, sonra İsrail oğullarının Mısır'dan çıkışları, çıktıktan sonra Musa'dan, Mısırlıların ki gibi kendilerine de bir ilâh edinmesini istemeleri, Musa'nın onlara Rablerini hatırlatması, daha sonra Rabbiyle otuz günden sonra buluşma ahdi ve bu mîadın kırka çıkarılması, Musa'nın Rabbini görmek istemesi, dağın darmadağın olması ve Musa'nın bayılıp ayılması, kavmine dönüp onları bir buzağıya ilâh diye tapıyor bulması, kardeşine kızması, sonra Rabbiyle konuşmasını görmeleri için onlardan kırk kişiyi seçip götürmesi, onların da açıkça görme davasına düşmeleri üzerine dağın onları örtüp (öldürmesi), sonra dirilmeleri ve rahmetin ancak Nebiyy-i Ümmî'ye tabi olan mü'minlere yazılmış olduğu gerekçesiyle onların reddedilmesi...

4. Sonra müşterek kıssalarda risalet, yalanlama ve yalanlayıcıların helâk edilmesine dair iki şiaret geliyor. Biri Furkan suresi (42) diğeri Meryem suresi (44) ndedir.

5. Taha suresinde (45) başka bir tafsil var. A'raf suresinde geçen bir halkadan başlıyor. Bu halka, Musa'nın Tur tarafında ateş görmesidir: **«Musa'nın haberi sana geldi mi? Hani bir ateş görmüştü de ailesine: «Siz (burada) durun, Ben bir ateş gördüm. Belki ondan size bir kor getirir, yahut ateşin yanında bir kılavuz bulu-**

rum.» demişti. İşte (Musa) ona gidince kendisine (şöyle) nida olundu: «Ey Musa, şüphesiz ben senin Rabbinim. Haydi papuçlarını çıkar. Çünkü sen mukaddes vadide, «Tuwa» dasın. Ben seni peygamber olarak seçtim. Şimdi vahyolunacak şeyleri dinle...» Fir'avn'e gitmesi teklif edilince, kendisine destek ve vezir olmak üzere kardeşi Harun'u da kendisiyle beraber göndermesi için Rabbiyle konuşuyor. Alah ona doğumu ve annesine reddi hususundaki ni'metini hatırlatıyor — sür'atli bir işarette —. Sonra kıssa, A'raf'taki şekliyle yürüyor **(Ancak çekirge, kımıl, kurbağa, kan mu'cizeleri, İsrailoğullarının Fir'avn idaresinde yaşamaları ve Fir'avn'in zulmü anlatılmıyor. Halkaya başka bir ilâve yapılıyor: O da buzağıyı yapanın Samirî olduğu ve nasıl yapıldığıdır. Sür'atle zikrediliyor, fakat mîkat ihmal ediliyor).**

6. Şuarâ suresinde (47) kıssa, peygamberlik devresinden başlıyor, Mısır'dan çıkışına kadar olan adamları takibediyor. Fakat burada iki husus ilâve ediliyor: Birincisi, Musa'nın, Mısırlılardan birini öldürmüş olduğu için cezalandırılmaktan korkması ve Fir'anv'in Musa'ya kendi evinde yetiştirilmiş olduğunu hatırlatmasıdır. İkincisi ise denizin büyük bir dağ gibi ikiye bölünmesidir. Keza burada Fir'avn ile Musa arasındaki konuşmada Musa'nın, ilâhını sıfatlariyle isbatında ve yine sihirbazlarla konuşmada bir çeşitlilik vardır.

7. Nemil Suresinde (48) müşterek kıssalarla beraber özet olarak yalanlama ve azap halkası zikrediliyor.

8. Kassas Suresinde (49) ilk halkasından başlıyor Kavminin cevrü cefa çektiği hengâmede Musa'nın doğumundan, Tabuta konulup denize atılmasından, Fir'avn ailesinin onu almasından, süt verenlerin ona haram kılınmasından (onları emmemesinden), annesinin, kızkarde-

şine Musa'yı takibetmesini söylemesinden, onun Musa'yı halinden tanımasından ve Fir'avn ailesine bir süt emziren göstermesinden — ki Musa'nın annesidir — sonra büyümesinden, Mısırlıyı öldürmesinden, başka birini de öldürmeğe çalışmasından, o adamın da birinci öldürmesini ifşa edeceğini söyleyip Musa'yı tehdit etmesinden, şehrin uzak yerinden koşup kelen bir adamın Musa'ya kaçmayı tavsiye etmesinden, Musa'nın Medyen'e gitmesinden, büyük ihtiyarın iki kıziyle karşılaşmasından, onların hayvanlarını sulamasından, onlardan birinin Musa'yı beğenmesinden ve babasına onu hizmetçi tutmasını tavsiye etmesinden, kayın pederiyle beraber çalışmasından ve şart gereğince onun kıziyle evlenmesinden, sonra oradan ayrılıp ailesini götürmesinden, yolda ateş görmesinden (ki Taha suresinde kıssa bu ateş görmesinden başlıyor) bahseder ve kıssa ötekinde olduğu gibi seyrine devam eder. Yalnız Fir'avn'in şu sözüyle kızgınlığı ilâve edilir: «Ey Hamân, haydi benim için çamurun üzerine ateş yak da bana büyük bir kule yap. Belki ben Musa'nın Tanrısına tırmanıp çıkarım» Kıssa, Musa çıktıktan sonra Fir'avn'in boğulması halkasiyle sona erer.

İsra suresinde (50) Fir'avn'i boğup İsrail oğullarını kurtarıp yerleştirmeğe sür'atli bir işaret yapılmaktadır.

9. Yunus Suresinde (51) diğer müşterek kıssalar ortasında yalanlamanın akibeti hakkında bu kıssaya da bir temas vardır. Orada da sihirbazlar halkası, İsrail oğullarının denizi geçmeleri, Fir'avn'in, onların peşine düşüp boğulmasına özetle temas edilmektedir. Lâkin boğulma halkasında Fir'avn'in bir sözü ilâve edilmiştir: «Dedi ki: «İsrail oğullarının inanmış olduğu ilâh'tan başka ilâh olmadığına inandım.» Bu sözü şöyle reddedilmiştir: «Şimdi mi? Bundan önce isyan etmiştin ve sen fesatçılardan idin? Bugün seni (cansız bir) beden olarak (karada yük-

sek bir yere atıp) bırakacağız ki arkandan geleceklere bir ibret olsun.» Bu ziyade yalnız burada vardır, başka yerde yoktur.

10. Hûd suresinde (52) müşterek kıssalar meyanında yalanlamadan sonraki helâke bu kıssa ile de sür'atle işaret edilmiştir.

11. Gafir suresinde (yahut da Mü'min suresinde) (60) Fir'avn ile Musa arasındaki muhavere halkası arz olunuyor, lakin bu konuşmada Fir'avn'ın «Bırakın beni Musa'yı öldüreyim de Rabbine yalvarsın bakalım.» söziyle Fir'avn ailesinden imanını gizliyen Mü'min bir adamın çıkarak Musa'yı savunup onu öldürmemelerini, zira onun doğru yolda olabileceğini söylemesi ilâve edilmiştir ki bu ilâve de sadece burada mevcuttur.

12. Fussilet suresinde (61) sür'atli bir işaret vardır. Zuhruf suresinde (63) iki sür'atli işaret vardır. Lâkin orada Fir'avn'in şöyle demesi ziyade ediliyor: «Mısır mülkü benim değil midir, bu nehirler altımda akıp dururken ? Görmüyor musunuz ? Yoksa ben ondan hayırlı değil miyim ? O ki hakirdir, (meramını) bile hemen hemen açıklıyamıyor.» Bu ziyade de yalnız bu surede var.

13. Zariyat suresinde (67) Musa'nın Fir'avn'e gönderilmesine ve Fir'avn'in onu yalanlamasına ve onun helâkine sür'atli bir işaret var.

14. Kehif suresinde (69) Musa'nın Allah katında bir rahmet verilmiş ve bir ilim öğretilmiş bulunan bir kul ile karşılaşması halkası sunuluyor. Musa onun ilminden istifade etmek için ona arkadaş olmayı istemiş, o da kendisiyle arkadaş olmağa dayanamıyacağını söylemiş, Musa sabredeceğini vadetmiş, sonra sabredememiştir. Çünkü o adam, Musa'nın künhünü anlıyamadığı, gayesini bilmedi-

ği birtakım işler yapmağa kalkmıştır. Nihayet o âlim adam, o işlerin sırrını Musa'ya açmış ve ayrılmışlar. Bu da yalnız bir defa zikredilen bir halkadır.

15. İbrâhîm ve Enbiya surelerinde (72, 73) iki sür'atli işaret vardır. İkincisinde önemli olan, daha önce bu fasılda işaret etiğimiz üzre Tevrat'ı «Furkan» diye vasıflamasıdır.

16. Bakara suresinde (87) İsrail oğullarına Allah-ın nimetlerini ve onların bu nimetlere şükür etmemekle ve inkârla karşılık verdiklerini hatırlatırken başka bir tafsilât var. — Bu arzda Musa kıssasında sebkat eden bazı halkalar tekerrür etmektedir. Bunlar arasında Cenab-ı Hakk'ın onlara Menn ve Selvâ (kudret helvası ve bıldırcın) vermesi de var. — Fakat burada onların bu ni'metlere tenezzül etmemesi, kudret helvası ve bıldırcın yerine başka yiyecekler istemeleri, sonra Allah'ın, kesmelerini istediği bakara halkası, onların bunu habire geciktirmeleri, sıfatlarını sormağa bu suretle kesmemek için bahane aramağa başlamaları, nihayet özürleri kalmayınca kesmeleri zikrediliyor : «Kestiler, az daha yapmıyacaklardı». Görüldüğü üzre bu da daha önce hiç zikredilmiyen yeni bir halkadır.

17. Nisa suresinde (92) inat ve yokuşa sürmelerine, hilelerine delil olmak üzere Allah'ı açıktan görme taleplerine işaret vardır.

18. Maide suresinde (112) Arzı Mukaddes «Filistin» kapılarında durup içeri girmemeleri zikrediliyor : «Dediler ki : Ey Musa orada zorba bir kavim var. Onlar oradan çıkmadan biz kat'iyyen oraya girmeyiz, eğer çıkarlarsa o zaman giricileriz.» Şu kavline kadar : «Dediler «Ey Musa, Onlar orada oldukça biz oraya katiyyen girmeyiz. Git, sen ve Rabbin (beraber onlarla) savaşın, biz

burada oturucularız.» Dedi : «Rabbim, ben ancak kendi nefsime ve kardeşime hüküm geçirebilirim ? Bizimle, fısk eden kavim arasını ayır. (Allah) buyurdu : «Orası onlara kırk sene haram edilmiştir, yerde sersem dolaşacaklardır, fısk kavme üzülme.» Ve onları orada Tîh'te bırakıyor, artık bundan sonra Musa hiç zikredilmiyor. Benî İsrail'den de bahsedilmiyor. Ancak ayrılığa düşmeleri İsa'ya ve müslümanlara düşmanlıkları söyleniyor.

Bu kıssa Kur'an'da en çok tekrar edilen kıssadır. Bu maruzattan tekrarın ne'vini görmüş olduk. Ve gördük ki — altı yerden maada — Kıssaya sadece söz gelişinin gereği veçhile tevcîhi işaretler var. Temel halkalar hemen hemen hiç tekrar edilmemektedir. Eğer kıssanın bir halkası tekrar edilmişse, o tekrarında muhakkak yeni bir şey getirmiştir. Bu kıssa, diğer kıssalara da bir örnektir. Bunun ışığı altında anlıyoruz ki bazı, tetkik ve dikkat etmeden sathî olarak Kuran okuyanların zannettikleri gibi Kur'an kıssalarında mutlak tekrar yoktur.

Kur'an'da kıssanın, dinî gayeye hizmetinin — tekrardan başka — eserlerinden biri de, kıssanın, bu gayeyi ifade edecek kadar ve bu gaye ile ilgili kısmının anlatılmasıdır. Bundan dolayı kıssa, kâh başından, kâh ortasından, kâh sonundan anlatılır.» ([1])

B — DARB-I MESELLER :

Kur'an'ın verdiği darb-ı meseller, mevzuu gayet canlı hale getirmekte ve kolayca kavratmaktadır :

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ
اللّٰهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ
شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ

(1) Seyyid Kutub, Kur'an'da Edebî Tasvir, S. Ateş Çevirisi, İstanbul, 1969 s. 235-242

«Ey insanlar, bir mesel darbedildi, onu dinleyin : O Allah'tan başka yalvardıklarınız, hepsi toplansa da yine bir sinek dahi yaratamazlar. Şayet sinek onlardan bir şey kaçırsa onu ondan kurtarıp alamazlar. Talip de matlûp da zayıf. Allah'ı lâyıkiyle takdir edemediler. Şüphesiz Allah kuvvetli va azizdir.» (al-Hacc : 73 - 74).

Deniliyor ki : Araplar putlarına koku ve bal sürerler ve üzerlerine kapıları kilitlerlerdi. Bir delikten bir sinek girer, putun üzerindeki balı yerdi. (1) Şimdi kendi üzerindekini alıp götüren bir sineğe mani olmaktan âciz olan bu taş parçaları, nasıl ilâh olabilirdi ? Halbuki İlâh güçlü ve kuvvetli olur.

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ وَحَفَفْنَاهُمَا
بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿٣٢﴾ كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ آتَتْ أُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِمْ
مِنْهُ شَيْئًا وَفَجَّرْنَا خِلَالَهُمَا نَهَرًا

«Onlara iki adamı misal ver : Birine iki üzüm bağı verip, etrafını hurmalıklarla çevirmiş, ve aralarında ekinler bitirmiştik. Her iki bahçe de ürünlerini vermişlerdi. Hiçbir şeyi eksik bırakmamışlardı. İkisinin arasından bir de ırmak akıtmıştık. Onun başka gelirleri de vardı. Bu yüzden arkadaşiyle konuşurken : «Ben malca senden zengin, nufusça da senden daha itibarlıyım» dedi. Kendisine böylece yazık ederek bahçesine girerken : «Bu bahçenin batacağını hiç zannetmem; kıyametin kopacağını da sanmıyorum. Şayet Rabbıma döndürülsem bile ben orada da bundan daha iyisini bulurum» dedi. Kendisiyle konuşan arkadaşı ona : «Seni topraktan, sonra nutfeden yaratan, sonunda da insan kılığına koyanı mı inkâr ediyorsun ?

(1) Kadî Beydâvî cilt 2, s. 112.

Ama, O, benim Rabbim olan Allah'tır. Rabbıma kimseyi ortak koşmam. Bahçene girdiğin zaman - Her ne kadar beni kendinden mal ve nüfus bakımından daha az buluyorsan da - «Allah dilemiş yaratmış (mâşallah) ! **Kuvvet ancak Allah'a mahsustur !» demen gerekmez mi ? Rabbim, senin bahçenden daha iyisini bana verebilir. Ve seninkinin üzerine gökten bir felâket gönderir de bahçen yerle bir olur. Ya da suyu çekilir, bir daha da bulamazsın.» dedi. Nitekim ürünleri yok oldu; bağın alt üst olmuş çardakları karşısında sarf ettiği emeğe iyi yanarak ellerini oğuşturup : «Keşki Rabbime bir kimseyi ortak koşmasaydım !»** diyordu. **Ona Allah'tan başka yardım edebilecek birkaç adamı da yoktu; kendi kendini de kurtaramadı. İşte burada kudret ve hakimiyyet, varlığı gerçek olan Allah'ındır. Mükâfatlandırma bakımından hayırlı olan da, sonuçlandırma yönünden hayırlı olan da O'dur. Onlara dünya hayatı misalinin, tıpkı şöyle olduğunu anlat : Gökten indirdiğimiz su ile yer yüzünde yetişen bitkiler biribirine karışır ama sonunda rüzgârın savuracağı çerçöpe döner. Allah, her şeyin üstünde bir kudrete sahip olandır.»** (al - Kehf : 32 - 45).

C — TABİAT OLAYLARI

Kur'an-ı Kerim, sık sık tabiat hâdiselerini ele alır. Bunlar üzerinde aklı çalıştırmayı emreder. Bunlar üzerinde düşüne düşüne Allah'ın tek yaratıcı olduğunu bulmamızı ister. Birçok âyetlerin sonu **«'afalatâ'kılûn. = Düşünmüyor musunuz ?» «İbret almıyor musunuz ?»** diye bitmektedir. Kur'an diyor ki

«Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında gecenin ve gündüzün değişmesinde akıl sahipleri için (Allah'ın varlığına) **deliller vardır. Ayakta, oturarak ve yanları üzerine yatmış iken Allah'ı anıp göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde dü-**

şünenler : «Rabbimiz! bunu boş yere yaratmadın, seni tesbih ederiz, bizi Cehennem azabından koru.» derler.» (Âl-i İmran 190 - 191).

İstidlâlin kaynağı bir halden bir hale geçmektir; yani değişmedir. Âyette değişmenin bütün çeşitleri gösterilmiştir : Zira değişme ya bir şeyin kendinde olur; gece ve gündüzün değişmesi gibi. Ya parçasında olur : şekillerinin değişmesiyle unsurların değişmesi gibi, veya şeyin kendi dışında olur : Yerlerinin değişmesiyle feleklerin (gök cisimlerinin) değişmeleri gibi. Peygamber (S.A.V.) den rivayet edilmiştir : «Waylun liman kara'aha wa lam yatafakkar fîhâ. = Bunu okuyup da üzerinde düşünmiyen kimseye yazık !» Yine O'ndan (Salât ve selâm üzerine olsun) rivayet edilmiştir ki «Bir kişi döşeğine sırt üstü yatarken başını kaldırıp yıldızlara baktı da «Şehadet ederim ki senin Rabbın, yaratıcın var; Allah'ım, beni affet» dedi. Allah da ona bakıp onu affetti. Bu da usul ilminin ve bu ilim erbabının şerefine açık bir delildir.» ([1])

«Size kulak, gözler ve kalbler yaratan O'dur. Yine de şükrettiğiniz azdır. Sizi yerde yaratan, yapan O'dur. Ve O'na sevk olunacaksınız. Yaşatan ve öldüren O'dur. Gecenin ve gündüzün değişmesi de O'nun eseridir. Hiç mi düşünmüyorsunuz ?» (al-Mü'minun : 78 - 80).

«Göklerin ve yerin melekûtunu, Allah'ın yarattığı her şeyi ve ecellerinin yaklaşmış olması ihtimalini düşünmüyorlar mı ? Bundan sonra hangi söze inanacaklar ?» (al - A'raf : 185).

«Ölü yer, onlar için bir delildir ki biz onu dirilttik ve ondan taneler çıkardık ki ondan yerler. Ve orada hurmadan, üzümden bahçeler yarattık ve orada çeşitli gözeler

---

(1) Kadî Beydâvî, c. 1, s. 251.

fışkırttık ki meyvalarından ve ellerinin emeklerinden yesinler. Şükretmiyorlar mı? Gerek yerin bitirdiklerinden, gerek kendi nefislerinden ve bilmediklerinden olsun bütün çiftleri yaratan Allah'ı tesbih ederim; gece de onlar için bir delildir ki ondan gündüzü soyup alırız, hemen karanlıkta kalıverirler. Güneş de kendi kararlaştırılmış olduğu yerde akıp gitmektedir. Bu, güçlü ve bilgin Allah'ın kanunudur. Ay için de sonunda kuru bir hurma dalına döneceği konaklar tayin etmişizdir. Aya erişmesi, güneşe gerekmez; gece de gündüzü geçemez; her biri bir felekte yüzmektedirler.» (Yasin 33 - 49).

«Şüphesiz göklerde ve yerde inananlar için deliller vardır...» (al-Casiye 2)

İşte Kur'an-ı Kerim, böyle tefekkürden çıkıp yakîne varmış bir imanı muteber sayar, düşünceyi üstün tutar. İslâmda hitap, akladır. Deli, mükellef değildir. İtikad ancak yakînden alınır Zan ve şüphe üzerine itikad kurulamaz. Kur'an, muârızlarına

«De ki : Kesin delillerinizi getirin işte benimle beraber olanların ve benden öncekilerin zikri (kitabı, öğütü) **budur. Hayır, onların çoğu gerçeği bilmez de yüz çevirir.»** (al-Anbiya : 24).

Ancak kesin delil ve derin tefekkürle gerçeği bulmuş, yakînen inanmış olanlardır ki Allah'a tamamen bağlanır, varlığını O'na verir, O'nun büyüklüğünü ve sevgisini içlerinde duyarlar :

«Allah'ın kulları arasında Allah'tan ancak âlim kulları (lâyıkiyle) **korkar.»** (Fatır 28).

1. İslâm taklidi reddetmektedir :

«Onlara : «Allah'ın indirdiğine tabi olun.» dendiği zaman «Biz, babalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız.»

derler. Babaları bir şey düşünmeseler de ve doğru yolda olmasalar da mı?» (al-Bakara : 170).

Bu körü körüne taklid, insanları geri bırakmaktadır. İşte Arapların, Yahudilerin ve Hıristiyanların bu kadar gerçeklerden sonra Resulullah'a uymalarına engel olan şey, bu taklid olmuştur.

İlkel toplumlarda âdetler ve görenekler kanun yerine geçer.

Araplara göre - O zaman diğer toplumlar da onlardan farksızdı. - Bir ahlâkın, bir fikrin ölçüsü, babalarından kendilerine miras kalan âdetlerdi. Eğer o ahlâk o fikir babalarından kalana uyuyorsa fazilet, uymuyorsa rezilet (fena) idi. İşte Peygamber, vahdâniyyete (Allah'ın birliğine), Cennet ve Cehenneme çağırınca onların dillerine persenk ettikleri cevapları şu oldu **«Biz, babalarımızdan böyle bir şey duymadık»** Bir inkılâb meydana getiren islâmiyyeti, kendi fikirlerine ve geleneklerine uymadığı için reddettiler.

2. Arapların İslâmiyyeti Reddetmelerinin Başka Sebepleri :

a) Bunların başında kıskançlık gelir, Ebucehil şöyle demişti : «Abd-i Menaf Oğulları, şerefte bizim rakibimizdir. Biz rekabette onlarla öteden beri atbaşı yürüdük... Ama şimdi onlar : «Bizden kendisine vahiy gelen bir peygamber çıktı» diyorlar. Vallahi onun gibi bize de vahiy gelmedikçe onu asla kabul etmeyiz.» Yüce Tanrı onun bu sözlerine şöyle temas etmektedir

وَإِذَا جَاءَتْهُمْ آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَى مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ
اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ ﴿١٢٤﴾

«Onlara bir âyet geldiği zaman «Allah'ın peygamberlerine verilen bize de verilmedikçe inanmayız.» dediler. Allah risaletini (Peygamberliğini) **kime vereceğini bilir..»** (al-An'am 124) ([1])

b) Kendilerini Resulullah'tan daha zengin, daha üstün, O'nu ise bir yetim görüyorlardı. Vahiy gelse idi daha üstün birine meselâ Velid'e veya Taif Reisi Ebu Amr ibnu Umeyr as-Sakafî'ye inmeliydi

«Dediler ki : Biz malca ve evlâtça daha çoğuz; biz azab edilmeyiz.» (sebe 35).

«Dediler ki; bu Kur'an iki karyeden, daha büyük bir adama indirilmemeli miydi ? (az-Zuhruf : 31)

c) Kur'an kölelerle efendileri insanlık bakımından bir tutuyordu. Bu da onların işlerine gelmiyordu

d) Zengin, fakir İlâhî hüküm karşısında eşit idi. Halbuki onlara göre zengin ve şerefli olan birinin diyeti, fakir olandan; Kureyş'in ve diğer bazı kabilelerin diyeti diğer bazılarından üstün idi.

e) Kadınlara büyük haklar tanınmıştı. Halbuki onlara göre kadın, alınıp satılan bir meta'dan farksızdı.

f) Bunlarda ticaret namusu yoktu. Kur'an ise aldatmağı eksik ölçüp yanlış tartmağı yasak ediyordu.

g) Her türlü şehvânî duygularını istedikleri yollardan tatmin etmeyi meşru görüyorlardı. Halbuki Kur'an nefsi dizginliyordu.,

h) İslâma inanırlarsa birçok menfaatleri elden gidecek, Reis iken Muhammed Aleyhisselâm'ın emri altına geçeceklerdi. İşte bu hased, onların içlerini kemiriyordu.

ı) Yerlerinden yurtlarından olurlar diye korkuyorlardı. Hârîs ibnu Osman ibn. Nevfel ibn. Abdi Menaf,

---

(1) Kadî c. 1, s. 40..

Resulullah'a gelip şöyle demişti «— Biz senin hak üzerinde olduğunu biliyoruz. Fakat Araplara aykırı gidip sana uyarsak, bizi yurdumuzdan çıkaracaklar diye korkarız. Biz nihayet bir lokma kadar bir şeyiz.» Şu âyet indi

وَقَالُوا إِن نَّتَّبِعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَا أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ حَرَمًا آمِنًا
يُجْبَىٰ إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِّزْقًا مِّن لَّدُنَّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾

«Dediler ki : Hidayete uyarsak, yerimizden yurdumuzdan oluruz.» Biz onları, bizim katımızdan rızık olarak her türlü ürünlerin toplandığı güvenli Harem bölgesine yerleştirmedik mi — Ama çokları bilmezler.» (al-Kasas 57).

i) Hidayet nasibolmamıştı.

Ve daha bunlar gibi birçok sebeplerin tesiri altında İslâmı kabul etmiyorlardı.

Caetani şu mütalâyı serdetmektedir : «Bu adamlar Hicaz ticaretini ellerinde bulunduruyorlardı. Hz. Muhammed'in etrafına ise sınıf farkı olmadan herkes toplanıyordu. Bir gün bunlar Mekke'ye sahibolurlar, ellerindeki nüfuz gider endişesinde idiler. Sonra Kâbe bunların saklandığı bir yer olmak ve bütün Arabistan'ın müşterek tapınağı bulunmak hasebiyle Mekke şehrinin bu ülkede ayrı bir önemi ve Kureyş'lilere temin ettiği çok mühim nüfuz ve menfaati vardı. Şimdi tek Tanrı fikri hakim olur da bu tapınaklar, bu putlar ortadan kalkarsa nüfuz ve menfaatlerini kaybedeceklerini düşünüyor, endişe ediyorlardı. İşte bu gibi menfaat hisleri, dini düşüncelerle birleşerek Kureyş'in İslâma karşı muhalefet hislerini katkat artırmış oldu.» ([1])

---

(1) Caetani, İslâm Tarihi, H.C. tercümesi. c. 2, s. 234.

3. İslâmı Yaymak Farzdır :

İslâm, fikir mücadelesinin Kur'an'da ne büyük bir önem kazandığını ve ne şekilde bir mahiyyet arzettiğini görmüş olduk. Şimdi Kur'an'ın ve Allah'ın Elçisinin izinde yürüyerek İslâmı yaymak, müslümanlara farzdır. İyilikle emir, kötülükten nehiy farzdır. Bu arada bir İslâm misyoner teşkilâtının kurulması lâzımdır. Bunun örneklerini Resul-i Ekrem hayatında vermişti

Evvelâ Mus'ab ibnu Umayr'i, İslâmı yaymak ve öğretmek için Medine'ye göndermişti. Habeşistan'a giden müslümanlar da böyle bir gaye taşımakta idiler. Gittikleri yerlerde İslâmı duyurmaya gayret etmişlerdir. Hz. Resul Kabileler arasına İslâmı öğretecek ve yayacak adamlar tayin ediyordu. Necran Hıristiyanlarına Ebu Ubeyde'yi gönderdiği, daha önce görüldü. Ve nihayet İslâmiyyet iyice kuvet kazanınca Allah'ın Elçisi Muhammed (S.A.V.) kırallara Necaşi'ye, Kayser'e, Kisra'ya ve Mukavkis'e mektuplar yazarak onları İslâma davet etmiş, bu iş için gidecek olan elçilere, Sabah namazını müteakip şu emri vermişti
«Allah için kullarına öğüt verin; zira insanların işleri bir kimseye emanet edilir de o kimse onlara öğüt vermezse, Allah o adama Cenneti haram kılar. Gidiniz ve Meryem oğlu İsa'nın elçileri gibi yapmayınız. Çünkü onlar yakına gittiler, uzağı bıraktılar.» Elçiler, gidecekleri milletin dilini öğrenmişlerdi. Bu durum Peygamber (S.A.V.) e söylendiği zaman şöyle buyurdu: «Bu, kullarının işi hususunda Allah'ın, onlar (elçiler) üzerindeki haklarının en büyüğüdür.» ([1])

Şu halde uzak yakın demeyip İslâmı her tarafa yaymak, propaganda için her yere gitmek, hattâ yabancı dil-

(1) at Tabakat, c. 2, s 29.

ler öğrenip İslâmı o dillerle o milletlere anlatmak, Allah'ın, müslümanlar üzerindeki haklarının en büyüğüdür. Bunu ihmal etmek büyük sorumluluk taşır. Maalesef bu, çok ihmal edilmiştir. Avrupa Misyoner teşkilâtı, ilkel kabileleri kendilerine her türlü hilelere baş vurup çekerek, koloniler kurarken müslümanlar İslâmı kendi haline bırakmışlardır. İslâmiyyet yine kendi enerjisiyle yayılıyorsa bu, Allah'ın bir lûtfudur. İslâmiyyet zekâtın tevzii (sarfı) mahallerini gösterirken **FİSEBİLLAH ve MÜELLEFET'ÜL-KULÛB** gibi iki sarf mahallini kabul etmekle şüphesiz İslâm Misyoner Teşkilâtının, devlet tarafından organize edilmesini temin etmek istemiştir. Avrupa misyoner teşkilâtına milyonlar sardedilirken, müslümanların böyle bir teşkilâttan mahrum bulunması çok acıdır. Ve bunun kurulması zamanı çok gecikmiştir :

«İttika edenler (korunanlar) **için onların hesabından bir şey yoktur. Lâkin belki korunurlar diye sadece bir öğüt** (vermeleri gerekir).» (al-An'am 69) ve yüce Allah EMR-İ Bİ'L-MA'RUF-u terk eden bir kavmi yermektedir.

«Rabbanîler ve hahamlar günah sözlerinden ve haram yemelerinden onları menetmemeli mi idiler? Yaptıkları ne kötü idi !!!» (al-Maide : 63).

Şu var ki bu propagandanın temeli tatlı dil, bencilliğe dayanmıyan, ruhtan kopan güzel öğüt olmalıdır. Allah'ın Musa ve Harun'a emri şudur

«Fir'avn'e gidin, çünkü o azdı. Ona yumuşak sözle söyleyin, belki öğüt alır ya da korkar.» (Taha : 42 - 43).

Allah'ın iman etmiyeceğini bildiği bir kimse hakkında **«Yumuşak sözle söylenmesini»** emretmesi, her halde tatlı dil ile anlatmanın lüzumunu belirtmektedir. İslâm mücadelesi, şefkat ve merhametten kaynak almaktadır :

«İyilikle kötülük bir olmaz. En güzeliyle savun, bir de (bakarsın ki) **seninle arasında düşmanlık olan kimse sıcacık bir dost oluvermiş.»** (Fussilet : 34).

Halim selim davranmak lâzımdır. Fitneye götüren söz neye yarar ? «Tatlı söz yılanı deliğinden çıkarır» demiş Atalar. Ben de diyorum ki : **«Yumuşak ve ikna edici öğüt, kâfiri bulunduğu küfür karanlığından iman aydınlığına çıkarır.»** Mesele ölçülü olmakta ,konuşulması gereken yerde ve zamanda konuşmakta, susulması icabeden yerde ve zamanda susmaktadır. Az konuşmalı, öz konuşmalıdır. İman hastasına uygun dozda nasihat verilmelidir. Normal dozun üstünde veya altında verilen öğüt, beklenen neticeye ulaştırmayabilir, hattâ bazan aksi tesir de icra edebilir. Fikir münakaşasında asla bencilliğin yeri yoktur.

Mesnevide kaydedilir ki Hz. Ali savaşta düşmanını yener, göğsüne biner, kılıcını çeker. Tam bu sırada düşmanı yüzüne tükürür. Hemen Ali (R.A.) düşmanının göğsünden iner. Düşmanı sorar :

— Niçin beni öldürmedin? Oysa ben sana hakaret ettim.

— Şimdiye kadar seni Allah için öldürecektim; şimdi yüzüme tükürünce öfkem kabardı, seni öldürmüş olsam öfkeme kapılarak seni öldürmüş olacağım, nefsime göre hareket edeceğim. Nefse uyarak hareket etmek mü'mine yakışmaz.

Ve düşmanı müslüman olur. İşte kılıcın görmediği işi bir çift güzel söz görmüştür. Şimdi Kur'an'dan bir davet örneği verelim :

«Kitapta İbrahim'i an; zira O, dosdoğru bir peygamberdi. Babasına : «Babacığım, niçin, işitmiyen, görmiyen ve sana hiçbir faidesi olmıyan şeylere tapıyorsun ?» demiş-

ti. **«Babacığım, bana sana gelmiyen bir ilim geldi; bana uy; seni doğru yola götüreyim.» «Babacığım, Şeytana tapma. Doğrusu Şeytan Rahman'a âsî oldu. Babacığım, ben sana Rahman'dan bir azap erişmesinden korkuyorum ki böylece Şeytan'ın dostu olursun.»** (Babasını aşırı cahil, kendini yüksek bir bilgin yerine koymadan, aynı yolda yürüyen, fakat yolu daha iyi bilen bir arkadaş olarak onu bulunduğu yanlış yoldan çevirmeğe çalışıyor.) Babası: **«İbrahim, sen tanrılarımdan yüz mü çeviriyorsun? Bundan vazgeçmezsen seni taşlarım ve ebediyyen benden uzaklaş git.» dedi. «İbrahim şöyle cevap verdi»: «Sana selâm olsun, senin için Rabbimden bağış diliyeceğim. Çünkü O, bana karşı çok lûtufkârdır.»** (Meryem Suresi: 41 - 47).

Bu konuşma, kötülüğe iyilikle mukabelenin, tatlı dille davetin güzel bir örneğidir. Yani İbrahim (A.) şunu demek istiyor: Sana kötü söz demem, kötülük de etmem, lâkin seni imana muvaffak etmesi için Rabbım'a yalvarırım. (1)

4. İslâmda Mutlak Adalet Vardır:

Hz. Âişe diyor ki «Mahzum kabîlesinden hırsızlık eden (Fatıma bintu'l-Esved adlı) kadına had (ceza) tatbiki, Kureyş'in ağırına gidiyordu. Bu hususta cezayı affetmesi için Peygamber'in çok sevdiği Usame ibn. Zeyd'i şefaatçi gönderdiler. Hz. Peygamber iltiması kabul etmedi, kalkıp şu hitabede bulundu: «Sizden öncekilerin helâkine sebep: şerefli biri çaldığı zaman onu bıraktılar. Zayıf biri çaldığı zaman ona had (ceza) tatbik ettiler. Allah'a and olsun ki MUHAMMED'in kızı Fatıma da çalsa elbette elini keserim.» (2)

---

(1) Kadî Beydâvî, c. 2, s. 39.

(2) Kadî c. 2, s. 131 Buhârî Müslim, Ebû Davûd, Tirmizî, Nesâi, İbnu Mace.

Rivayet edilir ki Resul-i Ekrem (S.A.V.) Uhud şehidleri arasında Amcası Hamza'yı, kulakları kesilmiş ve karnı yarılmış, ciğerleri çıkarılmış vaziyette görünce çok üzüldü «Eğer Allah beni onlara galip getirirse, yerine yetmiş kişi öldüreceğim.» diye yemin etti. Derhal Allah şöyle emir buyurdu

وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ ﴿١٢٦﴾

«Eğer azabederseniz, size yapılanın ayniyle azabedin. Sabrederseniz, andolsun ki bu, sabredenler için daha iyidir. Sabret, sabır ancak Allah içindir. Onlara üzülme kurdukları düzenden de daralma.» (an-Nahl 126 - 127) ([1])

«Biz sana kitabı indirdik ki insanlar arasında hak (adalet) **ile hükmedesin»** (an-Nisa' 107)

«Ey iman edenler, Allah için dosdoğru şahidlik edenler olunuz. Kendi aleyhinizde, ana - babanızın ve akrabanızın aleyhinde dahi olsa adaletten ayrılmayınız. (Şahitlik ettiğiniz kimseler) **zengin de olsalar, fakir de olsalar** (daima doğruyu söyleyiniz) **Çünkü Allah** (size) **onlardan daha ileridir. Nefsinize uyup adaletten ayrılmayınız. Eğer** (ağzınızda) **eğer bükerseniz, yahut** (hakikatten) **yüz çevirirseniz biliniz ki Allah, yaptıklarınızı bilir.»** (an-Nisa 135).

«Söylediğiniz zaman adalet yapınız, akrabanız dahi olsa. Allah'ın ahdine vefa gösteriniz. Allah öğüt alasınız diye size böyle vasiyyet ediyor.» (al-An'am : 152).

Peygamberimiz de buyuruyorlar ki : **«Biriniz kızgın iken iki kişi arasında hüküm vermesin.»** «Hepiniz çobansınız, hepiniz güttüğü koyunlardan sorumlusunuz. Kişi âlesinin çobanıdır, raiyyesinden sorumludur. Kadın, ko-

---

(1) İbn-i Hişâm, 2, s. 96, Kadî Beydavî, c. 1, s. 687.

casının evinin çobanıdır raiyyesinden (güttüğü koyunlardan) sorumludur. Hizmetçi, efendisinin malının çobanıdır, raiyyesinden sorumludur. Hepiniz çobansınız ve hepiniz raiyyesinden (tebaasından) sorumlusunuz.» (Buharî, Müslim» (1)

«Yedi kişi var ki Allah, onları kendi gölgesinden başka bir gölge olmıyan Kıyamet gününde kendi gölgesinde gölgelendirir: Âdil imam (hükümdar); Allah'ın ibadetinde büyümüş genç; kalbi mescitlere bağlı adam; Allah için sevişen, Allah için ayrılan iki kişi; mevki ve güzellik sahibi bir kadın kendini dâvet ettiği halde «Ben Allah'tan korkarım» diyen; sağ elinin verdiğini sol eli duymıyacak şekilde gizli sadaka veren Allah'ı tenhâda zikrederek (Allah aşkiyle) gözleri dolan.» (2)

«Kıyamet gününde Allah'a en sevgili ve en yakın olan, âdil imam (hükümdar) dır. Allah'ın en sevmediği ve O'ndan en uzak olan da zalim imam (hükümdar) dır (3)

İSLÂMDA Mutlak Adalet Yanında Af ve Müsamaha Vardır, Güçlük Yoktur.

Asıl güçlü, düşmanı kuvvetiyle yenen değil, öfkesine hakim olandır. Kur'an der ki :

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ
عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾

«Onlar ki genişlik ve darlıkta sarfederler, öfkesini yutkunurlar ve insanları affederler. Allah iyilik edenleri sever.» (Âl-i İmran : 134).

---

(1) at-Tarğîb wa't-Tarhîb, c. 3. s. 154-155.
(2) at-Tarğîb wa't-Tarhîb, c. 3, s. 165 [Buharî].
(3) at-Tarğîb wa't-Tarhîb, c. 3, s. 167 [Tirmizi, Tabarânî].

«Yol bakımından kudreti olan kimsenin, Allah için Kâbe'yi haccetmesi gereklidir.» (Âl-i İmran : 97) Bu son âyet indiği zaman Süraka ibnu Malik : «Her sene mi ?» diye sordu. Resulullah «Hayır, dedi. Evet desem, farzolur, farz olunca da gücünüz yetmez. Sizi serbest bıraktığım hususlarda siz de beni (kendi halime) bırakın.» buyurdu. Bunun üzerine şu âyet nazil oldu :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ وَإِنْ
تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبْدَ لَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠١﴾

«Ey iman edenler, açıklandığı zaman gücünüze gidecek şeylerden sorup durmayın; eğer Kur'an inerken sorarsanız farz olur. Allah onları bağışlamıştır. Allah bağışlıyan ve halimdir.» (al-Maide 101).

«Allah size dinde bir güçlük emretmedi.» (al-Hacc : 78). **«Dinde ikrah yoktur.»** (al-Bakara : 256) Daha bunlar gibi birçok âyetler İslâmdaki kolaylığı af ve müsamaha ruhunu aksettirmektedir.

Ansardan bir kadının çocuğu yaşamadığı zaman : «Eğer çocuğu yaşarsa kitap ehlinin yanına verip onların dinine sokacağını...» adardı. Böyle birtakım ansar çocukları onların dinine girmişti. İslâm geldikten sonra dediler ki «— Biz onların dinini üstün görüyorduk diye çocuklarımızı onların dinine soktuk. Ama şimdi İslâm gelmiştir; çocuklarımızı islâmı olmağa zorlıyalım.» İşte son âyet bunun üzerine indi. (1)

Müslümanlar İslâmı yaydıkları zaman insanları İslâmı kabul etmeğe zorlamazlar. İman kalb işidir. Onu serbest bırakırlar, isterse kabul eder, isterse etmez. Ancak

---

(1) Taberî Câmi'ül-Beyân, c. 3, s. 9.

İslâmda cihad da farzdır. Ama cihad, kılıç zoriyle insanlara İslâmı kabul ettirmek için değil, fakat İslâmın önüne gerilen, İslâmın yayılmasına engel olan perdeleri ortadan kaldırmak için yapılır ve yapılagelmiştir. Yoksa hiç kimse, dinini terke zorlanmamış, kimseye inancı yüzünden işkence edilmemiştir.

İslâmda insan gücünün üstünde bir teklif yoktur. Şimdi İslâmın kılıç dini olmayıp, kolaylık, af ve müsamaha dinî olduğuna ait misaller görelim :

Benu Said ibnu Bekr, Dımame'yi elçi olarak Allah'ın Resulüne göndermişlerdi. Dımame kaba ve sert bir adamdı

— Ya Muhammed, senden bazı sorular soracağım. Biraz kaba konuşurum, bana bir şey yapma.

— İstediğini sor.

— Senin, senden öncekilerin ve senden sonrakilerin Tanrısı olan Allah hakkı için doğru söyle; Allah mı seni bize elçi gönderdi ?

— Evet şüphesiz.

— Senin, senden öncekilerin ve senden sonrakilerin Tanrısı olan Allah hakkı için söyle; yalnız kendisine ibadet etmemizi, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamamızı Allah mı sana emretti ?

— Evet şüphesiz.

— Senin, senden öncekilerin ve senden sonrakilerin Tanrısı olan Allah hakkı için söyle; bu beş vakit namazı kılmamızı Allah mı sana emretti ?

— Evet, şüphesiz.

Bu minval üzere bütün farzları sorduktan sonra

— EŞHEDÜ EN LÂİLÂHE İLLÂLLAH VE EŞHEDÜ ENNE MUHAMMEDEN ABDUHU VE RESULUHU =

Allah'tan başka İlâh olmadığına şehadet ederim ve Muhammed'in, Allah'ın kulu ve Resulü olduğuna şehadet ederim. Bu farları yerine getiririm; yasak ettiğin şeylerden de kaçarım ama ne eksik, ne de fazla yapmam, dedi ve döndü gitti.

Allah'ın Resulü arkasından :

— İki örüklü sözünde durursa Cennete girer, buyurdu.

Dımame kavmine gelir gelmez ilk söz olarak şunları söyledi :

— Lât ve Uzzâ ne kötüdür !

— Sakın ey Dımame, dediler ,alacalıktan, cüzdamdan, deli olmaktan.

— Yazık size. Vallahi onlar ne zarar, ne fayda verebilirler. Allah elçi gönderdi. O'na kitap verdi. O kitap ile sizi, içinde bulunduğunuz sapıklıktan kurtulmağa çağırıyorum. Ben Allah'tan başka İlâh olmadığına, O'nun bir eşi ve ortağı bulunmadığına, Muhammed'in de Allah'ın kulu ve Resulü olduğuna tanıklık ederim. Size yapmayı emrettiği ve yapmayı yasakladığı şeyleri duyurmak üzere gelmiş bulunuyorum.

O gün orada bulunan kadın, erkek hep müslüman oldular.» (1)

Ebu Haderd başkanlığında bir gurup sahabî Batn-ı İham (İhm) gazvesine giderlerken karşıdan Âmir ibnu Aşcaî adında, devesine süt yüklemiş biri geliyormuş. Bu zat bunları İslâm âdetince selâmlamış. Ashabdan Muhallim ibnu Cessâme, daha önce aralarında geçmiş olan bir vak'a yüzünden bu adama saldırmış ve öldürmüş. De-

---

(1) İbn-i Hişâm, c. 2, s. 574 Buhârî, Kitabu'l-İlm.

vesini ve eşyasını almış. Bu olay üzerine şu âyet nazil olmuştur :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ
أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا .... ﴿٩٤﴾

«**Ey iman edenler, Allah yolunda savaşa giderken** (mü'min mi' kâfir mi) **iyice anlayın, bilin ve size selâm verene, dünya metaını** (menfaatini) **arzu ederek : «Sen mü'min değilsin.» demeyin...»** (an-Nisa': 94).

Bu kaatil, kendisine Allah'tan mağfiret dilemesi için Resulullah'ın huzuruna çıkıyor. Resulullah soruyor :

— Adın ne ?

— Ben Muhallim ibnu Cessame'yim.

Resulullah elini kaldırıyor ve duâ ediyor.

— Allah'ım, Muhallim ibnu Cessame'yi affetme !!! (Bunu üç defa söylüyor.) Ve bu adam feci bir şekilde ölüp gidiyor. ([1])

Müslümanlar Huneyn Savaşında Taif'e doğru ilerlerken Halid ibnu'l-Veild bir kadın öldürüyor. Halk, kadının başına toplanıyor. Resulullah soruyor :

— Kimdir o ?

— Bir kadın, Halid öldürmüş.

— Yetiş Halid'e «Resulullah seni, çocuk, kadın veya köle öldürmekten menediyor» de, buyuruyor. ([2])

Resulullah, Mekke'nin fethinden sonra Kâbe'yi ziyaret edip çıktı ve Kureyş'e seslendi

---

(1) İbn-i Hişâm, c. 2, s. 628.
(2) İbn-i Hişâm, c. 2, s. 458.

— Ey Kureyş, Allah sizden cahiliyyet tohumunu, babalarla öğünmek göreneğini götürdü. İnsanlar Âdem'den gelmiştir. Âdem de topraktan yaratılmıştır. Sonra şu âyeti okudu **«Ey insanlar, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve sizi milletlere ve kabilelere ayırdık ki tanışasınız. Şüphesiz Allah indinde en üstün olanınız, Allah'tan en çok korkanınızdır.»** (al-Hucurat : 13) Sonra

— Ey Kureyş, benim size ne yapacağımı umuyorsunuz ? Diye sordu.

— Hayır umuyoruz. Kerim bir kardeş, kerim bir kardeş oğlusun;

— Gidiniz, hepiniz serbestsiniz.

Resulullah'ın Tihame'de bulunan Cumma' kabilesine gönderdiği mektupta şu emirler vardır :

«Hiç kimse dininde icbar edilmez. Onlara ne zulüm, ne de düşmanlık yoktur. Bu hususta onlar Allah'ın ve Muhammed'in zimmetindedirler. Selâm sizlere» (1)

Hz. Ebubekir Şam Tarafına Gönderdiği Üsama Ordusuna Şu Emri Vermişti :

«...Hiyanet etmeyin, yağma etmeyin, zulmetmeyin, misilleme yapmayın, küçük çocuk, ihtiyar ve kadın öldürmeyin. Hurmaları kesmeyin, yakmayın, meyvalı ağaç kesmeyin; koyun, sığır ve deve boğazlamayın. Ancak yemek için olursa müstesnadır. Kendilerini savma'alara (kiliselere) vakfetmiş birtakım insanların yanından geçeceksiniz. Onları, kendilerini verdikleri inanç ve ibadetleriyle baş başa bırakın, onlara dokunmayın...» (2)

Hz. Ömer'in, Kudüs'e ayak basarken Hırıstiyanlara nasıl bir müsamaha ve hürriyet tanıdığı herkesçe bilin-

(1) at-Tabakat'ül-Kubrâ, c. 2, s. 43.
(2) Taberî, Târîh'ül-Ümemi va'l-Mulûk, c. 2, s. 463.

mektedir. Bütün tarih boyunca ehli kitaba müsamaha edilmiş, kiliseleri yıktırılmamıştır.

Müsteşrik Goldziher al-Akide veş-Şeria fi'l-İslâm adlı eserinde bu konuda şunları söylemektedir: Kendilerine boyun eğen ehli kitaba karşı müslüman fatihlerinin davranışını tesbit eden dini hüküm, müsamahakâr olmak ve taassupla hareket etmemek idi. Hıristiyanların da itiraf ettikleri gibi İslâmdaki eski müsamaha ruhunun aslı Kur'an'da mevcuttur. «Lâ ikraha fî'd-dîn kad tabayyana 'r-rüşdu mina'l gayyi = **Dinde ikrah yoktur, rüşd** (olgunluk) **sapkınlıktan ayrılmıştır.»** (al-Bakara: 256). İslâmın ilk on senesi, eski dinler ehli karşısında Halifelerin tutumu, müsamaha örnekleriyle doludur. Bunun örneklerinden biri de Peygamberin Necran Hıristiyanlariyle yaptığı andlaşmasıdır ki Hıristiyanlık ilkelerine hürmeti ihtiva etmektedir. Muâz ibnu Cebel'i Yemen'e gönderdiği zaman ona verdiği emir: «Yahudi, Yahudiliğinden ötürü azabedilmez.» olmuştur. Bu yüksek daire içerisinde Bizans İmparatorluğuna tabi olup, sonra İslâm ülkeleri arasına giren Hıristiyan unsurlarla yapılan sulh andlaşmaları da vardır ki bunların şartları arasında - Cizye karşılığında Herkesin hiçbir işkence yapılmadan doğrudan doğruya dini görevlerini yapabilmesidir.» [1] «Bazı valiler Ömer ibnu Abdi'l-Aziz'e şehrin kötü durumunu, tamiri için özel bir gelir(vergi) teminine ihtiyaç hasıl olduğunu yazdıkları zaman Halife şu söziyle cevap vermişti «Şehre adaletle kale yap, onu koru ve yollarını zulümden temizle.» [2]

Mısır'a vali tayin ettiği Malik ibn al-Hâris al-Eşter'e, İmam Alî (Allah ondan razı olsun) tarafından yazılan şu

(1) Goldziher, al-Akide va'ş-Şerîa fi'l-İslâm, s. 38.
(2) Goldziher, al-Akide va'ş-Şerîa fi'l-İslâm, s. 49.

emirnâme, müslümanlıktaki adalet ve siyaseti gösterir en cemiyetli bir eserdir : «Bismillâhirrahmanirrahîm. Vergisini toplamak, düşmanlarına cihad açmak, ahalisine barış ve dirlik, ve memleketlerine bayındırlık sağlamak için Malik ibn al-Hâris al-Eşter'i Mısır'a vali tayin ettiği zaman Allâh'ın kulu, mü'minlerin emîri Alî'nin, kendisine emri şudur Ona Allâh'tan korkmayı, Allâh'a itaati seçmeyi ve kitabında emrettiği farzlariyle sünnetlere uymayı emreder. O farzlar ve sünnetler ki hiç kimse onlara uymadıkça saâdet yüzü görmez ve onları tanıdıkça kayba uğramaz. Bir de ona eliyle, kalbiyle, diliyle Cenab-ı Hakk'a yardımda bulunmayı emreder. Çünkü yüce Allâh, kendisine yardım edene yardım, kendisini ağırlayana şeref vermeyi garanti ediyor. Sonra, ona şehvetlere saldırdıkça nefsini kırmasını, serkeşlik ettikçe dizginlerini çekmesini emreder. Zira nefis, alabildiğine kötülüğü emredicidir, meğer ki Cenab-ı Hak, merhametiyle insanı korumuş olsun.

«Şimdi bilmiş ol, ey Malik, ben seni öyle memleketlere gönderiyorum ki birçok hükûmetler senden önce oralarda adâlet sürdü, zulmetti. Sen vaktiyle nasıl senden önceki valilerin yaptıklarını gözden geçirirdin ise, halk da şimdi öylece senin yaptıklarını gözetecek. O zaman senin onlar hakkında söylediklerini halk da şimdi senin hakkında söyliyecek. Kimlerin sâlih (iyi) olduğu, ancak Allâh'ın kendi kulları dilinden söylettiği sözlerle anlaşılır. Onun için biriktireceğin en sevimli azık, güzel işler olsun. Heveslerine hakim ol. Sana helâl olmayan şeylerde nefsine karşı cimri ol. Zira gerek hoşlandığı, gerek istemediği şeylerde nefse karşı cimrilik, onun hakkında adâletin ta kendisidir.

«Tebaa için kalbinde sevgi, merhamet duyguları, lûtuf eğilimleri besle. Sakın bîçarelerin başına kendilerini

yutmayı ganimet bilen yırtıcı bir canavar kesilme. Çünkü bunlar iki sınıftır: Ya dinde kardeşin, ya yaratılışta bir eşin. Evet kendilerinden ufak kusurlar çıkabilir; kendilerine birtakım ârızalar gelebilir. Hatâ ile, yahut kasıtlı olarak işledikleri kabahatlerden dolayı ellerinden tutup yola getirmek pek mümkündür. Kendi hakkında nasıl Allâh'ın affını, hoşgörüsünü istersen, sen de onlara affını, hoşgörünü bol et. Çünkü sen onların üstünde bulunuyorsun valilik emrini sana veren, senin üstünde bulunuyor; Allâh ise sana valilik verenin üstünde bulunuyor ve kulların işlerini hakkiyle görmeni istiyor, seni onlarla imtihan ediyor. Sakın Allâh ile harbe girip de kendini (O'nun) gazabına siper etme. Çünkü ne intikamına dayanacak kudretin var, ne de af ve merhametinden müstağnîsin.

«Sakın hiçbir affından dolayı aslâ pişman olma; sakın hiçbir cezalandırman için de katiyen sevinme. Savmak imkânını buldukça hiçbir tehlikeye atılma. Bir de sakın «Ben tam kudret sahibiyim, emrederim, itaat ederler» deme. Çünkü bu, kalbi fesada vermek, dini za'fa uğratmak, felâkete yaklaşmaktır. Şayet elindeki kudret, sana bir büyüklük duygusu verirse derhal üstündeki melekûtun büyüklüğüne bak ve senin kendi nefsine karşı güç yetiremiyeceğin şeylerde Allâh'ın sana karşı gücü yettiğini düşün. İşte bu düşünce, senin o yükseklerden uçan bakışını yere indirir; şiddetini giderir; seni bırakıp giden aklını, başına getirir. Sakın Allâh ile ululuk yarışına kalkışma, sakın ululuk ve büyüklüğünde kendisine benzemeğe özenme. Çünkü Yüce Yaratıcı, her zorbayı alçaltır, her kibirliyi hakir eder bırakır.

«Nefsin hakında, sana yakınlığı olanlar hakkında, tebaan arasından kendilerine eğilim beslediklerin hakkında Allâh'a ve Allâh'ın kullarına karşı adâletten kati-

yen ayrılma. Şayet böyle yapmazsan zulmetmiş olursun. Halbuki Allâh'ın kullarına zulmedenin, Allâh'ın kulları tarafından davacısı Allâh'tır. Allâh da birinin hasmı oldu mu o kimsenin tutanabileceği bütün deliller batıldır. Ve ölünceye, yahut tevbe edinceye kadar kendisiyle harb içinde bulunur. Dünyada zulüm kadar Allâh'ın lûtfunu değiştirecek, kahrını çabuklaştıracak bir şey olamaz. Zira Cenab-ı Hak zulüm altında inleyenlerin inkisarını (bedduâsını) işitiyor; zalimleri ise gözetleyip duruyor.

«İşlerin içinden öylesini seçmelisin ki hak hususunda en ortası, adâlet bakımından en yaygını olsun; sonra halkın rızasını en çok çeksin. Zira kamunun hoşnutsuzluğu, kişilerin razı olmasını hükümsüz bırakır; kişilerin kızması ise kamunun rızası içinde kaynar gider.

«Sonra vali için hassa takımı (yakın adamları) kadar iyi günlerde yükü ağır basan, kara günlerde yardımı az dokunan, adaletten hoşlanmaz, istemekten usanmaz, verilince teşekkür bilmez, verilmezse değme özürle (1) savulmaz, felâkete dayanıksız tek adam yoktur. Halbuki İslâm'ın esası, müslümanların şirazesi, ümmetin kamusu olduğu gibi düşmana karşı duracak bir silâh varsa ancak odur. Onun için samimiyetin, meylin daima bunlara yönelik bulunmalı.

«Tebaan arasında yanına yaklaştırmayacağın, kendisinden en çok nefret edeceğin adamlarsa, halkın kusurlarını en çok araştıran kimseler olmalıdır. Zira insanların öyle kusurları var ki, örtülmesi herkesten fazla valiye düşer. Bundan dolayı bu kusurların sana gizli kalanlarını sakın eşme. Senin görevin bildiklerini düzeltmeden ibârettir. Bilmediklerine gelince onların hakkındaki hükmü Allah verir.

---

(1) Aslı («godirle» şeklindedir. Dizgi hatası olduğu anlaşılıyor.

«Evet, sen tebaanın kusurunu gücün yettiği kadar ört ki, Allâh da senin, tebaandan gizli kalmasını istediğin şeylerini örtsün.

«İnsanlar hakkında bütün kin düğümlerini çöz; seni intikama doğru sürükliyecek iplerin hepsini kes. Sence açıklık kazanmıyan şeylerin tümü hakkında anlamamış görün, şunu bunu çekiştirenin sözüne sakın çarçabuk inanma. Çünkü çekiştiren kişi ne kadar sâf görünürse görünsün yine hilekârdır. Sakin, ne seni yoksulluk ihtimaliyle korkutarak kereminden çevirecek cimriyi, ne büyük işlere karşı azmini gevşetecek korkağı, ne de zulme saparak sana ihtirası iyi gösterecek ihtiraslı kişiyi danışma meclisine sokma. Çünkü cimrilik, korkaklık, ihtiras ayrı ayrı huylardır ki, Yüce Allâh hakkında beslenen kötü zan bunları bir araya getirir.

«Sana müşavir (danışman) olacakların en kötüsü senden önce şerlilere yâr olan, onların suçlarına ortak olan kimselerdir. Böyleleri katiyen senin mahremin (özel sır dostun) olmamalı. Çünkü (bunlar) canilerin yardımcıları, ve zalimlerin dostlarıdırlar. Ne hacet! Hiçbir zalime zulmünde, hiçbir günahkâra cürmünde yardım etmiyenler içinden bunların yerini tutacak öylelerini bulacaksınız ki, ötekilerin görüş ve tedbirini tamamen bilirler, fakat onların günâh ve vebalinden masundurlar. İşte senin için böylelerinin yükü en hafif, yardımı en çok, sana şefkati herkesinkinden fazla, senden başkasına muhabbeti o oranda az olur. Bu gibilerini hem özel, hem genel meclislerinde kendine yakın edin. Sonra, bu adamların içinden en çok onu beğenmelisin ki, sana acı gerçekleri herkesten çok o söylesin; ve şayet sevdiği kullarından çıkmasına Allâh'ın razı olmadığı bir harekette bulunmak istersen, hoşuna gidip gitmiyeceğini hiç düşünmiyerek seni eleştirsin.

«Bir de doğru ve Allâh'tan korkan kişileri kendine sırdaş yap. Seni alkışlamamalarına, yapmadığın birtakım işleri sana mal edip keyfini getirmemelerine dikkat et. Zira alkışın çoğu insanı büyüklenmeğe sevk eder, gurura yaklaştırır. Sakın adamın iyisi ile kötüsü yanında bir olmasın. Zira bu eşitlik iyileri iyilikten soğutur; kötülerin de kötülüğe eğilimini sürdürür.

«Bilmiş ol ki; valinin, halkına güzel zan beslemesini en çok sağlıyan, onlara iyilikte bulunması, yüklerini hafifletmesidir. Güzel zan beslersen uzun uzun yorgunluklardan kurtulursun. Sonra, güzel zan beslemene en çok lâyik olan adam, senin hakkındaki tecrübeleri iyi çıkanıdır; kötü zanına en lâyik olanı da hakkındaki tecrübeleri fena çıkanıdır.

«Bu ümmetin ileri gelenleri tarafından işlenerek herkesin alıştığı ve halkın güzelce uyguladığı güzel bir âdeti, sakın kaldırayım deme. Ve bu eski âdetlerin herhangi birine aykırı gelecek yeni bir âdet çıkarmaya da aslâ yanaşma. Çünkü sevap, o güzel âdeti koyanın, vebal de kaldırdığından dolayı senindir. Memleket işlerine uygun gelen tedbirleri tespit ve senden evvelki insanlara doğruluk temin eden sebepleri ayakta tutma hususunda sık sık bilginlerle müzakere et, hikmet sahipleriyle tartış, konuş.

«Bil ki tebaa (halk) tabaka tabakadır. Bunlardan her birinin iyiliği, diğerinin iyiliğine bağlıdır ve hiçbiri diğeri olmadan edemez. Bu tabakalardan br kısmı Allah yolunda askerlik edenler, bir kısmı kamunun ve seçkinlerin yazı işlerini yapanlar, bir kısmı adâlet dağıtmaya memur kadılar, bir kısmı merhamet ve insafla işleri yönetecek valiler, bir kısmı cizye ve haraç veren zimmîlerle müslümanlar, bir kısmı ticaret ve sanat sahipleri, bir kısmı da fakirlik ve ihtiyaç içinde bulunan tabakadır. Cenab-ı Hak bunlardan

her birinin hissesini bildirmiş ve her birine ait hadleri ve farzları ya kitabiyle, ya Hz. Peygamber (Allah ona salât ve selâm etsin) Efendimizin sünnetiyle gösterdikten sonra gözetilen ve korunan bir ahid olarak bizlere vermiş.

«Askerler, Allah'ın izniyle, halkın kaleleri, valilerin şerefi, dinin izzeti, âsayişin vasıtalarıdır. Halk ancak bunlar sayesinde durabilir. Bununla beraber askerin düzeni de Allah'ın kendilerine ayırdığı haraç ile sağlanır ki, düşmanlarına karşı onunla cihad edebilirler; işlerini yoluna koyabilmek için ona güvenirler ve bütün ihtiyaçlarını temin etmek üzere arkalarında o bulunur. Sonra bu iki sınıfın varlığı, kadıların, âmillerin, kâtiplerin varlığına bağlıdır. Çünkü akidleri gerektiği şekilde başaranlar, faydaları toplayanlar, özel ve kamu bütün işlerde güvenilir insanlar bunlardır.

«Hepsinin bekası için de ticaret ve sanat erbabının varlığı şart. Zira faydalı işleri, ticaret kurumlarını ve başkalarının yapamıyacağı sanat eserlerini bunlar temin edecek.»

«Sonra fakirlik ve ihtiyaç erbabını teşkil eden son tabaka geliyor ki iyilik ve yardıma muhtaçtırlar. Bunlardan her birinin Allah'tan payı ve ihtiyacı ölçüsünde vali üzerinde hakkı vardır. Vali, Allah'ın kendisine verdiği bu teklifin altından ancak son derece dikkatle ve Allah'tan yardım isteyerek, bir de hafif, ağır bütün işlerde nefsini hakka, sabır ve tahammüle alıştırmakla kalkabilir.

«Sonra, askerlerinin başına öyle birini geçir ki, Allâh'a ve Resûlüne ve İmâmına karşı sence hepsinden daha samimi bulunsun; kalbi hepsinden temiz olsun ve aklı başında olmak bakımından hepsinden üstün olsun; kızdığı zaman ağır davransın; mazereti sükûnetle dinlesin; zayıflara acısın; kuvvetlilerden uzak dursun; öyle şiddetle kalkıp acizlikte oturan takımdan olmasın.

«Sonra gerek mürüvvet sahibi soylu kişilere, gerek iyiliğiyle, güzel işleriyle tanınmış aile fertlerine, daha sonra yiğit ve cömert insanlara iltifat et. Çünkü bunlar kerem halkıdır, lûtuf topluluğudur. Ana baba, çocuklarının işini nasıl araştırırsa sen de askerlerinin işlerini öylece gözet. Kendilerini güçlendirmek için verdiğin şey çok bile olsa gözünde aslâ büyümesin; haklarında teahhüt ettiğin lûtuf az bile olsa gözüne katiyyen küçük görünmesin. Çünkü sana karşı samimiyetle davranmalarına ve güzel zan beslemelerine sebeb olur. Bir de onlara ait işlerin büyüğünü görüyorum, diye küçüğünü takipten geri durma. Zira ufak bir lûtfundan yararlanacakları yer de olur, büyük lûtfundan müstagnî kalamıyacakları yer de olur.

«Ordunun başında bulunanlar içinde sence en makbulü o kimseler olmalı ki askere iyilikte bulunsun ve hem şahıslarını, hem geride kalan ailelerini sıkıntıdan kurtaracak kadar kendi servetinden fedakârlık etsin de bu sayede düşmana karşı savaşırken hepsinin düşüncesi bu noktada birleşebilsin.

«Valiler için memlekette adaletin kurulmasından, bir de halkın kendisine sevgi göstermesinden büyük bir tesellî kaynağı yoktur. Zira yürekler sağlam olmadıkça sevgi göstermez. Sonra askerin, senin hakkındaki samimiyeti, ancak âmirlerinden memnun olmalarına ve onları yüksünüp bir an önce başlarından çekilmelerini istememelerine bağlıdır. Sen kendilerine ümit alanı aç. Övgüye lâyik olanları övmekte, büyük vakalar geçirmiş olanların maceralarını saymakta kusur etme. Zira bunların kahramanlıklarını sık sık anmak —inşallah— yiğitleri galeyana, savaş istemiyenleri de gayrete getirir. Sonra, bunlardan her birinin fedakârlığını iyice tanı; hem sakın birinin hizmetini başkasının hizmetiyle beraber zikretme. Kimseye de gösterdiği yiğitliğe uygun düşmiyecek alçak bir paye verme. Bir de; ne

mevkiinin büyüklüğü, bir adamın ufak hizmetini büyük görmene, ne de mevkiinin küçüklüğü bir adamın değerli yararlığını küçültmene aslâ sebep olmamalı.

«Sonra altından kalkamadığın olayları, kestirip atamamadığın işleri Allâh'a ve Resûlüne gönder. Zira Cenab-ı Hak irşadını dilediği bir topluma «Ey îman edenler, Allâh'a itaat edin, peygambere ve içinizdeki emir sahibine itaat edin şayet bir şeyde anlaşamazsanız onu Allâh'a ve peygambere gönderin.» buyuruyor. Allâh'a göndermek demek kitabındaki muhkem (âyet) lere sarılmak demektir; Resûle göndermek demek onun birleştiren, ayrılığa meydan vermeyen sünnetine uymak demektir.

«İnsanlar arasında hüküm için öyle bir adam seç ki, sence halkın en değerlisi olsun, işten sıkılmasın; mürafaaya gelenlerden sinirlenerek inada kalkışmasın; hatâsında ısrar etmesin; hakkı gördüğü gibi, döneceği yerde dili tutulup kalmasın; hiçbir zaman tamah ettiği menfaatın kaybolacağı endişesine düşmesin; meseleyi özüne kadar anlamadıkça ilk anda edindiği kanaati yeterli görmesin. Şüphelerde en çok durur delillere en çok sarılır, hasmın müracaatından en az usanır, işlerin açıklığa kavuşmasını en fazla bekler, hükmün açıklık kazanmasında en kesin davranır, övme ile şımarmaz, heyecanlandırma ile eğilip bükülmez olsun. Ama böyleleri de pek azdır. Sonra bu adamın vereceği hükümleri sık sık araştır ve kendisine ihtiyacını giderecek, halka muhtaç olmayacak kadar maâş bağla, hem senin yanında öyle bir mevki ver ki, sana yakın olanlarından kimse o mevkie göz dikmesin ve o adam başkalarının sana gelip de kendisine hainlik edemiyeceğinden emin olabilsin.

«Evet, bu hususta gayet dikkatli bulunmalısın. Çünkü bu din kötü adamların elinde esir oldu Onun adına istenilen yapılıyor ve onunla dünyayı elde etmeye uğraşılıyor!

«Sonra âmillerine dikkat et. Kendilerini iş başına öyle getir. Yoksa taraftutarlık, bencillik dolayısiyle kimseye vazife verme, Çünkü bu iki sebep zulme ve hainliğe yol açar. Bir de bu iş için iyiliğiyle tanınmış ailelerden yetişmiş, tecrübeli, utanma sahibi, İslâm'a hizmeti geçmiş adamlar araştır. Zira ahlâkı en dürüst, namusu şerefi en sağlam, tamahın câzibesine en az kapılır, işlerin sonucunu en doğru görür insanlardır. Geçimlerini de geniş bir biçimde temin et. Çünkü nefislerini dürüstlüğe sevk hususunda bu bir kuvvet olacağı gibi elleri altındaki şeylere uzatmaktan o sayede uzak kalırlar. Bundan başka şayet emrine aykırı giderler, yahut emaneti sakatlarlarsa senin için aleyhinde kullanacak bir dayanak olur. Sonra bunların yaptığı işleri takibet. Arkaları sıra vefalı, dürüst gözcüler gönder. Zira işleri nasıl gördüklerini gizlice öğrenmen, emaneti korumalarına ve halk hakkında şefkatle işlem yapmalarına sebeb olur.

«Yardımcılarına karşı da ihtiyatlı bulun. Şayet içlerinden biri elini hiyanete uzatır ve gözcülerinin vereceği haberler, herifin bu hainliği üzerinde toplanırsa, şahitliğin bu kadarını yeterli görerek hak ettiği bedenî cezayı üzerinde icra edersin; topladığı paraları alır, kendisini zillet mevkiine dikersin; alnına hiyanet lekesini vurur, boynuna töhmet ârını (utancını) geçirirsin.

«Sonra, haraç işini, haraç verenlerin iyiliğiyle birlikte takibet. Çünkü haraç işinin ıslâhiyle haraç verenlerin iyiliği içinde başkalarının da iyiliği dahildir. Zaten başkalarınkine bağlıdır. Çünkü halkın hepsi haraca ve haraç ehline muhtaç. O halde memleketin bayındırlığına harcıyacağın vakit, haraç toplamaya çevrilen arzundan fazla olmalı. Zira haraç, ancak umran (bayındırlık ile elde edilebilir. Umransız haraç istiyen kimse, memleketleri harabeye çevirir, kulları helâk eder. İşi de pek kısa bir zaman için

yürür. Şayet yükün ağırlığından, yahut bir âfetten, yahut yağmurların, suların kesilmesinden, yahut toprakların su altında kalmasından, yahut kuraklık istilâsından şikâyette bulunurlarsa, tesirini umduğun bütün vasıtalara baş vurarak dertlerini hafifletmeye çalış. Bu hususta hiçbir fedakârlık sana katiyen ağır gelmesin. Zira o bir sermaye ki memleketlerini imâra, vilâyetini süslemeğe sarf için sana iade edecekler. Fazla olarak övgülerini kazanacaksın, haklarında gösterdiğin adâletten dolayı iftihar edeceksin. Hem sen bu sermayeyi fazlasiyle vereceklerine güvenerek veriyordun. Zira kendilerini refaha kavuşturduğun için biriktireceklerine ve adâlet, şefkat ile muâmele etmen sebebiyle sana emin bulunduklarına güvenin vardı. Evet, günün birinde, yardımlarına dayanacağın bir olay çıkar. Bakarsın ki gönül hoşluğiyle bütün yükü üzerlerine almışlar, taşıyorlar. Umran (memleketi yapıp onarma) dayanıklıdır, yüklediğin kadarını götürebilir. Memleketin harabîsi, ehalinin sefaletindendir; ehaliyi sefil eden sebep de ancak valilerin servet toplamaya hırsları, uzun müddetle mevkilerinde kalacaklarını zannetmeleri, bir de geçmiş ibretlerden gereği kadar hisse almamalarıdır.

«Sonra, kâtiplerinin haline iyi dikkat et. İşlerine en iyilerini getir. Özellikle tertiplerini, sırlarını tevdi edeceğin mektuplarını öyle adamlara yazdır ki huyu temiz, ahlâkı düzgün olsun; gördüğü itibar ile şımarıp başkalarının yanında sana karşı gelmeye cür'et edenlerden olmasın. Âmillerinin sana yazdıklarını getirip göstermekte, senin tarafından verilecek cevapları dosdoğru yazarak göndermekte ve senin hesabına alıp, senin hesabına vereceği şeylerde gafleti sebebiyle kusur etmesin. Senin lehinde bulduğu bir akdi sağlam tutsun, aleyhinde bulduğunu da çözmekte zayıflık göstermesin. Kendisine verilen işler bakı-

mından nasıl bir mevkii olduğundan habersiz bulunmasın. Zira kendi değerini bilmeyen başkasınınkini hiç bilmez.

«Sonra, bunların seçiminde yalnız simalarını incelemen, bir de iyi zannın kâfi gelmemeli. Çünkü insanlar daima yapmacık yaparak ve güzel hizmet edermiş görünerek görünüşe göre hükmeden vâlilerin gözüne girebilirler. Halbuki işin ötesinde ihlâs (samimiyet) namına bir şey yoktur. Onun için senden önceki sâlih vâlilere hizmet etmişleri araştırarak halk arasında en iyi ad bırakmış, eminlikleriyle en ziyade tanınmış olanlarını seç. Böyle bir hareket senin Allâh'a ve kendisinden işi aldığın kimseye karşı samimiyetini gösterir.

«Bir de işleri tasnif ederek her sınıfın başına kâtiplerden birini geçir ki iş büyük olursa altında ezilmesin, çok olursa toplamasını bilemeyip de dağıtmasın. Şayet kâtiplerinin hatâsını görür de aldırmazsan kendin azarlanırsın.

«Sonra ticaret ve sanat erbabı gibi bir kısmı oturduğu yerde çalışır, bir kısmı şuraya buraya mal götürür, bir kısmı da elinin emeğiyle geçinir, cümlesi hakkında iyi muâmele et ve başkaları tarafından da o suretle muâmele edilmesine dair vasiyetlerde bulun. Çünkü bunlar memleket için hayır sebepleridir, menfaat araçlarıdır. Ve o hayır ve menfaati senin toprağındaki, denizindeki, ovalarındaki, dağlarındaki uzak uzak yerlerden ve başkalarının gidemiyeceği, yahut cür'et edemiyeceği mevkilerden getiriyorlar. Bunlar memleket için sulh ve esenlik adamlarıdır : Ne gaile çıkarmalarından korkulur, ne fesatlarından endişe edilir. Kendilerinin gerek yanındaki, gerek memleketinin diğer yönlerindeki işlerini takibet. Maamafih şurasını da bil ki bunların çoğunda aşırı bir tamah, çirkin bir hırs ile beraber menfaatlerde ihtikâr, alım satımda hile olur. Bu ise halk için zarar, vali için ayıptır. Binaenaleyh ihtikara engel

ol. Çünkü (salât ve selâm üzerine olsun) Efendimiz, ihtikâı yasakladılar. Alım satım doğru tartılarla olmalı ve alanı da satanı da ezmiyecek mutedil fiyatlar üzerinden yapılmalı. Kim senin yasağından sonra ihtikâra yanaşırsa, aşırı gitmemek şartiyle hemen cezalandır.

«Hele alt tabakadaki her türlü çareden yoksun fakirler ve biçareler ile felâkete uğramışlar, kötürümler hakkında Allâh'tan korkmalı, hem çok korkmalısın. Bu tabakada halini söyliyen de var, söylemiyen de var. **Allâh'ın bunlara ait olmak üzere korumasını sana verdiği hakkı koru. Oradakilere devlet hazinenden bir hisse, başka yerlerde bulunanlara da her memleketin, müslümanların fakirlerine mahsus ödeneğinden birer hisse ayır.** Çünkü en uzaktakilerinin de en yakındakiler gibi hakları var. Cümlesinin hakkını gözetmek ise sana bırakılan bir görev. Sakın kibir seni onlarla uğraşmaktan alıkoymasın. Zira işlerin mühimmini iyi gördüğün için önemsizini yüz üstü bırakırsan mazur görülmezsin. Bu sebepten kendilerini düşünmekten geri durma ve zavallılara ekşi çehre gösterme. Yine bunlardan olup da bakışların alçaltması, ileri gelen adamların yüksünmesi yüzünden işleri sana kadar gelemiyenleri araştır. Sırf bunlar için Allâh'tan korkan ve alçak gönüllü olduğunda kuşku bulunmıyan bir adam görevlendir ki arada vasıta olsun, işlerini sana bildirsin. Hasılı öyle çalış ki Allâh'ın huzuruna çıktığın zaman «Gücüm yetertince çalıştım» diyebilesin.

«Halkın bu tabakası adâlete ve infaka (sadakaya) başkalarından çok muhtaçtır. Onun için her birinin hakkını vermeye son derecede itina et. Sonra yetimleri ve yaşlı bulunduğu halde hiçbir çaresi olmayan kimseleri üzerine al. Gerçi bu işler valiye ağır gelir ama ne kadar hak varsa hepsi ağırdır; bunu Allâh yalnız o kimselere kolaylaştırır ki halden çok sonucu düşünerek nefsini tahammüle alıştı-

rır ve kendi hakkında Allâh'ın verdiği sözün doğruluğundan emin olur.

«İhtiyaç sahipleri için, sırf kendileriyle meşgul olacağın bir zaman ve yer ayır. Ve hepsiyle beraber otur da seni yaratan Allâh'ın rızasını celbedecek bir alçak gönüllülük göster. Sonra, askerini, yardımcılarını, muhafızlarını, zabıta memurlarını yanlarında bulundurma ki söylemek istiyen, çekinmeden derdini dökebilsin. Ben, salât ve selâm üzerine olsun, Efendimizden birkaç yerde işittim: «İçindeki zayıfın hakkı serbestçe kuvvetlisinden alınamıyan bir ümmet hiç bir zaman kuvvetlenemez.» buyurmuştu.

«Bir de bunların münasebet almayan sözlerini, yahut dertlerini anlatmadaki âcizliklerini hoş gör. Kendilerine hırçınlık etme, büyüklük gösterme. Bu yüzden Cenab-ı Hak sana rahmet kanadını açar; taatine karşılık sevabını ihsan eder. Hem verdiğini güler yüzle, gönül hoşluğiyle ver. Vermediğin takdirde de kabul edilebilecek özürler dile.»

«Sonra, işlerinin içinde öyleleri olur ki bizzat görmen lâzım. Meselâ kâtiplerin, âcizliklerini gösterince âmillerine cevabı sen vereceksin. İnsanların ihtiyaçları artık yardımcılarının dayanamıyacağı dereceyi buldu mu gereğine yine sen bakacaksın. Bir de her günün işini o gün gör; çünkü diğer günlerin kendine mahsus işi vardır.

Gerçi niyet temiz olmak ve tebaanın işine yaramak şartiyle bu çalışmaların hepsi Allâh için iseler de sen yine vakitlerinin en hayırlısını Allâh ile arasındaki işler için nefsine hasret. Sırf Allâh rızâsı için eda edeceğin ibâdetlerin en başlıcası da Allâh'ın zatına mahsus olan farzları yerine getirmekten ibaret olsun. Gecende, gündüzünde bedeninden Allâh'a ait bulunan kulluk hissesini ayır ve seni Yüce harîmine yaklaştıran bu ibâdetleri, vücuduna her ne-

ye mal olursa olsun, eksiksiz, gediksiz yap. Şayet namazında halka imam olmuşsan, sakın ne bıktıracak, ne de bir hayra yaramıyacak gibi kıldırma. Çünkü insanların içinde öyleleri vardır ki illet sahibidir; öyleleri de vardır ki iş sahibidir. Salât ve selâm üzerine olsun Efendimiz beni Yemen'e gönderirken : «Onlara namazı nasıl kıldırayım demiştim.» «En zayıflarının namazı gibi.» buyurmuşlardı. Mü'minlere merhametli ol. Bundan sonra.. sakın tebaandan uzun süre saklı durma. Çünkü valilerin halktan saklanması bir çeşit sıkıntı olduktan başka memleket işlerine karşı bilgilerini azaltır. Bunların perde arkasında oturmaları, perdenin dışında dönen işleri bilmelerine engel olur. Bundan dolayı bakışlarında olayların büyüğü küçülür; küçüğü büyür; güzeli çirkin, çirkini güzel olur; hak batıl ile karışır, vali de nihayet insandır. Halkın kendi gözünden gizli kalan işlerini nereden bilecek ? Hakkın üzerinde nişanları yok ki ona bakarak doğrunun her türlüsünü, yalanın her türlüsünden ayırmak mümkün olabilsin. Şimdi, sen mutlaka ikiden birisin Ya Hak yolunda verir, gönlü zengin bir adamsın.. O halde neye farz olan bir hakkı ödemekten, yahut cömertçe bir harekette bulunmaktan çekinip de saklanıyorsun. Yahut öyle değilsin de cimriliği tutulmuş bir adamsın.. Bu ihtimale göre de halk iyiliğinden ümidi kestikleri gibi istemekten o kadar çabuk vazgeçer ki !... Bununla beraber halk tarafından sana sunulacak dileklerin çoğu ya bir zulümden şikâyet, ya bir işlemde adâlet isteği gibi senin yardımını istemiyecek şeylerdir.

«Sonra valinin özel dostları, yakınları vardır ki bunların iltiması, hakka tecavüzü, işlemlerde insafsızlığı görülür. Sen onların zararını böyle durumları meydana getiren sebepleri ortadan kaldırmak suretiyle kes. Etrafındakilerden, özel adamlarından, yakınlarından hiçbirine katiyen toprak veme. Ve bunlardan hiçbiri senden cesaret alıp

da müşterek su, yahut müşterek diğer bir iş tutarak etrafındakileri zarara sokacak ve zahmeti başkalarına yükletecek şekilde azık biriktirmeye katiyen tamah edemesin. Çünkü bunun kârı senin değil, onun; ârı ise dünyada âhirette senindir. Sonra sana yakın uzak herkesi hakkı kabule mecbur et; ve özel ve yakın dostların için her neye mal olursa olsun bu hususta sebat ve dikkat göster. Nefsine ağır gelecek olan bu hareketin sonunu gözet, çünkü sonu hayırdır.

«Şayet halkta senin zulmettiğin zannı uyanmışsa kendilerine özrünü bildirerek zanlarını değiştir. Çünkü böylece hem nefsini kırmış, hem tebaana yumuşaklıkla muâmele etmiş, hem kendini mazur göstermiş oluyorsun ki onları hak üzerinde devam ettirmekten ibaret bulunan maksadını o sayede elde edebilirsin.

«Düşmanın tarafından sana teklif olunan barış, Allâh'ın rızasına uygun ise katiyen reddetme, zira barışta askerine istirahat, sana endişeden rahat, ülken için de selâmet var. Fakat barıştan sonra düşmanından sakın, hem çok sakın. Öyle ya ! belki seni gafil avlamak için sana yaklaşmak istemiştir. O sebepten ihtiyatlı ol, bu hususta hüsn-i zanna kapılma.

«Şayet düşmanla aranızda bir sözleşme yaptınsa, yahut ona karşı bir taahhüdün varsa, sözleşmeye uy, ahdini yerine getir, verdiğin sözü tutmak için gerekirse hayatını bile feda et, çünkü arzularının çeşitli görüşlerinin ayrı olmasına rağmen insanların, Allâh'ın farzları arasında ahitlere vefâ göstermek kadar üzerinde birleştikleri bir şey yoktur. Hattâ müşrikler de hainliğin vahîm sonuçlarını gördükleri için müslümanlara karşı ahde vefayı gözetiyorlar. Sakın verdiğin sözden dönme sakın ahdine hiyanet etme; sakın düşmanı aldatma. Zira başarısızlığa ve yoksun kalmaya

mahkûm akılsızlardan başkası Allâh'a karşı gelmek cür'-etini gösteremez. Çünkü Yüce Allâh, ezelî rahmeti gereği, ahid ve zimmetini, kulları için şefkati sayesinde barınacakları bir eman (güven) evi, dokunulmaz alanında âsude kalacakları, yakınına koşacakları bir huzur harîmi kılmış. Onun için fesad etmek, hiyanette bulunmak, yahut aldatmak olamaz.

«Bir de birtakım tevillere müsaid olacak akidlerde bulunma. Pekiştirdiğin, kuvvetlendirdiğin bir akdi (bağıtı) bozmak için de sakın sözün gizli manalarından istifadeye kalkışma. Allâh'ın ahdi gereği girmiş olduğun bir işin darlığı, haksız yere onu genişletmene katiyen sebeb olmasın. Zira genişleyeceğini ve sonunun iyi olacağını umduğun bir darlığa dayanmak, senin için elbette günahından çekindiğin ve dünyada âhirette Allâh'ın cezasından kurtuluş imkânı olmadığını bildiğin bir hiyanetten daha hafiftir

«Sonra, kandan ve haksız yere kan dökmekten son derecede sakın. Çünkü haksız yere kan dökmek gibi felâketi celbeden, bunun kadar sorumluluğu büyük, bunun kadar nimetin gitmesini, devletin batmasını hak eden bir şey yoktur. Yüce Allâh, kıyamet günü, kulları arasında hükmünü verirken döktükleri kanlardan başlayacak. Sakın haram bir kanı dökerek saltanatını kuvvetlendirmek sevdasına kapılma ! Zira bu hareket onu zayıflatacak, daha doğrusu zevale erdirecek, başka ellere geçirecek sebeplerdendir. Hele kasden yapacağın bir katil için ne Allâh'ın indinde, ne benim indimde hiçbir özrün olamaz. Çünkü bedenen kısas lâzım. Şayet bir kazaya uğrarsan.. terbiye ederken kırbacın, yahut kılıcın, yahut elin ifrata varırsa —zira zaman olur ki yumruk, yahut daha biraz fazlası ölümü sonuçlar— sakın sahib olduğun nüfuza güvenerek maktulün velilerine haklarını vermiyeyim demeye kalkışma.

«Bir de sakın kendini beğenme, sakın nefsinin sana hoş gelen yanlarına güvenme, sakın yüzüne karşı övülmeyi isteme. Zira iyilerin ne kadar iyiliği varsa hepsini mahvetmek için şeytanın elindeki fırsatların en sağlamı budur. Sonra, sakın tebaana yaptığın iyiliği başlarına kakma; yahut yaptığın işleri abartma; yahut kendilerine verdiğin sözden dönme. Çünkü başa kakma, iyiliği tüketir; mübâlğa gerçeği söndürür; sözden dönme Yaratıcının da, yaratığın da nefretini çeker. Cenab-ı Hak «Böyle, sizin yapmadığınızı söylemeniz Allâh indinde ne menfur bir harekettir!» buyuruyor. Sakın işlere vaktinden önce atılma. Sakın vakit gelince de acelecilik gösterme; sakın açıklık kazanmıyan işlerde inadetme. Sakın açıklık kazandığı zaman da gevşeme. Sonra her işi yerine koy; işlerin her birini mevkiinde bulundur. Herkesin bir olduğu noktalarda kendini kayırmaktan çekin. Kullandığın adamlarının açığa çıkmış fenalıklarına karşı senden beklenen hareketten habersiz gibi davranma. Çünkü başkasının hesabına sen cezalanırsın. Az zaman sonra işlerin üzerindeki perdeler gözlerinin önünde açılır ve mazlûmun hakkı senden alınır.

«Hiddetine, gazabına, eline, diline hâkim ol; ve bunların hepsinden masum kalabilmek için felâketlerden geri durup şiddetini ertele ki öfken geçsin de iradene mâlik olasın. Bundan başka Yaratanına döneceğini anarak endişeye düşmedikçe nefsine hâkim olmak imkânını katiyen bulamazsın.

«Şimdi üzerine gerekli olan, senden öncekilerin, geçen âdil bir hükmünü, yahut doğru bir hareketini, yahut salât ve selâm üzerine olsun, Efendimiz'den gelmiş bir haberi, yahut Allâh'ın kitabında zikredilen bir farzı hatırlamaktır. Tâ ki o gibi mes'elelerde bizden gördüğün hareket tarzına uyasın ve şu emirnamemde bildirdiğim ve ileride nefsinin arzusuna kapılmanı mazur göstermemen için

elimde sana karşı sağlam bir delil bildiğim hükümleri uygulamaya çalışasın.

«Artık, Allâh'ın geniş rahmetinden ve bütün istekleri kuşatan büyüklük ve kudretinden dilerim ki İlâhi rızası üzere kullar arasında güzel övgü ve ülke içinde hayır eserleri bırakmak için gücümüz yettiği kadar çalışmaya seni de, beni de muvaffak etsin; hakkımızdaki nimetini tamamlayıp, keremîni kat kat yapıp sana da bana da saâdetle, şehadetle can vermek nasibeylesin. Bizim niyazımız Allâh'adır. Selâm Allâh'ın Resulüne...» (1)

İslâmın hüküm sürdüğü her tarafta fikir hürriyeti yayılmış, yerleşmiştir. İslâmda fikri uğruna feci bir şekilde öldürülen Hallac-ı Mansur varsa da bunun söylediği söz, zahiren şeriata aykırı ve gerçekten katlini gerektirmektedir. Başka bir iki şahıs daha gösterilebilirse de bunlar da fikirlerden dolayı değil ve fakat fesat çıkardıkları, gizliden gizliye İslâmı yıkmağa çalıştıkları için öldürülmüşlerdir.

İslâm tarihinde İmam Malik'e, Ahmed ibnu Hanbel'e, İmam A'zam'a dayak atıldığı bilinmektedir. Ama bu, onların fikirlerinden dolayı değil, siyasî temayüllerinden dolayı olmuştur. Yoksa dine aykırı doktrinler ileri süren nice filozoflar, sapık kelâmcılar, mülhidler, zındıklar çıkmıştır ama, kimse **niçin böyle düşünüyorsun ?** Diye onları cezalandırmamıştır. Meselâ iki ilâh olduğunu ileri süren Ahmed al-Habit ve diğer sapık mutezil'liler; âlemin kıdemini ileri süren filozoflar hep bu geniş fikir hürriyetinden bol bol istifade etmişlerdir.

Ama bir de Hıristiyanlık tarihine bakalım Orada Engizisyonun yüz kızartıcı safhalariyle karşılaşırız. Me-

---

(1) Anglikan kilisesine cevap s. 117 - 129 Ankara, 1974.

selâ gaybden haber aldığını söyliyen Jand'ark, kâinatın kürelerden müteşekkil olduğunu söyliyen, yep yeni bir felsefî sistem ortaya atan Filozof Cordano Brino... Diri diri yakılmışlardır. İslâmda diri diri yakmanın tek örneği bile yoktur. Çünkü Resulullah buyurmuştur ki «Allah'tan başka hiç kimsenin ateşle azabetmesi yakışmaz.» (1)

Ne hazindir ki Avrupa'da asırlarca insanların fikrine zincir vurulmuş ve Papanın, din adamlarının Allah adına yaptıkları bu zulme karşı koymak istiyenler, sahte din adamlarının uydurma hükümleriyle merhametlilerin en merhametlisi olan Allah adına ateşe atılıp yakılmıştır. Şimdi bu gerçeği kendilerinden olan bir kalemden okuyalım

John Davenport Hazret-i Muhammed ve Kur'an-ı Kerim adlı eserinde diyor ki :

«Müslümanlık hiçbir zaman herhangi bir dinin esaslarına müdahele etmemiş, hiçbir vakit bir Engizisyon kurmamış, bir kimsenin dinini değiştirmeyi hedef tutmamıştır. Müslümanlık da kendini cihana takdim etti, fakat kimseyi zorla din değiştirmeye sevk etmedi.»

«Kur'an der ki : (Lâikrahe fid'dîn. = **Dinde ikrah yoktur.» «Mü'minlerden, Musevilerden, Hıristiyanlardan sabiîlerden, Allah'a ve Âhiret gününe iman edenler, Allah yanında sevap alırlar ve hiçbir korku ve üzüntüye uğramazlar.»** (al-Bakara 62). Müslümanlığın kabulü, fethedilen memleketlere ve yenilmiş milletlere eşit haklar sağlıyor; onları Hz. Muhammed'in zuhuruna kadar gelen fatihlerin, mağlûblara yüklediği şartlardan kurtarıyor ve bu milletlere hürriyet bağışlıyordu. Müslümanlık, o zaman civar memleketlerde hüküm süren bir âdet olan çocukları diri diri gömmek rezaletini gidermiş, köleliği lâğvetmiş, yalnız müslümanlığı kabul edenlere değil, fethedilen

(1) İ. Hişâm, c. 1, s. 657.

milletlere de adaleti yaymış, vergileri hafifletmiş, devlete verilecek vergileri **onda birle** indirmiştir. Ticareti bağlardan kurtarmış, diğer dinlerin mensuplarını kiliselerine ve rahiplerine muayyen para vermekten kurtarmış, hakim olan dine bir yardımda bulunmaktan halâs etmiştir. İslâmiyyeti kabul edenlerden istenilen şey, bir cümlenin tekrarından ibarettir.» ([1])

«Hz. Muhammed'in müsamahakârane bir hareket yolu izlediğine dair söylenen sözler pek çoktur. Filhakika putperestlere, yahut bir dine salik olmıyanlara karşı İslâm dininin, yahut kılıcın hükmünü kabul etmek teklif olunmuştu. Ehli Kitaba ise cizye vermek teklif edilmekte idi. Maamafih müslümanlar, müsamahakârlık hududunu nadir olarak geçmişler, gayri müslimlere verdikleri sözleri tutmuşlar, İslâm fatihleri Roma ve Bizans fatihlerine nispetle gayet mutedil ve gayet müsamahakâr davranmışlardır. Sırf hakikat olmak üzere şunu söyliyebiliriz ki şayet garp emirleri Araplarla Türklerin yerinde yani Şarkta hakim bulunsalardı, müslümanların Hıristiyanlığa gösterdikleri müsamahayı müslümanlara kat'i surette göstermezlerdi. Çünkü Garp emirleri, kendi dinlerine mensuboldukları halde başka mezhebe sülûk edenlere en zalimane işkenceleri reva görmüşlerdir.

Çanlild diyor ki : «Araplar, Türkler ve diğer müslümanlar Hıristiyanlara karşı garplı milletlerin müslümanlara karşı izledikleri hattı hareketin aynını takibetmiş olsalardı, Şarkta Hıristiyanlıktan eser kalmazdı.»

Goryu diyor ki : «Müslümanların Hıristiyanlara karşı hatta hareketi ile, Papalığın gerçek mü'minlere reva gördüğü zulümler, hiçbir veçhile kabil-i kıyas değildir.

(1) Hz. Muhammed ve Kur'ân-ı Kerîm s. 81 - 82.

(Vudva)lar aleyhindeki harbde, yahut (Sen Bartelmi) katliâmlarında o kadar kan döküldü ki yalnız bu kanlar, müslümanların döktüleri Hıristiyan kanından pek çok fazladır. Müslümanlığın zalim bir din olduğuna dair beslenen muteassıp fikirden insanları kurtarmak gerektir. Bunların fikrine göre gûya müslümanlık ya ölüm veya Hıristiyanlığı terk tehdidiyle yayılmıştır. Bunun asıl ve esası yoktur. Papalığın yamyamlığa varan zulüm ve işkencesine nazaran müslümanların hattı hareketi en halim ve en mütevazi hareketti.»

«Kur'an tarafından telkin olunan âyetlerin münhasıran kılıçla neşredildiğine kani olmak müthiş bir hatâdır. Çünkü taassuptan uzak olanların hepsi kabul eder ki İlâh'lara insan kanını dökme hareketlerine bedel, ibadet ve sadakayı koyan İslâmiyyet, insanlara, iyilikseverlik ruhunu üfletmiş, içtimaî faziletleri kuvvetlendirmiş, bu suretle medeniyyet üzerinde mühim bir tesir yaparak bütün Şark âlemi için bir nimet olmuş, binaenaleyh Hz. Musa tarafından kâfirleri imha için ihtiyatsızca kullanılan kanlı silâhlara muhtaç olmamıştır.»

« O halde müteakip asırlarda beşer türünün fikirleri ve inançları üzerinde salahkâr etki yapmak üzere Hak tarafından gönderilen en kuvvetli vasıtayı, en inatçı taassup ve en cahilce tecavüzlerle karşılamak kadar bâtıl ve gülünç bir hareket tasavvur olunamaz.»

«Elhasıl bu mesele, ister bu dinin harikulâde genişleyip yükselmesi, ister kurucusu olan şahıs, veya bizzat kendi mahiyyetti itibariyle dikkat nazarına alınsın ancak en derin alâkayı uyandırır. Müslümanlıkla Hıristiyanlığın meziyetlerini mukayese edenler içinde müslümanlığın yalnız hayra ve hekimane (filozofça) maksatlara hizmet

ettikten başka büyük iyiliklere sebeb olduğunu kabul ve teslim etmiyenler pek azdır.» ([1])

John Davenport, İslâmiyyetin ilim ve irfana verdiği önemi, İslâm hükümdarlarının ilim ve irfanı geliştirmekte ve himaye etmekteki gayretlerini ve ilmin nasıl müslümanlardan Garba geçtiğini izah etikten sonra diyor ki :

«Avrupa bugün bile müslümanlara borçludur. Haçlı seferleri esnasında vukubulan savaşlar yüzünden derebeylik gibi müthiş bir sistemi kaldırdığımızı, Aristokratlığın istibdatlarını tahribederek onun enkazı üzerinde hürriyetimizi kurduğumuzu uzun uzadıya bahis konusu etmiyelim; fakat Avrupa'ya şunu hatırlatmak lâzımdır ki, **eski, yeni edebiyatı birbirine bağlıyan insanlar olmak, Garpta cehalet ve karanlık hüküm sürerken feylesoflarına ait eserlerin kurucusu bulunmak, ilmin en mühim dallarını, fenlerini, riyaziyyatı, tıbbı ve saireyi inkişaf ettirmek itibariyle Avrupa, müslümanlara medyundur. İspanya, Kasina, Salernum o devrin irfan kaynakları idi. İbni Sina, İbni Rüşd, İbni Baytar ve diğer zatların eserleri, barbarlıktan kurtulanların tetkiklerine çeviklik ve istikamet bahşetmiştir... H.z Muhammed : «Şan ve şeref, servette değil, irfandadır.»** meâlinde sözler söylemiş, arkadaşlarını dünyanın en hücra köşelerinde ilim ve irfanı araştırmağa yöneltmişti.»

«İslâm Devletleri asırlarca en muktedir zevat tarafından idare olunmuştur. Din ihtilâfları âdeta unutulmuştu. Me'mun Şam medresesine bir Hıristiyan tayin ettiği zaman vukubulan itiraza cevaben şu sözleri söylemişti : «Ben bu adamı din işlerinde rehber olmak üzere değil fen öğretmeni olmak üzere tayin ediyorum.»

---

(1) John Davenport, Hazret-i Muhammed ve Kur'an-ı Kerim, s. 87 - 88.

«Endülüs'te İslâm Devletinin düşmesiyle, şövalyeliğin ve kahramanlığın son kalıntısı yıkıldığından dolayı kim matem tutmamıştır? Düşmanlarının müverrihleri bile sekiz asırlık hakimiyyeti esnasında bir tek zulmünü dahi kaydetmedikleri o âlicenap ve yüksek milletin huzurunda hangi göğüs iftihar ile kabarmamıştır?! Hıristiyan papaslığının insanlık öğrendikleri, himaye gördükleri insanlara şeytanî bir zulüm ve taassupla muâmele etmelerinden Egzimen ([1]) gibi siyasî mutaassıpların, yedi asırlık mesainin mahsulü olan felsefî, riyazî, edebî eserleri yakmalarından hangi yüz kızarmamıştır?!». ([2])

Bu sözler John Davenport adında tanınmış, hakşinas bir İngiliz yazarının sözleridir. Mr. Davenport Hz. Muhammed ve Kur'an-ı Kerim adlı bu eserini, Hz. Muhammed ve Kur'an-ı Kerim hakkında uydurulan iftiralara cevab olarak yazmış, Londra'da yarım asırdan fazla bir zaman önce tabedilmiştir. Sonradan eserin nüshaları kasden ortadan kaldırılmıştır. Hindistan'da birkaç defa basılmıştır. Ömer Rıza, Esat Fuat Bey yardımiyle Mr. Davenport'un hayatında basılan aslını bularak tercüme etmiştir. Çok kıymetli ve cidden okunması gereken bir eserdir. Biz İslâm mücadelesinin, İslâm medeniyyetinin yüksekliğini, buna mukabil Hıristiyan âleminin zalimliğini bir Hıristiyan kaleminden okumak üzere yukarıdaki satırları iktibas ettik. Adı geçen kitabın İkinci Faslında İslâm adaletini vak'alara dayanarak Hıristiyan Avrupa'nın ki ile karşılaştırmaktadır ki okumak çok faydalıdır.

---

(1) Kardinal Egzimen Müslümanlar tarafından yazılan tarih, tıb, ziraat, felsefe, riyaziyye ve edebiyyata ait eserleri, Kur'an nüshalarıdır diye yaktırmıştı.

(2) John Davenport, Hz. Muhammed ve Kur'an-ı Kerîm, s. 95 - 96

Netice olarak diyebiliriz ki: İslâmiyyet her yöniyle mükemmel bir din, müslüman her huyiyle mükemmel bir insandır. İslâma uyanların dostu Allah'tır. Onları karanlıktan İslâmın aydınlığına çıkarır. Müslüman, iradesini tam manasiyle Hakk'ın rızasına terk etmiş kimse demektir. **Onun hareketlerinde riya yoktur. Allah için sever, Allah için kızar; Allah için konuşur, Allah için susar.** Söylemesi gereken yerde hakkı söylemekten çekinmez; boynunu vursalar haktan dönmez. **«Çiğner, çiğnenir. Hakkı tutar kaldırır.»** Çünkü Allah kelâmı **«Emrolunduğun gibi doğru ol!»** buyurmuştur. Ve müslüman bilir ki Kendisi hak uğrunda bir azaba maruz kalsa bile bu azap, şu birkaç günlük ömürden ibaret olan dünya hayatına münhasırdır. Binaenaleyh zillet içerisinde yaşamaktansa şerefle ölmeği, bin defa tercih eder. Müslümanın düsturu, Musa'ya inanan sahirlerin, kendilerini ölümle tehdid eden Fir'avn'e söyledikleri şu sözdür **«Dediler ki «Seni ,bize gelen apaçık mucizelere ve bizi yaratana üstün tutmıyacağız. Ne hüküm vereceksen ver; sen ancak bu dünya hayatında hüküm verebilirsin.»** (Tahâ :72).

İşte bu ruha sahibolan müslüman, ilhamını Kur'an'dan, feyzini Resulullah'tan, başarısını Allah'tan alarak İslâmı, basiretle savunacak ve yayacaktır. Davetinde açıklık, cesaret, şefkat ve ilim vardır. Onun yolunu Kur'an ve Hadis çizer. Ve bu yolu Allah'ın şu sözü belirtir:

قُلْ هَٰذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾

«De ki: «İşte benim ve bana uyanların yolu: Allah'a basiretle davet ederim; Allah'ı tesbih ederim ve ben şirk koşanlardan değilim.» (Yusuf: 108).

Hamd Allah'a, Salât ve Selâm Resulullah'a, Allah'ın rızası O'nun ashabına ve etbaına...

BİBLİYOGRAFYA

Kur'an-ı Kerim.

Abu Nu'aym Ahmed el-Isfahanî (430/1038), Hilyetu'l-Ewliya, c. 1, Mısır 1351/1932.

al-Aclûnî, İsmaîl ibn. Muhammed (1162), Keşfu'l-hafâ wa Muzîlu'l-İlbâs amm'ş-tahara mina'l-ahadîsi alâ elsineti'n-nâs.

al-Âlûsî, Şinabu'd-dîn Ebu's-Senâ Mahmud ibn. Abdillâh (1217 - 1270/1802 - 1854), Rubu'l-Maânî fî Tafsîri'l-Kur'ani'l-Azîm Wa's-Seb'il-Mesânî, Bûlak, 1301, 1,9 c.

Abdullâtîf al-Lûtfî (Harputî), Mecalisu'l-Enwari'l-Ahadiyye wa Mecamiu'l-Esrâri'l-Muhammediyye, İstanbul, 1301.

Attenburg, E. Genetics, Henry Hott Co. New York.

Bakıllânî, Ebubekr Muhammed ibnu't-Tayyib, Ahmed sakar neşri, Mısır, 1374/1954,

al-Buhari, Abu Abdillâh Muhammed ibn. İsmail al-Cu'fî (194-256/810 - 869), al-Câmiu's-Sahîh, Leiden, 1862, 1864, 1868, 1908.

al-Beydâwî, Nasîru'd-dîn Abu Saîd Abdullah ibn. Osman (623 - 658/1226 - 1260), Anwâru't-Tenzîl wa Esrâru't-Te'wil, 2. cild, İstanbul, 1296.

al-Busîrî, Şerefü'd-Din Abu Abdillah Muhammed ibn. Saîd (695), Kasîde-i Bürde.

Caetani Leone (1868 1935) İslâm Tarihi, 2. cilt, Çev. Hüseyin Cahid Yalçın, İstanbul, 1924.

ad-Dârimî Abu Muhammed Abdullah ibn. Abdirrahman (255/869), Kitabu's-Sunen, Dımaşk, 1349.

Davenport, John, Hazret-i Muhammed ve Kur'an-ı Kerîm, Çev. Ömer Rıza (Doğrul) İstanbul, 1347/1928.

Demîrî Hayâtu'l-Hayavâni'l-Kubrâ, Mısır, 1321.

(Doğrul), Ömer Rıza (?—1952), Kur'an Nedir ?, İstanbul, 1345/1927.

Gazalî, Ebu Hamid Muhammed ibn Muhammed, İhya'u Ulûmi'd-dîn, Mısır 1387/1967.

Gazalî, Ebu Hamid Muhammed ibn Muhammed, Tehafu't.u'l-Felâsife, Mısır, 1303.

Ferid Kam, Vahadet-i Vücud, İstanbul, 1331.

Goldziher, Prof. Dr. İgnace (1850—1921), al-Akîda wa'ş-Şarîa fi'l-İslâm (Vorlesungen Über den İslâm), Arapçaya çevirenler Prof. Muhammed Yusuf - Prof. Abdulâziz Abdulhak - Dr. Abu Hasen Abdulkadir, Kahire, 1346.

Hamilton, W. J., Boyd, J. D. And Mossman - H. W., Human Embriology, Cambrige, W. Haffer Sons Limited.

Heykel, Mehmed Hüseyin, Hazret-i Muhammed Mustafa, Türkçeye Çeviren : Ömer Rıza Doğrul, İstanbul, 1948.

İbnu Hacer al-Askalânî, Ebu'l-Fadl Ahmed ibn Alî, (773-852/1372 - 1449) al-İsabe fi temyizi's-Sahabe.

İbnu Hişam, Abu Muhammed Abdu'l-Melik ibn. Hişam al-Himyerî (218/834), as-Sîratu'n-Nabawiyya, 1 - 2. cilt, Mısır.

İbnu Sa'd, Muhammed ibn. Manî, az-Zuhrî, Kâtibu'l-Wakidî (230/845), at-Tabakatu'l-Kubrâ, 1 - 2. Ciltler, Kahire, 1358.

İbnu Mâce, Muhammed ibn. Yezîd (273), Kitabu's-Sunen, Mısır, 1312.

İyâd ibn. Musa, al-Kadî Abul-Fadl al-Yahsubî as-Sebtî (476-545/1084 - 1141) aş-Şifa fî Ta'rîfî Hukuk'il-Mustafâ.

İbnu'l-Cawzî, Abu'l-Farac Abdurrahman ibn. al-Hasan (510-597/1116 - 1200), Sıfatu's-Safwa, 1. Cüz', Haydarâbâd, 1355.

İbrahim Mütefirrika (1674 - 1745), Risale-i İslâmiyye, Yazma, İstanbul, Es'ad Efendi Kütüphanesi, 1187 numarada.

Kazvînî, Zekeriyya ibn. Muhammed, Acâibu'l-Mahlûkat, Hayatu'l-Hayavan kenarında, Mısır, 1321.

Konevî, Sadru'd-dîn Muhammed ibn. İshak, İ'cazu'l-beyan Konya Yusuf Ağa Küth. No. 7.

al-Kusî, Dr. Abdulâziz - Ahmed Mahmud Tantawî, Kıssatu'l-Hayat fî cemî'l-Ahyâ'.

al-Kuşeyrî, Abu'l-Kasım Abdu'l-Kerîm ibn. Havazin (376-465), ar-Risale al-Kuşeyriyye.

Küfrevî, Dr. Kasım, Hz. Peygamber'e Dil uzatanlar, İst, 1969.

al-Kitabu'l-Mukaddes (al-Ahdu'l-Atîk, al-Ahdu'l-Cedîd) Beyrut, 1951.

Lisanu'l-Arab, XVI. Cild.

Marmaduke Pickthall, the Meaning of the Glorious Qur'an I. Tac Company Ltd. Karachı, Lahore-Dacca.

Muslim, Abu'l-Huyesin Muslim ibn. al-Haccâc ibn. Muslim al-Kuşeyrî an-Neysaburî, al-Camiu's-Sahîh, Dâru't-Tıbâati'l-Amire, 1332.

al-Mu'camu'l-Mufahras (Concordance), Leiden...

Nesaî, Abu Abdirrahman Ahmed ibn. Şuayb ibn. Aliy ibn. Bahr an-Nesaî, al-Camiu's-Sahîh, Matba'atu'l-Meymeniyye, Mısır, 1312.

Okiç, Prof. M. Tayyip, Tefsir Dersi Notları.

ar-Rafi'î, Mustafa Sadık, İ'cazu'l-Kur'an wa'l-Balâğat'n-Nabawiyya, Mısır, 1359/1940.

Sa'dî, Gülistan, İstanbul, 1263.

Seyyid Kutup, Fî Zılâli'l-Kur'an, Dâru İhyai'l-Kutubi'l-Arabiyye, Mısır.

Seyyid Kutub, Kur'an'da Edebî Tasvir, S. Ateş Çevirisi İstanbul, 1969.

as-Sulemî, Abu Abdirrahman (412) at-Tabakatu's-Sûfiyye, Mısır, 1954.

aş-Şeyh Mansur Alî Nâsıf, at-Tâcu'l-Camiu li'l-Usul fî Ahâdîsi'r-Rasul, Mısır.

at-Tabarî, Abu Ca'fer Muhammed bn. Cerîr (224/25—310/839-923),Câmiu'l-Beyân fî tefsîri'l-Kur'an, 30 cüz', Mısır, 1321.

at-Tabarî, Abu Ca'fer Muhammed ibn. Cerîr (224/25 - 310/839 - 923), Tarîhu'l-Umam Wa'l-Mulûk, 1 - 2 - 3. Ciltler, Kahire 1357.

at-Tirmizî, Muhammed ibn. İsa ibn. Sevre (279/892), al-Camiu's-Sahih, Matbaa-i Âmire 1292.

Tacu'l-Arus 8. cild.

at-Tarbiyetu'l-İslâmiyye (Aylık Dergi) sayı 11. Cumada'l-âhire 1383/1963 Teşrin-i Evvel, Teşrin-i Sânî, Sene 15, Bağdat.

W. Montgomery Watt, Islamıc Surveys I, at the university Press, 1962.

Wensinck, Miftahu Kunûzi's-Sunna, Arapçaya Çeviren Muhammed Fuad Abdulbakî, 1353/1939.

Yazrı, Muhammed Hamdî (?—1946) Hak Dini Kur'an Dili Yeni Meâlli Türkçe Tefsir, 9 cilt, İstanbul, 1935 - 1948.

az-Zabîdî, Zaynu'd-dîn Abu'l-Abbâs ibn. Ahmed as-Sarcî (?—893/1488), Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh. Türkçeye çeviren Prof. Babanzâde Ahmed Naîm - Prof. Kâmil Mîras, İstanbul, 1346/1928.

az-Zamahşarî, Abu'l-Kasım Cârullah Mahmud ibn. Ömer (538/1144). al-Keşşâf an-Hakikaiki't-Tenzîl wa Uyûnu'l-Akavîl fî Wucuhi't-Te'vîl.

Zekiyyu'd-dîn Abdulazîm, at-Tarğib wa't-Tarhîb, 4 cilt, Mısır, 1373/1954.

Doç. Dr. Süleyman ATEŞ'in şimdiye kadar yayınlanmış eserleri.

1 — Kur'ân-ı Kerîm Meâli, İstanbul 1975

2 — İslâm'a İ'tirazlar ve Kur'ân-ı Kerîm'den Cevaplar, Ankara 1966, 1971, 1976

3 — Allah Katında Gerçek Din İslâmdır, Ankara 1969

4 — Sülemî ve Tasavvufî Tefsiri (doçentlik tezi), İstanbul, 1969

5 — Hatiplere Hutbeler, Ankara 1967, 1971

6 — Cüneyd-i Bağdâdî ve Mektupları, İstanbul, 1970

7 — Açıklamalı Büyük Duâ Mecmuası, Ankara, 1972, 1973, 1974, 1975

8 — İslâm Tasavvufu, Ankara, 1972

9 — İşârî Tefsîr okulu (doçentlik tezi), Ankara 1975

10 — Nurlar Feneri (Mişkâtu'l-Envâr tercemesi), İstanbul, 1966

11 — İslâm'da öğretmen ve öğrenci meseleleri (Arapçadan terceme), Ankara, 1966

12 — Kur'ân'da Edebî Tasvîr (Arapçadan terceme), İstanbul, 1969

13 — Kur'ân'da Kıyamet Sahneleri (Arapçadan terceme), İstanbul, 1969

14 — İrfan Sofraları (Arapçadan terceme), Ankara, 1971

15 — Kur'ân'da Allah ve insan (İngilizceden terceme), Ankara, 1975

16 — Muhtasar İSLÂM İLMİHALİ, Ankara, 1972, 1975

pars matbaası ☎ 29 75 39 - ankara
dizayn : grafik stüdyo ☎ 29 70 46 ankara